

Институт за јавно здравје на
Република Северна Македонија

ИЗВЕШТАЈ

за реализација на Националната програма
за јавно здравје во Република Северна
Македонија во 2022 од Институт за јавно
здравје на Република Северна Македонија и
10-те Центри за јавно здравје

Скопје 2023

**Институт за јавно здравје на
Република Северна Македонија**

ИЗВЕШТАЈ
за реализација на Националната програма
за јавно здравје во Република Северна
Македонија во 2022 од Институт за јавно
здравје на Република Северна Македонија и
10-те Центри за јавно здравје

Скопје 2023

Содржина

Епидемиолошка
дејност 7

Санитарно-
хигиенска
дејност 147

Социјално-
медицинска
дејност 233

Радијациона
заштита 439

01

Епидемиолошка дејност

Превенцијата и контролата на заразните болести е комплексен јавно здравствен проблем, врз кој влијаат повеќе фактори и детерминанти: социо-економски, фактори на околината и подготвеноста на здравствениот систем во целина. Имајќи го ова во предвид, потребно е проширување и зајакнување на здравствениот систем со спроведување на мулти-дисциплинарен пристап и соработка при спроведување на контрола на заразните болести.

Од особена важност е континуираната едукација на здравствениот кадар од ИЈЗ/ЦЈЗ и здравствениот кадар воопшто, во однос на превенција и контрола на заразните болести, како и во однос на современите достигнувања во областа на епидемиологијата, согласно новите законски решенија, како и препораките на референтни здравствени институции (WHO, ECDC).

Посебно значајно е навремено да се обнови, дообразува и зајакне кадровската структура во епидемиолошките служби и превентивните тимови во Здравствените домови, со цел да се обезбеди континуитет во рутинската работа, но воедно и да се спречат последици кои може да произлезат поради недостаток на едуциран здравствен персонал на сите нивоа (централно, регионално, локално ниво).

Потребно е да се спроведе подобрување на состојбата со воведување на сеопфатен интегриран информациски систем кој ќе овозможи навремено детектирање, пријавување, евалуација и спроведување на континуиран надзор врз заразните болести.

Потребно е зајакнување и подобрување на спроведување на континуирана редовна вакцинација на населението, преку поврзување на матичните доктори, болниците и превентивните служби при Здравствените Домови со Центрите за јавно здравје и Институтот за јавно здравје.

Сето ова со цел да се обезбеди брз, ефикасен и навремен проток на информации во врска со појавата и надзорот над заразните болести и спроведувањето на задолжителната вакцинација. На тој начин ќе се овозможи брзо и ефикасно спроведување на соодветни мерки за спречување на појавата, ширење и сузбивање на заразните болести, како и појава на епидемии.

Главна цел на Програмата за 2022 година е да се намали оптоварувањето од заразните заболувања во Република Северна Македонија.

Согласно Стратегија за здравје до 2022 година на Република Северна Македонија и анализата на состојбата во земјата и регионот приоритетни цели за превенција, контрола и одговор на заразните заболувања се:

1. Зајакнување и подобрување на ефикасноста на системот на следење на заразни болести.
2. Подобрување на состојбата со задолжителната имунизацијата и намалување на бројот на заболени од вакцино-превентабилните болести.
3. Намалување на оптоварувањето со заразни заболувања кои се пренесуваат преку храна и вода.
4. Зајакнување на системот за следење, контрола и одговор на болнички стекнатите инфекции и антимикробната резистенција.

5. Одржување ниска преваленца на ХИВ, сексуално и крвно преносливи инфекции.
6. Намалување на оптоварување со зоонози и вектор-преносливи инфекции.
7. Намалување на оптоварувањето со инфлуенца и заболувања слични на инфлуенца.
8. Одржување и понатамошен тренд на намалување на оптоварувањето со туберкулоза.
9. Систем на следење и одговор кон нови и заразни болести кои повторно се појавуваат.
10. Воспоставување на систем за брза реакција во случај на епидемии и кризни состојби.
11. Активности кои се спроведуваат во врска со КОВИД-19

Успешноста на Програмата се оценува преку основни индикатори на влијание:

1. Инциденца на заразни заболувања кои подлежат на задолжително пријавување
2. Опфат со задолжителна имунизација и инциденца на вакцино-превентабилни заболувања
3. Морталитет од заразни заболувања

ЦЕНТРИ ЗА ЈАВНО ЗДРАВЈЕ

ЦЕЛ 1. ЗАЈАКНУВАЊЕ И ПОДОБРУВАЊЕ НА ЕФИКАСНОСТА НА СИСТЕМОТ НА СЛЕДЕЊЕ НА ЗАРАЗНИ БОЛЕСТИ

Резултати:

Во однос на Мерката за собирање, обработката и анализа на пријавите за заразни заболувања и пријави за изолиран/доказан микробиолошки причинител на заразна болест, обработени се 7.738 пријави за заразно заболување, 6.735 пријави за изолиран/доказан микробиолошки причинител на заразна болест и 392 епидемиолошки анкети. Спроведени се 324 увиди во здравствени установи и кај матичните доктори, за контрола на пријавување и евиденција на заразни заболувања и микробиолошки докажани причинители на заразни болести, како и 48 увиди за пријавување во АЛЕРТ системот за кои е изготвен и доставен извештај.

Континуирано се анализираше состојбата преку синдромскиот надзор и се изработувале неделни извештаи за АЛЕРТ системот.

Изготвени се 120 месечни извештаи и 31 годишен извештај за движењето на заразните болести и изолираните/доказаните микробиолошки причинители доставени до ИЈЗ.

За реализација на Националната програма по јавно здравје од страна на ЦЈЗ/ПЕ подготвени се 40 квартални извештаи.

Сите ЦЈЗ/ПЕ ги подготвиле и навремено ги доставиле до ИЈЗ и релевантните институции, годишни извештаи за движењето на акутните заразни заболувања по пол, возраст и месец на заболувањето, како и годишните извештаи за реализација на Националната Програма за јавно здравје за 2021 година.

Кратка анализа и коментар:

Постои потреба од дополнителни мерки и активности кои ќе влијаат на подобрувањето и зајакнувањето на системот за следење на заразните болести.

Тоа пред сè се однесува на системот на пријавување на заразните заболувања кој во моментов се базира на хартиени пријавни картички кои мануелно се внесуваат на повеќе нивоа (локално, регионално и национално).

Ваквиот систем го успорува детектирањето на евентуални кластери на заразни болести, поради фактот дека од нивното испраќање па до спроведување на анализа поминува повеќе од 7 дена. Дополнително, проблем во 2022 г. претставуваше задоцнетото испраќање на пријавите од ЦЈЗ/ПЕ до ИЈЗ, со што немаше реален увид за состојбата на терен.

Институтот за јавно здравје препорачува промена на законската регулатива со што електронскиот систем за пријавување на заразните болести преку интегрирање во единствениот здравствен информатички систем на Управата за електронско здравство „Мој Термин“ ќе ја добие својата правна рамка. Дополнително, со законските измени, потребно е да се воведат АЛЕРТ 2.0 системот.

Со цел подобрување и модернизација на НПЈЗ, но и внесување на активности кои реално се спроведуваат на терен, потребно е сите ЦЈЗ да доставуваат Предлог Програма за јавно здравје на РСМ на годишно ниво, со оглед на тоа што истите тие се извршители на таа програма.

ЦЕЛ 2. ПОДОБРУВАЊЕ НА СОСТОЈБАТА СО ЗАДОЛЖИТЕЛНАТА ИМУНИЗАЦИЈА И НАМАЛУВАЊЕ НА БРОЈОТ НА ЗАБОЛЕНИ ОД ВАКЦИНО-ПРЕВЕНТАБИЛНИТЕ БОЛЕСТИ

Резултати:

Во однос на мерката за контрола и евалуација на задолжителната вакцинација направени се 192 теренски увиди во вакциналните пунктови каде што се спроведува задолжителната имунизација. Спроведени се 88 активности, на територија на сите 10 ЦЈЗ за промоција на придобивките од имунизацијата кај населението. Извршени се и 121 активност за пребарување на невакцинирани лица и организирање на активности за нивна вакцинација, 12 теренски увиди и активности за изготвување на информација по пријава за поствакцинална несакана реакција.

Во однос на изработката на периодични извештаи, ЦЈЗ изработија 124 квартални табеларни извештаи за вакцинален опфат по ЦЈЗ/ПЕ, 62 шестмесечни табеларни извештаи за вакцинален опфат по ЦЈЗ/ПЕ, по видови вакцини и ревакцини и 31 годишен табеларен и наративен извештај за спроведената имунизација за 2021, со опфат одделно за секоја вакцина/ревакцина.

Мерките за одржување на резултатите постигнати со ерадикацијата на детската парализа опфаќаат 780 збирни неделни извештаи за АФП, кои редовно и навремено се доставувани до ИЈЗ. Во 2022 не се пријавени АФП случаи и соодветно не се направени увиди во вакциналните пунктови за контрола на имунизацијата против детска парализа.

Во однос на активностите и мерките за елиминација на малите сипаници и рубеолата во РСМ изработени се 15 епидемиолошки анкети за сомнителни случаи на мали сипаници/рубеола со епидемиолошки увид на терен.

Во 2022 година, аплицирани се вакцини кај лица над 18-годишна возраст – лица изложени на ризик и по епидемиолошки индикации – вкупно 1.559.

Кратка анализа и коментар:

Во текот на 2022, не се пријавени епидемии на мали сипаници.

Иако индикаторите за одржување на резултатите постигнати со ерадикацијата на детската парализа се задоволителни, потребно е да се одржуваат редовни состаноци/обуки со докторите вклучени во надзорот над АФП.

Институтот за јавно здравје препорачува зајакнување на контролата на спроведената имунизација со континуирано избарување на невакцинирани лица и нивно вакцинирање, како и спроведување на медиумски активности во врска со придобивките од вакцинацијата во државата и во светот.

Потребна е промена на Правилникот за имунизација кој ќе предвидува внес во електронски регистар за задолжителна имунизација како и негово поврзување со вакциналните пунктови при Здравствените Домови и негово поврзување со ЦЈЗ и ИЈЗ. Преку оваа активност ќе се овозможи пристап до базата на податоци и нејзино ажурно следење, контрола и преземање на соодветни теренски активности, односно навремено детектирање на пропусти и џебови на невакцинирано население и навремена реакција како одговор на фактичката состојба на терен.

ЦЕЛ 3. НАМАЛУВАЊЕ НА ОПТОВАРУВАЊЕТО СО ЗАРАЗНИ ЗАБОЛУВАЊА КОИ СЕ ПРЕНЕСУВААТ ПРЕКУ ХРАНА И ВОДА

Резултати:

Детектирани се и анализирани 8 потенцијални кластери на заболувања кои се пренесуваат преку храна и вода, за што се направени 11 теренски увиди при зголемен број на заболени од заболувања кои се пренесуваат преку храна и вода и изготвени информации со предлог мерки. Обезбедени се 111 материјали за потврда на причинителот во микробиолошките лаборатории на ИЈЗ.

Во тек на 2022 пријавени се 3 епидемии на заболувања кои се пренесуваат преку храна или вода. Регистрирано е вкупно 91 заболено лице, од кои 2 биле хоспитализирани или задржани на лекување во дневна болница. Од пријавените епидемии, сите три се алиментарни.

Првата пријавена епидемија е алиментарна токсинфекција со докажан причинител *Staphylococcus coagulase positive* (ЦЈЗ Битола). Во врска со оваа епидемија беа спроведени теренски увиди, при што беа земени 253 материјали за потврда на епидемијата односно за конфирмација на микробиолошкиот причинител. Земени се брисеви од работни површини, опрема и прибор, како и мостри на храна. Од испитаните копрокултури, изолиран е *Staphylococcus coagulase positive*.

И втората епидемија е алиментарна токсинфекција, пријавена од ЦЈЗ Штип. Епидемијата е пријавена со 7 заболени лица. Беа земени мостри од храна, брисеви од работни површини и од персоналот, при што причинителот не е докажан.

Третата епидемија исто така е алиментарна интоксикација (ЦЈЗ Скопје). Епидемијата е пријавена со 20 заболени лица. Земени се мостри од храна, работни површини и опрема и земен брис од нос и раце од лицето кое ја подготвувало храната, причинителот не е докажан.

Од спроведените теренски истражувања беа подготвени информации со содржина за најдената состојба на терен и беа препорачани противепидемиски мерки.

Во однос на индикаторот за следење на бацилоносителството на лица кои прележале цревен тифус, паратифус, бациларна дизентерија и салмонелоза направени се 86 епидемиолошки анкети и микробиолошко испитување.

Кратка анализа и коментар:

Заболувањата кои се пренесуваат преку храна и вода учествуваат со повеќе од 50% во оптоварувањето од заразни заболувања во Р. С. Македонија, но најголем дел од пријавените случаи на ентероколити се без потврден етиолошки причинител. Неопходно е да се зголемат капацитетите (човечки и лабораториски) за спроведување на диференцијална дијагноза која ќе придонесе кон креирање на поадекватен јавно-здравствен одговор.

ЦЕЛ 4. ЗАЈАКНУВАЊЕ НА СИСТЕМОТ ЗА СЛЕДЕЊЕ, КОНТРОЛА И ОДГОВОР НА БОЛНИЧКИ СТЕКНАТИТЕ ИНФЕКЦИИ И АНТИМИКРОБНАТА РЕЗИСТЕНЦИЈА

Резултати:

Мерките за спречување и сузбивање на болнички стекнати инфекции се реализирани преку спроведени 578 епидемиолошки увиди во здравствени установи, при тоа се земени 5.99% материјали за микробиолошки анализи и во врска со овие увиди изготвени се информации кои се доставени до МЗ, ДСЗИ и здравствените установи каде се направени увидите. Во однос на докажување на резистенција на микроорганизмите кон антимикробните средства од пациенти со болнички стекната инфекција во лабораториите на ЦЈЗ/ПЕ не се води соодветна евиденција. За спречување и сузбивање на болничките инфекции и спроведените мерки и активности подготвени се 40 квартални извештаи.

Сите ЦЈЗ/ПЕ ги подготвиле и навремено ги доставиле до ИЈЗ и релевантните институции, десетте годишни извештаи за спречување и сузбивање на болнички стекнати инфекции и за спроведените мерки и активности.

Кратка анализа и коментар:

Индикаторите на успешност на спроведување на овие мерки укажуваат на комплетно реализирање на предвидените цели за следење, контрола и одговор на болнички стекнатите инфекции.

Иако активностите се реализирани во целост, треба да се истакне фактот дека постои дискрепанца помеѓу бројот на пријавени болнички стекнати изолати и инфекции, како и бројот на пристигнати пријави за микробиолошки докажан причинител на заразна болест од страна на болничките одделенија.

Потребно е соодветно придржување кон препораките за функционирање на Комисиите за надзор над упатството за следење на болнички стекнати инфекции.

Исто така потребно е воведување на стандардни оперативни процедури за утврдување на болнички стекнати инфекции, за толкување на микробиолошките резултати, за начинот на известување и спроведување на обуки на клучните лица во болниците и епидемиолошкиот кадар во земјата во целина.

ЦЕЛ 5. ОДРЖУВАЊЕ НИСКА ПРЕВАЛЕНЦА НА ХИВ, СЕКСУАЛНО И КРВНО ПРЕНОСЛИВИ ИНФЕКЦИИ

Резултати:

Во врска со мерките за превенција на хепатитис Б и Ц на подрачјето на ЦЈЗ/ПЕ, бројот на обработени пријави, направени теренски увиди и изготвување на епидемиолошка анкета за пријавени случаи на вирусен хепатит Б или Ц изнесува 65. Пријавени се 32 хронични случаи/носителство на хепатити.

Се води редовна евиденција и анализа на пријавените СПИ, а до ИЈЗ за секој случај на СПИ (53) на територија на ЦЈЗ/ПЕ не се навремено/воопшто не се доставуваат пријави и анкети.

Кратка анализа и коментар:

Индикаторите за спроведувањето на овие мерки укажуваат за зголемен број на случаи на хепатит Б и хепатит Ц во однос на 2021 година, поради што неопходно е спроведување на дополнителни мерки и активности насочени кон превенција и спречување на ширење на хепатитот Б и Ц.

Спроведените мерките и активности за одржување на ниска преваленца на ХИВ се спроведуваат согласно посебна Програма за заштитата на населението од ХИВ/СИДА во РСМ во 2022 година и се прикажани во соодветниот извештај.

ЦЕЛ 6. НАМАЛУВАЊЕ НА ОПТОВАРУВАЊЕТО СО ЗООНОЗИ И ВЕКТОР – ПРЕНОСЛИВИ ИНФЕКЦИИ

Резултати:

Подготвени се и доставени до локалните самоуправи 80 Оперативни планови за превентивна ДДД. Во однос на Акциониот план за справување со вектор преносливи болести (ВПБ), шест ЦЈЗ подготвиле информации (22) за преземени мерки и активности согласно истиот. Во 2022 година, пријавени се 38 вектор-преносливи инфекции и зоонози.

Дезинфекција по епидемиолошки индикации е извршена на простор од 86.093m² во 8 ЦЈЗ (сите освен ЦЈЗ Струмица и ЦЈЗ Куманово), а дератизација по епидемиолошки индикации извршиле четири ЦЈЗ (Охрид, Битола, Кочани, Велес) со поставување на 1.257 мамци. Адултицидна дезинсекција по епидемиолошки индикации е извршена на 14.300m² (ЦЈЗ Битола и Кочани) и 6.000m² ларвицидна дезинсекција (ЦЈЗ Кочани).

Во 2022 година е регистриран 1 случај на импортирана маларија во Република Северна Македонија. Ова оди во прилог на одржување на резултатите постигнати со ерадикација на маларијата во РСМ. Во контекст на истата цел, земени се 380 материјали за лабораториска дијагноза од патници кои се враќаат од земји со ендемска маларија, во ЦЈЗ Скопје.

Кратка анализа и коментар:

Се препорачува редовна контрола на спроведените мерки и активности предвидени со Акциониот план за справување со вектор преносливи болести и редовно доставување на извештаи/информации за спроведени активности на терен.

Треба да се засилат активностите за ДДД, превентивно и по епидемиолошки индикации. Дополнително потребно е да се засили надзорот над вектор преносливите заболувања преку подобрување на интер-секторската соработка и воспоставување на систем за следење на векторите и причинителите на заболувањата.

Имајќи ги во предвид климатските промени и појавата на нови, како и повторната појава на стари искоренети заболувања (маларија) во регионот, потребно е да се воведат посебна програма со мулти-секторски пристап за надзор и следење на векторите и вектор преносливите заболувања.

ЦЕЛ 7. НАМАЛУВАЊЕ НА ОПТОВАРУВАЊЕТО СО ИНФЛУЕНЦА И ЗАБОЛУВАЊА СЛИЧНИ НА ИНФЛУЕНЦА

Резултати:

Во однос на мерките за зајакнување на системот за надзор и одговор кон заболувања слични на грип и акутни респираторни инфекции, обработени се индивидуални и групни пријави за грип доставени од ПЗУ и болниците. Од обработените пријави подготвени се 1.023 неделни групни пријави, доставени до ИЈЗ. Во однос на вакцините против сезонски грип вкупно се аплицирани 55.937 вакцини, за што до ИЈЗ се испраќани неделни извештаи.

Кратка анализа и коментар:

Индикаторите за успешност на системот за надзор и одговор кон заболувања слични на грип и акутни респираторни инфекции се постигнати. Во текот на 2022 година, по стабилизирање на состојбата со КОВИД – 19 и намален број на новозаболени лица, САРИ надзорот повторно се спроведува.

ЦЕЛ 8. ОДРЖУВАЊЕ И ПОНАТАМОШЕН ТРЕНД НА НАМАЛУВАЊЕ НА ОПТОВАРУВАЊЕТО СО ТУБЕРКУЛОЗА

Мерките и активностите за намалување на оптоварувањето со туберкулоза се претставени во посебна Програма за заштита на населението од туберкулоза и се во надлежност на Институтот за туберкулоза и белодробни заболувања и диспанзерите за ТБЦ во земјата.

ЦЕЛ 9. СИСТЕМ ЗА СЛЕДЕЊЕ И ОДГОВОР КОН ПОЈАВА НА НОВИ И ЗАРАЗНИ БОЛЕСТИ КОИ ПОВТОРНО СЕ ЈАВУВААТ

Во текот на 2022 година не е регистрирана нова заразна болест или заболувања кои повторно се појавуваат. Направени се три епидемиолошки увиди од ЦЈЗ Битола при сомневање на случај со мајмунски сипаници во Кичево.

Кратка анализа и коментар:

Епидемиолошката служба треба да посвети посебно внимание на овие заболувања и да воспостави мулти-секторски пристап за контрола и превенција.

Постоечката пандемија на КОВИД-19 и нарушувањето на системот за надзор со оглед на тоа што сите чинители се вклучени во одговор кон пандемијата е индикатор за потребни промени во здравствениот систем.

ЦЕЛ 10. ВОСПОСТАВУВАЊЕ НА СИСТЕМ ЗА БРЗА РЕАКЦИЈА ВО СЛУЧАЈ НА ЕПИДЕМИИ И КРИЗНИ СОСТОЈБИ

Резултати:

Од сите десет ЦЈЗ е воспоставен систем за приправност со ажурирани контакти.

Во Република Северна Македонија, во текот на 2022 година пријавени се 3 епидемии на акутни заразни заболувања.

Детална анализа ќе биде дадена во Годишниот извештај за движење на акутните заразни заболувања во Република Северна Македонија за 2022 година.

Епидемиолозите од епидемиолошките служби каде се пријавени епидемиите извршиле епидемиолошки истражувања, согласно протокол за истражување на епидемии и брза реакција во кризни состојби на подрачје на ЦЈЗ/ПЕ при што изготвиле епидемиолошки анкети и земале материјали за лабораториско докажување/потврдување на причинителот.

Кратка анализа и коментар:

Индикаторите за успешност на остварувањето на оваа цел укажуваат дека е препознаена неопходноста и е воведен систем за приправност како во ИЈЗ така и во останатите ЦЈЗ за лица кои биле вклучени во тимовите за брза реакција во случај на епидемии и кризни состојби.

За таа цел отпочна со функционирање ЕОЦ во просторите на МЗ и ИЈЗ, каде обучен медицински персонал ќе се справи на соодветен начин при појава на меѓународен настан од јавен интерес и ќе ги информира повисоките органи и инстанци во државата за заканата преку писмена информација.

ЗДРАВСТВЕНО-ВОСПИТНА И ЕДУКАТИВНА ДЕЈНОСТ И ПУБЛИКАЦИИ

Резултати:

Во текот на 2022 година подготвени и дистрибуирани се 9 брошури, летоци, постери, публикации за заразни заболувања односно информативно-едукативен материјал наменет за широката јавност и за здравствени работници.

Епидемиолозите од ЦЈЗ учествувале во јавни настапи во различни медиуми (ТВ, весници, списанија) со цел едукација и информирање на пошироката јавност во врска со превенцијата на заразните болести.

Кратка анализа и коментар:

Потребно е да се модернизира пристапот пласирање на едукативни пораки до општата популација преку поактивна застапеност на електронски медиуми и социјални мрежи.

АКТИВНОСТИ ПОВРЗАНИ СО ОДГОВОР КОН ПАНДЕМИЈАТА ОД КОВИД-19

Резултати:

Во текот на 2022 година обработени се 120.388 позитивни случаи, 46.526 контакти на позитивни случаи (пред укинувањето на изолацијата кај контактите), земање на 87.017 материјали кај високо-средно-ризични контакти во здравствени установи и 2.651 земени материјали од високо-ризични контакти во домашни услови, 19 епидемиолошки увиди и проценка на ризик во клиничките установи, 265 земени материјали од пациенти на домашно лекување, комуникации со граѓаните на дежурен телефон 24/7 и интервенции во системот Мој Термин на дневна база.

Кратка анализа и коментар:

Постоечката пандемија на КОВИД-19 покажа дека е препознаена неопходноста од постоење на систем за приправност и брза реакција во случај на епидемии и кризни состојби.

Заклучок за реализираните програмските активности на епидемиолошките служби во ЦЈЗ согласно НПЈЗ на РСМ за 2022 година

По направените увиди во целокупната документација доставена од страна на Центрите за јавно здравје, може да се заклучи дека епидемиолошките служби при Центрите за јавно здравје ги спроведуваат програмските активности за 2022 г. со соодветна динамика во однос на предвиденото во годишниот План за спроведување на програмски активности. Намалувањето на некои од предвидените активности се должи на КОВИД-19 пандемијата и максималното вклучување на епидемиолошката служба во одговор кон истата.

За прикажаните програмски активности, се води уредна евиденција и документација која е достапна за евалуација во секој момент. Доставувањето на извештаи до сите надлежни институции, вклучително и до ИЈЗ е уредно и навремено.

Во прилог на овој Извештај е Квантитативен преглед на остварените активности по Центрите за јавно здравје, согласно Националната годишна Програма за јавно здравје на РСМ за 2022 година.

ИНСТИТУТ ЗА ЈАВНО ЗДРАВЈЕ

ЦЕЛ 1. ЗАЈАКНУВАЊЕ И ПОДОБРУВАЊЕ НА ЕФИКАСНОСТА НА СИСТЕМОТ НА СЛЕДЕЊЕ НА ЗАРАЗНИ БОЛЕСТИ

Резултати:

Во однос на Мерката за собирање, обработката и анализа на пријавите за заразни заболувања и пријави за изолиран/докажан микробиолошки причинител на заразна болест, во текот на целата година се водени национални бази за индивидуални пријави за заразна болест, за пријави за микробиолошки изолат и база за пристигнати епидемиолошки анкети од ЦЈЗ/ПЕ.

По анализата на пристигнатите пријави, изготвени се 12 месечни и 4 квартални извештаи за движењето на заразните болести. Изготвени се годишни табеларни извештаи по пол, возраст, месец на јавување и по ЦЈЗ/ПЕ за 2021 година, како и Годишен наративен извештај за движење на акутните заразни заболувања во Република С. Македонија за 2021 година.

Спроведени се 40 теренски увиди во Центрите за јавно здравје за верификација, контрола на спроведените програмски активности на ниво на Центар за јавно здравје и стручно методолошка помош и изготвен е извештај од мониторингот.

За реализација на Националната програма по јавно здравје од страна на ИЈЗ, подготвени се 4 тримесечни извештаи за активностите по НПЈЗ на ИЈЗ и 4 збирни тримесечни извештаи за активностите по НПЈЗ на ЦЈЗ. По обработка на кварталните извештаи, изготвени се годишни извештаи за реализираните програмски активности на епидемиолошките служби во Центрите за јавно здравје и Институтот за јавно здравје согласно Националната годишна Програма за јавно здравје на РСМ за 2021 година.

Институтот за јавно здравје изготви Предлог Националната годишна Програма за јавно здравје на РСМ за 2023 година која беше доставена до МЗ согласно рокот.

Институтот за јавно здравје согласно програмските активности, квартално вршеше мониторинг, координација и верификација на програмските активности на ЦЈЗ, со извештај од областа на епидемиологија.

Во однос на мерката Рано известување и предупредување преку следење на синдроми на заразни болести (АЛЕРТ- систем), пристигнати се и обработени 1.612 збирни извештаи. Од страна на ИЈЗ, изготвени се 52 неделни, 12 месечни, 4 квартални и Годишен извештај за АЛЕРТ системот. Редовно е ажурирана веб страната со податоците од АЛЕРТ системот.

Во текот на 2022 година, ИЈЗ со поддршка на СЗО, организираше обуки во Скопје, Битола и Штип за примена на дефиниција на случај согласно законска регулатива и критериуми на Европскиот центар за контрола и превенција на заразни болести и финална класификација, како и обуки на корисниците за употреба на АЛЕРТ 2.0 системот за сите Центри за јавно здравје

Кратка анализа и коментар:

Програмските активности за оваа цел од страна на ИЈЗ се извршени во целост. Сепак, постои потребата од дополнителни активности и мерки кои ќе влијаат на подобрувањето и зајакнувањето на системот на следење на заразните болести.

Тоа пред сè се однесува на системот на пријавување на заразните заболувања.

Институтот за јавно здравје е вклучен во работна група за осовременување на системот за пријавување со воведување на електронски систем на пријавување на заразните болести преку интегрирање во единствениот здравствен информатички систем на Управата за електронско здравство „Мој Термин“.

Потребна е промена на законската регулатива со цел вметнување на модернизираниот АЛЕРТ систем кој е електронски, автоматизиран и прикажува податоци во реално време. Истиот е веќе изработен и функционира во рамките на „Мој Термин“, а завршени се и обуките на епидемиолозите.

ЦЕЛ 2. ПОДОБРУВАЊЕ НА СОСТОЈБАТА СО ЗАДОЛЖИТЕЛНАТА ИМУНИЗАЦИЈАТА И МАМАЛУВАЊЕ НА БРОЈОТ НА ЗАБОЛЕНИ ОД ВАКЦИНО-ПРЕВЕНТАБИЛНИТЕ БОЛЕСТИ

Резултати:

Во однос на мерката за контрола и евалуација на задолжителната вакцинација, прибирани се и обработени кварталните и шестмесечните табеларни извештаи за вакцинален опфат по ЦЈЗ/ПЕ, по видови вакцини и ревакцини. По анализата, ИЈЗ изготви табеларен шестомесечен извештај за спроведената вакцинација по ЦЈЗ/ПЕ како и Годишен табеларен и наративен извештај за опфатот со задолжителна континуирана имунизација во РСМ за 2021 година.

Прибирани беа и Пријавите за поствакцинални несакани реакции.

Во текот на 2022 ИЈЗ изврши 61 теренски увид за контрола на сите аспекти во процесот на задолжителна вакцинација во вакциналните пунктови, како и вакцинација по епидемиолошки индикации во Центрите за јавно здравје.

Мерките за одржување на резултатите постигнати со ерадикацијата на детската парализа опфаќаат обработени неделни АФП извештаи испратени од ЦЈЗ/ПЕ. Изработени се 52 неделни, 12 месечни, 4 квартални извештаи за АФП надзор во РСМ. Во текот на 2022 година, не се пријавени АФП случаи. Неделно е пријавувана состојбата во CISID базата на податоци на СЗО и доставен е годишен извештај до СЗО Копенхаген за 2021 година.

Во однос на активностите и мерките за елиминација на малите сипаници и рубеолата во РСМ, во 2022 не беа пријавени заболени лица од овие болести.

На месечно ниво, ИЈЗ пријавуваше за мали сипаници и рубеола до СЗО во CISID базата.

Во референтната лабораторија за мали сипаници/ рubeола при ИЈЗ, направени се 16 испитувања за анализа на овие болести, кај сомнителни случаи.

Во текот на 2022 година, ИЈЗ во соработка со СЗО го ажурираше Планот за акција за одржување на статусот “ослободен од полиомиелитис” на Република Северна Македонија.

Во текот на 2022 година, ИЈЗ во соработка со СЗО ја ажурираше Програмата за елиминација на малите сипаници и превенција на конгенитална рubeола инфекција, за период 2016–2021.

Кратка анализа и коментар:

Со цикличното јавување на епидемии од мали сипаници, падот на опфатот со МРП вакцина, појава на други вакцино-превентабилни заболувања, но и по засиленото влијание на антивакциналната кампања, потребно е ИЈЗ да ја засили контролата на терен со соодветен практичен увид во ситуацијата и за истото да го информира МЗ.

Потребно е усвојување на новата национална програма за Елиминација на малите сипаници и превенција на конгенитален рubeола синдром, како и ажурирање на Планот за акција за одржување на статусот “ослободен од полиомиелитис” на Република Северна Македонија.

Потребно е спроведување на медиумски активности на национално ниво во врска со придобивките од вакцинацијата.

Потребно е да се воведат електронски регистар за задолжителна имунизација, кој ќе овозможи навремено детектирање на пропусти и џебови на невакцинирано население.

Особено е важно, спроведување на студии за серопреваленца од заболувања против кои се спроведува задолжителна вакцинација со што ќе се добие подобра слика за колективниот имунитет на населението, како и откривање на џебови на невакцинирано население.

ЦЕЛ 3. НАМАЛУВАЊЕ НА ОПТОВАРУВАЊЕТО СО ЗАРАЗНИ ЗАБОЛУВАЊА КОИ СЕ ПРЕНЕСУВААТ ПРЕКУ ХРАНА И ВОДА

Резултати:

Во тек на 2022 година, ИЈЗ спроведе обука за спроведување на епидемиолошки истражувања со примена на аналитички методи за одредување на ризик фактори, изготвување на извештаи/ информации со предлог мерки за спречување на идни епидемии.

Кратка анализа и коментар:

Потребно е да се организираат дополнителни едукации на епидемиолозите од ЦЈЗ/ПЕ за епидемиолошки истражувања со примена на аналитички методи за одредување на ризик фактори.

ЦЕЛ 4. ЗАЈАКНУВАЊЕ НА СИСТЕМОТ ЗА СЛЕДЕЊЕ, КОНТРОЛА И ОДГОВОР НА БОЛНИЧКИ СТЕКНАТИТЕ ИНФЕКЦИИ И АНТИМИКРОБНАТА РЕЗИСТЕНЦИЈА

Резултати:

Во рамките на оваа цел, ИЈЗ изготви 4 квартални и Годишен Извештај за спречување и сузбивање на болнички стекнати инфекции и за спроведените мерки и активности. Во текот на 2022 година, стручен тим од ИЈЗ одржа обука за спречување и сузбивање на болнички стекнатите инфекции со укажување на стручно-методолошка помош во УК за кардиологија Скопје.

Кратка анализа и коментар:

Потребно е ИЈЗ да изготви Национална Стратегија за надзор над болнички инфекции, Акциски План за нејзино спроведување и Правилник за епидемиолошки надзор над појава на болнички стекнати инфекции, базиран на медицина на докази. Ова ќе се постигне преку доследно воведување и придржување кон дефиниција за случај за болнички стекнати инфекции со соодветна обука на епидемиолози, микробиолози и членови на болничките комисии за болнички стекнати инфекции.

ЦЕЛ 5. ОДРЖУВАЊЕ НИСКА ПРЕВАЛЕНЦА НА ХИВ, СЕКСУАЛНО И КРВНО ПРЕНОСЛИВИ ИНФЕКЦИИ

Резултати:

Во врска со Подобрување на системот за надзор над сексуално и крвно преносливи инфекции, во тек на цела година се води регистар за носителства и хронични случаи на хепатит Б и Ц на ниво на цела држава.

Спроведените мерките и активности за одржување на ниска преваленца на ХИВ се спроведуваат согласно посебната Програма за заштитата на населението од ХИВ/СИДА во РСМ во 2022 година и ќе бидат прикажани во соодветниот извештај.

Кратка анализа и коментар:

Особено важно е спроведување на студии за серопреваленца од заболувања против кои се спроведува задолжителна вакцинација против хепатитис Б.

ЦЕЛ 6. НАМАЛУВАЊЕ НА ОПТОВАРУВАЊЕТО СО ЗООНОЗИ И ВЕКТОР – ПРЕНОСЛИВИ ИНФЕКЦИИ

Резултати:

Во 2022 година пријавени се 4 случаи на бруцелоза, два случаи од Велес и по еден случај од Скопје и Гостивар. Пријавени се 17 случаи на ехинококоза, 9 лајшманиози и 5 случаи на Лајм борелиоза.

Во 2022 година е регистриран 1 импортиран случај на маларија.

ИЈЗ ја следи состојбата со вектор-преносливите заболувања и месечно ги известува епидемиолозите за состојбата со овие болести во Европа и светот.

Кратка анализа и коментар:

Потребно е да се засили надзорот над вектор преносливите заболувања и зоонозите преку подобрување на интерсекторската соработка и воспоставување на систем за следење на векторите и причинителите на заболувањата. Имајќи ги во предвид климатските промени и појава на нови, како и повторна појава на стари искоренети заболувања (маларија) во регионот, потребно е да се воведат посебна програма со мулти-секторски пристап за надзор и следење на векторите и вектор преносливи заболувања.

ЦЕЛ 7. НАМАЛУВАЊЕ НА ОПТОВАРУВАЊЕТО СО ИНФЛУЕНЦА И ЗАБОЛУВАЊА СЛИЧНИ НА ИНФЛУЕНЦА

Резултати:

Во однос на мерките за зајакнување на системот за надзор и одговор кон заболувања слични на грип и акутни респираторни инфекции, изготвени се 59 неделни информации за состојбата со грип преку редовниот и сентинел систем за надзор и извештаи за вакцинацијата против сезонски грип. Редовно неделно беа доставувани епидемиолошки и вирусолошки извештаи во базата на податоци – TESSy на Европскиот центар за превенција и контрола на заразни болести – ЕЦДЦ.

ИЈЗ континуирано ја следи состојбата со грип и заболувања слични на грип регионално и во светски рамки и ги известуваше епидемиолозите.

Кратка анализа и коментар:

Индикаторите за успешност на системот за надзор и одговор кон заболувања слични на грип и акутни респираторни инфекции се постигнати, но потребно е интензивирање на кампања за вакцинација против сезонски грип.

ЦЕЛ 8. ОДРЖУВАЊЕ И ПОНАТАМОШЕН ТРЕНД НА НАМАЛУВАЊЕ НА ОПТОВАРУВАЊЕТО СО ТУБЕРКУЛОЗА

Мерките и активностите за намалување на оптоварувањето со туберкулоза се претставени во посебна Програма за заштита на населението од туберкулоза и се во надлежност на Институтот за туберкулоза и белодробни заболувања и диспанзерите за ТБЦ во земјата.

ЦЕЛ 9. СИСТЕМ ЗА СЛЕДЕЊЕ И ОДГОВОР КОН ПОЈАВА НА НОВИ И ЗАРАЗНИ БОЛЕСТИ КОИ ПОВТОРНО СЕ ЈАВУВААТ

Во текот на 2022 година, ИЈЗ ги следеше најновите стручни и научни сознанија од референтни институции (WHO, ECDC, CDC) и изготвуваше периодични информации за состојбата со овие заболувања во земјата и светот.

При појава на случаи на хеморагична треска со бубрежен синдром и WNV, стручен тип од ИЈЗ, направи увид на скопските клиници каде пациентите беа хоспитализирани, направи епидемиолошки анкети и информации со препорачани мерки и проценка на ризикот.

Кратка анализа и коментар:

Падот на опфатот со имунизација води кон повторно јавување на вакцино-превентабилните болести, а климатските промени до појава на нови, како и вектор-преносливи заболувања кои повторно се јавуваат во регионот. Епидемиолошката служба треба да посвети посебно внимание на овие заболувања и да воспостави мулти-секторски пристап за контрола и превенција.

ЦЕЛ 10. ВОСПОСТАВУВАЊЕ НА СИСТЕМ ЗА БРЗА РЕАКЦИЈА ВО СЛУЧАЈ НА ЕПИДЕМИИ И КРИЗНИ СОСТОЈБИ

Резултати:

Епидемии: Во Република Северна Македонија, во текот на 2022 година пријавени се 3 епидемии на акутни заразни заболувања. ИЈЗ водеше соодветна датабаза за епидемиите и вршеше нивна анализа со соодветно информирање на надлежните институции. Во рамките на пријавените епидемии од ЦЈЗ Битола и ЦЈЗ Штип, ИЈЗ даде стручно-методолошка помош.

Кризни состојби (COVID-19 пандемија):

По прогласувањето на пандемија од КОВИД-19, во рамките на ИЈЗ беа формирани дежурни епидемиолошки служби (систем за приправност) кои беа достапни 24/7.

Превентивната активност на ИЈЗ се огледува во спроведување на епидемиолошки надзор кој е поврзан со подготвеноста за спречување на влегување на вирусот, теренска активност и дијагностика на случаевите кај кои треба да се испита присутност на вирусот.

Лабораторијата за вирусологија при Институтот е единствената национална референтна и СЗО акредитирана лабораторија за детекција на респираторни вируси, вклучително и новиот SARS-CoV-2.

ИЈЗ учествува во комисијата на заразни болести каде се донесуваат клучни факти, препораки, упатства и наредби.

Кратка анализа и коментар:

Индикаторите за успешност на остварувањето на оваа цел укажуваат дека е препознаена неопходноста за воведување на систем за приправност и во ИЈЗ за лица кои би биле вклучени во тимовите за брза реакција во случај на епидемии и кризни состојби.

ЗДРАВСТВЕНО-ВОСПИТНА И ЕДУКАТИВНА ДЕЈНОСТ И ПУБЛИКАЦИИ

Резултати:

Во текот на 2022 година подготвени се брошури, летоци, постери, публикации за заразни заболувања односно информативно-едукативен материјал наменет за широката јавност и за здравствени работници (мајмунски сипаници).

Епидемиолозите од ИЈЗ учествувале во јавни настапи во различни медиуми (ТВ, весници, списанија) со цел едукација и информирање на пошироката јавност во врска со превенцијата на заразните болести.

Кратка анализа и коментар:

Потребно е да се модернизира пристапот пласирање на едукативни пораки до општата популација преку поактивна и континуирана застапеност на електронски медиуми и социјални мрежи.

АКТИВНОСТИ ПОВРЗАНИ СО ОДГОВОР КОН ПАНДЕМИЈАТА ОД КОВИД-19

Резултати:

Во текот на 2022 година Епидемиолошката служба при Институтот за јавно здравје изготви и успешно управуваше со база за водење на позитивни случаи и нивни контакти со КОВИД-19, изработи и достави 52 неделни анализи до СЗО, по барани епидемиолошки параметри за заболени/починати случаи на КОВИД-19, спроведено беше и анкетаирање на позитивни случаи, здравствени работници – контакти на позитивни случаи во клинички установи, 300 дневни информации за потребите на МЗ, 52 неделни информации со епи коментар, 308 интервенции на дневна база во системот Мој Термин со цел заокружување на исход, 308 изготвени списоци на позитивни починати лица за потребите на ДСЗИ и ЦЈЗ/ПЕ на дневна база, 15 документи за Комисија за заразни болести (Алгоритми, Упатства, Протоколи), 16 подготовки на пишани материјали/текстови и одговори на медиумски прашања, 52 обработки и анализи на податоци за спроведена вакцинација против КОВИД-19 на неделно ниво.

Кратка анализа и коментар:

Постоечката пандемија на КОВИД-19 покажа дека е препознаена неопходноста од систем за приправност и брза реакција во случај на епидемии и кризни состојби.

Заклучок за реализираните програмските активности на епидемиолошката служба во Институтот за јавно здравје согласно Националната годишна Програма за јавно здравје на РСМ за 2022 година

Епидемиолошката служба при Институтот за јавно здравје ги спроведуваше програмските активности за 2022 година со предвидената динамика во годишниот План за спроведување на програмски активности.

Потребно е интензивирање на активностите со цел исполнување на целите од програмата. Потребно е ИЈЗ да подготви соодветни протоколи и програми кои ќе бидат ажурирани и соодветни на најновите препораки од СЗО, ЕЦДЦ и други релевантни институции.

Во прилог на овој Извештај е Квантитативен преглед на остварените активности на Институтот за јавно здравје, согласно Националната годишна Програма за јавно здравје на РСМ за 2022 година.

Заклучок за Успешноста на Програмата по реализираните програмските активности на епидемиолошката служба во ЦЈЗ и ИЈЗ согласно Националната годишна Програма за јавно здравје на РСМ за 2022 година

Инциденцата и морталитетот од заразни заболувања се намалени во однос на претходната година. Намалувањето на бројот на заболени лица може да се објасни со текот на постоечката пандемија на КОВИД-19 и нарушувањето на системот за надзор со оглед на тоа што сите чинители се вклучени во одговор кон пандемијата.

Опфатот со имунизација согласно извештајот за 2021 година во однос на примарна вакцинација не е констатиран над 95% за ниту една вакцина. Опфатот на извршена ревакцинација во републиката, исто така не е реализиран над препорачаните 95% за ниту една вакцина.

Квантитативен преглед на остварените активности по Центрите за јавно здравје, согласно Националната годишна Програма за јавно здравје на РСМ за 2022 година

Цел 1. Зајакнување и подобрување на ефикасноста на системот на следење на заразни болести		ЦЗ Скопје		ЦЗ Тетово		ЦЗ Охрид		ЦЗ Битола		ЦЗ Прилеп		ЦЗ Струмица		ЦЗ Кочани		ЦЗ Куманово		ЦЗ Велес		ЦЗ Штип		Вкупно		
		Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	
Индикатори Сејединено прибирање и анализирање на индивидуални пријави за заразни болести во електронски систем и соодветни книги за евиденција (без КОВИД-19) Обработка на пријави за изолиран-доказан причинител на заразна болест во електронски систем за евиденција и соодветни книги за евиденција (без КОВИД-19) Изработка на епидемиолошки анкети за заразни болести и навремено доставување до ИЗ, согласно законската регулатива и во зависност од епидемиолошката ситуација (без КОВИД-19) Спроведување на теренски увиди во здравствени установи и кај матичните доктори, за контрола на пријавување и евиденција на заразни заболувања и микробиолошки докажани причинители на заразни болести, како и пријавување во АЛЕРТ системот. Изготвување и доставување на извештај за направениот увид. Изработка на месечни извештаи за заразни болести на ниво на ЦЗ/ПЕ (табеларни, со епи коментар - билтени) Изработка на годишни извештаи за заразни болести на ниво на ЦЗ/ПЕ (табеларни, со епи коментар) Подготовка на квартални извештаи за остварени активности по Националната програма за јавно здравје на ниво на ЦЗ Подготовка на Годишен табеларен извештај за остварени активности по Националната програма за јавно здравје на ниво на ЦЗ	4000	2698	1000	388	400	182	800	417	600	557	480	592	400	485	600	751	600	1482	600	186	9480	7738		
	1200	5449	100	64	40	26	100	294	80	123	120	38	92	49	300	515	60	64	160	113	2252	6735		
	500	78	300	29	120	6	80	60	40	13	80	9	264	54	100	47	120	39	120	57	1724	392		
	100	28	160	48	24	24	8	1	40	27	60	50	8	20	60	62	30	60	80	34	600	324		
	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	120	120	
	1	1	2	2	3	3	4	4	3	3	2	2	2	5	5	3	5	5	3	3	3	31	31	
	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	40	40	
	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	10	10	
	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.
	Рано известување и предупредување преку следење на синдроми на заразни болести (АЛЕРТ-систем)	100	6	20	13	4	8	4	0	4	2	40	0	4	0	4	4	12	0	40	15	232	48	
Анализа на состојбата и изработување на неделни извештаи за АЛЕРТ системот на ниво на ЦЗ (поделба по ПЕ)	52	52	104	104	156	208	208	156	156	156	104	104	260	260	156	260	260	156	156	156	1612	1612		

Цел 2. Подобрување на состојбата со задолжителната имунизацијата и намалување на бројот на заболени од вакцино-превентивните болести		Цел		Цел		Цел		Цел		Цел		Цел		Цел		Цел		Цел		Цел		Цел		Цел		
		Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.
Индикатори Теренски увиди за контрола на студен синџир и опфат во вакцинални пунктови и породилишта Спроведување на активности за промоција на подобрување од имунизацијата кај населението Пребарување на невакцирани лица и организирање на активности за нивно вакцинација 20 Теренски увиди и изготвување на информација по пријави за поствакционална несакана реакција Изготвување на квартални табеларни извештаи за вакцинален опфат по ЦЗ/ПЕ, по видови вакцинации и ревакцинации Изготвување на шестмесечни табеларни извештаи за вакцинален опфат по ЦЗ/ПЕ, по видови вакцинации и ревакцинации (нема во овој квартал) Изготвување на годишен извештај за спроведената имунизација за 2021 во ЦЗ/ПЕ, со опфат одделно за секоја вакцина/ревакцина (табеларен и наредативен)	100	11	50	41	36	12	7	11	12	12	40	13	16	16	20	20	18	40	18	345	192					
	4	3	4	17	32	21	4	6	4	4	4	6	12	10	4	1	20	10	4	10	92	88				
	100	29	40	28	36	16	4	1	4	0	12	9	16	6	20	8	20	10	144	14	396	121				
	20	0	4	0	4	0	8	4	4	0	4	1	4	6	4	0	12	0	4	1	68	12				
	4	4	8	8	12	12	16	16	12	12	8	8	20	20	12	12	20	20	12	12	124	124				
	2	2	4	4	6	6	8	8	6	6	4	4	10	10	6	6	10	10	6	6	62	62				
	1	1	2	2	3	3	4	4	3	3	2	2	5	5	3	3	5	5	3	3	31	31				
	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.

Индикатори	Цел		Оствар.		Цел		Оствар.		Цел		Оствар.		Цел		Оствар.		Цел		Оствар.	
	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.
Одржување на резултатите постигнати со ерадикација на детска паразитоза преку активен надзор над АФП	52	52	104	104	52	52	104	104	52	52	104	104	52	52	104	104	52	52	780	780
	Прибирање и обработка на неделини извештаји за АФП од болниците, испраќање извештај до ИЈЗ																			
Спроведување на активностите за елиминација на мали ситаници и рубола во Р. С. Македонија	4	0	4	0	4	0	4	0	4	0	4	0	4	0	4	0	4	0	4	0
	ЦЗ/ПЕ не изврши увид во вакциналните пунктови за проверка на опфатот со вакцина против полио за АФП случаите и нивните блиски контакти - деца на возраст до 15 години и ќе земе зема материјал за вирусолошко испитување																			
Спроведување на активностите за елиминација на мали ситаници и рубола во Р. С. Македонија	12	8	10	1	16	0	4	2	8	1	20	0	4	1	4	1	16	1	20	0
	Изработка на епидемиолошки анкети за сеној случај на мали ситаници и/или рубола, земање материјал за лабораториска анализа и доставување до ИЈЗ при сомневање за појава на епидемија, се прави епидемиолошки увид на терен и се изготвува информациона вода се доставува до ИЈЗ/ЦЗ/МЗ																			
Спроведување на вакцинација по епидемиолошки индикации	40	0	4	0	8	0	5	0	5	0	5	0	8	0	4	0	4	0	4	0
	Во случај на епидемија се подготвуваат неделни/месечни информации за актуелната состојба и преземените мерки и се доставуваат до ИЈЗ																			
Спроведување на вакцинација по епидемиолошки индикации	280	117	100	325	80	212	90	221	150	165	80	80	56	80	388	80	0	100	67	1120
	Апликација на вакцини нај лица над 18-годишна возраст - лица изложени на ризик и по епидемиолошки индикации																			
ЦЕЛ 3 Намалување на оптоварувањето со заразни заболувања кои се пренесуваат преку храна и вода																				
Рано откривање и одговор на кластери и епидемии предизвикани од заболувања кои се пренесуваат преку храна и вода	4	0	4	2	4	0	4	2	4	1	4	0	4	0	4	1	4	0	4	2
	Детекција и анализа на потенцијални кластери на заболувања кои се пренесуваат преку храна и вода																			
Рано откривање и одговор на кластери и епидемии предизвикани од заболувања кои се пренесуваат преку храна и вода	4	0	12	0	4	0	6	6	6	0	8	0	12	0	4	2	4	0	12	3
	Вршење на теренски увид при зголемуен број на заболени од заболувања кои се пренесуваат преку храна и вода и изготвени информации со предлог мерки																			
Следење на базилоносителството врз основа на законските прописи, со изготвување на епидемиолошки анкетни и лабораториски испитувања	20	0	100	8	12	0	20	75	35	0	8	0	140	0	12	0	20	0	12	28
	Обезбедување на материјал за потврда, а по потреба и за конформација на причинителот во микробиолошките лаборатории на ИЈЗ																			
Следење на базилоносителството врз основа на законските прописи, со изготвување на епидемиолошки анкетни и лабораториски испитувања	80	33	60	1	16	3	34	0	16	2	15	0	20	0	12	14	20	25	12	8
	Следење на базилоносителството врз основа на законските прописи, со изготвување на епидемиолошки анкетни и лабораториски испитувања																			
ЦЕЛ 4 Зајакнување на системот за следење, контрола и одговор на болнички стокнатите инфекции и антимикробната резистенција																				
Спроведување на епидемиолошки увиди (програмски и по индикации) на територијата на сеној ЦЗ за следење на болнички стокнатите инфекции и изработка на информациона	20	20	32	26	32	59	60	98	24	47	80	19	28	40	20	74	60	100	80	95
	Земање материјали за микробиолошки анализи со цел контрола на моменталната состојба																			
Донажување на резистенција на микрорганизмите кон антимикробните средства од пациентите со болнички стокната инфекција во лабораториите на ЦЗ/ПЕ. Водене на соодветна база на податоци и навремено испраќање до ИЈЗ	4	0	4	0	4	0	4	0	4	0	4	0	4	0	4	0	4	0	4	0
	Изготвување на квартални извештаји за спречување и сузбивање на болнички стокнатите инфекции и за следењето мерки и активности на ниво на ЦЗ																			
Изготвување на годишен извештај за спречување и сузбивање на болнички стокнатите инфекции и за спроведувањето мерки и активности на ниво на ЦЗ	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	10
	Изготвување на годишен извештај за спречување и сузбивање на болнички стокнатите инфекции и за спроведувањето мерки и активности на ниво на ЦЗ																			
ЦЕЛ 5 Одржување ниска преваленца на ХИВ, сексуално и крвно преносливи инфекции																				
Обработка на пријави, направени теренски увиди и изготвување на епидемиолошка анкета за пријавени случаи на вирусен хепатит Б или Ц	52	19	20	8	16	0	24	4	14	1	20	3	8	2	12	4	20	5	40	19
	Водене на евиденција за сеној носителство или хронична болест од овие хепатити																			
Превенција на крвно-преносливи заболувања - хепатитис Б и Ц	20	10	12	4	8	0	8	4	8	2	20	4	8	1	8	3	0	4	20	0
	Водене на годишна евиденција за вкупен број на тестираны лица за хепатит Б и Ц на територијата кој ја покрива ЦЗ (по зигитивни и не зигитивни) - шестмесечен/годишен извештај																			
Тестирање лица за хепатит Б и Ц	3	0	3	0	3	0	3	0	3	0	3	0	3	0	3	0	3	0	3	0
	Тестирање лица за хепатит Б и Ц на територијата кој ја покрива ЦЗ (по зигитивни и не зигитивни) - шестмесечен/годишен извештај																			

Индикатори	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.							
	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.							
Подобрување на системот за надзор над сексуално преносливи инфекции	8	18	4	8	4	4	0	4	0	4	12	10	13	8	1	4	0	20	0	8	1	74	53		
ЦЕЛ 6 Намалување на оптоварувањето со зоознози и вектор-преносливи инфекции																									
Индикатори	Спроведување и контрола на дезинсекција против комарци на територијата на РСМ (по општини), согласно Акциониот план за превенција од ВВП.	2	1	2	2	2	2	14	6	6	12	7	4	0	2	0	4	4	18	0	4	0	61	22	
	Информации за спроведена дезинсекција/контрола	17	17	9	9	6	6	6	6	6	6	6	5	5	8	8	6	6	12	12	5	5	80	80	
	Подготовка на оперативни планови за ДДД на ниво на локална самоуправа	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	0	
	Повоње комарци за рано детектирање на патогени (ка) комарците (пр. West Nile Virus) во ГРАД Скопје	4	0	2	0	2	0	2	0	2	0	2	0	2	0	2	0	2	0	2	0	2	0	22	0
	Ловење комарци за рано детектирање на патогени (ка) комарците (пр. West Nile Virus) низ територијата на РСМ																								
	Доставување на пријава и епидемиолошка анкета до ИЈЗ и задолжително теренско истражување во случај на пријавена зоознози и ВВП. Обезбедување на материјал за лабораториска дијагностика до надлежна лабораторија. Изготвување на информација за појава на случај и теренско истражување и навремено доставување до ИЈЗ и други надлежни институции.	20	16	5	2	4	4	6	1	6	1	6	1	8	4	4	0	4	2	20	4	8	4	85	38
	Дезинфекција по епидемиолошки индикации по м2	30000	3513	2800	5000	10000	3030	16744	17950	12000	2450	2000	0	12000	49680	2000	0	12000	4370	2000	200	101544	86093		
	Дератизација по епидемиолошки индикации по мameц	0	0	200	0	200	50	40	250	85	0	0	0	0	1488	879	200	0	0	78	40	0	2253	1257	
	Адутицидна дезинсекција по епидемиолошки индикации по м2	0	0	400	0	400	0	1676	2300	2800	0	0	0	2384	12000	200	0	0	0	2000	0	9860	14300		
	Ларвицидна дезинсекција по епидемиолошки индикации по м2	150	0	150	0	150	0	150	0	1050	0	200	0	150	6000	150	0	150	0	150	0	2450	6000		
Земале на материјал за дијагностика од лицата кои се враќаат од земји со ендемска маларија (согласно СЗО водич за патници во меѓународен сообраќај)	600	380	16	0	20	0	54	0	14	0	0	0	0	20	0	20	0	0	0	0	0	744	380		
ЦЕЛ 7 Намалување на оптоварувањето со инфлуенца и заболувања слични на инфлуенца																									
Индикатори	Континуирано прибирање и обработка на групни пријави за грип на ниво на ЦЗ/ПЕ во текот на сезоната на грип и нивно доставување до ИЈЗ. Изработка и доставување на неделни извештаи за спроведена вакцинација против грип на територијата на ЦЗ/ПЕ	33	33	66	66	99	99	132	132	99	99	99	66	66	165	165	99	99	165	165	99	99	1023	1023	
	ЦЗ/ПЕ во сезоната ќе обезбеди материјали од лице со симптоми на грип или слични на грип/ акутни респираторни инфекции за лабораториска дијагностика	105	0	21	11	63	42	24	0	20	2	20	0	6	0	11	0	21	0	32	0	323	55		
	Број на алицирани вакцини против сезонски грип. (бесплатник/комерцијални)	7112	15573	1312	5179	1312	4331	2612	6440	1112	3559	1012	3154	912	4396	712	3545	1812	6649	612	3111	18520	55937		
ЦЕЛ 9 Систем за следење и одговор кон појава на нови и заразни болести кои повторно се јавуваат																									
Индикатори	Рана детекција и одговор кон појава на нови и заразни болести кои повторно се јавуваат	20	0	16	0	8	0	4	3	4	0	4	0	8	0	8	0	12	0	3	0	87	3		
	Ке обезбеди материјал за лабораториско испитување и по потреба ќе го достави до ИЈЗ																								

ЦЕЛ 10 - Воспоставување на систем за брза реакција во случај на епидемии и кризни состојби		Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.	Цел	Оствар.							
Обезбедување на 24/7 тимови за брз одговор во случај на епидемии и кризни состојби	Индикатори	Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. </td></td></td></td></td></td></td></td></td></td></td></td></td></td></td>	Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. </td></td></td></td></td></td></td></td></td></td></td></td></td></td>	Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. </td></td></td></td></td></td></td></td></td></td></td></td></td>	Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. </td></td></td></td></td></td></td></td></td></td></td></td>	Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. </td></td></td></td></td></td></td></td></td></td></td>	Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. </td></td></td></td></td></td></td></td></td></td>	Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. </td></td></td></td></td></td></td></td></td>	Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. </td></td></td></td></td></td></td></td>	Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. </td></td></td></td></td></td></td>	Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. </td></td></td></td></td></td>	Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. </td></td></td></td></td>	Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. </td></td></td></td>	Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. </td></td></td>	Оствар. <td>Цел <td>Оствар. </td></td>	Цел <td>Оствар. </td>	Оствар.							
	Воведување на систем за приправност на епидемиолошката служба при ЦЗ/ПЕ (на месечно ниво)	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	90						
	Вршење на епидемиолошки истражувања, согласно протокол за истражување на епидемии и брза реакција во кризни состојби и земање на материјал за лабораториско докажување/потврдување на причинителот. Изготвување на информации и доставување до МИЗ, МЗ, АХВ и ДСЗИ	8	2	8	0	2	2	4	0	0	0	0	8	0	6	0	0	3	7					
Здравствено-воспитна и едукативна дејност и публикации	Индикатори	Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. </td></td></td></td></td></td></td></td></td></td></td></td></td></td></td>	Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. </td></td></td></td></td></td></td></td></td></td></td></td></td></td>	Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. </td></td></td></td></td></td></td></td></td></td></td></td></td>	Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. </td></td></td></td></td></td></td></td></td></td></td></td>	Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. </td></td></td></td></td></td></td></td></td></td></td>	Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. </td></td></td></td></td></td></td></td></td></td>	Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. </td></td></td></td></td></td></td></td></td>	Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. </td></td></td></td></td></td></td></td>	Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. </td></td></td></td></td></td></td>	Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. </td></td></td></td></td></td>	Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. </td></td></td></td></td>	Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. </td></td></td></td>	Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. </td></td></td>	Оствар. <td>Цел <td>Оствар. </td></td>	Цел <td>Оствар. </td>	Оствар.							
	Изработка и доставување на Пријави и Одјави за епидемии на заразна болест од ЦЗ/ПЕ до МИЗ со извештај и епидемиолошки коментар	6	2	6	0	2	2	8	0	4	0	0	6	0	6	0	2	2	52					
	Континуирана здравствено-воспитна и едукативна дејност во врска со спречувањето и сузбивањето на заразните болести	4	3	4	0	4	1	4	2	120	0	4	0	4	0	4	1	24	9					
АКТИВНОСТИ КОИ СЕ СПРОВЕДУВААТ ВО ВРСКА СО КОВИД-19	Индикатори	Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. </td></td></td></td></td></td></td></td></td></td></td></td></td></td></td>	Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. </td></td></td></td></td></td></td></td></td></td></td></td></td></td>	Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. </td></td></td></td></td></td></td></td></td></td></td></td></td>	Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. </td></td></td></td></td></td></td></td></td></td></td></td>	Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. </td></td></td></td></td></td></td></td></td></td></td>	Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. </td></td></td></td></td></td></td></td></td></td>	Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. </td></td></td></td></td></td></td></td></td>	Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. </td></td></td></td></td></td></td></td>	Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. </td></td></td></td></td></td></td>	Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. </td></td></td></td></td></td>	Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. </td></td></td></td></td>	Оствар. <td>Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. </td></td></td></td>	Цел <td>Оствар. <td>Цел <td>Оствар. </td></td></td>	Оствар. <td>Цел <td>Оствар. </td></td>	Цел <td>Оствар. </td>	Оствар.							
	Број на позитивни случаи	20000	63824	6000	5326	3000	5120	13745	11949	3500	5884	2100	3133	2600	3121	2000	6203	3600	12950	3600	3278	60145	120888	
	Епидемиолошки анкети на контакти на позитивни случаи	30000	21243	12000	1955	4500	6282	14105	7659	5500	3900	4200	701	3900	201	3000	2020	5400	725	7200	1840	89805	46526	
	Земени материјали (брик) за тестирање во ЦЗ - пункт за тестирање	20000	36846	7000	3454	2000	3497	27300	11530	6000	4165	2000	1616	2000	3282	2000	13717	2000	6307	4000	2603	74300	87017	
	Земени материјали (брик) од високо-ризични контакти во домашни услови	2400	86	3000	2280	240	88	310	53	55	2	120	0	48	22	40	0	52	0	300	120	6565	2651	
	Земени материјали од пациенти на домашно лекување	480	28	3000	10	240	75	310	5	40	1	120	5	48	19	40	2	52	0	300	120	4630	265	
	Број на теренски епидемиолошки увиди заради проценка на ризик во фирми, фабрики, институции	12	5	40	0	12	5	12	0	20	1	14	0	12	8	12	0	12	0	14	0	16	160	19
	Епидемиолошки теренски увиди во здравствени установи	12	0	40	5	12	9	12	0	20	2	16	0	12	58	12	10	12	0	16	2	164	86	
	Изготвени информации доставени до МИЗ	12	0	12	0	12	0	12	0	16	0	12	0	12	0	12	0	12	0	12	0	12	124	0
	Подготвени и испратени табели за следење на лица на домашно лекување	52	0	52	0	52	0	52	0	52	0	52	0	52	0	52	0	52	0	52	0	52	520	0
	Подготвени и доставени табели за хоспитализирани лица	52	0	52	0	52	0	52	0	52	0	52	0	52	0	52	0	52	0	52	0	52	520	0
	Телефон - комуникација со јавност 24/7	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	40	40
Интервенции во системот Мој Термин на дневна база: оздравување	360	360	720	720	720	720	1440	1440	1440	360	360	360	1440	1440	1080	1080	360	360	1080	1080	1080	7920	7920	

Годишен извештај за спроведување на активностите согласно Национална Програма за јавно здравје на РСМ во 2022 година

Активност	Индикатори	Цели и реализација по тромесеуја												
		1 тромес планирано	1 тромес реализирано	2 тромес планирано	2 тромес реализирано	3 тромес планирано	3 тромес реализирано	4 тромес планирано	4 тромес реализирано	ВКУПНО планирано	ВКУПНО реализирано			
Цел 1. Зајакнување и подобрување на ефикасноста на системот на следење на заразни болести	Водене на национална база за: 1. индивидуални пријави за заразна болест, 2. пријави за микробиолошки изолат, 3. епидемиолошки анкети пристигнати од ЦВ/ПЕ	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	36	36
	Изработка на месечни билтени на национално ниво (табеларни, со епи коментар-билтени), Изработка на квартални извештаји	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	16	16
Собирање, обработка и анализа на пријави за заразни заболувања и пријави за изолирани/доказан микробиолошки причинител на заразна болест	Изработка на годишен извештај за движење на заразни болести на национално ниво (табеларен со епидемиолошки коментар)	2	2	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2	
	Спроведување на квартален мониторинг (теренски увиди) во Центрите за јавно здравје за верификација, контрола на спроведените програмски активности на ниво на Центар за јавно здравје и стручно методолошка помош. Изготвување на извештај од мониторингот	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	40	40
Воведување и одржување на интегриран информатички систем за следење на заразни болести	Обука за примена на дефиниција на случај согласно законска регулатива и критериуми на Европскиот центар за контрола и превенција на заразни болести и финална класификација	0	0	0	3	1	0	1	0	1	0	2	3	
	Обука на корисниците за употреба на системот во сите Центри за јавно здравје	0	0	1	3	0	0	0	0	0	0	1	3	
	Годишен АЛЕРТ извештај на национално ниво	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	

Цел 2. Подобрување на состојбата со задолжителната имунизацијата и намалување на бројот на заболени од вакцино-превентивните болести

Активност	Индикатори	Цели и реализација по тромесеуја											
		1 тромес планирано	1 тромес реализирано	2 тромес планирано	2 тромес реализирано	3 тромес планирано	3 тромес реализирано	4 тромес планирано	4 тромес реализирано	ВКУПНО планирано	ВКУПНО реализирано		
Контрола и евалуација на задолжителната вакцинација	Теренски увиди за контрола на сите аспекти по процесот на задолжителна вакцинација во вакциналните пунктови, како и вакцинација по епидемиолошки индикации во Центри за јавно здравје	5	1	5	58	5	2	5	0	0	0	20	61
	Изготвување на шестмесечен извештај за вакцинален опфат на ниво на Република Северна Македонија (Табеларен со епи коментар по Центри за јавно здравје, по видови вакцини и ревакцинации)	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	1	1
Изготвување на годишен извештај за спроведената имунизација во Република Северна Македонија (табеларен и наративен) за 2021 година, по Центри за јавно здравје, со опфат одделно за секоја вакцина/ревакцина	Изготвување на годишен извештај за спроведената имунизација во Република Северна Македонија (табеларен и наративен) за 2021 година, по Центри за јавно здравје, со опфат одделно за секоја вакцина/ревакцина	2	2	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2
	Прибирање, обработка и анализа на Пријавите за поствакцинални несакани реакции и подготвување на шестмесечен и годишен извештај	1	1	0	0	1	0	0	0	0	0	2	1
Одржување на резултатите постигнати со ерадикација на детска парализа	По добивање на итна пријава за Акутна флајцидна парализа случај веднаш ќе биде направен теренски увид, при што ќе биде направена епидемиолошка анкета	1	0	2	0	1	0	1	0	1	0	5	0
	Изготвување на неделни, месечни и тримесечни извештаји за Акутна флајцидна парализа случаи, преземени мерки во врска со нивното регистрирање	17	17	17	17	17	17	17	17	17	17	68	68
Спроведување на активностите за елиминација на мали спинации и рубеола во Р. С. Македонија	Изготвување на Годишен извештај за Акутна флајцидна парализа случаи во Република Северна Македонија, преземени мерки во врска со нивното регистрирање, доставување до надлежни институции	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
	Акмурирање на Планот за акција за одржување на статусот "ослободен од полиомиелитис" на Република Северна Македонија	0	0	1	1	0	1	0	0	0	0	1	1
Спроведување на активностите за елиминација на мали спинации и рубеола во Р. С. Македонија	Акмурирање на Програмата за елиминација на малите спинации и превенција на конгенитална рубеола инфекција, за период 2016-2021	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	1	1
	Анализа на земенiot материјал во вирусолошката лабораторија при Институт за јавно здравје за класификација на случајот	33	10	37	0	31	6	39	0	140	0	16	16
Спроведување на активностите за елиминација на мали спинации и рубеола во Р. С. Македонија	Водене на национална база на случаи со мали спинации и рубеола	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	4	4
	Координација и континуирано следење на сите активности на регионално и локално ниво, спроведување на теренски увиди и подготвување на преземане на мерки и активности	2	9	2	0	2	0	2	0	8	0	9	9
	Изготвување на месечни извештаји за состојбата со вакцинопревентивни болести во Европа и Светот поврзани со податоци од референтни меѓународни институции и организации	3	0	3	0	3	0	3	0	12	0	0	0

Цел 3 Намалување на оптоварувањето со заразни заболувања кои се пренесуваат преку храна и вода		Цели и реализација по тримесеџа								Цели и реализација годишно	
Активност	Индикатори	1 тримес реализирано	2 тримес реализирано	3 тримес реализирано	4 тримес реализирано	1 тримес планирано	2 тримес планирано	3 тримес планирано	4 тримес планирано	ВКУПНО планирано	ВКУПНО реализирано
Рано откривање и одговор на кластери и епидемии предизвикани од заболувања кои се пренесуваат преку храна и вода	Изготвување на протокол (ворчи) за истражување на епидемии од заболувања кои се пренесуваат преку храна и вода. Спроведување на обуки за епидемиолошки истражувања со примена на аналитички методи за одредување на ризик фактори. Извештаји/информации со предлог мерки за спречување на идни епидемии.	0	1	0	0	0	1	0	0	1	0
Рано откривање и контрола на болнички стечнати инфекции	Изготвување на протокол/Упатство за епидемиолошки надзор над појава на болнички стечнати инфекции, базиран на медицина на докази, воведување и спроведување на дефиниција за случај за ИХИ Спроведување на епидемиолошки увиди за спречување и сузбивање на болнички стечнати инфекции (програми и по индикатори) со укажување на стручно-методолошка помош во Центарот за јавно здравје и здравствените установи на територијата на Скопје. Воведена база за следење на антимикробна резистенција кај пријавените болнички стечнати инфекции	1	0	0	0	1	0	0	0	1	0
Рано откривање и контрола на болнички стечнати инфекции	Изготвување на квартални извештаји за спречување и сузбивање на болнички стечнати инфекции и за спроведените мерки и активности на национално ниво	1	1	1	1	1	1	1	1	4	4
Изготвување на годишен извештај за спречување и сузбивање на болнички стечнати инфекции и за спроведените мерки и активности на национално ниво	Изготвување на годишен извештај за спречување и сузбивање на болнички стечнати инфекции и за спроведените мерки и активности на национално ниво	1	0	0	0	1	0	0	0	1	1

Цел 4 Зајакнување на системот за следење, контрола и одговор на болнички стечнати инфекции и антимикробната резистенција		Цели и реализација по тримесеџа								Цели и реализација годишно	
Активност	Индикатори	1 тримес реализирано	2 тримес реализирано	3 тримес реализирано	4 тримес реализирано	1 тримес планирано	2 тримес планирано	3 тримес планирано	4 тримес планирано	ВКУПНО планирано	ВКУПНО реализирано
Цел 5 Одржување ниска преваленца на ХИВ, сексуално и крвно преносливи инфекции	Индикатори	1	1	1	1	1	1	1	1	4	4
Воведување на регистер за носители на хронични случаи на хепатит Б и Ц на ниво на Република Северна Македонија Дизајн на методологија и спроведување на студија за серопреваленца за хепатит Б и Ц, со цел да се потврди припадниот вакцинален опфат за хепатит Б, да се утврдат пропусти во вакцинацијата за хепатит Б, да се откријат осетливите групи и да се добијат податоци за преваленцата од овие две заболувања на национално ниво	Воведување на регистер за носители на хронични случаи на хепатит Б и Ц на ниво на Република Северна Македонија Дизајн на методологија и спроведување на студија за серопреваленца за хепатит Б и Ц, со цел да се потврди припадниот вакцинален опфат за хепатит Б, да се утврдат пропусти во вакцинацијата за хепатит Б, да се откријат осетливите групи и да се добијат податоци за преваленцата од овие две заболувања на национално ниво	1	1	1	1	1	1	1	1	4	4
Превенција на хепатитис Б и Ц	Воведување на база за вкупен број на тестирани лица за хепатит Б и Ц на национално ниво	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0

Цел 6 Намалување на оптоварувањето со зоознози и вектор-преносливи инфекции		Цели и реализација по тримесеџа								Цели и реализација годишно	
Активност	Индикатори	1 тримес реализирано	2 тримес реализирано	3 тримес реализирано	4 тримес реализирано	1 тримес планирано	2 тримес планирано	3 тримес планирано	4 тримес планирано	ВКУПНО планирано	ВКУПНО реализирано
Воспоставување на систем за превенција и контрола на зоознози и вектор преносливи заболувања	Координирање и континуирано следење на преземањето на мерки и активности согласно Акциониот План за справување со вектор преносливи болести (ВПБ), односно извршена дезинсекција против комарци на територијата на Република Северна Македонија (по општини) Воспоставување на систем за редовна размена на информации меѓу АХВ и Институт за јавно здравје Создавање на мрежи за размена на информации поврзани со зоознози и вектор преносливи заболувања со соседните земји Изработка на RT-PCR на комарци за рано детектирање на вирус (WNV) Изготвување на месечни извештаји за состојбата со заразни болести кои претставуваат закана за јавно здравје во Европа и Свето поврзани со зоознози и вектор преносливи заболувања со податоци од референтни меѓународни институции и организации	1	0	0	0	1	0	0	0	1	0
Воспоставување на систем за превенција и контрола на зоознози и вектор преносливи заболувања	Изготвување на стручно-методолошко упатство за превенција од појава на заразни заболувања патнички кој одат на ациклос посебен осврт на вакцинација и хемипрофилакса, согласно препорачани на Светска здравствена организација Стручно-методолошка помош на Центри за јавно здравје при пријавен случај на маларија со теренски увид и информација до ДСЗ и МЗ Изготвување на годишен извештај за состојбата и заболените од маларија	3	0	3	0	3	0	3	0	12	0
Воспоставување на систем за превенција и контрола на зоознози и вектор преносливи заболувања	Изготвување на годишен извештај за состојбата и заболените од маларија	1	0	0	0	1	0	0	0	1	1

Активност	Индикатори	Цели и реализација по тромесеџа											
		1 тромес планирано	1 тромес реализирано	2 тромес планирано	2 тромес реализирано	3 тромес планирано	3 тромес реализирано	4 тромес планирано	4 тромес реализирано	ВКУПНО планирано	ВКУПНО реализирано		
Цел 7 Намалување на отповарувањето со инфлуенца и заболувања слични на инфлуенца		26	26	20	20	13	0	36	13	95	59		
Зајакнување на системот за надзор и одговор кон заболувања слични на грип и акутни респираторни инфекции	Водене на база за грип на национално ниво. Изготвување неделни информации за состојбата со грип преку редовниот и сентинел систем за надзор и извештаи за вакцинацијата против сезонски грип. Изготвување и адаптирање на едукативни материјали за заштита од грип и промоција на вакцинација против грип (кампања за вакцинација против грип)	1	0	0	0	1	0	0	0	2	0		
Зајакнување на системот за надзор и одговор во услови на многу висок интензитет на активност на грип и при пандемија на грип	При појава на пандемиски грип, по потреба ревидирање и изработка на стручни упатства, протоколи за следење, вакцинација на приоритетни групи, согласно оперативниот план	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0		

Активност	Индикатори	Цели и реализација по тромесеџа											
		1 тромес планирано	1 тромес реализирано	2 тромес планирано	2 тромес реализирано	3 тромес планирано	3 тромес реализирано	4 тромес планирано	4 тромес реализирано	ВКУПНО планирано	ВКУПНО реализирано		
Цел 9 Систем за следење и одговор кон појава на нови и заразни болести кои поворно се јавуваат		12	0	12	1	12	3	12	0	48	4		
Рана детекција и одговор кон болести нови и заразни болести кои поворно се јавуваат	При појава на нова или заразна болест која повторно се јавува, Институт за јавно здравје врши теренски увид со стручно-методолошка помош на Центри за јавно здравје. Следење на најновите стручни и научни соопшенија од референтни институции и изготвување на периодични информации за состојбата со овие заболувања во земјата и светот. По потреба, изготвување на информации за населението, упатства за работа на здравствени установи и друг информативен материјал од страна на Институт за јавно здравје /во соработка со Институт за јавно здравје	3	0	3	0	3	0	3	0	12	0		
		3	0	3	2	3	1	3	0	12	3		

Активност	Индикатори	Цели и реализација по тромесеџа											
		1 тромес планирано	1 тромес реализирано	2 тромес планирано	2 тромес реализирано	3 тромес планирано	3 тромес реализирано	4 тромес планирано	4 тромес реализирано	ВКУПНО планирано	ВКУПНО реализирано		
Цел 10 Воспоставување на систем за брза реакција во случај на епидемии и кризи		1	1	1	1	1	1	1	1	4	4		
Обезбедување на 24/7 тимови за брз одговор во случај на епидемии и кризи	Формирање на дежурни епидемиолошки служби (систем за приправност) на ниво на Институт за јавно здравје кои ќе бидат достапни 24/7. Подготовка на Протокол на здравствен сектор со методологија на работа, чекори и надлежности при истражување на епидемии и брза реакција во кризи состојби. Спроведување на теренски увиди и пружање стручно методолошка помош од страна на стручни тимови на Институт за јавно здравје при појава на зголемен број на заболени или епидемии и други кризи состојби. Анализа и евалуација на Пријави/Одјави и информации за епидемии на заразна болест од Центри за јавно здравје со координирана обработка на доставените пријави и анкети.	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0		
		3	0	3	1	3	1	3	0	12	2		
		9	0	10	2	8	2	9	0	36	4		

Активност	Индикатори	Цели и реализација по тромесеџа											
		1 тромес планирано	1 тромес реализирано	2 тромес планирано	2 тромес реализирано	3 тромес планирано	3 тромес реализирано	4 тромес планирано	4 тромес реализирано	ВКУПНО планирано	ВКУПНО реализирано		
Цел 11 Здравствено-воспитна и едукативна дејност и публикации		3	0	3	1	3	0	3	0	12	1		
Континуирана здравствено-воспитна и едукативна дејност во врска со спречувањето и сузбивањето на заразните болести	Стручна подготовка на соодветен информативно-едукативен материјал - брошури, летоци, постери, публикации за заразни заболувања, наменети за широката јавност и за здравствени работници	3	0	3	1	3	0	3	0	12	1		

Активност	Цели и реализација по тромесеција												Цели и реализација годишно					
	1 тромес планирано		1 тромес реализирано		2 тромес планирано		2 тромес реализирано		3 тромес планирано		3 тромес реализирано		4 тромес планирано		4 тромес реализирано		ВКУПНО планирано	ВКУПНО реализирано
	1	13	1	13	1	13	1	13	1	13	1	13	1	13	1	13	4	4
Изработка и Управување на база за водење на позитивни случаи со КОВИД-19	1	13	1	13	1	13	1	13	1	13	1	13	1	13	1	13	4	4
Индикатори																		
Доставени неделни агрегирани извештаи до СЗО и ECDC преку TESSy базата за позитивни и за починати случаи на КОВИД-19	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	52	52
Земане на материјал по епи проценка во клинички установи, болници и др. ЗУ	1	0	1	0	1	0	1	0	1	0	1	0	1	0	1	0	4	0
Епидемиолошки теренски увиди во клиниките и болниците камо и ЦЗ на зафатените подрачја и пружање на стручно-методолошка помош	50	0	50	0	50	0	50	0	50	0	50	0	50	0	50	0	200	0
Број на изготвени дневни информации за потребите на МЗ (табели за прес-конференции)	50	90	50	90	50	90	50	90	50	90	50	90	50	90	50	90	200	300
Број на изготвени неделни информации со епи коментар (МЗ, веб страна)	5	13	5	13	5	13	5	13	5	13	5	13	5	13	5	13	20	52
Управување со дополнителни информации за лабораториски резултати кои не се внесуваат во Мој Термин	50	0	50	0	50	0	50	0	50	0	50	0	50	0	50	0	200	0
Интервенции на дневна база во системот Мој Термин со цел заокружување на исход (оздравување/умирање), хоспитализација/отпуштање од болничко лекување и сл.	50	90	50	90	50	90	50	90	50	90	50	90	50	90	50	90	200	308
Изготвување на список на позитивни починати лица за потребите на ДСЗИ и ЦЗ/ПЕ на дневна база	5	90	5	90	5	90	5	90	5	90	5	90	5	90	5	90	20	308
Подготовка на документи за Комисија за заразни болести (Алгоритми, Упатства, Протоколи)	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	40	15
Теренски увиди во високоризични подрачја/стручна помош на локални кризни штабови	103	0	103	0	103	0	103	0	103	0	103	0	103	0	103	0	412	0
Ажурирање на веб страницата наменета за јавност	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	4	4
Подготовка на пишани материјали/текстови и одговори на медиумски прашања	2	10	2	10	2	10	2	10	2	10	2	10	2	10	2	10	8	16
Едукаци на здравствени работници	5	0	5	0	5	0	5	0	5	0	5	0	5	0	5	0	20	0
Подготвување на упатство за населението и за здравствените работници	13	0	13	0	13	0	13	0	13	0	13	0	13	0	13	0	52	0
Комуникација со граѓаните на дежурен телефон 24/7	10	1	10	0	10	0	10	0	10	0	10	0	10	0	10	0	40	1
Обработка и анализа на податоци за спроведена вакцинација против КОВИД-19 дневно	13	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	13	0
Обработка и анализа на податоци за спроведена вакцинација против КОВИД-19 неделно	1	13	1	13	1	13	1	13	1	13	1	13	1	13	1	13	2	52
Изготвување на квартални информации за несакани ефекти после вакцинација против КОВИД-19	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	4	1

СПРЕЧУВАЊЕ И СУЗБИВАЊЕ НА ИНТРАХОСПИТАЛНИТЕ ИНФЕКЦИИ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ВО 2022 ГОДИНА

ВОВЕД

Интрахоспиталните инфекции (ИХИ) претставуваат секое клинички манифестирано заболување од инфективна етиологија, поврзано со медицинското згрижување на населението (хоспитализација, амбулантно-поликлиничка помош или профилактички мерки) независно од времето на појавата на симптомите пред, за време или по пружената помош.

Нивната појава се доведува во непосредна врска со медицинските постапки при дијагностички истражувања, лекување, пружање на здравствена нега, рехабилитација, но и други постапки во здравствената дејност.

Тие претставуваат се пораспространета појава кој бара спроведување на систематска и континуирана дејност, како од страна на болничката служба, така и испитување и контрола од страна на епидемиолошката и микробиолошката дејност.

Медицинското и економското значење на интрахоспиталните инфекции се огледа пред се во неповолното влијание на текот и исходот на основната болест на хоспитализираниот болен, во загрозувањето на здравјето и животот на болниот и персоналот кој работи покрај него, во компромитирањето на извршените медицински интервенции, продолжениот престој во болниците и зголемување на трошоците на лекувањето.

Сузбивањето и превенцијата на интрахоспиталните инфекции се одвива во повеќе насоки втемелени во основните принципи за борба против заразните болести. Откривањето, регистрирањето и евидентирањето на етиолошките причинители се појдовна основа за нивното успешно сузбивање.

Основна постапка во спречувањето на интрахоспиталните инфекции е активниот епидемиолошки надзор, со цел да се сигнализираат на време промените на епидемиолошката состојба.

Надзорот се спроведува според Програмите и Правилниците кои ги објавува Министерството за здравство на Р.М (Сл. Весник на Р.М бр. 4 од 09.01.2013 година; Сл. Весник на Р.М бр. 25 од 20 февруари 2008; Сл. Весник на Р.М бр. 7 од 20 јануари 2010, Законот за заштита на населението од заразни болести: Сл. Весник бр. 22/2010 и 136/2011).

ЈЗУ ЦЕНТАР ЗА ЈАВНО ЗДРАВЈЕ – БИТОЛА

Одделението за епидемиологија при ЈЗУ Центар за јавно здравје - Битола мерките и активностите за спречување на болнички стекнати инфекции ги спроведува согласно Правилникот за поблиските критериуми за спречување и сузбивање на интрахоспиталните.

Во текот на 2022 година со мерките и активностите за контрола на интрахоспитални инфекции беа опфатени следниве јавни здравствени установи (Клиничка болница - Битола, Здравствен дом - Битола, Здравствен дом - Демир Хисар, Психијатриска болница - Демир Хисар, Здравствен дом - Ресен, Здравствен дом - Кичево, Општа болница- Кичево, Центар за рехабилитација - Отешево, Хоспис Сју Рајдер - Битола) и приватни здравствени установи (Систина нефроплус Кавадарци - ПЕ Битола и Кичево, Систина офталмологија - Битола и болница Плодност - Битола).

Табела 1. Број на земени материјали за испитување за контрола на интрахоспитални инфекции во 2022 година на регионот на ЈЗУ Центар за јавно здравје - Битола

Град	брисеви од предмети за општа употреба	брисеви од стерилен материјал	микробиолошка контрола на исправност на стерилизација	примероци на воздух	Вкупно
Битола	514	28	164	114	820
Кичево	57	0	15	18	90
Ресен	24	3	29	0	56
Д.Хисар	47	3	16	0	66
Вкупно	642	34	224	132	1032

Во текот на 2022 година, на регионот кој го покрива ЈЗУ Центар за јавно здравје - Битола беа направени 123 увиди во јавни и приватни здравствени.

Табела 2. Број на спроведени увиди за контрола на интрахоспитални инфекции во 2022 година на регионот на ЈЗУ Центар за јавно здравје - Битола

Град (број на увиди)	Јавни здравствени установи	Приватни здравствени установи	Вкупно
Битола	96	8	104
Кичево	3	4	7
Ресен	6	0	6
Демир Хисар	6	0	6
Вкупно	111	12	123

Битола

Во текот на 2022 година во Битола со мерките и активностите за контрола на интрахоспитални инфекции беа опфатени:

- Клиничка болница Битола;
- Здравствен дом- Битола (направена е само контрола на исправност на стерилизација);
- Систина Офталмологија;
- Хоспис Сју Рајдер;
- Систина Нефроплус Кавадарци ПЕ Битола;
- болница Плодност.

Табела 3. Број на земени материјали за испитување и резултати (позитивен/ негативен) во здравствените установи во Битола, 2022 година

БИТОЛА	брисеви од предмети за општа употреба		брисеви од стерилен материјал		микробиолошка контрола на исправност на стерилизација		примероци на воздух		Вкупно	
	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+
Клиничка болница	420	8	24	0	106	2	99	0	649	10
Здравствен дом					48				48	0
Систина нефроплус	29						7		36	0
Хоспис Сју Рајдер	5	3	2		2				9	3
Систина офталмологија	11								11	0
болница Плодност	38		2		6		3		49	0
Вкупно	503	11	28	0	162	2	109	0	802	13

Од вкупниот број на материјали за испитување (815), добиени се 13 позитивни резултати (1,6%). Позитивните резултати се добиени од 11 предмети за општа употреба. По спроведените мерки се земени контролни брисеви и истите се негативни. Дополнителни 2 позитивни резултати се добиени од автоклав од Службата за инфузии раствори при Клиничка болница Битола.

Во текот на 2022 година, пријавени се 3 интрахоспитални инфекции за пациенти од Одделението за педијатрија при Клиничка болница Битола. За истите се спроведени увиди, превземените противепидемски мерки, изработени информации и доставени до Клиничка болница - Битола, Институт за јавно здравје - Скопје и Државен санитарен и здравствен инспекторат- ПО Битола. Во текот на увидите беа земени 18 брисеви од нос и грло од вработени и 12 брисеви од предмети за општа употреба (истите не се прикажани во горенаведената табела). Резултатите беа негативни, освен од еден предмет за општа употреба, за кој е дадено предлог за замена со нов поради ризик за понатамошна појава на нови инфекции.

Кичево

Во текот на 2022 година во Кичево со мерките за контрола на интрахоспитални инфекции беа опфатени Општа болница Кичево, Здравствен дом Кичево и Систина нефроплус ПЕ Кичево.

Табела 4. Број на земени материјали за испитување и резултати (позитивен/ негативен) во здравствените установи во Кичево, 2022 година

КИЧЕВО	брисеви од предмети за општа употреба		брисеви од стерилен материјал		микробиолошка контрола на исправност на стерилизација		примероци на воздух		Вкупно	
	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+
Општа болница	19				1				20	
Здравствен дом					14				14	
Систина нефроплус	38				18				56	
Вкупно	57				33				90	

Резултатите од сите материјали кои се земени за испитување се негативни.

Во текот на 2022 година во Кичево не беше пријавена интрахоспитална инфекција.

Ресен

Во текот на 2022 година во Ресен со мерките за контрола на интрахоспитални инфекции беа опфатени Здравствен дом Ресен и Центар за рехабилитација Отешево.

Табела 5. Број на земени материјали за испитување и резултати (позитивен/ негативен) во здравствените установи во Ресен, 2022 година

РЕСЕН	брисеви од предмети за општа употреба		брисеви од стерилен материјал		микробиолошка контрола на исправност на стерилизација		примероци на воздух		Вкупно	
	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+
резултат										
Центар за рехабилитација Отешево	5	1							5	1
Здравствен дом	17	1	3		28	1			48	2
Вкупно	22	2	3		28	1			53	3

Од вкупниот број на материјали за испитување (56), добиени се 3 позитивни резултати (5,3%). Позитивните резултати се добиени од 2 предмети за општа употреба и од една контрола на исправност на стерилизатор. По спроведените мерки се земени контролни брисеви односно е направена повторно контрола на исправноста на стерилизацијата и истите се негативни.

Во текот на 2022 година во Ресен не беше пријавена интрахоспитална инфекција.

Демир Хисар

Во текот на 2022 година во Демир Хисар со мерките за контрола на интрахоспитални инфекции беа опфатени Здравствен дом – 4, Демир Хисар и Психијатриската болница.

Табела 6. Број на земени материјали за испитување и резултати (позитивен/ негативен) во здравствените установи во Демир Хисар, 2022 година

Демир Хисар	брисеви од предмети за општа употреба		брисеви од стерилен материјал		микробиолошка контрола на исправност на стерилизација		примероци на воздух		Вкупно	
	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+
резултат										
Психијатриска болница	37				6				43	
Здравствен дом	10		3		10				23	
Вкупно	47		3		16				66	

Резултатите од сите материјали кои се земени за испитување се негативни.

Во текот на 2022 година во Демир Хисар не беше пријавена интрахоспитална инфекција.

ЈЗУ ЦЕНТАР ЗА ЈАВНО ЗДРАВЈЕ – КОЧАНИ

Во текот на 2022 година од страна на нашата епидемиолошка служба беа направени 41 увиди за хигиено- епидемиолошка контрола за ИХИ:

- 27 во ЈЗУ Општа болница-Кочани,
- во оперативни Сали: ХОС - 1 и 2 Хируршко одделение;
- Хируршка амбуланта,
- САРИП,
- Гинеколошко одделение и
- 14 увиди во ПЗУ ДИАМЕД - Оддел за хемодијализа.

При тоа се земено вкупно 429 брисеви од кои 113 во ДИАМЕД (78 од работни површини и конектори од дијализни апарати, 24 од персонал и 16 аероседименти - сите резултати беа уредни) и 316 од ЈЗУ Општа болница – Кочани и тоа: 168 од работни површини и ентериер, 85 од персонал, 46 аероседименти и 12 физиолошки р-р, од кои сите, освен 12 со *Staphylococcus aureus*, беа уредни. Поставени се и 236 спора за контрола на стерилизација.

При увидите правиме контрола и на уредноста на санитарните прегледи, дали се имаат доволно опрема и средства за хигиена и дезинфекција, правилна експозиција и селектирање на отпадот, уредно направен ДДД третман.

Соработката со ЈЗУ Општа болница – Кочани и ПЗУ Диамед – Кочани е на високо ниво и тековните проблематики се решаваат заеднички.

ЈЗУ ЦЕНТАР ЗА ЈАВНО ЗДРАВЈЕ – ВЕЛЕС

Табела 7. Направени увиди и од земено материјали во здравствени установи во 2022 година.

Одделение	Увиди	Земени брисеви	Патогени	%	Стерилни	%	Условно патогени	%	Изолирани патогени	Изолирани условно патогени
Стерилизација	8	24								
Инфективно одделение	4	24								
Хируршко одделение со оперативна сала, амбуланта и ОАРИП	12	88	2						Koliformni-2	
Гинеколошко и акушерско одделение со оперативни сали	11	80	2						Koliformni-2	
Дијализа	8	56								
Детско одделение	4	16								
Очно и ОРЛ со оперативни сали	8	36								
Болница „Јасеново“	4	40								
Интерно одделение	4	20	2						Koliformni-2	
Одделение за физикалана	4	20								
Нервно одделение	4	16								
Вкупно	71	420	6	1,4%	414	98,6	0	0	Koliformni-6	

Центар за јавно здравје – Велес, Подрацна Единица – Гевгелија

Табела 8. За земени брисеви за контрола и превенција на ИХИ од страна на епидемиолошката служба при ЈЗУ ЦЈЗ Велес ПЕ Гевгелија во 2022 година

Одделение	Направени увиди	Земени брисеви	Стерилно	Условно патогени	Патогени
Хируршка сала	5	72	52	18	2
ГАО со неонатологија	2	38	29	9	0
Итна медицинска помош	2	28	7	21	0
ПБ Негорци	1	8	8	/	0
Имунизација	1	15	2	13	0
Детско одделение	4	45	24	21	0
Интерно одделение	2	24	7	17	0
Нервно одделение	1	15	0	15	0
Вкупно	18	245	129	114	2

Потребни мерки: Строго придржување кон мерките од Правилникот за превенција и контрола на ИХИ.

ЈЗУ ЦЕНТАР ЗА ЈАВНО ЗДРАВЈЕ КУМАНОВО

Следењето, контролата и спроведувањето на мерките против интрахоспитални инфекции е задача на Одделението за епидемиолошка дејност при ЦЈЗ Куманово согласно превентивната програма за заштита на населението во Република Северна Македонија. Во соработка со Комисијата за следење на интрахоспитални инфекции во Општа болница Куманово, програмата за спречување и сузбивање на интрахоспитални инфекции перманентно се спроведуваше во текот на целата 2022 година.

Од страна на епидемиолошкиот оддел се направени вкупно 29 увиди на одделенија при ЈЗУ Општа болница Куманово, 1 увид во Институт за трансфузиона медицина, Скопје, при тоа се земени вкупно 273 бриса.

Брисевите се земени од работни површини, предмети од општа употреба, стерилни материјали, медицински инструменти и апаратура, брисеви од персонал.

Во текот на прво тромесечие земени се – 61 бриса

Во текот на второ тромесечие земени се - 76 бриса

Во текот на трето тромесечие земени се - 52 бриса

Во текот на четврто тромесечие земени се - 84 бриса

Табела 9. Движење на увидите и земање на брисеви во 2022 година

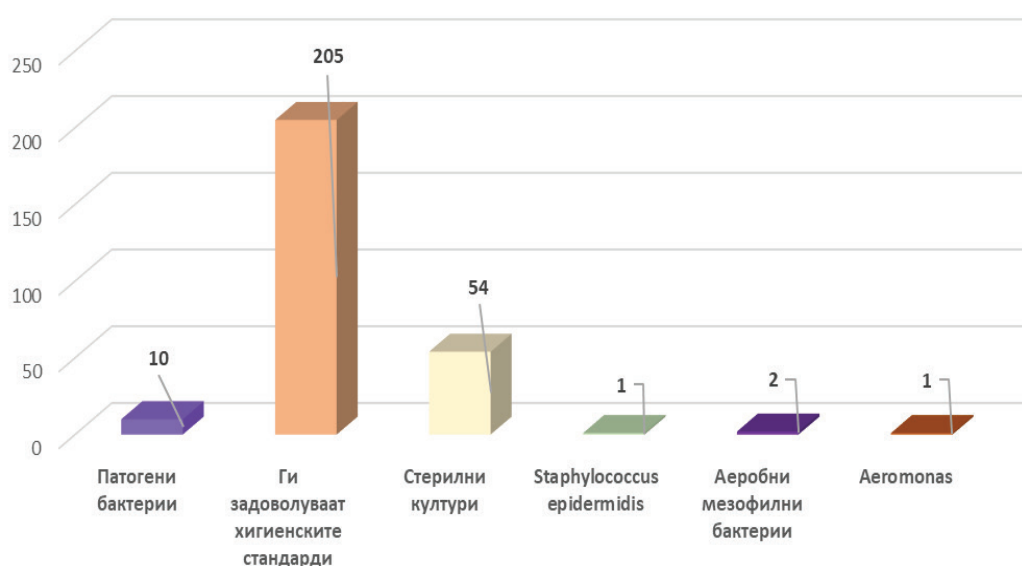
Одделенија	Дата на извршен увид	Увиди	Земени брисеви	Патогени бактерии	Задоволуваат хигиенски стандарди	Аеробни мезофилни бактерии	Staphylococcus Epidermidis	Aeromonas	Стерилни култури
Ургентен хирушки центар	04.01.2022	1	8	0	6	0	0	0	2
Психијатрија	15.03.2022	1	10	0	10	0	0	0	0
Неврологија	15.03.2022	1	10	0	10	0	0	0	0
Физикална медицина и рехабилитација	24.03.2022	1	12	0	12	0	0	0	0
Педијатрија	30.03.2022	1	10	0	10	0	0	0	0
Акушерско одделение	31.03.2022	1	11	0	6	0	0	0	5
Служба за трансфузиона медицина	26.04.2022	1	15	0	14	0	0	0	1
ОРЛ Одделение	23.05.2022	1	12	0	8	1	0	0	3
Очно одделение	23.05.2022	1	12	0	9	0	0	0	3
ОРЛ Одделение	30.05.2022	1	1	0	0	0	0	0	1
Очно одделение	30.05.2022	1	1	0	0	0	0	0	1
Центар за болести на зависности и советуваиште	30.05.2022	1	10	0	10	0	0	0	0
Интерно одделение	02.06.2022	1	15	0	15	0	0	0	0
Хирушки сали	17.06.2022	1	10	0	1	0	0	0	9
Хирургија	29.07.2022	1	15	4	4	0	1	0	6
Контролни хирургија	05/08/2022	1	6	2	0	0	0	0	4
Контролни хирургија	15.08.2022	1	2	1	0	0	0	1	0
Дерматовенерологија	16.08.2022	1	10	0	10	0	0	0	0
Контролни хирургија	19.08.2022	1	1	0	1	0	0	0	0
Центар за дијабет	15.09.2022	1	8	0	8	0	0	0	0
Ургентен хирушки центар	30.09.2022	1	10	0	10	0	0	0	0
Акушерско одделение	05.10.2022	1	16	0	8	0	0	0	8
Гинеколошко одделение	06.10.2022	1	10	2	3	0	0	0	5
Инфективно одделение	12.10.2022	1	4	0	3	0	0	0	1
Инфективно одделение - контролни	14.10.2022	1	13	1	12	0	0	0	0
Детско одделение	20.10.2022	1	3	0	3	0	0	0	0
Галенска лабораторија	02.11.2022	1	15	0	14	1	0	0	0
Патолошка анатомија	29.11.2022	1	13	0	8	0	0	0	5
ВКУПНО		29	273	10	205	2	1	1	54
Процент				3,7	75,2	0,7	0,3	0,3	19,8

Од добиените резултати на 273 земени и микробиолошки обработени бриса во текот на 2022 година во одделенијата на Општа болница Куманово се регистрираа 10 изолати на патогени бактерии (3 Pseudomonas aeruginosa, 1 Enterococcus, 1 Enterobacter, 2 Citrobacter, 1 Staphylococcus aureus, 1

Staphylococcus haemolyticus i 1 Acinetobacter), во 1 брис има аеробни мезофилни бактерии, во еден брис има и наод на аеробни спорогени бактерии, во еден брис има наод на Aeromonas, и еден брис има наод на Staphylococcus epidermidis, 205 (75%) бриса ги задоволуваат хигиенските стандарди и 54 бриса се стерилни култури.

Во однос на епидемиолошката состојба и наод на патогени изолати од страна на епидемиолог дадени се соодветни препораки, направени се епидемиолошки контролни увиди и земени контролни бриса до добивање на задоволителни микробиолошки резултати.

Графикон 1. Прикажани микробиолошки резултати.

Во текот на 2022 година одржани се состаноци од Комисијата за ИХИ при Општа болница Куманово за актуелните состојби во Општа болница Куманово и со соодветни заклучоци во однос на епидемиолошката состојба во одделенијата на болницата .

Во болнички инфекции спаѓа и контролата на стерилност на воздух. Испитани се вкупно 432 мостри претежно во Галенската лабораторија и оперативните сали. Контролата на стерилизацијата на медицинските инструменти и материјали како една од главните мерки за спречување на појава на нозокомијалните инфекции се врши со спори на Bacillus subtilis па така прегледани се вкупно 242 спори на ниво на болницата и останатите здравствени установи со позитивен наод во две контроли.

Во текот 2022 година се ивршени вкупно периодични здравствени санитарни прегледи на 1394 здравствени работници.

Во 2022 година извршена е превентивна дезинфекција на површина од 68 810 м², дезинсекција на 65 110 м² и дератизација на површина од 66 110 м² во здравствените установи.

Од страна на П.Е.Крива Паланка во текот на 2022 години во болничките одделенија и амбулантите на Здравствен Дом Крива Паланка направени се 44 увида и земени се 135 бриса за микробиолошко испитување. Од резултатите на обработените бриса нема наод на патогени бактерии, 117 бриса го задоволуваат хигиенските стандарди и 18 бриса се стерилни култури. Испитани се 22 мостри воздух, додека контрола на стерилизација е направена со поставување на 23 спори.

Во 2022 година од страна на епидемиолошки оддел ХЕС Кратово од Центар за јавно здравје Куманово, во Здравствен дом Кратово направени се 12 увида за согледување на санитарно-епидемиолошка состојба на одделенијата при што се земени 54 бриса за микробиолошко испитување. Од добиените резултати на микробиолошки обработени бриса, 46 бриса ги задоволуваат хигиенските стандарди и 8 се стерилни култури. Нема наод на патогени бактерии. Контрола на стерилизација е направена со поставување на 6 спори.

За сите направени епидемиолошки увиди во изготвените епидемиолошки информации зависно од констатациите беа препорачани соодветни санитарно-хигиенски и противепидемиски мерки во спречување на појава и ширење на болничките инфекции како :засилено чистење и дезинфекција на сите површини, редовно правилно миење и дезинфекција на рацете на вработените како наједноставна но најважна ефикасна мерка, дезинфицирање и стерилизирање на медицинска опрема, проветрување на просториите, поставување на дезинфекциони бариери, кварцање, забрана на посета, дезинфекција по епидемиолошки индикации, промена на болнички веш, вакцинација на персоналот.

Информациите со епидемиолошки коментар за најдената хигиено-епидемиолошка состојба, предложените мерки и активности се доставени до Секторот за контрола и превенција на заразни болести при Институтот за јавно здравје Скопје, ДЗСИ П.Е. Куманово, стручните директори и одговорните лица за ИХИ на одделенијата, како и до сите членови на Комисијата за спречување и сузбивање на интрахоспитални инфекции.

ЈЗУ ЦЕНТАР ЗА ЈАВНО ЗДРАВЈЕ ОХРИД

Центар за јавно здравје - Охрид во период од 01.01.2022 год. до 31.12.2022 год. ги презеде следните активности и мерки:

Извршени се 59 епидемиолошки увиди:

- 36 контроли во ЈЗУ Општа болница Охрид.
- 8 контроли во ЈЗУ Општа болница Струга.
- 6 контрола во ЈЗУ Општа болница Дебар.
- 2 контрола во ЈЗУ Завод за превенција, лекување и рехабилитација на кардиоваскуларни заболувања „Св. Стефан Охрид“.
- 4 контрола во ЈЗУ Специјална болница за ортопедија и трауматологија „Св. Еразмо Охрид“.
- 2 контрола во ЈЗУ Завод за нефрологија Струга.

Земени се 902 материјали за микробиолошко испитување (брисеви од медицински инструменти, работни површини, подови, испитана е чистота на воздух во амбуланти, оперативни сали, соби за интензивна нега).

Во брис замен од нос на сестра во гинеколошко акушерско одделение при ЈЗУ Општа болница Струга изолиран *Staphylococcus aureus* метицилин резистентен. Веднаш е остранета од работа сестрата и известен е ДСЗИ.

Во останатите земени материјали не се изолирани патогени бактерии.

Спроведена е превентивна дезинфекција на 602 м²

За спречување и сузбивање на интрахоспиталните инфекции во контролираните здравствени установи, а врз основа на најдената епидемиолошко- хигиенска состојба се предложија следните мерки:

- појачани мерки за хигиенизација на објектот,
- спроведување на секојдневна профилактичка дезинфекција на болничките простории,
- правилно постапување со болничката облека и постелнина/ да се оневозможи мешање на нечисто и чисто,
- на секои шест месеци да се врши задолжителна превентивна дезинфекција, дезинсекција и дератизација целосно и навремено,
- вработените да обават задолжителен здравствено - хигиенски прегледи,
- заради обезбедување на квалитетен воздух потребно е редовно чистење и дезинфекција на вентилациониот систем,
- се забранува посета на болните сместени во делот за интензивна нега и редукција на движење на вработените во оперативната сала и
- поинтензивно користење на бактерицидните лампи

Во брис земен од лохија на родилка во ЈЗУ Општа болница Струга - гинеколошко акушерско одделение изолиран е микробиолошки причинител *Staphylococcus aureus* метицилин резистентен. Родилката поради влошена здравствена состојба веднаш е испратена на лекување во Универзитетска клиника за гинекологија и акушерско Скопје и известен е гинекологот за изолацијата од брисот.

Во брис земен од рана на пациентка која доаѓа на преврски во ЈЗУ Општа болница Охрид - гинеколошко акушерско одделение и во брис земен од рана на пациент која доаѓа на преврски во ЈЗУ Специјална болница за ортопедија и трауматологија Св. Размо Охрид изолиран е микробиолошки причинител *Staphylococcus aureus* метицилин резистентен.

За спречување и сузбивање на интрахоспиталните инфекции во ЈЗУ Специјална болница за ортопедија и трауматологија „Св. Размо Охрид и во ЈЗУ Општа болница Охрид - гинеколошко акушерско одделение се предложила следите мерки:

- На пациенте да се правят преврски на раната во посебна амбуланта.

- Во контаминираното подрачје (до околу 1 метар околу креветот за преврски) да се постави корпата за инфективни одпадоци (примапацк) и кеса за останатите одпадоци (хартија, марамчиња)
- Здравствената документација на пациентите мора да се наоѓа надвор од контаминираното подрачје, да не се внесува во амбулантата за преврски.
- Обавезна е употреба на заштитен мантил, маска и ракавици за еднократна употреба при контакт со пациентот, неговите телесни течности и предметите кои ги допира.
- По завршената преврска сите предмети и површини кои дошле во контакт со пациентот треба да се дезинфицираат.

Во брис земен на болнички прием од отвор на трахеостомата на пациент кој е испратен од Универзитетска клиника за неурохирургија Скопје на рехабилитација во ЈЗУ Специјална болница за ортопедија и трауматологија Охрид изолиран е микробиолошки причинител *Staphylococcus aureus* метицилин резистентен.

Заради можност од појава на интрахоспитална инфекција, а со цел спречување и елиминација на оваа инфекција во ЈЗУ Специјална болница за ортопедија и трауматологија Охрид се предложија следните превентивните мерки

- Пациентот да се постави во еднокреветна соба означена со натписот „контактна изолација“.
- Вратата треба секогаш да биде затворена.
- Во собата треба да се обезбеди доволна количина на дезинфекционо средство.
- Во контаминираното подрачје (околу 1 метар околу постелата) да се постави корпата за инфективни одпадоци и кеса за останатите одпадоци (хартија, марамчиње, итн)
- Количката со заштитни маски, ракавици, и мантили за една употреба треба да се постави пред влезот на собата, не смее да се внесува во собата за контактна изолација.
- Здравствената документација на пациентот не треба да биде поставена на постелата, туку мора да се наоѓа надвор од контаминираното подрачје, само по потреба да се внесува во собата.
- Обавезна е употреба на заштитен мантил, маска и ракавици за еднократна употреба при контакт со пациентот, неговите телесни течности, постелата и предметите кои ги допира.
- Предметите кои ги изнесуваме од болничката соба (епрувети со крв, хемокултурни садови, итн.) треба да се бришат со алкохолен дезинфициент.
- Приборот за јадење и садовите да се мијат во машина за садови, за која е доволен обичен детергент.
- Редовно (дневно) треба да се чистат површините во близината на пациентот (полицы, држачи за инфузија, итн.) со дезинфициент.
- Кога мора пациентот да се носи на испитување во друго одделение или дијагностична единица, треба персоналот да се извести за статусот на пациентот со МРСА. и предавањето на пациент да е директно-пациентот да не чека.

- Персоналот кој го транспортира пациентот треба да е заштитен со ракавици и престилка или мантил.
- По завршениот преглед сите предмети и површини кои дошле во контакт со пациентот треба да се дезинфицираат.

ЈЗУ ЦЕНТАР ЗА ЈАВНО ЗДРАВЈЕ – ПРИЛЕП

Во текот на 2022 година епидемиолошката служба при ЦЈЗ Прилеп редовно ги спроведуваше мерките и активностите предвидени со Програмата за спречување и сузбивање на ИХИ. Епидемиолог од ЦЈЗ активно учествуваше во работата на Комисијата за ИХИ при Општа болница со проширена дејност – Прилеп.

Активности

1. Надзор над спроведувањето на пропишаните мерки и активности за спречување и сузбивање на ИХИ во здравствените установи. Со надзорот беа опфатени санитарно-хигиенските услови, режимот на работа и однесувањето на персоналот, постапката со приборот, инструментите, опремата, процесот на стерилизација и дезинфекција, отстранување на отпадниот материјал.
2. Микробиолошка контрола на неживата средина.
3. Изготвување на информации и извештаи со предлог мерки и доставување до ЗУ, ДСЗИ и ИЈЗ.

Извршени епидемиолошки увиди и микробиолошка контрола на живата и неживата средина во болнички капацитети.

Во текот на 2022 година во одделите на Општата болница направени беа 39 епидемиолошки увиди и земени беа 374 примероци за микробиолошко испитување, додека во Центарот за дијализа „Систина Нефроплус“- подружница Прилеп направени беа 5 епидемиолошки увиди и земени 78 материјали за микробиолошка контрола (табела 1). За најдената состојба и предложените мерки беа изготвени квартални извештаи и истите доставени до ИЈЗ, ДСЗИ, Општа Болница Прилеп и ПЗУ Систина Нефроплус.

Табела 10. Извршени увиди по одделенија и број на земени материјали за микробиолошко испитување

Одделение	Број на увиди	Број на земени материјали
Центар за дијализа Систина Нефроплус-подружница Прилеп	5	78
Гинеколошко-акушерска операциона сала	1	21
Родилна сала	1	3
Биохемиска лабораторија	2	16
Дерматовенерологија (амбуланта)	1	4
Детско одделение	2	22
Нервно одделение - интензивна нега	1	11
Единица за интензивно лекување (анестезиологија)	2	19
Инфективно одделение	2	12
Максифацијална хирургија-операциона сала	2	12
Максифацијална хирургија-амбуланта	1	4
Очно одделение-операциона сала	1	15
ОРЛ-операциона сала	2	17
ОРЛ-амбуланта	2	10
Неонатологија	2	35
Интерно одделение - коронарна единица	2	13
Хирургија - операциона сала	2	25
Хирургија - работни соби	1	7
Ортопедија - операциона сала	4	47
Ортопедија - работни соби	2	29
Ортопедија - болнички соби	3	36
Урологија - операциона сала	2	13
Уролошка амбуланта	1	3
Вкупно	44	452

Табела 11. Број на извршени увиди и земени материјали за микробиолошко испитување во 2022 година, по оддели (според ризик)

Вид на оддел	Број на увиди	Број на примероци за микробиолошка контрола
Оддели со висок ризик		
Операциони сали	9	106
Единица за интензивна нега (анестезија и реанимација)	2	19
Оддел за новородени	2	35
Вкупно	13	160
Оддели со среден и низок ризик		
Други оддели	31	292

Од вкупно направените епидемиолошки увиди, 13 се во оддели со висок ризик од каде се земени примероци од жива и нежива средина за микробиолошко испитување, а 31 во одделите со среден и низок ризик, од каде се земени 292 примероци.

Од вкупно 452 материјали за микробиолошко испитување најмногу се брисеви од нежива средина - примероци од работни површини се 118 (26,1%), брисеви од медицинска опрема се 96 (21,2%), стерилен материјал - 49 (10,8%), примероци на воздух- 56 (12,4%), дијализна течност - 3 (0,7%), а од друга нежива средина (мебел, славини, кревети и сл.) се 105 (23,3%). Останатите 25 (5,5%) се брисеви од раце на здравствени работници.

Табела 12. Број и вид на земени материјали за микробиолошко испитување

	Брис од медицинска опрема	Брис од работни површини	Стерилен материјал	Аероседимент	Брисеви од други површини од нежива средина	Дијализна течност	Брис од раце	Вкупно
Број на материјали	96	118	49	56	105	3	25	452
%	21,2	26,1	10,8	12,4	23,3	0,7	5,5	100

Во однос на добиените резултати од микробиолошкото испитување 94,5% од примероците одговараат на хигиенските стандарди и норми, 4,4% не одговараат заради наод на зголемен број на бактериски контаминенти, додека од 5 примероци изолирани се бактерии (табела 4 и 5).

Табела 13. Резултати од микробиолошкото испитување

	Одговараат на хигиенските стандарди и норми	Не одговараат заради наод на зголемен број на бактерии	Брисеви во кои се изолирани бактерии
Број на материјали	427	20	5
%	94,5	4,4	1,1

Табела 14. Изолирани бактерии

Вид на изолирани бактерии	Број на примероци
Acinetobacter baumannii	2
Staphylococcus aureus	1
Bacillus subtilis	1
Escherichia coli	1
Staphylococcus epidermidis	1

Во текот на 2022 нема доставено пријави за ИХИ.

Работа на Комисијата за ИХИ

Во текот на 2022 година Комисијата за ИХИ одржа 3 состаноци. Една од констатациите на Комисијата беше дека во текот на претходната година забележано е зголемено присуството на Метицилин резистентен *Staphylococcus aureus* (МРСА) во примероци од биолошки материјал на пациенти, пред се во хируршките оддели, но немаше ниту една пријава за интрахоспитална инфекција. Комисијата изготви нов Протокол, кој содржи насоки за превенција од ширење на Метицилин резистентен *Staphylococcus aureus* (МРСА) во болничка средина. Одржан беше состанок со стручниот колегиум на болницата, на кој беа презентирани резултатите од следењето на микробиолошките изолати и антимикробната резистенција и презентирани насоките за превенција од ширење на ИХИ.

ЈЗУ ЦЕНТАР ЗА ЈАВНО ЗДРАВЈЕ – СКОПЈЕ

Во периодот од 01.01.-31.12.2022 год, Одделението за епидемиологија при ЈЗУ Центар за јавно здравје – Скопје континуирано извршуваше санитарно-хигиенски и епидемиолошки увиди во болничко-стационарните капацитети на подрачјето на Скопје согласно Програмата за спречување и сузбивање на ИХИ.

Во овој период беа извршени 24 увиди во 18 болнички установи и земени 704 мостри од нежива средина – брисеви од работни површини, медицински помагала и воздух.

Од вкупно земените 437 брисеви од работни површини, 415 задоволуваат хигиенски стандарди додека 22 не задоволуваат хигиенски стандарди, поради наод на 1 мувли и CoNS, 1 *Staphylococcus aureus* и CoNS, 14 *Staphylococcus aureus*, 2 *Staphylococcus aureus* и зголемен број на микроорганизми, 1 *Staphylococcus aureus* и *E.coli*, 1 *Citrobacter spp* и зголемен број на микроорганизми, 1 *Klebsiella spp* и 1 зголемен број на микроорганизми.

Од вкупно земените 258 мостри воздух, 222 задоволуваат хигиенски стандарди, додека 36 не задоволуваат хигиенски стандарди поради наод на: не задоволуваат хигиенски стандарди, поради наод на 6 мувли и CoNS, 4 *Staphylococcus aureus* и мувли, 11 *Staphylococcus aureus*, 8 *Staphylococcus aureus* и зголемен број на микроорганизми, 6 мувли и 1 мувли и зголемен број на микроорганизми.

Од вкупно земени 9 отисоци од раце, кај 7 нема патогени бактерии, присутна транзиторна флора, додека кај 2 има *Staphylococcus aureus* и зголемен број на микроорганизми.

Во периодот од 01.01.-31.12.2022 год, во Одделението за епидемиологија при ЈЗУ ЦЈЗ – Скопје пристигнаа 246 Пријави за интрахоспитални инфекции од болнички установи на подрачје на Скопје.

Табела 15. Земени примероци за микробиолошка анализа во болнички установи

Институција	Вкупно земени	Работни површини			Воздух			Испироци од раце		
		Вкупно	Негативни	Позитивни	Вкупно	Негативни	Позитивни	Вкупно	Негативни	Позитивни
ГОБ 8ми Септември	260	160	157	3	92	91	1	8	6	2
Гастроентерохепатологија	20	10	9	1	10	9	1	0	0	0
ГАК	62	43	36	7	19	18	1	0	0	0
Специјална болница по гинекологија и акушерство Мајка Тереза	90	53	53	0	37	34	2	0	0	0
Клиничка биохемија	2	0	0	0	2	2	0	0	0	0
Клиника за очни болести	20	15	15	0	5	5	0	0	0	0
Клиника за уво, нос и грло	20	15	15	0	5	5	0	0	0	0
Клиника по хируршки болести Св. Наум Охридски	77	43	41	2	34	21	13	0	0	0
Кардиологија	48	27	25	2	21	15	6	0	0	0
Клиника за детски болести	25	20	20	0	5	2	3	0	0	0
Државна кардиохирургија	43	27	25	2	16	12	4	0	0	0
КАРИЛ	7	4	4	0	2	1	1	1	1	0
ЈЗУ КИБФС	30	20	15	5	10	7	3			
Вкупно	704	437	415	22	258	222	36	9	7	2

ЈЗУ ЦЕНТАР ЗА ЈАВНО ЗДРАВЈЕ СТРУМИЦА

ЈЗУ Центар за Јавно Здравје Струмица во текот на 2022 година, континуирано ги спроведуваше мерките и активностите предвидени по Програмата за спречување и сузбивање на ИХИ. За таа цел беа направени 31 увид (7 во амбуланти и 23 во одделенија за болничко лекување и 3 увиди во оперативни сали) со цел следење на санитарно -хигиенските услови во стационарните болнички капацитети.

За таа цел беа земани вкупно 194 материјали за микробиолошка анализа, (стерилни медицински инструменти, стерилност на воздух, опрема и друго)

За најдената состојба и предложените мерки беа правени извештаји и испратени до надлежната здравствена установа како и надлежниот ДСЗИ П.Е Струмица и Валандово.

Табела 16. Број на увиди и број на земани мостри/брисеви.

Одделение/амбуланта	ВКУПНО		Струмица		Валандово	
	Увиди	Земени материјали	Увиди	Земени материјали	Увиди	Земени материјали
Хирургија - Одделение со оперативен блок	2	59	2	59	0	0
Акушерство, неонатологија и гинекологија	4	46	3	41	1	5
Детско одделение	1	3	1	3	0	0
Интерно одделение со интензивна соба	2	9	1	7	1	2
Нервно со психијатрија	2	8	2	8	0	0
Очно одделение	2	6	2	6	0	0
ОРЛ одделение	1	3	1	3	0	0
Вакцинација	1	3	0	0	1	3
ИМП	2	9	1	3	1	6
Стоматологија	2	6	1	3	1	3
Биохемиска лабораторија	2	4	1	2	1	2
Кожна одделение	1	1	1	1	0	0
Уролошка амбуланта	1	2	1	2	0	0
Ортопедија амбуланта	1	5	1	5	0	0
Интерна амбуланта	1	5	1	5	0	0
Инфективна амбуланта	1	1	1	1	0	0
Гинеколошка амбуланта	1	10	1	10	0	0
Детска амбуланта	1	4	1	4	0	0
Хирушка амбуланта	2	7	2	7	0	0
Очна опер.сала	1	3	1	3	0	0
Вкупно	31	194	25	173	6	21

Микробиолошките примероци се земани од работни површини, опрема и стерилен материјал, како и поставувани крвни плочи за проверка на загаденоста на воздухот.

Табела 17. Добиени резултати.

Опрема		Работни површини		Стерилен материјал и инструменти		Воздух		Брис од раце нос и грло на вработени		Вкупно	
-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+
51	1	62	0	31	0	47	0	2	0	193	1

Од вкупно земените 194 материјали за бактериолошка исправност, исправни се 193 а неисправни 1.

Наодот од неисправен материјали потекнуваат од работна опрема со 110 с.ф.и

Од овие резултати како и од нашите увиди се констатира дека и оваа година општата хигена по одделенијата и амбулантите е значително подобрена, што веројатно се должи на доследно почитување на протоколите и треба да се продолжи со редовно спроведување на истите во пракса.

ЈЗУ ЦЕНТАР ЗА ЈАВНО ЗДРАВЈЕ ТЕТОВО

Интрахоспиталните инфекции претставуваат актуелен здравствен и економски проблем.

Интрахоспиталните инфекции се инфекции кои се предизвикани со микроорганизми стекнати за време на хоспитализацијата или се доведуваат во врска со некоја медицинска интервенција врз пациентот.

Согласно Програмата за Јавно здравје во Република Северна Македонија за 2022 год. направени се 9 епидемиолошки увиди од страна на одделението за епидемиологија.

Секој месец се вршеше епидемиолошки увид на некое одделение од ЈЗУ Клиничката болница во Тетово, и се земаа околу 20 брисеви од опрема, стерилен материјал, работни површини, предмети за општа употреба. Земените брисеви беа доставени до микробиолошката лабораторија во Тетово за микробиолошка анализа.

За најдената состојба се изготвуваа секој месец извештај со предлог мерки и истиот се доставуваше до: ЦЈЗ Тетово, ИЈЗ Скопје, Државниот Санитарен и Здравствен Инспекторат - подрачна единица - Тетово, како и до ЈЗУ Клиничката болница - Тетово.

При секој епидемиолошки увид е сугерирано- редовно одржување на хигиената како на просторот така и на предметите за општа употреба и редовно користење на дезинфекционо средство повеше пати во денот.

Во 2022 година направени се 9 епидемиолошки увиди во одделенијата на ЈЗУ Клиничката болница во Тетово, при што се земено 132 бриса и поставени се 2 Петриеви плочи за контрола на воздух. Од земените брисеви има изолирано патогена флора 7 бриса, условно патогена флора 36 бриса и стерилни се 91 брис.

Табела 18. Епидемиолошки увиди на одделенија и број на земени брисеви

Одделение	Вкупно земени брисеви	Петриеви плочи	Изолирани патогени бактерии	Условно патогени	Стерилни
Хирургија Б блок	15	0	1	3	11
Детско одделение	17	0	0	6	11
Гинекологија, одделение и амбуланта	14	0	1	6	7
Гинекологија, одделение и амбуланта-контролни	2	0	0	0	2
ОРЛ – одделение и амбуланта	15	0	0	4	11
Урологија одделение и амбуланта	13	0	0	5	8
Одделение за ортопедија и амбуланта	17	0	0	1	16
Очно одделение	16	0	2	4	10
Одделение за акушерство и неонатологија	23	2	3	7	15
ВКУПНО	132	2	7	36	91

Најчесто изолирани бактерии од земените брисеви при епидемиолошките увиди на ИХИ е патогена *Stafilococcus aureus*, *Enterococcus spp*, *Klebsiella spp*. и условно патогена *Bacillus subtilis*, *Staph. coag. negativen*.

Центар за јавно здравје – Тетово, Подрацна Единица – Гостивар

Согласно Националната Годишна Програма за Јавно Здравје за 2022 - Правилник за поблиските критериуми за спречување и сузбивање на интрахоспиталните инфекции во здравствени установи, во 2022 година, комисијата за контрола на интрахоспитални инфекции изврши епидемиолошки увиди во Општа болница «Д-р Ферид Мурад» во Гостивар и тоа во:

- Детско одделение
- Хируршко одделение и амбуланта
- Операциони сали
- Детско одделение
- Инфективно одделение
- Интезивна нега
- Акушерско одделение и родилна сала

При епидемиолошките увиди се констатира дека општата хигиена задоволува.

Дезинфекционо средство редовно се користи, санитарните чворови како и лавабоата се во функција.

Се користат ракавици, маски, шприцеви и игли, стерилни инструменти за еднократна употреба.

Редовно и задолжително се врши стерилизација на медицинските инструменти и апарати, а редовно се контролира исправноста на стерилизацијата од комисијата за контрола на интрахоспитални инфекции.

При 15 епидемиолошките увиди, се земени 320 брисеви од вработените, просториите, инструментите и апаратите, болничките соби и кревети, работните површини, подовите и друго, за микробиолошка анализа, при што се изолирани патогена флора од 23 бриса или 7,2 % од вкупниот број на земени материјали, а на 4 бриса условно патогена флора.

Табела 19. Резултати на земени брисеви

ЈЗУ Општа болница “Др. Ферид Мурад”	Вкупно земени брисеви	Изолирана патогена флора	Условно патогена флора	Стерилни
Хирушко одделение	24	2 - Enterobakter	0	22
Акушерско одделение	25	5 - S.aureus	0	20
Детско одделение	22	4 - (2 S.aureus i 2 Enterobakter)	0	18
Интензивна нега	14	2 - S. aureus	0	12
Акушерско одделение со родилна сала	18	1 - S. aureus	0	17
Гинекологија	15	1 - S. aureus	0	11
Детско одделение	20	0	0	20
Интензивна нега	12	0	0	12
Детско одделение	18	2 - S.aureus	2	14
Инфективно одделение	15	4 - Eshiria coli	0	11
Операциони сали	25	0	2	20
Хирушко одделение	20	0	0	20
Детско одделение	20	2 - (1S.aureus, 1 E.coli)	0	18
Операциони сали	25	0	0	25
Хирушко одделение со амбуланта	25	1 - S. aureus	0	24
Контролни	27	1 - S. aureus	0	26
Вкупно	325	25	4	296

Неопходно е примена на следниве мерки:

- Секојдневно ригорозно одржување на хигиената и асептични услови со задолжително користење на дезинфекционо средство повеќе пати во текот на денот, не само на подните површини туку и на масите, работните површини, болничките соби, наткаските, апаратите, инструментите, и сл;
- Строга контрола на влез/излез на пациенти, персонал и посета.
- Редовно и без исклучок, да се користат ракавици и маски за еднократна употреба.
- Задолжително и редовно миење на рацете, редовно менување на креветските чаршафи, пелените на креветчињата за мерење на бебињата, чистење и дезинфекција на наткаските.
- Редовно менување на болничкиот веш за секој пациент одделно.
- Да се води континуирана контрола на исправноста на стерилизацијата.
- Забранет влез на надворешни лица, посетата да биде ограничена и регулирана со интерниот протокол за посета на болни, забрана на седење по кревети и оставање на лични предмети и други предмети.

ЈЗУ ЦЕНТАР ЗА ЈАВНО ЗДРАВЈЕ – ШТИП

Согласно Националната програма за јавно здравје во РСМ за 2022 година, а со цел спречување на појавата и ширење на интрахоспиталните инфекции во болничката средина, епидемиолошката служба при ЈЗУ Центар за јавно здравје - Штип во текот на 2022 година изврши хигиено-епидемиолошки увиди во повеќе работни единици од ЈЗУ Клиничка болница Штип и други приватни здравствени установи каде постојат можности за ширење на болнички инфекции. При вршење на увидите се согледува хигиено епидемиолошката состојба во ЈЗУ Клиничка болница Штип при што се укажуваше на одредени недостатоци во одржување на хигиената, вршење на ДДД, проветрување и почитување на протоколите за превенција на ИХИ.

Земени се следните материјали за микробиолошко испитување на интрахоспиталната средина и тоа аероседименти, брисеви од работни површини, инструменти, раце, како и биолошка контрола на стерилизација.

Од Клиничката болница - Штип земени се вкупно 763 материјали за контрола на ИХИ. Позитивни наоди вкупно 117 се докажани во следните одделенија:

Од Р.Е Хирургија добиени се 14 позитивни резултат:

12 позитивни бриса за контрола на чистота:

- Staphylococcus cog.neg(n=4),
- Bacillus subtilis(n=4),
- Staphylococcus aureus (n=1),
- Staphylococcus heamoliticus(n=1),
- Pseudomonas(n=1), Enterobacteriaceae (n=1),
- 1 позитивен брис од раце за Staphylococcus aureus
- 1 аероседименти микробиолошки позитивни за Staphylococcus aureus

Од Р.Е Ортопедија добиени се 41 позитивни резултати:

- 9 позитивни бриса за контрола на чистота -Staphylococcus cog.neg(n=8), - Bacillus subtilis(n=1),
- 2 позитивни брисеви за контрола на стерилност - Staphylococcus cog.neg (n=1), E.coli (n=1),
- 27 позитивен брис од рацеи нос за Staphylococcus cog.neg(n=14), Staphylococcus aureus(n=10), E.coli, Pseudomonas, Enterobacter cloacae complex,
- 3 аероседименти микробиолошки позитивни за Staphylococcus aureus(n=1), Staphylococcus cog. neg(n=2)

Од Р.Е Гинекологија и акушерско добиени се 9 позитивни резултати:

- 9 позитивни бриса за контрола на чистота -Staphylococcus cog.neg(n=6), - Bacillus subtilis(n=2), Staphylococcus aureus(n=1),

Од Р.Е Неонатологија се добиени 2 позитивни резултати:

- 2 позитивни брисеви за контрола на чистота - Staphylococcus cog.neg (n=2)

Од Р.Е САРПЛ се добиени 11 позитивни резултати:

- 9 позитивни брисеви за контрола на чистота за Staphylococcus cog.neg (n=7), b.subtilis (n=1), Acinetobacter baumani (n=1)
- 2 позитивни брисеви од раце за Staphylococcus cog.neg

Од Р.Е Очно одд се добиени 6 позитивни резултати:

- 6 позитивни брисеви за контрола на чистота за B. subtilis (n=2), Staphylococcus coag neg(n=4).

Од Р.Е ОРЛ се добиени 10 позитивни резултати:

- 2 позитивни брисеви за контрола на чистота за Staphylococcus cog.neg
- 8 позитивен брис за контрола на стерилност за Staphylococcus cog. neg, B. subtilis E. coli,

Од Р.Е.Интерно одд добиени се 11 позитивни резултат и тоа:

- 6 позитивни брисеви за контрола на чистота - E. coli (n=4), Staphylococcus cog.neg(n=2),
- 2 позитивни брисеви од раце за E. coli, Staphylococcus cog. neg3
- аероседимент микробиолошки позитивен на Staphylococcus aureus, B.subtilis

Од Р.Е Урологија добиен е 2 позитивен резултат:

- 1 позитивни брисеви за контрола на чистота за Staphylococcus cog.neg
- 1 аероседимент - Staphylococcus cog.neg

Од Р.Е Кардиологија добиени се 5 позитивни брисеви и тоа:

- 3 позитивни брисеви за контрола на чистота за Staphylococcus cog.neg
- 2 позитивни брисеви од раце за Staphylococcus cog.neg

Од Р.Е Неврологија добиени се 1 позитивни брисеви и тоа:

- 1 позитивни брисеви за контрола на чистота за B.subtilis

Р.Е Физикална терапија се добиени 3 позитивни резултати:

- 3 позитивни брисеви за контрола на чистота за B.subtilis, Acinetobacter baumani

Р.Е инфективно одд се добиени 2 позитивни резултати:

- 2 позитивни брисеви за контрола на чистота за Staphylococcus cog.neg, Acinetobacter baumani

Табела 20. Земени материјали за микробиолошко испитување на интрахоспиталната средина, аероседименти, брисеви од работни површини, инструменти, раце, како и биолошка контрола на стерилизација.

Служби	Земени брисеви за контрола на чистота		Земени брисеви за контрола на стерилност		Останати брисеви (раце, грло, нос)		Контрола на стерилизација		Аероседименти	
	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-
Хирургија	12	67	0	14	1	2	0	1	1	32
Ортопедија	9	51	2	19	27	47	0	7	3	27
Гинекологија и Акушерско	9	37	0	19	0	0	0	5	0	26
Детско одделение	0	12	0	0	0	0	0	1	0	0
Неонатологија	2	23	0	0	0	0	0	0	0	9
САРИЛ	9	28	0	4	2	1	0	0	0	27
Биохемиска лабораторија	0	4	0	0	0	0	0	0	0	0
Очно	6	27	0	1	0	0	0	2	0	15
ОРЛ	2	26	8	12	0	0	0	0	0	14
Интерно одделение	6	18	0	0	2	3	0	0	3	2
Урологија	1	8	0	2	0	0	0	3	1	4
Кардиологија	3	17	0	0	2	2	0	0	0	5
Неврологија	1	7	0	0	0	0	0	0	0	0
Физикална терапија	3	2	0	0	0	0	0	0	0	0
Инфективно одд	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Централна стерилизација	0	0	0	0	0	0	0	13	0	0
Вкупно	65	327	10	71	34	55	0	32	8	161

Од ПЗУ (приватните здравствени установи) за контрола на интрахоспитална средина земени се 197 брисеви од работни површини и стерилни инструменти и 112 спори (биолошка контрола на стерилизација со *B.subtilis*).

Во центарот за хемодијализа ПЗУ ДИАМЕД земени се 26 мостри од дијализатна течност, 13 брисеви од работни површини и 17 аероседименти.

Извештаите со наодите и предлог мерки се доставуваат до Комисијата за ИХИ при ЈЗУ Клиничка болница Штип, ДСЗИ П.Е Штип, раководителите на службите и директорот на болницата. Резултати се издаваат и до ПЗУ и ЈЗУ Здравствен дом Штип.

Центар за јавно здравје – Штип, Подрачна Единица – Пробиштип

Табела 21. Земен материјали за микробиолошко испитување

2022	Увиди	Земен материјал	Стерилни	Патогени микроорганизми	Условно патогено микроорганизми
Брисеви	30	58	55	3	0
Спори	/	28	27	0	0
ВКУПНО	30	85	82	3	0

ПРИЈАВИ ЗА ИНТРАХОСПИТАЛНИ ИНФЕКЦИИ

Број на пријави	ДАТА на пријавување	ЗДРАВСТВЕНА УСТАНОВА	ПРИЧИНА ЗА ХОСПИТАЛИЗАЦИЈА-ДИЈАГНОЗА	МИКРОБИОЛОШКИ НАОД
1	20.1.2022	ЈЗУ ГОБ 8-Септември	SARS-CoV-2	Candida albicans, Methicillin-resistant Staphylococcus aureus (MRSA)
2	25.1.2022	Св.Наум Охритски-Клиника за хирушки болести	Gangrene pedis l. sin	Klebsiella pneumoniae ESBL
3	14.1.2022	Св.Наум Охритски-Клиника за хирушки болести	Status post hallux amputation	Citrobacter freundii
4	26.1.2022	ЈЗУ Клиника за ендокринологија	Dijabet tip II, Gangrene pedis l. sin	Methicillin-resistant Staphylococcus aureus (MRSA)
5	21.1.2022	Св.Наум Охритски-Клиника за хирушки болести	Subtrochanteric fracture	Pseudomonas aeruginosa, Acinetobacter spp.
6	23.2.2022	ЈЗУ ГОБ 8-Септември	SARS-CoV-2, pneumonia	Acinetobacter spp., Enterococcus spp.
7	14.2.2022	Св.Наум Охритски-Клиника за хирушки болести	Morbus crohn	Acinetobacter spp.
8	15.2.2022	ЈЗУ Клиника за торакална и васкуларна хирургија	Ulcus trophicus pedis	Methicillin-resistant Staphylococcus aureus (MRSA), Enterococcus spp.
9	16.2.2022	ЈЗУ Клиника за абдоминална хирургија	Infectio vulneris	Methicillin-resistant Staphylococcus aureus (MRSA)
10	21.4.2022	Клиничка болница Битола	respiratorna infekcija	Methicillin-resistant Staphylococcus aureus (MRSA)
11	21.4.2022	Клиничка болница Битола	Bronchitis	Methicillin-resistant Staphylococcus aureus (MRSA)
12	21.4.2022	Клиничка болница Битола	Bronchitis	Methicillin-resistant Staphylococcus aureus (MRSA)
13	06.6.2022	ЈЗУ ГОБ 8-Септември	Bronchopneumonia	Acinetobacter spp.

14	14.6.2022	ЈЗУ ГОБ 8-Септември	CVI, Cerebrovaskularni inzult	Klebsiella pneumoniae
15	08.6.2022	ЈЗУ ГОБ 8-Септември	Pneumonia	Acinetobacter spp.
16	03.6.2022	ЈЗУ ГОБ 8-Септември	CVI, Cerebrovaskularni inzult	Acinetobacter spp.
17	14.6.2022	ЈЗУ ГОБ 8-Септември	Bronchopneumonia bill.	Methicillin-resistant Staphylococcus aureus (MRSA)
18	31.5.2022	ЈЗУ ГОБ 8-Септември	Bronchopneumonia bill.	Klebsiella pneumoniae, Acinetobacter spp.
19	24.6.2022	ЈЗУ ГОБ 8-Септември	CVI, Cerebrovaskularni inzult	Klebsiella pneumoniae, Enterococcus spp.
20	26.7.2022	ЈЗУ ТОАРИЛУЦ Клиника за трауматологија - Скопје	St.post op.f-ra compressiva verthebrale L1-L3	Pseudomonas aeruginosa, Klebsiella pneumoniae
21	27.7.2022	ЈЗУ Клиника за ревматологија - Скопје	Necrotis vasculitis	Proteus mirabilis
22	05.7.2022	ЈЗУ ГОБ 8-Септември	CVI Ischemia	Acinetobacter spp.
23	15.7.2022	ЈЗУ ГОБ 8-Септември	Cerebrovascular insufficiency (CVI), Ischemia	Acinetobacter spp.
24	15.7.2022	ЈЗУ ГОБ 8-Септември	Cerebrovascular insufficiency (CVI), Ischemia	Acinetobacter spp., Enterococcus spp.
25	15.7.2022	ЈЗУ ГОБ 8-Септември	Hemorragia intracerebral	Enterococcus spp., Klebsiella spp.
26	27.7.2022	ЈЗУ Клиника за кардиологија - Скопје	Atrijalna fibrilacija, flater	Pseudomonas aeruginosa, Proteus mirabilis
27	29.7.2022	ЈЗУ Клиника за кардиологија - Скопје	HTA (arterijska hipertenzija), st. febrilis	Enterococcus spp.
28	21.7.2022	ЈЗУ Клиника за државна кардио-хирургија - Скопје	Оперативен третман	Klebsiella pneumoniae, Escherichia coli
29	20.7.2022	ЈЗУ Клиника за државна кардио-хирургија - Скопје	Оперативен третман	Acinetobacter spp.
30	20.7.2022	ЈЗУ Клиника за државна кардио-хирургија - Скопје	Disekcija aorte	Acinetobacter spp., Enterobacter cloacae
31	20.7.2022	ЈЗУ Клиника за државна кардио-хирургија - Скопје	Оперативен третман	Acinetobacter spp.
32	25.7.2022	ЈЗУ Клиника за кардиологија - Скопје	Decubitus reg. pectoralis lat.dex	Pseudomonas aeruginosa
33	25.7.2022	ЈЗУ Клиника за кардиологија - Скопје	VT St. post pneumonija	Methicillin-resistant Staphylococcus aureus (MRSA), Acinetobacter spp.

34	04.8.2022	ЈЗУ Клиника за државна кардио-хирургија - Скопје	САО во тешка општа состојба	Acinetobacter spp.
35	06.7.2022	Ачибадем/Систина - Кардиохирургија - Скопје	Оперативен третман (Acute MI, HTA, IDDM)	Klebsiella pneumoniae ESBL
36	06.7.2022	Ачибадем/Систина - Кардиохирургија - Скопје	Оперативен третман (CAD)	Klebsiella pneumoniae ESBL
37	06.7.2022	Ачибадем/Систина - Кардиохирургија - Скопје	Оперативен третман (Coarctatio aorte)	Enterococcus faecium VRE
38	06.7.2022	Ачибадем/Систина - Кардиохирургија - Скопје	Оперативен третман (CAD)	Acinetoacter baumannii
39	06.7.2022	Ачибадем/Систина - Кардиохирургија - Скопје	Оперативен третман (MI, CAD)	Acinetoacter baumannii
40	06.7.2022	Ачибадем/Систина - Кардиохирургија - Скопје	Оперативен третман (CAD, IHD, Severe As, HTA, s/p Acute coronary syndrome)	Acinetoacter baumannii
41	06.7.2022	Ачибадем/Систина - Кардиохирургија - Скопје	Оперативен третман (CAD)	Acinetoacter baumannii
42	06.7.2022	Ачибадем/Систина - Кардиохирургија - Скопје	Оперативен третман (CAD, s/p PCI stenting)	Acinetoacter baumannii, Candida albicans
43	27.7.2022	Ачибадем/Систина - Неонатална и Интезивна нега - Скопје	Poroduvanje (Prematorus 26 g.n.)	Klebsiella pneumoniae ESBL
44	27.7.2022	Ачибадем/Систина - Кардиохирургија - Скопје	Оперативен третман (Severe AS)	Klebsiella pneumoniae ESBL
45	27.7.2022	Ачибадем/Систина - Кардиохирургија - Скопје	Оперативен третман (Severe AS, Bicuspid AV susp.)	Acinetoacter baumannii
46	27.7.2022	Ачибадем/Систина - Кардиохирургија - Скопје	Оперативен третман (CAD, Mod AR, Mod MR))	Klebsiella pneumoniae ESBL
47	27.7.2022	Ачибадем/Систина - Кардиохирургија - Скопје	Оперативен третман (CAD)	Acinetoacter baumannii
48	07.7.2022	Св.Наум Охритски-Клиника за хирушки болести	Tu ducedeni papilla vateri	Acinetobacter spp., Candida albicans
49	07.7.2022	Св.Наум Охритски-Клиника за хирушки болести	Gangrena pedis sin	Proteus mirabilis
50	19.7.2022	Св.Наум Охритски-Клиника за хирушки болести	Gangrena pedis sin	Pseudomonas spp.
51	07.7.2022	Св.Наум Охритски-Клиника за хирушки болести	Gangrena digiti IV pedis dex	Pseudomonas aeruginosa
52	22.7.2022	Св.Наум Охритски-Клиника за хирушки болести	Agg. Perforiran	Acinetobacter spp.
53	05.7.2022	ЈЗУ ГОБ 8-Септември	ICK	Acinetobacter spp., Methicillin-resistant Staphylococcus aureus (MRSA)
54	05.7.2022	ЈЗУ ГОБ 8-Септември	Нема податок	Klebsiella pneumoniae

55	05.7.2022	ЈЗУ ГОБ 8-Септември	CVI Ischemia	Klebsiella pneumoniae
56	08.8.2022	ЈЗУ Клиника за пластична и реконструктивна хирургија - Скопје	Gangrena pedis sin	Methicillin-resistant Staphylococcus aureus (MRSA)
57	05.8.2022	Ачибадем/Систина - Педијатриска кардиохирургија - Скопје	Оперативен третман (ASD)	Pseudomonas aeruginosa
58	05.8.2022	Ачибадем/Систина - Кардиохирургија - Скопје	Оперативен третман (CAD)	Klebsiella pneumoniae ESBL
59	05.8.2022	Ачибадем/Систина - Педијатриска кардиохирургија - Скопје	Оперативен третман (VDS)	Klebsiella pneumoniae ESBL
60	05.8.2022	Ачибадем/Систина - Кардиохирургија - Скопје	Оперативен третман (CAD, Mod AR, Mod MR)	Klebsiella pneumoniae ESBL, Candida albicans
61	07.6.2022	ЈЗУ Клиника за Инфективни болести и фебрилни состојби	Gastroenterocolitis	Clostridium difficile
62	23.5.2022	ЈЗУ Клиника за Инфективни болести и фебрилни состојби	Pneumococcal meningitis	Acinetobacter baumannii
63	06.6.2022	ЈЗУ Клиника за Инфективни болести и фебрилни состојби	Meningoencephalitis akuta	Clostridium difficile
64	15.7.2022	ЈЗУ Клиника за Инфективни болести и фебрилни состојби	SARS-CoV-2	Methicillin-resistant Staphylococcus aureus (MRSA)
65	10.8.2022	ЈЗУ ТОАРИЛУЦ Клиника за трауматологија - Скопје	SARS-CoV-2	Enterobacter spp.
66	23.8.2022	ЈЗУ Клиника за ревматологија - Скопје	Нема податок	Enterococcus spp.
67	19.8.2022	ЈЗУ ГОБ 8-Септември	Infiltratio pulmonum	Acinetobacter spp.
68	19.8.2022	ЈЗУ ГОБ 8-Септември	Нема податок	Klebsiella pneumoniae ESBL
69	18.8.2022	ЈЗУ ГОБ 8-Септември	Мозочен удар (ICV)	Acinetobacter spp.
70	15.8.2022	Св.Наум Охридски-Клиника за хирушки болести	Combustion	Corynebacterium, Klebsiella pneumoniae ESBL
71	24.8.2022	ЈЗУ Клиника за кардиологија - Скопје	Endokarditis acuta i subakuten	Streptococcus viridans
72	23.8.2022	ЈЗУ Клиника за државна кардио-хирургија - Скопје	Болест на коронарни артерии (CAD)	Klebsiella pneumoniae
73	23.8.2022	ЈЗУ Клиника за државна кардио-хирургија - Скопје	Итен прием	Acinetobacter spp.
74	16.8.2022	ПЗУ Диамед Македонија-Центар за дијализа Скопје, Подружница 1-Железара	Акутната бубрежна инсуфициенција (HTA)	Methicillin-resistant Staphylococcus aureus (MRSA)
75	25.8.2022	Ачибадем/Систина - Кардиохирургија - Скопје	Coronaru artery sisese (оперативен третман)	Klebsiella pneumoniae ESBL
76	25.8.2022	Ачибадем/Систина - Кардиохирургија - Скопје	CAD (оперативен третман)	Acinetobacter baumannii

77	30.8.2022	ЈЗУ Клиника за кардиологија - Скопје	Aortna stenoza, AFF maligna neoplaza na rektum	Enterobacter cloacae
78	30.8.2022	ЈЗУ Клиника за кардиологија - Скопје	St.post inp. P.M.	Staphylococcus aureus
79	31.8.2022	ЈЗУ ГОБ 8-Септември	Нема податок	Acinetoacter baumannii
80	24.8.2022	ЈЗУ ГОБ 8-Септември	Акутната бубрежна инсуфициенција (HTA)	SARS-CoV-2
81	24.8.2022	ЈЗУ ГОБ 8-Септември		SARS-CoV-2
82	20.8.2022	ЈЗУ ГОБ 8-Септември	Акутната бубрежна инсуфициенција (HTA)	SARS-CoV-2
83	26.8.2022	ЈЗУ ГОБ 8-Септември	Fraktura na femur	SARS-CoV-2
84	26.8.2022	ЈЗУ ГОБ 8-Септември	Fraktura na femur	SARS-CoV-2
85	26.7.2022	ЈЗУ ГОБ 8-Септември	Fraktura na femur	SARS-CoV-2
86	25.8.2022	Ачибадем/Систина - Интензивна нега - Скопје	SARS-CoV-2	Escherichia coli
87	25.8.2022	Ачибадем/Систина - Интензивна нега - Скопје	SARS-CoV-2	Stenotrophomonas maltophilia
88	25.8.2022	Ачибадем/Систина - Кардиохирургија - Скопје	Ascendent aortaaneurysm, Severe AR, Cystitis chronica, Hashimoto tyroiditis. Оперативен третман.	Klebsiella pneumoniae ESBL
89	01.9.2022	Св.Наум Охритски-Клиника за хирушки болести	Tu exulcerans nasoorbitalis	Acinetobacter spp.
90	05.9.2022	Св.Наум Охритски-Клиника за хирушки болести	Phlegmon, defectus cutis brachii	Corynebacterium, Enterococcus spp.
91	01.9.2022	ПЗУ Диамед Македонија-Центар за дијализа Скопје, Подружница 1-Железара	Акутната бубрежна инсуфициенција (HTA)	Proteus mirabilis
92	14.9.2022	ПЗУ Диамед Македонија-Центар за дијализа Скопје, Подружница 1-Железара	Акутната бубрежна инсуфициенција (HTA)	Escherichia coli
93	09.9.2022	ЈЗУ Клиника за кардиологија - Скопје	Angina pectoris	Escherichia coli
94	09.9.2022	ЈЗУ Клиника за кардиологија - Скопје	Aneurizma na torakalna aorta	Methicillin-resistant Staphylococcus aureus (MRSA), Staphylococcus hominis
95	07.9.2022	ЈЗУ Клиника за државна кардио-хирургија - Скопје	Оперативен зафат на MV	Klebsiella pneumoniae
96	13.9.2022	ЈЗУ Клиника за Урологија - Скопје	St. post Ca prostate, St. febrilis	Acinetoacter baumannii
97	14.9.2022	ЈЗУ Клиника за Урологија - Скопје	Ca penis	Morganella morgani

98	31.8.2022	ЈЗУ ТОАРИЛУЦ Клиника за Трауматологија - Скопје	F-ra burst Th 12 osteoporotica	Acinetobacter spp., Acinetoacter baumannii
99	23.8.2022	ЈЗУ ТОАРИЛУЦ Клиника за Трауматологија - Скопје	Polytraumatismus F-ra vertebrane C 5 - C6	Clostridium difficile
100	27.7.2022	ЈЗУ Клиника за ревматологија - Скопје	Vasculitis neuroticos	Proteus mirabilis
101	27.7.2022	ЈЗУ Клиника за ревматологија - Скопје	SLE, Pancitopenia, anorexia	Pseudomonas aeruginosa
102	07.9.2022	Ачибадем/Систина - Кардиохирургија - Скопје	LV Tumor, Severe mitral stenosis, Moderate/Severe mitral regurgitation, Coma cerebri	Acinetoacter baumannii
103	07.9.2022	Ачибадем/Систина - Неонатална интензивна нега - Скопје	Породување (Предвремено родено дете, суспекно на инфекција меконијална околу плодова вода и потреба од реанимација)	Klebsiella pneumoniae ESBL
104	19.9.2022	Св.Наум Охритски-Клиника за хирушки болести	Ca colon descendens	Acinetoacter spp.
105	21.9.2022	ПЗУ Диамед - Кавадарци	Пациент на дијализа	Staphylococcus aureus - meticilin rezistenten
106	27.9.2022	ПЗУ Диамед - Визбегово	Пациент на дијализа	Staphylococcus aureus - meticilin rezistenten
107	27.9.2022	ПЗУ Диамед - Визбегово	Пациент на дијализа	Staphylococcus aureus
108	19.8.2022	ЈЗУ Клиника за кардиологија - Скопје	Надградување и одржување на кардијален пејсмејкер	Corynebacterium
109	19.9.2022	ЈЗУ Клиника за кардиологија - Скопје	Имплантиран кардијален пејсмејкер	Staphylococcus aureus - meticilin rezistenten
110	13.9.2022	ЈЗУ ГОБ 8-Септември	Akuten abdomen	Acinetoacter spp.
111	13.9.2022	ЈЗУ ГОБ 8-Септември	Akuten abdomen	Acinetoacter spp., Pseudomonas aeruginosa
112	07.9.2022	ЈЗУ ГОБ 8-Септември	Нема податок	Proteus mirabilis
113	22.9.2022	ЈЗУ ГОБ 8-Септември	Нема податок	Acinetoacter spp.
114	27.9.2022	Ачибадем/Систина - Неонатална и интензивна нега - Скопје	Породување (Prematorus 26 g.n.)	Klebsiella pneumoniae ESBL
115	27.9.2022	Ачибадем/Систина - Кардиохирургија - Скопје	Оперативен третман (MVRrepair et CABG x2)	Acinetoacter baumannii
116	29.9.2022	Ачибадем/Систина - Тораковскуларна хирургија - Скопје	Periferal vascular disease	Acinetoacter baumannii
117	03.9.2022	ЈЗУ Клиника за кардиологија - Скопје	Akuten endokarditis	Staphylococcus aureus

118	03.9.2022	ЈЗУ Клиника за кардиологија - Скопје	Akuten endokarditis	Staphylococcus coagulase-negative
119	03.9.2022	ЈЗУ Клиника за кардиологија - Скопје	Срцева слабост	Staphylococcus aureus - meticilin rezistenten
120	30.9.2022	ЈЗУ ГОБ 8-Септември	Нема податок	Echinococcus spp.
121	01.10.2022	ЈЗУ Клиника за кардиологија - Скопје	Срцева слабост	Pseudomonas spp.
122	04.10.2022	ЈЗУ Клиника за Гинекологија и Акушерство ОИНТ	Породување	Klebsiella pneumoniae
123	04.10.2022	ЈЗУ Клиника за Гинекологија и Акушерство ОИНТ	Породување	Klebsiella pneumoniae
124	23.9.2022	ЈЗУ ТОАРИЛУЦ Клиника за трауматологија - Скопје	Тешка општа состојба, без свест, отворена рана, крварење, интубиран	Staphylococcus aureus - meticilin rezistenten, Acinetoacter baumannii, Acinetoacter spp.
125	23.9.2022	ЈЗУ ТОАРИЛУЦ Клиника за трауматологија - Скопје	Пациент донесен со итна медицинска помос од Грција	Klebsiella pneumoniae, Corynebacterium, Klebsiella pneumoniae
126	23.9.2022	ЈЗУ ГОБ 8-Септември	Абдоменална и карлична болка	Acinetoacter spp., Enterobacter aerogenes
127	03.10.2022	ЈЗУ ГОБ 8-Септември	Nephrostomy	Klebsiella pneumoniae, Pseudomonas aeruginosa
128	17.10.2022	ЈЗУ Клиника за гастроентерохепатологија	Синдром на кратки црева	Staphylococcus aureus - meticilin rezistenten, Staphylococcus aureus
129	12.10.2022	ЈЗУ Клиника за ревматологија - Скопје	Systemic sclerosis prognosis	Staphylococcus aureus - meticilin rezistenten, Staphylococcus lugdunensis
130	12.10.2022	ПЗУ Диамед - Визбегово	Хронична бубрезна инсуфицијенција (НБИ)	Staphylococcus aureus - meticilin rezistenten, Staphylococcus haemolyticus
131	12.10.2022	ПЗУ Диамед - Визбегово	Хронична бубрезна инсуфицијенција (НБИ)	Staphylococcus aureus - meticilin rezistenten, Staphylococcus epidermidis
132	22.10.2022	ПЗУ Диамед - Визбегово	Хронична бубрезна инсуфицијенција (НБИ)	Staphylococcus aureus - meticilin rezistenten, Staphylococcus epidermidis
133	14.10.2022	ЈЗУ ГОБ 8-Септември	Maligna neoplazma	Enterococcus faecalis, Acinetoacter spp, Enterobacter cloacae
134	28.10.2022	ПЗУ Диамед - Визбегово	Хронична бубрезна инсуфицијенција (НБИ)	Staphylococcus aureus - meticilin rezistenten, Staphylococcus aureus
135	26.10.2022	ЈЗУ Клиника за државна кардио-хирургија - Скопје	Кардиолошка интервенција	Staphylococcus aureus - meticilin rezistenten
136	25.10.2022	ЈЗУ ГОБ 8-Септември	CVI Ischemia	Enterococcus faecalis

137	25.10.2022	ЈЗУ ГОБ 8-Септември	CVI Ischemia	Klebsiella pneumoniae
138	27.10.2022	ПЗУ Диамед - Визбегово	Хронична бубрезна инсуфицијенција (HBI)	Staphylococcus aureus - meticilin rezistenten
139	20.10.2022	ЈЗУ Клиника за пластична и реконструктивна хирургија - Скопје	Psoriasis	Escherichia coli, ESBL, Corynebacterium Jeikeium, Enterobacter spp., Acinetoacter spp.
140	01.11.2022	ЈЗУ Клиника за кардиологија - Скопје	Друга градна болка	Staphylococcus coagulasa negativ, Staphylococcus hominis
141	01.11.2022	ЈЗУ Клиника за кардиологија - Скопје	Акутна исхемична болест на срцето	Klebsiella pneumoniae ESBL+
142	01.11.2022	ЈЗУ Клиника за кардиологија - Скопје	Dilatacija miokardipatija	Staphylococcus aureus
143	01.11.2022	Св.Наум Охритски-Клиника за хирушки болести	Gangrene pedis	Fusobacterium spp.
144	25.10.2022	Св.Наум Охритски-Клиника за хирушки болести	St. post fractura platotibialis	Staphylococcus aureus - meticilin rezistenten, Pseudomonas aeruginosa
145	20.10.2022	Св.Наум Охритски-Клиника за хирушки болести	Ileus	Citrobacter, Enterococcus spp.
146	28.10.2022	Жан Митрев - Клиника	Стеноза на лева површинска феморална артерија	Staphylococcus aureus
147	31.10.2022	ЈЗУ Клиника за ендокринологија, дијабетис и метаболични нарушувања - Скопје	Diabetis tip 2	Staphylococcus aureus - meticilin rezistenten
148	14.11.2022	ПЗУ Диамед Македонија- Центар за дијализа Скопје, Подружница 2	Хронична бубрезна инсуфицијенција (HBI)	Staphylococcus aureus - meticilin rezistenten, Staphylococcus epidermidis
149	14.11.2022	ПЗУ Диамед Македонија- Центар за дијализа Скопје, Подружница 2	Хронична бубрезна инсуфицијенција (HBI)	Staphylococcus aureus - meticilin rezistenten, Staphylococcus epidermidis
150	14.11.2022	ПЗУ Диамед Македонија- Центар за дијализа Скопје, Подружница 2	Хронична бубрезна инсуфицијенција (HBI)	Staphylococcus aureus - meticilin rezistenten, Staphylococcus epidermidis
151	14.11.2022	ПЗУ Диамед Македонија- Центар за дијализа Скопје, Подружница 2	Хронична бубрезна инсуфицијенција (HBI)	Klebsiella pneumoniae V
152	31.10.2022	ЈЗУ Клиника за Урологија - Скопје	Status post cystectomy	Enterococcus, Enterococcus faecalis
153	03.11.2022	Ачибадем/Систина	Fraktura na femur	Acinetoacter baumannii
154	07.11.2022	ЈЗУ ГОБ 8-Септември	Акутен абдомен	Acinetoacter spp.
155	07.11.2022	ЈЗУ ГОБ 8-Септември	НОВВ. Срцева слабост	Acinetoacter spp.
156	08.11.2022	ЈЗУ ГОБ 8-Септември	CVI Ischemia	Acinetoacter spp.

157	08.11.2022	ЈЗУ ГОБ 8-Септември	CVI Ischemia	Klebsiella spp.
158	08.11.2022	ЈЗУ ГОБ 8-Септември	CVI Ischemia	Klebsiella spp.
159	10.11.2022	ЈЗУ ГОБ 8-Септември	Неморација	Klebsiella spp.
160	07.11.2022	ЈЗУ ГОБ 8-Септември	Абдоменална и карлична болка	Acinetobacter spp.
161	17.11.2022	ЈЗУ ГОБ 8-Септември	HRI	Acinetobacter spp.
162	07.11.2022	ЈЗУ Клиника за дерматологија - Скопје	Ulceracia	Enterobacter spp. ESBAL
163	23.11.2022	ПЗУ Диамед - Визбегово	Нема податок	Staphylococcus aureus - meticilin rezistenten
164	28.11.2022	ЈЗУ ТОАРИЛУЦ - КАРИЛ - Скопје	Собраќајна несреќа	Acinetobacter spp., Acinetobacter baumannii complex, Pseudomonas spp., Staphylococcus aureus - meticilin rezistenten (MRSA)
165	28.11.2022	ЈЗУ ТОАРИЛУЦ - КАРИЛ - Скопје	Ca sigmae	Acinetobacter spp., Staphylococcus aureus - meticilin rezistenten (MRSA)
166	24.11.2022	ЈЗУ ТОАРИЛУЦ - КАРИЛ - Скопје	Нема податок	Acinetobacter spp., Staphylococcus aureus - meticilin rezistenten (MRSA)
167	26.10.2022	ЈЗУ Клиника за пластична и реконструктивна хирургија - Скопје	Фистулозен отвор на место на предходна ампутација (gangrena)	Pseudomonas aeruginosa, Staphylococcus aureus - meticilin rezistenten (MRSA), Staphylococcus aureus
168	20.10.2022	ЈЗУ Клиника за пластична и реконструктивна хирургија - Скопје	Psoriasis - Dehiscencija na operativna rana, so prisutni vospalitelni komponenti	Staphylococcus aureus - meticilin rezistenten, Acinetobacter spp., Corynebacterium jeikeium
169	23.11.2022	ЈЗУ ГОБ 8-Септември	Dijafragmalna hernija	Acinetobacter spp.
170	23.11.2022	ЈЗУ ГОБ 8-Септември	Ileus	Acinetobacter spp.
171	25.11.2022	ЈЗУ ГОБ 8-Септември	Ileus	Acinetobacter spp.
172	25.11.2022	ЈЗУ ГОБ 8-Септември	Maligna neoplazma	Acinetobacter spp.
173	29.11.2022	ЈЗУ ТОАРИЛУЦ Клиника за трауматологија - Скопје	St. post frac platotibialis	Staphylococcus aureus - meticilin rezistenten (MRSA)
174	20.11.2022	ПЗУ Диамед Македонија	Хронична бубрезна инсуфициенција (HBI)	Staphylococcus coagulasa negativ, Staphylococcus epidermidis

175	22.11.2022	Ачибадем/Систина-Скопје	Тешка општа состојба, (Coma CVI in obs, Melena, Hematemesis, Anemia)	Staphylococcus aureus - meticilin rezistenten (MRSA)
176	22.11.2022	Ачибадем/Систина-Скопје	Теска состојба, прием од друга болница (Prematurus)	Klebsiella oxytoca
177	22.11.2022	Ачибадем/Систина-Скопје	Faktura femur (Оперативен третман)	Staphylococcus aureus - meticilin rezistenten
178	22.11.2022	Ачибадем/Систина-Скопје	Вртоглавици, повраќање	Acinetoacter baumannii, Candida albicans
179	30.11.2022	ЈЗУ Општа болница - Кочани	Operativen tretman	Staphylococcus aureus - meticilin rezistenten
180	31.11.2022	Св.Наум Охритски-Клиника за хирушки болести	Нема податок	Stenotrophomonas maltophilia
181	30.11.2022	Св.Наум Охритски-Клиника за хирушки болести	St. post f-ra cruris, osteomyelitis	Pseudomonas aeruginosa, Enterobacter spp.
182	23.11.2022	Св.Наум Охритски-Клиника за хирушки болести	Акутен абдомен	Corynebacterium GR.JK
183	29.11.2022	Св.Наум Охритски-Клиника за хирушки болести	St. post combustion, reg. cubiti et antebrachii lat. Sin. Gr.4	Acinetobacter spp., Clostridium perfringens, Enterobacter spp., Enterobacter cloacae
184	06.12.2022	ЈЗУ Клиника за детски болести	Convulsiones, hipotonia	Acinetobacter spp.
185	12.10.2022	ЈЗУ Клиника за ревматологија - Скопје	Sclerosis systemic progressive	Staphylococcus aureus - meticilin rezistenten (MRSA), Staphylococcus lugdunensis
186	30.11.2022	ЈЗУ Клиника за државна кардио-хирургија - Скопје	CAD (оперативен третман)	Acinetobacter calcoaceticus- baumannii complex
187	14.12.2022	ЈЗУ Клиника за пулмологија и алергологија - Скопје	Pneumonia	SARS-CoV-2
188	14.12.2022	ЈЗУ Клиника за пулмологија и алергологија - Скопје	Респираторно заболување	SARS-CoV-2
189	14.12.2022	ЈЗУ Клиника за пулмологија и алергологија - Скопје	Респираторно заболување	SARS-CoV-2
190	14.12.2022	ЈЗУ Клиника за пулмологија и алергологија - Скопје	Pneumonia	SARS-CoV-2
191	01.9.2022	Жан Митрев - Клиника	Contusio capitis, CONTUSIO CEREBRI, Pneumocephalius, Aphasia, Contusio pulmonum	Acinetoacter baumannii, Panatocae speciens, Proteus mirabilis, Klebsiella pneumoniae ESBL+, Escherichia coli
192	06.12.2022	ПЗУ Диамед Македонија	Хронична бубрезна инсуфицијенција (HBI)	Pseudomonas aeruginosa

193	06.12.2022	ПЗУ Диамед Македонија	Хронична бубрежна инсуфицијенција (HBI)	Staphylococcus aureus - meticilin rezistenten, Staphylococcus epidermidis
194	12.12.2022	ЈЗУ Клиника за државна кардио-хирургија - Скопје	СМР	Enterococcus VRE, Enterococcus faecium
195		ЈЗУ Клиника за детски болести/Интензивна	Нипотонија	Acinetoacter spp.
196	25.10.2022	ЈЗУ Клиника за дерматологија - Скопје	Pemphigus vulgaris	Staphylococcus aureus - meticilin rezistenten
197	16.12.2022	ЈЗУ ГОБ 8-Септември	Hemorrhagia intracerebralis	Acinetoacter spp., Enterococcus spp.
198	16.12.2022	ЈЗУ ГОБ 8-Септември	Нема податок	Enterococcus faecalis, Klebsiella pneumoniae ESBL+, Enterococcus spp.
199	16.12.2022	ЈЗУ ГОБ 8-Септември	Esencijalna hipertenzija	Candida spp., Acinetoacter spp., Enterococcus spp.
200	16.12.2022	ЈЗУ ГОБ 8-Септември	CVI Ischemia	Klebsiella spp.
201	16.12.2022	ЈЗУ ГОБ 8-Септември	Ileus	Acinetoacter spp.
202	20.12.2022	ЈЗУ ГОБ 8-Септември	Akuten abdomen	Acinetoacter spp.
203	07.12.2022	ЈЗУ Клиника за кардиологија - Скопје	Други акутни исхемични болести на срце	Pseudomonas spp.
204	09.12.2022	ЈЗУ Клиника за кардиологија - Скопје	Други акутни исхемични болести на срце	Klebsiella oxytoca
205	19.12.2022	ЈЗУ Клиника за државна кардио-хирургија - Скопје	CAD (оперативен третман)	Klebsiella pneumoniae
206	21.9.2022	ЈЗУ Клиника за Инфективни болести и фебрилни состојби	St. post COVID - 19	Clostridium difficile
207	21.9.2022	ЈЗУ Клиника за Инфективни болести и фебрилни состојби	COVID - 20, Bronhopneumonia bill. Ca. larings	Acinetoacter baumannii
208	09.12.2022	Жан Митрев - Клиника	Anevrizma (замена на протеза)	Klebsiella pneumoniae
209	21.12.2022	ЈЗУ ТОАРИЛУЦ Клиника за Трауматологија - Скопје	Нема податок	Staphylococcus aureus - meticilin rezistenten
210	12.12.2022	ЈЗУ Клиника за Инфективни болести и фебрилни состојби	Bronhopneumonia bill	Acinetoacter baumannii
211	24.10.2022	ЈЗУ Клиника за Инфективни болести и фебрилни состојби	Encefalitis susp.	Clostridium difficile
212	28.12.2022	ЈЗУ Клиника за државна кардио-хирургија - Скопје	AOS	Klebsiella pneumoniae V aerogenes
213	20.12.2022	ЈЗУ Клиника за државна кардио-хирургија - Скопје	Sinkopa, kolaps, AFF, HTA, CMA	Pseudomonas aeruginosa

214	12.12.2022	ЈЗУ Клиника за Гинекологија и Акушерство ОИИТ	Породување	Klebsiella pneumoniae
215	12.12.2022	ЈЗУ Клиника за Гинекологија и Акушерство ОИИТ	Породување	Klebsiella pneumoniae
216	27.12.2022	ЈЗУ Клиника за Гинекологија и Акушерство - Пуерпериум	Породување	Enterococcus spp., Klebsiella pneumoniae, Enterobacter spp.
217	30.12.2022	ЈЗУ Клиника за државна кардио-хирургија - Скопје	Implementacija на BIVAD	Acinetobacter spp.
218	27.12.2022	ЈЗУ ГОБ 8-Септември	Akuten abdomen	Acinetobacter spp.
219	27.12.2022	ЈЗУ ГОБ 8-Септември	Абдоменална и карлична болка	Acinetobacter spp.
220	14.12.2022	ЈЗУ Клиника за дигестивна хирургија - Скопје	Hernia femoralis dex.	Proteus mirabilis
221	28.12.2022	Жан Митрев - Клиника	Femura fractura	Proteus mirabilis ESBAL
222	15.12.2022	ЈЗУ Клиника за пластична и реконструктивна хирургија - Скопје	Phlegmon compass puss manus dex.	Methicillin-resistant Staphylococcus aureus (MRSA)
223	30.12.2022	ЈЗУ ТОАРИЛУЦ Клиника за ортопедија - Скопје	Osteomyelitis chr. Tibiae dex. St. post oper.	Pseudomonas aeruginosa, Prevotella spp., Pseudomonas aeruginosa, Methicillin-resistant Staphylococcus aureus (MRSA), Enterococcus spp.
224	28.12.2022	Ачибадем/Систина - Кардиохирургија - Скопје	Оперативен третман (CABGx4)	Acinetobacter baumannii

Заклучок

Центрите за Јавно Здравје и нивните организациони единици ги спроведоа предвидените активности согласно Програмата за Превентивна задржавствена заштита за 2022 година во Република Северна Македонија, по однос на спроведувањето на мерките и активностите за следење, спречување и сузбивање на појавата на ИХИ во медицинските установи на својата територија.

Во ИЈЗ, пристигнати се извештаи, информации и годишни извештаи (посебни или збирни), од ЦЈЗ за извршените хигиенско - епидемиолошки и профилатички увиди на терен, за спроведување на мерките и активностите за контрола, спречување и сузбивање на појавата на Интрахоспитални инфекции. (споредбено по години е дадено подолу во табелата).

Во овие информации и годишни извештаи, беа прикажани активностите на ЦЈЗ и П.Е., направените хигиенско - епидемиолошки увиди во Медицинските установи, каде беа земени одреден број мостри за понатамошна микробиолошка дијагностика, добиените резултати од извршената микробиолошка дијагностика на земените материјали и предложените мерки и активности за следење, спречување и сузбивање на ИХИ.

Исто така, во одделни известувања до ИЈЗ беа нотирани и критичните одделенија за можна појава на инфекции и епидемии, како и предложените мерки и активности од страна на Центрите за јавно здравје, за нивно спречување.

Вкупен број на направени епидемиолошки увиди од ЦЈЗ по години.

Табела 22. Направени епидемиолошки увиди од ЦЈЗ

Година	Направени епидемиолошки увиди од ЦЈЗ (Број на увиди)
2017	786
2018	892
2019	672
2020	473
2021	340
2022	567

Вкупен број на епидемиолошки увиди во Центрите за Јавно Здравје и нивните организациони единици.

Табела 23. ЦЈЗ вкупно направени епидемиолошки увиди во период од пет години

ЦЈЗ Епидемиолошки увиди	Увиди во 2018	Увиди во 2019	Увиди во 2020	Увиди во 2021	Увиди во 2022
Битола	245	219	25	63	123
Велес	107	105	71	71	89
Кочани	80	83	74	34	41
Куманово	158	37	105	16	85
Охрид	57	87	40	52	59
Прилеп	52	30	36	33	44
Скопје	38	18	10	15	24
Струмица	34	37	41	34	31
Тетово	25	26	5	9	25
Штип	96	50	20	13	46
В К У П Н О	892	692	473	340	567

Табела 24. Број на земени материјали за микробиолошко испитување од здравствените установи.

ЦЈЗ/Земени материјали/ мостри	Земени материјали во 2018	Земени материјали во 2019	Земени материјали во 2020	Земени материјали во 2021	Земени материјали во 2022
Битола	1779	2141	539	668	1.050
Скопје	800	809	289	600	704
Куманово	758	401	862	395	1196
Тетово	347	482	78	107	459
Велес	689	734	821	420	665
Струмица	230	191	191	231	193
Штип	505	269	267	479	759
Кочани	713	520	525	807	653
Прилеп	524	287	318	359	452
Охрид	667	843	175	800	902
В К У П Н О	7.012	6773	4.074	4866	7.033

Вкупно во сите десет Центри за Јавно Здравје во 2022 година, земени се 7.033 материјали за микробиолошка анализа, односно просечно по 703 материјали земал секој ЦЈЗ.

Контролата на стерилизација е направена со спори на *Bacillus subtilis* и хемиски индикатор за сува стерилизација на поголем број стерилизатори во одделенијата, при што стерилизацијата била соодветна и стручно направена, односно не се пронајдени патогени и условно патогени причинители.

Табела 25. Направена контрола на стерилизација со спори на *B. Subtilis*.

Година	Контролата на стерилизација е направена со спори на <i>Bacillus subtilis</i>
2017	1.026
2018	417
2019	979
2020	715
2021	579
2022	990

Табела 26. Податоците се дадени во табела контрола на стерилизација и седимент на воздух направени по ЦЈЗ и земени брисеви од предмети за општа употреба, медицинска апаратура и брисеви земени од вработени.

ЦЈЗ/П.Е.	Брисеви од предмети за општа употреба	Брисеви од стерилан материјал	Микробиолошка контрола на исправност на стерилизација	Примероци на воздух	Испироци од раце и земени брисеви од персонал
Битола	514	28	164	114	18
Кичево	57	0	15	18	0
Ресен	24	3	29	0	0
Д.Хисар	47	3	16	0	0
Велес	420	0	0	0	0
Гевгелија	245	0	0	0	0
Кочани	246	0	236	62	109
Куманово	273	0	432	242	0
К. Паланка	135	0	32	22	0
Кратово	54	0	6	0	0
Охрид	901	0	0	0	1
Прилеп	322	49	0	56	25
Скопје	437	0	0	258	9
Струмица	113	31	0	47	2
Тетово	132	0	0	2	0
Гостивар	325	0	0	0	0
Штип	302	81	32	169	89
Пробиштип	58	0	28	0	0
ВКУПНО	4605	195	990	990	253
	7033				

Во 2022 година направени се и 990 контроли на седимент на воздух, 990 контрола на стерилизација, 253 брисеви од вработени лица и вкупен број на земени брисеви 4.605.

Оние Центри за Јавно Здравје кои не доставија месечни извештаи со епидемиолошки коментар и превземени мерки и активности, Институтот за Јавно Здравје не беше во можност да ја следи актуелната епидемиолошка состојба на нивната територија поврзана со спречување и сузбивање на ИХИ.

Најчесто епидемиолошките увиди во 2022 година, како и во минатите години, Центрите за Јавно Здравје и нивните организациони единици ги спроведуваа на следните одделенија:

- Хируршките,
- Интерните,
- Гинеколошко-акушерските,
- Педијатриските и микрopedијатриските одделенија,
- Одделенијата за невропсихијатрија,
- Специјалните болници за геронтологија и ортопедија.
- Одделенијата за очни болести,
- Стоматолошки амбуланти,
- Одделенијата за дијализа,
- Интензивна нега,
- Инфективни одделенија,
- Клиничка биохемија,
- Орална хирургија и други.

Со цел за спречување и сузбивање на ИХИ вкупно во 10-те Центри за Јавно Здравје земени се 7.033 материјали за микробиолошка анализа, од кои кај 234 примероци се изолирани патогени и условно патогени причинители или 3,3 %.

Односот на изолираните причинители во 2022 година покажува дека од вкупно изолираните 234 причинители, кај 116 примерок (49,6 %) се изолирани патогени бактерии, а кај 118 примероци (50,4 %) се изолирани условно патогени бактерии.

Патогени причинители се дијагностицирани во 116 материјали или 1,7 % во однос на вкупниот број на земени материјали за микробиолошка анализа (7.033 материјали).

Условно патогени причинители се дијагностицирани во 118 материјали или 1,7 % во однос на вкупниот број на земени материјали за микробиолошка анализа (7.033 материјали).

Табела 27. Процентен однос на поедини изолирани патогени причинители во однос на вкупниот број изолирани патогени.

	Број на изолирани патогени бактерии	Процент од вкупниот број на патогени бактерии
Staphylococcus aureus	76	65,5
E.coli	7	6,0
Koliformni	6	5,2
Acinetobacter baumannii	5	4,3
Enterococcus spp.	4	3,4
Enterobacter spp.	4	3,4
Pseudomonas aeruginosa	3	2,6
Pseudomonas spp.	2	1,7
Citrobacter	2	1,7
Klebsiella	2	1,7
Staphylococcus haemolyticus	1	0,9
Aeromonas	1	0,9
Staphylococcus haemolyticus	1	0,9
Enterobacter cloacae complex	1	0,9
Acinetobacter spp.	1	0,9
ВКУПНО	116	100,0

Табела 28. Процентен однос на поедини изолирани условно патогени причинители во однос на вкупниот број изолирани патогени.

	Број на изолирани условно патогени бактерии	Процент од вкупниот број на условно патогени бактерии
Staphylococcus coag. Neg	84	71,2
мувли	14	11,9
B.subtillis	13	11,0
аеробни мезофилни бактерии	3	2,5
аеробни спорогени бактерии	2	1,7
St. Epidermidis	2	1,7
ВКУПНО	118	100,0

Табела 29. Вкупен број на земени материјали, вкупен број на стерилни материјали и нивни процент

Година	Земени материјали (вкупно)	Останале стерилни	
		Вкупно (негативни материјали)	Процент
2017	7.026	6.648	94,6 %
2018	7.012	6.699	95,5 %
2019	6.773	6.540	96,6 %
2020	7.074	3.992	98,0 %
2021	4866	4701	96,6 %
2022	7033	6.799	96,7%

По изготвувањето на Извештаите за најдената состојба на одделенијата и предложените мерки, истите беа доставувани до Директорот на здравствената институција, Началникот на одделението каде е направен увидот, државната санитарна и здравствена инспекција и до Институтот за јавно здравје.

Центрите за Јавно Здравје и нивните организациони единици со своите стручни служби учествуваа и во спроведување на активностите околу контрола на предложените мерки (дезинфекција и контрола на спроведената дезинфекција, дезинсекција и дератизација) и предлагаа дополнителни мерки за спречување на појава на ИХИ.

Во Годишните Извештаи на Центрите за Јавно Здравје поврзани со следењето на контаминацијата во болничката средина и спречувањето на појавата и ширењето на ИХИ, како и неколку години наназад во начинот на обработката на податоците, се применува различен:

По изготвувањето на Извештаите за најдената состојба на одделенијата и предложените мерки, истите беа доставувани до Директорот на здравствената институција, началникот на одделението каде е направен увидот, државната санитарна и здравствена инспекција и до Институтот за јавно здравје.

Центрите за Јавно Здравје и нивните организациони единици со своите стручни служби учествуваа и во спроведување на активностите околу контрола на предложените мерки (дезинфекција и контрола на спроведената дезинфекција, дезинсекција и дератизација) и предлагаа дополнителни мерки за спречување на појава на ИХИ.

Во Годишните Извештаи на Центрите за Јавно Здравје поврзани со следењето на контаминацијата во болничката средина и спречувањето на појавата и ширењето на ИХИ, како и неколку години наназад во начинот на обработката на податоците, се применува различен:

ГОДИШЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА СПРОВЕДЕНИ АКТИВНОСТИ СОГЛАСНО ПРОГРАМАТА ЗА ЗАШТИТА НА НАСЕЛЕНИЕТО ОД ХИВ/СИДА ВО СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА ЗА 2022 ГОДИНА

ГЛОБАЛНА СОЛИДАРНОСТ, ФЛЕКСИБИЛНИ УСЛУГИ ЗА БОРБА ПРОТИВ СИДА-ТА 2021 ГОДИНА – КРАЈ НА НЕЕДНАКВОСТИТЕ КРАЈ НА СИДА-ТА

Глобалниот одговор на ХИВ е во опасност, иако ХИВ останува главен јавно-здравствен проблем што погодува милиони луѓе ширум светот. Во текот на последните неколку години напредокот кон целите за ХИВ е запрен, ресурсите се намалија, а како резултат на тоа се загрозени милиони животи.

Поделеноста, нееднаквоста и непочитувањето на човековите права се меѓу неуспесите што дозволија ХИВ да стане и да остане глобална здравствена криза.

На 1 декември, СЗО им се придружува на партнерите за да го одбележат Светскиот ден за борба против СИДА-та 2022 година, под темата „Издначи“. СЗО ги повикува глобалните лидери и граѓаните смело да ги препознаат и да ги решат нееднаквостите што го кочат напредокот во ставањето крај на СИДА-та; и да се издначи пристапот до основните услуги за ХИВ, особено за децата и клучните популации и нивните партнери – мажи кои имаат секс со мажи, трансродови лица, луѓе кои користат дроги, сексуални работници и луѓе во затвори. (<https://www.who.int/campaigns/world-aids-day/2022>)

Клучни факти за ХИВ

За да се достигнат новите предложени глобални цели 95–95–95 поставени од UNAIDS, ќе треба да се удвојат напорите за да се избегне најлошото сценарио од 7,7 милиони смртни случаи поврзани со ХИВ во следните 10 години, заради зголемување на ХИВ инфекциите поради прекини на услугите за ХИВ за време на КОВИД-19 и забавениот јавно-здравствен одговор за ХИВ.

- ХИВ продолжува да биде главен глобален јавно-здравствен проблем, откако досега починаа 40,1 милиони [33,6–48,6 милиони] лица.
- Во 2021, 650 000 луѓе [510 000–860 000] починале од причини поврзани со ХИВ и 1,5 милиони луѓе [1,1–2,0 милиони] се заразиле со ХИВ.
- Не постои лек за ХИВ инфекцијата. Меѓутоа, со зголемениот пристап до ефикасна превенција, дијагноза, третман и грижа за ХИВ, вклучително и за опортунистичките инфекции, ХИВ инфекцијата стана хронична здравствена состојба, овозможувајќи им на луѓето што живеат со ХИВ да водат долг и здрав живот.

На крајот на 2021 година имало околу 38,4 милиони луѓе [33,9–43,8 милиони] кои живеат со ХИВ, од кои две третини (25,6 милиони) се во Африканскиот регион на СЗО. (<https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/hiv-aids>)

Програмски податоци за спроведувањето на Програмата за заштита на населението од ХИВ-инфекција за 2022 година, имплементирани од граѓанските организации

Во 2022 година продолжи имплементацијата на програмските активности зацртани во Програмата за заштита на населението од ХИВ инфекција а во согласност со целите на Националната стратегија 2017-2022. Оваа година очекувањата беа ХИВ програмата да се врати во стабилен тек на имплементација после двогодишно работење во вонредни услови за работа поради пандемијата со КОВИД19, со мисија да се вложат максимални напори за се поуспешно остварување на сите поставени програмски таргети и индикатори. И покрај сите преземени мерки за успешна реализација на програмските активности кои се спроведуваат од граѓанските здруженија, од самиот почеток се појавија неколку ситуации кои што со сигурност можеме да заклучиме директно влијаеа врз успешноста на реализацијата на програмата.

Најпрвин, после енормните поскапувања кои се случија во 2022 година посебно горивата, првата критична ситуација која се појави веднаш на почетокот на програмската година беше намалениот буџет поточно средствата наменети за реализацијата на активностите поврзани со ХИВ превенција. Имено, заради скратените средства некои организации затворија дневни центри, беа намалени и тимовите ангажирани во програмите, беа намалени и смените за теренски активности, ДСТ Теренското возило веќе не одеше во другите градови освен во Скопје и тоа со сериозно намалени смени за ХИВ тестирање додека Мобилната Клиника за СРЗ услуги одеше во само 3 градови освен Скопје и тоа во Куманово, Гостивар и Прилеп. Освен опфатот на клиенти сериозно беше пореметена и фреквенцијата на опфатот на клиенти, затоа што за успешна превенција потребно е континуирано следење на клиентите а не само минимално еднаш да се опфати во даден период на известување.

Вториот проблем беше доцнењето на постапката за избор на граѓански здруженија кои секоја година се избираат преку јавен оглас за да учествуваат во имплементирање на програмските активности. Иако во неколку наврати беше предложено, секако доколку технички е тоа можно, овој процес да биде поместен во средината или кон крајот на Декември при завршување на календарската година за да не ни се појават временски празнини во текот на програмското работење, сепак постапката за секоја програмска година се реализира откако истата е веќе започната што автоматски внесува несигурност кај организациите од проста причина што во зависност од тоа кога ќе заврши изборот а тоа понекогаш трае и со месеци, за тој период речиси секогаш организациите финансиски не се покриваат. Оваа година процесот траеше три месеци па тимовите од разните организации ангажирани во спроведување на програмски активности останаа без хонорар за цели три месеци поточно целиот прв квартал од 2022 година.

И третата работа која дополнително ја отежни целата ситуација со програмската имплементација оваа година беше оставањето на градовите Тетово, Струмица и Гевгелија без програмско покривање. Во овие три градови долги години се имплементираа програмите за превенција на ХИВ помеѓу ЛИД и СР. Пред две и пол години беше исклучена организацијата “Центар за Развој и Унапредување на Јавниот Живот” (ЦРУЈЖ)-Тетово од програмско работење која го покриваше градот Тетово и околните места. Секоја година во очекување тој регион да биде програмски покриен оваа година не само што тоа не се случи

туку проблемот се продлабочи со исклучување на уште една организација која ги покрива градовите Струмица и Гевгелија заради техничко - административни пропусти при аплицирање. Доколку тргнеме од фактот дека географското програмско покривање е многу битен елемент во успешноста на ХИВ превенцијата, оставањето на цели области кои по бројот на опфатени клиенти од целните популации се многу големи, сето ова во голема мера би ја намалило реализацијата на индикаторите за нови и вкупно опфатени ЛИД и СР. Сепак, по препорака на Националната ХИВ Комисија после неколку месеци со голема благодарност до новото лице поставено на позиција да ја води ХИВ програмата при самото министерство здружението повторно беше вклучена во програмата. Но, потребно е да се потенцира дека иако организацијата која ги покриваше градовите Струмица и Гевгелија официјално беше вклучена во имплементацијата на програмските активности на крајот од програмската година поточно во последниот квартал, мора да се напомене дека тие во првите три квартали продолжија да ги опслужат нивните клиенти најнормално потпирајќи се на нивни сопствени средства, но само со минимални интервенции како што се дистрибуција на опрема за инјектирање или пак делење на кондоми и лубриканти.

Во 2022 година, со основен пакет на услуги за превенција се опфатени **9.332** лица од клучните популации засегнати од ХИВ, од кои **1,113** се ново опфатени клиенти. Дополнително, 384 ЛИД се опфатени со психосоцијална поддршка, **2.286** клиенти од клучните популации добиле ХИВ тестирање и советување, **1.106** опфатени со СРЗ услуги, и **138** лица кои живеат со ХИВ опфатени со психосоцијална поддршка.

Графикон 1. Опфатени лица од клучните популации во 2022 година.

Дополнително, во рамките на проширениот пакет на услуги преку Програмата дадени се и следните услуги:

- медицински услуги и информации: 28.791,
- социјални услуги: 18.459,

- психолошки услуги: 821,
- правни услуги: 68,
- разни услуги дадени во дневните центри: 29.831 и
- разни услуги дадени на терен: 6.843.

Меѓу сите клучни засегнати популации, дистрибуирани се вкупно 531.027 игли, 357.753 шприцеви, 279.656 кондоми, 131.993 лубриканти и 54.066 информативни и едукативни материјали.

Превенција на ХИВ помеѓу ЛИД (Лица кои Инјектираат Дроги)

Во оваа програма основниот пакет на услуги според кој се бројат опфатените клиенти го сочинуваат: Сет од Игла и Шприц, Кондом, Лубрикант и ИЕК материјал. Нормално, во имплементацијата на програмата ангажирани се 9 организации, а се имплементира во 13 градови низ нашата земја: Скопје, Струмица, Гевгелија, Куманово, Велес, Кавадарци, Штип, Прилеп, Битола, Охрид, Струга, Кичево и Гостивар. Но, официјално во оваа програма заради наводно технички причини при аплицирање во првите три квартали од оваа година ГО Избор беше елиминирана од понатамошно програмско работење а оперираше во два града и тоа Струмица и Гевгелија. Сепак, во последниот квартал од 2022 година оваа организација беше повторно ангажирана во програмата па затоа нивниот учинок ќе биде инкорпориран во овој извештај.

Исто така се даваат и медицински услуги, социјални услуги, правни, психолошки и разни други услуги во дневните центри како и на терен. Овие услуги спаѓаат во групата наречени Проширен пакет на услуги.:

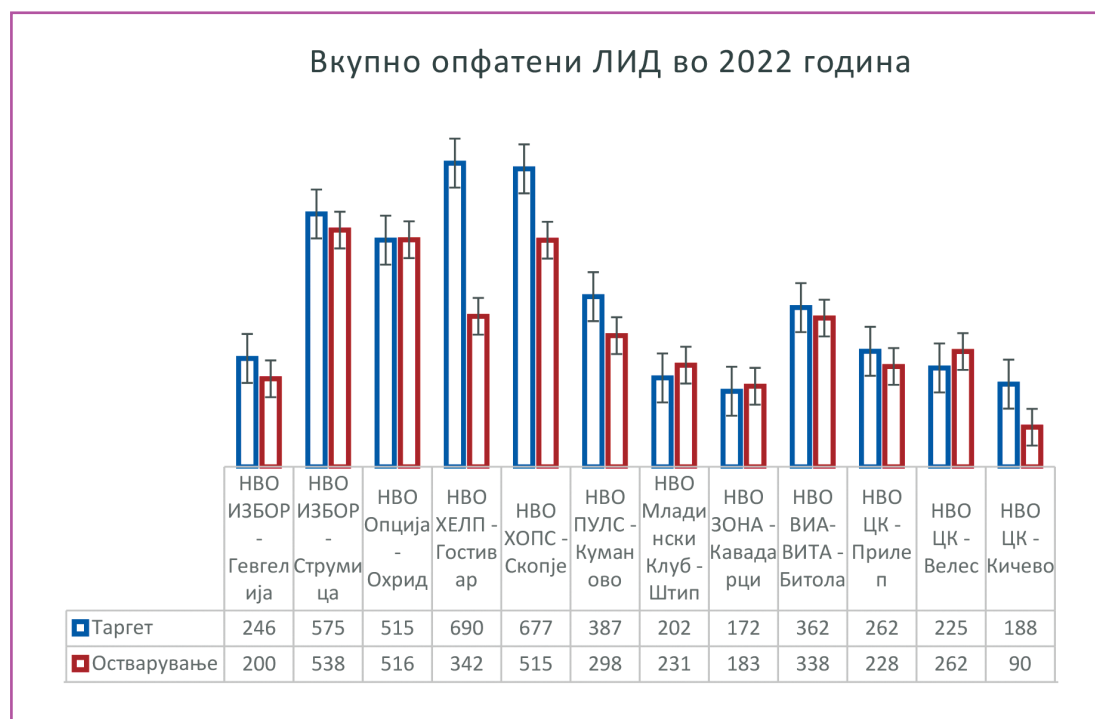
Во 2022 година преку програмата за намалување на штети остварени се:

- Опфатени вкупно **3,741** ЛИД што претставува 83% остварување на индикаторот кој што е поставен на 4.500 ЛИД.
- Опфатени се 295 Нови ЛИД (вклучени во вкупната бројка) што е **54%** од поставениот таргет од 550 ЛИД.
- Поделени се вкупно: **530,869** Игли и 357,632 Шприцови што претставува 39% остварување на таргетот поставен на 906.300 сетови. (напомена: во овој случај бројот на поделени шприцови се споредува со поставениот таргет).
- Поделени се вкупно: **58,893** Кондоми, поточно 172% реализација од поставениот таргет на 34.200 Кондоми.
- Поделени се вкупно: **42,271** Лубриканти што е 494% реализација на поставениот таргет од 8.550 Лубриканти.
- Поделени се вкупно: **24,876** ИЕК материјали што е 291% од таргетот поставен на 8.550 ИЕК материјали.
- Клиентите од оваа програма во овој квартал просечно добиле по **142** Игли, **96** Шприцеви, **16** Кондоми, **11** Лубриканти и **7** ИЕК Материјали.

Дополнително како дел од проширениот пакет на услуги членовите на оваа целна популација во периодот ги добиле следните услуги: Вкупно Медицински услуги и информации: **28.791**, Социјални услуги: **12.018**, Правни услуги: **65**, Психолошки услуги: **294**, Услуги во дневен Центар: **25.082** и разни други услуги дадени на терен: **2.239**.

Оваа програма без сомнение ќе беше преполовена по однос на опфат на клиенти од оваа целна популација доколку организацијата која ги покрива Струмица и Гевгелија останеше надвор од програмата и без ангажман. Доколку се земе вкупниот број на опфатени ЛИД оваа година што **3.741** клиенти и го споредуваме со нивниот удел во опфатот на клиентите од оваа популација што е **738** ќе заклучиме дека нивниот учинок во реализацијата на овој индикатор е 19% што претставува огромен програмски учинок. Минатата година во истиот период беа опфатени **3.932** ЛИД наспроти **3.741** ЛИД опфатени оваа година што ни резултира со помалку опфатени клиенти за **191**.

Графикон 2. Вкупен број на опфатени ЛИД по организација.

Превенција на ХИВ помеѓу СР (Сексуални Работници/чки)

Во програмата наменета за Сексуалните Работници, основниот пакет на услуги според кој се бројат опфатените клиенти го сочинуваат: Кондом, Лубрикант и ИЕК материјал.

Оваа година во имплементација на програмата ангажирани се 6 организации, а се имплементира во 7 градови низ нашата држава: Скопје, Струмица, Гевгелија, Битола, Охрид, Струга-теренски, Гостивар. Една од ангажираните организации во оваа програма ГО Стар-Стар од Скопје ја опфаќа и затворената сцена на сексуалните работници во Скопје. Официјално во оваа програма заради наводно технички

причини при аплицирање во првите три квартали од оваа година ГО Избор беше елиминирана од понатамошно програмско работење а оперираше во два града и тоа Струмица и Гевгелија. Сепак, во последниот квартал оваа организација повторно беше ангажирана во програмата па затоа нивниот учинок ќе биде вклучен во овој извештај.

Исто така како дел од проширениот пакет на услуги се даваат и социјални услуги, правни, психолошки и разни други услуги до дневните центри како и на терен.

Во 2022 година преку програмата наменета за превенција на ХИВ помеѓу Сексуалните работници вкупно се остварени следните резултати:

- Опфатени се вкупно **1.609** индивидуални СР, реализација на индикатор од **87%** од поставениот таргет **1,853** СР.
- Опфатени се вкупно **108** Нови СР, што претставува **89%** остварување на индикаторот поставен на **129** Нови СР.
- Поделени се вкупно: **154,858** Кондоми, остварување од **93%** од таргетот поставен на **166,789** Кондоми.
- Поделени се вкупно: **63,039** Лубриканти, реализација од **97%** од поставениот таргет на **55,596** Лубриканти.
- Поделени се вкупно: **13,932** ИЕК материјали, **63%** остварување на индикатор од поставениот таргет на **22,239** ИЕК.
- Клиентите од оваа програма оваа година просечно добиле по **96** Кондоми, **39** Лубриканти и **9** ИЕК Материјали.
- Клиентите од оваа програма во овој квартал просечно добиле по **97** кондоми, **32** лубриканти и **11** ИЕК материјали.

Дополнително во рамки на проширениот пакет на услуги наменети за оваа целна популација дадени се вкупно: Социјални услуги: **6.436**, Психолошки услуги: **18**, Правни Услуги: **3**, разни услуги во дневен центар: **3.496**, разни услуги на терен: **4.522**.

Имајќи во предвид дека СР програмата се имплементира и во Струмица и Гевгелија тогаш истото се однесува и на оваа програма по однос на бројот на опфатени клиенти од оваа целна популација доколку овие градови би останале без програмско покривање. Од вкупно **1.609** опфатени Сексуални Работници оваа година **517** се клиенти опфатени во Струмица и Гевгелија односно **35%** од вкупната реализација. Значи без нивните програмски остварувања целата СР програма би била критично намалена. Минатата година во истиот период беа опфатени **1.726** СР наспроти **1.609** СР оваа година што ни резултира со помалку опфатени клиенти за **117** СР.

Графикон 3. Вкупен број на опфатени СР по организација.

Превенција на ХИВ помеѓу МСМ (Мажи кои имаат секс со мажи)

Програмата за превенција на ХИВ помеѓу МСМ популацијата веќе подолго време се имплементира кај нас а како основен пакет на услуги преку кој се бројат сите опфатени МСМ клиенти е пакетот кој содржи: Кондом, Лубрикант и ИЕК материјал.

Како еден од главните елементи во опфатот на МСМ се смета и советувањето кое се дава онлајн преку интернет платформи. Услугите наменети за членовите на оваа целна популација моментално се даваат во 5 различни градови низ државата (Скопје НГЛЦ, Тетово-теренски, Охрид-теренски, Штип-теренски и Струмица-теренски). Во имплементацијата на оваа програма е ангажирана ГО ЕГАЛ од Скопје но во некои градови во тесна соработка со други граѓански организации. Од проширениот пакет на услуги исто така се нудат и услугите: врсничка едукација, Психолошки услуги, Услуги во дневен центар (вклучително и филмските вечери) и др.

Во текот на овој период на известување остварени се следните програмски резултати:

- Вкупно опфатени: **3.982** МСМ клиенти, реализација од **80%** на поставениот годишен таргет од вкупно **5.000** МСМ.
- Опфатени се вкупно **710** Нови МСМ, што е остварување од 89% на поставениот таргет од **800** МСМ.
- Опфатени се вкупно **917** МСМ преку Интернет советување, реализација од 76% на таргетот поставен на **1.200** МСМ.
- Дистрибуирани се вкупно: **38.451** Кондоми, 80% реализирање на годишен таргет поставен на 48.000 Кондоми.
- Дистрибуирани се вкупно: **19.318** Лубриканти, 80% остварување на годишен таргет поставен на 24.000 Лубриканти.

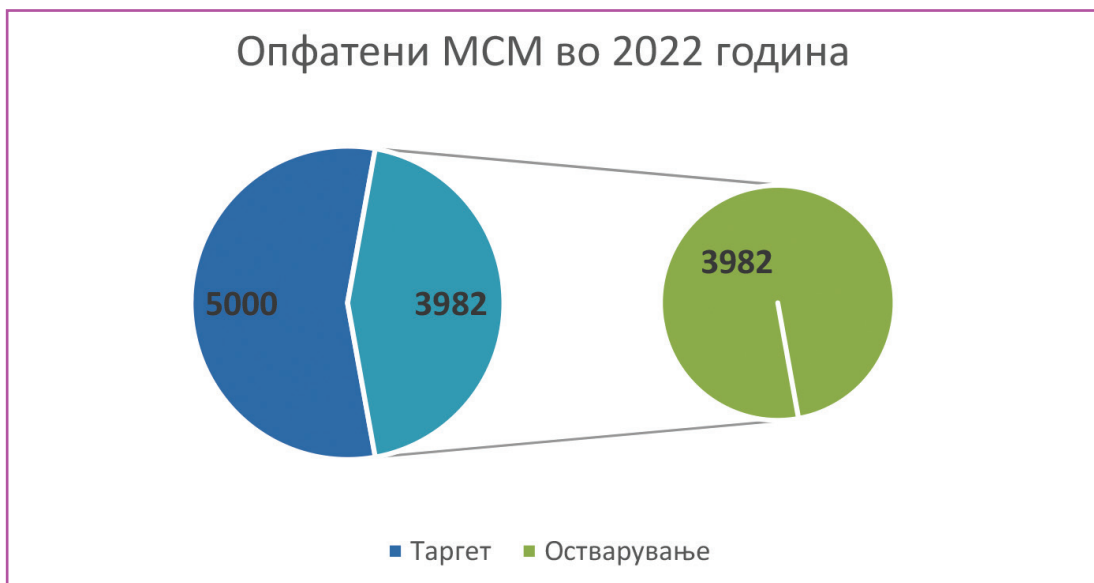
- Дистрибуирани се вкупно: **9.613** ИЕК материјали што претставува реализација од **80%** на таргетот поставен на 12.000 ИЕК.
- МСМ Клиентите од оваа програма оваа година просечно добиле по 10 Кондоми, 5 Лубриканти и 2 ИЕК Материјали.

Дополнително членовите на оваа целна популација ги добиле и следните услуги од проширениот пакет на услуги: Врсничка едукација: **372**, Психолошки услуги: **509**, Услуги во дневен центар (вклучително и Филмски вечери) **232**,

Како што може и да се забележи од бројките за програмската реализација оваа година МСМ програмата сепак бележи задоволителни резултати и покрај настанатите тешкотии оваа година. Имајќи во предвид дека МСМ програмата поточно оваа целна популација последните години претставува една од најпогодените групи со ХИВ позитивни случаи затоа сите показатели упатуваат на зајакнување на оваа програма со опфат на што повеќе МСМ клиенти со превентивни услуги како и со ХИВ Тестирање.

Споредбено со минатата година кога вкупно биле опфатени **4.316** МСМ оваа година опфатени се **3.928** МСМ што е за **388** МСМ помалку.

Графикон 4. Опфат на МСМ клиенти во 2022 год.

Програма за Доброволно Советување и Тестирање за ХИВ помеѓу клучни популации (ЛИД, СР, МСМ и Млади)

Во однос на програмата за Доброволно ХИВ советување и тестирање на клучни популации како основен пакет се зема: Пред-тест советување за ХИВ, ХИВ Тестирање и Пост-тест советување но сепак како столб на овој пакет на услуги се смета ХИВ Тестирањето, значи доколку еден клиент добие ХИВ тестирање автоматски се брои како опфатен клиент. Освен тоа за сите лица кои учествуваат во целиот процес на ХИВ тестирање се даваат исто така и Кондоми, Лубриканти и ИЕК материјали.

Целата програма е координирана и имплементирана од страна на ГО Хера-Скопје но во целосна соработка со другите граѓански организации во државата. Во оваа програма следиме број на лица опфатени со ХИВ тестирање и советување како и вкупен број ХИВ тестирања направени.

ХИВ тестирањето се врши на два начина и тоа преку теренското комбе и Стационарното советување и ХИВ тестирање во рамките на дневните центри кои организациите ги користат за давање на разни услуги за нивните клиенти од целните популации .

Со теренското комбе оваа година беше покриен само градот Скопје и тоа со сериозно намалени смени за тестирање.

Додека стационарно ХИВ Тестирање и советување кај граѓански организации се нуди во: Скопје (ХОПС, ЕГАЛ, Заедно Посилни и ХЕРА-Младинските Центри), Гостивар (ХЕЛП), Охрид (Опција) и Битола (Виа-Вита).

Во текот на 2022 година постигнати се следните резултати:

- Опфатени се вкупно 369 ЛИД со ДСТ ХИВ советување и тестирање, 46% реализација на таргет поставен на 800 ЛИД.
- Опфатени се вкупно 536 СР со ДСТ ХИВ советување и тестирање, што е 54% остварување на таргетот поставен на 1.000 СР.
- Опфатени се вкупно 1.160 МСМ со ДСТ ХИВ советување и тестирање, 77% остварување на таргет поставен на 1.500 МСМ.
- Опфатени се вкупно 221 Млади и ОП со ХИВ советување и тестирање.

Дополнително во овој период поделени се вкупно: **6.711** кондоми, **4.267** лубриканти и **1.459** ИЕК материјали.

Ако се земе во предвид фактот што за време на пандемијата со КОВИД 19 и сите компликации што настанаа во тој период најпогодена од сите програми беше токму ХИВ - ДСТ програмата, тогаш ако на тоа се додадат и проблемите од оваа година со сигурност може да се заклучи дека остварувањето на индикаторите во оваа програма најблаго кажано ќе претставува невозможна мисија за сите ангажирани чинители. Како што веќе спомнавме со скратувањето на средствата а дополнително со поскапувањата (особено на горивото) кои се случија оваа година во целост е пореметена имплементација на оваа програма во вид на намалени смени за ДСТ ХИВ тестирања, неможност да се однесе теренското возило во други градови освен Скопје, немање стационарно тестирање во градот Струмица (во првите три квартали) каде што порано имаше солиден број на тестирања и ред други работи. Сепак, со опфатот на клиенти преку дистрибуција на китови за ХИВ само-тестирање до членовите на целните популации до некаде се ублажи целата ситуација со остварувањето на главниот индикатор па така во 2022 година со китови за ХИВ Само-Тестирање беа опфатени вкупно 663 членови на клучни популации и тоа: **504** МСМ, **85** СР, **44** ЛИД и **30** Млади и ОП.

Во 2023 година ХИВ-ДСТ програмата би требало сериозно да се зајакне за да се опфатат целните популации со ХИВ Советување и Тестирање особено во внатрешноста на земјата каде што минатата

година теренското комбе не одеше. Се препорачува да се воведо стационарно тестирање кај сите организации кои оперираат преку дневен центар во нивните градови секако таму каде што има услови тоа да се спроведе. ХИВ-Само тестирањето да продолжи со препорака да се интензивира.

Графикон 5. ХИВ тестирања според клучни популации 2022 год.

Програма за Сексуално и Репродуктивно Здравје-СПИ Тестирање и Дијагноза помеѓу клучни популации (ЛИД,СР и МСМ)

Во програмата за Сексуално и Репродуктивно Здравје или СПИ советување и тестирање на клучни популации како рамка или основен пакет на услуги се смета протоколот за тестирање: Пред-тест советување за СПИ, СПИ Тестирање и Пост-тест советување. Но во оваа програма од исклучителна важност се услугите и од проширениот пакет на услуги кои секако се евидентираат и се бројат но не само услугите како такви туку и примателите на овие услуги односно членовите на целни популации. Исто како и во ДСТ програмата и тука за сите лица кои учествуваат во целиот процес на СПИ тестирање се даваат Кондоми, Лубриканти и ИЕК материјали. Целата програма е координирана и имплементирана од страна на Хера-Скопје но во целосна соработка со другите граѓански организации во државата. Спроведувањето на СПИ Тестирањето или пак давањето на СРЗ услугите се врши на два начина и тоа преку теренското комбе наречена Мобилна Гинеколошка Клиника и Стационарно во двата Младински Центри раководени од ХЕРА.

Со теренското комбе се покриени следните градови: Куманово, Битола, Охрид, Гостивар и Прилеп.

Додека стационарно СПИ Тестирање и СРЗ услуги се даваат во рамките на Младинските Центри: Сакам да знам во Шуто Оризари и Водно во Скопје.

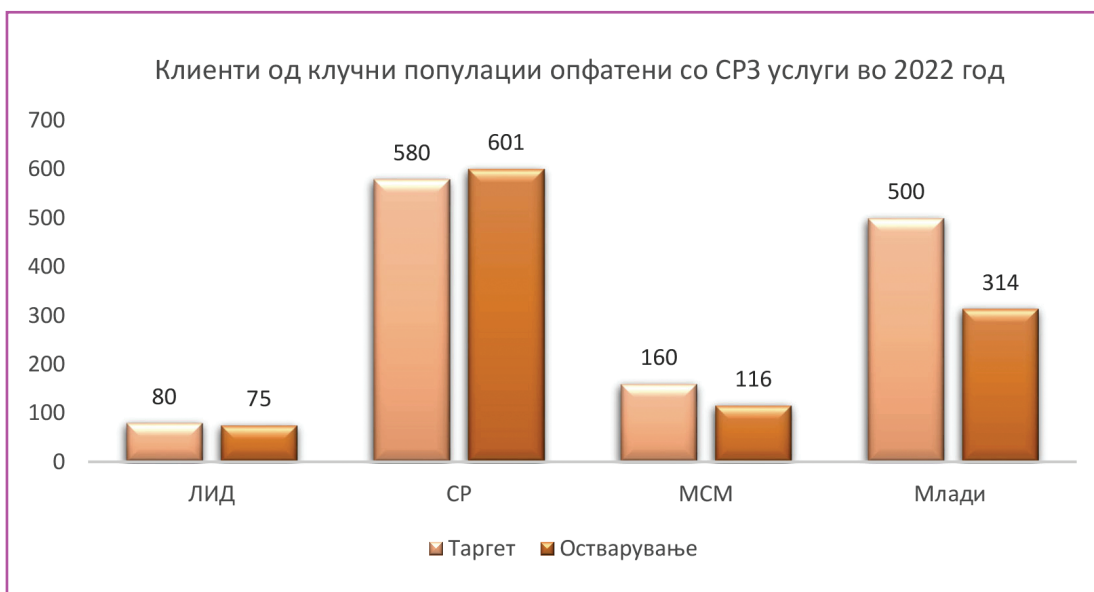
Во оваа програма се следи вкупниот број на клиенти опфатени со услуги како и бројот на Лица опфатени со СПИ Тестирања и Советувања.

Во текот на 2022 година постигнати се следните резултати: Клиенти опфатени со СРЗ Услуги:

- Опфатени се вкупно **75 ЛИД** со СПИ советување и тестирање или услуга, **94%** реализација на таргет поставен на **80** ЛИД.
- Опфатени се вкупно **601 СР** со СПИ советување и тестирање или услуга, што е **104%** остварување на таргетот поставен на **580** СР.
- Опфатени се вкупно **116** МСМ со СПИ советување и тестирање или услуга, **73%** остварување на таргет поставен на **160** МСМ.
- Опфатени се вкупно **314** Млади со СПИ советување и тестирање или услуга, **63%** остварување на таргет поставен на **500** Млади.
- Опфатени се вкупно **251** лица од Општа Популација со СРЗ услуги.
- Дополнително во овој период поделени се вкупно: **6.458** Кондоми, **2.418** Лубриканти и **1.230** ИЕК материјали

За разлика од ХИВ-ДСТ програмата ова програма и покрај сите констатирани потешкотии сепак бележи солидни резултати во опфатот на целните популации со СРЗ услуги но во делот на опфатот на клиенти со СПИ тестирања ситуацијата е многу лоша. Ако на тоа се додадат и намалените теренски смени со што посетите на Мобилната Клиника се сведени на минимум тогаш автоматски произлегува дека остварувањето на зацртаните таргети ќе биде речиси невозможно. Разбирливо е дека со скратувањето на средствата и поскапувањата (особено на горивото) кои се случија во 2022 година беше тешко да се одржи истото темпо на работа и опфат на клиенти но сепак треба да се вложат максимални напори со оптимизација на сервисите и рационализација на ресурсите да се постигне максимумот од тоа што е возможно да се оствари. Во 2023 година кај СРЗ програмата потребно е да се зајакне особено делот со СПИ тестирањата општо а посебно кај членовите на целните популации.

Графикон 6. Опфатени лица од клучните популации со СРЗ услуги 2021 година

Програма за Психосоцијална поддршка на Лица кои Инјектираат Дроги (ЛИД)

Програмата за психосоцијална поддршка на ЛИД спроведувана од ГО Доверба-Скопје веќе подолго време се имплементира кај нас а како основен пакет на услуги преку кој се бројат сите опфатени клиенти е пакетот кој содржи: едно од трите елементи на советување (Советување на ЛИД-Терен, Психосоцијално пред-третманско советување на Клиент-ЛИЧНО, учество во Психосоцијалниот клуб), Кондом и ИЕК материјал.

Персоналот ангажиран во давањето на услугите се состои од два тима: првиот е советодавниот тим кој се состои од разни професионални профили како што се Психијатри, Социјални работници, Психолози итн. додека вториот тим се состои од членови на самата целна популација одговорни за вршење на други интервенции како што се теренските услуги, групите за самопомош, креативните работилници и др.

Оваа година остварени се следните програмски резултати:

- Вкупно опфатени клиенти: **384** клиенти, реализација од **128%** на поставениот годишен таргет од вкупно 300 ЛИД.
- Опфатени се вкупно **56** Нови клиенти, што е остварување од **56%** на поставениот таргет од 100 нови ЛИД.
- Дистрибуирани се вкупно: **13.540** Кондоми, **68%** реализација на квартален таргет поставен на 20.000 Кондоми.
- Дистрибуирани се вкупно: **2.581** ИЕК материјали што претставува реализација од **86%** на таргетот поставен на 3.000 ИЕК.
- Клиенти кои го посетиле Психосоцијалниот клуб: **113** претставува реализација од **75%** на таргет од **150** клиенти.

Дополнително, 145 учества на одржани креативни работилници, 131 реализирани контакти по телефон (инфо-линија), 85 учества во групите за Само-помош и др.

Програмата за психосоцијалната поддршка на ЛИД според програмското остварување прикажано погоре може да заклучиме дека сепак солидно се справува со опфатот на клиенти но сепак во делот на Новите опфатени клиенти бележи драстичен пад на **56%** остварување на индикатор. Доколку ги споредиме бројките со минатата година тогаш се забележува пад во опфатот на клиенти од **557** опфатени клиенти минатата година на **384** оваа година, **142** Нови опфатени клиенти минатата година наспроти **56** оваа година. Бевме информирани дека поради скратените средства фреквенцијата на дадените услуги е намалена што директно влијае и во севкупната успешност на програмата што ја имплементираат. Во 2023 година се препорачува програмата за психо-социјална поддршка на ЛИД да го зајакне делот на опфат на Новите клиенти како и да се фокусира во успешноста на двете активности кои се мошне значајни за целата програма а тоа се Психо-социјалниот клуб како и креативните работилници

Табела 1. Опфат на ЛИД со услуги за Психо-социјална поддршка.

Психо-социјална поддршка на ЛИД - Програмско остварување во 2022 година.			
ГО Доверба	Годишен таргет	Остварување	%
Број на НОВИ ЛИД опфатени со психо-социјална поддршка	100	56	56%
Вкупен број на ЛИД опфатени со психо-социјални услуги	300	384	128%
Вкупен број на ЛИД кои го посетиле Психо-Социјалниот Клуб)	150	113	75%
Поделени Кондоми	20000	13540	68%
Поделени ИЕК материјали	3000	2581	86%

Програма за психо-социјална поддршка на Лица кои Живеат со ХИВ (ЛЖХИВ)

Во програмата за психосоцијална поддршка на ЛЖХИВ имплементирана од ГО Заедно Посилни-Скопје, главниот фокус на основниот пакет на услуги според кој се бројат сите опфатени клиенти е врничкото советување.

Имајќи во предвид дека Психо-социјалната поддршка опфаќа широк спектар на услуги кои се даваат на оваа целна популација тогаш и услугите кои се ставени во групата наречени услуги од проширениот пакет ќе бидат доволно за да еден клиент од оваа клучна популација биде сметан за опфатен доколку добие и само една од овие услуги.

Исто така важно е да се истакне и тесната соработка со советувашиштето во рамките на Клиниката за Инфективни Болести, каде што членовите на оваа целна популација вклучително и нивните членови на семејства, партнери, блиски и слично добиваат разни услуги освен услугите за психосоцијалната поддршка.

Во текот на овој период на известување остварени се следните програмски резултати:

- Вкупно опфатени ЛЖХИВ: **138** ЛЖХИВ опфатени со услуги за врничка/психосоцијална поддршка, **115%** реализација на таргет поставен на 120 ЛЖХИВ.
- Нови опфатени ЛЖХИВ: **39** ЛЖХИВ, **98%** реализација на таргет поставен на 40 ЛЖХИВ.
- Вкупно поделени: **745** Кондоми, **21%** остварување на поставен таргет на 3,600 Кондоми.
- Поделени вкупно: **680** Лубриканти, **57%** реализација на таргет од 1,200 Лубриканти.
- Поделени вкупно: **375** ИЕК Материјали **31%** остварување на таргет од 1.200 ИЕК Материјали.

- Број на спроведени ХИВ тестирања на терен или стационар: **90** ХИВ тестирања, **60%** остварување на годишен таргет поставен на 150 ХИВ тестирања.
- Поделени вкупно: **745** Кондоми, **680** Лубриканти и **375** ИЕК Материјали.

Табела 2. Податоци за опфатот на ЛЖХИВ во 2022 година.

Психо-социјална поддршка на ЛЖХИВ - Програмско остварување во 2022 година.			
Коалиција-Заедно Посилни	Годишен таргет	Остварување	%
Број на НОВИ лица кои живеат со ХИВ опфатени со Психо-Социјална Поддршка.	40	39	98%
ВКУПНО лица кои живеат со ХИВ опфатени со Психо-Социјална Поддршка.	120	137	114%
Број на ХИВ Тестирања	150	90	60%
Број на дистрибуирани Кондоми	3600	745	21%
Број на дистрибуирани Лубриканти	1200	680	57%
Број на дистрибуирани ИЕК Материјали	1200	375	31%

Активностите содржани во програмата за психо-социјална поддршка на ЛЖХИВ судејќи според остварените резултати оваа година се мошне успешно реализирани и покрај сите компликации кои настанаа. Опсегот на активности кои оваа организација ги остварува секоја година е многу голем, па така освен редовните програмски активности вреди да се спомне и мошне успешната Кампања за одбележување на 1 Декември - Светскиот ден на борбата против ХИВ/СИДА. Оваа кампања насочена кон општата јавност беше организирана од Заедно Посилни како и пилотирањето на пред-експозициска профилакса за ХИВ, активност која беше спроведена во соработка со Клиниката за Инфективни Болести

АКТИВНОСТИ НА ЈЗУ ИНСТИТУТ ЗА ЈАВНО ЗДРАВЈЕ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Институтот за јавно здравје на Република Северна Македонија согласно Програмата за заштита на населението во Република Северна Македонија од Синдромот на стекнат недостаток на имунитет - СИДА во 2022 година и препораките на СЗО за спроведување на активности за превенција на ширење на ХИВ/СИДА, континуирано ја следеше состојбата со движењето на ХИВ/СИДА во Р.С.Македонија и во светски рамки.

Активноста на Институтот за Јавно Здравје се огледаше во организирање, координирање и директно учество во спроведување на активностите предвидени со Програмата и пружање на стручно – методолошка помош на епидемиолошката служба на територијата на Република Северна Македонија, во непосредна соработка со Центрите за Јавно здравје, преку давање на стручни упатства и толкување на препораките на СЗО.

Мерките и активностите предвидени со Програмата во 2022 година интензивно и континуирано се спроведуваа во текот на целата година и тоа особено во поглед на:

- Изготвување на Годишен Извештај за спроведување на Програмата за заштита на населението од ХИВ/СИДАС за 2022 година;
- Изготвување на Предлог Програма за заштита на населението од Синдромот на стекнат недостаток на имунитет за 2021 година;
- Изготвување на Информација од страна на Институтот за Јавно Здравје за одржување на здравствено воспитни предавања на теренот, движење на ХИВ/СИДА во Светски рамки, по повод 1-ви Декември светски ден на борба против СИДА – та во 2022 година;
- Во текот на 2022 година одржувани се постојани контакти со јавните гласила и медиуми, по повод одбележувањето на 1-ви Декември светскиот ден на борба против СИДА-та, како и континуирано запознавање на пошироката јавност со состојбата со ова заболување во светот и нашата земја;
- Во склоп на спроведување на основните начела на Програмата, спроведувана е континуирана кореспонденција со ЦЈЗ, дадени се појаснувања на епидемиолошката служба на теренот во врска со спроведувањето на Програмата, бројот на регистрирани случаи на ХИВ/СИДА и истите презентирани се по повод 1 ви Декември, на веб страната на ИЈЗ (www.iph.mk);
- Во 2022 година продолжија контактите со Европскиот Центар за епидемиолошки мониторинг на СИДА (ЕСДС) во Стокхолм, Шведска, преку испраќање на податоци во системот tessy, до ЕСДС СЗО. Кореспонденцијата со нив се одвиваше континуирано, при што е доставен Годишен извештај за 2022 година за состојбата со бројот на лицата кои живеат со ХИВ/СИДА во Република Северна Македонија, во вид на шифрирана документација и евиденција за состојбата со ова заболување;
- Анализирани и евалуирани се пристигнатите материјали од СЗО и Европскиот центар за епидемиолошки мониторинг за СИДА (ЕСДС), за движењето на ХИВ/СИДА во светот, околните држави, како и мерките и активностите кои се превземаат на светско ниво за нејзино понатамошно следење

ЈЗУ ЦЕНТАР ЗА ЈАВНО ЗДРАВЈЕ БИТОЛА

Одделение по епидемиологија, своите активности за заштита на населението од ХИВ/СИДА ги спроведуваше согласно Програма за заштита на населението од ХИВ инфекција во Р.С. Македонија за 2022 година.

Во Советувалиштето наменето за доброволно и доверливо советување и тестирање за ХИВ/СИДА кое се наоѓа во склоп на Одделението по епидемиологија, во периодот од 01.01.2022 до 31.12.2022 беа

спроведени 32 доброволни, доверливи советувања и тестирања. Од вкупниот број на советувања и тестирања, 29 (91%) се спроведени кај лица од машки пол и 3 (9%) кај лица од женски пол. Возрасната дистрибуција на лицата кои беа советувани и тестирани е прикажана на график бр.1

График 7. Возрасна дистрибуција на лицата кои беа анонимно советувани и тестирани за ХИВ/СИДА во 2022 година во ЈЗУ Центар за јавно здравје- Битола

Од вкупниот број на лица кои беа анонимно тестирани (32), 1 лице од машки пол, во возрасната група од 21-30 години доби позитивен резултат.

Во текот на 2022 година беа спроведени 12 предавања за превенција на ХИВ и СПИ во училишта, колективи, затвори и др.

За одбележување на 1 декември - Светскиот ден за борба против ХИВ/СИДА беа спроведени повеќе активности:

- Изработен е наменски флаер;
- Ажурирана е на веб страната на ЦЈЗ Битола со нови содржини/ информации за ХИВ;
- Дадена е изјава во медиуми за активностите поврзани со ХИВ спроведени од страна на ЈЗУ ЦЈЗ Битола;
- Одржан е настан од хуманитарен карактер во соработка со Ротаракт клуб;
- Одржан е централен настан за одбележување на 1 ви декември во ОУ Климент Охридски Битола.

ЈЗУ ЦЕНТАР ЗА ЈАВНО ЗДРАВЈЕ ВЕЛЕС

Табела 4. Табеларен приказ на квантитативни индикатори за реализација на активностите во домен на ЦЈЗ

Активности за превенција, рано откривање и поддршка со фокус на клучните популации засегнати од ХИВ	
Активност	Реализирано
Доброволно и доверливо тестирање и советување за ХИВ	160
Предавања за превенција на ХИВ кај лица кои издржуваат казна затвор и доброволно и доверливо тестирање за ХИВ и Спроведување на стручни предавања и превенција на ХИВ и СПИ помеѓу општа и млада популација Едукативни предавања за заштита од ХИВ и други крвни и сексуално преносливи инфекции (предавања во училишта, колективи, затвори).	
Изработка и дистрибуција на едукативни материјали.	
Микробиолошка дијагностика на сексуално преносливи инфекции (не се фактурира до МЗ)	
Услуги за сексуално и репродуктивно здравје (советувања во советувањата на ЦЈЗ)	

Наративен извештај за извршените активности. Вкупно се тестирани 160 лица и тоа:

- 55 лица во ПЕ Гевгелија,
- 55 лица во ПЕ Велес,
- 30 лица во ПЕ Кавадарци,
- 10 лица во ПЕ Неготино и
- 10 лица во ПЕ Св.Николе.

Не се регистрирани позитивни лица, на направените тестови.

ЈЗУ ЦЕНТАР ЗА ЈАВНО ЗДРАВЈЕ КОЧАНИ

Табела 3. ЦЈЗ Кочани во текот на 2022 год. ги превзеде следните мерки и активности

Активности за превенција, рано откривање и поддршка со фокус на клучните популации засегнати од ХИВ	
Активност	Реализирано
Бесплатно и доверливо ХИВ-тестирање и советување со користење на брзи тестови	120
Едукативни предавања за заштита од ХИВ и други крвни и сексуално преносливи инфекции (предавања во училишта, колективи, затвори)	0
Изработка и дистрибуција на едукативни материјали.	650 флаери
Микробиолошка дијагностика на сексуално преносливи инфекции	525
Услуги за сексуално и репродуктивно здравје (советувања во Советувалишта на ЦЈЗ)	0

Наративен извештај за извршените активности:

- Доброволно советувани и тествани 120 лица за HIV;
- Тествани со упат од матичен лекар 525 лица;

ЈЗУ ЦЕНТАР ЗА ЈАВНО ЗДРАВЈЕ КУМАНОВО

Согласно Програмата за заштита на населението од ХИВ/СИДА во Република Северна Македонија во 2022 година, на ниво на подрачје на Центарот за Јавно Здравје Куманово за остварување на целите и активностите утврдени со истата се превземаа следните мерки и активности:

Изготвување на оперативен план и предлог програма за заштита на населението од ХИВ/ СИДА на подрачје на Центарот за Јавно Здравје - Куманово со своите организациони единици Крива Паланка и Кратово.

Следење на состојбата со ХИВ/СИДА на ниво на центарот.

Во однос на епидемиолошкото и серолошко испитување за откривање на случај на ХИВ/СИДА направени се 1421 серолошки анализи кај лица поклиничка, медицинска или епидемиолошка индикација и лица кои сакаат да го знаат својот ХИВ статус поради патување во други земји.

Извршени се 35 доброволни доверливи советувања и тестирања на лицата со цел да се утврди инфекција со ХИВ вирусот од кои 22 се лица кои инјектираат дроги.

Изготвени и одржани се 4 предавања на ученици од основни и средни училишта во општина Куманово, Крива Паланка и Кратово.

Дадени се изјави преку локалните медиуми: Куманово NEWS, TV+, MIA преку кои населението е запознаено со епидемиолошката состојба со ХИВ/СИДА како и промоција на советувањето за ДДСТ.

ЈЗУ ЦЕНТАР ЗА ЈАВНО ЗДРАВЈЕ ОХРИД

За остварување на целите и активностите утврдени со Програма за заштита на населението од ХИВ/ СИДА во Република Македонија за период од 01.01.2022 до 31.12.2022 година превземени се следните мерки и активности од страна на ЈЗУ "Центарот за јавно здравје" Охрид:

- Активно се следеше епидемиолошката состојба во регионот и државата.
- Се спроведуваа сите законски и стручни упатства.
- Не се откриени ново заболени лица од ХИВ/СИДА со тестирањата во Советувалиштето за ХИВ /СИДА и сексуално преносливите инфекции во ЦЈЗ Охрид
- По повод обележувањето на неделата на борба против ХИВ/СИДА се организираа 10 стручно предавања во основните и средните училишта за превенција на ХИВ/СИДА и сексуално преносливите инфекции и информативни и едукативни кампањи за превенција од ХИВ/СИДА преку печат, радио и локалната телевизиска мрежа.

- Продолжена е соработката со невладините организации Општинската организација на Црвен крст Охрид, НВО “Опција” Охрид, НВО ХОПС Охрид- програма за поддршка на СР и нивни семејства како и со Дневен центар за лекување на зависници.
- Доброволно и доверливо советување и тестирање со цел да се утврди инфекцијата со ХИВ вирусот, како и поделбата на кондоми се реализира во Советувалиштето за сексуално и репродуктивно здравје во ЦЈЗ Охрид. Извршени се лабораториски испитувања на ХИВ вирусноносителство кај 76 лица.

ЈЗУ ЦЕНТАР ЗА ЈАВНО ЗДРАВЈЕ – ПРИЛЕП

Во текот на 2022 година, Центарот за јавно здравје – Прилеп континуирано ги спроведуваше мерките и активностите предвидени со Програмата за заштита на наслението од ХИВ/СИДА, изготвена во согласност со предвидените стратешки насоки на Националната стратегија за превенција на ХИВ/СИДА и препораките на СЗО.

Во последните 5 години се бележи растечки тренд во бројот на новодијагностицирани случаи на ХИВ-инфекција во клучните засегнати популации, кои се изложени на повисок ризик од ХИВ-инфекција. Сите новооткриени случаи во последните 5 години се од машки пол. Поради сеуште присутната стигма и страв од дискриминација, повеќето од лицата кои се советуваат и тестираат ги користат услугите на сервисите во други градови, пред сè Скопје, па бројот на клиенти кои ги користат услугите на нашето советувалиште и сервис за тестирање во последните години значително е намален.

Спроведени активности во 2022 година:

1. Бесплатно и доверливо ХИВ-тестирање и советување со користење на брзи тестови - 14
2. Едукативни предавања за заштита од ХИВ и други крвни и сексуално преносливи инфекции (предавања во училишта) – 18
 - Прилеп – 14
 - Крушево – 4

3. Микробиолошка дијагностика на сексуално преносливи инфекции

Причинители	Број на анализи	Позитивни анализи
Хламидија	831	35
<i>Neisseria gonorrhoeae</i>	49	1
ХИВ	967	0
ХПВ	217	37
Микоплазма	932	9
ХБВ	703	19
<i>Trichomonas vaginalis</i>	1	1
Вкупно	3700	102

ЈЗУ ЦЕНТАР ЗА ЈАВНО ЗДРАВЈЕ - СКОПЈЕ

Табела 5. Табеларен приказ на квантитативни индикатори за реализација на активностите во домен на ЦЈЗ.

Активности за превенција, рано откривање и поддршка со фокус на клучните популации засегнати од ХИВ	
Активност	Реализирано
Доброволно и доверливо тестирање и советување за ХИВ	0
Предавања за превенција на ХИВ кај лица кои издржуваат казна затвор и доброволно и доверливо тестирање за ХИВ и Спроведување на стручни предавања и превенција на ХИВ и СПИ помеѓу општа и млада популација Едукативни предавања за заштита од ХИВ и други крвни и сексуално преносливи инфекции (предавања во училишта, колективи, затвори).	0
Изработка и дистрибуција на едукативни материјали.	0
Микробиолошка дијагностика на сексуално преносливи инфекции (не се фактурира до МЗ)	0
Услуги за сексуално и репродуктивно здравје (советувања во советувањата на ЦЈЗ)	0

ЈЗУ ЦЕНТАР ЗА ЈАВНО ЗДРАВЈЕ - СТРУМИЦА

Отсек Епидемиологија при ЦЈЗ Струмица во текот на 2022 година спроведе реализирање на програмски задачи од оваа област и тоа:

Во текот на 2022 год. ЦЈЗ Струмица има реализирано 252 ХИВ тестиране поради здравствена интервенција

Одржани едукации предавања во средни општински училишта на тема ХИВ СИДА заштита превенција третман - лекување.

Табела 6. Возрасни групи на анонимно тестирани лица во тек на 2022 година.

Возрасна група	машко				женско				Вкупно
	Тримесечије				Тримесечије				
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	
15 -19*	0	0	0	0	0	0	0	0	0
20 - 24	0	0	0	0	0	0	0	0	0
25 - 29	0	0	0	0	0	0	0	3	3
30 - 34	0	0	0	0	0	0	0	0	0
35 - 39	0	0	0	0	0	0	0	0	0
40 - 44	0	0	0	0	0	0	0	0	0
45 - 60	0	0	0	0	0	0	0	0	0
60 +	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Вкупно:	0	0	0	0	0	0	0	3	3

Остварени се 5 индивидуални советувања во 2022 година

Табела 8. Индивидуални тестирања.

Возрасна група	машко				женско				Вкупно
	Тримесечије				Тримесечије				
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	
15 -19*	0	0	0	0	0	0	0	0	0
20 - 24	0	0	0	0	0	0	0	0	0
25 - 29	0	0	0	0	0	0	0	5	5
30 - 34	0	0	0	0	0	0	0	0	0
35 - 39	0	0	0	0	0	0	0	0	0
40 - 44	0	0	0	0	0	0	0	0	0
45 - 60	0	0	0	0	0	0	0	0	0
60 +	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Вкупно:	0	0	0	0	0	0	0	5	5

ЈЗУ ЦЕНТАР ЗА ЈАВНО ЗДРАВЈЕ – ТЕТОВО

Во ЈЗУ ЦЈЗ Тетово - Одделение по Епидемиологија, континуирано продолжува интензивното спроведувањето на мерките и активностите насочени кон спречување и сузбивање на ХИВ/ СИДА.

Табела 9. Активности за превенција, рано откривање и поддршка со фокус на клучните популации засегнати од ХИВ/СИДА во 2022 на ЈЗУ ЦЈЗ Тетово-Епидемиологија.

Активност	Квартална цел	Реализирано
Бесплатно и доверливо ХИВ-тестирање и советување со користење на брзи тестови	100	20
Едукативни предавања за заштита од ХИВ и други крвни и сексуално преносливи инфекции (предавања во училишта, колективи, затвори)	15	5
Изработка и дистрибуција на едукативни материјали.	50	20
Микробиолошка дијагностика на сексуално преносливи инфекции (не се фактурира до МЗ)	12 609	12 609
Услуги за сексуално и репродуктивно здравје (советувања во советувањата на ЦЈЗ)	20	9

Наративен извештај за извршените активности

Направени се вкупно микробиолошки анализи за СПИ во микробиолошката лабораторија Микробиолошки лаборатории:

- Хламидија анализи – 2.763, (20 позитивни).
- Гонореја – 3.073, сите негативни.
- ХИВ – 1.885, сите негативни.
- Сифилис – 1 (негативен).

Вкупно: 7.722 микробиолошки анализи.

ПЕ ТЕТОВО ПЕ Гостивар

Наративен извештај за извршените активности

Направени се вкупно 4.674 микробиолошки анализи за СПИ во микробиолошката лабораторија во Гостивар.

Микробиолошка лабораторија Гостивар

- Хламидија – 2.318 анализи (4 позитивни резултати)
- Гонореја – 1.979 анализи (сите негативни)
- ХИВ – 690 анализи (сите неагативни)
- Сифилис- 0

Вкупно: 4.887

ЈЗУ ЦЕНТАР ЗА ЈАВНО ЗДРАВЈЕ – ШТИП

Табела 10. Табеларен приказ на квантитативни индикатори за реализација на активностите во домен на ЦЈЗ

Активности за превенција, рано откривање и поддршка со фокус на клучните популации засегнати од ХИВ		
Активност	Квартална цел	Реализирано
Доброволно и доверливо тестирање и советување за ХИВ	210	6
Предавања за превенција на ХИВ кај лица кои издржуваат казна затвор и доброволно и доверливо тестирање за ХИВ и Спроведување на стручни предавања и превенција на ХИВ и СПИ помеѓу општа и млада популација Едукативни предавања за заштита од ХИВ и други крвни и сексуално преносливи инфекции (предавања во училишта, колективи, затвори).	15	0
Изработка и дистрибуција на едукативни материјали.	0	0
Микробиолошка дијагностика на сексуално преносливи инфекции (не се фактурира до МЗ)	0	6
Услуги за сексуално и репродуктивно здравје (советувања во советувањата на ЦЈЗ)	0	12

На ден 21.03.2022 и 28.03.2022 година од страна на ЈЗУ ЦЈЗ Штип беа одржани 4 едукативни предавања за заштита од ХИВ и други крвни и сексуално преносливи инфекции во училиштето ООУ Димитар Влахов Штип на учениците од 9 тите одделенија.

На ден 16.09.2022 и 19.09.2022 година од страна на ЈЗУ ЦЈЗ Штип беа одржани 8 едукативни предавања за заштита од ХИВ и други крвни и сексуално преносливи инфекции во училиштето СОУ Коста Сусинов Радовиш (4 предавања) и СОУ Славчо Стојменски Штип (4 предавања) на учениците од втора и четврта година.

На ден 01.12.2022 година по повод Светскиот ден за борба против СИДА од страна на д-р Зоран Стојановски спец. епидемиолог од ЈЗУ ЦЈЗ Штип П.Е. Пробиштип одржани се 2 предавања во просториите на основното училиште ООУ Никола Карев Пробиштип на учениците од VIII и IX одделение.

Овие едукативни предавања имаат за цел да ја подигнат свесноста на младата популација за ризиците од пренесување на ХИВ/СИДА и сексуално преносливи болести/инфекции, нивна навремена информираност и превенција.

Центар за јавно здравје – Штип, Подрачна Единица – Пробиштип

Реализација на програмата за заштита на населението во Р.С.Македонија од ХИВ/СИДА во општина Пробиштип за 2022 година.

Пријавени случаи на ХИВ/СИДА во периодот од 01.01. до 31.12.2022 година во Центарот за Јавно Здравје-Штип, П.Е.Пробиштип нема пријавено нов случај на заболен од ХИВ/СИДА.

Од појавата на Сида до сега пријавени се два случаи на заболени од ХИВ/СИДА, од кои еден е починат.

Во периодот од 01.01. до 31.12. 2022 година нема пријавено нов случај на ХИВ-позитивен.

Од 1987 година, кога е регистриран првиот случај во Р.С.Македонија заклучно со 31.12.2022 година во Пробиштип вкупно се пријавени 3 лица со ХИВ/СИДА од кои 2 болни од СИДА а 1 ХИВ позитивен. Две лица се починати.

Здравствено-воспитни и образовни активности, согласно Програмата на С.З.О. и Програмата за заштита на населението на Р.С. Македонија од СИДА, епидемиолошката служба од П.Е.Пробиштип ги направи следниве активности:

- Одржани се 2 предавања во ООУ Никола Карев по повод Денот на ХИВ/СИДА.

ХИВ тестови изработени во 2022 година во Здравствени установи во Република Северна Македонија.

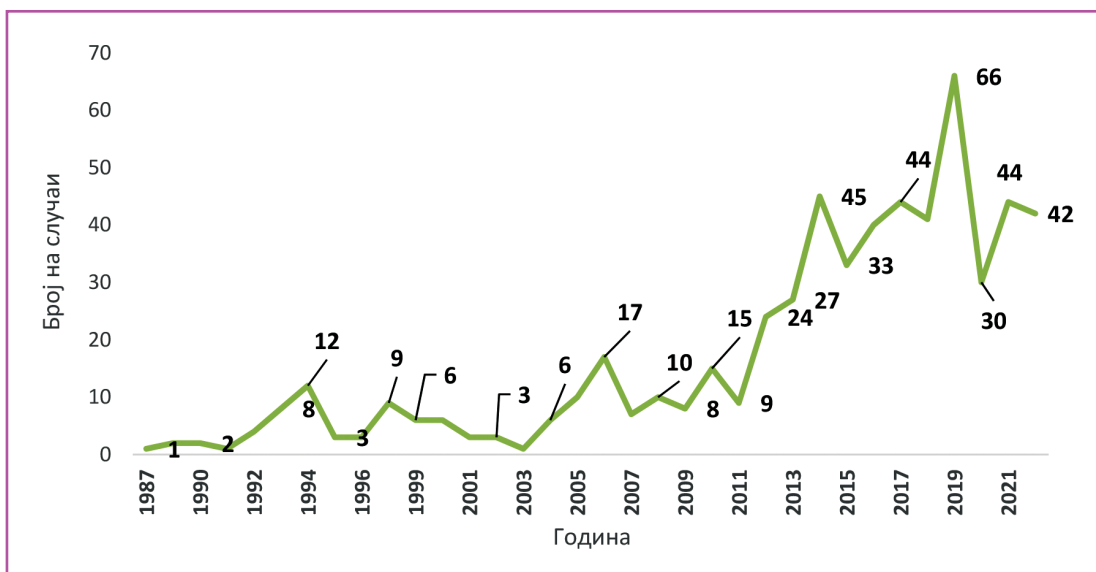
Табела 9. ХИВ тестови изработени во 2022 година во Здравствени установи во Република Северна Македонија. 1041

ХИВ тестови изработени во 2022 година во Здравствени Установи во Република Северна Македонија	Вкупно
ЦЈЗ Битола	1073
ЦЈЗ Куманово	1.421
ЦЈЗ Скопје	0
ЦЈЗ Тетово	2.475
ЦЈЗ Штип	400
ЦЈЗ Охрид	76
ЦЈЗ Кочани	120
ЦЈЗ Прилеп	967
ЦЈЗ Струмица	252
ЦЈЗ Велес	160
Институт за Јавно здравје на Република Северна Македонија	2.178
Клиника за Инфективни заболувања и фебрилни состојби	2.940
Градска Општа Болница “8 Септември” - Скопје	6.770
КБ Ацибадем Систина – Скопје	9.026
ПЗУ Жан Митрев	29
Институт за Клиничка биохемија при Медицински Факултет	4.275
Дијагностика Фармахем – Скопје	14
ПЗУ Синлаб	1.067
РЕМЕДИКА – Скопје	3.581
“Болница Плодност” – Битола	1.275
Вкупно	38.099

Податоците се добиени преку писмен допис или е – mail информација/ порака, од сите горенаведени институции, кои спроведуваат ХИВ тестирање во нивните лаборатории..

Кумулативни податоци

Република Северна Македонија е земја со ниска преваленца на ХИВ, од 1987 до крај на 2022 се регистрирани 586 случаи на ХИВ, во 2022 година вкупно се пријавени 42 случаи на ХИВ/СИДА. .

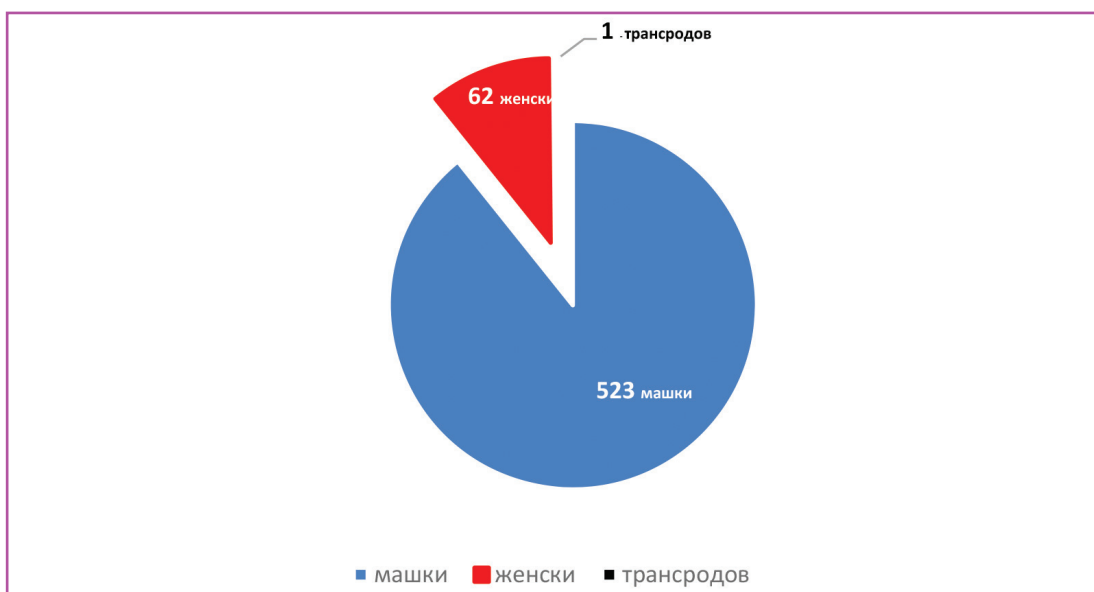

Графикон 8. Број на новорегистрирани случаи на годишно ниво од 1987 до 2021

Кумулативно, 586 се регистрирани случаи, 522 (89,1%) се од машки пол, 63 (10,8%) се од женски пол и еден (0,2%) е трансродово лице. Високото пропорционално учество на машки лица во бројот на новорегистрирани случаи е тренд во изминатите 15 години..

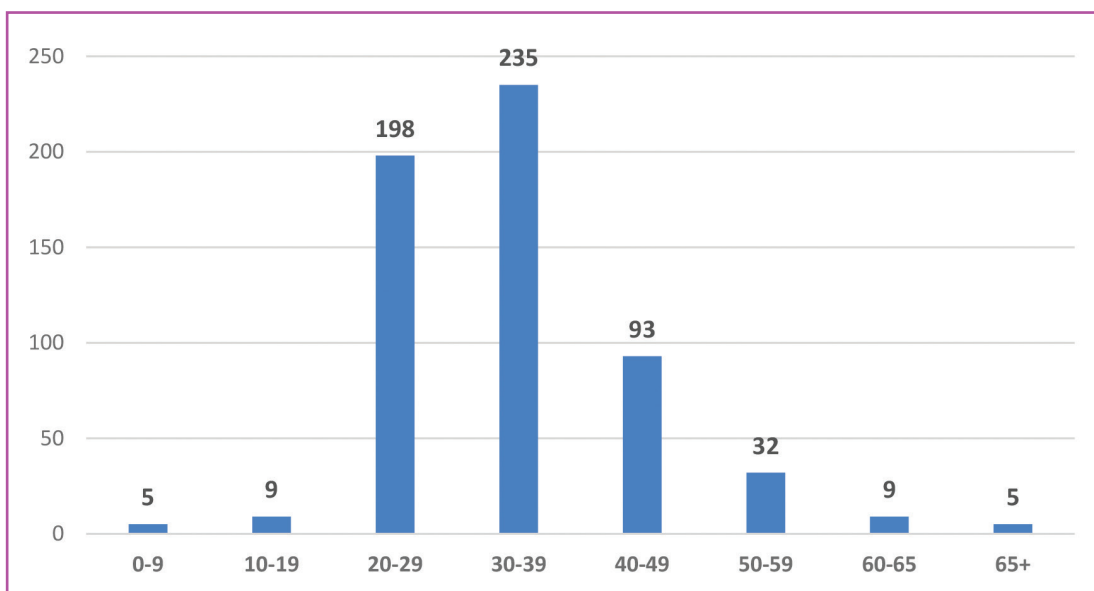

Графикон 9. Дистрибуција на случаи на ХИВ/СИДА по пол во период од 1987-2022

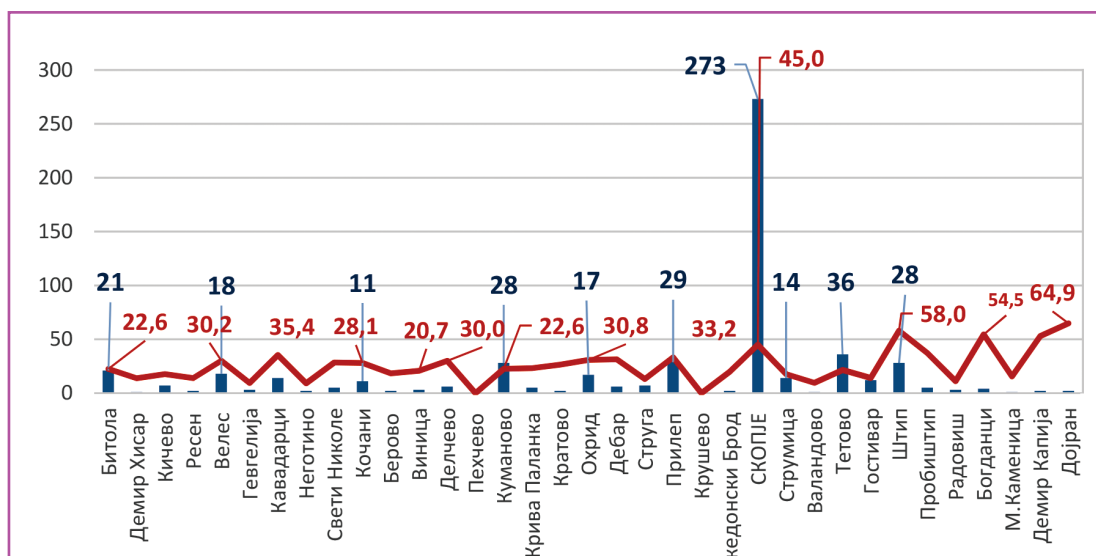
Графикон 11. Процентна застапеност на случаи на ХИВ/СИДА по пол во период од 1987-2022

Медијаната возраст на регистрирани случаи кога била поставена дијагнозата е возрастната група од 30-34 години. Дистрибуцијата по возраст укажува дека најзафатени се сексуално активни лица на возраст од 20-39 години кои чинат речиси три четвртини од дијагностицираните случаи (73,4%, n=430), возрастната група од 15-19 години дијагностицирани се 1,4% од вкупниот број на сличаите.

Графикон 11. Дистрибуција според возрастна група на ХИВ/СИДА, 1987-2022

Кумулативно, најголем број од случаите се со место на живеење во Скопје (n=273) каде инциденцата е 44,6 на 100.000 жители, додека највисока инциденца на 100.000 жители е регистрирано и во Штип (58,0/100.000), Дојран (64,9/100.000) и Богданци (54,5/100.000).

Графикон 12. Дистрибуција на случаи според место на живеење, број и инциденца на 100.000 жители, 1987-2022

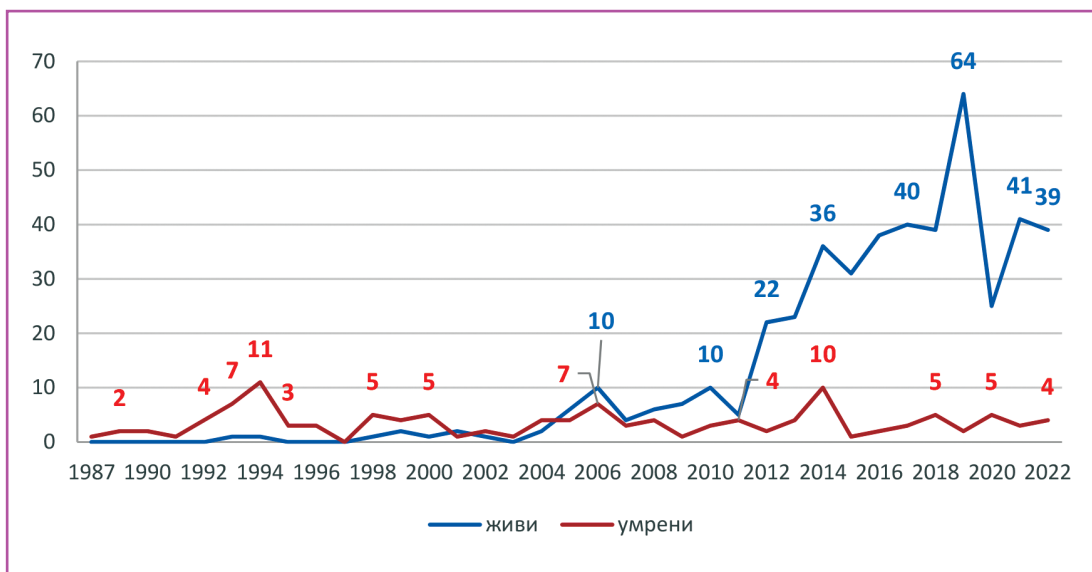
Табела 11. Географска дистрибуција во периодот од 1987-2022, вкупен број, инциденца и починати од СИДА

Место на живеење	ХИВ	СИДА	Вкупно ХИВ/ СИДА	Инциденца / 100.000	Починати од СИДА
Берово	2	0	2	18,4	0
Битола	14	7	21	22,6	2
Богданци	3	1	4	54,5	0
Дебар	4	2	6	31,4	1
Делчево	4	2	6	25,0	1
Демир Хисар	0	1	1	13,8	0
Демир Капија	1	1	2	26,5	0
Дојран	1	1	2	64,9	1
Гевгелија	2	1	3	9,4	0
Гостивар	8	4	12	14,2	1
Кавадарци	8	6	14	35,4	2
Кичево	0	7	7	17,6	5
Кочани	6	5	11	28,1	3
Кратово	1	1	2	26,5	1
Крива Паланка	3	2	5	4,6	1
Куманово	18	10	28	22,6	5
М. Каменица	0	1	1	15,5	0
М.Брод	2	0	2	19,8	0

Место на живеење	ХИВ	СИДА	Вкупно ХИВ/ СИДА	Инциденца / 100.000	Починати од СИДА
Неготино	2	0	2	9,1	0
Охрид	9	8	17	30,8	7
Прилеп	20	9	29	33,2	7
Пробиштип	1	4	5	37,3	1
Радовиш	1	2	3	11,2	0
Ресен	2	0	2	13,9	1
Скопје	189	84	273	44,6	44
Штип	18	10	28	58,0	7
Струга	5	2	7	11,2	1
Струмица	12	2	14	17,7	2
Свети Николе	3	2	5	22,7	1
Тетово	12	24	36	21,6	19
Валандово	1	0	1	9,5	0
Велес	12	6	18	30,2	4
Виница	1	2	3	20,7	2
Странец	5	8	13	/	4
Непознато	1	0	1	/	0
Вкупно	371	215	586	31,9	123

Во периодот од 1987 до 2022 година, вкупно 123 од дијагностицираните лица во Република Северна Македонија починале поради причини поврзани со СИДА, што претставува стапка на смртност од 21,0%.

Со воведувањето на антиретровирусната терапија, преживувањето на лицата кои живеат со ХИВ е значително подобро, во последните 12 години од 449 регистрирани случаи регистрирани се 45 смртни случаи што претставува стапка на смртност од 10,0% .

Графикон 13. Дистрибуција на случаи по година на дијагноза и смрт од причини поврзани со ХИВ/СИДА во Р.С. Македонија период 1987-2022 година

Табела 10. Начин на трансмисија на лицата со ХИВ/СИДА, од 1987 до 2022 година.

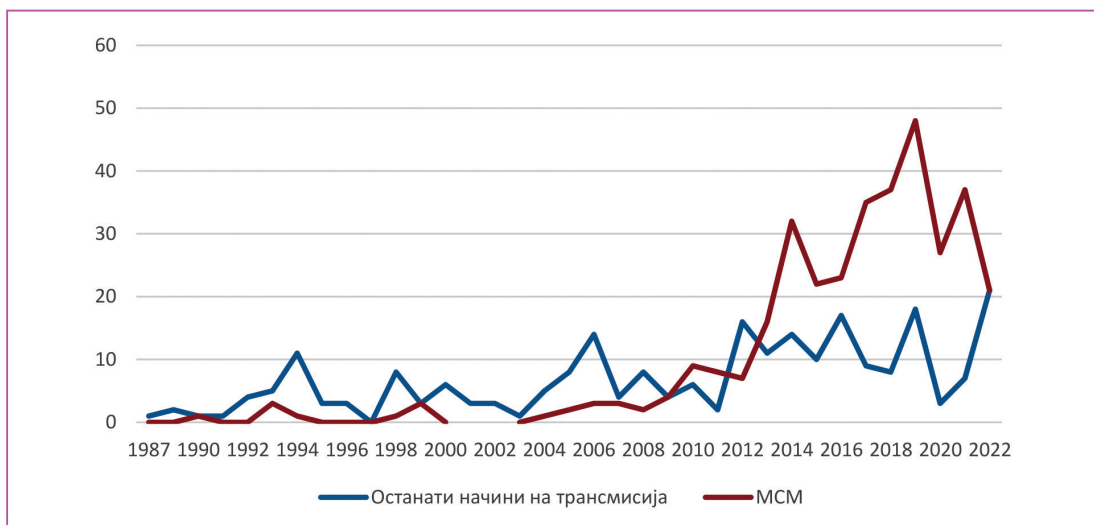
Начин на трансмисија на лицата со ХИВ/СИДА	ВКУПНО	ПРОЦЕНТ
МСМ	350	59,7%
Хетеросексулен пат на пренос	190	32,4%
Интравенски корисници на дрога	12	2,0%
Непознат начин на пренос	17	2,9%
Од мајка на дете	6	1,0%
Хемофиличари	6	1,0%
Бисексуален пат на пренос	5	90,0%
ВКУПНО	586	100,0%

Кумулативно според начинот на трансмисија, најголем број од случаите (вкупно -350 или 59,7%) се кај мажи кои имале секс со маж, хетеросексуалниот начин на пренос е регистриран кај 190 случаи (32,4%), лица кои инјектираат дроги учествуваат со 2,0 % (n=12), а по 6 случаи (1,0%) се регистрирани кај лица со хемофилија (последниот пред 17 години) и вертикален пренос од мајка на дете.

Графикон 14. Дистрибуција на случаите на ХИВ според начин на трансмисија, 1987-2022

Слично како и во останати земји од европскиот регион, во Р.С.Македонија геј и другите мажи кои имаат секс со мажи се изложени на поголем ризик од ХИВ инфекција, во последните 12 години 69,7% од регистрираните случаи се кај мажи кои имале секс со мажи.

Графикон 16. Дистрибуција на случаите на ХИВ според начин на трансмисија (MCM), 1987-2022

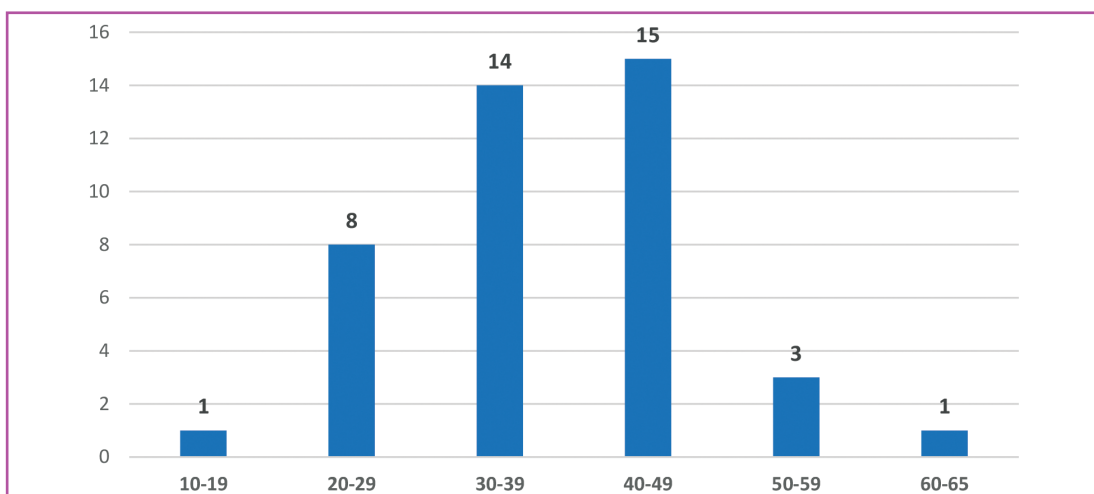
СОСТОЈБА СО ХИВ ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА ВО 2022 ГОДИНА

Во 2022 се регистрирани 42 нови случаи на ХИВ/СИДА, што претставува инциденца од 3,9 на 100.000 жители.

Бројот на случаи во 2022 година е помал од 2021, за 0,5% споредено со 2021 година кога беа регистриран 44 случаи.

Во 2022 година од регистрираните случаи, 42, од машки пол се 37 случаи, 4 од женски пол и еден трансродов случај.

Возраста на случаите регистрирани во 2022 година се движи од 19 до 63 години и не отстапува значително од возрасната дистрибуција на досега пријавените случаи..

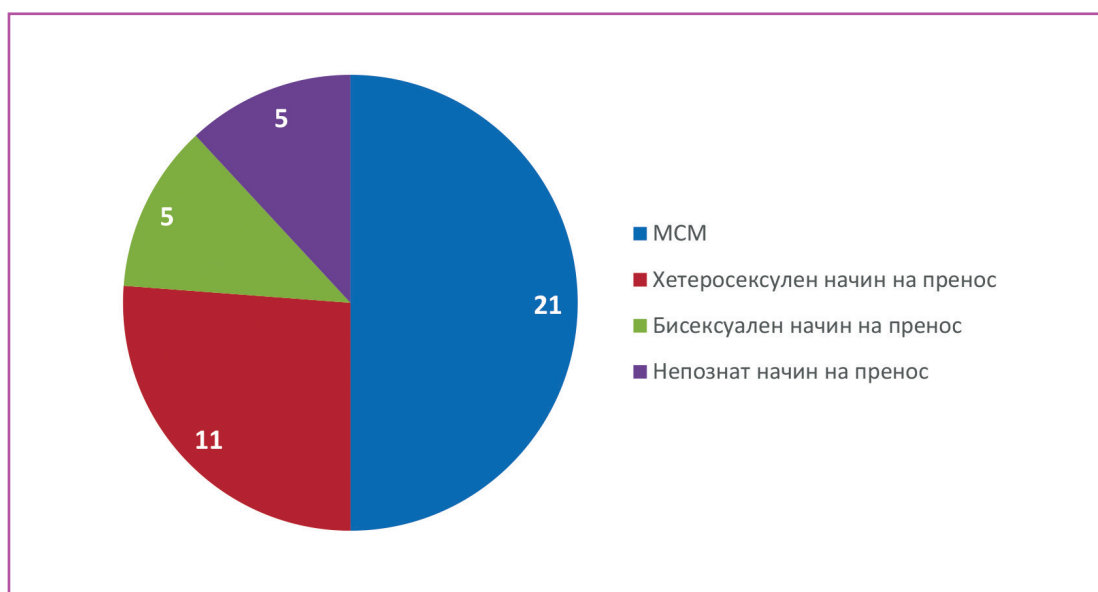
Графикон 17. Дистрибуција според возраст новооткриени случаи на ХИВ во 2022 година

Табела 11. Возрасни групи на лицата со ХИВ/СИДА во 2022 година

Возрасна група	ХИВ/СИДА во 2022 година
10-19	1
20-29	8
30-39	14
40-49	15
50-59	3
60-65	1
Вкупно	42

Начин на трансмисија на лицата со ХИВ/СИДА во 2022 година

- МСМ - 21
- Хетеросексулен начин на пренос на ХИВ - 11
- Бисексуален начин на пренос на ХИВ - 5
- Непознат начин на пренос на ХИВ - 5

Графикон 17. Дистрибуција на случаите на ХИВ според начин на трансмисија во 2022 година

Според географската дистрибуција во 2022 година, најмногу пријавени случаи се со место на живеење во Скопје (n=16), каде инциденцата е 2,6/100.000 жители, по 3 случаи Прилеп (3,4/100.000) и Струга (5,6/100.000), пријавени се по 2 случаи во Тетово, Охрид и Велес, и по 1 случаи се пријавени во Битола, Богданци, Дебар, Делчево, Демир Капија, Дојран, Гостивар, Крива Паланка, Куманово, Македонски Брод, Струмица и Свети Николе.

Највисока инциденца во 2022 година има во Демир Капија (26,5/100.000), Дојран (32,4/100.000) и Богданци (13,6/100.000).

Табела 12. Географска дистрибуција во 2022, инциденца и кумулативна инциденца

ЦЈЗ/ПЕ	ХИВ	СИДА	Вкупен број во 2022 година	Инциденца/100.000	Починати од СИДА
Битола	1	0	1	1,1	0
Богданци	1	0	1	13,6	0
Дебар	1	0	1	5,2	0
Делчево	1	0	1	5,0	0
Демир Капија	0	1	1	26,5	0
Дојран	0	1	1	32,4	1
Гостивар	1	0	1	1,2	0
К.Паланка	1	0	1	4,6	0
Куманово	1	0	1	0,8	0
М.Брод	1	0	1	9,9	0
Охрид	2	0	2	3,6	0
Прилеп	2	1	3	3,4	0
Скопје	13	3	16	2,6	3
Струга	3	0	3	5,6	0
Струмица	1	0	1	1,3	0
Св. Николе	1	0	1	5,7	0
Тетово	2	0	2	1,2	0
Велес	2	0	2	3,4	0
Странец	1	1	2	/	0
Р.С.Македонија	35	7	42	2,3	4

„СИСТЕМ ЗА РАНО ИЗВЕСТУВАЊЕ И НАДЗОР НАД ИНФЕКТИВНИ ЗАБОЛУВАЊА, СО ПОСЕБЕН ОСВРТ НА РАНО ОТКРИВАЊЕ НА ЕПИДЕМИИ” – EWARN - АЛЕРТ, ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА (01.01.2022 – 31.12.2022)

Во Република Северна Македонија во 2022 година успешно продолжи да функционира „Системот за рано известување и надзор над заразните заболувања, со посебен осврт на рано откривање на епидемии” – EWARN - АЛЕРТ, на целата територија на целата држава.

Епидемиолошкиот надзор над Синдромски пријавените заразни заболувања на својата територија го спроведуваат Центрите за јавно здравје (ЦЈЗ): Скопје, Тетово, Битола, Куманово, Струмица, Велес, Кочани, Охрид, Прилеп и Штип.

Надлежна оперативна и мониторинг институција за спроведување на АЛЕРТ е Институтот за Јавно Здравје (ИЈЗ), а во исто време и одговорна за работата на терен и изготвување на неделни, месечни, тромесечни, шесто месечни и Годишен извештај и Информации, како и за пополнување на Web страната: www.alert.mk.

Во текот на 2022 година, Иинститутот за јавно здравје прими, софтверски обработи и евалуираше 52 комплетни седмодневни и 12 месечни извештаи, според упатството за спроведување на EWARN – АЛЕРТ (Јануари – Декември 2022).

Сите Центри за Јавно здравје и нивните подрачни единици во целост и навремено спроведоа прибирање, обработка и доставување на неделните извештаи.

Во периодот на мониторинг Јануари – Декември во 2022 година:

- Регистрирани се вкупно 463.999 случаи на заболени лица.
- Вкупна инциденца од 22.742,5/100.000.
- Просечно се регистрирани по 8.923 случаи на неделно ниво.
- Просечно се регистрирани по 38.667 случаи на месечно ниво.

ДИСТРИБУЦИЈАТА НА ЗАБОЛЕНИТЕ ЛИЦА РЕГИСТРИРАНИ ПО МЕСЕЦИ

Во Јануари се регистрирани 59.388 заболени лица (12,8% од вкупниот број заболени лица во 2022 година) со инциденца 3.233,4/100.000.

Во Февруари се регистрирани 41.253 заболени лица (8,9% од вкупниот број заболени лица во 2022 година) со инциденца 2.246,0/100.000;

Во Март се регистрирани 44.838 заболени лица (9,7% од вкупниот број заболени лица во 2022 година) со инциденца 2.441,2/100.000.

Во Април се регистрирани 29.128 заболени лица (6,3% од вкупниот број заболени лица во 2022 година) со инциденца 1.585,9/100.000.

Во Мај се регистрирани 37.741 заболени лица (8,1% од вкупниот број заболени лица во 2022 година) со инциденца 1.803,1/100.000.

Во Јуни се регистрирани 30.575 заболени лица (6,6% од вкупниот број заболени лица во 2022 година) со 1.664,7/100.000.

Во Јули се регистрирани 29.285 заболени лица (6,3% од вкупниот број заболени лица во 2022 година) со инциденца 1.1594,4/100.000.

Во Август се регистрирани 27.359 заболени лица (5,9% од вкупниот број заболени лица во 2022 година) со инциденца 1.489,6/100.000.

Во Септември се регистрирани 34.358 заболени лица (7,4% од вкупниот број заболени лица во 2022 година) со инциденца 1.870,6/100.000.

Во Октомври се регистрирани 35.875 заболени лица (7,7% од вкупниот број заболени лица во 2022 година) со инциденца 1.953,2/100.000.

Во Ноември се регистрирани 47.921 заболени лица (10,3% од вкупниот број заболени лица во 2022 година) со инциденца 2.609,1/100.000.

Во Декември се регистрирани 46.278 заболени лица (10,0% од вкупниот број заболени лица во 2022 година) со инциденца 2.519,6/100.000.

ВКУПЕН БРОЈ НА ПРИЈАВЕНИ СЛУЧАИ ПО СИНДРОМИ ВО 2022 ГОДИНА

Сомнение на Инфекции на горни респираторни патишта - вкупно заболени се 334.994 или 72,2% од вкупниот број на пријавени синдромски заболувања, со инциденца 16.419,4/100.000.

Сомнение на Инфекции на долни респираторни патишта - вкупно заболени се 110.254 или 23,8%, со инциденца 5.404,0/100.000.

Сомнение на испни трески - пријавен заболен еден (1).

Сомнение на Менингоенцефалити - не се регистрирани заболени лица во АЛЕРТ системот, во 2022 година.

Сомнение на Водена дијареа вкупно заболени се 18.727 лица или 4,0% од вкупниот број на пријавени синдромски заболувања, со инциденца 917,9/100.000.

Сомнение на Крвава дијареа - не се регистрирани заболени лица во АЛЕРТ системот, во 2022 година.

Сомнение на Акутна инфективна жолтица - вкупно заболени се 22, со инциденца 1,1/100.000.

Акутна хеморагична треска не се регистрирани заболени лица во АЛЕРТ системот, во 2022 година.

Синдромски пријавени инфективни заболувања по возрастни групи, во периодот Јануари-Декември 2022 година, нивно процентно учество и инциденца/100.000 жители

Табела 1. Вкупен број на пријавени случаи по Синдроми во 2022 година

Република Северна Македонија - 2022	0-6 год.	7-19 год.	20-59 год.	60+ год.	Вкупно	Просек неделен	Процент	Инциденца
Инфекција на горни респираторни патишта	93710	87975	109036	44273	334994	72,2	16419,4	27916
Инфекција на долни респираторни патишта	30877	23161	34851	21365	110254	23,8	5404,0	9188
Исипна треска	0	1	0	0	1	0,00	0,0	0
Менингоенцефалитис	0	0	0	0	0	0,00	0,0	0
Водена дијареа	4677	4405	6310	3335	18727	4,0	917,9	1561
Крвава дијареа	0	0	1	0	1	0,00	0,0	0
Акутна инфективна жолтица	0	3	17	2	22	0,00	1,1	2
Акутна хеморагична треска	0	0	0	0	0	0,0	0,0	0
Вкупно	129264	115545	150215	68975	463999	100,0	22742,5	38667

Број на заболени лица, нивно процентно учество и инциденца - Центри за Јавно Здравје на Република Северна Македонија

Табела 2. Број на заболени лица, нивно процентно учество и инциденца во 2022 година

ЦЈЗ / Синдром	Инфекција на горни респираторни патишта	Инфекција на долни респираторни патишта	Испина треска	Менингоенцефалитис	Водена дијареа	Крвава дијареа	Акутна инфективен жолтица	Акутна хеморагична треска	Вкупно	Процент	Инциденца/100 000
ЦЈЗ Битола	42640	6163	0	0	1716	0	1	0	50520	10,9	44034,6
ЦЈЗ Кочани	26939	6984	0	0	877	0	0	0	34800	7,5	39308,3
ЦЈЗ Куманово	35530	12860	0	0	982	0	0	0	49372	10,6	32273,1
ЦЈЗ Охрид	7170	1245	0	0	158	0	0	0	8573	1,8	6717,7
ЦЈЗ Прилеп	25798	8190	0	0	343	1	0	0	34332	7,4	32445,6
ЦЈЗ Скопје	66560	38953	0	0	8182	0	0	0	113695	24,5	19433,8
ЦЈЗ Штип	25264	7765	0	0	1601	0	4	0	34634	7,5	39112,4
ЦЈЗ Струмица	22865	7391	0	0	643	0	12	0	30911	6,7	39114,5
ЦЈЗ Тетово	35609	6611	0	0	2362	0	0	0	44582	9,6	17722,8
ЦЈЗ Велес	46619	14092	1	0	1863	0	5	0	62580	13,5	34966,6
Вкупно	334994	110254	1	0	18727	1	22	0	463999	100,0	25262,5

ПРЕГЛЕД НА РЕГИСТРИРАНИ АКУТНИ ЗАРАЗНИ ЗАБОЛУВАЊА КОИ СЕ ПРИЈАВУВААТ СИНДРОМСКИ ПО МЕСЕЦИ И РЕГИСТРИРАНИ АЛЕРТИ - 2022 ГОДИНА

Јануари - 2022 година

Во Јануари се регистрирани вкупно 59.388 заболени или 12,8% од вкупниот број заболени во 2022 година, со инциденца 1.120,0 /100.000.

Инфекции на горни респираторни патишта - пријавени се вкупно 43.663 заболени или просечно неделно 10.916 со Мб 2.377,2/100.000.

Инфекции на долни респираторни патишта - пријавени се вкупно 14.602 заболени или просечно неделно 3.651 со Мб 795,0/100.000.

Водена дијареа - пријавени се вкупно 1.122 заболени или просечно неделно 281, со Мб 61,1/100.000.

Исипна треска - пријавено е едно заболено лице.

Менингоенцефалитис - не е регистриран случај на заболен во Јануари месец. Крвава дијареа - не е регистриран случај на заболен во Јануари месец. Акутни инфективна жолтица - пријавено е едно заболено лице, со инциденца 0,1/100.000.

Акутна хеморагична треска - нема регистриран заболен во месец Јануари 2022 година.

Алерти - Јануари, 2022 година

- Инфекции на горни респираторни патишта - нема Алерт.
- Инфекции на долни респираторни патишта - нема Алерт.
- Исипна треска - нема Алерт.
- Менингоенцефалитис - нема Алерт.
- Водена дијареа - нема Алерт.
- Крвава дијареа - нема Алерт.
- Акутна инфективна жолтица - нема Алерт.
- Акутна хеморагична треска - нема Алерт.

Февруари - 2022 година

Во Февруари се регистрирани вкупно 41.253 заболени или 8.9% од вкупниот број заболени во 2022 година, со инциденца 2.246,0 /100.000.

Инфекции на горни респираторни патишта - пријавени се вкупно 29.710 заболени или просечно неделно 7.428, со Мб 1.617,6 /100.000.

Инфекции на долни респираторни патишта - пријавени се вкупно 10.373 заболени или просечно неделно 2.593, со Мб 564,8/100.000.

Водена дијареа - пријавени се вкупно 1.170 заболени, или просечно неделно 293, со Мб 63,7/100.000.

Исипна треска - пријавено е едно заболено лице.

Менингоенцефалитис - нема регистриран случај на заболен во овој период.

Крвава дијареа - нема регистриран случај на заболен во овој период.

Акутни инфективна жолтица - нема регистриран случај на заболен во месец Февруари 2022 година.

Акутна хеморагична треска - нема регистриран случај на заболен во месец Февруари 2022 година.

Алерти – Февруари, 2022 година

- Инфекции на горни респираторни патишта – нема Алерт.
- Инфекции на долни респираторни патишта – нема Алерт.
- Исипна треска – нема Алерт.
- Менингоенцефалитис – нема Алерт.
- Водена дијареа – нема Алерт.
- Крвава дијареа – нема Алерт.
- Акутна инфективна жолтица – нема Алерт.
- Акутна хеморагична треска – нема Алерт.

Март – 2022 година

Во Март се регистрирани вкупно 44.838 заболени или 9.7% од вкупниот број заболени во 2022 година, со инциденца 2.441,2/100.000.

Инфекции на горни респираторни патишта – пријавени се вкупно 33.415 заболени или просечно неделно 6.683, со Мб 1.819,3/100.000.

Инфекции на долни респираторни патишта – пријавени се вкупно 10.148 заболени или просечно неделно 2.030, со Мб 552,5 /100.000.

Водена дијареа – пријавени се вкупно 1.274 заболени, или просечно неделно 255, со Мб 69,4/100.000.

Исипна треска – пријавено е едно заболено лице.

Менингоенцефалитис – нема регистриран случај на заболен во месец Март година.

Крвава дијареа – нема регистриран случај на заболен во месец Март година.

Акутни инфективна жолтица – пријавено е едно заболено лица, со инциденца 0,1 /100.000.

Акутна хеморагична треска – нема регистриран случај на заболен во месец Март година.

Алерти – Март, 2022 година

- Инфекции на горни респираторни патишта – нема Алерт.
- Инфекции на долни респираторни патишта – нема Алерт.
- Исипна треска – нема Алерт.
- Менингоенцефалитис – нема Алерт.
- Водена дијареа – нема Алерт.
- Крвава дијареа – нема Алерт.
- Акутна инфективна жолтица – нема Алерт.
- Акутна хеморагична треска – нема Алерт.

Април - 2022 година

Во Април се регистрирани вкупно 29.128 заболени или 6.3% од вкупниот број заболени во 2022 година, со инциденца 1.585,9/100.000.

Инфекции на горни респираторни патишта - пријавени се вкупно 21.635 заболени или просечно неделно 5.409, со Мб 1.177,9 /100.000.

Инфекции на долни респираторни патишта - пријавени се вкупно 6.358 заболени или просечно неделно 1.590, со Мб 346,2 /100.000.

Водена дијареа - пријавени се вкупно 1.109 заболени, или просечно неделно 277, со Мб 60,4/100.000.

Исипна треска - нема регистриран случај на заболен во месец Април.

Менингоенцефалитис - нема регистриран случај на заболен во месец Април.

Крвава дијареа - нема регистриран случај на заболен во месец Април.

Акутни инфективна жолтица - пријавено е едно заболено лице.

Акутна хеморагична треска - нема регистриран случај на заболен во месец Април 2022 година.

Алерти - Април, 2022 година

- Инфекции на горни респираторни патишта - нема Алерт.
- Инфекции на долни респираторни патишта - нема Алерт.
- Исипна треска - нема Алерт.
- Менингоенцефалитис - нема Алерт.
- Водена дијареа - нема Алерт.
- Крвава дијареа - нема Алерт.
- Акутна инфективна жолтица - нема Алерт.
- Акутна хеморагична треска - нема Алерт.

Мај - 2022 година

Во Мај се регистрирани вкупно 36.787 заболени лица, или 8,1 % од вкупниот број заболени лица за периодот Јануари-Декември 2022 година, со инциденца 1.803,1/100.000.

Инфекции на горните респираторни патишта - пријавени се 27.202 заболени или просечно неделно 5.440, со Мб 1.333,3/100.000.

Инфекции на долни респираторни патишта - пријавени се 7.925 заболени, или просечно неделно 1.585, со Мб 388,4/100.000.

Водена дијареа - пријавени се 1.660 случаи, или просечно неделно 332, со Мб 81,4/100 000.

Исипна треска – нема регистриран случај на заболен во месец Мај.

Менингоенцефалитис - нема регистриран случај на заболен во месец Мај.

Крвава дијареа – нема регистриран случај на заболен во месец Мај.

Акутни инфективни жолтици – нема регистриран случај на заболен во месец Мај.

Акутна хеморагична треска - нема регистриран случај на заболен во месец Мај.

Алерти – Мај, 2022 година

- Инфекции на горни респираторни патишта – нема Алерт.
- Инфекции на долни респираторни патишта – нема Алерт.
- Исипна треска – нема Алерт.
- Менингоенцефалитис – нема Алерт.
- Водена дијареа – нема Алерт.
- Крвава дијареа – нема Алерт.
- Акутна инфективна жолтица – нема Алерт.
- Акутна хеморагична треска – нема Алерт.

Јуни – 2022 година

Во Јуни се регистрирани вкупно 30.575 заболени лица или 6,6 % од вкупниот број заболени лица за периодот Јануари-Декември 2022 година, со инциденца 1.664,7/100.000;

Инфекции на горните респираторни патишта - пријавени се 21.150 заболени или просечно неделно 5.288, со Мб 1.151,5/100.000.

Инфекции на долни респираторни патишта - пријавени се 7.566 заболени, или просечно неделно 1.892, со Мб 411,9/100.000.

Водена дијареа - пријавени се 1.857 заболени, или просечно неделно 464, со Мб 101,1 /100.000.

Исипна треска – не е регистриран случај на заболен во месец Јуни.

Менингоенцефалитис - не е регистриран случај на заболен во месец Јуни.

Крвава дијареа - пријавено е едно заболено лице, со инциденца 0,1/100.000.

Акутни инфективни жолтици – пријавено е едно заболено лице, со инциденца 0,1/100.000.

Акутна хеморагична треска - нема регистриран случај во месец Јуни.

Алерти – Јуни, 2022 година

- Инфекции на горни респираторни патишта – нема Алерт.
- Инфекции на долни респираторни патишта – нема Алерт.
- Исипна треска – нема Алерт.
- Менингоенцефалитис – нема Алерт.
- Водена дијареа – нема Алерт.
- Крвава дијареа – 1 Алерт, (во 24 недела).
- Акутна инфективна жолтица – нема Алерт.
- Акутна хеморагична треска – нема Алерт.

Јули – 2022 година

Во Јули се регистрирани вкупно 29.285 заболени лица, или 6.3 % од вкупниот број заболени лица за периодот Јануари–Декември 2022 година, со инциденца 1.594,4/100.000;

Инфекции на горните респираторни патишта – пријавени се 20.514 заболени или просечно неделно 5.129, со Мб 1.116,9/100.000.

Инфекции на долни респираторни патишта – пријавени се 6.908 заболени, или просечно неделно 1.727, со Мб 376,1/100 000.

Водена дијареа – пријавени се 1.853 заболени, или просечно неделно со 463, Мб 100,9/100.000.

Исипна треска – не е регистриран случај на заболен во месец Јули.

Менингоенцефалитис – не е регистриран случај на заболен во месец Јули.

Крвава дијареа – регистриран е еден случај на заболен во месец Јули.

Акутни инфективни жолтици – пријавени се 10 заболени лица, со Мб 0,5/100.000.

Акутна хеморагична треска – не е регистриран случај на заболен во месец Јули.

Алерти – Јули, 2022 година

- Инфекции на горни респираторни патишта – нема Алерт.
- Инфекции на долни респираторни патишта – нема Алерт.
- Исипна треска – нема Алерт.
- Менингоенцефалитис – нема Алерт.
- Водена дијареа – нема Алерт.
- Крвава дијареа – нема Алерт.
- Акутна инфективна жолтица – нема Алерт.
- Акутна хеморагична треска – нема Алерт.

Август - 2022 година

Во Август се регистрирани вкупно 19.068 заболени лица, или 5,9 % од вкупниот број заболени лица за периодот Јануари-Декември 2022 година, со инциденца 1.038,2/100.000;

Инфекции на горни респираторни патишта - пријавени се 19.068 заболени или просечно неделно 4.767, со Мб 1.038,2/100.000.

Инфекции на долни респираторни патишта - пријавени се 6.609 заболени или просечно неделно 1.609, со Мб 350,3/100.000.

Водена дијареа - пријавени се 1.857 заболени или просечно неделно 464, со Мб 101,1/100.000.

Исипна треска - не е регистриран случај на заболен во Август месец.

Менингоенцефалитис - не е регистриран случај на заболен во Август месец.

Крвава дијареа - не е регистриран случај на заболен во Август месец.

Акутни инфективни жолтици - не е регистриран случај на заболен во Август месец.

Акутна хеморагична треска - не е регистрирана во месец Август.

Алерти - Август, 2022 година

- Инфекции на горни респираторни патишта - нема Алерт.
- Инфекции на долни респираторни патишта - нема Алерт.
- Исипна треска - нема Алерт.
- Менингоенцефалитис - нема Алерт.
- Водена дијареа - нема Алерт.
- Крвава дијареа - нема Алерт.
- Акутна инфективна жолтица - нема Алерт.
- Акутна хеморагична треска - нема Алерт.

Септември - 2022 година

Во Септември се регистрирани вкупно 34.358 заболени лица, или 7,4% од вкупниот број заболени лица за периодот Јануари-Декември 2022 година, со инциденца 1.870,6/100.000.

Инфекции на горните респираторни патишта - пријавени се 24.541 заболени или просечно неделно 4.908, со Мб 1.336,1/100.000.

Инфекции на долни респираторни патишта - пријавени се 7.706 заболени или просечно неделно 1.541, со Мб 419,6/100.000.

Водена дијареа - пријавени се 2.109 заболени, или просечно неделно 422, со Мб 114,8 /100.000.

Исипна треска – не е регистриран случај на заболен во месец Септември.

Менингоенцефалитис – не е регистриран случај на заболен во месец Септември.

Крвава дијареа – не е регистриран случај на заболен во месец Септември.

Акутни инфективни жолтици – регистрирани се две заболени лица, со инциденца 0,1/100.000.

Акутна хеморагична треска – нема регистриран случај во месец Септември.

Алерти – Септември, 2022 година

- Инфекција на горни респираторни патишта – нема Алерт.
- Инфекција на долни респираторни патишта – нема Алерт.
- Исипна треска – нема Алерт.
- Менингоенцефалитис – нема Алерт.
- Водена дијареа – нема Алерт.
- Крвава дијареа – нема Алерт.
- Акутна инфективна жолтица – нема Алерт.
- Акутна хеморагична треска – нема Алерт.

Октомври – 2022 година

Во Октомври се регистрирани вкупно 35.875 заболени лица или 7,7 % од вкупниот број заболени лица за периодот Јануари–Декември 2022 година, со инциденца 1.953,2/100.000.

Инфекции на горните респираторни патишта – пријавени се 25.737 заболени или просечно неделно 6.434, со Мб 1.401,3/100.000.

Инфекции на долни респираторни патишта – пријавени се 8.811 заболени или просечно неделно 2.203, со Мб 479,7/100.000.

Водена дијареа – пријавени се 1.188 заболени, или просечно неделно 1325, со Мб 72,1/100.000.

Исипна треска – не е регистриран случај на заболен во месец Октомври.

Менингоенцефалитис – не е регистриран случај на заболен во месец Октомври.

Крвава дијареа – не е регистриран случај на заболен во месец Октомври.

Акутни инфективни жолтици – пријавени се две заболени лица, во месец Октомври.

Акутна хеморагична треска – нема регистрирано заболени лица во месец Октомври.

Алерти – Октомври, 2022 година

- Инфекции на горни респираторни патишта – нема Алерт.
- Инфекции на долни респираторни патишта – нема Алерт.
- Исипна треска – нема Алерт.
- Менингоенцефалитис – нема Алерт.
- Водена дијареа – нема Алерт.
- Крвава дијареа – нема Алерт.
- Акутна инфективна жолтица – нема Алерт.
- Акутна хеморагична треска – нема Алерт.

Ноември – 2022 година

Во Ноември се регистрирани вкупно 47.921 заболени лица, или 10.3 % од вкупниот број заболени лица за периодот Јануари-Декември 2022 година, со инциденца 2.609,1/100.000;

Инфекции на горните респираторни патишта - пријавени се 34.284 заболени или просечно неделно 6.857, со Мб 1.8266,6/100.000.

Инфекции на долни респираторни патишта - пријавени се 11.611 заболени или просечно неделно 2.322, со Мб 632,2 /100.000.

Водена дијареа - пријавени се 2.021 заболени, или просечно неделно 404, со Мб 110,0/100.000.

Исипна треска – пријавене е едно заболено лице.

Менингоенцефалитис – нема регистрирано во месец Ноември.

Крвава дијареа – нема регистрирано во месец Ноември.

Акутни инфективни жолтици – пријавени се 4 заболени лица, со инциденца 0,2/100.000.

Акутна хеморагична треска - нема регистриран случај во месец Ноември.

Алерти – Ноември, 2022 година

- Инфекции на горни респираторни патишта – нема Алерт.
- Инфекции на долни респираторни патишта – нема Алерт.
- Исипна треска – нема Алерт.
- Менингоенцефалитис – нема Алерт.
- Водена дијареа – нема Алерт.
- Крвава дијареа – нема Алерт.
- Акутна инфективна жолтица – нема Алерт.
- Акутна хеморагична треска – нема Алерт.

Декември - 2022 година

Во Декември се регистрирани вкупно 46.278 заболени лица, или 10,0 % од вкупниот број заболени лица за периодот Јануари - Декември 2022 година, со инциденца 2.519,6/100.000.

Инфекции на горните респираторни патишта - пријавени се 33.524 заболени или просечно неделно 6.705, со Мб 1.825,2/100.000.

Инфекции на долни респираторни патишта - пријавени се 11.488 заболени или просечно неделно 2.298, со Мб 625,5/100.000.

Водена дијареа - пријавени се 1.266 заболени или просечно неделно 253, со Мб 68,9 /100.000.

Исипна треска - нема регистрирано во месец декември.

Крвава дијареа - нема регистрирано во месец декември.

Акутни инфективни жолтици - нема регистрирано во месец декември.

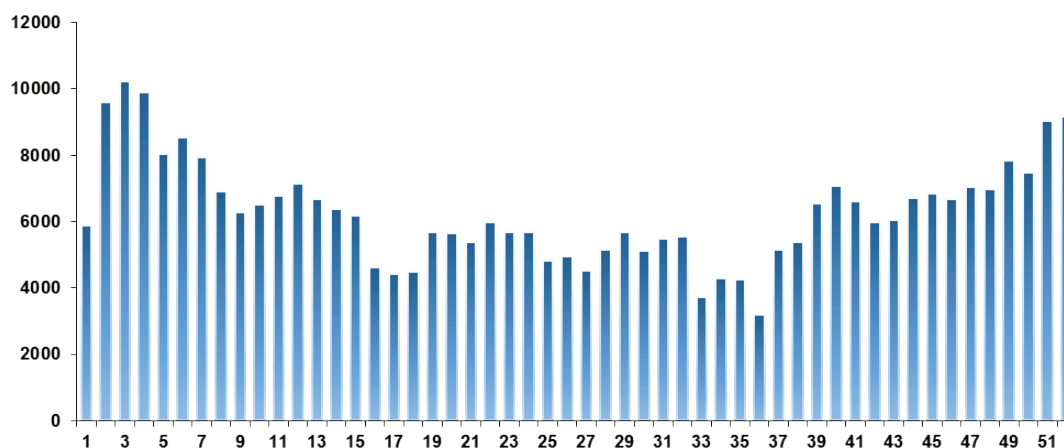
Менингоенцефалитис - нема регистрирано во месец декември.

Акутна хеморагична треска - нема регистрирано во месец декември.

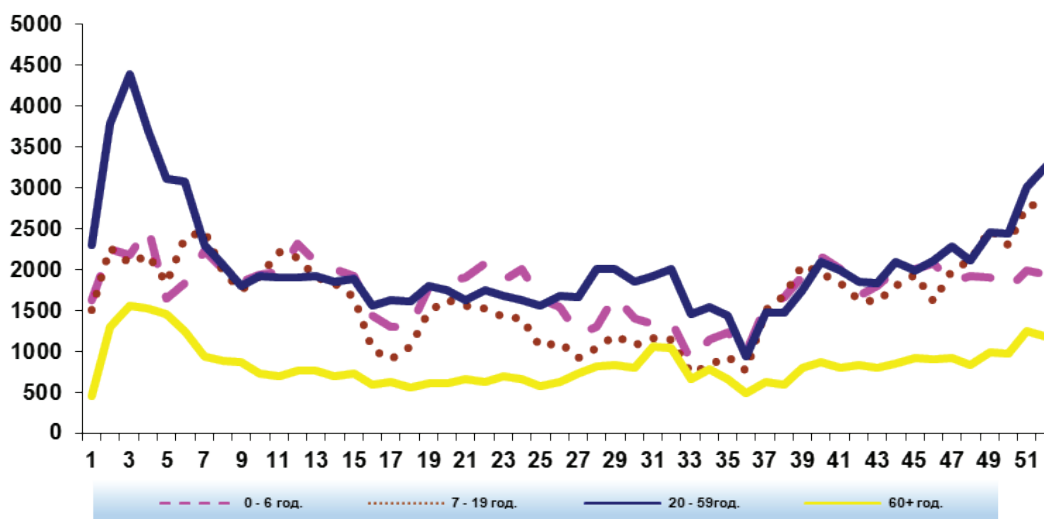
Алerti - Декември, 2022 година

- Инфекции на горни респираторни патишта - нема Алерт.
- Инфекции на долни респираторни патишта - нема Алерт.
- Исипна треска - нема Алерт.
- Менингоенцефалитис - нема Алерт.
- Водена дијареа - нема Алерт.
- Крвава дијареа - нема Алерт.
- Акутна инфективна жолтица - нема Алерт.
- Акутна хеморагична треска - нема Алерт.

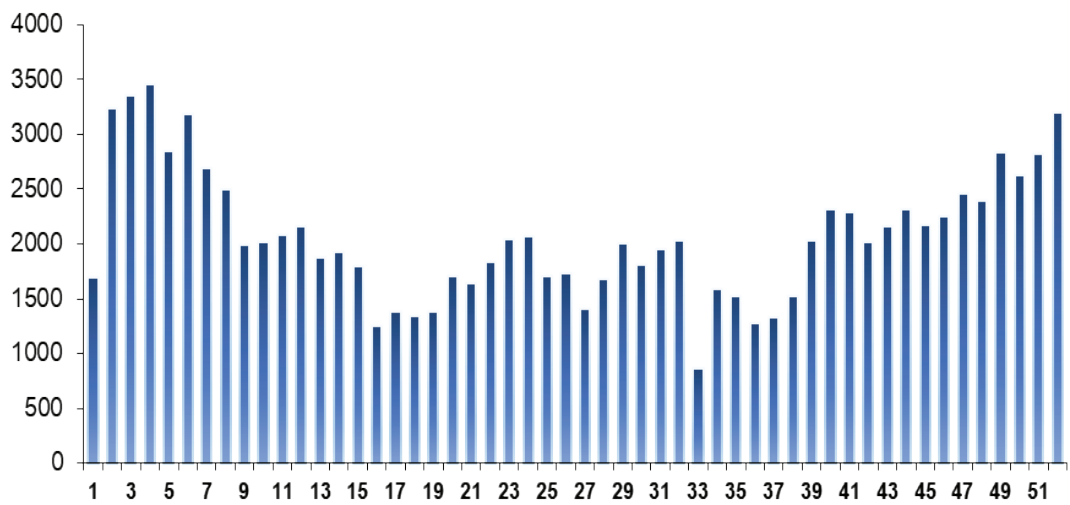
Движење на инфективни заболувања по Синдроми 2022 година, по недели на пријавување и возрасни групи на заболените лица

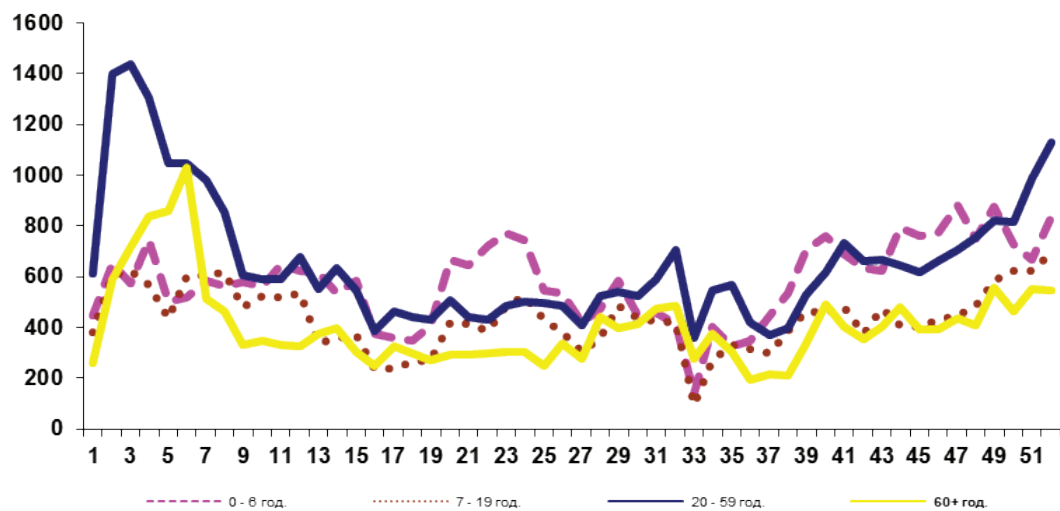
Графикон 1. Инфекции на горни респираторни патишта, прјавени случаи по недели во АЛЕРТ системот - 2022 година.

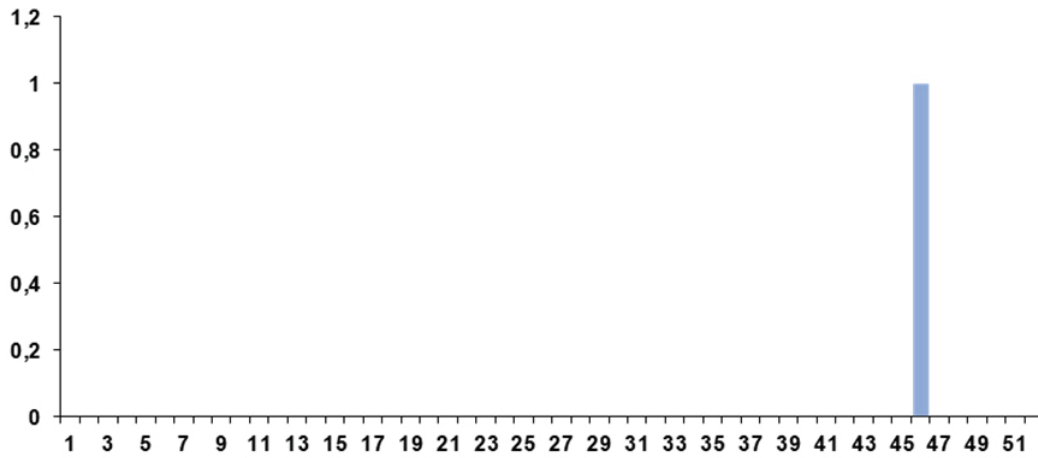
Графикон 2. Инфекции на горни респираторни патишта во АЛЕРТ системот, прјавени случаи по возрасни групи, 2022 година.

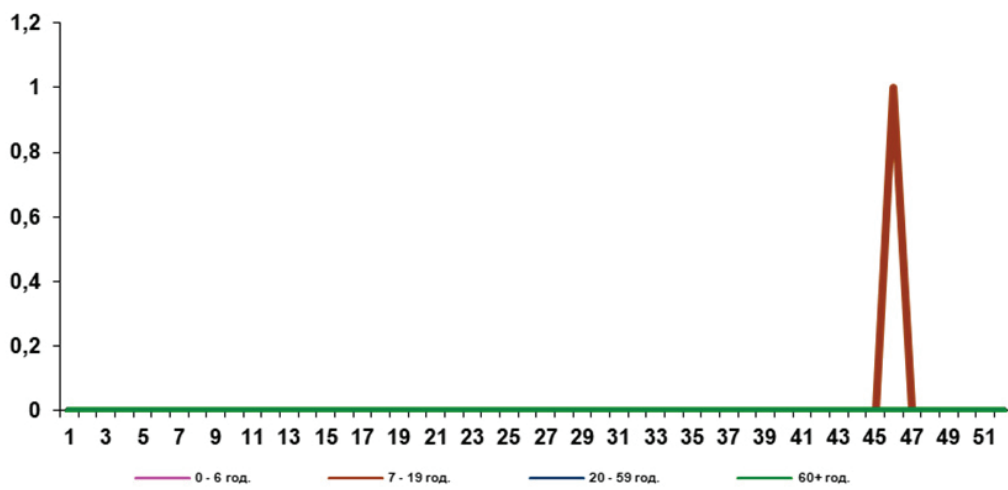
Графикон 3. Инфекции на долни респираторни патишта, пријавени случаи по недели во АЛЕРТ системот - 2022 година.

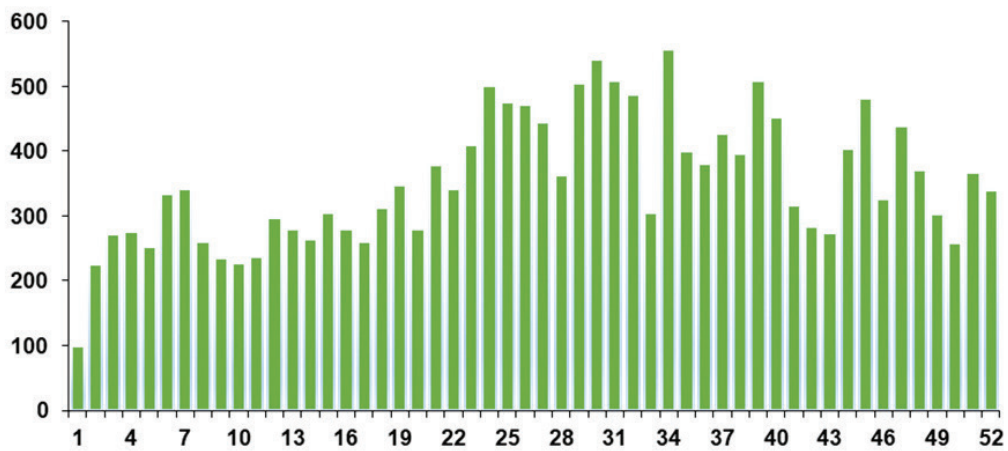
Графикон 4. Инфекции на долни респираторни патишта во АЛЕРТ системот, пријавени случаи по возрастни групи, 2022 година.

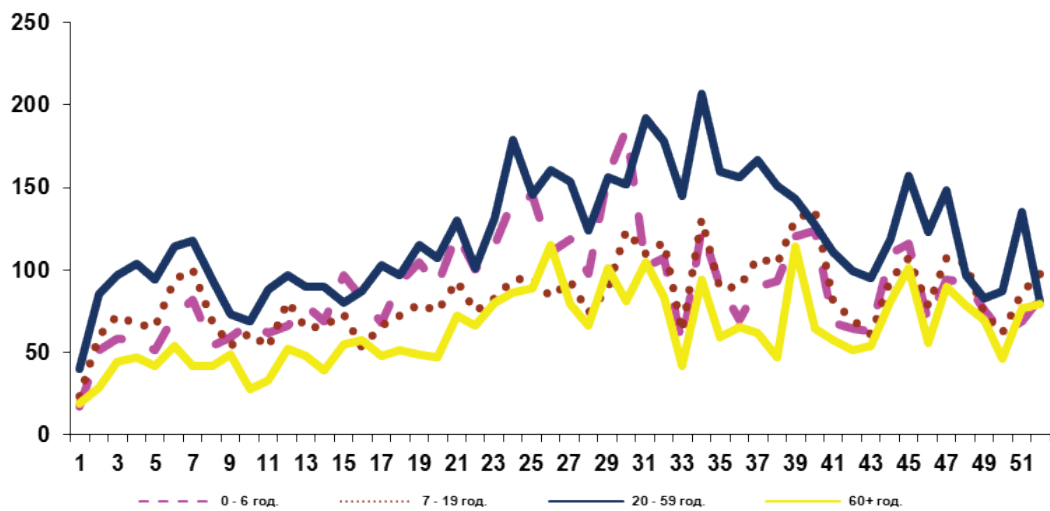
Графикон 5. Исипна треска, пријавени случаи по недели во АЛЕРТ системот - 2022 година.

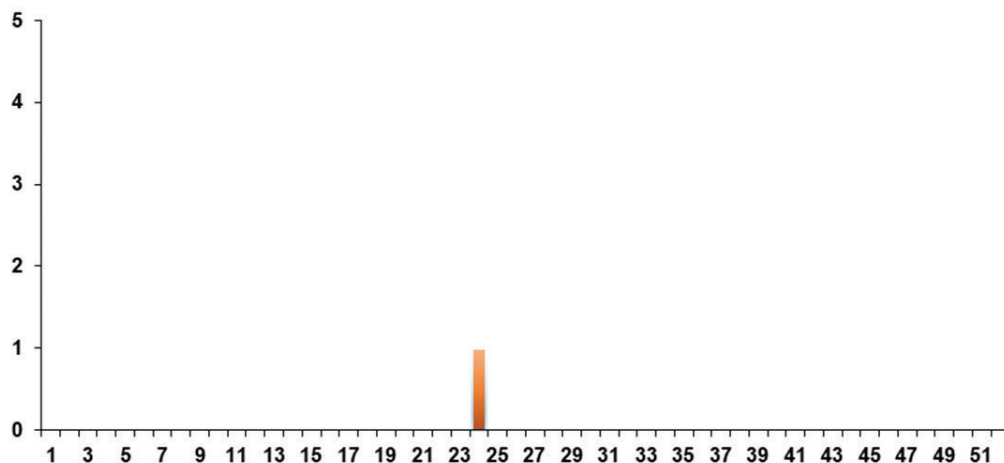
Графикон 6. Исипна треска во АЛЕРТ системот, пријавени случаи по возрастни групи, 2022 година.

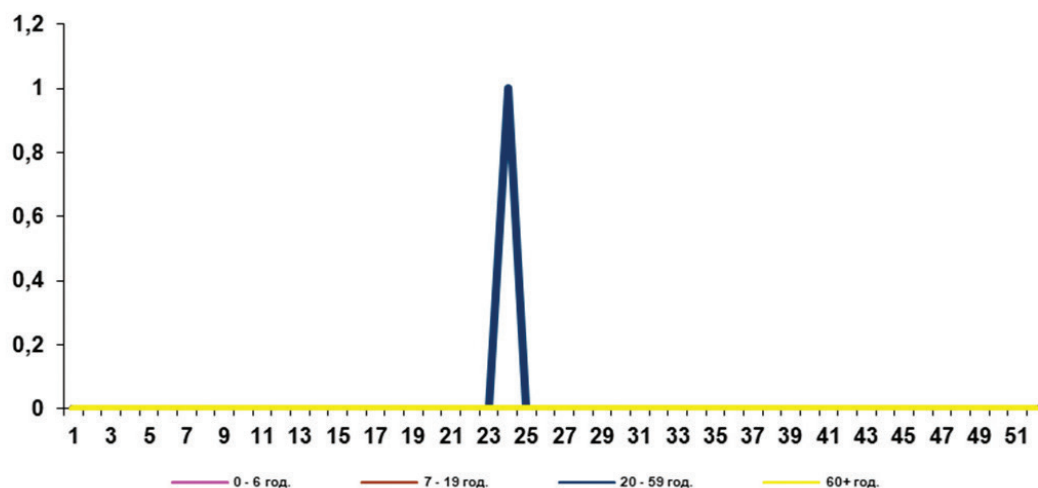
Графикон 7. Водена дијареа, прјавени случаи по недели во АЛЕРТ системот - 2022 година.

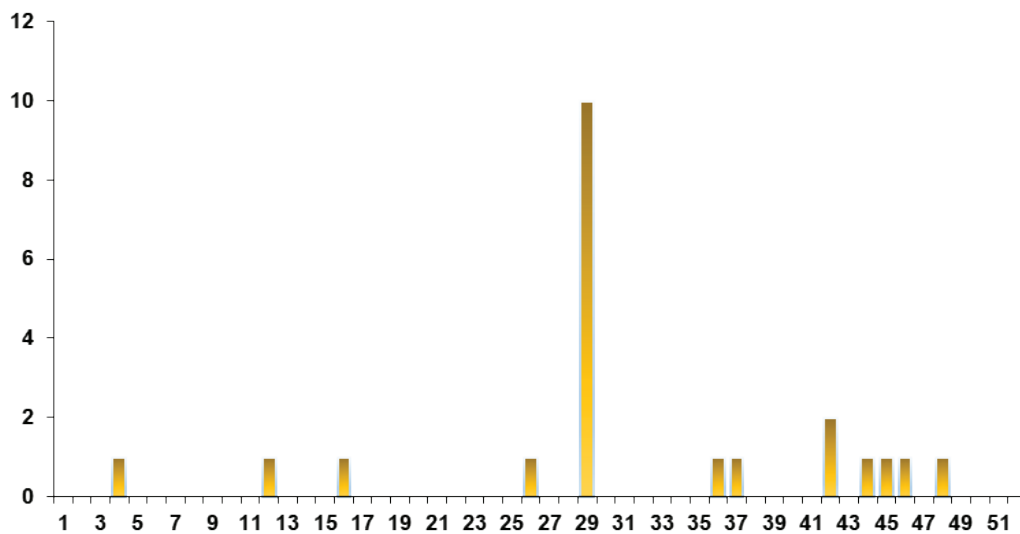
Графикон 8. Водена дијареа во АЛЕРТ системот, пријавени случаи по возрастни групи, 2022 година.

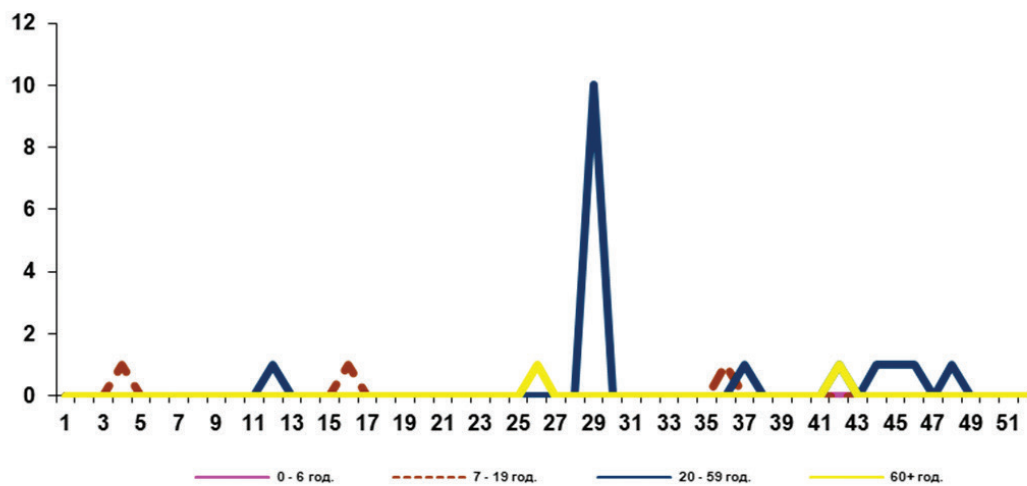
Графикон 9. Крвава дијареа, прјавени случаи по недели во АЛЕРТ системот - 2022 година.

Графикон 10. Крвава дијареа во АЛЕРТ системот, пријавени случаи по возрасни групи, 2022 година.

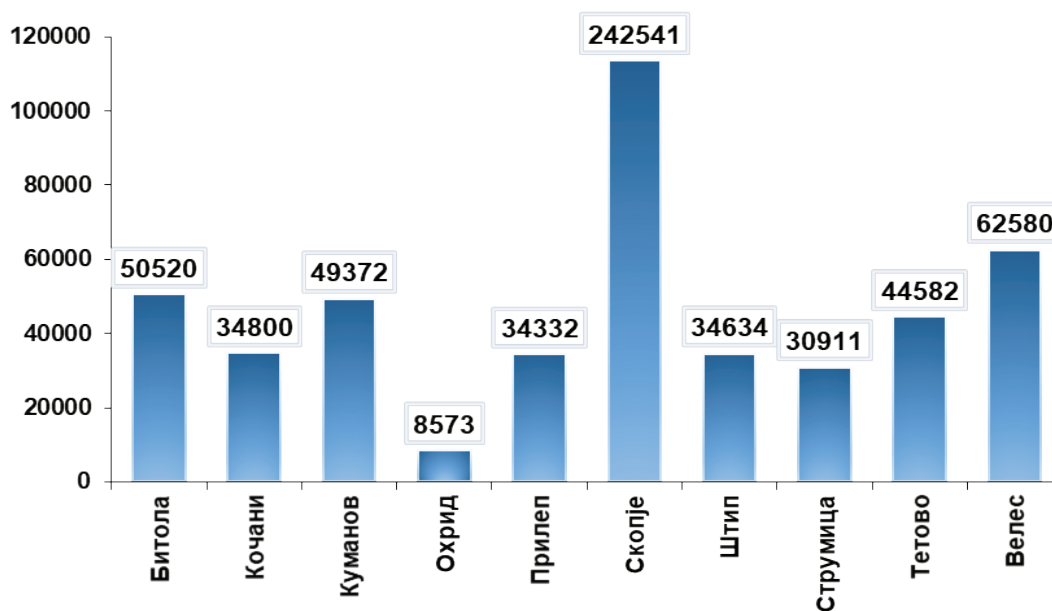

Графикон 11. Акутна инфективна жолтица, пријавени случаи по недели во АЛЕРТ системот - 2022 година.

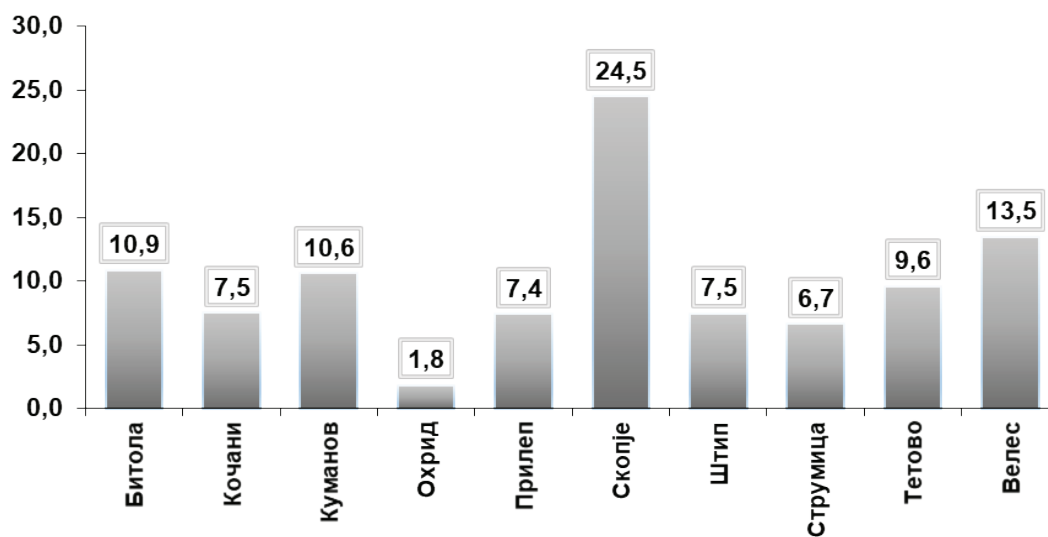

Графикон 12. Акутна инфективна жолтица во АЛЕРТ системот, пријавени случаи по возрастни групи, 2022 година.

Дистрибуција на Синдромски пријавени акутни инфективни заболувања по Центри за Јавно Здравје во 2022 година

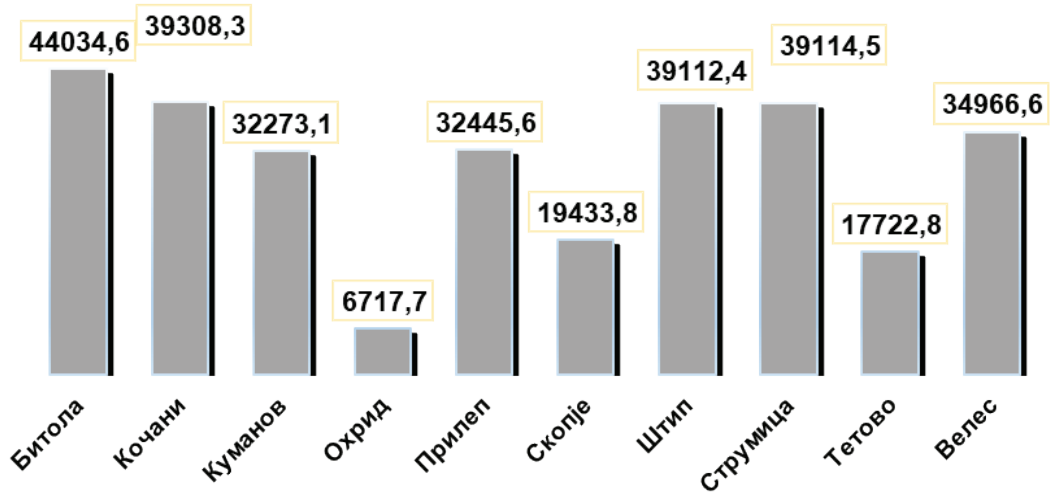

Графикон 13. Вкупен број на пријавени синдромски заболувања по Центри за Јавно Здравје, 2022 година.

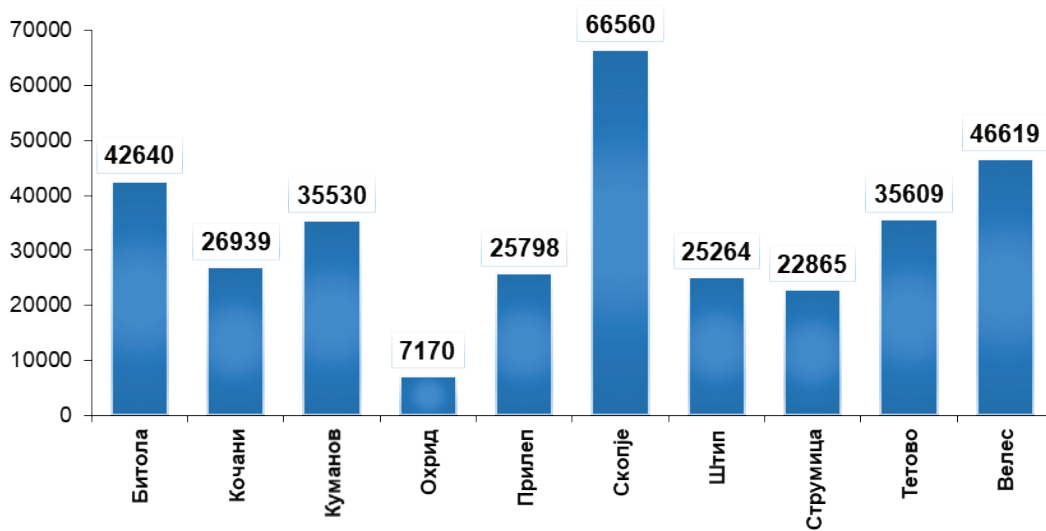

Графикон 14. Процент на пријавени синдромски заболувања по Центри за Јавно Здравје, 2022 година.

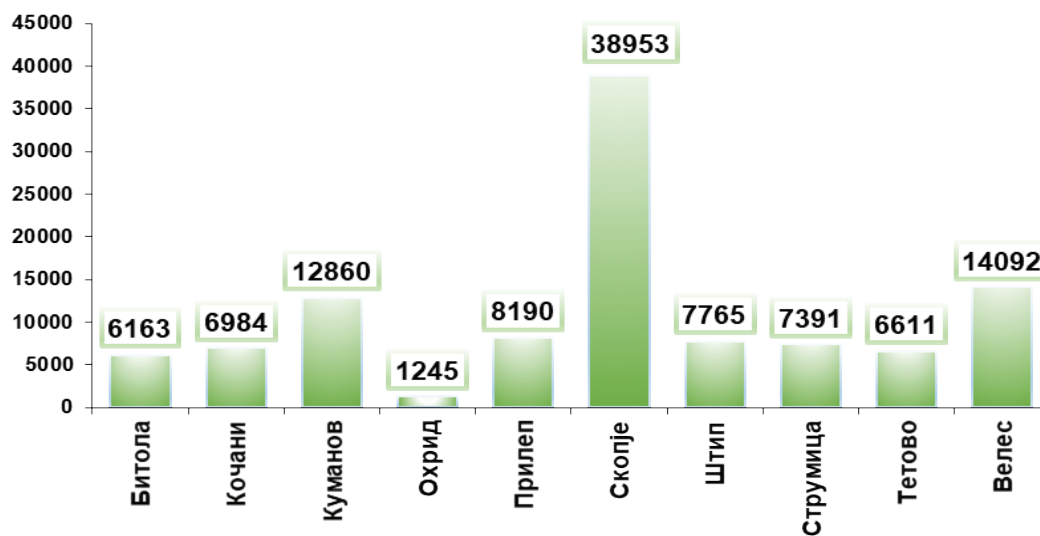
**Мб. 100 000 на пријавени синдромски заболувања
/Центри за Јавно Здравје/**

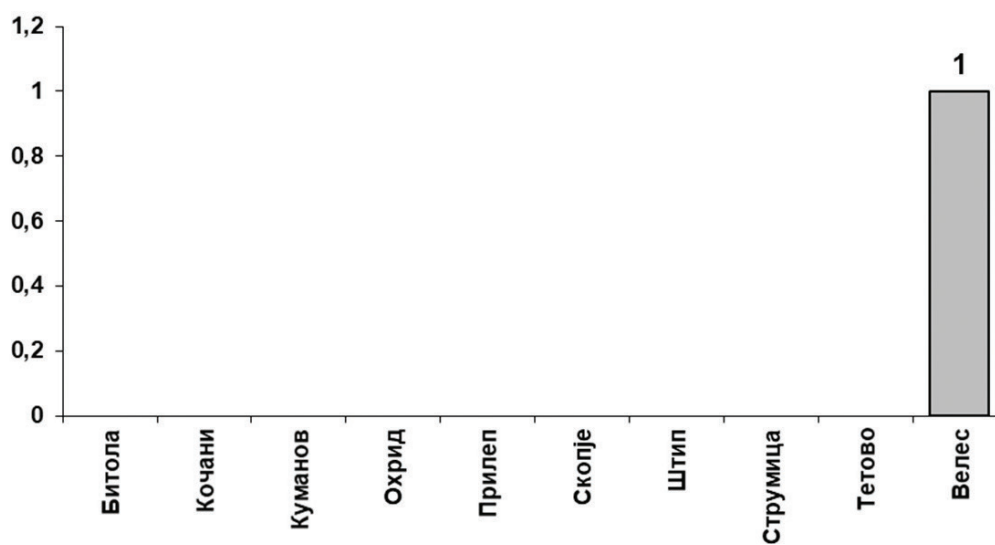
Графикон 15. Мб. 100 000 на пријавени синдромски заболувања по Центри за Јавно Здравје, 2022 година.

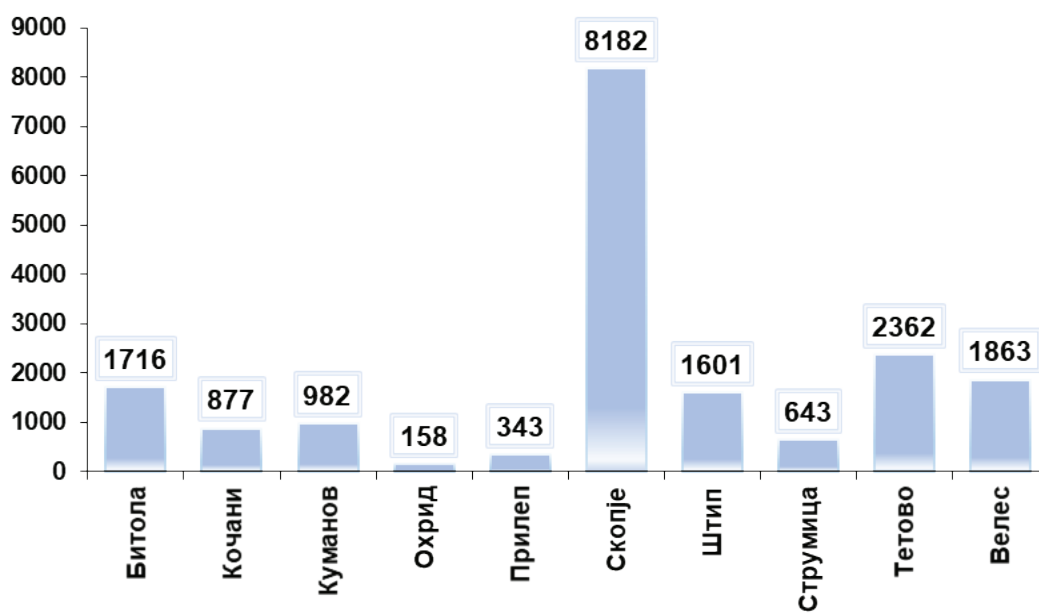
Графикон 16. Инфекција на горни респираторни патишта по Центри за Јавно Здравје, 2022 година.

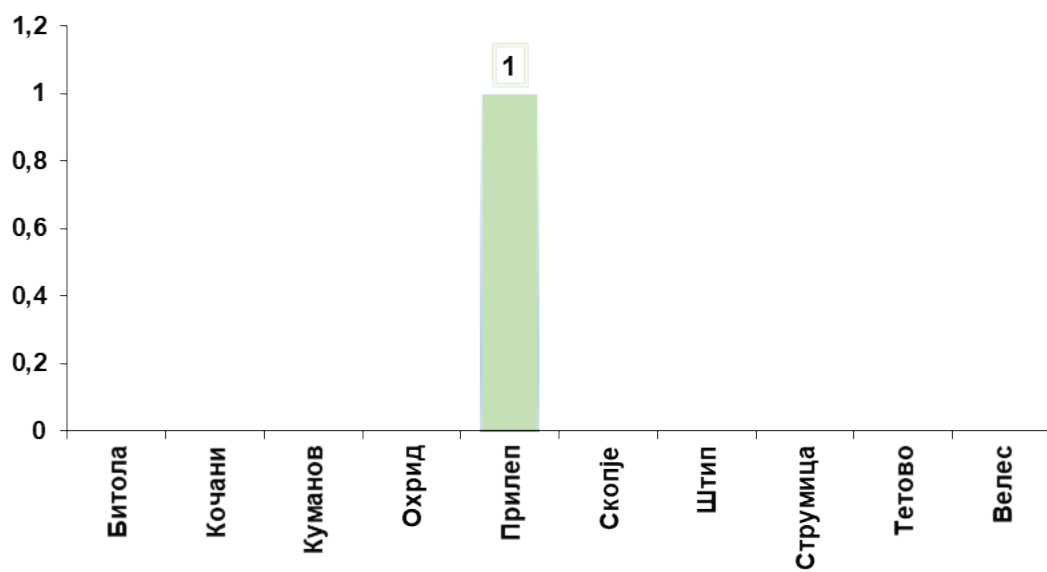
Графикон 17. Инфекција на долни респираторни патишта по Центри за Јавно Здравје, 2022 година.

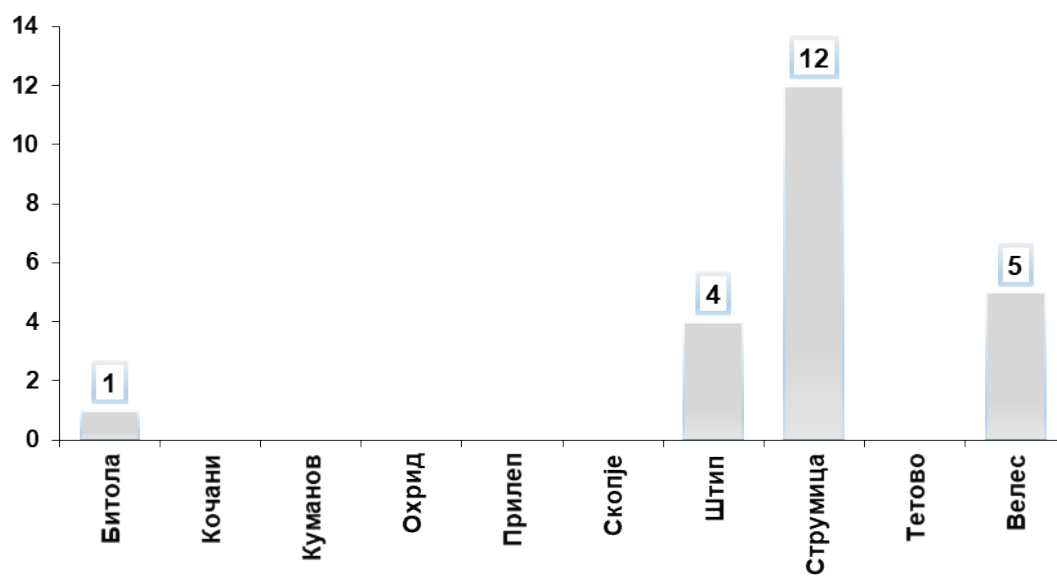
Графикон 18. Исипна треска по Центри за Јавно Здравје, 2022 година.

Графикон 19. Водена дијареа по Центри за Јавно Здравје, 2022 година.

Графикон 20. Крвава дијареа по Центри за Јавно Здравје, 2022 година.

Графикон 21. Акутна инфективна жолтица по Центри за Јавно Здравје, 2022 година

Движење на Синдромски пријавени акутни инфективни заболувања во 2022 година, по возрасни групи на заболени лица, Инциденца/100.000 и нивно процентно учество

Табела 3. Движење на Синдромски пријавените акутни инфективни заболувања, по возрасни групи на заболени лица, Инциденца/100.000 и нивно процентно учество, во Јануари 2022 година

Јануари 2022 година	0-6 год.	7-19 год.	20 -59 год.	60 + год.	Вкупно	Неделен просек	Процент	Инциденца /100 000
Инфекција на горни респираторни патишта	10208	9868	17294	6293	43663	10916	73,5	2377,2
Инфекција на долни респираторни патишта	2920	2612	5809	3261	14602	3651	24,6	795,0
Исипна треска	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Менингоенцефалит	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Водена дијареа	234	287	420	181	1122	281	1,9	61,1
Крвава дијареа	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Акутни инфективни жолтици	0	1	0	0	1	0	0,0	0,1
Акутна хеморагична треска	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Вкупно	13362	12768	23523	9735	59388	14847	100,0	3233,4

Табела 4. Движење на Синдромски пријавени акутни инфективни заболувања, по возрасни групи, Мб/100.000 и процентно учество, во Февруари 2022 година

Февруари 2022	0-6 год.	7-19 год.	20 -59 год.	60 + год.	Вкупно	Неделен просек	Процент	Инциденца /100 000
Инфекција на горни респираторни патишта	7916	8589	9247	3958	29710	7428	72,0	1617,6
Инфекција на долни респираторни патишта	2244	2306	3486	2337	10373	2593	25,1	564,8
Исипна треска	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Менингоенцефлит	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Водена дијареа	267	317	399	187	1170	293	2,8	63,7
Крвава дијареа	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Акутни инфективни жолтици	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Акутна хеморагична треска	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Вкупно	10427	11212	13132	6482	41253	10313	100,0	2246,0

Табела 5. Движење на Синдромски пријавени акутни инфективни заболувања, по возрастни групи, Мб/100.000 и процентно учество, во Март 2022 година

Март 2022	0-6 год.	7-19 год.	20-59 год.	60+ год.	Вкупно	Неделен просек	Процент	Инциденца /100 000
Инфекција на горни респираторни патишта	10184	9943	9471	3817	33415	6683	74,5	1819,3
Инфекција на долни респираторни патишта	3025	2397	3016	1710	10148	2030	22,6	552,5
Исипна треска	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Менингоенцефалит	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Водена дијареа	333	314	417	210	1274	255	2,8	69,4
Крвава дијареа	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Акутни инфективни жолтици	0	0	1	0	1	0	0,0	0,1
Акутна хеморагична треска	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Вкупно	13542	12654	12905	5737	44838	8968	100,0	2441,2

Табела 6. Движење на Синдромски пријавени акутни инфективни заболувања, по возрастни групи, Мб/100.000 и процентно учество, во Април 2022 година

Април 2022	0-6 год.	7-19 год.	20-59 год.	60+ год.	Вкупно	Неделен просек	Процент	Инциденца /100 000
Инфекција на горни респираторни патишта	6660	5427	6920	2628	21635	5409	74,3	1177,9
Инфекција на долни респираторни патишта	1848	1206	2027	1277	6358	1590	21,8	346,2
Исипна треска	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Менингоенцефалит	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Водена дијара	317	258	360	199	1109	277	3,8	60,4
Крвава дијара	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Акутни инфетивни жолтици	0	1	0	0	1	0	0,0	0,1
Акутна хеморагична треска	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Вкупно	8825	6892	9307	4104	29128	7282	100,0	1585,9

Табела 7. Движење на Синдромски пријавени акутни инфективни заболувања, по возрастни групи, Мб/100.000 и процентно учество, во Мај 2022 година

Мај 2022	0-6 год.	7-19 год.	20 -59 год.	60 + год.	Вкупно	Неделен просек	Процент	Инциденца /100 000
Инфекција на горни респираторни патишта	8907	7258	8537	3051	27753	5551	73,5	1360,3
Инфекција на долни респираторни патишта	2788	1752	2253	1456	8249	1650	21,9	404,3
Исипна треска	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Менингоенцефалит	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Водена дијареа	510	394	550	285	1739	348	4,6	85,2
Крвава дијареа	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Акутни инфективни жолтици	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Акутна хеморагична треска	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Вкупно	12027	9112	10971	4686	37741	7548	100,0	1849,8

Табела 8. Движење на Синдромски пријавени акутни инфективни заболувања, по возрастни групи, Мб/100.000 и процентно учество, во Јуни 2022 година

Јуни 2022	0-6 год.	7-19 год.	20 -59 год.	60 + год.	Вкупно	Неделен просек	Процент	Инциденца /100 000
Инфекција на горни респираторни патишта	7064	4980	6545	2561	21150	5288	69,2	1151,5
Инфекција на долни респираторни патишта	2590	1821	1967	1188	7566	1892	24,7	411,9
Исипна треска	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Менингоенцефалит	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Водена дијареа	513	356	618	370	1857	464	6,1	101,1
Крвава дијареа	0	0	1	0	1	0	0,0	0,1
Акутни инфективни жолтици	0	0	0	1	1	0	0,0	0,1
Акутна хеморагична треска	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Вкупно	10167	7157	9131	4120	30575	7644	100,0	1664,7

Табела 9. Движење на Синдромски пријавени акутни инфективни заболувања, по возрастни групи, Мб/100.000 и процентно учество, во Јули 2022 година

Јули 2022	0-6 год.	7-19 год.	20-59 год.	60+ год.	Вкупно	Неделен просек	Процент	Инциденца /100 000
Инфекција на горни респираторни патишта	5590	4227	7524	3173	20514	5129	70,0	1116,9
Инфекција на долни респираторни патишта	1920	1589	1996	1403	6908	1727	23,6	376,1
Исипна треска	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Менингоенцефалит	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Водена дијареа	560	380	586	327	1853	463	6,3	100,9
Крвава дијареа	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Акутни инфективни жолтици	0	0	10	0	10	3	0,0	0,5
Акутна хеморагична треска	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Вкупно	8070	6196	10116	4903	29285	7321	100,0	1594,4

Табела 10. Движење на Синдромски пријавени акутни инфективни заболувања, по возрастни групи, Мб/100.000 и процентно учество, во Август 2022 година

Август 2022	0-6 год.	7-19 год.	20-59 год.	60+ год.	Вкупно	Неделен просек	Процент	Инциденца /100 000
Инфекција на горни респираторни патишта	4728	3889	6909	3542	19068	4767	69,7	1038,2
Инфекција на долни респираторни патишта	1414	1210	2200	1610	6434	1609	23,5	350,3
Исипна треска	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Менингоенцефалит	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Водена дијареа	389	421	722	325	1857	464	6,8	101,1
Крвава дијареа	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Акутни инфективни жолтици	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Акутна хеморагична треска	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Вкупно	6531	5520	9831	5477	27359	6840	100,0	1489,6

Табела 11. Движење на Синдромски пријавени акутни инфективни заболувања, по возрастни групи, Мб/100.000 и процентно учество, во Септември 2022 година

Септември 2022	0-6 год.	7-19 год.	20 -59 год.	60 + год.	Вкупно	Неделен просек	Процент	Инциденца /100 000
Инфекција на горни респираторни патишта	7361	6961	7066	3153	24541	4908	71,4	1336,1
Инфекција на долни респираторни патишта	2363	1793	2289	1261	7706	1541	22,4	419,6
Исипна треска	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Менингоенцефалит	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Водена дијареа	464	521	777	347	2109	422	6,1	114,8
Крвава дијареа	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Акутни инфективни жолтици	0	1	1	0	2	0	0,0	0,1
Акутна хеморагична треска	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Вкупно	10188	9276	10133	4761	34358	6872	100,0	1870,6

Табела 12. Движење на Синдромски пријавени акутни инфективни заболувања, по возрастни групи, Мб/100.000 и процентно учество, во Октомври 2022 година

Октомври 2022	0-6 год.	7-19 год.	20 -59 год.	60 + год.	Вкупно	Неделен просек	Процент	Инциденца /100 000
Инфекција на горни респираторни патишта	7657	7010	7773	3297	25737	6434	71,7	1401,3
Инфекција на долни респираторни патишта	2701	1784	2677	1649	8811	2203	24,6	479,7
Исипна треска	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Менингоенцефалит	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Водена дијареа	319	348	432	226	1325	331	3,7	72,1
Крвава дијареа	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Акутни инфективни жолтици	0	0	1	1	2	1	0,0	0,1
Акутна хеморагична треска	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Вкупно	10677	9142	10883	5173	35875	8969	100,0	1953,2

Табела 13. Движење на Синдромски пријавените акутни инфективни заболувања, по возрастни групи, Мб/100.000 и процентно учество, во Ноември 2022 година

Ноември 2022	0-6 год.	7-19 год.	20-59 год.	60+ год.	Вкупно	Неделен просек	Процент	Инциденца /100 000
Инфекција на горни респираторни патишта	9848	9442	10577	4417	34284	6857	71,5	1866,6
Инфекција на долни респираторни патишта	3959	2171	3379	2102	11611	2322	24,2	632,2
Исипна треска	0	1	0	0	1	0	0,0	0,1
Менингоенцефалит	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Водена дијареа	481	490	644	406	2021	404	4,2	110,0
Крвава дијареа	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Акутни инфективни жолтици	0	0	4	0	4	1	0,0	0,2
Акутна хеморагична треска	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Вкупно	14288	12104	14604	6925	47921	9584	100,0	2609,1

Табела 14. Движење на Синдромски пријавените акутни инфективни заболувања, по возрастни групи, Мб/100.000 и процентно учество, во Декември 2022 година

Декември 2021	0-6 год.	7-19 год.	20-59 год.	60+ год.	Вкупно	Неделен просек	Процент	Инциденца /100 000
Инфекција на горни респираторни патишта	7587	10381	11173	4383	33524	6705	72,4	1825,2
Инфекција на долни респираторни патишта	3105	2520	3752	2111	11488	2298	24,8	625,5
Исипна треска	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Менингоенцефалит	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Водена дијареа	290	319	385	272	1266	253	2,7	68,9
Крвава дијареа	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Акутни инфективни жолтици	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Акутна хеморагична треска	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Вкупно	10982	13220	15310	6766	46278	9256	100,0	2519,6

Алerti во 2022 година

Инфекција на горни респираторни патишта - нема АЛЕРТ

Инфекција на долни респираторни патишта- нема АЛЕРТ

Табела 15. Крвава дијареа

Број	Недела	Дозволено	Случаи	Генерирано
1.	24 недела	0	1	15.07.2022

ЗАКЛУЧОК

Согласно Сл. Весник бр. 99 од 05.08 2009 година, системот АЛЕРТ- EWARN стана законски регулиран и задолжителен за сите амбуланти од ПЗЗ, со цел следење на движењето на акутните инфективни заболувања кои Синдромски се пријавуваат, како и активно имплементирање на законската регулатива од ЕУ и наше приспособувањето на оваа законска регулатива.

Во анализираниот период Јануари - Декември 2022 година се забележува:

Пандемското ширење на Корона 19 инфекцијата (SARS CoV 2) продолжува со намалено (редуцирано) темпо, при што не се регистрираа нови соеви или варијанти на корона 19 вирусот.

Поради тоа се ослободија повеќе хоспитални кревети и не се воведени нови рестриктивни мерки за заштита од вирусот. Сето ова се одрази на целокупната епидемиолошка состојба во државата, со намалено регистрирање и пријавување на акутните заразни заболувања

Сезонско зголемување на инфекциите на горните и долните респираторни патишта во зимско - пролетниот период, е епидемиолошки очекувано, и јасно забележливо, особено во периодот 2 - 15 недела при што се пријавени поголем број на случаи на корона вирусна инфекција.

Зголемен број на пријавени случаи на респираторни заболувања во целата држава се регистрира во периодот од 37 до 52 недела.

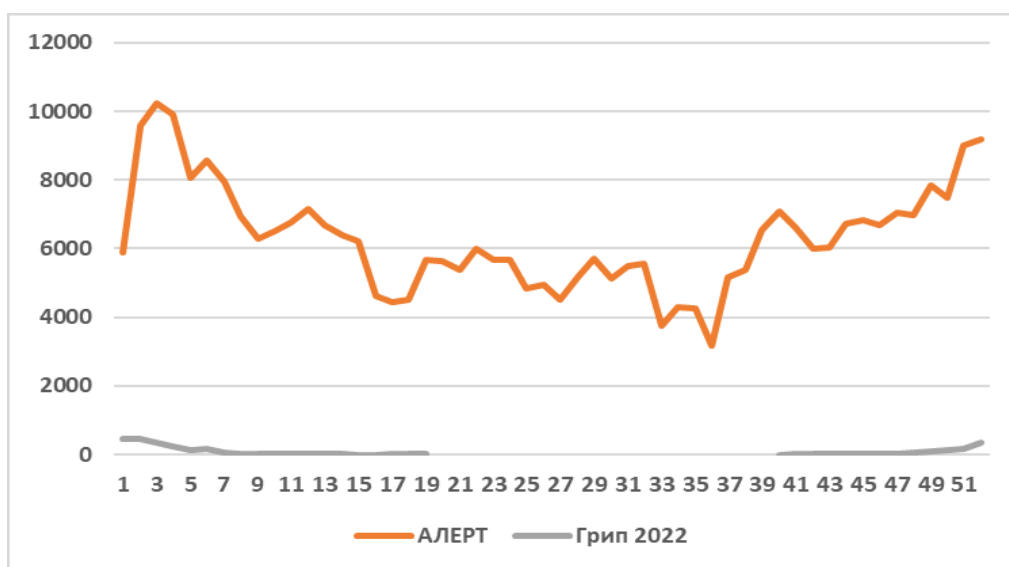
Се забележува намалување на бројот на заболувања слични на грип, кој сè уште е под неделната граница за сезонска активност. Резултатите добиени од вирусолошкиот надзор над инфлуенца се над границата на позитивност од 10% три недели со ред што е показател на вирусолошки влез во

сезоната на епидемско пријавување на грип. Согласно овие податоци, Р.С. Македонија има регионална раширеност и среден интензитет на активноста на вирусот на грип.

Се забележува намалување на бројот на заболувања слични на грип, кој сè уште е под неделната граница за сезонска активност. Резултатите добиени од вирусолошкиот надзор над инфлуенца се над границата на позитивност од 10% три недели со ред што е показател на вирусолошки влез во сезоната на епидемско пријавување на грип. Согласно овие податоци, Р.С. Македонија има регионална раширеност и среден интензитет на активноста на вирусот на грип.

Се забележува намалување на бројот на заболувања слични на грип, кој сè уште е под неделната граница за сезонска активност. Резултатите добиени од вирусолошкиот надзор над инфлуенца се над границата на позитивност од 10% три недели со ред што е показател на вирусолошки влез во сезоната на епидемско пријавување на грип. Согласно овие податоци, Р.С. Македонија има регионална раширеност и среден интензитет на активноста на вирусот на грип.

Во Република Северна Македонија, грипот задолжитално се пријавува, според Законот за заштита на населението од заразни болести, како и пријавувањето од страна на лабораториите во пријави за изолиран и докажан причинител на заразни болести.

Графикон 22. Сомнение на Горни респираторни инфекции во АЛЕРТ систем и случаи на грип во редовен систем на пријавување во 2022 година.

Во овој период како трет ентитет кој синдромски се пријавува е водената дијареа, со учество од 18.727 лица или просечно неделно по 360 лица или 4,0 %.

Во 2022 година се гледа јасен почеток на зголемено регистрирање и пријавување на инфективните заболувања, со повисоки вредности на ентероколити (од вирусно и бактериско потекло - Водена дијареа), што особено се воочува во периодот јули - септември, на територијата на целата држава.

Овој сезонски пораст особено се забележува при овие недостатоци и тоа: измерени повисоки летни и есенски температури, рестрикција или недостаток на водата за пиење, несоодветно приготвување на оброците на висока температура при што готовиот оброк се чува на несоодветно место (не во фрижидер

на +2 до +8 степени), намалено одржување на лична и колективна хигиена и недоволно миене на продуктите за исхрана и др. доведува несомнено до појава на овие инфективни заболувања.

Графикон 23. Споредбена анализа на случаи на водена дијареа во АЛЕРТ систем и ентероколити во редовен систем на пријавување во 2022 година.

Епидемиолошките служби во ЦЈЗ, во соработка со матичните доктори од ПЗЗ постојано ја следеа состојбата на терен и ги регистрираа и пријавуваа заболените лица, ги обработуваа и евалуираа пријавните карти за инфективни заболувања и изготвија повеќе информации, за состојбите на терен.

Во Република Северна Македонија во 2022 во АЛЕРТ системот се регистрирани 22 случаи на акутна инфективна жолтица и истите беа синдромски пријавени.

- ЦЈЗ Струмица – 12,
- ЦЈЗ Велес – 5,
- ЦЈЗ Штип – 4 и
- ЦЈЗ Битола – 1.

Со цел за разјаснување на епидемиолошките состојби на терен, поврзани со појава на Алерт, како и зголемиот број на респираторни инфекции, надлежните ЦЈЗ редовно контактираа со докторите од ПЗЗ, при што за секоја појава на Алерт е направен епидемиолошки увид во ординациите и на терен, после што е информиран ИЈЗ за најдената актуелна состојба.

Годишен извештај за спроведување на АЛЕРТ Систем за рано известување и надзор над заразните болести во Република Северна Македонија - 2022 година

Табела 20. Движење на Синдромски пријавените акутни инфективни заболувања, по возрастни групи, инциденца/100.000 и процентно учество, во Република Северна Македонија - 2022 година.

Р. С. Македонија	0-6 год.	7-19 год.	20 -59 год.	60 + год.	Вкупно	Просечно неделно	Процент	Инциденца / 100 000
Инфекција на горни респираторни патишта	93710	87975	109036	44273	334994	6442	72,2	16419,4
Инфекција на долни респираторни патишта	30877	23161	34851	21365	110254	2120	23,8	5404,0
Исипна треска	0	1	0	0	1	0	0,00	0,0
Менингоенцефалитис	0	0	0	0	0	0	0,00	0,0
Водена дијареа	4638	4371	6277	3304	18590	358	4,0	911,2
Крвава дијареа	39	34	34	31	138	3	0,03	6,8
Акутна инфективна жолтица	0	3	17	2	22	0	0,00	1,1
Акутна хеморагична треска	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Вкупно	129264	115545	150215	68975	463999	8923	100,0	22742,5

Табела 21. Движење на Синдромски пријавените акутни инфективни заболувања, по возрастни групи, инциденца и процентно учество, во Регион Битола - 2022 година.

Регион Битола	0-6 год.	7-19 год.	20 -59 год.	60 + год.	Вкупно	Просечно неделно	Процент	Инциденца / 100 000
Инфекција на горни респираторни патишта	13352	11972	12663	4653	42640	805	84,4	22777,7
Инфекција на долни респираторни патишта	2014	969	1887	1293	6163	116	12,2	3292,2
Исипна треска	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Менингоенцефалитис	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Водена дијареа	158	252	960	346	1716	32	3,4	916,7
Крвава дијареа	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Акутна инфективна жолтица	0	1	0	0	1	0	0,0	0,5
Акутна хеморагична треска	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Вкупно	15524	13194	15510	6292	50520	953	100,0	26987,0

Табела 22. Движење на Синдромски пријавените акутни инфективни заболувања, по возрасни групи, инциденца и процентно учество, во Регион Кочани - 2022 година.

Регион Кочани	0-6 год.	7-19 год.	20-59 год.	60+ год.	Вкупно	Просечно неделно	Процент	Инциденца / 100 000
Инфекција на горни респираторни патишта	6033	5280	10584	5042	26939	508	77,4	23914,1
Инфекција на долни респираторни патишта	1055	966	2680	2283	6984	132	20,1	6199,8
Исипна треска	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Менингоенцефалитис	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Водена дијареа	134	155	446	142	877	17	2,5	778,5
Крвава дијареа	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Акутна инфективна жолтица	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Акутна хеморагична треска	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Вкупно	7222	6401	13710	7467	34800	657	100,0	30892,4

Табела 23. Движење на Синдромски пријавените акутни инфективни заболувања, по возрасни групи, инциденца и процентно учество, во Регион Куманово - 2022 година.

Регион Куманово	0-6 год.	7-19 год.	20-59 год.	60+ год.	Вкупно	Просечно неделно	Процент	Инциденца / 100 000
Инфекција на горни респираторни патишта	8699	8737	12895	5199	35530	670	72,0	20421,7
Инфекција на долни респираторни патишта	3057	1874	4847	3082	12860	243	26,0	7391,6
Исипна треска	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Менингоенцефалитис	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Водена дијареа	193	171	426	192	982	19	2,0	564,4
Крвава дијареа	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Акутна инфективна жолтица	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Акутна хеморагична треска	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Вкупно	11949	10782	18168	8473	49372	932	100,0	28377,6

Табела 24. Движење на Синдромски пријавените акутни инфективни заболувања, по возрастни групи, инциденца и процентно учество, во Регион Охрид - 2022 година.

Регион Охрид	0-6 год.	7-19 год.	20-59 год.	60+ год.	Вкупно	Просечно неделно	Процент	Инциденца / 100 000
Инфекција на горни респираторни патишта	2139	1866	2305	860	7170	135	83,6	4659,6
Инфекција на долни респираторни патишта	440	279	356	170	1245	23	14,5	809,1
Исипна треска	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Менингоенцефалитис	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Водена дијареа	73	47	26	12	158	3	1,8	102,7
Крвава дијареа	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Акутна инфективна жолтица	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Акутна хеморагична треска	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Вкупно	2652	2192	2687	1042	8573	162	100,0	5571,4

Табела 25. Движење на Синдромски пријавените акутни инфективни заболувања, по возрастни групи, инциденца и процентно учество, во Регион Прилеп - 2022 година.

Регион Прилеп	0-6 год.	7-19 год.	20-59 год.	60+ год.	Вкупно	Просечно неделно	Процент	Инциденца / 100 000
Инфекција на горни респираторни патишта	6463	5969	9768	3598	25798	487	75,1	21975,2
Инфекција на долни респираторни патишта	2019	1426	2787	1958	8190	155	23,9	6976,4
Исипна треска	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Менингоенцефалитис	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Водена дијареа	76	47	173	47	343	6	1,0	292,2
Крвава дијареа	0	0	1	0	1	0	0,0	0,9
Акутна инфективна жолтица	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Акутна хеморагична треска	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Вкупно	8558	7442	12729	5603	34332	648	100,0	29244,6

Табела 26. Движење на Синдромски пријавените акутни инфективни заболувања, по возрастни групи, инциденца и процентно учество, во Регион Скопје - 2022 година.

Регион Скопје	0-6 год.	7-19 год.	20-59 год.	60+ год.	Вкупно	Просечно неделно	Процент	Инциденца / 100 000
Инфекција на горни респираторни патишта	20168	18497	16968	10927	66560	1256	58,5	11377,1
Инфекција на долни респираторни патишта	11887	10806	10633	5627	38953	735	34,3	6658,2
Исипна треска	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Менингоенцефалитис	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Водена дијареа	2298	2194	1956	1734	8182	154	7,2	1398,5
Крвава дијареа	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Акутна инфективна жолтица	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Акутна хеморагична треска	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Вкупно	34353	31497	29557	18288	113695	2145	100,0	19433,8

Табела 27. Движење на Синдромски пријавените акутни инфективни заболувања, по возрастни групи, инциденца и процентно учество, во Регион Штип - 2022 година.

Регион Штип	0-6 год.	7-19 год.	20-59 год.	60+ год.	Вкупно	Просечно неделно	Процент	Инциденца / 100 000
Инфекција на горни респираторни патишта	7069	6562	8430	3203	25264	477	72,9	25169,4
Инфекција на долни респираторни патишта	2830	1378	1992	1565	7765	147	22,4	7735,9
Исипна треска	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Менингоенцефалитис	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Водена дијареа	417	474	517	193	1601	30	4,6	1595,0
Крвава дијареа	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Акутна инфективна жолтица	0	0	3	1	4	0	0,0	4,0
Акутна хеморагична треска	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Вкупно	10316	8414	10942	4962	34634	653	100,0	34504,3

Табела 28. Движење на Синдромски пријавените акутни инфективни заболувања, по возрастни групи, инциденца и процентно учество, во Регион Струмица - 2022 година.

Регион Струмица	0-6 год.	7-19 год.	20-59 год.	60+ год.	Вкупно	Просечно неделно	Процент	Инциденца / 100 000
Инфекција на горни респираторни патишта	6144	5579	7910	3232	22865	431	74,0	21748,4
Инфекција на долни респираторни патишта	1902	852	2587	2050	7391	139	23,9	7030,1
Исипна треска	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Менингоенцефалитис	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Водена дијареа	172	92	264	115	643	12	2,1	611,6
Крвава дијареа	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Акутна инфективна жолтица	0	2	10	0	12	0	0,0	11,4
Акутна хеморагична треска	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Вкупно	8218	6525	10771	5397	30911	583	100,0	29401,5

Табела 29. Движење на Синдромски пријавените акутни инфективни заболувања, по возрастни групи, инциденца и процентно учество, во Регион Тетово - 2022 година.

Регион Тетово	0-6 год.	7-19 год.	20-59 год.	60+ год.	Вкупно	Просечно неделно	Процент	Инциденца / 100 000
Инфекција на горни респираторни патишта	12127	10235	10350	2897	35609	672	79,9	11480,2
Инфекција на долни респираторни патишта	1892	1022	2273	1424	6611	125	14,8	2131,4
Исипна треска	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Менингоенцефалитис	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Водена дијареа	776	514	787	285	2362	45	5,3	761,5
Крвава дијареа	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Акутна инфективна жолтица	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Акутна хеморагична треска	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Вкупно	14795	11771	13410	4606	44582	841	100,0	14373,0

Табела 30. Движење на Синдромски пријавените акутни инфективни заболувања, по возрастни групи, инциденца и процентно учество, во Регион Велес - 2022 година.

Регион Велес	0-6 год.	7-19 год.	20 -59 год.	60 + год.	Вкупно	Просечно неделно	Процент	Инциденца / 100 000
Инфекција на горни респираторни патишта	11516	13278	17163	4662	46619	880	74,5	24668,6
Инфекција на долни респираторни патишта	3781	3589	4809	1913	14092	266	22,5	7456,8
Исипна треска	0	1	0	0	1	0	0,0	0,5
Менинго енцефалитис	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Водена дијареа	380	459	755	269	1863	35	3,0	985,8
Крвава дијареа	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Акутна инфективна жолтица	0	0	4	1	5	0	0,0	2,6
Акутна хеморагична треска	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Вкупно	15677	17327	22731	6845	62580	1181	100,0	33114,4

12

*Санитарно-хигиенска
дејност*

АЕРОЗАГАДУВАЊЕТО ВО Р. С. МАКЕДОНИЈА И РИЗИЦИ ПО ЗДРАВЈЕТО

Загадувањето на воздухот се смета за најголема еколошка закана по здравјето на луѓето во светот, со 7 милиони смртни случаи ширум светот секоја година. Загадувањето на воздухот предизвикува и влошува голем број на болести, почнувајќи од астма до рак, белодробни заболувања и срцеви заболувања. Загадувањето на амбиентниот воздух и честичките, една од главните компоненти на загадениот воздух, се класифицирани како канцерогени за луѓето од страна на Меѓународната агенција за истражување на ракот.

Во европскиот регион, речиси секој поединец е погоден од загадениот воздух, при што над 90% од граѓаните се изложени на годишни нивоа на ситни, лебдечки честички во амбиентниот воздух кои се над граничните вредности од Упатството на СЗО за квалитетот на воздухот.

Луѓето во РС Македонија и воопшто луѓето од Балканот и Источна Европа, дишат токсичен воздух загаден со суспендирани честички во однос на нивните соседи во Западна Европа. Всушност, балканскиот регион е дом на многу единици со јаглен и лигнит како и на 7 од 10-те најзагадувачки електрани со јаглен во Европа.¹ Податоците на Светската здравствена организација (СЗО) покажуваат дека загадувањето на воздухот убива околу седум милиони луѓе ширум светот секоја година. Девет од десет луѓе дишат воздух што ги надминува упатствата на СЗО што содржат високо ниво на загадувачи, земјите со низок и среден приход страдаат од најголема изложеност.² СЗО тврди дека 56% од градовите во земјите со високи примања не ги исполнуваат упатствата за квалитет на воздухот.³

Во 2019 година, загадувањето на воздухот продолжи да предизвикува значителен товар поради прерана смрт и болести во 27 земји-членки на ЕУ: 307 000 предвремени смртни случаи се припишуваат на хронична изложеност на фините, суспендирани PM_{2.5} честички.⁴

Мониторинг мрежата за квалитет на воздухот во Република Северна Македонија (РС Македонија)⁵ ја сочинуваат вкупно 22 мониторинг станици (од кои една мобилна и една рурална позадинска станица во Лазарополе), лоцирани во 14 градови во државата, распределени во 2 зони (Источна и Западна зона) и една Агломерација-Скопје (состојба 2023). Мрежата е управувана од Министерството за животна средина и просторно планирање (МЖСПП), Македонски информативен центар за животна средина (МЕИЦ). Во анализираниот период за овој извештај (2018-2020), не сите мерни станици ги мереа концентрациите на PM_{2.5} но, веќе во 2021 година сите мерни станици ги мерат концентрациите на PM_{2.5}, PM₁₀, NO₂, SO₂, CO и O₃. Потребно е да се назначи дека континуитетот на мерењата беше повремено нарушен. Идентификувани се бројни извори на загадување на амбиентниот воздух во РС Македонија како што се: неефикасното согорување во ложиштата во домаќинствата, дотраените системи за централно греење, производство на електрична енергија во старите термоелектрани кои користат лигнит, сообраќајот и застарениот возен парк, несоодветното управување со отпадот и др.⁶

1 World Bank Regional Report – AQM in North Macedonia. 2019

2 World Health Organization (2016). Ambient Air Pollution: A Global Assessment of Exposure and Burden of Disease <http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/250141/1/9789241511353-eng.pdf>.

3 EC (2018). Science for Environment Policy. What are the health costs of environmental pollution? PDF.

4 EEA. Health impact of air pollution in Europe in 2021. Достапно на <https://www.eea.europa.eu/publications/air-quality-in-europe-2021/health-impacts-of-air-pollution>

5 Портал за квалитет на воздух. МЖСПП. Достапно на https://air.moerpp.gov.mk/?page_id=4313#

6 МЖСПП, МЕИЦ. Извештај за оценка на квалитетот на воздухот во Република Македонија за периодот 205-2015.

Иако генерално, аерозагадувањето во земјата опаѓа во текот на периодот 2006– 2016 што се согледува во опаѓачкиот тренд особено на SO₂ дури и на РМ честички (суспендирани честички) во амбиентниот воздух а што главно се должи на намалена употреба на фосилни горива за производство на електрична енергија и гасификацијата на топланите, сепак, целото население во земјата е и натаму изложено на концентрации на РМ₁₀ честички кои ги надминуваат годишните гранични вредности на ЕУ⁷ и особено оние на Светската здравствена организација.

ЕФЕКТИ ВРЗ ЗДРАВЈЕТО НА НАСЕЛЕНИЕТО

Како резултат на наодите базирани на бројните епидемиолошки студии и тековните научни сознанија, очекувано е дека состојбите со квалитетот на воздухот во РС Македонија во последните неколку години ќе доведат до појава на штетни ефекти по здравјето на популацијата како и до економски загуби заради директни трошоци поврзани со зголемената побарувачка на здравствени услуги, употреба на лекови, апсентизам (од работа и училиште), загуби заради предвремен губиток на активни години од животот и др.

Влијанијата по здравјето на суспендираните честички варираат од иритација на мукозните мембрани до инфекции на дишните патишта, зголемен ризик од промени на крвните садови (вазоконстрикција, ендотелијална дисфункција, зголемен ризик од тромбоза), оксидативен стрес и системско воспаление како и промени во регулаторната функција на автономниот нервен систем. Појавата и влошувањето на астмата, хроничната белодробна болест и рак на белите дробови, инфаркт на миокардот, срцева слабост и појава на мозочни удари и зголемена смртност од истите заболувања и воопшто зголемена општа смртност, се најчестите исходи по здравјето како резултат на долготрајна изложеност на загаден воздух со РМ честички. Исто така постои растечко тело на докази кое ја поврзува изложеноста на суспендирани РМ честички и појавата на дијабет тип 2, оштетување на невролошкиот развој кај децата, и невролошка дисфункција кај возрасните.^{8,9,10}

Манифестацијата на ефектите по здравјето ќе зависи не само од концентрацијата и големината на загадувачките материи во воздухот, туку и времетраењето на изложеноста како и индивидуалните карактеристики на поединецот (занимање, животни стилови и др.). При тоа, децата, бремените жени, постарите и сиромашните луѓе како и луѓето со хронични заболувања се најподложни на ефектите на загадениот воздух. Генетиката, коморбидитетите, исхраната и социо- економските и демографските фактори, исто така, влијаат врз подложноста и ефектите на загадување на воздухот врз населението.¹¹

7 UNECE. The third Environmental Performance Review of North Macedonia. 2019

8 WHO REVIHAAP Project. Technical Report. WHO Regional Office for Europe, 2013. Copenhagen, Denmark.

9 Hoek et al. Long-term air pollution exposure and cardio-respiratory mortality: a review. Environmental Health 2013. 12:43

10 UNICEF. Danger in the air: How air pollution may be affecting the brain development of young children around the world. 2017. Available at https://www.unicef.org/environment/files/Danger_in_the_Air.pdf

11 WHO. Air quality and health. Health impact. Available at <https://www.who.int/teams/environment-climate-change-and-health/air-quality-and-health/health-impacts>

МЕТОДОЛОГИЈА ЗА ПРОЦЕНКА НА ВЛИЈАНИЈАТА ВРЗ ЗДРАВЈЕТО И ТОВАРОТ СО БОЛЕСТИ ЗАРАДИ ИЗЛОЖЕНОСТ НА ТЕКОВНИ НИВОА НА КВАЛИТЕТ НА АМБИЕНТЕН ВОЗДУХ

Бројот на смртни случаи (*Атрибутивна смртност*) кои можат да се припишат на изложеност на тековните нивоа и квалитет на амбиентен воздух во РС Македонија всушност го прикажува бројот на предвремени смртни случаи кои можат да се припишат на загадениот воздух со суспендирани честички заради долготрајна изложеност, изразени како апсолутна бројка, атрибутивна стапка на смртност (број на смртни случаи на 100 000 население под ризик) и проценета атрибутивна пропорција (како процент од вкупната смртност).

За проценки на влијанијата на загадениот воздух врз здравјето на населението при долготрајни изложености ја применивме методологијата на СЗО со употреба на софтверската верзија 2.1.1 на СЗО AirQ+ софтверот.¹² Притоа, како влезни податоци се употребија: средногодишните концентрации $PM_{2.5}$ измерени во мониторинг станиците на државната мониторинг мрежа во РС Македонија (просек за три години). Првиот ваков Извештај во државата согласно меѓународно признаена методологија, се спроведе за периодот 2017-2018 година, заради што овој период се смета како “baseline” (основна/ почетна) година за ваквите понатамошни проценки. За потребите на овој Извештај, опфатен е тригодишен период (2018-2020 година).

Пресметките на влијанијата врз здравјето (*Health Impact Assessment-HIA*) се однесуваат на ефектите на долготрајната изложеност на загадениот воздух врз смртноста (морталитетот) од сите причини (без надворешни причини за смрт) како селектиран здравствен исход, и не го вклучуваат морбидитетот (бројот на заболени) заради истата причина/ризик фактор. Податоците за смртноста од сите причини освен надворешни (природна смртност) од последната достапна година (2021), се добиени од Државниот завод за статистика (ДЗС).

Проценките се базирани на коефициентите за концентрација-одговор (CRFs), кои пак се базирани на одредени претпоставки воспоставени во бројни епидемиолошки студии. Конкретно, CRFs функциите употребени во софтверот на СЗО се базирани на систематски преглед на сите достапни студии и нивните мета-анализи. Оптоварувањето со болести (*Burden of Disease*) што се должи на загадувањето на амбиентниот воздух се проценува со комбинирање на изложеноста на загадување на воздухот и неговата дистрибуција кај населението користејќи проценки за интегрирана експозиција-одговор (IERS) од Студијата за глобално оптоварување со болести (GBD) 2015/2016 на секое ниво на изложеност.¹³ Вкупниот број на смртни случаи за избраната област на истражување се проценува со користење на IER функциите за секој селектиран здравствен исход како што се: акутни инфекции на долниот респираторен тракт, рак на белите дробови, хронична опструктивна белодробна болест (ХОББ), исхемична болест на срцето и мозочен удар.

¹² WHO Regional Office for Europe, European Centre for Environment and Health (2019). AirQ+: software tool for health risk assessment of air pollution. Bonn (Germany): WHO Regional Office for Europe. Last update from 20 April 2021. <https://www.euro.who.int/en/health-topics/environment-and-health/air-quality/activities/airq-software-tool-for-health-risk-assessment-of-air-pollution>

¹³ AirQ+: burden of disease due to air pollution manual. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe; 2020. Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO

Сите проценки како влијанието врз здравјето, оптоварувањето со болестите како резултат на амбиентното аерозагадување (ААЗ) како и здравствените придобивки, се пресметани во однос на две сценарија (контрафактуални) со употреба на пресечна вредност (cut-off value) од $0.0 \mu\text{g}/\text{m}^3$ $2.4 \mu\text{g}/\text{m}^3$ ¹⁴ и граничната вредност од ажурираното Упатството за квалитет на воздух на СЗО од $5 \mu\text{g}/\text{m}^3$ ¹⁵ како и граничните вредности на ЕУ Директивата за квалитет на воздух (20 и $25 \mu\text{g}/\text{m}^3$) која се очекува набрзо да биде ревидирана со цел да се приближи до новата гранична вредност на СЗО.

ЦЕЛ

Анализа и квантификација на влијанието врз здравјето од загадувањето на воздухот и проценка на оптоварувањето со болести поврзани со тековната изложеност на населението во РС Македонија. Ќе се одговори прашањето:

Колкаво е оптоварувањето на јавното здравје во РС Македонија поврзано со моменталните нивоа на изложеност и која и колкава е придобивката по здравјето поврзана со намалување на нивото на загадување на воздухот преку подобрување на квалитетот на воздухот со примена на одредени политики или построги стандарди за квалитет на воздухот?

Главната цел е постигнување на Целта 3 од Целите за одржлив развој на ОН, особено целта 3.9, “до 2030 година значително да се намали бројот на смртни случаи и заболувања од опасни хемикалии од воздух, загадување на вода и почва” како и целта 11.6 (“до 2030 година, да се намали негативното влијание од животната средина во градовите по глава на жител, вклучително и со посебно внимание на квалитетот на воздухот и управувањето со комуналниот и другиот отпад”).

Клучното **истражувачко прашање** на проценките е колкав дел од селектираниот здравствен исход (смртноста) се припишува на моменталното ниво на загадување на воздухот со честички во земјата, и каква би била промената на здравствените ефекти (смртност) доколку нивото на загадување на воздухот се сведе на граничните вредности на Европската Директива за квалитет на воздух или Упатството за квалитет на амбиентен воздух на СЗО (WHO AQG)?

ПРОЦЕНКИ НА ВЛИЈАНИЈАТА ПО ЗДРАВЈЕТО И ТОВАРОТ СО БОЛЕСТИ ЗАРАДИ ААЗ ВО РС МАКЕДОНИЈА

Просечната годишна концентрација за периодот 2018-2020 изнесува $32.3 \mu\text{g}/\text{m}^3$. Стапката на смртност од сите причини (возрасна група 30 и повеќе години) изнесува 1808.8 на 100 000 население под ризик. Стапката на смртност под 30 години за анализираниот период претставува 1.4 % од вкупната смртност во државата.

Проценивме дека годишно, во РС Македонија се губат 3 828 смртни случаи кои можат да се припишат

¹⁴ The counterfactual (Theoretical Minimum Risk Exposure Level) concentration in the GBD studies. In the GBD 2015 the counterfactual concentration value was selected in the range 2.4 - $5.9 \mu\text{g}/\text{m}^3$. Cohen A (2017). Estimates and 25-year trends of the global burden of disease attributable to ambient air pollution: an analysis of data from the Global Burden of Diseases Study 2015. The Lancet, 389(10082): 1907-1918

¹⁵ World Health Organization. (2021). WHO global air quality guidelines: particulate matter (PM_{2.5} and PM₁₀), ozone, nitrogen dioxide, sulphur dioxide and carbon monoxide. World Health Organization. <https://apps.who.int/iris/handle/10665/345329>. License: CC BY-NC-SA 3.0 IGO

на изложеноста на тековните концентрации на $PM_{2.5}$ честички. Тоа изнесува 17.7 % од вкупната смртност во државата, а изразено како стапка, на тековните нивоа на аерозагадување се припишуваат 319.4 смртни случаи на 100 000 население. (Табела 1)

На надминувањето на новата гранична вредност на $СЗО^{16}$ од $5 \mu g/m^3$, може да се припишат 3 427 смртни случаи (15.8 % од вкупната смртност), додека на надминувањето на граничните вредности на ЕУ Директивата ($20 \mu g/m^3$ и индикативната гранична вредност $25 \mu g/m^3$) се припишуваат околу 1 703 и 1 093 смртни случаи (7.9 % и 5.0 % од вкупната смртност).

Табела 1 Проценета атрибутивна смртност заради загадувањето на амбиентниот воздух со $PM_{2.5}$ во РС Македонија за периодот 2018-2020 година

$PM_{2.5}$ ($\mu g/m^3$)	cut-off value ($\mu g/m^3$)	Вк. смртност од сите причини, 30+	Стапка на смртност*	Проценети атрибутивни смртни случаи во РСМ за период 2018-2020					
				#	95% CI	% од вкупната смртност (Attributable proportion)	95% CI	Стапка на атрибутивни смртни случаи*	95% CI
32.3	0	21 680	1808.8	3 828	2 580-4 923	17.7	13.3-25.1	319.4	215.2-410.7
	5	21 680	1808.8	3 427	2 300-4 421	15.8	11.6-22.1	285.9	191.9-368.8
	20**	21 680	1808.8	1 703	1 126-2 228	7.9	6.2-12.2	142.1	93.9-185.9
	25***	21 680	1808.8	1 093	719-1 437	5.0	4.3-8.7	91.2	60.0-119.9

* на 100 000 население под ризик

** EU Indicative limit value

*** EU limit value

Споредено со околните земји од регионот, заради надминувањето на новата гранична вредност на $СЗО$, РС Македонија губи 15.8 % од вкупната смртност, Србија од 7.1-18.8 %¹⁷ додека Косово 8 %, но мора да се напомене дека овие две студии од регионот се однесуваат на надминување на старата граничната вредност од Упатството на $СЗО$ од $10 \mu g/m^3$ што практично значи дека процентите ќе бидат повисоки доколку се сведат на новата гранична вредност на $СЗО$. Во однос на проценетата стапка на смртни случаи заради загадување на воздухот со $PM_{2.5}$, заради надминувањето на граничната (стара) вредност на $СЗО$ од $10 \mu g/m^3$, РС Македонија губи 227.1 животи на 100 000 население под ризик, Косово 79.6; Босна и Херцеговина 197 и 249 смртни случаи на 100 000 (за Тузла и Лукавац)¹⁸. Студијата на $СЗО$ за Западен Балкан од 2019 година проценила 150-250/100 000 додека Европската агенција за животна средина (ЕЕА) проценила 120-180 смртни случаи/100 000 за земјите со највисока стапка од Централна и Источна Европа (Бугарија, Унгарија, Романија и Хрватска). Според истиот извор, земји со најниска стапка се Нордиските земји со 20-30 смртни случаи/100 000.¹⁹

16 World Health Organization. (2021). WHO global air quality guidelines: particulate matter (PM2.5 and PM10), ozone, nitrogen dioxide, sulphur dioxide and carbon monoxide. World Health Organization. <https://apps.who.int/iris/handle/10665/345329>. License: CC BY-NC-SA 3.0 IGO

17 WHO. Health impact of air pollution in Serbia. 2019.

18 Matkovic V, Mulić M, Azabagić S, Jevtić M. Premature Adult Mortality and Years of Life Lost Attributed to Long-Term Exposure to Ambient Particulate Matter Pollution and Potential for Mitigating Adverse Health Effects in Tuzla and Lukavac, Bosnia and Herzegovina. Atmosphere. 2020; 11(10):1107. <https://doi.org/10.3390/atmos11101107>

19 European Environment Agency (2021), Air quality in Europe - 2021 report.

Процентата смртност за РС Македонија според последниот извештај на ЕЕА19 во 2019, која може да се припише на загадувањето на воздухот со РМ честички изнесувала 3 400 предвремени смртни случаи при изложеност од 20.6 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ (годишна средна вредност пондерирана според население). За периодот 2012-2016 само во Скопскиот Регион биле проценети 1 205 случаи на предвремена смрт (819- 1 538 95% CI), додека во Тетово 265 (187-327 95% CI).²⁰

Во однос на **атрибутивната специфична смртност**, проценивме дека 195 смртни случаи заради исхемична срцева болест (ИСБ) се припишуваат на тековното ниво на аерозагадување, што претставува 18.1% од вкупната смртност заради ИБС во РС Македонија. Во однос на мозочниот удар како селектиран здравствен исход, дури 378 смртни случаи годишно можат да се припишат на аерозагадувањето (13.4 % од вкупната смртност заради мозочен удар).

Проценките за селектираните градови во студијата на СЗО за земјите од Западен Балкан се дека од 5 % до 10 % од базната (основната) специфична смртност заради ИСБ и мозочен удар може да се припише на нивоата на аерозагадување во тие градови.

Очекувано, најголемото оптоварување во нашата држава е дистрибуирано во возрасната група 65 и повеќе години како што е прикажано на График 1.

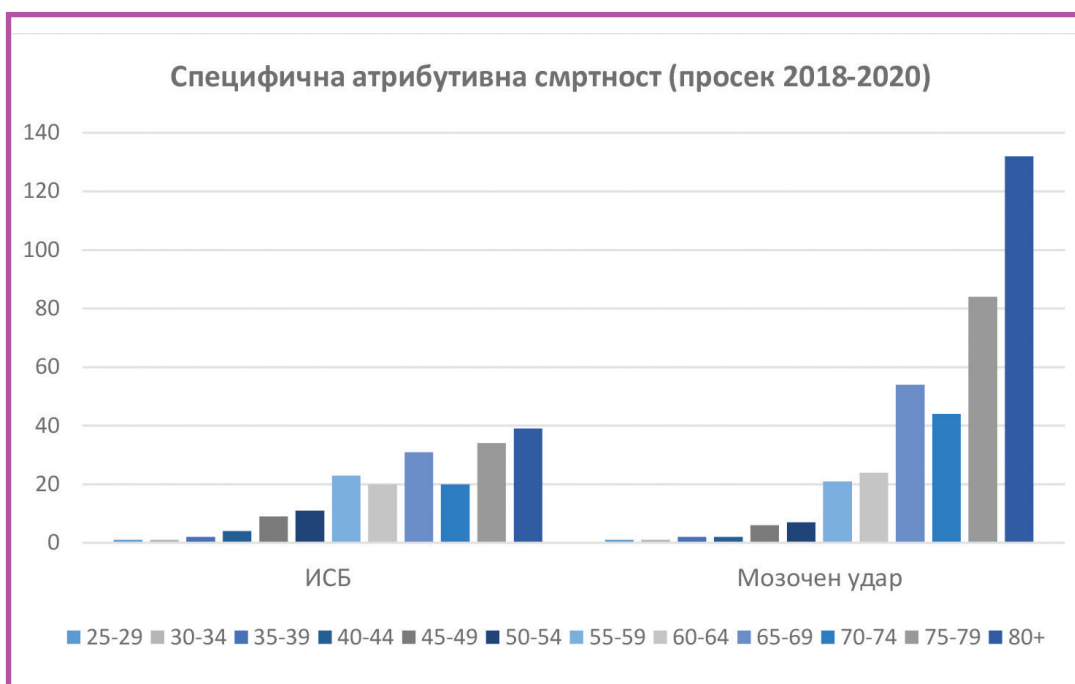

График 1 Атрибутивна специфична смртност²¹ која може да се припише на аерозагадувањето во РС Македонија за 2018-2020 година, во однос на ИБС и мозочен удар

Проценките за влијанието на загадениот воздух со $\text{PM}_{2.5}$ врз смртноста од рак на бели дробови во државата, се прикажани во табела 2.

20 Димовска Мирјана. Примена на методите за проценка на ризик во услови на високо урбано аерозагадување во РМ. Докторска дисертација. 2019

21 Се користат интегрираните функции од GBD студијата 2015/16 и Cut-off 2.4

Табела 2 Процентата атрибутивна смртност од рак на бели дробови заради загадувањето на амбиентниот воздух со $PM_{2.5}$ во РС Македонија, за период 2018-2020 година

$PM_{2.5}$ ($\mu g/m^3$)	cut-off value ($\mu g/m^3$)	Смртност од рак на бели дробови, 25+	Стапка на смртност*	Процентни атрибутивни смртни случаи во РСМ за период 2017-2019					
				#	95% CI	% од вкупната смртност (Attributable proportion)	95% CI	Стапка на атрибутивни смртни случаи*	95% CI
32.3	2.4	949	72.2	164	96-236	17.2	10.1-24.9	12.4	7.3-17.9

* на 100 000 население под ризик

ЗАКЛУЧОЦИ И ПРЕПОРАКИ

Влијанијата врз здравјето и оптоварувањето со болести заради амбиентното аерозагадување во РС Македонија вклучително и економските загуби и трошоци поврзани со предврементата смртност заради аерозагадувањето се значителни. Проценевме дека 3 828 животи годишно се губат во нашата држава заради изложеноста на тековниот квалитет на амбиентен воздух (пресметките се однесуваат на периодот 2018-2020), што претставува 17.7 % од вкупната смртност.

На надминувањето на граничните вредности од ЕУ Директивата за квалитет на амбиентен воздух се припишува 6.6 % од вкупната смртност (9.3% ако се пресмета според индикативната гранична вредност), додека на надминувањата на новата гранична вредност на Упатството на СЗО се припишуваат 17.2 % од вкупната смртност. Оптоварувањето со болестите, како што и е очекувано, значително се зголемува меѓу возрасната група на население 65 и повеќе години во однос на смртноста од исхемична болест на срцето и мозочен удар, но и во однос на смртноста (природна) од сите причини.

Надминувањето на пресечната вредност од $2.4 \mu g/m^3$ $PM_{2.5}$ доведува до 173 предвремени смртни случаи заради рак на бели дробови што изнесува 18.7 % од вкупната смртност заради овој малигном.

Процентите економски загуби и трошоци, според Светска Банка изнесуваат 5.2 % до 8.5 % од бруто националниот производ во 2016 година. Оттаму, постигнувањето на граничните вредности од стандардите на ЕУ и Упатството на СЗО за ситни честички ($PM_{2.5}$) во амбиенталниот воздух, во ЕУ-27 во 2019 година би донел значајни потенцијални придобивки.

Подобрувањето на пристапот до податоци, особено во однос на податоците за смртноста во РС Македонија, временски соодветно и во адекватен формат потребен за ваквите проценки, е важна препорака не само до Државниот завод за статистика туку и до институциите на системот, приоритет на кој што треба да се стави посебен акцент.

Наодите од ваквиот тип на национални анализи, процени и студии кои се фокусираат на бројот на загубени животи (предвремена смртност) заради изложеност на тековните нивоа на загадување на амбиентниот воздух, треба да бидат основа за креирање на целни политики, планови и акции со кои ќе се намалат не само концентрациите на загадувачките материи (суспендираните честички пред се), туку и загубите во однос на човечки животи, скратување на очекуваното траење на животниот век и квалитетот на животот воопшто. И она што е најважно, ваквите проценки и студии се моќна алатка за оценка на ефективностата на донесените политики, програми и имплементирани мерки во сите ресори и на сите нивоа (национално и локално).

ИЗВЕШТАЈ ЗА СОСТОЈБАТА, КВАЛИТЕТОТ И БЕЗБЕДНОСТА НА ВОДИТЕ ВО Р.С. МАКЕДОНИЈА ЗА 2022 ГОДИНА

РЕЗИМЕ

Институтот за јавно здравје на РСМ го евалуираше квалитетот на водите за пиење и површинските води за 2022 година на основ на доставените податоци од Центрите за јавно здравје во РСМ.

Во текот на изработката на Извештајот за 2022 година се утврдени некои слабости во доставувањето на податоците како што се непотполно доставување или воопшто не се доставени одредени потребни податоци за негова изработка, кои ќе бидат надминати со доследно спроведување на предвидените увиди во работата на Центрите за јавно здравје согласно Националната годишна програма за јавно здравје на РСМ.

Во извештајот се анализира само квалитетот на водата но, не и квантитетот кој во блиска иднина може да прерасне во приоритетен јавно-здравствен проблем имајќи ги во предвид климатските промени и ефектите од нив. Детектирани се контаминенти (микробиолошки, но и физичко-хемиски) во сировите води (подземни и површински) кои служат за водоснабдување на населението. Со порастот на температурите на амбиентниот воздух и зачестената појава на сушни периоди, овој проблем ќе добива на значење.

И покрај одредени инвестиции на локалните и централните власти во подобрување на водоснабдувањето во последните неколку години, напредокот не е задоволителен за што говорат лабораториските анализи од мониторингот на примероците вода. Потребни се поголеми напори за пречистување на сировата вода, редовна дезинфекција на водата за пиење, како и одржување на зоните на санитарна заштита и водоснабдителните системи од страна на обучен и стручен кадар.

Клучната улога во овој процес ја игра јасната распределба на одговорноста на локалните и централните власти кои имаат должност да обезбедат квалитетна вода за пиење за населението како и безбедни води за капење, но секако и одговорноста на населението во зачувувањето на животната средина во целина.

Податоците од овој Извештај можат да се употребат за креирање на политики на релевантните институции на локално и/или централно ниво со цел подобрување на состојбата со водоснабдувањето во државата и одржување добар статус на водите за капење.

Клучни зборови: вода за пиење, површински води, квалитет на вода, водоснабдување, заштита на водата

СОСТОЈБА, КВАЛИТЕТ И БЕЗБЕДНОСТ НА ВОДИТЕ ЗА ПИЕЊЕ ВО РСМ

Образложение

Безбедната и во доволни количини вода за пиење, санитацијата и хигиената се меѓу клучните детерминанти за здравјето и благосостојбата на човекот.

Консумацијата на небезбедна вода го нарушува здравјето преку болести како што се дијареја (проливи), а нетретираните екскрети на луѓето и животните ги загадуваат подземните и површинските води што се користат за вода за пиење, наводнување, капење и за домаќинствата. Но не е само во прашање биолошката контаминација на водите. Хемиската контаминација на водата продолжува да носи одреден здравствен товар, без разлика дали е од природно потекло (како арсен и флуор), или од антропогено како на пример нитратите.

Доказите сугерираат дека подобрувањето на нивото на услугите кон безбедно управување со вода за пиење или санитарните услови, како што се регулирано водоснабдување, пристап до канализација со третман на отпадните води може драматично да го подобри здравјето со намалување на смртните случаи од дијарејална болест.²²

Анализирајќи ги доставените податоци од Центрите за јавно здравје во РСМ (ЦЈЗ), Институтот за јавно здравје на РСМ го евалуираше квалитетот на водите за пиење и површинските води за 2022 година. Мониторингот и евалуацијата на состојбата, квалитетот и безбедноста на водите за пиење вклучително и површинските води е пропишана во Националната годишна програма за јавно здравје на РСМ за 2022 (НГПЈЗ во понатамошниот текст).²³

Состојба со водоснабдување во урбаните места во РС Македонија

Анализата на доставените податоци за водоснабдувањето во урбаните места во државата (30 вкупно), покажува релативно стабилен тренд во опфатениот 16-годишен период (2006-2022 година). Трендот на физичко-хемиски и микробиолошки неисправни примероци е во благ пораст во анализираниот период, во однос на прописите односно законската регулатива²⁴. Процентот на неисправни примероци според физичко-хемиската анализа во опфатениот 16-годишен период се движи од 0,7-7,0 %, додека процентот на неисправни примероци во однос на микробиолошката анализа се движи од 0,9-3,33 % (График 1).

Согласно постоечката законска регулатива, Регионалните Центри за јавно здравје го испитуваат квалитетот и безбедноста на водата во обем на т.н основен преглед – А.²⁴ Процентот на неисправни примероци на вода е зголемен како во однос на физичко-хемиската анализа така и во однос на микробиолошката анализа споредено со претходната 2021 година (Табела 1, График 1). И покрај препораките за редовна и соодветна дезинфекција на водите за пиење, кај поголемиот број неисправни примероци на вода причина за неисправноста е појава на матност, отсуство на резидуален хлор и

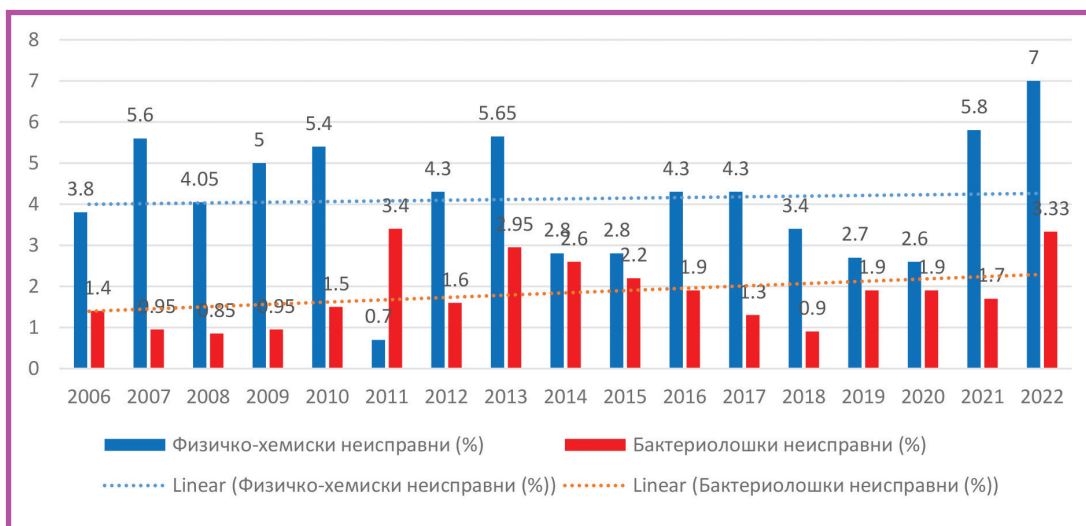
²² WHO. Water, Sanitation and Hygiene. Достапно на: <https://www.who.int/health-topics/water-sanitation-and-hygiene-wash>

²³ Националната годишна програма за јавно здравје на РСМ за 2022 (Сл. Весник на РСМ бр. 33/2022)

²⁴ Правилник за барања за безбедност и квалитет на водата за пиење (Сл. весник на РМ бр. 183/2018)

во помал обем потрошувачка на $KMnO_4$, што укажува на зголемено присуство на органски материи во водата за пиење.

График 1. Структура на здравствената исправност на примероците вода за пиење за период од 2006-2022 година

Извор: ИЈЗ РСМ. 2023

Табела 1. Квантитативен приказ на состојбата на водоснабдувањето во урбаните места во РС Македонија

РС Македонија			Број на анализирани примероци вода					
			Физичко-хемиски анализи			Бактериолошки анализи		
ЖИТЕЛИ	% од вк. население	Увиди	ВКУПНО	Неисправни		ВКУПНО	неисправни	
				#	%		#	%
1 153 626	70.9	71	4660	158	7,0	4412	121	3,3

Извор: ИЈЗ РСМ. 2023

Процентот на неисправни примероци во однос на микробиолошката анализа (3,3 %) пред сè се должи на наод на патогени микроорганизми (аеробни мезофилни бактерии, колиформни бактерии од фекално потекло, *Streptococcus faecalis* и *Escherichia coli*), но мора да се напомене дека тие наоди се однесуваат на сирови води, односно нетретирани води кои согласно препораките од ИЈЗ, биле подложни на тестирање пред соодветниот третман.

Состојба со водоснабдување во руралните места во РС Македонија

Анализирана согласно доставените податоци за 2022 година од регионалните Центри за јавно здравје, состојбата со водоснабдувањето во руралните места во државата е прикажана во табела 2.

Табела 2. Квантитативен приказ на состојбата на водоснабдувањето во руралните места во РС Македонија

ВИД НА ОБЈЕКТИ	Број на:				Број на анализирани примероци вода					
					Физичко-хемиски			Бактериолошки		
	жители		увиди	приме роци	вкупно	неисправни		вкупно	Неисправни	
	#	%				#	%		#	%
Села на градски водовод *	163 778	8.9**	107	1 359	1 248	210	13,6			
Села со сопствен водовод	334 559	18,2	749	3 919	3 715	965	35,7			
Села со други видови објекти ***	33 994	1,9	97	1 144	1 060	166	18,1			
ВКУПНО	532 331		953	6 422	6 023	1 341	22,3			

* Села приклучени на градски водовод или села со чиј водоснабдителен објект управува јавно комунално претпријатие (ЈКП)

** процентот е поголем, за Тетово не се доставени податоци за број на население во тие села

*** други видови објекти (бунари, пумпи, селски чешми, кладенци, сл).

Извор: ИЈЗ РСМ. 2023

Водоснабдувањето во руралните места е поделено во три групи: Села приклучени на градски водовод (епидемиолошки најстабилен и најсоодветен начин на водоснабдување); села со сопствен водоводи и села со други видови на водоснабдителни објекти (бунари, пумпи, селски чешми, кладенци и др.) кои се епидемиолошки најмалку сигурни начини за водоснабдување на населението.

Сеуште висок процент од населението во руралните области (18,2 %) се снабдува со вода за пиење од сопствени водоснабдителни објекти. Нередовниот мониторинг (или целосно отсуство на мониторинг), несоодветното и нестручно одржување на тие објекти, отсуство или нередовна дезинфекција на водата за пиење води до висок процент на неисправни примероци на вода за пиење (35,7

% во однос на физичко-хемиската анализа и 45,6 % во однос на микробиолошката анализа). Овие проценти се значително пониски кај села кои се приклучени на градски водовод или имаат сопствено јавно комунално претпријатие (околу 8,9 % од населението), каде 13,6 % од примероците се неисправни во однос на физичко-хемиската анализа и околу 8,2 % во однос на микробиолошката анализа (процентот се однесува на испитани примероци на сива и нехлорирана вода).

Иако мал процент од населението се водоснабдува од други, епидемиолошки несигурни начини (1,9 %), очекувано, кај 49,2 % од испитаните примероци вода во тие села и кај 45,6 % од селата со сопствен водовод и села кои сами управуваат со водоснабдителниот објект, се идентификувани индикатори на фекално загадување на водата (колиформни бактерии од фекално потекло, E. Coli и Streptococcus faecalis), Pseudomonas aeruginosa како и зголемен број на колонии на 22 и 37 OC. Кај водоснабдувањето на села со сопствен водовод се забележува влошување на состојбата споредено со претходната 2021 година, додека пак на примероци вода кај села од останати водоснабдителни објекти состојбата е речиси идентична со претходната година.

Во однос на физичко-хемиската анализа, несообразноста главно се однесува на отсуството или намалена содржина на резидуален хлор во третираната вода за пиење, зголемена потрошувачка на КМпО4, зголемена матност, зголемена содржина на железо, манган, нитрати и нитрити. Зголемена содржина на нитрати е регистрирана во некои од селата во Кумановскиот регион и Кратово, додека зголемена содржина на нитрити во селата во Прилепскиот регион.

Во сегментот на водоснабдувањето со здравствено исправна вода за пиење во континуитет се провлекуваат пропустите од типот на недефинирани заштитни зони околу извориштата на вода за пиење и непочитување на истите, непостоење на соодветна опрема за пречистување и дезинфекција на водата и несоодветно стручно одржување.

Состојба со водоснабдување во други објекти од јавно-здравствен интерес

Водоснабдувањето во други објекти од јавно-здравствен интерес како што се **викенд населби, хотелско-угостителски објекти или туристички објекти, работни организации** др., се следи со цел да се превенира потенцијалната појава на хидрични епидемии кои ќе го афектираат здравјето на населението, но и здравствениот систем и општеството во целина. Се работи за објекти кои имаат сопствен водоснабдителен објект..

Табела 3. Мониторинг на водоснабдувањето од локални водоснабдителни системи во викенд населби, хотелско-гостителски и туристички објекти за 2022 година

Град	# на објекти	Увиди	# на примероци	Физичко-хемиска анализа			Бактериолошка анализа		
				вкупно	неисправни	% на неисправни	вкупно	неисправни	% на неисправни
Скопје	/	12	27	27	0	0,0	27	1	3,7
Куманово	1	/	4	4	0	0,0	4	0	0,0
Крива Паланка и о. Ранковце	1	/	1	1	0	0,0	1	0	0,0
Кратово	/	/	1	1	0	0,0	1	0	0,0
Битола	5	1	5	4	0	0,0	5	1	20,0
Ресен	18	1	12	12	0	0,0	12	0	0,0
Охрид	8	2	8	8	4	50,0	8	4	50,0
Струга	3	2	3	3	2	66,7	3	2	66,7
Тетово	/	/	3	3	1	33,3	3	3	100,0
Гостивар	8	2	36	18	4	22,2	18	6	33,3
Кочани	/	/	3	3	0	0,0	3	1	33,3
Виница	/	/	91	91	12	21,1	91	28	30,7
Берово	/	/	37	37	8	21,6	37	3	8,0
Гевгелија	3	1	3	3	3	100,0	3	3	100,0
ВКУПНО	47	21	234	215	34	15,8	216	52	24,1

Извор: ИЈЗ РСМ. 2023

Како најчеста причина за несообразност со законските прописи во однос на физичко-хемиската анализа се идентификувани: зголемена матност и зголемена содржина на органски материи, а во помал број случаи, отсуство или намалена количина на резидуален хлор. Во однос на микробиолошката анализа пак, најчеста причина е зголемениот број на колонии на 22°C и 37°C, како и присуство на индикатори на фекална контаминација на водата за пиење (колиформни бактерии од фекално потекло, *E. coli* и *Streptococcus faecalis*). Сето ова укажува на несоодветно управување со водоснабдителните објекти и пропусти од типот на нередовна или отсуство на дезинфекција на водата за пиење, недефинирани зони на санитарна заштита и непочитување на истите, отсуство на обучен кадар кој ќе се занимава со работи поврзани со безбедноста на водата за пиење.

Во објектите кои се од јавно-здравствен интерес, анализирани се 234 примероци вода и извршени 21 теренски увиди. Констатирано е дека 15,8 % од анализираниите примероци се неисправни во однос на физичко-хемиските анализи. Микробиолошка контаминација е утврдена кај 24,1 % од примероците што претставува влошување во однос на претходната година во однос на микробиолошката анализа (Табела 3).

Од вкупно 27 објекти главно од прехранбената индустрија, анализирани се 797 примероци и извршени се 53 увиди во **индустриски/производни објекти** со локални водоснабдителни системи или сопствени изворишта (Табела 4). Утврдено е дека 17,1 % од анализираниите примероци се неисправни во однос на физичко-хемиската анализа и 19,2 % во однос на микробиолошката анализа, состојба речиси идентична со претходната 2021 година.

Табела 4. Мониторинг на водоснабдувањето од локални водоснабдителни системи и сопствени изворишта во работни организации за 2022 година

Град	# на објекти	увиди	# на примероци	Физичко-хемиска анализа			Бактериолошка анализа		
				вкупно	неис-правни	% на неисправни	вкупно	неис-правни	% на неисправни
Скопје	/	33	87	78	14	17,9	85	36	42,4
Куманово (училишни објекти)	/	/	90	90	22	24,4	90	14	15,6
Битола	10	2	21	20	0	0,0	21	0	0,0
Демир Хисар	1	1	1	1	0	0,0	1	0	0,0
Кичево	5	1	17	17	10	58,8	17	7	41,2
Прилеп	2	2	40	40	0	0,0	40	0	0,0
Охрид	2	1	2	2	0	0,0	2	0	0,0
Струга	1	1	1	1	0	0,0	1	0	0,0
Тетово	/	/	228	228	9	3,9	229	59	25,8
Гостивар	5	0	16	8	1	12,5	8	1	12,5
Штип	1		24	24	24	100,0	24	24	100,0
Кочани	/	/	61	61	4	6,6	61	11	18,0
О. Чешиново/Облешево			18	18	7	38,9	18	7	38,9
Делчево	/	/	61	61	1	1,6	61	8	13,1
Македонска Каменица									
Велес	/	/	2	2	/	/	2	/	/
ВКУПНО	27	53	797	776	110	17,1	788	186	19,2

Извор: ЦЈЗ, ИЈЗ РСМ. 2023

Промена на органолептичките својства на водата (зголемена матност, намалена рН), присуство на азотни соединенија (нитрати), зголемена содржина на органски материи, железо и манган, намалена содржина или отсуство на резидуален хлор, се најчестите причини за отстапувања од законските прописи кои се пријавени од страна на соодветниот ЦЈЗ. Во однос на микробиолошката неисправност, како најчеста причина се идентификувани зголемениот број на бактериски колонии, *Pseudomonas aeruginosa*, како и присуство на индикатори на фекално загадување на водата за пиење.

Како место кон кое треба да се насочат јавно-здравствените акции и мерки е наодот на колиформни бактерии и *Escherichia coli* во водоснабдителните објекти во училишна средина во Кумановскиот регион на кои укажува ЦЈЗ Куманово исто како и претходната 2021 година. Детектирани се пропусти кои исто како и во хотелско-угостителските објекти, се привлекуваат години наназад.

Согласно НГПЈЗ за 2022, извршен е и мониторинг на јавни водоснабдителни објекти (природни минерални и лековити води) т.н. **води со посебни својства**. Од вкупно 16 мониторирали објекти, земени се 59 примероци вода за анализа, 53,5 % од примероците биле неисправни во однос на физичко-хемиската анализа и 20,8 % во однос на бактериолошката анализа.

Анализата на состојбата на **останатите објекти (крајпатни, споменични и чеши во верски објекти)** покажува дека значително пониски 15,1 % од испитаните примероци биле неисправни во однос на физичко-хемиската анализа во однос на минатата година кога процентот на неисправни изнесувал

34,5 %. Во однос на бактериолошката анализа, неисправни биле 46,9 % од примероците, споредено со 53,3% во 2021 година (Табела 5). Сето ова укажува на лошо одржување на овие водоснабдителни објекти.

Табела 5. Мониторинг на водоснабдувањето од објекти во населени места (крајпатни, споменични и чешми во верски објекти) за 2022 година

Град	# на објекти	увиди	# на примероци	Физичко-хемиска анализа			Бактериолошка анализа		
				вкупно	неисправни	% на неисправни	вкупно	неисправни	% на неисправни
Скопје	/	24	136	127	35	27,6	128	66	51,6
Куманово	/	/	12	12	4	33,3	12	2	16,7
Кратово	4	/	5	5	1	20,0	5	1	20,0
Крива Паланка и о. Ранковце	1	/	9	9	0	0,0	9	2	22,2
Битола	10	2	29	28	9	32,1	29	17	58,6
Демир Хисар	5	1	9	9	0	0,0	9	9	100,0
Ресен	7	3	9	9	1	11,1	9	7	77,8
Кичево	5	2	11	7	2	28,6	11	5	45,5
Прилеп	/	2	19	18	5	27,8	17	13	76,5
Крушево	10	4	7	7	4	57,1	7	7	100,0
Охрид	3	3	91	91	3	3,3	91	47	51,6
Струга	2	2	58	58	1	1,7	58	3	5,2
Тетово	/	/	11	11	1	9,1	11	7	63,6
Гостивар	20	8	41	20	1	5,0	21	3	14,3
Штип	5		60	60	0	0,0	60	4	6,7
Струмица	10	9	9	9	0	0,0	9	1	11,1
Кочани	/	5	222	222	42	18,9	222	130	58,6
Пехчево	/	5	16	16	2	12,5	16	6	37,5
Македонска Каменица	/	2	17	17	0	0,0	17	10	58,8
Берово	/	6	24	24	3	12,5	24	5	20,8
Делчево	/	2	39	39	9	23,1	39	29	74,4
Гевгелија	7	/	17	17	/	/	17	11	64,7
ВКУПНО	89	80	851	815	123	15,1	821	385	46,9

Извор: ЦЈЗ, ИЈЗ РСМ. 2023

И кај овие објекти идентификувани се истите причини за отстапување во однос на физичко-хемиските параметри (промена на органолептичките својства на водата - зголемена матност, присуство на боја), намалена рН, присуство на азотни соединенија како што се нитрати, зголемена содржина на органски материји, железо и манган. Истото се однесува и на микробиолошките параметри..

СОСТОЈБА И КВАЛИТЕТ НА ПОВРШИНСКИТЕ ВОДИ ВО РС МАКЕДОНИЈА ЗА 2022 ГОДИНА

Образложение

Заштитата на површинските води со цел зачувување и унапредување на здравјето на луѓето значи и обезбедува структуриран пристап кон разбирање на површинските води и нивните сливови за поддршка на идентификацијата, проценката и приоритетизација на ризиците, развој на стратегии за управување со нивна контрола како основа за обезбедување безбедна вода за пиење.

Заштитата на површинските води оди во прилог на исполнувањата на барањата од Целта бр. 6 (од Целите за одржлив развој на ОН) која гласи „Да се обезбеди пристап до вода и санитарни услови за сите“, со образложение дека заштитата на квалитетот на водата и екосистемите поврзани со водата имаат корист за здравјето на животната средина, што на крајот придонесува за заштита на јавното здравје.²⁵

Во НГПЈЗ акцентот е ставен на мониторингот на површинските води кои се користат за спорт и рекреација, за наводнување во земјоделието, за одгледување на конзумна риба или за спортски риболов, како и на локалитети каде се зафаќаат води за водоснабдување на населението со вода за пиење. Квалитетот и безбедноста на површинските води кои се користат за капење и површинските води за другите намени треба да ги задоволат законските прописи и граничните вредности пропишани во истите^{26,27}.

Податоци на Центрите за јавно здравје за состојбата на површинските води од природните езера

Состојбата на површинските води вклучително и состојбата на трите природни езера кои се користат за капење, спорт и рекреација е прикажана во Табела 6.

Табела 6. Квантитативен извештај за број на увиди и извршени анализи на примероци на површинска вода од природните езера за 2022 година

ПРИРОДНО ЕЗЕРО			Физичко-хемииска анализа		Бактериолошка анализа	
	увиди	вк. број на примероци	вкупно	класа	вкупно	класа
Охридско Езеро	45	157	157	157-I класа	157	ОДЛИЧНА
Преспанско Езеро	22	35	35	29-II, 5-III	35	15-II, 5-III
Дојранско Езеро	6	24	24	III, IV, V	24	ОДЛИЧНА
ВКУПНО	73	216	216		216	

Извор: ЦЈЗ, ИЈЗ РСМ. 2023

25 WHO. Protecting surface water for health: Identifying, assessing, and managing drinking- water quality risks in surface-water catchments. Достапно на: https://www.who.int/water_sanitation_health/publications/pswh/en/

26 Правилник за начинот и мерките за управување со водите за капење, техничките критериуми и целите на квалитетот на водата за капење, како и начинот и постапката за информирање на јавноста за резултатите од мониторингот на водата за капење (Службен весник на РМ бр. 129/2016)

27 Уредбата за класификација на водите (Службен весник на РМ бр. 18/99)

Согласно доставените извештаи од регионалните Центри за јавно здравје кои територијално ги покриваат регионите каде се наоѓаат природните езера (Табела 6), може да се заклучи дека водата од Охридското и Дојранското Езеро согласно микробиолошките параметри кои се испитани, 100 % од испитаните примероци површинска вода се класифицираат како «одлична». Водата од Преспанско Езеро се класифицира во II и III класа заради присуство на *Escherichia coli*, додека во однос на физичко-хемиските параметри, Преспанското Езеро отстапува во 5 примероци на вода главно заради зголемена матност и нитрити. Дојранското Езеро се класифицира во III, IV и V класа заради зголемена матност како и заради присуство на амонијак.

Податоци на Институтот за јавно здравје на РСМ за состојбата на природните езера

ЈЗУ Институтот за јавно здравје на РСМ согласно предвидените обврски од НГПЈЗ, од 2022 година започна да го мониторира квалитетот и безбедноста на површинските води од трите природни езера, а не само од Охридското Езеро како што во изминатите години беше пракса. Составот (квалитетот) и здравствената исправност на површинската вода од Охридско, Преспанско и Дојранско Езеро се следат во однос на одредени физичко-хемиски, радиолошки параметри, како и три основни микробиолошки параметри (*Enterococcus*, *Escherichia coli* и *вкупен број на термотолерантни колиформни бактерии*) согласно одредбите на националната легислатива и ЕУ Директивата за води за капење и националната легислатива^{27,28}.

Во однос на радиолошката анализа, водата од сите три езера се класифицира во I класа (Табела 11). Охридското Езеро во однос на физичко-хемиската анализа во сите 12 примероци површинска вода е оценета во I класа (Табела 7), додека водата од Преспанското Езеро за 18.2 % и од Дојранското Езеро за 9,1 % од вкупно испитаните примероци отстапува заради зголемена содржина на железо (Табела 8 и Табела 9).

Микробиолошки, водите од **Охридското Езеро** и **Преспанското Езеро** се класифицираат како “ОДЛИЧНИ”, со исклучок на 1 примерок од Охридско Езеро (месец април), каде водата се класифицира како “НЕЗАДОВОЛИТЕЛНА” заради зголемен број на цревни ентерококи (*Enterococcus*), и еден примерок површинска вода од Преспанско Езеро каде заради зголемен раст на *E. coli* се класифицира како “НЕЗАДОВОЛИТЕЛНА” (месец февруари).

Водата на **Дојранско Езеро** се класифицира како ОДЛИЧНА од вкупно 10 испитани примероци, 2 примерока се класифицираат како НЕЗАДОВОЛИТЕЛНИ заради зголемен број на цревни ентерококи (месец април) и *E. coli* (месец февруари) како и 1 примерок како “ДОБРА” заради зголемен раст на **Enterococcus spp.** (месец октомври).

Заради зголемен најверојатен број на колиформни бактерии 33,3 % од испитаните примероци површинска вода на Охридско Езеро спаѓаат во IV-V класа, а 25 % во III класа, додека 58,3 % од испитаните примероци од Преспанско Езеро и 42 % од Дојранско Езеро се класифицираат во III класа. Во V класа спаѓаат 25 % од Преспанското Езеро и 50,5 % од Дојранското Езеро.

Во однос на радиолошката анализа, површинските води се класифицираат во I класа.

28 EU Bathing Water Directive (2006/7/EC)

Податоци на Институтот за јавно здравје на РСМ за состојбата на површинските води од реките

Примероците површинска вода од **Река Вардар, низводно од Гевгелија**, во однос на физичко-хемиската анализа се класифицираат од III-V класа главно заради зголемена содржина на нитрити и железо.

Тешките метали се регистрирани во трагови, односно водата според овие параметри спаѓа во I класа. Според горенаведеното, може да се заклучи дека не постои евидентно прекугранично загадување со токсични тешки метали кои се следат во лабораториите на ИЈЗ (Табела 12).

Во однос на микробиолошката анализа површинската вода од реката спаѓа во V класа заради зголемениот најверојатен број на термотолеранти колиформни бактерии и наод на одредени индикатори на фекално загадување на водата од река Вардар (*Escherichia coli*, *Enterococcus spp.*). Поради тоа, согласно постоечката законска регулатива, површинската вода која е многу загадена и хипертрофична вода, во природна состојба не може да се употребува за ниедна намена.

Во однос на радиолошката анализа, површинската вода се класифицира во I класа.

Површинската вода од **Река Вардар, низводно од Трубарев**, микробиолошки се класифицира во V класа заради зголемен најверојатен број на термотолеранти колиформни бактерии, во сите месеци, додека во однос на физичко-хемиската анализа во III-IV класа главно заради зголемена содржина на нитрити, а во помал обем заради зголемена содржина на железо, со исклучок во месец април и декември, каде се класифицира во I класа (Табела 14).

Површинската вода е многу загадена, хипертрофична вода која во природна состојба не може да се употребува за ниедна намена.

Според НГПЈЗ не е предвидено површинската вода од р. Вардар – Трубарев, да се следи во однос на радиолошка анализа.

Според резултатите од лабораториските анализи, а во однос на физичко- хемиската анализа површинската вода од **Река Лепенец**, сливно подрачје на Река Вардар, се класифицира од III-V класа зголемена содржина на железо и нитрити а во помал обем заради зголемена содржина на манган (Табела 13).

Останатите тешки метали се регистрирани во трагови, односно водата според овие параметри спаѓа во I класа.

Во однос на микробиолошката анализа, сите анализирани примероци површинска вода од реката спаѓаат во V класа заради зголемен најверојатен број на термотолеранти колиформни бактерии како и наод на индикатори на фекално загадување на водата од реката (*E. coli*, *Enterococcus spp.*). Површинската вода е многу загадена, хипертрофична вода која во природна состојба не може да се употребува за ниедна намена.

Во однос на радиолошката анализа, површинската вода се класифицира во I класа (Табела 16).

Табела 7. Физичко-хемијска анализа на површинска вода од Охридско Езеро за 2022 година

Месец	pH	Еп. спровод. (µS/cm)	NH ₄ (mg/L)	NO ₂ (mg/L)	NO ₃ (mg/L)	Cl (mg/L)	SO ₄ (mg/L)	Fe (mg/L)	Mn (mg/L)	Cu (mg/L)	Zn (mg/L)	Pb (mg/L)	Co (mg/L)	Ni (mg/L)	Cr (mg/L)
Јануари	8,25	237	0	0	0,072	7,091	10,9	0,016	0,028	0,002	0,012	0,01	0,001	0	0
Февруари	8,25	242	0	0	0,061	8	20,5	0,051	0,007	0,004	0,045	0,002	0	0	0
Март	8,09	224	0	0	0,000	6	9,0	0,020	0	0	0,024	0	0,006	0	0
Април	8,26	227	0	0	0,059	6	17,3	0,030	0	0,004	0,05	0	0,004	0	0
Мај	8,78	219	0	0	0	2	7,3	0,025	0,001	0,003	0,046	0	0,003	0	0
Јуни	7,86	234	0	0	0,079	6	9,4	0,019	0,001	0,002	0,1	0,001	0,01	0	0
Јули	8,4	215	0	0	0,09	6	12,9	0,056	0,001	0,008	0,039	0	0,004	0	0
Август	8,33	213	0	0	0	5	6,2	0,020	0,001	0,002	0,031	0	0,007	0	0
Септември	8,39	215	0	0,003	0	7	7,2	0,026	0	0,001	0,053	0,003	0	0,001	0
Октомври	8,39	240	0	0	0	3,545	10,9	0,032	0,002	0,005	0,032	0	0,005	0	0
Ноември	8,18	213	0	0	0,115	4,964	10,3	0,022	0,001	0,001	0,042	0	n.d	0	0
Декември	8,26	211	0	0	0,029	1,41	7,7	0,028	0	0	0,045	0,002	0,001	0	0
Просек	8,29	224,17	0,0	0,000	0,04	5,35	10,8	0,029	0,00	0,00	0,05	0,00	0,00	0,0001	0,0
Min.	7,86	211	0,0	0,00	0,00	1,4	6,2	0,016	0	0	0,012	0	0	0	0
Max.	8,78	242	0,0	0,00	0,12	7,091	20,5	0,056	0,028	0,008	0,1	0,01	0,01	0,001	0

Табела 8. Физичко-хемијска анализа на површинска вода од Преспанско Езеро за 2022 година

Месец	pH	Еп. спровод. (µS/cm)	NH ₄ (mg/L)	NO ₂ (mg/L)	NO ₃ (mg/L)	Cl (mg/L)	SO ₄ (mg/L)	Fe (mg/L)	Mn (mg/L)	Cu (mg/L)	Zn (mg/L)	Pb (mg/L)	Co (mg/L)	Ni (mg/L)	Cr (mg/L)
Јануари															
Февруари	8,32	238	0	0	0,0036	7	84,5	0,102	0,012	0,003	0,041	0	0,005	0	0
Март	9,26	148,9	0	0	0,059	5	8,98	0,361	0,005	0,003	0,1	0,003	0,001	0	0
Април	8,5	214	0	0	0,047	9	11,54	0,025	0,009	0,003	0,075	0	0,001	0	0
Мај	8,2	226	0	0	0,073	7	14,1	0,019	0,002	0	0,034	0	0,002	0	0
Јуни	8,36	215	0	0	0,002	8	17,3	0,034	0,004	0	0,029	0	0	0,005	0
Јули	8,79	198,9	0	0	0,164	5	10,9	0,107	0,004	0,003	0,024	0,003	0,003	0,004	0
Август	8,63	199,3	0	0	0,118	6	15,38	0,008	0,002	0,005	0,003	0	0,003	0,009	0
Септември	8,86	215	0	0	0,039	6	9,876	0,026	0	0,004	0,029	0,001	0,01	0,002	0
Октомври	8,13	236	0	0	0,0287	7,091	14,74	0,093	0,004	0,004	0,029	0	0	0	0
Ноември	7,16	234	0	0	0,117	7,091	10,9	1,94	0,033	0,004	0,085	0,002	0,004	0	0
Декември	8,1	205	0	0	0,132	7	13	0,124	0,002	0	0,049	0,002	0	0	0,001
Просек	8,39	211,83	0	0	0,07	6,70	19,20	0,26	0,01	0,003	0,05	0,001	0,003	0,002	0,0001
Min.	7,16	148,9	0	0	0,002	4,96	8,98	0,008	0	0	0,003	0	0	0	0
Max.	9,26	238	0	0	0,164	8,509	84,5	1,94	0,033	0,005	0,1	0,003	0,01	0,009	0,001

Табела 9. Физичко-хемика анализа на површинска вода од Дојранско Езеро за 2022 година

Месец	pH	Ел. спровод. (µS/cm)	NH ₄ (mg/L)	NO ₂ (mg/L)	NO ₃ (mg/L)	Cl (mg/L)	SO ₄ (mg/L)	Fe (mg/L)	Mn (mg/L)	Cu (mg/L)	Zn (mg/L)	Pb (mg/L)	Co (mg/L)	Ni (mg/L)	Cr (mg/L)
Јануари															
Февруари	8,39	673	0	0	0,342	46	20,5	0,059	0,006	0,004	0,063	0	0,01	0	0
Март	8,77	673	0	0	0,261	49	24,34	0,033	0,003	0,004	0,052	0,004	0	0	0
Април	8,94	670	0	0	0,59	51	24,34	0,026	0,001	0,003	0,036	0	0	0	0
Мај	8,49	683	0	0	0,241	46	65,3	0,035	0,002	0	0,048	0	0	0	0
Јуни	8,01	707	0	0	0,352	49	44,25	0,032	0,008	0,002	0,028	0,003	0,004	0,004	0
Јули	8,99	669	0	0	0,369	50	77,97	0,037	0,012	0,009	0,027		0,001	0,003	0
Август	9,25	655	0	0	0,201	54	73,62	0,217	0,023	0,008	0,039	0	0,011	0,001	0
Септември	9,19	670	0	0	0,331	50	69,78	0,015	0,003	0,005	0,085	0,001	0	0,007	0
Октомври	8,95	727	0	0	0,247	44,67	71,7	0,067	0,009	0,002	0,037	0	0,005	0	0
Ноември	8,62	667	0	0	0,309	52,473	68,5	0,189	0,01	0,002	0,076	0	0	0	0
Декември	8,43	678	0	0	0,254	53	73	0,54	0,006	0,001	0,078	0	0	0	0,001
Просек	8,73	679,27	0	0	0,32	49,63	55,75	0,11	0,01	0,004	0,05	0,001	0,003	0,001	0,0001
Min.	8,01	655	0	0	0,201	44,67	20,5	0,015	0,001	0	0,027	0	0	0	0
Max.	9,25	727	0	0	0,59	54	77,97	0,54	0,023	0,009	0,085	0,004	0,011	0,007	0,001

Табела 10. Микробиолошка анализа на површинските води од Охридско Езеро, Преспанско Езеро и Дојранско Езеро за 2022

Месец	Охридско Езеро			Река Вардар			Река Лепенец		
	MPN (cfu/100 ml)	Enterococcus (cfu/100 ml)	E. coli (cfu/100 ml)	Enterococcus (cfu/100 ml)	E. coli (cfu/100 ml)	Колиф. од фекално пот. на 44 °C	Enterococcus (cfu/100 ml)	E. coli (cfu/100 ml)	Колиф. од фекално пот. на 44 °C
Јануари	0	0	0						
Февруари	161	0	150	2420	0	2420	2420	0	2420
Март	44	20	44	613	26	18	648	83,6	20,8
Април	101	2420	0	275	1	7	64	1011	4
Мај	43	2	1	460	10	17	84	36	2
Јуни	920	16	7	160	10	0	410	146	9
Јули	2420	1	1	488	200	22	204	165	91
Август	23,8	16,8	5,2	15,8	12,2	3,1	2419	4,1	6,3
Септември	48	1	1	75	0	0	1300	13,3	25
Октомври	2420	3	20	2420	3	10	2420	236	74
Ноември	1046	0	0	1420	0	0	1200	20	500
Декември	60	6	6	50	6	20	100	84	0

Табела 11. Радиолошка анализа на површинските води од Охридско Езеро, Преспанско Езеро и Дојранско Езеро за 2022

Месец	Охридско Езеро		Река Вардар		Река Лепенец	
	Вкупна бета активност (Bq/L)	Вкупна алфа активност (Bq/L)	Вкупна бета активност (Bq/L)	Вкупна алфа активност (Bq/L)	Вкупна бета активност (Bq/L)	Вкупна алфа активност (Bq/L)
Јануари	0,075	0,019				
Февруари	0,062	0,016				
Март	0,076	0,024	0,039	0,005	0,424	0,071
Април						
Мај						
Јуни	0,016	0,019	0,149	0,035	0,504	0,076
Јули						
Август						
Септември	0,052	0,011	0,135	0,012	0,418	0,053
Октомври						
Ноември						
Декември	0,039	0,006	0,091	0,034	0,372	0,144
ПРОСЕК	0,05	0,02	0,10	0,02	0,43	0,09

- Примерците површинска вода за радиолошка анализа се земаат квартално

Табела 12. Физичко-хемииска анализа на површинска вода од Река Вардар кај Гевгелија за 2022

Месец	pH	Еп. спровод. (µS/cm)	NH ₄ (mg/L)	NO ₂ (mg/L)	NO ₃ (mg/L)	Cl (mg/L)	SO ₄ (mg/L)	Fe (mg/L)	Mn (mg/L)	Cu (mg/L)	Zn (mg/L)	Pb (mg/L)	Co (mg/L)	Ni (mg/L)	Cr (mg/L)
Јануари	7,96	369	0	0,138	1,47	14,182	20,5	0,062	0,003	0,01	0,031	0	0	0	0
Февруари	8,13	349	0,073	0,048	1,379	15,6	32,7	0,188	0,008	0,006	0,039	0	0,005	0	0
Март	7,99	390	0	0,03	0,045	17,02	23,7	0,47	0,014	0,004	0,033	0,006	0	0,005	0
Април	8,02	294	0	0,016	0,907	12,055	25,62	1,102	0,028	0,009	0,1	0,004	0,007	0,003	0
Мај	8,77	286	0	0,021	1,184	6,736	21,072	0,511	0,021	0,005	0,053	0	0	0,001	0
Јуни	7,54	395	0	0,016	1,924	14,89	18,196	0,02	0,003	0,002	0,051	0	0,005	0,006	0
Јули	8,34	393	0	0,016	1,162	10,636	23,7	0,068	0,013	0,002	0,05	0,007	0,004	0,001	0
Август	9,23	204	0	0	0,354	12,054	17,812	0,838	0,026	0,006	0,022	0,008	0,005	0,014	0
Септември	8,9	335	0	0	2,291	14,891	21,1	1,785	0,045	0,009	0,056	0,009	0	0,003	0
Октомври	8,81	336	0	0,01	0,397	15,954	24,34	0,081	0,004	0,008	0,055	0	0,001	0,001	0
Ноември	7,87	311	0	0	1,082	10,991	28	1,658	0,048	0,009	0,043	0,006	0	0,001	0,001
Декември	7,78	296	0	0,044	1,537	4,96	17,94	0,099	0,002	0	0,04	0	0,001	0	0,001
Просек	8,28	329,8	0,01	0,028	1,14	12,50	22,89	0,57	0,018	0,006	0,05	0,003	0,002	0,003	0,0002
Min.	7,54	204,0	0,00	0,000	0,05	4,96	17,81	0,02	0,002	0,000	0,02	0,00	0,00	0,00	0,00
Max.	9,23	395,0	0,07	0,138	2,29	17,02	32,66	1,79	0,048	0,010	0,10	0,01	0,01	0,01	0,00

Табела 13. Физичко-хемијска анализа на површинска вода од Река Лепенец за 2022

Месец	pH	Еп. спровод. (µS/cm)	NH ₄ (mg/L)	NO ₂ (mg/L)	NO ₃ (mg/L)	Cl (mg/L)	SO ₄ (mg/L)	Fe (mg/L)	Mn (mg/L)	Cu (mg/L)	Zn (mg/L)	Pb (mg/L)	Co (mg/L)	Ni (mg/L)	Cr (mg/L)
Јануари															
Февруари	7,59	379	0,53	0,24	2,27	25	33,3	0,654	0,062	0,006	0,041	0,002	0,003	0	0
Март	8,02	412	0,91	0,054	1,418	25	33,3	1	0,075	0,006	0,091	0	0,01	0,006	0
Април	7,64	266	0	0	0,878	9	14,1	1,17	0,069	0,006	0,085	0,001	0,004	0,002	0
Мај	8,95	188,6	0	0,027	0,784	4	13,588	1	0,053	0,005	0,079	0,001	0,003	0,001	0
Јуни	8,07	279	0	0,105	0	8	17,3	1,03	0,041	0,005	0,09	0	0	0,006	0,001
Јули	8,06	386	0	0,046	2,475	5	21,14	1,399	0,06	0,006	0,042	0,006	0,005	0	0
Август	8,01	413	0,452	0,175	1,128	16	18	1,42	0,036	0,005	0,075	0,01	0,01	0,043	0
Септември	7,84	411	0	0,08	3,487	17	17,3	0,803	0,026	0,007	0,062	0,001	0,001	0,004	0
Октомври	8,07	360	0	0,036	2,346	24	14,1	0	0,001	0,006	0,039	0,001	0,004	0,002	0
Ноември															
Декември	7,72	296	0	0	1,504	3	17,3	0	0,005	0,001	0,082	0	0,002	0	0
Просек	8,00	339,1	0,19	0,08	1,63	13	19,94	0,23	0,04	0,01	0,07	0,002	0,004	0,006	0,0001
Min.	7,59	188,6	0,00	0,00	0,00	3	13,59	0,047	0,00	0,001	0,04	0,00	0,00	0,00	0,00
Max.	8,95	413,0	0,91	0,240	3,49	25	33,30	1,42	0,08	0,007	0,09	0,01	0,01	0,04	0,001

Табела 14. Физичко-хемијска анализа на површинска вода од Река Вардар кај Трубареве за 2022

Месец	pH	Еп. спровод. (µS/cm)	NH ₄ (mg/L)	NO ₂ (mg/L)	NO ₃ (mg/L)	Cl (mg/L)	SO ₄ (mg/L)	Fe (mg/L)	Mn (mg/L)	Cu (mg/L)	Zn (mg/L)	Pb (mg/L)	Co (mg/L)	Ni (mg/L)	Cr (mg/L)
Јануари															
Февруари	7,9	391	0,5	0,046	1,36	12	23,7	0,099	0,001	0,002	0,068	0	0,01	0,005	0
Март	7,88	375	0,63	0,021	0,927	12	20,5	0,1	0,011	0,002	0,032	0	0,009	0,002	0
Април	7,24	327	0	0	1	12	20,5	0,1	0,009	0,003	0,039	0,001	0,003	0,002	0
Мај	8,5	279	0	0,2	0,953	5	12,564	0,267	0,012	0,006	0,051	0	0,008	0,007	0
Јуни	7,49	361	0	0,393	1,412	8	17,3	0,405	0,022	0,003	0,03	0	0	0,012	0,001
Јули	6,63	401	0,308	0,054	1	10	17,3	0,253	0,015	0,002	0,066	0	0,006	0	0
Август	7,54	411	1,571	0,49	1,791	14	15	0,238	0,01	0,005	0,0148	0,009	0,004	0	0
Септември	8,71	271	0	0	0	14	8,852	0,332	0,009	0,002	0,035	0,002	0	0,002	0
Октомври	7,85	321	0	0	1	5	10,9	0,122	nd	0,008	0,031	0,007	0,007	0	0
Ноември	7,32	336	0	0,045	1,381	10,63	55,7	0,442	0,014	0,002	0,068	0	0	0	0
Декември	7,34	267	0	0	94	6	18,58	0,162	0,014	0,002	0,047	0,003	0	0	0,001
Просек	7,67	340,0	0,27	0,11	9,48	9,91	20,08	0,23	0,01	0,004	0,04	0,002	0,004	0,003	0,0002
Min.	6,63	267	0	0	0	5	8,85	0,099	0,001	0,002	0,0148	0	0	0	0
Max.	8,71	411	1,571	0,49	94	14	55,7	0,442	0,022	0,008	0,068	0,009	0,01	0,012	0,001

Табела 15. Микробиолошка анализа на површинските води од Река Вардар – Гевгелија, Река Лепенец и Река Вардар – Трубареве за 2022

Месец	Река Вардар – Гевгелија			Река Лепенец			Река Вардар – Трубареве		
	MPN (cfu/100 ml)	Enterococcus (cfu/100 ml)	E. coli (cfu/100 ml)	MPN (cfu/100 ml)	Enterococcus (cfu/100 ml)	E. coli (cfu/100 ml)	MPN (cfu/100 ml)	Enterococcus (cfu/100 ml)	E. coli (cfu/100 ml)
Јануари	2450	1500	0						
Февруари	550	0	550	2450	2000	2400	2420	2000	2000
Март	1732	135	649	2420	2420	2420	2420	2420	2420
Април	2420	1203	2420	2420	2420	1989	2420	2420	2420
Мај	1553	30	187	2420	1986	2420	2420	2420	2420
Јуни	24	122	1	2420	2420	2420	2420	2420	2420
Јули	980	4	44	2420	2420	2420	2420	2420	2420
Август	529	35.9	8.5	2420	2420	2420	2420	2420	2420
Септември	2419	130	160	2420	2420	2420	2419	2419	2419
Октомври	2420	19	1733	2420	1733	2420	2420	2420	2420
Ноември	2420	1046	0				2420	2420	2420
Декември	2420	816	1500	2420	2420	2420	1400	2420	1203

Табела 16. Радиолошка анализа на површинските води од Река Вардар, Река Лепенец за 2022

Месец	Река Вардар – Гевгелија		Река Лепенец	
	Вкупна бета активност (Bq/L)	Вкупна алфа активност (Bq/L)	Вкупна бета активност (Bq/L)	Вкупна алфа активност (Bq/L)
Јануари	0,175	0,033		
Февруари	0,104	0,046	0,098	0,029
Март	0,125	0,044	0,162	0,029
Април				
Мај				
Јуни	0,088	0,021	0,081	0,021
Јули				
Август				
Септември	0,180	0,071	0,114	0,053
Октомври				
Ноември				
Декември	0,097	0,038	0,068	0,014
ПРОСЕК	0,13	0,04	0,10	0,03

Податоци на Центрите за јавно здравје за состојбата на површинските води од вештачките езера (акумулации)

Центрите за јавно здравје вршат редовен мониторинг на квалитетот на водите од вештачките езера (акумулациите) кои се од непосредно значење по здравјето и главно се користат за водоснабдување или спорт и рекреација. Според податоците од доставените извештаи (Табела 17) може да се забележи дека водите од акумулациите претежно спаѓаат во I-III класа во однос на микробиолошката додека во однос на физичко-хемиската анализа се класифицираат од II-V класа. Потребно е да се продолжи со активностите за заштита од ерозија и од загадување, односно еутрофикација на овие водни тела.

Табела 17. Мониторинг на квалитетот на водата од вештачките езера (акумулации) за 2022 година

Езеро/Акумулација			Физичко-хемиска анализа		Бактериолошка анализа	
	увиди	вк. број на примероци	вкупно	класа	вкупно	класа
Младост – Велес (м.м Градска, плажа 1)	1	8	8	III, V	8	одлична
Младост – Велес (м.м плажа брод Панини)		5	5	V	5	одлична
Младост – Велес (м.м плажа Романтик)	1	10	10	III, V	10	одлична
Младост – Велес (м.м плажа Бела Вода)		7	7	V	7	одлична
Тиквешко Езеро, Кавадарци	2	8	8	8-III, V	8	одлична
Акумулација Лисиче		3	3	I, II, III	3	I
Акумулација Мантово, Радовиш		12	12	III, IV, V	12	II, III, IV, V
Мавровско Езеро	3	7	7	7- II	7	7-II
Стрежево, Битола – влез на река Шемница	1	12	12	7-III 1-V	12	11-III
Стрежево, Битола – излез во филтер станица	1	12	12		12	
Езеро Градче, Кочани	2	12	1	II	1	III-IV
Акумулација Турија, Струмица	1	1	4	III, IV	4	II
Акумулација Водоча, Струмица	1	4	4	III, IV	4	II, III
Акумулација Калиманци, М. Каменица	1	3	3	III-IV	3	II
ВКУПНО	14	96	96		96	

Извор: ЦЈЗ, ИЈЗ РСМ. 2022

Податоци на Центрите за јавно здравје за состојбата на површинските води од реките

Согласно НГПЈЗ, Центрите за јавно здравје вршат редовен мониторинг и на квалитетот на површинските води од реките во нивна територијална надлежност. Од (Табела 18) може да се забележи дека главно реките се класифицираат во III-V класа, загадени како последица на антропогеното влијание односно

испуштање на непречистени комунални отпадни води од урбаните населени места директно во реципиентите.

Неопходно потребно е да се унапреди квалитетот на површинските води од реките заради потенцијалната опасност од користење на загадени води за наводнување и влегување на опасностите/агенсите во ланецот на исхрана на добитокот и човекот.

Табела 18. Мониторинг на квалитетот на водата од реки од здравствено еколошки аспект и интерес, 2022 година

Река			Физичко-хемиска анализа		Бактериолошка анализа	
	увиди	број на примероци	Вкупно	Класа	вкупно	класа
Вардар, Гостивар	6	8	8	8-II	8	8-II
Радика, Гостивар	1	1	1	1-I	1	1-I
Лакавица, Гостивар	3	4	4	4-II	4	4-II
Вардар, Скопје		40	40	39-IV, V	40	40-IV, V
Треска, Скопје		22	22	16-II, III, IV, V	22	20-II, III, IV, V
Лепенец, Скопје		9	9	9-IV, V	9	9-IV, V
Пчиња, Скопје		9	9	9-IV, V	9	9-IV, V
Вардар, Велес (м.м мост Башино село)	0	2	2	III, IV	2	IV
Вардар, Велес (м.м мост Долни дукани)	0	2	2	III, V	2	IV
Вардар, Гевгелија	1	2	2	2 - III-V	2	2-IV
Вардар, Тетово	5	5	5	2-III 3- II	5	5-III
Пења, Тетово	5	5	5	5-II	5	5-II
Бистрица, Тетово	2	4	4	4-II	4	4-II
Боговињска Река, Тетово	1	1	1	1-II	1	1-II
Беловишка Река, Тетово		1	1	1-II	1	1-II
Лешочка Река, Тетово		1	1	1-II	1	1-II
Бабуна, Велес	1	3	3	V	3	III
Тополка, Велес	0	2	2	V	2	III
Река Црна (м.м с. Трстеник), Кавадарци	1	1	1	V	1	I
Градска Река, Прилеп	10	20	20	16-IV	20	16-V
Река Брегалница, Штип		12	12	IV, V	12	IV, V
Река Злетовица, Пробиштип (над, во и под Злетово)		12	12	III, IV, V	12	III, IV
Река Струмица	1	12	12	III, IV, V	11	II, III
Водочница, Струмица	1	16	16	III, IV, V	16	II, III, IV
Оризарска Река, Кочани	1	2	2	IV-V	2	II-IV
Кочанска Река, Кочани	1	3	3	III	3	III-IV
Река Брегалница, Делчево	1	2	2	IV	2	V
Река Брегалница, Берово	1	1	1	III	1	III
Желевица, Делчево/Берово	1	1	1	IV	1	III
Река Блатешница, Веница	1	2	2	III-IV	2	I-III
Виничка Река, Веница	1	1	1	III	1	V
Река Осојница, Веница	1	2	2	III-IV	2	II-V
Градечка Река, Веница	1	2	1	III	1	V
Камена Река, М. Каменица	1	4	4	III-IV	4	II-V
Сатеска Река с. Климештани, Охрид	1	1	1	III	1	IV
Коселска Река, Охрид	1	1	1	III	1	III
Велгошка Река, Охрид	1	1	1	III	1	III
Река Пчиња - м.м. с. Стрновац (бања и артерски бунар со минерална вода), Куманово		4	4	I - II	4	

Река			Физичко-хемииска анализа		Бактериолошка анализа	
	увиди	број на примероци	Вкупно	Класа	вкупно	класа
Река Пчиња - м.м. с. Стрезовце (локалитет Визијанус), Куманово		4	4	3-III,1-V	4	
Река Пчиња - м.м. с. Пчиња (бунар за водовод на училиште), Куманово		5	5	5-III, IV, V	5	
Река Пчиња - м.м. с. Пелинце (меморијален центар АСНОМ), Куманово		3	3	3-III, V	3	
Крива Река, Куманово		2	2	2-III	2	
ВКУПНО	52	235	234		234	

Извор: ЦЈЗ, ИЈЗ РСМ 2023

ЗАКЛУЧОЦИ

- Доставените податоци од регионалните ЦЈЗ и нивните подрачни единици говорат дека 70,9 % од населението се снабдува со вода за пиење од централни градски водоводи, додека во руралните средини, околу 8,9 % се приклучени на градските водоводи или имаат сопствено ЈКП, 18,2 % имаат сопствени водоводи со кои сами управуваат и 1,9 % се водоснабдуваат од други објекти за водоснабдување.
- Анализата на доставените податоци за водоснабдувањето во урбаните места во државата (30 вкупно), покажува релативно стабилен тренд во опфатениот 16 годишен период (2006-2022 година).
- Состојбата во 2022 година е влошена во споредба со претходната но и останатите години во однос на процентот на неисправни примероци кои не одговараат на прописите за физичко-хемииска анализа но и во однос на микробиолошката анализа кои што се значително повисоки.
- Во руралните средини, нередовниот мониторинг (или целосно отсуство на мониторинг), несоодветното и нестручно одржување на водоснабдителните објекти, отсуство или нередовна дезинфекција на водата за пиење, со еден збор слабо управување со водоснабдителните објекти, се идентификувани како најчеста причина за неисправност на анализираните примероци вода.
- Во прилог на овој заклучок одат и податоците од испитаните примероци вода за пиење од работните (производни) капацитети, хотелско- угостителските објекти, природните и крајпатни чешми и сл.
- Ризикот по здравјето на населението е највисок кај популацијата која консумира вода од водоснабдителни објекти со кои не стопанисува ЈКП или пак населението само управува со објектите. Истото се однесува и за водоснабдувањето од т.н. други видови на објекти (природни чешми, кладенци, бунари и сл.), кои години наназад се покажуваат како епидемиолошки најнесигурен начин за снабдување со вода за пиење.
- Состојбата на површинските води од трите природни езера согласно микробиолошките параметри за класификација на водите за капење е задоволителна (оценета како одлична во најголемиот број на случаи).
- Согласно податоците и анализите на ИЈЗ за Охридското и Преспанското Езеро, состојбата согласно микробиолошките параметри воглавно е одлична. Дојранското Езеро отстапува во 3 примерока

односно се класифицира како добра и незадоволителна заради идентификација на индикатори на фекално загадување на површинската вода.

- Во однос на физичко-хемиските параметри на површинската вода од природните езера може да се заклучи дека состојбата е одлична. Најголемиот дел од примероците се класифицирани во I и II класа.
- Поради значењето од јавно здравствен аспект, за сите неисправни примероци вода за капење, редовно се известува Државниот санитарен и здравствен инспекторат (ДСЗИ).
- Состојбата на реките Вардар и Лепенец согласно анализираните параметри е загрижувачка особено во однос на микробиолошката контаминација која ги класифицира овие води во V класа на површински води, со што повторно се потврдува неопходната и итна потреба од пречистување на отпадните води во државата. Оваа класификација ги прави неупотребливи за било каква намена од страна на човекот што практично ги сместува во високо загадени и хипертрофични води.

МЕРКИ И ПРЕПОРАКИ

- За сите неисправни примероци вода за пиење редовно се известува Агенцијата за храна и ветеринарство (АХВ), Центарот за управување со кризи (ЦУК), Државниот санитарен и здравствен инспекторат (ДСЗИ) и Секторот за примарна и превентивна здравствена заштита при Министерството за здравство (МЗ).
- Се даваат препораки до општините кои стопанисуваат со објектите за водоснабдување како и до јавните комунални претпријатија да се врши редовно одржување на каптажите, резервоарите и водоводната мрежа, како и да се врши континуирана дезинфекција на водата за пиење.
- Започнато е со функционирање на Јавно-здравствените совети во повеќето општини во РС Македонија при што една од целите за подобрување на пристапот на население до безбедна вода за пиење и намалување на процентот на неисправни примероци вода од бактериолошки аспект е воведување на редовна дезинфекција (хлорирање) на водата во водоводите во селските населби. Акцентот се става на селата кои користат сопствено извориште, но исто така и на селата со чиј водоснабдителен објект стопанисува ЈКП. Извештај за состојбата со водоснабдувањето со предлог-мерки за подобрување на истата, се доставува и до Советите на локалните самоуправи.
- Потребна е промена во методологијата во која ЦЈЗ ќе рапортираат за состојбата на финалните (хлорирани) води, а не на сировите како што досега е правено, со што се создава слика за неисправни примероци на вода од централните водоснабдителни системи
- Присуството на микробиолошки индикатори за фекално загадување на водата за пиење особено во руралните средини и во сировата вода од урбаните средини исто така, укажува на неопходна потреба од подобрување на пристапот до соодветна канализација и третман на отпадните води од населбите.
- Потребно е зајакнување на контролата на работата на ЈКП особено во малите и руралните средини во однос на исполнување на обврската за редовна дезинфекција, контрола на водата за пиење, редовното одржување на водоводната инсталација (резервоарите, опремата и сл.)

ПРОЦЕНКА НА ЗДРАВСТВЕНИОТ РИЗИК ОД БУЧАВАТА ВО ЖИВОТНАТА СРЕДИНА

Во текот на 2022 година согласно програмските задачи следено е нивото на бучавата во градовите Скопје, Битола, Кичево и Куманово од страна на регионалните Центри за јавно здравје.

Извештај за бучавата во Битола

Во текот на месец мај 2022 година извршени се мерења на комуналната бучава во градот Битола. На секое мерно место извршени се четири од по 50 мерења во текот на едно деноноќие и тоа две мерења во периодот ден, едно мерење во периодот вечер и едно мерење во периодот ноќ или вкупно 200 мерења на секое мерно место во сезона. Периодот ден/вечер/ноќ е одреден согласно Законот за заштита од бучава во животната средина (Сл. весник на РМ бр. 79/07) член 20.

Интензитетот на бучавата е прикажан со основните индикатори за бучава преку ден L_d , вечер L_v и преку ноќ L_n изразени во dB (A). Врз основа на Правилникот за гранични вредности на нивото на бучава во животната средина, резултатите од мерењата на комунална бучава на наведените осум мерни места покажуваат варијации на вредностите.

Табела број 1. Ниво на комунална бучава на осум мерни места во градот Битола во текот на 2022 година

Мерно место сезона/пролет	Степен на заштита на подрачјето	Ld	ГВ	Lv	ГВ	Ln	ГВ	Ldvn	LA max	
		dBA								
1	Крстосница ул „Иван Милутиновиќ“ и ул. „Прилепска“	II	58	55	48	55	45	45	58	67
2	ул „Иван Милутиновиќ“ и ул „Столарска“ (двор на Здравствен дом)	II	59	55	52	55	49	45	60	69
3	Бул „1-ви Мај“ и ул „Мирче Ацев“ (Двор на Гимназија Ј.Б. Тито)	II	56	55	53	55	48	45	59	66
4	ул „Партизанска“ и ул „АСНОМ“ (Двор на Клиничка болница)	I	53	50	43	50	42	40	53	67
5	Крстосница ул. „Борис Кидрич“ и ул. „Никола Тесла“	III	58	60	52	60	47	55	59	67
6	Крстосница ул „Партизанска“ и ул „Пигу Гули“	II	56	55	54	55	46	45	58	70
7	ул „Карпош“ - ул 4-ти Ноември (Двор на детска градинка „Вангел Мајорот“)	II	54	55	50	55	45	45	57	69
8	Крстосница ул „Јадранска“ и ул „Боривоје Радисављевиќ“	II	45	55	39	55	39	45	49	59

Интензитетот на бучавата е прикажан со основните индикатори за бучава преку ден L_d , вечер L_v и преку ноќ L_n изразени во dB(A). Врз основа на Правилникот за гранични вредности на нивото на бучава во животната средина, резултатите од мерењата на комунална бучава на наведените осум мерни места покажуваат варијации на вредностите.

Интензитетот на бучавата во подрачјата со втор степен на заштита од бучава во најголем број на мерни места е минимално зголемен над граничната вредност. Најголемо отстапување од граничната вредност е измерено на мерно место (мм) 2 (двор на Здравствен дом) каде отстапувањата се за 4 dB(A) во периодот ден и ноќ. На мм 1 и 3 (Крстосница ул “Иван Милутиновиќ” со ул. “Прилепска” и двор на Гимназија „Јосип Броз Тито“), отстапувањата од граничната вредност се за 3 и 1dB (A) во периодот ден, додека отстапување од граничната вредност во периодот ноќ за 3dB има само на мм 3. На мм 6 и 7 нивото на бучава е во гранична вредност. Во подрачјата со втор степен на заштита не е утврдено отстапување од граничната вредност во периодот вечер.

Во подрачјето со прв степен на заштита од бучава (двор на Клиничка болница „Д-р Трифун Пановски“) отстапување од граничната вредност во периодот ден и ноќ е за 3 и 2 dB(A), а во периодот ноќ нема отстапувања од гранична вредност.

Во подрачјето со трет степен на заштита од бучава на мерно место 5 (Крстосница на ул. „Борис Кидрич“ и ул. „Никола Тесла“) не е утврдено отстапување од граничната вредност.

Максималното ниво на бучава изнесува 70 dB(A) и е измерено на мерно место 6 (Крстосница ул „Партизанска“ и ул „Питу Гули“) лоцирано во подрачје од втор степен на заштита од бучава.

Најниски вредности на ниво на бучава се измерени на мерно место 8 (Крстосница на ул. „Јадранска“ и ул. „Боривоје Радосавлевиќ“) каде интензитетот на бучава за трите индикатори (ден/вечер/ноќ) е за 10 dB (A) под граничната вредност.

Извештај за бучавата во Кичево

Од извршените вкупно 1400 мерења на бучава во животната средина за 2022 година, Кичево во сезона пролет на 7 мерни места (по 50 мерења на секое мерно место, наутро, дење, вечер и ноќе) може да се констатира следното: Граничните вредности за основните индикатори за бучава во животната средина предизвикани од различни извори на некои мерни места во целодневен просек ги надминуваат граничните вредност одредени со Правилникот за гранични вредности на нивото на бучава на животната средина“ (Сл. Весник на РМ бр. 120/08).

Табела број 2. Ниво на комунална бучава на седум мерни места сезона-пролет 2022 година

Мерно место	Степен на заштита на подрачјето	Ld	ГВ	Lv	ГВ	Ln	ГВ	Ldvn	LA max
		dBA							
1 Магистрален пат - дирекција А.Д. Тајмиште	III	58	60	65	60	48	55	64	75
2 Крстосница Магистрален пат Мак.Брод - Жито Караорман	III	65	60	63	60	55	55	66	74
3 Крстосница на ул. „11-ти Септември“ (двор)	II	53	55	51	55	47	45	55	64
4 Крстосница Хотел „Арабела“	II	59	55	50	55	45	45	57	67
5 Двор на гимназија „Мирко Милевски“	III	61	60	59	60	44	55	61	70
6 Двор на Општа болница	I	53	50	43	50	42	40	52	60
7 Крстосница кај плоштад-центар-Рамстор	III	62	60	61	60	55	55	64	70

Во текот на месец април и октомври 2022 година извршени се мерења на нивото на комунална бучава во градот Кичево. На секое мерно место извршени се четири од по 50 мерења во текот на едно деноноќие и тоа две мерења во периодот ден, едно мерење во периодот вечер и едно мерење во периодот ноќ или вкупно 200 мерења на секое мерно место во сезона.

Интензитетот на бучавата е прикажан преку основните индикатори за бучава преку ден Ld, преку вечер Lv и преку ноќ Ln изразени во dB(A). Периодот ден/вечер/ноќ е одреден согласно Законот за заштита од бучава во животната средина (Сл. весник на РМ бр. 79/07) член 20.

Во подрачјето од прв степен на заштита од бучава (двор на општа болница Кичево), интензитетот на бучавата е надминат во периодот ден и ноќ минимално над граничната вредност за 3 и 2 dB (A). Во периодот вечер интензитетот на бучавата е во гранична вредност.

Во подрачјата со втор степен на заштита од бучава, на мерно место (мм) 3 отстапување од граничната вредност е измерено само во периодот ноќ за 2 dB (A), додека на мм 4 отстапување од граничната вредност е измерено во периодот ден за 4 dB (A).

Во подрачјата со трет степен на заштита од бучава отстапување од граничната вредност во периодот ден се измерени на мерно место (мм) 2 и 7 и тоа за 5 и 2 dB (A), а на мм 1,2 и 7 во периодот вечер отстапувањето од граничната вредност е за 5,3 и 1dB (A). Во периодот ноќ интензитетот на бучавата е на ниво на граничната вредност.

Максималното ниво на бучава во сезона есен изнесува 75 dB(A) и е измерено на мерно место 1 (Магистрален пат - дирекција А.Д. Тајмиште) лоцирано во подрачје од трет степен на заштита од бучава.

Најниски вредности на ниво на бучава во периодот ден/вечер/ноќ се измерени на мерно место 6 (Двор на општа болница) подрачје од прв степен на заштита од бучава.

Извештај за бучавата во Куманово

Измерените нивоа на бучава и пресметаните L_{eq} на сите мерни места се прикажани во Табела 3, од која се гледа дека бучавата на сите мерни места ги надминува граничните вредности за 5-10dB(A).

Табела број 3. Ниво на комунална бучава на десет мерни места сезона-пролет 2021 година

Мерно место	Степен на заштита на подрачјето	Ld	ГВ	Lv	ГВ	Ln	ГВ	Ldvn	LA max	
		dB(A)								
1	Крстосница на ул III МУБ - ул Гоце Делчев и ул. Бајрам Шабани Супер срк	III	69	60	68	60	60	55	70	89
2	Крстосница ул Октомвриска Революција и ул Доне Божинов Автобуска	III	67	60	65	60	62	55	69	88
3	Крстосница на ул. Октомвриска Революција-ул Иво Лола Рибар -ул. Ѓорче Петров - пазар	III	68	60	65	60	62	55	70	87
4	Крстосница на ул. Борис Кидрич -ул. Гоце Делчев - Уред	III	66	60	69	60	62	55	71	89
5	Крстосница на ул. Братство Единство -ул. 11 Октомври Музичко училиште	III	65	60	54	60	59	55	66	86
6	Крстосница кај Турска пекара ул Тоде Думба и ул Лесковачка и ул Титова Митровачка	II	61	55	64	55	54	45	64	89
7	Крстосница кај болница ул 11 Октомври и ул Сава Ковачевиќ	II	67	55	64	55	61	45	69	99
8	Крстосница кај ОУ Наим Фрашери ул Тоде Мендол и ул Благое Илиев Гуне	II	60	55	54	55	53	45	61	84
9	Крстосница на ул. II Революција-ул Кирил и Методиј ОУ Крсте Мисирков	II	64	55	64	55	60	45	68	86
10	Крстосница на ул. Народна Революција -ул. Тонко Димков - парк	II	63	55	64	55	61	45	68	85

Во подрачјата со втор степен на заштита од бучава надминување на граничната вредност е измерено на мерно место 6 каде отстапувањето од граничната вредност за периодот ден е 6 dB(A) и за периодот ноќ е 9 dB(A). На мерно место 7 надминувањето на граничната вредност за периодот ден е 12 dB(A), за периодот вечер е 9 dB(A) и за периодот ноќ е 16 dB(A). Отстапување од граничната вредност за мерно место 8 е 5dB(A) за периодот ден, и 8 dB(A) за периодот ноќ. На м. 9 отстапувањата се 5dB(A) за периодот ден, 15dB(A) за периодот ноќ. Отстапување од граничната вредност на м. 10 е 8 dB(A) за периодот ден, 9dB(A) за периодот вечер и 16 dB(A) за периодот ноќ.

Во подрачјата со трет степен на заштита од бучава отстапување од граничната вредност се измерени на мерно место 1 и 2 каде отстапувањето изнесува 7 до 9 dB(A) за периодот ден. На мерно место 3 отстапувањето од граничната вредност за периодот ден е 8 dB(A), за периодот вечер е 5 dB(A) и за периодот ноќ 7 dB(A). Отстапувањата од граничната вредност на м. 4 и 5 за периодот ден е 6 dB(A) и 5 dB(A).

Максимално ниво на бучава во сезона пролет изнесува 99 dB(A) и е измерено на мерно место 7 (Крстосница кај болница ул 11 Октомври и ул Сава Ковачевиќ) лоцирано во подрачје од втор степен на заштита од бучава.

Табела број 4. Ниво на комунална бучава на десет мерни места сезона-пролет 2022 година

Мерно место	Степен на заштита на подрачјето	Ld	ГВ	Lv	ГВ	Ln	ГВ	Ldvn	LA max
		dBA							
1	Крстосница на ул III МУБ - ул Гоце Делчев и ул. Бајрам Шабани Супер срк	65	60	71	60	64	55	72	90
2	Крстосница ул Октомвриска Революција и ул Доне Божинов Автобуска	69	60	64	60	61	55	70	86
3	Крстосница на ул. Октомвриска Революција-ул Иво Лола Рибар -ул. Ѓорче Петров - пазар	66	60	63	60	61	55	69	86
4	Крстосница на ул. Борис Кидрич -ул. Гоце Делчев - Уред	66	60	64	60	62	55	70	85
5	Крстосница на ул. Братство Единство -ул. 11 Октомври Музичко училиште	73	60	57	60	55	55	71	86
6	Крстосница кај Турска пекара ул Тоде Думба и ул Лесковачка и ул Титова Митровачка	61	55	57	55	55	45	63	82
7	Крстосница кај болница ул 11 Октомври и ул Сава Ковачевиќ	68	55	65	55	64	45	71	87
8	Крстосница кај ОУ Наим Фрашери ул Тоде Мендол и ул Благое Илиев Гуне	61	55	58	55	52	45	62	82
9	Крстосница на ул. Н Революција-ул Кирил и Методиј ОУ Крсте Мисирков	64	55	63	55	62	45	69	83
10	Крстосница на ул. Народна Революција -ул. Тонко Димков - парк	63	55	64	55	61	45	68	85

Во подрачјето со втор степен на заштита од бучава, на мм 7 отстапувањето од граничната вредност е 13 dB(A) за периодот ден, и за периодот ноќ е 19 dB(A). Отстапување од граничната вредност е измерено на мм 9 и 10 изнесува 9 dB(A) за периодот ден, и 17 dB(A) за периодот ноќ.

Извештај за бучавата во Скопје

Мерните места во подрачјето со трет степен на заштита покажуваат зголемување на бучавата за 5-11 dBA, во дневниот период, но и во ноќниот период. Но во подрачјата со втор степен заштита има зголемување за 5-10 dBA на дневното ниво на бучава, а ноќното од 5 до 20 dBA. Едно мерно место е определено во подрачје со прв степен на заштита и таму е енормно зголемувањето за 15-20 dBA. Сообраќајот е главен извор за бучава, но и градежните активности придонесуваат.

Табела број 5. . Ниво на комунална бучава измерена на четиринаесет мерни места во Град Скопје

Мерно место	Степен на заштита на подрачјето	Ld	ГВ	Lv	ГВ	Ln	ГВ	Ldvn	LA max	
		dBA								
1	Крстосница на бул.Кочо Рацин и бул.11 Октомври	III	60	60	58	60	56	55	63	67
2	Крстосница на бул.Климент Охридски и бул.Партизански Одреди	III	60	60	59	60	59	55	66	71
3	Гимназија Ј.Броз Тито ул.Димитрие Чуповски бб	II	61	55	61	55	55	45	65	67
4	Клинички центар Клиника за кардиологија	I	59	50	55	50	56	40	63	67
5	Крстосница на ул.Борис Трајковски и ул.Христо Татарчев	III	61	60	62	60	57	55	65	67
6	ЈУДГ 8 Март ул.Кавалска бр.3	II	53	55	54	55	53	55	58	67
7	Крстосница на бул.Јане Сандански и бул. Србија		66	60	62	60	49	60	66	70
8	Крстосница на бул. Александар Македонски и ул.16-та Македонска Бригада	III	61	60	58	60	59	60	65	67
9	Крстосница на ул.Џон Кенеди и ул.Х.Т.Карпош	III	60	60	59	60	57	60	65	67
10	ЈУДГ Снежана ул.Џон Кенеди бр.1	III	59	60	60	60	56	60	64	67
11	ЈУДГ Н.Н.Борче ул.Борка Талевски бр.50	II	57	55	60	55	60	45	66	68
12	Крстосница на бул.Партизански Одреди и бул.8 Септември	II	61	55	62	55	59	45	67	70
13	ЈУДГ Орце Николов ул.Драгиша Мишовиќ бб	III	61	60	63	60	55	55	63	67
14	Реонски парк Ѓорче Петров	II	58	55	59	55	58	45	64	67
		II	58	55	60	55	59	45	65	66

Индикатори за ефекти

Индикатори за ефекти од изложеност на бучава се вознемиреност и нарушување на спиењето. Според Водичот за бучава од животната средина за Европскиот регион, од 2018 година, граничната вредност за превенција на вознемиреност предизвикана од бучава од патен сообраќај се предлага да биде 53dB, Ldvn<53dB, затоа што врз основа на научни докази утврдено е дека веројатноста за појава на вознемиреност се зголемува за 3 пати (OR = = 2.74; 95% CI: 1.88–4.00) за секои 10dB.

Нарушување на спиењето е еден од главните негативни ефекти на бучава и се манифестира како примарен ефект во текот на спиењето: тешкотии при заспивање, често будење во текот на спиењето, зголемување на крвниот притисок, забрзување на срцевата акција. Следниот ден, по непроспиената ноќ се јавуваат секундарни ефекти: исцрпеност, депресивно расположение, намалени работни способности. Разликата помеѓу основното ниво на бучавата и звучното ниво на бучните настани предизвикува нарушување на спиењето.

Според утврдените вредности на Ldvn во Скопје се очекува процентот на висок степен на вознемиреноста на изложеното население да изнесува 21%, а висок степен на нарушување на спиењето да биде застапен кај 4-6 % од населението.

Според утврдените вредности на L_{dvn} во Куманово се очекува процентот на висок степен на вознемиреноста на изложеното население да изнесува 21 до 28%, а според L_n висок степен на нарушување на спиењето да биде застапен кај 6-12 % од населението.

Заклучок и препораки

Врз основа на измерените вредности на индикаторите за бучава во Скопје и Куманово можеме да заклучиме дека постои зголемена изложеност на бучава во дневниот и ноќниот период, состојба која е препознаена во изминатите години, локалната самоуправа е запознаена со состојбата, но сеуште не се превземаат мерки за намалување на бучавата.

Изложеноста на бучава во животната средина е најизразена и најзагрижувачка во градот Скопје, како во однос на изложеност на дневно ниво на бучава, а во поедини мерни места и ноќна бучава. Оваа состојба е посебно изразена во подрачје со втор степен на заштита, односно во станбена зона. Посебно загрижува фактот дека ноќното ниво на бучава е зголемено на поедини места и за 20 dBA, период во кој луѓето се најосетливи на бучава. Иако има само едно мерно место во подрачје со прв степен на заштита-Клиничкиот центар, јасно укажува дека е екстремна состојбата со зголемено ниво на бучава, во дневниот и ноќниот период.

Изложеноста на населението на бучава во градот Куманово е изразена и загрижувачка, како во однос на изложеност на дневно ниво на бучава, а во поедини мерни места и ноќна бучава. Оваа состојба е посебно изразена во подрачје со втор степен на заштита, односно во станбена зона. Во Битола и Кичево постои лесно зголемување на нивото на бучавата до 5 dBA.

Со оглед на фактот дека нивото на бучавата е сериозно зголемено, особено на мерните места во близина на зоните за здравствена дејност, воспитна и образовна дејност, на игралишта и јавни паркови, потребно е да се превземат мерки за намалување на бучавата преку ограничување на сообраќајот, градежните активности, дејностите на угостителските и трговски објекти, бидејќи тие се доминантни извори на бучава во овие средини. Заради сето ова постои зголемен ризик за појава на негативни здравствени ефекти кај изложената популација заради изложеност на зголемено ниво на бучава.

Почитување на граничните вредности за нивото на бучава на јавни места, што претставува обврска која треба да се исполни при планирање и градење на станбени, училишни, предучилишни и други видови резиденцијални објекти. Овие вредности треба да претставуваат обврска и за веќе изградените објекти во урбаната средина.

ИСХРАНА И ИСХРАНЕТОСТ НА ПОПУЛАЦИОНИ ГРУПИ ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

НУТРИТИВЕН КВАЛИТЕТ НА ИСХРАНАТА НА НЕКОИ ПОПУЛАЦИОНИ ГРУПИ ОД ИНТЕРЕС ВО РСМ

Согласно предвидените активности од Националната програма за јавно здравје за 2022 година, во Центрите за јавно здравје во РСМ спроведени се испитувања за нутритивна проценка на исхраната во предучилишни и училишни установи, болници и старски домови.

Исхраната на овие популациони групи е следена со примена на стандардни диететски методи за проценка на нутритивниот квалитет, односно со софтверска анализа на оброците кои се пријавени дека се подготвени од установата и се послужени за корисниците. Во софтверската алатка е инкорпорирана национална база на податоци за состав на храната. Добиените резултати се компарирани со препорачаните физиолошки норми за соодветната возраст..

Исхрана на деца со престој во предучилишни установи во РСМ

Во 2022 год. беше направена анализа на биолошкиот квалитет на исхраната на деца на возраст од 4-5 години во предучилишните установи во тек на 4 сезони во сите 10 Центри за јавно здравје во РСМ.

Анализирана е исхраната што децата ја добиваат во градинките како појадок, ручек и ужина во текот на пет дена во неделата, во период на четири сезони во годината, со цел да се добие просечен дневен внес кој е спореден со физиолошките препораки за деца од 4 до 5-годишна возраст.

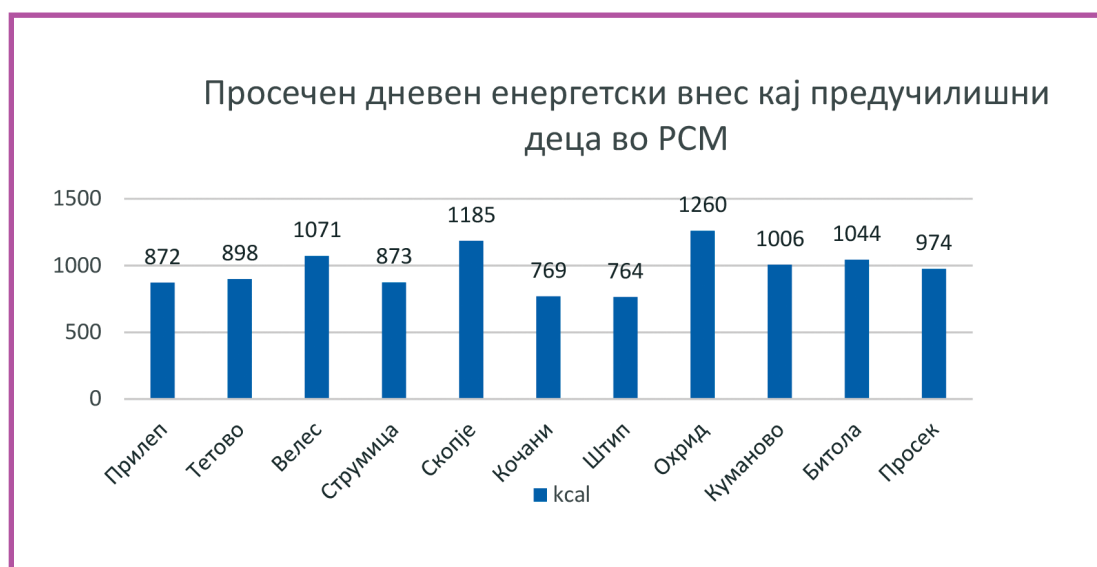

График 5.1.1.1.

Просечната енергетска вредност во дневниот оброк кај предучилишни деца во земјата е 974 kcal, која е под минимумот и не одговара за задоволување на 75% од физиолошките потреби за таа возраст (препорачана е вредност од 1200 kcal), со варијации од 764 kcal до 1260 kcal). Особено е загрижувачка состојбата во градинките каде енергетската вредност на дневниот оброк е под и околу 1000 kcal, а ситуацијата е генерално влошена во однос на претходната година..

Табела 5.1.1.1. Макронутриенсите во просечниот оброк на децата во градинки

Просек на	g	kcal	% од вк. енергија
Белковини	36,84	147,37	14,84
Масти	34,14	307,33	31,74
Јаглехидрати	129,70	518,78	51,01

Просечната содржината на макронутриенсите во дневниот оброк одговара на препораките за нивна процентуална застапеност во вкупната енергетска вредност на оброкот.

Евидентни се варијациите на дневниот внес на протеини, по градови, прикажани на графиконот 5.1.1.2. Задоволени се потребите на дневен внес на протеини за оваа возраст (минимум 20 g/ден). Недостасуваат прехранбени производи со содржина на високо квалитетни белковини важни за исхраната на децата.

График 5.1.1.2.

Мастите со висока нутритивна вредност, како што се млечните масти (млеко и производи од млеко), масти од риба и јајца, сè уште не се доволно застапени во дневниот оброк кај овие деца. Бидејќи станува збор за деца на возраст од 4–6 години, каде што има интензивен раст и развој потребно е да се направат соодветни корекции за надминување на овој проблем. Заситените масти застапени со 11,4% од вкупниот дневен енергетски внес, што е над препораките од најмногу 10%.

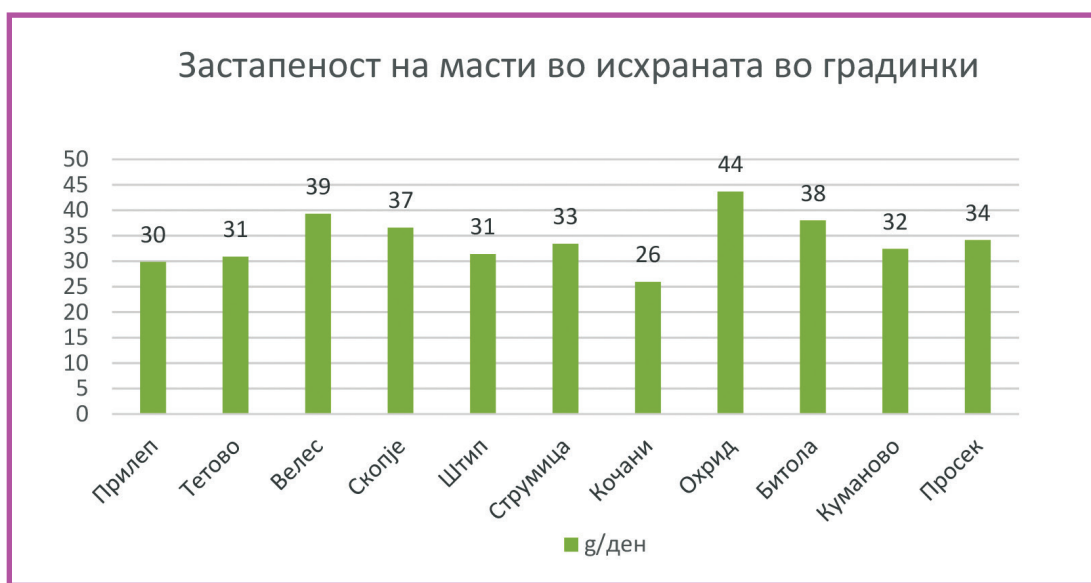

График 5.1.1.3.

Според добиените податоци, внесот на јаглехидрати, со просек од 51,0% од вкупната енергија, е на линија на препораките (50–55% од вкупниот внес). Простите шеќери (моно и дисахариди) се застапени со 20% од вкупниот дневен енергетски внес и тоа е скоро двојно над препораките од најмногу 10%, слично како и во 2021 година. Треба да се има предвид дека во овие прости шеќери се вклучени и овошниот шеќер од сувото овошје, како и шеќерот од млекото, но тоа не го менува фактот за високата вредност на прости шеќери во дневниот внес на децата во градинка.

Иако вкупниот внес на јаглехидрати се приближува кон препорачаните вредности, треба да се зголеми внесот на јаглехидрати со потекло од интегрални жита, свежо овошје и зеленчук поради нивниот зголемен квалитет и биодостапност во овој вид на производи. Треба да се намали внесот на прости шеќери, најмногу внесувани преку шеќерни концентрати подготвувани со сахароза.

График 5.1.1.4

Просечен дневен внес на витамини и минерали (микронутриенти)

Витамините се внесуваат преку исхраната во мали концентрации, но тие се есенцијални за нормално функционирање на организмот. Според податоците во градинките во РСМ во 2020 година има добар внес на најголем број на витамини и можат да бидат задоволени дневните потреби.

Табела 5.1.1.2. Содржина на витамини

Витамин	A μ g	B1 mg	B2 mg	PP mg	C mg
Просек	1066,71	0,57	0,80	6,55	53,68

Табела 5.1.1.3. Содржина на минерали

Минерал	Na mg	Mg mg	Ca mg	Fe mg	Cu mg	P mg	Zn mg
Просек	1598,78	165,79	383,19	6,92	0,39	728,42	2,45

Според резултатите за застапеност на минералите во дневниот оброк, дел од минералите отстапуваат од физиолошките норми за внес во градинка. Калциумот како есенцијален нутриенс во развојот и улогата која ја има во спречување на болести, има намален внес во однос на физиолошките норми за таа возраст (препорака = 800 mg/ден). Внесот на цинк е три пати помал од препорачаниот дневен внес за деца на возраст од 4-5 години и таа ситуација треба да се подобри преку зголемен внес на месо, риба, јајца и млеко (препорака за цинк = 6,5 mg/ден). Натриумот пак, има зголемен дневен внес во однос на препораките и е знак за зголемен внес на сол преку солени ужинки и месни преработки (препорака за натриум = 1200 mg/ден).

Структура на дневниот оброк кај деца од 4-5 години во градинка

Во структурата на исхраната, како база на пирамидата, групата на жита, брашно, леб, ориз и тестенини застапена е со 145 g/ден.

Млекото и млечните производи се застапени со количина од 188 g/ден, слично како и во 2019 година.

Свежото овошје и производи од овошје се недоволно застапени со 109 g/ден, од кои на свежо овошје отпаѓаат 63 g/ден и има подобрување во однос на 2019 година.

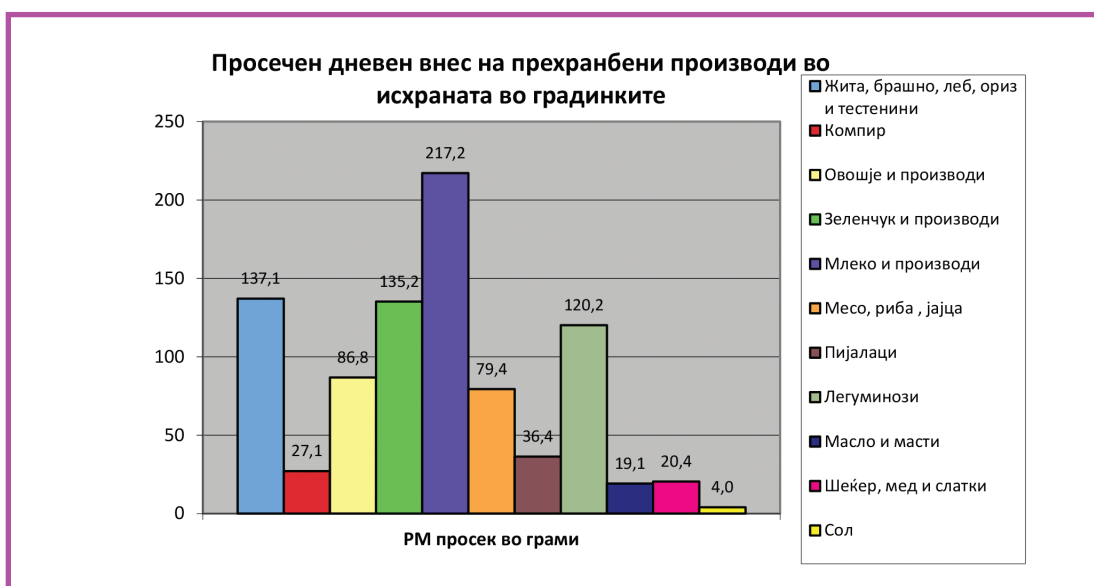

График 5.11.5.

Заклучок и препораки: Исхраната на испитуваната група предучилишни деца во Република Македонија во 2022 година не ги задоволува препораките за енергетски внес. Макронутриенсите се правилно балансирани, но во однос на нивната структура треба да се подобри квалитетот на намирниците кои се користат во креирање на макронутритивниот внес. Во однос на внесот на микронутриенсии, треба да се зголеми внесот на калциум и цинк, а да се намали внесот на натриум, што најмногу влијае и на зголемиениот внес на сол преку исхраната. Недостасува внес на интегрални производи од жито, риба, јајца и доволен внес на свежи производи од зеленчук и овошје.

Стандардите за исхрана на децата во детските градинки се ставени во функција во форма на подзаконски акт кој ги обврзува кујните во самите градинки, да ги почитуваат стандардите на нутритивен квалитет на храната за оваа популација. Од воспоставување на стандардите евидентно е подобрувањето на квалитетот на оброците кои се служат во градинките. Секако, потребна е одржливост на процесот и натамошно континуирано подобрување. Вработените и раководните кадри во градинките треба континуирано да ги надградуваат своите знаења во однос на исхраната на децата. Тие треба да опстојуваат во напорите на децата да им се презентира храната која е препорачано да се јаде, со цел децата да добијат нутритивно богата храна, а не калории од нутритивно сиромашни производи

кои често ги добиваат во форма на ужинки. За таа цел, градинките треба да бидат опремени со кадар и средства што ќе овозможат да се посвети потребното внимание на исхраната на децата заради стекнување на навики поврзани со намалување на ризиците од појава на болести поврзани со исхраната во подоцнежниот период од животот.

Дополнително, во тек на 2021 година се иницирани измени на Правилникот за стандарди и нормативи за вршење на дејноста во установите за деца глава IX-Нормативи за исхрана и стандарди за исхрана и оброци на децата во детска градинка како и глава XIII – Нормативи за исхрана во детско одморалиште и Прилог број 2 од истиот правилник како и приготвување на предлог листи за јадење. Процесот е завршен со донесување на нацрт-документите и се очекува истите да бидат усвоени во наредниот период.

Исхрана на деца со престој во основни училишта со целодневна исхрана во РСМ

Во 2022 година анализирана е исхраната која ја добиваат децата со целодневен престој во училиштата на територија на РСМ. Просечната енергетска вредност на оброкот е 1104 kcal и е во рамки на препораките за внес на 70% од препорачаниот дневен енергетски внес на децата (препорака за 70% дневен внес = 1300 kcal).

Табела 5.1.2.1. Макронутриенси во просечниот оброк на децата во јавните основни училишта во РСМ

Макронутриенти	Вредност (g)	% од вкупна енергија
Јагленхидрати	158,40	57,40
Шеќери	39,64	14,31
Масти	34,41	28,06
Заситени масти	12,83	10,43
Протеини	42,87	15,55

Макронутриенсите се добро избалансирани. Поткласите на макронутриенсите, како заситените масти изнесуваат изнесуваат 10,4% од вкупниот енергетски внес, што близу препораките од максимален внес до 10% и се забележува подобрување споредено со 2021 година кога тој процент бил 12. Внесот на прости шеќери е сè уште над препораките од најмногу 10% од вкупниот дневен внес, изнесува 14,3%, истиот е влошен во однос на 2021 година кога бил 12,5%.

Во однос на внесот на микронутриенти, има зголемен внес на натриум, а тој е основна состојка на готварската сол и претставува ризик од рана појава на ризици поврзани со кардиоваскуларни болести (препорака за натриум = 1380 mg/ден). Намален е внесот на калциум, железо и цинк (препорака за калциум = 800 mg/ден, железо 12 mg/ден, цинк 10 mg/ден). Овие микронутриенси се составен дел од соединенија во организмот кои придонесуваат кон правилниот раст и развој на децата и нивниот внес ќе биде задоволен доколку имаме соодветен внес на млеко, млечни производи, месо, риба и јајца.

Табела 5.1.2.2. Микронутриенти во просечниот оброк на децата во јавните основни училишта во РСМ

Микронутриенти	Единица мерка	Вредност
Калциум	mg	560,7
Бакар	mg	0,4
Железо	mg	7,1
Магнезиум	mg	92,3
Натриум	mg	2101,3
Фосфор	mg	795,7
Рибофлавин (витамин В2)	mg	0,94
Тиамин (витамин Б1)	mg	0,80
Витамин А	mcg	2283,3
Витамин С	mg	49,2
Цинк	mg	3,1

Во однос на прехранбените производи, внесот на овошје и зеленчук е значително под препораките од најмалку 400 грама дневно. Треба да се зголеми и внесот на млеко со намалена масленост, како и млечни производи, а да се намали внесот на шеќерни концентрати. Треба да се намали внесот на засладени безалкохолни пијалаци, односно негазаирани пијалаци со додаден шеќер. Внесот на сол, како што е и погоре спомнато, корелира со зголемениот внес на натриум, но истиот е во рамки на препораките од 5 грама дневно.

График 5.1.2.1.

Заклучок и препораки: Исхраната кај оваа популација на деца не е комплетно согласно препораките, но има подобрувања во однос на 2021 година. Треба дополнително да се подобри придржувањето кон генералните препораки за енергетски внес и на внесот на нутритивно богата храна како овошје и зеленчук и млеко и млечни производи. Овие производи може да обезбедат внес на микронутриенти потребни за децата во интензивен раст, како што е оваа популација на деца. Потребен е засилен мониторинг на исхраната кај децата со целодневен престој во ОУ. Министерството за образование и наука, во соработка со Министерството за здравство, има усвоено стандарди за исхрана во форма на

Правилник за стандардите за исхраната и за оброците во основно училиште, со кои операторите со храна кои ги снабдуваат училиштата со храна за децата, како и вработените во кујните во училиштата, се обврзани да ги почитуваат препораките за здрава исхрана на овие деца. Заедно со правилникот, усвоено е и ажурирано упатство за примена на правилникот, како и едноставна верзија на табела за состав на храни која може да им помага на оние кои ги подготвуваат оброците на децата за зголемување на нутритивната вредност на оброкот. Правилникот и упатството може да се најдат на веб-страницата на МОН на следниот линк: https://mon.gov.mk/stored/document/2020_Pravilnik%20za%20standardite%20za%20ishrana%20vo%20OU_IJZ.pdf.

Потребно е да се засили контролата над припремата на исхраната на децата. Потребно е да се едуцираат вработените во училиштата за едукација на децата во однос на исхраната. МОН треба да размисли за вработување на кадар со завршено образование од областа на нутриционизмот, заради континуирана контрола и помош на давателите на услуги за исхрана на децата и почитување на стандардите за исхрана во училиштата. Раководните лица во училиштата е потребно да превземат мерки во однос на обезбедување на околина која ќе промовира здравје во училиштата.

Треба да се донесе кодекс, во доброволна или обврзувачка форма, со која ќе се забранат сите форми на рекламирање на храна богата со сол, шеќер и масти на училишните деца. МОН, МЗ и единиците на локална самоуправа треба да ја регулираат продажбата на оваа храна во самите објекти на училиштата и во непосредна близина на објектите. Регулирањето би требало да биде во насока на нутритивно профилирање на храната која може да се продава во објектите на училиштата и во нивна непосредна близина или на целосна забрана на постоење на продавници во училиштата.

Посебно внимание треба да се посвети на набавките на храна за исхрана на децата во училиштата и во таа насока би требало да се следат препораките на Европската Унија усвоени, за време на Малтешкото претседавање со Унијата (Public Procurement of Food for Health, достапно на: <https://ec.europa.eu/jrc/sites/jrcsh/files/public-procurement-food-health-technical-report.pdf>). Дополнително, истражувачките проекти на ЕУ обрнуваат внимание на оваа тема и имаат препораки базирани на искуствата на државите соочени со овој предизвик: <https://bestremap.eu/procurement/>.

СЗО во 2022 година објави посебна публикација во врска со јавните набавки на храна во институции во насока на нивно подобрување кое ќе придонесе кон одржливост и подобро здравје: <https://www.who.int/europe/publications/i/item/WHO-EURO-2022-6178-45943-66333>.

Целодневна исхрана на ученици со престој во ученички домови во РСМ

Во 2022 год. е испитуван нутритивниот квалитет на исхрана во ученичките домови, каде што престојуваат ученици на возраст од 15-18 год.

Просечниот дневен енергетски внес во овие установи изнесува 2178 kcal што е под долната граница на физиолошките потреби за децата од машки пол на оваа возраст (2500 – 3000 kcal) и ги задоволува нормите за возраста на децата од женски пол (1900-2400 kcal).

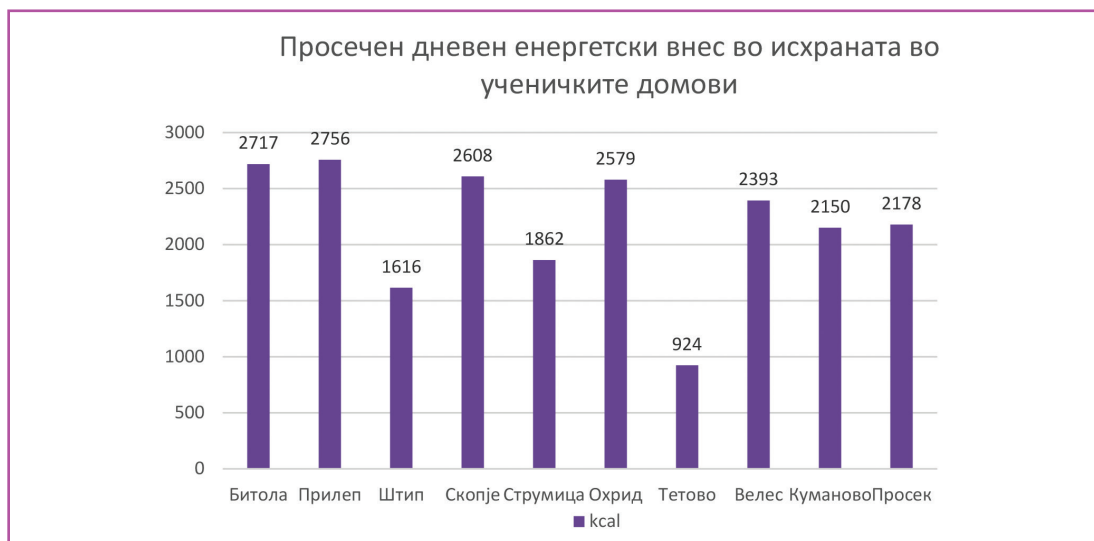

График 5.1.3.1.

Табела 5.1.3.1. Содржина на макронутритивни материји во дневниот оброк

Нутриент	g	kcal	% од вк. енергија
Белковини	91,16	364,63	17,07
Масти	86,77	780,90	35,66
Јаглени хидрати	251,71	1006,86	45,25

Содржината на макронутриентите во просечниот дневен оброк за учениците е добро балансирана за исхрана на оваа група, со исклучок на вкупните јаглехидрати кои се под препораката од најмалку 50% од вкупниот дневен енергетски внес. Заситените масти и простите шеќери се над препораките за максимален дневен внес и изнесуваат околу 11,1% и 14,6% од вкупниот енергетски внес, соодветно. Внесот на протеини е скоро двојно над препораките од околу 50 g/ден во сите региони на центрите за јавно здравје.

Просечен дневен внес на витамини и минерали (микронутриенти)

Просечните вредности на витамините ги задоволуваат физиолошките потреби на оваа популација. Кај минералите има зголемен внес на натриум со 4490 mg (максимален препорачан внес е 1600 mg). Недоволен е внесот на калциум, цинк и магнезиум. Таквата состојба би се подобрила доколку се зголеми внесот на млеко и млечни производи, месо, риба и јајца во дневниот оброк, а се намали внесот на сол преку преработена храна,

Табела 5.1.3.2. Содржина на витамини

Витамин	A μ g	B1 mg	B2 mg	PP mg	C mg
Просек	992,30	0,96	1,27	13,18	67,37

Табела 5.1.3.3. Содржина на минерали

Минерал	Na mg	Mg mg	Ca mg	Fe mg	Cu mg	P mg	Zn mg
Просек	4490,39	168,56	683,57	13,13	0,57	1427,52	3,44

Структура на дневниот оброк кај ученици кои престојуваат во ученички домови

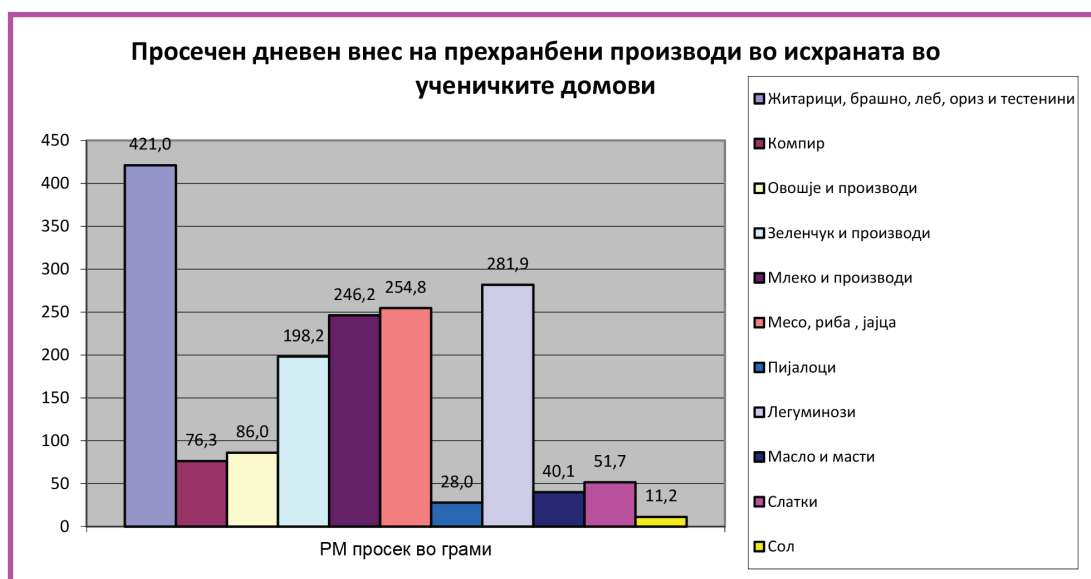

График 5.1.3.2.

Заклучок и препораки: Исхраната кај учениците кои престојуваат во училишните домови не е правилно планирана според стручните насоки и норми. Застапен е неврамнотежен внес на макро и микронутриенсите, со суфицит заситените масни киселини и простите шеќери. Постои дневна и сезонска варијабилност на вкупната енергија, како и изразито мал внес на интегрални жита, свежо овошје, зеленчук и риба. Внесот на калциум и цинк е значително под препораките. Внесот на сол е повеќе од двојно над препораките од максимум 5 g/ден и се забележува влошување во однос на претходната година. Потребно е да им се наложи на одговорните лица во ученичките домови да обрнат должно внимание на исхраната на корисниците на нивните услуги во насока на планирање на исхрана која ќе може да ги задоволи потребите на учениците. Првенствено се препорачува зголемена понуда на свежо овошје и зеленчук, намалување на уделот на вкупни и заситени масти во оброците и намалување на месните преработки.

Нутритивен квалитет на исхраната во студентските домови во РСМ

Квалитетот на исхраната во студентските домови во РСМ е испитуван во објекти на територијата на Центрите за јавно здравје од Скопје, Охрид и Штип. Препораките за калориски внес популацијата која живее во студентските домови се внес од околу 3000 kcal за мажи и 2400 kcal за жени. Просечниот дневен енергетски внес за 2022 година, без дистрибуција по пол, бил 2390 kcal, и ги задоволува потребите на студентите од женски, но не на тие од машки пол.

Табела 5.1.4.1. Просечна содржина на макронутриенси

Нутриент	g	kcal	% од вк. енергија
Белковини	92,35	369,34	15,57
Масти	87,8	790,2	33,97
Јаглехидрати	263,01	1052,05	47,5

Табела 5.1.4.2. Содржина на витамини

Витамин	A μ g	B1 mg	B2 mg	PP mg	C mg
Просек	3366,20	1,09	1,14	12,81	93,12

Табела 5.1.4.3. Содржина на минерали

Минерал	Na mg	Mg mg	Ca mg	Fe mg	Cu mg	P mg	Zn mg
Просек	4497,04	151,30	604,32	14,71	0,59	1369,41	3,27

Балансот на макронутриенси е во рамки на препораките, со подобрување во однос на претходната година, што се забележува преку приближување кон препораката за внес на заситени масти (10,4% од вкупен енергетски внес, препорака до 10%). Во однос на внесот на микронутриенси, дефицитарно е присуството на калциумот и на цинкот, кое може да се зголеми со зголемен внес на млеко, месо, риба и јајца. Внесот на натриум, а со тоа и тој на сол, е значајно (двојно) над препораките за дневен внес од најмногу 2000 mg, односно 5g/ден на ден.

Структура на дневниот оброк во студентските домови

Во дневниот внес на исхраната во студентските домови имаме внес на овошје и производи и зеленчук и производи, во износ од околу 300 g, што е под препораките за дневен внес за овошјето и зеленчукот. Внесот на сол е повеќе од двојно над препораките за највисок препорачан дневен внес за оваа популација.

График 5.1.4.1.

Заклучок и препораки: Исхраната на студентите треба да ги задоволува потребите на оваа популација со свои специфики и потреби. Во Република Северна Македонија, во 2022 година, може да се заклучи дека процентуалниот распоред на макронутриенси во дневниот енергетски внес е задоволителен. Внесот на масти, а особено заситени масти, е лесно над препораките, но со подобрување во однос на претходната година. Внесот на натриум е далеку над препораките од 2000 mg/ден. Треба да се обрне внимание на зголеменото присуство на месни преработки и готварска сол. Нивниот зголемен внес може да претставува и значаен јавноздравствен проблем поради влијанието на натриумот од солта на вредностите на крвниот притисок. Треба да се зголеми понудата на свежо овошје и зеленчук и на интегрални жита, како и на млеко и млечни производи и риба. Министерството за образование има донесено Правилник за квалитетот на оброците во студентските домови и би требало да се започнат активности за негова строга имплементација и евентуална дополнителна изработка на суплементарни материјали кон тој правилник, кои ќе ја олеснат истата.

Нутритивен квалитет на исхраната во старските домови во РСМ

Квалитетот на исхраната во старските домови во РСМ е испитуван во 4 објекти на територијата на Центрите за јавно здравје од Скопје, Прилеп, Битола и Куманово. Препораките за калориски внес популацијата која живее во старските домови се просечен внес од 2000 kcal. Просечниот дневен енергетски внес за 2022 година, без дистрибуција по пол, бил 2066 kcal, што ги задоволува потребите на популацијата од интерес.

Табела 5.1.5.1. Просечна содржина на макронутриенси

Нутриент	g	kcal	% од вк. енергија
Белковини	86,45	345,80	16,71
Масти	72,66	653,94	31,61
Јаглехидрати	270,59	1082,34	52,46

Табела 5.1.5.2. Содржина на витамини

Витамин	A μ g	B1 mg	B2 mg	PP mg	C mg
Просек	1619,09	0,92	1,58	13,53	74,17

Табела 5.1.5.3. Содржина на минерали

Минерал	Na mg	Mg mg	Ca mg	Fe mg	Cu mg	P mg	Zn mg
Просек	4521,18	141,46	772,68	14,28	0,59	1295,33	3,68

Балансот на макронутриенси е во рамки на препораките. Заситените масти се лесно над највисоките препорачани вредности од максимум 10% од вкупниот дневен внес (10,4%). Во однос на внесот на макронутриенси, иако подобро во однос на претходните години, сè уште е се лесно дефицитарни внесовите на железото и калциумот, а особено е понизок тој на цинкот. Ситуацијата може да се подобри со зголемен внес на млеко, месо, риба и јајца. Внесот на натриум, а со тоа и на готварска сол е скоро двојно над препораките и е особено значаен за оваа популација заради ризиците од зголемениот крвен притисок и потребата од негово одржување во препорачаните граници. Простите шеќери учествуваат со 13,9% во вкупниот енергетски внес и се над препораките за дневен максимум од 10%.

Структура на дневниот оброк во старските домови

Во дневниот внес на исхраната во старските домови имаме внес на овошје и производи и зеленчук и производи, во износ од околу 300 g, што е под препораките за дневен внес за овошјето и зеленчукот од минимум 400 g/ден. Внесот на мешунки треба да се има предвид како алтернатива за месо и како одличен извор на диететски влакна. Внесот на готварска сол од 11,3 g е повеќе од двојно над максималните препораки од 5 g дневно.

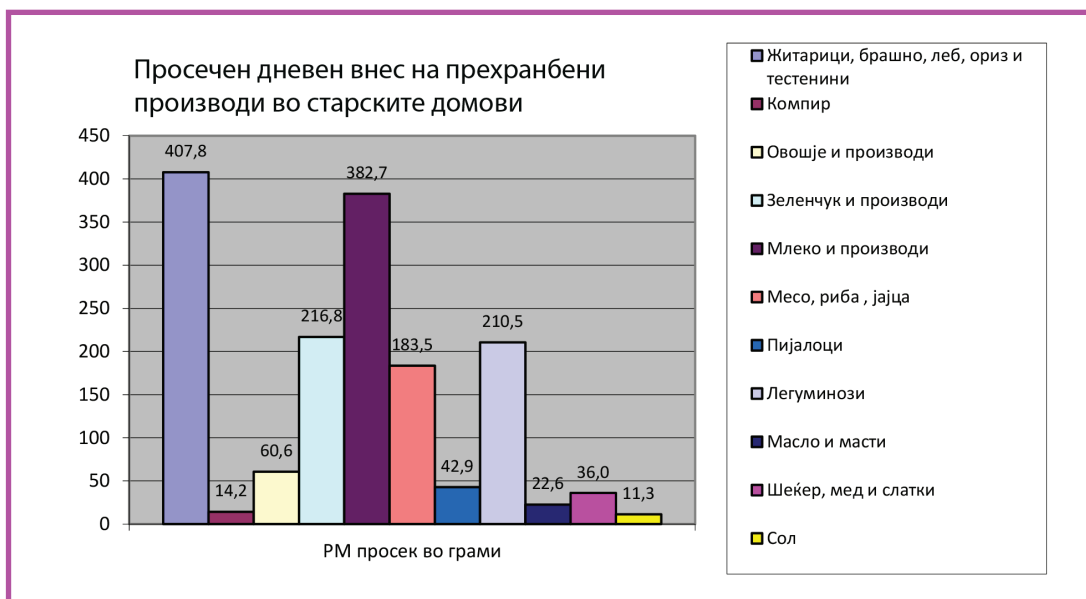

График 5.1.5.1.

Заклучок и препораки: Исхраната на старите лица сместени во старските домови треба да ги задоволува потребите на оваа популација со свои специфики и потреби. Во Република Северна Македонија, во 2022 година, може да се заклучи дека процентуалниот распоред на макронутриенци во дневниот енергетски внес е задоволителен и нема знаци на недостаток на нутриенци во оброците кои би предизвикале неисхранетост, што може да е посебно тежок проблем кај постарите лица. Внесот на масти е исто така во рамки на препораките. Протеините се посебно важни во оваа возраст заради неминовната редукција на мускулното ткиво и веројатното зголемување на масното ткиво на сметка на тоа, предизвикувајќи тнр. саркопенична дебелина. Внесот на натриум е над препораките од 2300 mg/ден. Треба да се обрне внимание на внесот на месни преработки и готварска сол, бидејќи зголемениот внес може да претставува значаен здравствен проблем поради влијанието на солта на вредностите на крвниот притисок, како и на влијанието врз потребата од соодветна хидратација на луѓето во оваа животна доба. Треба да се зголеми понудата на свежо овошје и зеленчук и на интегрални жита, како и на млеко и млечни производи и месо од риба. Треба да се внимава и со внесот на прости шеќери, најмногу застапени во шеќерните концентрати и засладените безалкохолни пијалаци бидејќи кај оваа популација има поголема преваленца на нерегулиран гликемиски статус. Можноста од определена компромитираност на гастроинтестиналниот тракт, која е многу веројатна кај постарите лица, може да доведе до недоволна апсорпција или исфрлање на состојките од храната па потребна е постојана консултација со лекар во однос на здравствената состојба и насоките во исхраната. Потребно е постојано присуство (вработување) на лица со завршено образование од областа на нутриционизмот во старските домови, за спроведување на насоките на лекарите поврзани со исхраната на старите лица.

График 5.2.1.

Табела 5.2.1. Просечна содржина на макронутриенси во болничката исхрана

Нутриент	g	kcal	% од вк. енергија
Белковини	90,31	361,24	18,90
Масти	72,27	645,00	33,71
Јаглехидрати	282,04	1134,86	54,25

Во просечниот дневен оброк на болните има правилен однос на макронутриенсите, со лесен суфицит на фракцијата на заситени масни киселини, односно нивно присуство од 12,5% од вкупниот дневен внес.

Учеството на белковините во дневниот оброк во прикажаните резултати од испитувањата покажува доста неусогласености, со варијации по градови. Сепак, количината на белковини е на задоволително ниво.

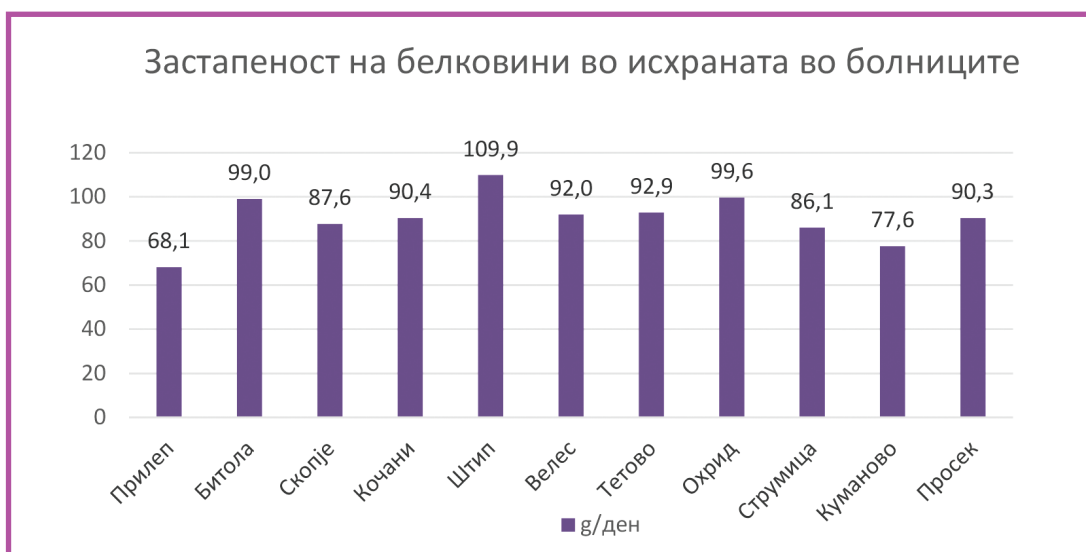

График 5.2.2.

Постои дефицит на комплексни јаглехидрати, а вишок на прости шеќери во исхраната. Простите шеќери се застапени со 12,7% од вкупниот дневен внес, а максималната препорака е 10%.

График 5.2.3.

Мастите се со суфицитарен дневен внес во најголем број од болниците, но има подобрување со што е зголемен бројот на објекти каде мастите се во рамките на препораките, но заситените масти се над препораките од 10% и се на ниво од 12,7% од вкупниот енергетски внес. Препораките се за дневен внес на вкупни масти преку исхраната се 60 g/ден и процентуална застапеност во дневниот внес до 30%.

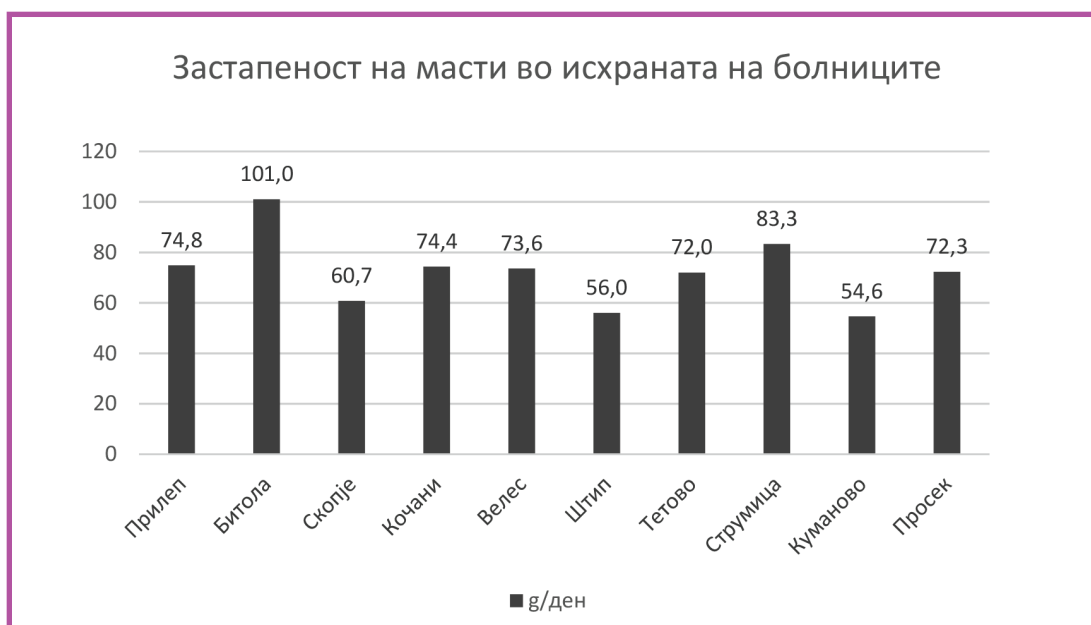

График 5.2.4.

Просечен дневен внес на витамини и минерали

Во дневниот оброк на болните има дефицит кај внесот на витамин Ц (препорака од 80 g/ден), кој е битен за подобрување на имунолошкиот одговор кај болните и се јавува како резултат на недоволен внес на свежо овошје, зеленчук и природни сокови. Другите витамини ги задоволуваат потребите на болните кои се наоѓаат во стационарните установи.

Во дневниот внес на има зголемен внес на натриум (а со тоа и на готварска сол), проблем кој се јавува континуирано во болничката исхрана години наназад. Треба да се нагласи дека солта негативно влијае на кардиоваскуларните, бубрежните и други видови заболувања, па затоа треба итно да се преземат соодветни мерки за надминување на овој проблем. Според анализите на болничката исхрана, има умерен дефицит на железо, калциум, магнезиум и цинк. Треба да се зголеми понудата на свежо овошје и зеленчук и на интегрални жита, како и на млеко и млечни производи и риба.

Табела 5.2.2. Содржина на витамини во болничката исхрана

Витамин	A μg	B1 mg	B2 mg	PP mg	C mg
Просек	1493,74	0,95	1,42	13,72	73,15

Табела 5.2.3. Содржина на минерали во болничката исхрана

Минерал	Na mg	Mg mg	Ca mg	Fe mg	Cu mg	P mg	Zn mg
Просек	4416,96	124,91	716,46	13,03	0,58	1396,93	3,88

Структура на дневниот оброк во болничка исхрана

Изборот на прехранбени производи за подготовка на исхраната на болните не е во согласност со препораките за исхрана за оваа популација. Најлош избор има кај групата на месо. Има недоволна застапеност на јајцата и рибата, како и млеко и млечни производи, во споредба со производите од месо кои не треба да бидат присутни во таков обем во болничката исхрана. Групата на масти и масла е застапена повеќе во однос на потребите и за неа важи истата препорака како онаа за месните преработки.

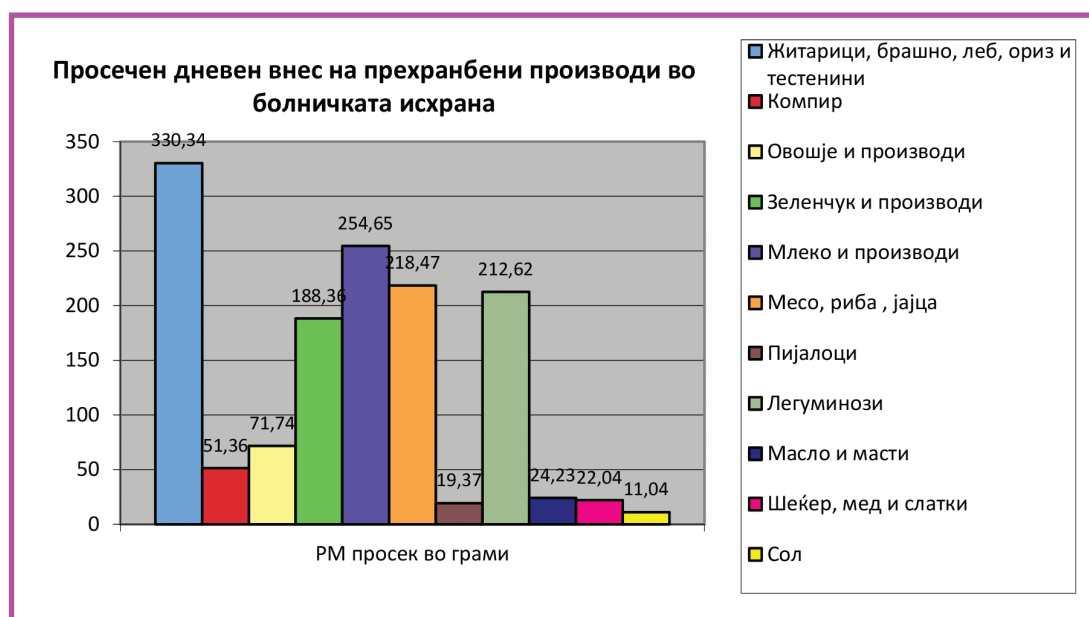

График 5.2.4.

Заклучок и препораки: Исхраната на болните во стационарните установи во РСМ во 2022 год. не одговара на стручните препораки и норми. Постои изразена варијабилност во енергетската вредност, повишена застапеност на масти и витаминско-минерален состав кој бара подобрување, што се должи на несоодветна застапеност на групите на прехранбени производи. Се препорачува посветување на значително поголемо внимание и грижа за правилен избор на прехранбените производи богати со биолошки активни материи за болните. Секоја болница би требало да вработи стручно лице со факултетска едукација од областа на нутриционизмот, со цел правилно планирање на исхраната за болните.

ПРОЦЕНКА НА НУТРИТИВЕН СТАТУС НА ПОПУЛАЦИОНИ ГРУПИ ВО РСМ

Според препораките на Светска здравствена организација (СЗО), со единствена методологија и софтверска поддршка во процедурата за следење на растот и проценка на нутритивниот статус,

извршени се предвидените активности согласно Националната годишна програма за јавно здравје за 2022 година, од страна на сите 10 центри за јавно здравје во РСМ. Активностите и натаму се извршуваа со определени потешкотии, пред се поради нецелосната пополнетост на училиштата, како и ограничениот пристап во истите заради пандемијата од КОВИД-19 иако таа ситуација беше значајно подобра споредено со 2021 година.

Нутритивниот статус е проценуван според антропометриските индекси за возраст и пол [(телесна висина-за-возраст (ТВ/В), телесна тежина-за-возраст (ТТ/В), телесна тежина за телесна висина (Т/В) и индекс на телесна маса-за-возраст (ИТМ/В)], во однос на референтни вредности на стандардите и референците за раст, утврдени од СЗО.

Нутритивен статус на деца од 4-5 годишна возраст со престој во детските градинки

Во првиот квартал од 2022 година испитани се 1321 деца (од кои 1264 со валидни мерења) од градинките во РСМ, на територијата на секој ЦЈЗ.

Резултатите на национално ниво, анализирани според Стандардите за раст на СЗО, ги покажуваат следните карактеристики на индексите за нутритивниот статус кај оваа популација на деца:

Тежина за висина (%)									
% < -3 СД	(95% ИД)	% < -2 СД	(95% ИД)	% > +1 СД	(95% ИД)	% > +2 СД	(95% ИД)	% > +3 СД	(95% ИД)
0,7	(0,2%, 1,3%)	3,3	(2,3%, 4,3%)	25,9	(23,4%, 28,4%)	9,5	(7,8%, 11,2%)	3,3	(2,3%, 4,3%)

Висина за возраст (%)			
% < -3 СД	(95% ИД)	% < -2 СД	(95% ИД)
0	(0%, 0%)	0,6	(0,1%, 1%)

Тежина за возраст (%)			
% < -3 СД	(95% ИД)	% < -2 СД	(95% ИД)
0	(0%, 0%)	1,1	(0,5%, 1,7%)

Индекс на телесна маса за возраст (%)									
% < -3 СД	(95% ИД)	% < -2 СД	(95% ИД)	% > +1 СД	(95% ИД)	% > +2 СД	(95% ИД)	% > +3 СД	(95% ИД)
0,6	(0,1%, 1%)	2,6	(1,7%, 3,6%)	28,4	(25,9%, 31%)	11,6	(9,7%, 13,4%)	4,7	(3,5%, 5,9%)

Кај популациската група на деца од оваа возраст не се забележуваат карактеристики на акутна и на хронична неисхранетост и бројките на таквите деца се ниски и во рамките на претходните години. Сепак, се забележува извесна девијација, односно неспецифично зголемување на преваленцата кај индексот висина-за-возраст, во доменот под -2 стандардни девијации, која треба да се следи во иднина во насока на тоа дали ќе се стабилизира на нивоата од претходните години (преваленцата е за

околу 2,5% пониска од оваа во 2022 година) или ќе остане на тоа ниво, за што ќе треба да се побараат причините.

Вкупно 9,5% од децата на оваа возраст имаат зголемена телесна тежина или дебелина, согласно индексот телесна тежина-за-телесна висина. Дебели се 3,3% од децата. Во однос на 2021 година, забележана е стабилизација на нивоата од 2020 година. Тоа покажува дека заради недоволниот опфат во првиот квартал од 2021 година, повисоката преваленца во таа година е повеќе методолошки отколку исклучок поврзан со пандемијата од КОВИД-19.

Нутритивен статус кај деца од второ одделение во основно училиште (7-8 години)

Во четвртиот квартал од 2022 година се испитуваше нутритивниот статус на деца од второ одделение во основните училишта во Македонија во рамки на спроведувањето на 6 круг на Иницијативата на СЗО за следење на дебелина кај децата во Европа (COSI).

Од страна на Центрите за јавно здравје се завршени сите планирани обврски и измерени се предвидениот број на деца согласно Националната годишна програма за јавно здравје за 2022 година.

Имајќи предвид дека проценката на преваленците во годините кога се спроведува COSI е базирана на внесување на податоците во форматирана база на податоци која вклучува покрај антропометриски мерења и карактеристики на училишната и семејната средина на децата, Институтот за јавно здравје е во фаза на спроведувања на таа операција, преваленците на деца со физиолошки и нарушен нутритивен статус од истражувањето ќе бидат дополнително доставени до Министерството за здравство, заедно со извештаите за 2023 година:

Следење на нутритивниот статус кај ученици од петто одделение

Во вториот квартал од 2022 година испитани се 3024 деца од петто одделение од основните училишта во РСМ, на територијата на сите ЦЈЗ.

Резултатите на национално ниво, анализирани според Стандардите за раст на СЗО²⁹, ги покажуваат следните карактеристики на нутритивниот статус кај оваа популација на деца:

Висина за возраст (%)			
% < -3 СД	(95% ИД)	% < -2 СД	(95% ИД)
0,1	(0-0,2)	0,8	(0,5-1,2)

Индекс на телесна маса за возраст (%)									
% < -3 СД	(95% ИД)	% < -2 СД	(95% ИД)	% > +1 СД	(95% ИД)	% > +2 СД	(95% ИД)	% > +3 СД	(95% ИД)
0,5	(0,2- 0,7)	3	(2,4-3,7)	48,6	(46,8-50,4)	24,8	(23,2-26,3)	4,7	(4-5,5)

29 %-2СД вклучува %-3СД; %+2СД вклучува %+3СД; %+1СД вклучува %+2СД и %+3СД

Кај популациската група на деца од оваа возраст не се забележуваат карактеристики на акутна и на хронична неисхранетост и бројките на таквите деца се ниски и во рамките на претходните години.

Вкупно 48,6% од децата на оваа возраст имаат зголемена телесна тежина или дебелина. 24,8% од децата се дебели, од нив 4,7% се со екстремна степен на дебелина. Преваленцата на деца со зголемена телесна тежина и дебелина, во однос на 2021 година, е намалена за 1,5%, а има мало зголемување кај децата со дебелина (+0,7%), додека кај тие со екстремна дебелина има намалување за 1,6%. При овие резултати, треба да се има предвид намалениот обем на мерења направени кај оваа популација во 2021 заради КОВИД-19.

Машките деца се подебели од женските.

Следење на нутритивниот статус кај ученици од 1-ва година средно училиште

Во третиот квартал од 2022 година измерени 1193 деца од прва година средно училиште во РСМ, на територијата на секој ЦЈЗ, согласно НГПЈЗ.

Резултатите на национално ниво, анализирани според Стандардите за раст на СЗО³⁰, ги покажуваат следните карактеристики на нутритивниот статус кај оваа популација на деца:

Висина за возраст (%)			
% < -3 СД	(95% ИД)	% < -2 СД	(95% ИД)
0	(0-0)	0,8	(0,3-1,4)

Индекс на телесна маса за возраст (%)									
% < -3 СД	(95% ИД)	% < -2 СД	(95% ИД)	% > +1 СД	(95% ИД)	% > +2 СД	(95% ИД)	% > +3 СД	(95% ИД)
0,6	(0,1- 1,1)	2,9	(1,9-3,9)	30,7	(28-33,4)	11,2	(9,3-13,0)	1,7	(0,9-2,4)

Кај популациската група на деца од оваа возраст не се забележуваат карактеристики на акутна и на хронична неисхранетост и бројките на таквите деца се ниски и во рамките на претходните години.

Вкупно 30,7% од децата на оваа возраст имаат зголемена телесна тежина или дебелина. Дебели се 11,2% од децата. Во однос на 2021 година, преваленцата на деца со зголемена телесна тежина и дебелина, на оваа возраст, е во лесно намалување. Тоа намалување ја вклучува и преваленцата на деца со екстремна дебелина (од 2,2% во 2021 на 1,7% во 2022). Овие карактеристики на нутритивниот статус кај оваа популациска група се во насока на наодите од најновиот извештај за дебелината во Европа на СЗО, каде се нотира дека преваленцата на дебелината кај адолесцентите се подобрува во однос на таа кај децата од пониските одделенија на основното образование (од второ до петто), но дека тоа не е знак за подобар исход кај адултната дебелина. Имено, состојбата со зголемената телесна тежина и дебелината кај возрасните лица (над 20 години) значајно се влошува во однос на преваленците во адолесцентна возраст.

³⁰ %<-2СД вклучува %<-3СД; %+2СД вклучува %+3СД; %+1СД вклучува %+2СД и %+3СД.

ЗДРАВСТВЕНА БЕЗБЕДНОСТ НА ПРЕХРАНБЕНИТЕ ПРОИЗВОДИ ИСПИТАНИ ВО ИЈЗ НА РМ ВО ТЕКОТ НА 2022 ГОД.

Во текот на 2022 год. стручните тимови и лабораториите во ИЈЗ акредитирани од ИАРМ, според барањата на стандардот MKS EN ISO/IEC 17025:2005 за хемиско, микробиолошко и радиолошко тестирање на храна и вода, продолжија со активности во рамките на националниот систем за контрола на здравствената безбедност на храната и проценката на здравствениот ризик од небезбедна храна.

Во текот на 2022 год. со лабораториска анализа се опфатени вкупно 3542 мостра прехранбени производи, од кои 555 мостри на прехранбени производи од увоз и 2987 мостри од домашно производство и промет. Примероците се доставувани од страна на надлежните инспекциски служби – Агенција за храна и ветеринарство, од производители, увозници и трговци со храна како и други корисници. Анализите и проценката на безбедноста на прехранбените производи се базирани на националната легислатива, стандардите на Кодекс Алиментариус и други меѓународни стандарди.

Графикон бр.1 Обем на лабораториски анализирани мостри прехранбени производи

Од вкупно испитаните мостри на прописите за безбедност не одговарале 23 мостри односно 0,65%, при што од увоз 1,62% , а кај производитите од домашно производство и од промет 0,47%.

Во прехранбените производи се извршени следните лабораториски тестирања:

- квалитет (состав, хигиенски квалитет, нутритивен квалитет, органолептички особини, означување);
- адитиви (конзерванси, прехранбени бои, засладувачи)
- пестициди (органохлорни и органофосфорни);
- тешки метали
- микотоксини (афлатоксини, охратоксин А,деоксиниваленол, зеараленон);

- антибиотици;
- микробиолошки параметри на безбедност
- радионуклеиди

Табела бр.1 Преглед на испитани мостри прехранбени производи по Параметри

Анализи	Вкупно Мостри	Увоз		Промет и домашно производство	
		Вкупно	неисправни	Вкупно	Неисправни
Квалитет	1124	271	1	148	0
Адитиви	199	41	2	158	2
Пестициди	471	235	1	236	0
Тешки метали	829	372	1	457	0
Микотоксини	288	140	0	148	0
Микробиолошка безбедност	2348	336	13	2012	13
Антибиотици	1	0	0	1	0
Радионуклеиди	822	113	0	709	0
Основна физичко хемиска анализа на пакувани води за пиење	32	3	0	29	0
Проширена физичко хемиска анализа на пакувани води за пиење	33	0	0	33	1
Паразитолошка анализа	26	9	0	17	0

Анализите покажале дека највисок процент на неисправни мостри е евидентиран при периодична анализа на пакувани води 3,03%, анализа на адитиви 2,01% микробиолошка анализа 1,10%, анализа на квалитет 0,35%, анализа на пестициди 0,21% и анализа на метали 0,12%.

2.1. АНАЛИЗА НА КВАЛИТЕТ

Во текот на 2022 год. извршени се анализи на квалитет кај вкупно 1123 мостри од кои од увоз 271 и 852 од домашно производство.

Отстапување во однос на стандардите за квалитет е констатирано во 0,36% од испитаните мостри, при што кај мострите од увоз во 0,37% , а кај оние од промет и домашно производство во 0,35%,

Табела бр.2 Неисправни прехранбени производи во однос на квалитет

Производ	Увоз		Домашно производство	
	Вкупно	Неисправни	Вкупно	Неисправни
Млеко	5	1	2	0
Производи од	4	1	5	0
Млеко	3	0	20	1
Месо	0	0	1	0
производи од	1	0	0	0
месо	4	0	20	0
Риби	0	0	0	0
Производи од риби	0	0	0	0
Жито, брашно	84	0	15	0
Леб, тестенини	6	0	13	0
Слатки	5	0	74	0
Шеќер, бонбони, чоколади	21	0	40	0
Диететски	0	0	0	0
производи	35	0	48	0
Овошје	3	0	3	0
Зеленчук	0	0	6	0
Масла, масти	40	0	20	0
Адитиви	7	0	18	0
Кафе, какао, чај	16	0	48	0
Алкохолни пијалоци	7	0	36	0
Безалкохолни пијалоци	17	0	222	0
Сладолед	2	0	0	0
Готови јадења	1	0	0	0
производи од				
овошје	2	0	196	1
производи од				
зеленчук	3	0	52	0
Зачини	2	0	3	0
Сол	4	0	2	1
Друго	4	0	13	0

Причини за неисправност на прехранбените производи во однос на квалитет се:

- отстапување на параметрите на состав од пропишаните стандарди (најчесто кај мостри кои се доставени за контрола од пробно производство); како млеко и млечен производ, производи од овошје, готварска сол
- несвојствени органолептички особини ;
- неуслогласен состав со декларацијата

Испитани се 6 мостри готварска сол од кои 4 од увоз и 2 од домашно производство и промет. Од испитаните мостри готварска сол, наисправна била само 1, заради намалена количина на јод од

калиум јодат и нивната употреба е забранета.

Анализи во однос на присуство на адитиви во прехранбените производи се извршени кај 199 мостри. Одредувана е содржина на конзерванси, прехранбени природни и вештачки бои, засладувачи, одредени антиоксиданси, киселини и друго.

Адитивите како хемиски соединенија кои се додаваат на прехранбените производи и влегуваат во нивниот состав се причина за неисправност кај 4 мостра (2,01%) од испитаните мостри на адитиви.

2 Мостри производи од месо со зголемена содржина на вкупни фосфати.

1 мостра тестенини (кори) со зголемена содржина на сорбинска киселина.

1 мостра производ од зеленчук (кечап) со зголемена содржина на сорбинска киселина.

2.2. АНАЛИЗА НА КОНТАМИНЕНТИ

Во 2020 год. извршени се анализи за детекција на резидуи на пестициди, тешки метали, микотоксини, антибиотици и радионуклеиди. Извршени се анализи за детекција на резидуи од пестициди во вкупно 471 мостри и тоа 235 од увоз и 236 од домашно производство и промет. Од испитаните мостри детектирани се пестициди во една мостра зеленчук.

Тешки метали

Во однос на контаминацијата со тешки метали анализирани се вкупно 828 мостри, 371 од увоз и 457 од домашно производство и промет. Од вкупниот број испитани примероци најдена е зголемена концентрација на тешки метали, во еден производ од групата жита (пченица), во кој е најдена зголемена содржина на олово.

Микотоксини

Микотоксини од групата на афлатоксини В1, В2, G1, и G2, Охратоксин А, Деоксиниваленол, Зеараленон и Фумонисини се испитувани кај житарки, брашно, јаткасто овошје, сушено овошје, кафе, чај, зачини. Биле анализирани 288 мостри, од кои немало неисправни. Од вкупно испитаните, 140 мостри биле од увоз и 148 од домашно производство.

Табела бр.3 Обем на извршени анализи на микотоксини според групи производи

Групи на производи	Вкупно	Увоз		Промет и дом. производство	
		Вкупно	Неисправни	Вкупно	Неисправни
Жита	98	90	0	8	0
Леб, тестенини	12	2	0	10	0
слатки	51	6	0	45	0
Шеќер,бомбони, чоколади	6	0	0	06	0
Диететски производи	7	7	0	0	0
Овошје	27	8	0	19	0
Зеленчук	0	0	0	0	0
Кафе, какао, чај	40	010	0	30	0
Производи од овошје	6	4	0	2	0
Производи од зеленчук	9	06	0	3	0
Зачини	4	1	0	3	0
Друго	28	6	0	22	0

Резидуи на радионуклеиди

Анализа на радионуклеиди е извршена кај 822 мостри од кои 709 од домашно производство и тоа најмногу се од групата на печурки.

Од увоз испитани се 113 мостри од кои најголем дел се од групата на жито и брашно. Кај сите анализирани производи не е детектирана радиоактивност над граничните вредности.

Табела бр.4 Обем на извршени анализи на радиоактивност по групи прехранбени производи

	Вкупно	Увоз	Промет и домашно производство
жита, брашно	82	80	2
Леб, тестенини	5	0	5
Овошје	14	0	14
Зеленчук	0	0	0
кафе, какао, чај	34	4	30
Безалкохолни пијалоци	17	1	16
производи од овошје	44	0	44
Производи од зеленчук	609	27	582

2.3. МИКРОБИОЛОШКА БЕЗБЕДНОСТ НА ХРАНАТА

Во однос на микробиолошката безбедност анализирани се вкупно 2348 мостри прехранбени производи од кои од увоз 336, а од домашно производство и промет 2012 мостри. Микробиолошка неисправност е констатирана кај 13 мостри од увоз или 3,9% и кај 13 мостри од домашно производство и промет или 0,65%.

Табела бр.5 Преглед на изолирани микроорганизми во храната

микроорганизми	Вкупно	Број на контаминирани мостри	Увоз	Домашно производство
Salmonella	1599	3	195	1404
Коагулаза позитивен Staphylococcus	533	1	65	468
Escherichia coli beta-glucoronidase позитивна	958	0	81	877
Квасци и мусли	2695	5	354	2341
Enterobacteriaceae	807	7	122	685
Аеробни мезофилни бактерии	361	0	12	349
Pseudomonas aeruginosa	24	0	5	19
Listeria monocytogenes	371	0	47	324
Escherichia coli O-157	16	0	0	16
Campylobacter spp.	27	0	0	27
Yersinia enterocolitica	35	0	0	35
Enterobacter sakazakii	13	0	1	12
Sulfidoreduciracki klostridii	87	0	8	79
Clostridium perfringens	116	0	9	107
Bacillus cereus	345	0	27	318
Број на бактерии на 220Ц во вода	48	0	6	42
Број на бактерии на 370Ц во вода	48	0	6	42

Најчеста причина за микробиолошка контаминација на прехранбените производи е наод на Enterobacteriaceae во 0,86% од тестираните примероци, мувли и квасци во 0,19%, Salmonella spp. во 0,18% и Staphylococcus coagulase positive во 0.18%. Наодот на овој вид микробиолошка контаминација укажува на лоши хигиенски услови за работа.

Табела бр.6 Микробиолошка неисправност по групи на производи

Група	Вкупно			Увоз			Промет и домашно производство		
	Вк.	Неис.	%	Вк.	Неис.	%	Вк. домашно		
							Вк.	Неис.	%
Млеко	25	14	56	13	10	76,9	12	4	33,3
производи од млеко	10	0	0	1	0	0	9	0	0
Месо	100	3	3	0	0	0	100	3	3
Производи од месо	9	0	0	0	0	0	9	0	0
Риби	5	0	0	0	0	0	5	0	0
производи од риби	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Јајца	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Жита	353	0	0	90	0	0	263	0	0
леб, тестенини	72	0	0	5	0	0	67	0	0
слатки	124	2	1,6	8	0	0	116	2	1,7
шеќер, бомбони, чоколади	99	0	0	26	0	0	73	0	0
диететски производи	265	3	1,1	56	3	5,4	209	0	0
овошје	26	0	0	8	0	0	18	0	0
зеленчук	1	0	0	0	0	0	1	0	0
масти и масла	55	0	0	45	0	0	10	0	0
адитиви	27	0	0	4	0	0	23	0	0
кафе, какао, чај	149	0	0	16	0	0	133	0	0
алкохолни пијалоци	283	0	0	6	0	0	277	0	0
безалкохолни пијалоци	336	0	0	23	0	0	313	0	0
сладолед	2	0	0	2	0	0	0	0	0
готови јадења	54	1	1,8	1	0	0	53	1	1,9
производи од овошје	243	3	1,2	9	0	0	234	3	1,3
производи од зеленчук	83	0	0	15	0	0	68	0	0
зачини	4	0	0	1	0	0	3	0	0
готварска сол	2	0	0	1	0	0	1	0	0
Друго	21	0	0	6	0	0	15	0	0
ВКУПНО	2348	26	1,1	336	13	3,9	2012	13	0,65

Од увозните производи 13 мостри или 3.9 % биле микробиолошки небезбедни и тоа 13 мостри млеко и 3 мостри диететски производи.

Микробиолошка неисправност кај производи од домашно производство е детектирана кај 13 производи и тоа кај 4 мостри млеко, 3 мостри месо, 3 мостри производи од овошје, 2 мостри слатки, и 1 мостра готово јадење.

Од прегледот на микробиолошката неисправност по одделни групи прехранбени производи се констатира следното: највисок процент на неисправни мостри има кај мостри млеко 56%, мостри месо 3%, мостра готово јадење 1,85%, мостри слатки 1,61%, мостри производи од овошје 1,23% и мостри диететски производ 1,13%.

Производи од домашно производство ги доставуваат производителите на прехранбени производи со цел да го контролираат производниот процес согласно воведените процедури за HACCP системот. Веднаш по утврдувањето на неисправноста производителите се информирани со цел да ги повлечат производите и да превземат корективни мерки. Организирани и спроведени се курсеви за примена и одржување на HACCP во различни дејности од преработка на храната, како на пример за производители на безалкохолни пијалоци, за производители на месни производи со цел да се унапредуваат нивните практики во производство на безбедна храна.

Заклучоци

1. Во 2022 година бројот на анализирани примероци во ИЈЗ е значително намален, но затоа пак процентот на неисправни примероци е зголемен во оваа група производи.
2. Процентот на неисправни мостри во однос на микробиолошка контаминација е највисок кај производите од увоз и изнесува 3,86%, што укажува дека храната од увоз треба редовно да се контролира. Во текот на 2022 бројот на мострите од увоз е значително намален, а тоа може да значи дека контролата на овие производи не е на задоволително ниво. Процентот на небезбедни производи од домашно производство е значително понизок 0,64% и тука треба континуирано да се вложуваат напори за контрола на безбедноста на храната од страна на операторите со храна, унапредување на хигиенските навики и употреба на здравствено безбедна вода во производството на храна.
3. Во однос на анализа на присуство на адитиви во прехранбени производи утврдено е дека кај 2,01% од примероците има зголемено присуство на адитиви, и тоа кај производите од увоз (4,87%) и кај производите од домашно производство (1,26%).
4. Групата прехранбени производи како млеко, млечни производи и производи од месо остануваат групи кои треба и понатаму да се следат од аспект на квалитет и микробиолошка безбедност затоа што покажуваат највисок процент на неисправност.
5. Увозните прехранбени производи треба да бидат контролирани особено одредени групи прехранбени производи, како што се готварската сол за јодираност, безалкохолните пијалоци и минералните води, диететски производи.

БЕЗБЕДНОСТА НА ХРАНАТА НАМЕНЕТИ ЗА ВУЛЕНРАБИЛНИ ПОПУЛАЦИОНИ ГРУПИ

Согласно програмските задачи Центрите за јавно здравје имаат обврска да ја следат безбедноста на храната која се послужува во предучилишни и училишни установи, ученички и студентски домови, болници преку вршење на санитарно хигиенски увиди, земање примероци храна и брисеви од работни површи и други предмети кои доаѓаат во контакт со храната. Цел на задачата е рано откривање на присутни микробиолошки опасности и превенција на ризици кои произлегуваат од небезбедна храна во предучилишни, училишни установи, ученички, студентски домови и болници каде што престојуваат и се исхрануваат деца, ученици, студенти и хронично болни лица.

Во текот на 2022 година, во образовни институции, училишни и предучилишни установи извршени се вкупно 135 санитарно хигиенски увиди, земени се 581 оброци и 726 брисеви за микробиолошка анализа. Во однос на испитаните оброци, микробиолошки загадени биле 15 (2,6%). Кај брисевите, како поосетлива метода за откривање на микробиолошка контаминација утврдени се 57 (7,8%) кои не задоволуваат хигиенски стандарди, и тоа 5 во Штип, 3 во Тетово, 2 во Кочани, 1 во Скопје и 1 во Прилеп. Во храната се детектирани Enterobacteriaceae, Escherichia coli, Staphylococcus aureus, мувли и аеробни мезофилни балтерии. Во брисевите детектирано е зголемен број аеробни мезофилни бактерии и Enterobacteriaceae. Со овие контроли детектирани се лица бацилоносители, пратени на предвремени прегледи, превземени се мерки за подобрување на процедурите за чистење и дезинфекцијата на работните површини.

Табела бр 1 Следење на безбедност на храната во образовни институции, училишни, предучилишни установи

	број на увиди	број на тестирани оброци	број / % на микробиолошки загадени	број на брисеви	број /% на брисеви кои не задоволуваат хигиенски стандарди
Скопје	22	120	1/0,83%	150	1/0,66%
Битола	14	48	0	60	0
Куманово	16	68	0	60	0
Прилеп	10	38	1/2,6%	50	10/20%
Велес	20	80	0	100	6/6%
Штип	14	56	5/8,9%	70	7/10%
Охрид	5	33	3/7,1%	45	6/13,3%
Тетово	6	42	3/7,1%	45	6/13,3%
Кочани	16	48	2/4%	66	21/31,8%
Струмица	12	48	0	80	0
ВКУПНО	135	581	15/2,6%	726	57/7,8%

Табела бр. 2 Следење на безбедност на храната во здравствени институции

	број на увиди	број на тестирани оброци	број / % на микробиолошки загадени	број на брисеви	број /% на брисеви кои не задоволуваат хигиенски стандарди
Скопје	12	48	1/2,1%	120	1/0,83%
Битола	8	32	0	80	0
Куманово	4	16	0	40	0
Прилеп	2	8	0	20	0
Велес	12	48	0	120	11/9,2%
Штип	2	8	0	20	7/35%
Охрид	4	21	0	52	
Тетово	4	8	0	20	0
Кочани	4	8	0	20	5/25%
Струмица	2	8	0	20	0
ВКУПНО	54	205	1/0,5%	512	24/4,7%

Во кујните во болнички установи во кои се врши приготвување и послужување на храната извршени се вкупно 54 санитарно хигиенски увиди, земено се 205 оброци за тестирање и 512 брисеви. Брисевите покажале микробиолошка контаминација кај 24 или 4,7% од земените брисеви, со тоа што највисок процент е во Велес, Штип, Кочани и Скопје.

Во однос на испитаните оброци, микробиолошки загаден е 1 или 0,5%. Во оброкот изолирана е *Escherichia coli*.

Во брисевите со позитивен наод изолирани се *Enterobacteriaceae*, аеробни мезофилни бактерии. Ова укажува на контаминација од страна на лицата кои работат со храната. Дадени се препораки за зајакната дезинфекција и чистење, како и предвремени прегледи за бацилоносителство.

Табела бр. 3 Следење на безбедност на храната во домови за стари лица

	број на увиди	број на тестирани оброци	број / % на микробиолошки загадени	број на брисеви	број /% на брисеви кои не задоволуваат хигиенски стандарди
Скопје	4	12	0	20	0
Битола	2	6	0	10	0
Прилеп	2	8	0	20	2/10%
Куманово	2	6	0	10	1/10%
ВКУПНО	10	32	0	60	3/5%

Во кујните во старските домови во кои се врши приготвување и послужување на храната извршени се вкупно 10 санитарно хигиенски увиди, земено се 32 оброци за тестирање и 60 брисеви. Во однос на испитаните брисеви, 3 бриса или 5% не ги задоволуваат хигиенските стандарди. Во однос на тестираните оброци сите се микробиолошки исправни.

Во текот на минатата година извршени се сите хигиенски увиди и микробиолошки анализи според предвидената динамика во планот за работа. Таму каде што се утврдени отстапувања во однос на одржувањето на хигиената и безбедноста на храната дадени се препораки за дезинфекција и преиспитување на процедурите за набавка, чистење и дезинфекција. Потоа се земени контролни брисеви се до лабораториска потврда дека состојбата се подобрила.

Заклучок и препораки

Во објектите за колективна исхрана на вулнерабилните групи население, како што се деца, болни лица, постои потреба за засилен надзор од страна на одговорните лица, со засилени мерки за дезинфекција на просториите, опремата и приборот. Тоа се мерки кои се превземени и кои спречиле појава на епидемија на болести предизвикани со микробиолошки загадена храна. При тоа треба да се потенцира дека некои објекти имаат потреба од радикални промени во смисла на целосна реконструкција и обнова на опремата, за да се овозможи безбедна храна, како што е на пример кујната во Клиничката Болница во Штип.

Наодот на аеробни мезофилни бактерии, Ентеробактерии укажува на недоволно одржување на лична и општа хигиена, што укажува на потреба на континуирана едукација лицата кои работата со храна во овие објекти.

Брисевите за утврдување на степенот на чистота треба да се применуваат како превентивна мерка за рано откривање на микробиолошка контаминација.

ПРОЦЕНКА НА АЛИМЕНТАРЕН ДНЕВЕН ВНЕС НА ХЕМИСКИ КОНТАМИНЕНТИ - МЕТАЛИ И МИКОТОКСИНИ

За проценка на алиментарен дневен внес на хемиски контаминенти во текот на 2022 година извршени се лабораториски тестирања и проценка на контаминацијата на прехранбените производи за тешки метали и микотоксини.

Тешки метали во различни прехранбени производи

Институт за јавно здравје и Центрите за јавно здравје од Скопје, Куманово, Велес и Битола во текот на годината земале примероци храна, ставена во промет и тоа вкупно 238 примероци: 45 од групата житарици и производи од житарици, 106 примероци од групата зеленчук и производи од зеленчук, 63 примероци од групата овошје, производи од овошје, 9 од групата на јаткасти плодови, 2 од групата на зачини, 5 од групата на кафе, какао и чај, и 8 од групата на храна за доенчиња и мали деца. Примероците се тестирани во лабораториите на Институтот и Центрите за остатоци од метали: олово и кадмиум. Сите лабораториски наоди се интегрирани во една база на податоци, и резултатите се претставени во табела 1. Максимално дозволените вредности на металите се регулирани со Правилникот за општите барање за безбедност на храната во однос на максималните нивоа на одредени контаминенти (сл. весник на РМ 175/2018, 227/2021). Повисока содржина на олово е утврдена во групата на овошје и производи на овошје кај една мостра на портокал 0,490 мг/кг и кај една мостра на праска 0,470 мг/кг. Вредности над дозволеното за олово се утврдени и кај мостри од групата на зеленчук и производи од зеленчук, и тоа во мостра зелка со 16,3 мг/кг, во мостра морков со 1,59 мг/кг, кај мостра кромид 1,7 мг/кг, мостра компир 0,45 и мостра тиквичка 0,6 мг/кг.

Кадмиум е метал кој е класифициран во I група на канцерогени агенси според Меѓународната агенција за истражување на канцерот и граничните вредности за кадмиум се построги во однос на оловото. Средната вредност на кадмиумот во житарки изнесува 0,030 мг/кг и е пониска од средната вредност на оловото 0,04 мг/кг. Во зеленчук и негови производи средната вредност на кадмиум изнесува 0,014 мг/кг, а во овошје и производи од овошје 0,006 мг/кг. Тоа значи дека групите на житарки и нивни производи и зачини можат да имаат значаен удел во дневниот внес на кадмиум.

Повисока содржина на кадмиум има во групата на зеленчук и производи од зеленчук и тоа во една мостра зелка во која е утврдено 0,65 мг/кг и во една мостра модар домати со 0,082 мг/кг, во групата на овошје и производи на овошје повисока вредност од дозволената има кај една мостра портокал 0,075 мг/кг. Од аспект на дневниот внес на контаминенти, значајна е просечната содржина на олово и кадмиум во прехранбените продукти.

Табела бр.1 Преглед на средна и максимална вредност на олово и кадмиум за 2022 година

Вид на производ	Олово мг/кг		Кадмиум мг/кг	
	Средна вредност	Макс. вредност	Средна вредност	Макс. вредност
Житарки и нивни производи	0.035	0.2	0.030	0.63
Зеленчук и нивни производи	0.224	16.3	0.014	0.65
Овошје и нивни производи	0.044	0.49	0.006	0.075
Јаткасти плодови	0	0	0	0
Зачини	0	0	0.281	0.562
Кафе, како и чај	0	0	0	0
Храна за доенчиња и мали деца	0.003	0.018	0	0

Дневниот внес на олово оваа година преку жита и производи на жито изнесувал 10,46µg, преку зеленчук и негови производи изнесувал 70,78µg и преку овошје и производи на овошје изнесувал 5,12µg. Вкупниот дневен внес за еден возрасен човек изнесува 86,4 µg и најголемо учество има групата зеленчук и негови производи. Неделниот внес за возрасен човек со просечна тежин 70кг изнесува 8,6 µg/кг ТТ.

Дневниот внес на кадмиум преку жита и производи на жито изнесувал 9,81µg, преку зеленчук и негови производи изнесувал 4,42 µg и преку овошје и производи на овошје изнесувал 0,76µg. Вкупниот дневен внес за еден возрасен човек изнесува 14,23µg и најголемо учество има групата житарки и нивни производи. Неделниот внес за возрасен човек со просечна тежин 70кг изнесува 1,4 µg/кг ТТ.

Табела 2 Преглед на дневен и неделен внес на олово за 2022 година

Намирници	Средна вредност на концентрација на Pb mg/kg	Дневен внес на прехранбени производи во kg	Дневен внес во µg	Неделен внес во µg/кг ТТ
Житарки и нивни производи	0.035	0.327	10.46	1.05
Зеленчук и нивни производи	0.224	0.316	70.78	7.08
Овошје и нивни производи	0.04	0.128	5.12	0.51
Вкупно			86.4	8.64

Табела 3 Преглед на дневен и неделен внес на кадмиум за 2022 година

Намирници	Средна вредност на концентрација на Cd mg/kg	Дневен внес на прехранбени производи во kg	Дневен внес во µg	Неделен внес во µg/кг ТТ
Житарки и нивни производи	0.030	0.327	9.81	0.98
Зеленчук и нивни производи	0.014	0.316	4.42	0.44
Овошје и нивни производи	0.006	0.128	0.76	0.08
Вкупно			14.23	1.40

Анализа на микотоксини

Во Институтот и во Центрите за јавно здравје Скопје, Куманово Битола и Велес тестирани се вкупно 177 примероци за присуство на микотоксини, од групите на житарки и нивни производи, кафе и слични производи, кикирики и слични производи, зачини и чаеви и храна за доенчиња. Сите тие се продукти за кои постои можност да бидат загадени со мувли кои продуцираат микотоксини. При тоа испитувани се вкупни афлатоксини, фумонизин, охратоксин, деоксиниваленол и заераленол. Во ниту една мостра не е утврдено присуство на микотоксини над максимално дозволените вредности дефинирани во Правилникот за контаминенти.

Заклучоци и препораки

Проценката на алиментарниот внес на метали преку овие три групи на прехранбени производи покажува дека дневниот внес е под толерантниот дневен внес, но не се земени сите групи прехранбени производи и водата за пиење во пресметката.

За целосна проценка потребно е да се изгради солидна база на податоци, кои понатаму ќе се комбинираат со дневниот внес на одредени групи прехранбени производи за да дојдеме до проценката на дневниот внес. Посебно внимание во иднина треба да се обрати на содржината на олово во зеленчукот и овошјето од велешкиот регион бидејќи поколемиот број мостри со вредности на границата за овој метал од оваа година се токму од тој регион.

Лабораториското тестирање на микотоксини покажа дека овие контаминенти треба да продолжиме да ги следиме, затоа што климатските промени создаваат поволни услови за раст на мувли кај одредена група производи, а со тоа зголемена можност за појава на микотоксини во храната. Потребно е зајакнување на лабораториските капацитети во однос на тестирање на широката палета на микотоксини од интерес.

Оваа активност треба да продолжи и во текот на идната година за да изградиме солидна база за контаминенти и врз основа на податоците за дневниот внес да ја одредиме експозицијата на контаминенти.

РЕАЛИЗИРАНИ ПРОГРАМСКИ АКТИВНОСТИ НА ЈЗУ ИНСТИТУТ ЗА ЈАВНО ЗДРАВЈЕ – ОДДЕЛЕНИЕ ЗА МЕДИЦИНА НА ТРУД И ПРОЦЕНКА НА ЗДРАВСТВЕНИ РИЗИЦИ И УТВРДЕНИ СОСТОЈБИ ВО ОБЛАСТА ЗА БЕЗБЕДНОСТ И ЗДРАВЈЕ НА РАБОТА ПРЕДВИДЕНИ СО ПРОГРАМАТА ЗА ЈАВНО ЗДРАВЈЕ ЗА 2021 ГОДИНА

I. ПРОГРАМСКА ЗАДАЧА: ВОСПОСТАВУВАЊЕ НА СИСТЕМ ЗА ПРИБИРАЊЕ И ОБРАБОТКА НА ИНДИВИДУАЛНИ И ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ ВО ОБЛАСТА НА ПРОФЕСИОНАЛНОТО ЗДРАВЈЕ

Институтот за јавно здравје на РСМ во текот на 2022 година редовно и континуирано работеше на реализација на програмските задачи утврдени во Националната програма за јавно здравје на за 2022 година во делот на воспоставување на збирните и индивидуални евиденции во областа на професионалното здравје. Во тој смисол се следеа утврдените одредби на Законот за евиденции во областа на здравството и во делот на индивидуалните пријави беа изготвени и прилагодени нови извештајни обрасци за пријава на професионални болести и повреди на работа, како основ за воспоставување на регистрите за професионални болести и повреди на работа.

Дополнително, во соработка со системот Мој термин, беа изготвени предлог-правилници за пополнување, известување и обработка на податоците за повреди на работа и професионални болести и истите беа доставени до Министерството за здравство за нивно прифаќање и објавување во Службен весник, по што би можел да стартува новиот национален систем за здравствена статистика во областа на професионалното здравје.

Станува збор за сериозни обврски на државата како во делот на остварување на индивидуалните права за добивање на социјални и други бенефити од страна на заболените и повредени работници, така и за неисполнување на обврските на РСМ за апроксимација кон европското законодавство. Ова секоја година се забележува во извештајот на Европската комисија за постигнатиот прогрес во приближување кон европскиот интегративен процес (поглавје 19) и секоја година повторувано се нотира дека државата се уште нема воспоставено систем за официјално следење и регистрирање на повредите на работа. Во тој смисол треба да се истакне дека предлозите на новите пријави за повреди на работа и професионални болести се усогласени со европските методологии во оваа област (ESAW и EODS методологии) и барањата на EUROSTAT- Европската агенција за статистика.

Иако Република Северна Македонија во претходниот период имаше добро развиен здравствено-статички систем за прибирање и обработка на податоците од индивидуалната и збирна евиденција во здравството, вклучувајќи ја и областа на безбедноста и здравјето на работа (БЗР), транзицијата на стопанството, како и реформите во здравствениот систем, наметнаа нови содржини и форми за работа, за кои не беа навремено и соодветно утврдени механизмите за статистичко известување и за контрола при нивното спроведување. Оттука, тој некогашен систем за евиденции во областа на

медицината на трудот е целосно неприменлив во сегашните услови, кои наметнуваат нови законски обврски. Тоа од своја страна негативно се одрази на квалитетот на здравствената статистика со која денес располагаме во оваа област.

Треба да се нагласи дека согласно чл. 5 од Законот за евиденции во областа на здравството (Сл. Весник бр. 20/2009) и неговите измени и дополнувања (Сл. Весник бр. 53/11 и 164/13), Институтот за јавно здравје на Република Северна Македонија е единствен носител на здравствената статистика за евиденциите што задолжително се водат во здравствените установи. Секоја здравствена установа е обврзна да води индивидуални и збирни евиденции и податоците да ги доставува до 10-те Регионалните центри за јавно здравје во Републиката.

Понатаму, со член 8 од Законот за евиденции во областа на здравството се утврдуваат вкупно 35 индивидуални евиденции за повеќе различни болести исостојби, од кои индивидуалните евиденции за повреди на работа, за професионални болести, за интоксикации и за отсуство од работа се актуелни за следење на состојбите поврзани со безбедноста и здравјетона професионално експонираната популација. Во член 11 пак, Институтот за јавно здравје се обврзува да ги води здравствените регистри, вклучувајќи ги и регистрите за повреда на работа и за професионални болести.

Во чл. 9 од Законот за евиденции во областа на здравството, здравствените установи, во зависност од дејноста што ја вршат, се обврзуваат да водат и збирни евиденции за својата работа. Во точка 23 од истиот член се воспоставува обврска за воспоставување на збирна евиденција за следење, оценување и планирањена превентивната здравствена заштита на работниците.

Со оглед дека недостасуваат подзаконски акти со кои би се имплементирале во практиката овие одредби од Законот за евиденции во областа на здравството, Институтот за јавно здравје на РСМ и понатаму континуирано се обидува да ги следи сите легислативни и стратешки одредници за прибирање и обработка на статистички податоци во областа на безбедност и здравје на работа што се утврдени во конвенциите на Меѓународната организација на трудот, Директивите и регулативите на Европската Унија и ЕУРОСТАТ. Заложбата на Институтот е да обезбеди објавување на сите расположливи податоци до кои може во овој момент да се дојде во државата, а се однесуваат на повредите на работа и професионалните болести, како и на податоците за следење, оценување и планирање на превентивната здравствена заштита на работниците.

Како резултат на овие заложби во текот на 2022 година, Институтот ги прибра податоците и објави две информации/извештаи:

1. Извештај за следење, оценување и планирање на превентивната здравствена заштита на работниците за 2022 година
2. Информација за повреди на работа 2022 година

1. Извештај за следење, оценување и планирање на превентивната здравствена заштита на работниците за 2022 година

Во Извештај за следење, оценување и планирање на превентивната здравствена заштита на работниците за 2022 година се дадени податоци за видот и обемот на извршени превентивни здравствени прегледи реализирани во текот на 2022 година во овластените установи по медицина на труд, како носители на овие активности. Податоците се прибираат на образец чија содржина е усогласена со потребите за евидентирање на секојдневните активности во овластените установи по медицина на труд, затоа што претходниот (и веројатно се уште важечки) образец бр. 3-02-60 од 1971 година не соодветствува на нашата актуелна состојба и вид на работа што се обавува во оваа област денес.

Во текот на 2022 година во овластените установи за медицина на труд се ангажирани вкупно 322 вработени, од кои здравствени работници и здравствени соработници се 269 (62.0%), а 123 (38.0%) се нездравствени работници.

Од вкупниот број на работници, доктори се 95 (30.0%), од кои 15 (16.0%) се доктори по општа медицина, а 10 (11.0%) доктори се на специјализација, специјалисти од други специјалности се 28 (29.0%), а специјалисти по медицина на труд се 42 (44.0%) доктори.

Во однос на ангажираниот кадар, во овластените установи по медицина на труд се ангажирани вкупно 104 медицински сестри, што претставува 32.0% од вкупно ангажираниот кадар во оваа дејност.

Здравствени соработници има вкупно 123, од кои со високо образование вкупно 51 и со средно образование вкупно 19 вработени, што претставува 22.0% од вкупниот број на вработени работници во овластените установи за медицина на трудот. Бројот на нездравствени работници е 53 и тие во структурата на вкупно вработените лица во овластените установи за медицина на труд учествуваат со 16.0%.

	Здравствени работници							Здравствени соработници		Нездравствени работници
	Лекар					медицински сестри		со ВСС	со ССС	вкупно
	вкупно	општа медицина	на специјализација	специјалисти по медицина на труд	останати специјалисти	вкупно	медицински сестри-техничари			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Вкупно	95	15	10	42	28	104	104	51	19	53
Вкупно персонал: 322										

Добиените податоците од извршената работа покажуваат дека се реализирани вкупно 89.090 систематски прегледи. Тоа се прегледи на работници кои работат на работни места каде не постои

зголемен ризик и кај кои се проверува општатата здравствена состојба и општата работна способност. Најголем број од овие прегледи се извршени во просториите на овластената установа за медицина на труд вкупно 63593 (71.0%), а само 25.497 (29.0%) прегледи се извршени во просториите на работодавачот.

Од вкупниот број на реализираните систематски прегледи 89.090, способни за работа се 87.862 или 98.6 %, 36 или 0.1% се неспособни и 1192 или 1.3% способен со ограничување.

Кај 53.0% од прегледаните работници се утврдени одредени отстапувања во здравствената состојба . Тоа значи дека секој втор работник кој работи на работни места каде не постои зголемен ризик има одредени отстапувања во здравствената состојба. Патолошките состојби т.е. утврдените отстапувања се однесуваат на состојбите што се регистрирани во текот на систематскиот преглед, а се утврдени како задолжителна содржина на систематскиот преглед.

Во текот на 2022 во овластените установи за медицина на трудот се реализирани вкупно 43.251 периодични прегледи, од кои 33.609 или 78.0% се реализирани во работните простории на овластената установа за медицина на трудот, а 9.642 или 22.0% од вкупниот број на периодични прегледи се реализирани во просториите на работодавачот.

Тоа се прегледи на работници кои работат на работни места каде постои зголемен ризик и кај кои се проверува специфичната здравствена состојба и специфичната работна способност, за конкретното работно место на кое се вработени/распоредени испитуваните работници.

Од вкупниот број на реализираните периодични прегледи, способни за работа се 41.827 работници или 96.7%, 26 или 0.1% неспособни и 1.398 или 3.2% способен со ограничување .

Од вкупниот број на реализирани прегледи за 2022 година, извршени се вкупно 6.182 претходни прегледи, од кои 5.701 (92.0%) прегледи се извршени во просториите на овластената установа за медицина на труд и 481 (8.0%) во просториите на работодавачот.

Во однос на работната способност, способни за работа се 6.132 работници или 99.2 %,41 или 0.6% способен со ограничување и 9 или 0.2% неспособни .

Од вкупниот број на реализирани прегледи за 2022 година , извршени се 405 насочени прегледи, од кои 403 (99.5%) во просториите на овластената установа за медицина на труд и 2 (0.5%) во просториите на работодавачот. Во однос на работната способност, способни за работа се 312 работници или 77.0%,10 или 2.5% неспособни и 83 или 20.5% способен со ограничување.

Обем и вид на реализирани активности во овластените установи по медицина на труд во 2022 година

	ОБЕМ НА ИЗВРШЕНА РАБОТА							
	систематски прегледи		периодични прегледи		претходни прегледи		насочени прегледи	
	во овластена институција	кај работодавачот	во овластена институција	кај работодавачот	во овластена институција	кај работодавачот	во овластена институција	кај работодавачот
Број	63593	25497	33609	9642	5701	481	403	2
Вкупно	89090		43251		6182		405	

Ако се има во предвид вкупниот број на вработени лица во Република Северна Македонија, кој во моментот изнесува 693.062, произлегува дека опфатот со превентивни здравствени прегледи на работниците во Република Северна Македонија изнесува 20.0%. Во споредба со стандардите и нормативите што ги посочуваат Светската здравствена организација и другите релевантни меѓународни организации, ова претставува исклучително мал опфат на работниците во нашата земја со активностите од делот на професионалното здравје .

Кај 14.324 работници се направени испитувања во рамките на периодичните прегледи поради постоење на специфични барања и оптеретувања на работното место.

Поради зголемен ризик на работно место при изложеност на физички штетени агенси се реализирани вкупно 34.566 прегледи, од кои изложеноста на бучава како фактор на ризик на работното место постои кај 13.711 работници. Тоа значи дека од испитуваните работници изложени на физички штетности 32.0% од испитуваните работници се изложени на дејство на бучава која претставува зголемен ризик за оштетување на нивното здравје и работна способност на професионално експонираните работници.

Зголемен ризик поради изложеност на општи и локални вибрации постои кај 10.327 (24.0%).

Изложеност на неповолни микроклиматски услови постои кај 9.051 (21.0%) од работниците .

Изложеност на јонизирачко зрачење е регистрирано кај 1.477 (3.0%) од изложените работници .

Изложеност на хемиски супстанции што претставуваат зголемен ризик за оштетување на здравјето и работната способност на професионално експонираните работници се регистрирани кај 10.321 од прегледуваните работници. Тоа значи дека (24.0%) речиси 4/3 од вкупно испитуваните работници работата ја изведуваат во услови на зголемен ризик од хемиски супстанции, од кои најчести се изложеност на фиброгена и нефиброгена прашина, гасови, метали и неметали и органски соединенија (циклични, ациклични и други соединенија).

На биолошки агенси што претставуваат зголемен ризик за здравјето и работната способност на професионално експонираните работници, се изложени 16.690 работници или околу 39.0% од

работниците. Тоа значи дека секој 2.5 работник од испитаните 43.251 работници работи во услови на изложеност на биолошки агенси.

Посебни штетности и опасности како причина за зголемен ризик на работното место се регистрирани кај 38.692 работници. Најголем број од нив се поради работа ноќе и тоа вкупно 13.868 (32.0%), а 12.613 работници (29.0%) од работниците што работат под посебни штетности и опасности работат на височина на три и над три метри.

Врз основа на овие податоци, може да се констатира дека во 2022 година се реализирани 43.251 периодични прегледи, поради изложеност на 5 групи на штетности. Дополнителната анализа на овие податоци укажува дека секој работник кој работи на работно место каде постои зголемен ризик истовремено е изложен на 3 штетности и опасности, или постојат зголемени специфични барања за обавување на работата.

	1. Поради специфични барања и оптеретувања	2. Физички штетности						2.8 Јонизирачко зрачење	
		2.2 Бучава	2.3 Работа во неповолни микро климатски услови	2.4 Вибрации					
				2.4.1. Општи	2.4.2. Локални				
Број	14324	13711	9051	5679	4648	1477			
Вкупно	14324	34566							
	3. Хемиски штетности								
	3.1 метали и неметали	3.2 гасови	3.3 Органски соединенија			3.4 Останати материи			
			3.3.1-3.3.6 Циклични, ациклични и други соединенија	3.3.7 Пестициди	3.3.10 Винил хлорид	3.4.3 Фиброгена Прашина	3.4.4 Не фиброгена прашина	3.4.5 Азбест	3.4.6 Канцерогени материи
Број	1735	2099	1663	54	0	4770	0	0	0
Вкупно	10321								

	4. Биолошки агенси				5. Посебни штетности и опасности				
	4.1 изложеност на туберкулозен бацил	4.2 изложеност на вирусите на хепатитис Б и/или Ц	4.3 изложеност на вирусите на ХИВ	4.4 изложеност на други(ненаведени) биолошки штетности	5.1 работа на височина на три и над три метри	5.2 работа под земја	5.3 работа ноќе	5.4 внатрешен транспорт(возачи навитушкари, дигалки.)	5.5 управување со одговорни системи (системи со посебни барања, сложени системи)
Број	2020	5369	4467	4834	12613	3469	13868	6400	2342
Вкупно	16690				38692				

Квалитетот на доставените податоци за видот и обемот на извршената работа од страна на овластените установи по медицина на трудот, како и отсуството на лабораториска инфраструктура, наметнува потреба овие податоци да се анализираат и интерпретираат со голема професионална претпазливост.

Во тој смисол, потребен е засилен инспекциски надзор и контрола на спроведувањето на обврските за доставување на збирни евиденции на извршената работа, особено на овластените установи кои во изготвениот извештај се нотирани како установи што не доставуваат збирна евиденција за својата работа, иако со закон се обврзани тоа редовно да го прават.

Исто така неопходно е воспоставување на соодветна лабораториска инфраструктура и воспоставување на акредитирани методи за одредување на биолошките маркери на изложеност и на ефектите при професионална експозиција на физички, хемиски и биолошки агенси, затоа што само на таков начин превентивните здравствени прегледи ќе бидат соодветни на стручните и законски барања и ќе ја оправдаат својата цел.

Неопходно е да се утврди Национална стратегија за воспоставување на интегриран систем за прибирање на точни, релевантни и сеопфатни индикатори во областа на безбедност и професионалното здравје, како основ за планирање на превентивните политики во оваа област и следење на прогресот во нивната имплементација.

2. Информација за повреди на работа 2021–2022 година

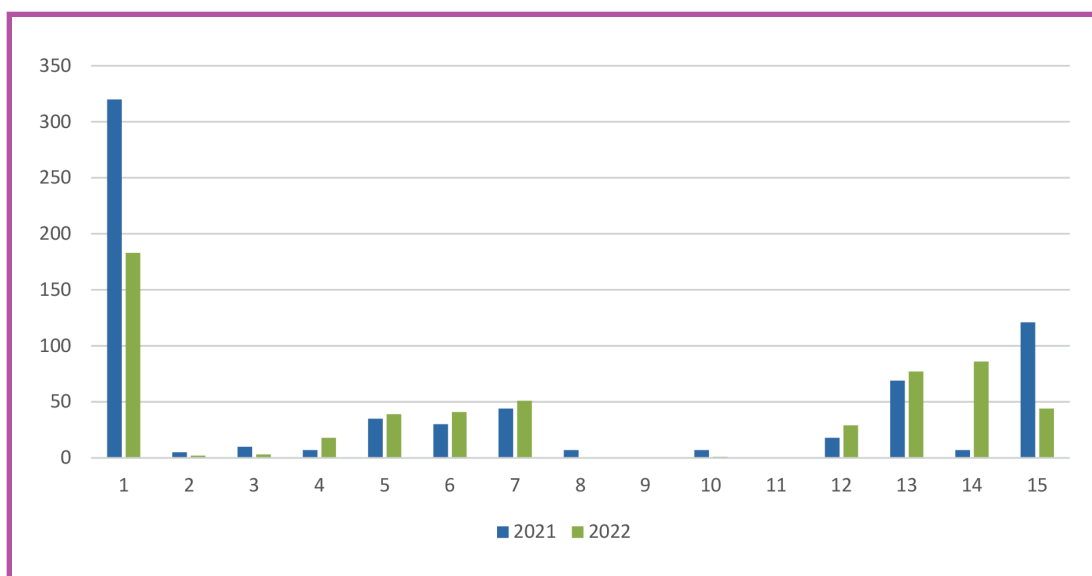
Следеќи ги истите професионални принципи на работа, во текот на 2022 година, Институтот за јавно здравје на РСМ ја објави и Информација за повреда на работа 2021–2022 година.

Во текот на 2022 година се забележани вкупно 574 повреди на работа, што претставува намалување во однос на претходната извештајна година од 16.0%.

Во структурата на регистрираните повреди на работа во 2022 година и понатаму најголем број се оние забележани во индустријата и рударството и тоа вкупно 183 повреди или 31,9% од вкупниот број на регистрирани повреди во Република Северна Македонија во 2022 година. Во однос на 2021 година нивниот број е намален за 42.8%.

Потоа следуваат повредите регистрирани кај вработените во општествено политички организации кои во структурата на вкупните повреди на работа учествуваат со 15.0 %.

Станува збор за 86 повреди, а во однос на 2021 година нивниот број е зголемен за 91.9%. На трето место во структурата на повредите во 2022 година се повредите во здравство и социјална заштита со вкупно регистрирани 77 повреди т.е. 13,4%. Во однос на 2021 година нивниот број е зголемен за 10.4%.

Легенда

1. Индустрija и рударство	9. Занаетчиство и лични услуги
2. Земјоделие и рибарство	10. Стамбено – комунална дејност
3. Шумарство	11. Финансиски и други услуги
4. Водостопанство	12. Образование и култура
5. Градежништво	13. Здравство и социјална заштита
6. Сообраќај	14. Општествено политички организации
7. Трговија	15. Останати осигурани лица

Во структурата на вкупниот број на повреди на работа во 2022 година повеќе има повредени работници од машкиот пол. Така во 2022 година 365 т.е 63.6% од сите повреди се регистрирани кај работниците, а 209 т.е. 36.4% се повреди забележани кај работничките.

Во 2022 година стапката на повреди на работа во Република Северна Македонија изнесува 83/100.000. Тоа значи дека во текот на годината на секои 100.000 работници се повредиле 83 работници, што во однос на претходната година претставува намалување од 2.9%.

Стапка на повреди	2021	2022
Вкупно повреди на работа	680	574
Број на вработени	795.087	693.062
Стапка на повреди на 100 000 вработени	85.5	83

За целосно следење на состојбите со повредите на работа и професионалните болести неопходно е воспоставување на интегриран систем за нивно следење и пријавување кој би овозможил евидентирање и регистрирање на сите повреди на работа и професионални болести базиран на европските практики во оваа област (ESAW и EODS методологија)

Основа за ваков пристап претставува Законот за евиденции во областа на здравството (Сл. Весник бр. 20/2009) и неговите понатамошни измени (Сл. Весник бр. 53/11 и 164/13), со кои се воспоставува Националниот систем за електронски евиденции во здравството. Овој закон ја воведува обврската за сите здравствени работници/установи за пополнување на индивидуалните пријави за повреди на работа и за професионални болести. Со оглед на реалната претпоставка дека секој болен и повреден работник би се јавил кај својот избран (матичен) доктор за утврдување на дијагнозата, дефинирање на терапискиот пристап и оценката на работната способност поради повреда на работа, јасно е дека единствено на таков начин може да се обезбеди висок опфат во пријавувањето на повредите на работа и професионалните болести. Дополнителна причина зошто е најоправдано пријавувањето да биде преку матичните доктори е фактот дека според европската дефиниција за повреда на работа се смета само онаа повреда која е поврзана со најмалку 3 денови на боловање, а ова е исто така податок за кој изворот е матичниот доктор.

Од друга страна, со оглед дека Институтот за јавно здравје на Република Северна Македонија е овластен носител на здравствената статистика за збирните и индивидуалните евиденциите што се водат во здравствените установи.

Од индивидуалната евиденција т.е. индивидуалните пријави за одделни болести и состојби во областа на професионалното здравје се актуелни пријавите за повреди на работа и за професионални болести.

Истовремено и за делот на збирните евиденции треба да се воспостави системот за прибирање и обработка на податоците за реализирана работа во овластените установи по медицина на труд. Индивидуалните и збирните евиденции во областа на професионалното здравје треба да станат функционални преку системот Мој термин, а податоците понатаму треба да бидат насочени кон Институтот за јавно здравје на РСМ, соодветно на искуствата со веќе воспоставениот систем за некои други дејности и болести за кои исто така постои задолжително пријавување.

Отпочнувањето на пријавувањето на повредите на работа и на професионалните болести во согласност со Законот за евиденции во областа на здравството е предуслов за да може во Институтот за јавно здравје на Република Северна Македонија да се воспостават соодветните регистри – Регистар за професионални болести и Регистар

за повреди на работа. Индивидуалните пријави за повреди на работа и за професионални болести се достапни на интернет страницата на Институтот за јавно здравје на Република Северна Македонија (<http://www.iph.mk/dejnosti/sektor-za-zdravstvena-ekologija/odd-elenie-za-medicinana-trud-i-prosenka-na-zdravstveni-rizici/>) и на соодветен начин да се доставуваат бараните податоци до Државниот завод за статистика и до Европската статистичка агенција – ЕУРОСТАТ.

II. ПРОГРАМСКА ЗАДАЧА: ИДЕНТИФИКАЦИЈА И ПРИОРИТИЗАЦИЈА НА ЗДРАВСТВЕНИТЕ РИЗИЦИ СО ЦЕЛ ЗА УНАПРЕДУВАЊЕ НА ЗДРАВЈЕТО И РАБОТНАТА СПОСОБНОСТ НА ЗДРАВСТВЕНИТЕ РАБОТНИЦИ

Вработените во здравствениот сектор претставуваат значаен дел на вкупната работна сила во секоја земја. Послените извештајни податоци покажуваат дека во здравствениот сектор се вработени околу 26.000 здравствени работници од различни образовни профили.

Во текот на својата работа тие обавуваат широк спектар на активности и тоа во различни работни средини, што претставува потенцијална можност за појава на професионални болести, болести во врска со работата и повреди на работно место.

Природата на нивната работа, независно дали тие се наоѓаат на првата линија на одговор во одделенијата за итна и ургентна медицина или во болничките одделенија кои обезбедуваат долготрајна грижа и рехабилитација на повредените или психички болни и независно од тоа дали се вклучени во непосредната здравствена заштита или на транспорт на болните и одржување на хигиената, ги става здравствените работници и соработници и нивната безбедност и здравје на работа многу високо на агендата на обврските и задолженијата на одговорните официјални лица и работодавачите во здравствениот сектор.

Во текот на обавувањето на својата секојдневна работа, здравствените работници, здравствените соработници и другиот помошен персонал, се изложени на голем број штетности што можат да претставуваат сериозен ризик за здравјето на професионално изложените лица, како што се:

- **Биолошки штетности** како што се разни видови на бактерии, вируси, паразити и габички што се пренесуваат по воздушен пат, со директен контакт или се крвно преносливи,
- **Хемиски штетности**, вклучувајќи ги оние предизвикани од употребата на антинеопластичните лекови, дезинфициенсите и анестетиците,
- **Физички штетности** предизвикани од примената на јонизирачко и нејонизирачко зрачење во дијагностички и терапевтски цели,
- **Ергономски штетности** предизвикани пред се од подигање на пациентите и/или доготрајна нефизиолошка положба на телото при обавување на одредени интервенции и несоодветен ергономски дизајн на опремата за работа,
- **Психофизиолошки штетности** вклучувајќи го стресот, согорувањето и насилството на работно место.

Сите овие професионални штетности и опасности не само што претставуваат потенцијален ризик за нарушување на здравјето и работната способност на професионално изложените здравствени работници, туку претставуваат сериозен предизвик за професионалците да пристапат кон спроведување на специфични превентивни и корективни мерки за безбедност и здравје на работа. Тие имаат за цел превенција на професионалните болести, повредите на работа и унапредување на здравјето на здравствените работници.

Оттука и потребата за усвојување на Стратегија за безбедност и здравје на здравствените работници преку која би се обезбедило спроведување на сите законски и подзаконски обврски во областа на безбедноста и здравјето на работа и примена на добри практики кои ќе го минимизираат ризикот на работните места во здравствениот сектор.

За жал, и по 12 години од усвојувањето на Законот за безбедност и здравје на работа (Сл. Весник на РМ бр. 53/2013) и донесениот сет на подзаконски акти кои овозможуваат негова имплементација во практиката, занемарлив е бројот на здравствени установи каде има назначено лице за безбедност и здравје на работа, каде е спроведена проценката на ризик и е изготвена Изјавата за безбедност на работа, што претставува една од основните законски обврски на сите работодавачи, вклучувајќи ги и оние во здравството.

Дополнително, во работната верзија на Стратегијата за безбедност и здравје на работа во РСМ за периодот 2021-2025, нема ниту еден збор за безбедноста и здравјето на здравствените работници. Оттука, во текот на 2021 година Институтот за јавно здравје пристапи кон изработка на Предлог на национална стратегија за безбедност и здравје на работа на здравствените работници. Причината за ова беше поттикната и од потребата да се обезбеди соодветна заштита на здравјето и работната способност на здравствените работници вклучени во справувањето со пандемијата на Ковид-19.

Оваа активност се темели на потребата за соодветна имплементација на конвенциите на МОТ кои се ратификувани кај нас, а се однесуваат на спроведување на соодветни мерки за безбедност и здравје на работниците. Во тој смисол, утврдувањето на политиката на заштита на здравјето и безбедноста и сигурност на вработените во сите гранки и дејности е регулирана со чл. 4 од Конвенцијата бр. 155 од 1981 година за професионално здравје и безбедност на работа. Со оваа Конвенција, како и Конвенцијата бр. 161 од 1985 година за Службите за професионално здравје се уредуваат правата и обврските за обезбедување на здравје и безбедност на работа кои се втемелени и во нашиот Закон за безбедност и здравје на работа (Сл. Весник на РМ бр. 53/2013 – пречистен текст).

Следејќи го процесот за интегрирање на Република Северна Македонија и со цел за хармонизација на националното законодавство со директивите на Европската Комисија, оваа предлог-стратегија ги следи обврските што произлегуваат од Директива 89/391/ЕЕС за професионално здравје и безбедност на работа, како и Рамковната конвенција на МОТ 187/2006, што од своја страна овозможуваат елиминирање и минимизирање на ризиците кои водат кон повреди на работа и професионални болести.

Стратешките начела на овој документ се темелат на правата и обврските што произлегуваат од погоре наброените документи, а ги почитуваат начелата на:

- Начело на одржлив развој
- Начело на рационалност
- Начело за превенција
- Начело на партнерство

Основните цели на Националната стратегија/програма се:

- Развој на годишна програма за безбедност и здравје на работа во здравствениот сектор и тоа како на национално ниво, така и на ниво на работодавач, почитувајќи ги специфичностите за работа во сите различни здравствени дејности,
- Спроведување на сите неопходни активности за идентификација на специфичните штетности поврзани со процесот и со организацијата на работа во здравството и проценка на ризик на сите работни места, преку спроведување на еколошки мониторинг за сите специфични агенсии кои се јавуваат во здравството,
- Спроведување на специфична мерка за заштита на здравјето на работа на професионално експонираните работници во здравството, преку спроведување на специфичен биолошки мониторинг, а со цел за утврдување на специфичната професионална експозиција и последиците од неа (маркери на експозицијата и маркери на ефектите),
- Интензивирање на процесот за назначување на стручни лица за безбедност на работа и потпишување на договори со овластените установи по медицина на труд во сите здравствени установи, а во согласност со законските прописи во Република Северна Македонија,
- Поттикнување за назначување на претставници на работниците за безбедност на работа исто така во согласност со законските прописи во Република Северна Македонија,
- Соодветна обука на сите стручни лица за безбедност на работа, вработените во овластени правни субјекти за безбедност на работа и во овластени установи за медицина на труд во Тренинг центар за професионално здравје што треба да се воспостави при ЈЗУ Институт за јавно здравје – Одделение за медицина на труд и проценка на здравствени ризици. Обуката би се однесувала на воспоставување на добри практики за работа во здравството и тоа за сите специфични штетности и опасности што се карактеристични за процесите на работа. Ваквата обука треба да биде основа за добивање на индивидуален сертификат/согласност за работа во областа на БЗР во здравствените установи, како и за понатамошен континуиран професионален развој.
- Развој на капацитети неопходни за идентификација на сите опасности и штетности на местото за обавување на работа и за секое работно место во секоја здравствена установа одделно, со примена на современите принципи на еколошкиот мониторинг (биолошки агенсии, повреди на работа и повреди со остар предмет, хемиски штетности, психосоцијални штетности, ергономски штетности, физички штетности: јонизирачко зрачење, нејонизирачко зрачење, МРИ, работа со ласер и ултразвук).
- Развој на капацитети за спроведување на систем за следење на биолошките ефекти на специфичната професионална експозиција, почитувајќи ги современите принципи на биолошкиот мониторинг (одредување на биолошките маркери на изложеност и на ефектите)
- Подигање на капацитетите на:
 - Вработените во инспекциски служби при МТСП-ДТИ и МЗ-ДСЗИ
 - Непосредните раководители во здравството,

- Стручните лица за безбедност на работа назначени во здравствените установи
- Претставници на работниците за безбедност на работа/одбори,
- Назначените лица за радијациона безбедност,
- Назначените стручни лица за спречување на интрахоспитални инфекции,
- Вработените во здравствениот сектор за препознавање на ризиците и опасностите карактеристични за нивните работни места,
- Претставниците на работниците и членови на одборите за безбедност на работа

Во предлог-стратегијата посебно се дефинирани мерките за воспоставување на хиерархијата на превентивните мерки што се дефинирани со чл. 9 од Законот за безбедност и здравје на работа (Сл. Весник бр. 53/2013) како основни правила за заштита на работа и тоа:

- Избегнување на ризиците,
- Проценување на ризиците кои не можат да се избегнат,
- Справување со ризиците на самиот почеток,
- Прилагодување на работата кон способностите и капацитетите на поединецот,
- Избор на лична заштитна опрема,
- Избор на хемиски сретства за работа по принцип на замена на опасност со безопасно и/или помалку опасно,
- Избор на добри практики за работни постапки и производни методи,
- Прилагодување кон техничко-технолошкиот напредок,
- Развивање на целосна безбедносна стратегија,
- Давање на приоритет кон колективната техничко-технолошка заштита наместо личните заштитни сретства,
- Заштита на работа и употреба на лични заштитни средства.

Со оглед дека основните правила за заштита на работа првенствено содржат барања што мора да се задоволат, а произлегуваат од барањата на производителот и безбедносните стандарди специфични за конкретната опрема и апаратура, како и со условите за обавување на медицински условената постапка/процедура, во предлог стратегијата се дадени и насоки за спроведување на посебните мерки, како што се:

- осигурување од удар од електрична енергија, спречување на настанување на пожар или експлозија, осигурување и стабилност на градежните објекти во однос на статика и динамично оптеретување, осигурување за потребите на работните површини и работните простори, осигурување на потребните патишта за поминување, превоз, и за евакуација на работниците, осигурување на хигиената, потребна температура и влажност на воздухот, ограничена брзина на струењето на

воздухот, осигурување на потребното осветлување на работните површини работната околина, ограничување на бучавата и вибрацијата во работните околина, осигурување на штетни атмосферски и климатски влијанија, осигурување од дејство на штетни материји по здравјето и заштита од електромагнетски и други зрачења, осигурување на простории и апарати за лична хигиена,

- обврската и начинот на користење на соодветни заштитни средства и лична заштитна опрема,
- постапките за работа со опасни и работни материјали,
- поставувањето на знаци за внимание од одредени опасности и штетности.

Во предлог-стратегијата за БЗР на здравствените работници е назначена и неопходната потреба за:

- воспоставување на процедура за пријавување на сите повреди со остар предмет, убодни инциденти и други повреди,
- имплементација на Правилникот за проценка на ризици при изложеност на биолошки агенси (Сл. Весник на РМ бр. 170/2010) и утврдување на биобезбедносните нивоа,
- промовирање на законската обврска за спроведување и санкционирање за неизвршување на задолжителна вакцинација по епидемиолошка индикација за сите здравствени работници, студенти по медицина и ученици во средно-медицинските училишта (Закон за заштита од заразни болести),
- имплементација на Европската директива за заштита на работниците од биолошки агенси (2000/54/EC - Directive on the protection of workers from risks related to exposure to biological agents at work) и Директивата за превенција на повреди од остри предмети (2010/32/EU - Framework Agreement on prevention from sharp injuries in the hospital and healthcare sector concluded by HOSPEEM and EPSU), вклучувајќи ги и амандманите од јуни месец 2020 година со кои SARS-CoV-2 вирусот е ставен во категоријата на агенси што може да предизвикаат болест кај професионално експонираните работници,
- имплементација на Европската директива за заштита на здравјето на работниците при изложеност на електромагнетни бранови и усогласување на нашиот правилник за работа со извори на електромагнетни бранови со оваа директива,
- воспоставување на информатички систем во ЈЗУ Институт за јавно здравје на РМ како овластен носител на здравствената статистика кај нас, со задача за:
 - собирање, следење, анализирање, пријавување и реагирање врз база на добиените податоци од пријавата за повреда на работа со остар предмет
- имплементација на правилникот за проценка на ризици при изложеност на хемиски супстанции (Сл. Весник на РМ бр. 46/2010) со нагласка на хемиските супстанции со значајна употреба во здравството – жива, глутаралдеhid, анестетички гасови, дезинфициенси, етиленоксид),
- имплементација на правилниците за изложеност на јонизирачко зрачење и дози на изложеност (Сл. Весник на РМ бр. 28 и 29/2010)

Во предлог стратегијата се предложени и индикаторите за следење на прогресот во спроведување на Националната стратегија/програма за здравствена заштита на здравствени работници и безбедност на работа во здравството би биле:

- Воспоставен Регистар за повреди на работа и професионални болести.
- Воспоставен регистар за повреди со остар предмет во здравството.
- Воспоставен интегриран информатички систем во ЈЗУ Институт за јавно здравје на РМ – Одделение за медицина на труд и проценка на ризици на работно место.
- Формирање на регистар за ризични работни места во здравството со број на експонирани работници.
- Извршени едукации/тренинг/обуки на различни целни групи во рамките на Тренинг центарот при ЈЗУ Институт за јавно здравје – Одделение за медицина на труд и проценка на ризици на работно место.
- Извршени мерења/анализи за присуство на специфични штетности во работната средина на работните места во здравството.
- Извршени периодични здравствени прегледи во здравството и одредување на биолошки маркери на експозицијата.

Дополнително кон работата на предлогот на Националната стратегија за БЗР на здравствените работници и акцискиот план за нејзина имплементација, Институтот за јавно здравје изработи и предлог-Правилник за следење, прибирање и обработка на податоците за повреди на работа со остар предмет во здравството и истиот го достави до Министерството за здравство и другите релевантни институции за понатамошно постапување.

ЛЗ

***Социјално-медицинска
дејност***

A) ИНСТИТУТ ЗА ЈАВНО ЗДРАВЈЕ

- ОДДЕЛ ЗА ЗДРАВСТВЕНА ПРОМОЦИЈА И СЛЕДЕЊЕ НА БОЛЕСТИ

A) ПРОГРАМСКИ ЗАДАЧИ

1. ИЗВЕШТАЈ ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ НА ГОДИШНАТА НАЦИОНАЛНА ПРОГРАМА ЗА ЈАВНО ЗДРАВЈЕ ВО Р. С. МАКЕДОНИЈА ВО 2021 ГОДИНА ОД ИНСТИТУТОТ ЗА ЈАВНО ЗДРАВЈЕ И 10 ЦЕНТРИ ЗА ЈАВНО ЗДРАВЈЕ

Во Извештајот се прикажани сите завршени обврски на Институтот за јавно здравје и 10-те центри за јавно здравје во 2021 година, во рамки на социјално-медицинската дејност (програмски задачи, здравствена промоција и здравствена статистика), санитарно-хигиенската дејност, епидемиолошката дејност и радиолошката заштита.

2. ГОДИШЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА НАПРЕДОКОТ НА СОСТОЈБАТА НА ЕДНАКВИТЕ МОЖНОСТИ ЗА ЖЕНИТЕ И МАЖИТЕ

Подготвен е годишен извештај за напредокот на состојбата на еднаквите можности за жените и мажите во програмските задачи од страна на Институтот за јавно здравје на Република Северна Македонија. Извештајот се подготвува со цел да се даде јасна слика за тоа колку институцијата се залагаат за инкорпорирање на принципот за еднакви можности на жените и мажите во стратешкиот план и буџетите во програмите, спроведени активности поврзани со унапредување на еднаквите можности на мажите и жените кои институцијата ги реализирала во соработка со одредени партнери. Доставен е извештај до Министерството за труд и социјална политика и поставен на ВЕБ страната на Институтот за јавно здравје на Република Северна Македонија.

3. АНАЛИЗА НА БОЛНИЧКИОТ МОРБИДИТЕТ ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА, 2020-2021

Анализата е изготвена заради потребата од континуирано следење и анализа на болничкиот морбидитет како значаен показател на здравствената состојба на населението, што истовремено овозможува пореално планирање и прилагодување на стационарните капацитети и структурата на постелниот фонд во согласност со постојната и очекувана патологија што бара болничка здравствена заштита.

Болничката дејност претставува важен дел на целокупниот здравствен систем преку кој се обезбедува стационарна здравствена заштита на населението. Со овој вид на здравствена заштита се опфаќаат болните кои не можат да се згрижат преку пружање на амбулантно-поликлиничка здравствена заштита. Основната функција на болничко-стационарната дејност е да обезбедува дијагностицирање, лекување, рехабилитација, болничка нега и третман на болните, но и да обезбедува медицинско згрижување и нега на родилки и новороденчиња во стационарни услови.

Прикажани се показатели за развиеноста и функционалната активност на болничко-стационарната дејност, како посебно ниво на здравствена заштита. Морбидитетот е индикатор кој ги прикажува интензитетот, оптовареноста и честотата на појавата на болестите, односно хоспитално лекуваните на одредено подрачје.

Болничкиот морбидитет учествува во отсликувањето на патологијата на населението, овозможувајќи меѓудругото и предвидување на трендовите во наредниот период.

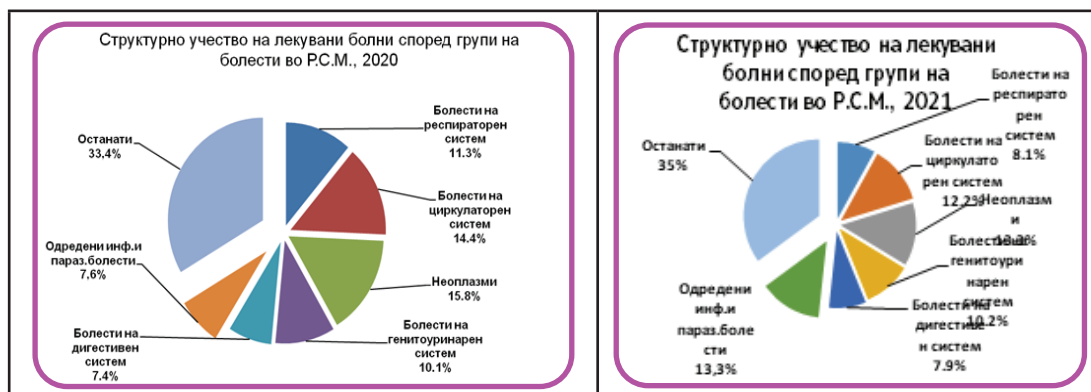
При изготвувањето на задачата, преку примена на дескриптивен, епидемиолошки и статистички метод на работа, се претставени следните состојби и параметри:

- лекувани болни и остварени болнички денови со просечно траење на лекување и стапки на морбидитет на 10000 жители, по групи на болести, вкупно за Републиката, 2020 и 2021 г.;
- лекувани болни и остварени болнички денови со просечно траење на лекување по здравствени организации, вкупно за Републиката, 2020 и 2021 г.;
- лекувани болни и остварени болнички денови со просечно траење на лекување според центрите за јавно здравје и подрачјата кои ги покриваат, 2020 и 2021 г.

При изготвувањето на Анализата покрај анализите за болничкиот морбидитет доставени од сите центри за јавно здравје користени се и стручни материјали и публикации од областа на болничката здравствена заштита, изготвени од Секторот, публикации издадени од други институции во Републиката (Министерство за здравство, Државен завод за статистика и т.н.) и публикации од Светската здравствена организација. Анализата содржи аналитички, табеларен и графички приказ на состојбите.

Година	2020	2021
Број на лекувани болни	170 543	204 534
Мб/10 000 жители	821.2	985.6
Број на болнички денови	1 695 644	1 787 590
Просечно траење на лекување	9.9	8.8

Извор: ИЈЗ на РСМ

Извор: ИЈЗ на РСМ

Препораки:

- Подобрување на функционалната поврзаност меѓу стационарната дејност и амбулантно-поликлиничката дејност, посебно во делот на подготовка на болниот за хоспитализација и селекција на случаите што бараат хоспитален третман.
- Точно и правилно користење на шифрите од МКБ-10 ревизија, со што би се намалил бројот на многу често користените шифри од групата “симптоми, знаци и ненормални клинички и лабораториски наоди, неklasифицирани на друго место”, и би се добила реална слика на регистрираните болести.
- Да се стави акцент на раното откривање на голем број болести уште во предклиничкиот и раниот манифестен стадиум и повеќе да се искористува домашното лекување и дневните болници, како би се придонело за порационално хоспитално лекување.
- Комплетно воспоставување на здравствениот информативен систем во Република Северна Македонија, посебно во делот на болничкиот потсистем и потсистемот на центрите за јавно здравје, со што ќе се овозможи континуирано, комплетно и реално следење на индикаторите - болнички морбидитет и морталитет, како и поефикасно планирање на стационарната дејност во сегментите на кадровската обезбеденост, обезбеденоста со современа опрема и соодветна функционална поставеност на секундарната и терциерната здравствена заштита.

4. АНАЛИЗА НА БОЛНИЧКИ КАПАЦИТЕТИ ЗА ПОДГОТВЕНОСТ ВО КРИЗИ И ВОНРЕДНИ СОСТОЈБИ

На 30 јануари 2020 година, генералниот директор на Светската здравствена организација (СЗО), ја прогласи епидемијата од корона вирус (COVID-19) за глобална јавно-здравствена вонредна состојба со меѓународни размери согласно Меѓународните здравствени регулативи. По ширењето на случаите на КОВИД-19 во многу земји низ континентите, КОВИД-19 на 11 март 2020 од страна на генералниот директор беше окарактеризиран како пандемија, по совет на Комитетот за итни случаи за меѓународни здравствени регулативи.

Пандемијата КОВИД-19 продолжи да ја истакнува крвкоста на системите за јавно здравје на глобално ниво. Откри дека дури и робусните здравствени системи можат брзо да бидат совладани и компромитирани при појава на епидемија. Новиот Стратешки план за подготвеност и одговор за КОВИД-19 на СЗО ги прикажува јавно-здравствените мерки што треба да ги земат предвид земјите за спречување, подготвеност и за одговор на пандемијата КОВИД-19.

Стратешкиот план за подготвеност и одговор за КОВИД-19 ги поддржува земјите брзо да ги идентификуваат релевантните активности од нивните национални планови за здравствена безбедност и подготвеност за пандемичен грип кои се релевантни за управување со пандемијата КОВИД-19 и може да се прилагодат користејќи го стекнатото знаење за вирусот КОВИД-19. Користењето на овие национални планови ќе помогне да се насочат и усогласат сите национални и меѓународни партнери за поддршка на националните влади во управувањето со пандемијата.

Соочена со новонастанатата пандемија, а со цел да одговори на истата, СЗО подготви Листа за брза проверка за подготвеност на болниците за КОВИД 19 и придружна алатка (прашалник). Прашалникот е дизајниран да помогне да се процени севкупната подготвеност на болниците и да се идентификуваат приоритетните активности што треба да се преземат за да се подготват и да одговорат на пандемијата. Овој прашалник е дел од поширокиот пакет прашалници за проценка на капацитетот на здравствените услуги во контекст на пандемијата КОВИД-19. Овие прашалници за следење се фокусираат на различни аспекти неопходни за одржување на основните здравствени услуги во болниците додека продолжуваат да се справуваат со случаите КОВИД-19.

Листата за брза проверка за подготвеност на болниците на СЗО се заснова на Стратешкиот план за подготвеност и одговор на КОВИД 19 на СЗО (1), подготвеноста на болницата за епидемии и привремени верзии на слични листи за проверка од Регионалната канцеларија на СЗО за Америка/Панамериканската здравствена организација, Регионалната канцеларија за Европа и седиштето на СЗО. Линк: [WHO/2019-nCoV/hospital_readiness_checklist/2020.2](https://www.who.int/publications/m/item/hospital-readiness-checklist-2020)

- Листа за брза проверка за подготвеност на болниците за КОВИД-19

Листата за брза проверка за подготвеност на болниците за КОВИД-19 ги оценува управувањето, структурите, плановите и протоколите на болниците за да им помогне на земјите брзо да ги утврдат нивните моментални капацитети и недостатоци во услугите неопходни за одговор на пандемијата КОВИД-19, за да им помогне да ги идентификуваат главните области кои бараат инвестиции и акција, и да се развијат планови за подобрување на подготвеноста на болницата. Алатката може периодично да се користи за следење на развојот на капацитетот на болниците и оперативната подготвеност за итни случаи. Иако главниот фокус на листата за брза проверка е да ја процени подготвеноста на болницата, тој може да се прилагоди за употреба во установи за долготрајна нега.

а) Општа цел

Листата за брза проверка за подготвеност на болниците за КОВИД-19 првенствено им помага на болниците да се подготват за ефективно да одговорат на пандемијата преку проценка на постоечките капацитети и идентификување на оние области на кои им е потребно дополнително зајакнување.

б) Специфични цели

Специфичните цели на Листата за брза проверка за подготвеност на болниците за КОВИД-19 се:

- да ги процени капацитетите на болницата во однос на низата барања за ефикасно управување со ризиците од КОВИД-19;
- да се идентификуваат недостатоците во подготвеноста на болницата за пандемијата КОВИД-19, како и да се одреди како болницата ќе го одржи континуитетот во давањето на другите основни здравствени услуги (т.е. деловниот континуитет); и

- да го вклучи болничкиот персонал и засегнатите страни во процесот на примена на наодите од Листата за брза проверка за подготвеност на болниците за КОВИД-19 за зајакнување на механизмите за координација преку адаптирање на постоечките механизми за управување со итни случаи во болницата, планови или процедури за справување со пандемијата КОВИД-19.

в) Содржина на листата за брза проверка за подготвеност на болниците за КОВИД-19

Листата за брза проверка за подготвеност на болниците за КОВИД-19 нагласува 12 клучни компоненти кои се неопходни за управување со КОВИД-19 во болнички услови. Овие компоненти се:

1. Лидерство и систем за справување со инциденти;
2. Координација и комуникација;
3. Надзор и управување со информации;
4. Комуникација за ризици и ангажман во заедницата;
5. Администрација, финансии и деловен континуитет;
6. Човечки ресурси;
7. Капацитет за справување со зголемен обем на случаи (бранови);
8. Континуитет на основните услуги за поддршка;
9. Управување со пациенти;
10. Професионално здравје, ментално здравје и психосоцијална поддршка;
11. Брза идентификација и дијагноза;
12. Превенција и контрола на инфекции.

г) Целна група

Потенцијалните корисници на овој прашалник за оценување се:

- водачите на болниците и тимот одговорен за системот за управување со инциденти;
- Комитетот за итни случаи на болницата (вклучувајќи го болничкиот поткомитет за епидемија, доколку го има);
- менаџери и администратори на болници;
- Министерство за здравство;
- болнички персонал (на пр. оние кои имаат задача да планираат итни случаи, оперативна подготвеност и капацитет за справување со зголемен обем на случаи (бранови)); и
- менаџери и администратори на установи за долготрајна нега.

д) Клучни прашања на кои листата за брза проверка за подготвеност на болниците за КОВИД-19 може да помогне да се даде одговор

Оваа листа за проверка може да помогне да се одговори на некои важни прашања, вклучително и следново.

- Дали објектите ги имаат потребните договори и резервни договори за да одговорат на КОВИД-19, вклучително и обезбедување безбедна и висококвалитетна нега на пациентите со КОВИД-19 и оние кои немаат КОВИД-19, и дали можат да продолжат да ги обезбедуваат безбедно основните јавни здравствени услуги?
- На кои активности треба да се даде приоритет и во кои треба да се инвестира за да се направи објектот целосно функционален?
- Кои се приоритетните активности што треба да се направат во случај на зголемен обем на случаи (бранови)?

Оваа Листата за брза проверка за подготвеност на болниците за КОВИД-19 може да се користи на самиот почетокот на пандемијата и во текот на нејзините различни фази.

ЦЕЛ НА АНАЛИЗАТА

Цел на анализата е да помогне во проценката на севкупната подготвеност на болниците во Република Северна Македонија за одговор на пандемијата со КОВИД-19, но, исто така, и за други кризни и вонредни состојби, како и да се идентификуваат приоритетните активности што треба да се преземат од страна на секоја болничко-стационарна установа.

МЕТОДОЛОГИЈА ЗА ИЗГОТВУВАЊЕ НА АНАЛИЗАТА

За реализација на поставените цели во РСМакедонија спроведена е студија на пресек. Анкетниот прашалник беше доставен до сите 67 болничко-стационарни установи во периодот јануари-февруари 2022 година. Поради незадоволителниот број на добиени одговори на прашалникот, ИЈЗ достави ургенција до останатите болници, но сепак до продолжениот рок - крај на март, добивме одговор од вкупно 41 болници или 61,2%.

Како алатка е користен анкетен прашалник за "Подготвеност на болничко - стационарните установи за справување со кризни и вонредни состојби" на СЗО, а преведен од Институтот за јавно здравје на РСМакедонија.

Прашалникот содржи 12 клучни компоненти, а секоја компонента содржи одреден број прашања кои ги идентификуваат клучните капацитети потребни за да се обезбеди подготвеност на болницата/установата за одговор на КОВИД-19 пандемијата и други кризни и вонредни состојби: 1.Лидерство и систем за справување со инциденти; 2. Координација и комуникација; 3.Надзор и управување со информации; 4.Комуникација за ризици и ангажман на заедницата; 5.Администрација, финансии и деловен континуитет; 6. Човечки ресурси; 7.Капацитет за справување со зголемен обем на случаи (бранови); 8. Континуитет на основните услуги за поддршка; 9. Управување со пациенти; 10. Професионално здравје, ментално здравје и психосоцијална поддршка; 11. Брза идентификација и

дијагноза; 12. Превенција и контрола на инфекции, кои се неопходни за управување со КОВИД-19 во болнички услови.

Согласно утврдената методологија на СЗО, прашалникот треба да е пополнет од тим од оценувачи од болницата/установата составен од претставници од менаџерски, технички, административни, финансиски и здравствени (на пр. лекари, медицински сестри) работници, врз основа на услугите што ги нуди болницата или доколку болницата има формирано Комисија за квалитет, тогаш истата го одговора прашалникот. Прашалникот содржи три колони: Статус, Средства за верификација и Резиме на приоритетни активности.

Во колоната Статус, потребно е да се штиклира еден од 3 можни одговори, за да се процени секоја активност:

- недостапна – активноста е планирана, но не е започната или не постои и се бодува со 0 поени;
- делумно функционална – постои, но не е доволно сеопфатна за да ги постигне сите основни елементи потребни за извршување на дејството и се бодува со 0,5 поени;
- или
- целосно функционална – активноста е ефективно и ефикасно оперативна, во согласност со стандардните протоколи и се бодува со 1 поен.

Во колоната Средства за верификација статусот на секоја активност треба да биде придружен со објаснување за тоа со кои документи се потврдува наведениот (штиклираниот) одговор во колоната “Статус”. На пример, протоколи, планови, списоци, пописи, упатства, прирачници, видеа или информации, образовни и комуникациски материјали. Ако не постои начин да се потврди статусот на препорачаното дејство, тогаш треба да се внесе „никој“. Може да се користат дополнителни коментари за да се елаборира статусот, на пример, да се опише зошто проценката е оценета како „делумно функционална“.

Колоната Резиме на приоритетни активности треба да содржи сеопфатна листа на активности потребни за решавање на идентификуваните проблеми.

За остварување на поставените цели добиените податоци се статистички обработени. Статистички обработените податоци се прикажани табеларно и графички. Техничкото уредување на Анализата е извршено во Microsoft Word и Excel програма.

Резултатите од студијата се презентирани во општ дел, вкупно за сите болници и посебен дел за секоја болница со графички и текстуален приказ на одговорите на 12-те клучни компоненти, односно состојбите и приоритетите на кои болницата треба да работи во иднина.

За реализација на поставените цели во РСМакедонија анкетниот прашалник беше доставен до сите 67 болничко-стационарни установи во периодот јануари-февруари 2022 година. Поради незадоволителниот број на добиени одговори на прашалникот, ИЈЗ достави ургенција до останатите болници, но сепак до продолжениот рок – крај на март, добивме одговор од вкупно 41 болници или 61,2% што покажува непрофесионален и neodговорен пристап кон задачата.

Средната вредност на одговорите на прашалникот за Подготвеност на болничко – стационарните установи за справување со кризни и вонредни состојби прикажана во проценти посебно за секоја клучна компонента, вкупно за 41 болница покажува дека болниците искажале највисока подготвеност за клучните компоненти Комуникација за ризици и ангажман во заедницата со 85% и за Брза идентификација и дијагноза со 82% подготвеност, а најниска подготвеност искажале за Управување со пациенти со 67% и за Капацитет за справување со зголемен обем на случаи (бранови) со 51% подготвеност. За останатите клучни компоненти подготвеноста се движи од 78%-70%. Од ова произлегува дека подготвеноста на 41 болница за справување со кризни и вонредни состојби е релативно добра.

5. СТАТИСТИЧКИ ПОДАТОЦИ EUROPEAN HEALTH FOR ALL DATABASE (HFA-DB), СЗО РЕГИОНАЛНА КАНЦЕЛАРИЈА ЗА ЕВРОПА

Регионалната канцеларија за Европа на Светската здравствена организација (WHO/Europe) редовно собира здравствено-статистички податоци од европските земји членки на СЗО и ги објавува во форма European Health for All database. Овие податоци се искористени во различни публикации. HFA индикаторите се широко искористени за согледување на здравствениот статус и анализа на трендовите во меѓународен контекст. HFA датабазата е достапна за корисниците преку European Health Information Gateway на интернет адресата <https://gateway.euro.who.int/en/>.

РСМакедонија како земја членка на СЗО редовно учествува во оваа активност, а Институтот за јавно здравје е задолжен како референтен центар да ги изготви и достави бараните индикатори до European Health for All database.

Во рамките на спроведување на “Годишната национална програма за Јавно здравје” во РС Македонија за 2022 година, учествувал во изготвување на “Анализата на болничките капацитети за подготвеност во кризни и вонредни состојби”

6. ИЗВЕШТАЈ ЗА РЕАЛИЗИРАНИ АКТИВНОСТИ ВО ВРСКА СО ИНФОРМАЦИЈАТА ЗА РЕАЛИЗИРАНИ ЗДРАВСТВЕНИ УСЛУГИ ВО ЗДРАВСТВЕНИТЕ УСТАНОВИ ОД ОБЛАСТА НА ДЕНТАЛНАТА МЕДИЦИНА ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА ВО ПЕРИОД 2019- 2021 ГОДИНА

Информацијата е изготвена согласно Националната годишна програма за јавно здравје во Република Северна Македонија за 2022 година (Службен весник на РСМ, бр. 33 од 15.2.2022 година) од страна на Одделот за здравствена промоција и следење на болести.

Цел на Информацијата е да се презентираат здравствени услуги, посети и реализирана работа во стоматолошката здравствена дејност во РСМакедонија во периодот 2019 – 2021 година.

Извор на податоци се податоците од 10 те Центри за јавно здравје на ниво на РСМакедонија доставени до Институтот за јавно здравје на РСМакедонија и Стоматолошката комора на Македонија за податоци за стоматолошки ординации и кадар во 2022 година.

Податоците се обработени табеларно и графички. Применет е дескриптивно аналитички метод на работа.

Во рамките на извршените работи од областа на денталната медицина во 2019, 2020 и 2021 година, според податоците добиени од Извештаите на службата за лекување на устата и забите (Обр.бр.3-09-60) од 10 те Центри за јавно здравје, изготвен е годишен извештај од Институтот за јавно здравје во кој се опфатени: број и процент на реализирани посети во стоматолошката здравствена дејност, посети на 1 жител во стоматолошката здравствена дејност, целосен опфат на здравствените услуги реализирани во стоматолошката здравствена дејност и опфат на здравствените услуги реализирани во стоматолошката здравствена дејност според возрастни групи и тоа предучилишни, училишни деца и младинци и возрастна население над 20 години во Р. С. Македонија во период од 2019 - 2021 година.

Вкупниот број на посети во 2019 од областа на денталната медицина е 1.216.568. Најголем број од посетите се посети на возрастното население над 20 години со учество од 80,1% во вкупниот број посети, потоа кај училишните деца и младинци со 15,9% и најмалку кај предучилишните деца со 4%.

Во 2020 вкупниот број на посети изнесува 689.227. Од тие 72,7% припаѓа на посети на возрастното население над 20 години, 23,5% на посети училишните деца и младинци и 3,8% на предучилишните деца.

Индексот на динамика во 2020/2019 кај населението од РСМ изнесува 57 индексни поени. Кај училишните деца и младинци овој индекс е 83,9 индексни поени, кај предучилишните деца 53,2 и возрастните 51,4. Бројот на посети во 2020 година кај училишните деца и младинци е намален за 26,1% во однос на бројот на посети во 2019 година.

Во 2021 вкупниот број на посети во дејноста денталната медицина изнесува 780.004. Од тие 69,9% припаѓа на посети на возрастното население над 20 години, 24,1% на посети училишните деца и младинци и 6% на предучилишните деца.

Кај населението од РСМ вкупниот индекс на динамика во 2021/2020 изнесува 113 индексни поени. 179,8 индексни поени е кај предучилишните деца, 115,8 кај училишните деца и младинци и 108,9 индексни поени кај возрастните. Бројот на посети во 2021 година кај предучилишните деца е зголемен за 79,8 индексни поени во однос на бројот на посети во 2020 година.

Во 2019 година во областа на денталната медицина се извршени вкупно 1.247.371 здравствени услуги, од кои 61% припаѓаат на конзервативно лекување (пломбирање), 12% на други хируршки интервенции, 10% на вадење на забите, по 6% на ортодонција и лекување на забите и 5 % на протетски работи.

Во 2020 година се извршени 475.857 здравствени услуги, од кои на конзервативно лекување (пломбирање) се 52%, 14% на други хируршки интервенции, 15% на вадење на забите, 10% на протетски

работи, 6% на ортодонција и 4% лекување на забите, а во 2021 од 551.025 извршени здравствени услуги 43% се конзервативно лекување (пломбирање), 21% други хируршки интервенции, по 12% припаѓаат на ортодонција и извадени заби, 7% на протетски изработки и 5% на лекување на забите.

Од вкупниот број на здравствени услуги во сите години најзастапено е конзервативното лекување (пломбирање) на забите.

Важно е да се истакне дека вкупниот број на здравствени услуги во 2021 и 2020 година е значително намален во однос на 2019 година. Во 2021 година биле извршени 551.025 прегледи што претставува намалување за 55,8%, а во 2020 година биле извршени 445.857 што претставува намалување за 64,9% во однос на 2019 година кога биле извршени 1.247.371 прегледи.

Во анализираниот период 2019-2021 година од прикажаното во дијаграм 8, може да се забележи дека здравствените услуги кај населението над 20 години значително се намалуваат во 2020 во однос на 2019, а во 2021 година се забележува благ пораст во однос на 2020 година.

При реализацијата на здравствените услуги кај предучилишни и училишни деца и младинци во сите години од анализираниот период има незначителни промени.

Анализата на податоците покажа дека:

1. На ниво на РСМ во април 2022 година евидентирани се 1166 ординации кои имаат договор со ФЗОРСМ и се во мрежата на здравствени установи, и според анкета спроведена од Стоматолошката комора на Македонија, 157 се ординации надвор од мрежата.
2. Реализираните посети во периодот 2019-2021 година, покажуваат незначителни промени, при што во 2020 година бројот на вкупните посети во однос на другите две години е најмал, а се должи на КОВИД-19 пандемијата.
3. Во анализираниот период, годишниот просек на посети по 1 жител се движи меѓу 0,6 и 0,3, како за училишните деца и младина, така и за возрасното население.
4. Дневниот просек на посети кај стоматолог е најголем во 2019 година и изнесува 4,4, а најмал во 2020 година (2,5).
5. Анализата за реализирани посети по градови, покажа дека најголем број е евидентиран во Скопје, а потоа во Прилеп, Битола и Тетово.
6. Важно е да се истакне дека вкупниот број на здравствени услуги во 2021 и 2020 година е значително намален во однос на 2019 година, што се должи на намалениот број на извршени услуги во Тетово, Куманово, Скопје и Битола.
7. Во повеќе градови во РСМакедонија нема прикажано реализација на здравствени услуги кај предучилишни деца како што се: Кратово, Куманово, Крива Паланка во анализираниот период, Тетово во 2019, Дебар во 2019 и 2020, Скопје и Делчево во 2020, додека кај училишни деца и младина исто така нема прикажано активности во Крива Паланка и Кратово за 2019 и 2020 година, како и во Скопје и Тетово (2019) и Гевгелија (2020).

8. Од вкупниот број на здравствени услуги во сите години најзастапено е козервативното лекување (пломбирање) на забите, во споредба со хируршки интервенции, извадени заби, ортодонција, протетика и лекување на меки ткива.

Општ заклучок е дека анализираниот период, односно периодот на КОВИД-19 пандемијата, имаше негативно влијание врз стоматолошката дејност во државата, како по однос на реализираните посети кај стоматолог, така и по однос на извршените здравствени услуги.

Согласно податоците добиени од одделни градови, дел од намалените посети и услуги, се должи на активностите во дејноста за здравствена заштита на предучилишни деца и училишни деца и младина.

Потребно е во наредниот период да се направи увид и анализа на состојбите за да се констатира причината за ваквата појава и да се превземат соодветни мерки за нивно надминување.

7. ИЗВЕШТАЈ ЗА РЕАЛИЗИРАНИ АКТИВНОСТИ ВО ВРСКА СО ИНФОРМАЦИЈАТА ЗА КАДАР ВО ДЕЈНОСТА НА ДЕНТАЛНА МЕДИЦИНА ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА ВО 2022 ГОДИНА

Информацијата е изготвена согласно Националната годишна програма за јавно здравје во Република Северна Македонија за 2022 година (Службен весник на РСМ, бр. 33 од 15.2.2022 година) од страна на Одделот за здравствена промоција и следење на болести.

Цел на Информацијата е да се презентираат состојбите со обезбеденоста на стоматолошката здравствена дејност во Р. С. Македонија со специјалисти, вкупно и од одделни специјалистички гранки, во 2022 година.

Извор на податоци се податоците од Стоматолошка комора на Македонија за 2022 година и Стоматолошкиот факултет при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ од Скопје во однос на стоматолози на специјализација, заклучно со 26 април 2022 година.

Податоците се обработени табеларно и графички. Применет е дескриптивно аналитички метод на работа.

На ниво на РСМ, во 2022 година, по градови според ФЗО РСМ во мрежа евидентирани се 1166 ординации и 157 ординации надвор од мрежа според анкетата на Стоматолошката комора на Македонија.

Најмногу ординации се регистрирани во Скопје и тоа 332 ординации во мрежа и 80 ординации надвор од мрежа, потоа се Тетово со 84 во мрежа и 4 надвор од мрежа, Битола 83 во мрежа и 18 надвор од мрежа, Куманово 72 во мрежа и 1 надвор од мрежа, Гостивар со 67 во мрежа и 1 надвор од мрежа и Прилеп 63 во мрежа и 2 надвор од мрежа.

Најмала застапеност на ординации има во градовите Демир Капија со 1 ординација во мрежа а нема ординации регистрирани надвор од мрежа, Македонска Каменица 2 во мрежа и 0 надвор од мрежа, потоа Кратово, Крива паланка, Пехчево и Богданци со по 3 ординации во мрежа и 0 надвор од мрежа.

Според анкета направена од Стоматолошката комора на Македонија надвор од мрежата се регистрирани 157 ординации од кој најмногу се во Скопје 80, Битола 18 и Гевгелија 12 ординации. Во многу градови (17) како што се Берово, Богданци, Валандово, Веница и др. не се регистрирани ординации. Во градови како Кавадарци се регистрирани 7, Струга 6, Струмица 5, Тетово 4 ординации.

Според податоците на Стоматолошката комора на Македонија и Универзитетскиот стоматолошки клинички центар Св. Пантелејмон од Скопје, во стоматолошката здравствена заштита во Република Северна Македонија во 2022 година работеле вкупно 2460 општи стоматолози/ доктори по дентална медицина, 643 специјалисти и 120 се на специјализација.

Бројот на општи стоматолози/ доктори по дентална медицина е зголемен за 76 а бројот на доктори специјалисти во 2022 е зголемен за 29 во однос на 2020 година.

Распределбата на кадрите според градови во 2022 година е без значајни промени во однос на состојбата во 2020 година. Имено, од вкупниот број стоматолози/доктори по дентална медицина во стоматолошката здравствена дејност на ниво на Р.С. Македонија во 2022 најмногу се лоцирани во Скопје и тоа 1169, за разлика од 2020 година кога тој број изнесувал 1137. Од нив, во 2022 година 827 се стоматолози/доктори по дентална медицина, а во 2020 биле 807 и 342 се специјалисти, додека во 2020 биле 330 специјалисти. На специјализација во моментот се наоѓаат 61 стоматолог, за разлика од 2020 кога биле 63 специјализанти од Скопје.

Тетово е на второ место по број на стоматолози/доктори по дентална медицина во 2022 година со 235, што е за 19 стоматолози/доктори по дентална медицина повеќе од 2020. Од нив 196 се општи стоматолози/доктори по дентална медицина, 39 специјалисти и 10 се активни специјализанти.

Битола е на трето место со вкупен број на стоматолози/доктори по дентална медицина 206, (201 во 2020), од кои 166, (161 во 2020) стоматолози/доктори по дентална медицина, 40 специјалисти и 5 на специјализација.

Потоа се: Куманово, вкупно 161, (153 во 2020) од кои 139, (137 во 2020) стоматолози/доктори по дентална медицина, 22 (16 во 2020) специјалисти и 4 на специјализација, а следуваат Прилеп, Гостивар, Струмица, Охрид.

Со најмал број на стоматолози/доктори по дентална медицина на ниво на Р.С. Македонија се: Пехчево (5), Македонска Каменица (3) и Демир Капија (2).

Според бројот на стоматолози/доктори по дентална медицина кои се на специјализација во 2022 година, најмногу се од Скопје – 61, потоа е Тетово со 10 и Охрид со 8 активни специјализации. Повеќето градови (10) немаат испратено стоматолози/доктори по дентална медицина на специјализација: Берово, Валандово, Велес, Веница и др.

Од вкупниот број на активни специјализации најголем и идентичен интерес постои за специјалностите од орална хирургија (27) и ортодонција (27). Потоа е специјалноста по стоматолошка протетика (24). Детска и превентивна стоматологија со 18 активни специјализанти е четврта по актуелност а петта е пародонтологија со 14 активни специјализанти. Најмала заинтересираност има за специјалностите:

максилофацијална хирургија (5), ендодонција и реставративна стоматологија (3) и само 2 за орална медицина.

Во целост, најголем интерес постои за специјалноста Ортодонција, на која во 2022 специјализираат 27 стоматолози, но и од вкупниот број на специјалисти на ниво на Р.С. Македонија најмногу се специјалистите по Ортодонција (174). Слична е состојбата и со специјалистите по специјалноста Стоматолошка протетика каде што на специјализација се наоѓаат 24 доктори во 2022, а на ниво на Р.С. Македонија има 168.

Во 2022 година е зголемен интересот за специјалноста орална хирургија, односно на специјализација се наоѓаат 27 стоматолози/доктори по дентална медицина, а на ниво на Р.С. Македонија има 123 специјалисти.

Најмал интерес постои за специјалноста Општа стоматологија /Примарна стоматолошка здравствена заштита, каде што во моментот на специјализација нема ниту еден стоматолог/доктор по дентална медицина, а во државата се вкупно 17 специјалисти. Слична е состојбата и со специјалноста Максилофацијална хирургија каде специјализираат 5 доктори, а на ниво на Р.С. Македонија постојат 19 специјалисти по Максилофацијална хирургија

Според старосната граница до 30 години има само еден специјалист на ниво на државата. Над 65 години во 2022 работат 50 специјалисти и тоа најмногу по специјалноста Ортодонција. Најголем е бројот на специјалисти во старосната граница од 51 до 60 години и тоа 210, од вкупниот број 643. Слична е состојбата со специјалистите од 41 до 50 години (183).

Во нашиот здравствен систем предвиден е кадар и регулирано е работењето на субјекти кои вршат здравствена дејност во мрежата на секундарно ниво заради спроведување на итна стоматолошка помош и стоматолошка заштита на деца до 14 годишна возраст.

Според Уредбата за мрежата на здравствени установи (Сл. весник бр. 81 од 28 јуни 2012 година) се утврдува максималниот број на специјалисти, но не се дадени нормативи за специјалисти по детска и превентивна стоматологија.

Според добиените податоци евидентно е дека во Р.С.Македонија има вкупно 74 специјалисти по детска и превентивна стоматологија. Од нив 32 се на возраст од 51 до 60 години, 18 се на возраст од 61 до 65 години и над 65 години се 7 специјалисти.

18 стоматолози/ доктори по дентална медицина специјализираат детска и превентивна стоматологија, од кои тројца ја започнале специјализацијата во 2022 година.

Дистрибуцијата по населени места на специјалисти по детска и превентивна стоматологија е незадоволителна со тоа што во 12 града нема специјалист од оваа област, а во Скопје има 33 специјалисти.

Анализата на податоците покажа дека:

1. Анализата на податоците во Информацијата покажа дека постои напредок во развојот на одделни специјалистички гранки кои имаат за цел да ја зајакнат превентивната и примарната стоматолошка здравствена заштита.

2. Вкупниот број на специјалисти за некои гранки е определен со Мрежата на здравствени установи, но сепак се јавува потреба од ревизија на Мрежата од 2012 година и постоечките нормативи и подготовка на нов документ во однос на денталната медицина.
3. Во Мрежата од 2012 година не се предвидени нормативи за специјалностите: детска и превентивна стоматологија, ендодонција и реставративна стоматологија и општа стоматологија, односно примарна стоматолошка здравствена заштита како и за орална медицина.
4. Имено, согласно демографските промени на населението во земјата, при што бројот на жители во Источниот и Вардарскиот регион е во континуирано опаѓање, сегашниот норматив за број на специјалисти на одреден број на жители, доколку се продолжи да се применува, ќе доведе до губиток на доволен број или пак недостаток на специјалистички кадри во тие региони и ќе се оневозможи реализација на принципот на достапна стоматолошка здравствена заштита на граѓаните.
5. Евидентна е нерамномерната територијална распределба на специјалистичкиот кадар во одделните 8 статистички региони во државата, со концентрација на сите стоматолошки специјалности во Скопскиот, Полошкиот и Пелагонискиот регион.
6. Со ревидирањето на нормативите за број на стоматолози специјалисти на одреден број жители ќе се ревидира сегашната продукција на голем број специјалисти по стоматолошка протетика и орална хирургија, а недоволен број на специјалисти по ортодонција и детска и превентивна стоматологија.
7. Загрижуваат податоците за возрастната структура на специјалистите пришто од вкупниот број во 2022 година - 643, 176 се на возраст над 60 години, од кои 50 се над 65 години. Тоа значи дека 50 специјалисти се заминати во пензија согласно измените и дополнувањата на Законот за работни односи со кој задолжително и мажите и жените со наполнети 64 години мора да се пензионираат, почнувајќи од 1 јули. Секако ова е со исклучок на наставниот кадар на стоматолошките факултети кој има право да остане на работа со наполнети 67 години возраст.
8. Бројот на доктори по дентална медицина кои се на специјализација - 120 ќе помогне да се надомести недостатокот поради заминување во пензија на возрасните кадри, но тоа е под претпоставка тие да не ја напуштат државата.
9. Правилната уписна и кадровска политика во областа на денталната медицина во нашето здравство може да придонесе до продукција на квалитетен специјалистички кадар, стручно оспособен да се грижи за чување и унапредување на оралното здравје, како и примена на најсовремените медицински достигнувања во стоматологијата во поглед на опрема, дијагностички и терапевтски процедури.

8. ИЗВЕШТАЈ ОД ИСТРАЖУВАЊЕ НА ПРИЧИНИ ЗА НЕОТКАЖУВАЊЕ ОД ПУШЕЊЕ ТУТУН ВО УСЛОВИ НА ПАНДЕМИЈА СО КОВИД-19 ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Извештај од истражување на причини за неоткажување од пушење тутун во услови на пандемија со Ковид-19 во Република Северна Македонија, беше подготвен согласно прибраните податоци од on-line анкетно истражување кое беше спроведено во 2020/2021 година од страна на ИЈЗРСМ, LinkAcross

невладина организација и Универзитет од Вирџинија, САД. Цел на истражувањето беше да ја истакне распространетоста и мислењата на јавноста

за откажување од пушење, поделени во возрастни групи низ целата територија на Северна Македонија, во услови на пандемија со КОВИД-19. Програма за превенција од пушење и програма за откажување ќе се дискутираат и можеби ќе се спроведат во блиска иднина, врз основа на опсежна анкета дистрибуирана до јавноста. Вообичаените третмани за пушење вклучуваат никотинска заместителна терапија (NRT) и програми за промена на однесувањето за откажување од пушење. Со цел да се одреди најефективната програма за откажување од пушење, беше поставено следното прашање за преглед: Во изминатите 10 години, кои програми за откажување од пушење беа најуспешни во намалувањето на преваленцата на пушењето?

Во заклучоците се истакна дека прекинувањето и превенцијата од пушењето се повеќеспорна проблематика на која се потребни децении за правилно пристапување и согледување резултати. Со тековната пандемија КОВИД-19, загриженоста за јавното здравје е на највисоко ниво на сите времиња. Популацијата на поединци кои моментално пушат се сметаат за високоризични и имаат поголема веројатност да се заразат со вирусот САРС-КоВ-2, како и од разновидни други респираторни патогени. За успешна борба против пушењето во Северна Македонија, ќе треба да се применат повеќе различни пристапи.

9. ИЗВЕШТАЈ ЗА РЕЗУЛТАТИ ОД ВЕБ ИСТРАЖУВАЊЕ ЗА УПОТРЕБА НА ДРОГИ ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Благодарение на Европскиот мониторинг центар за дроги и зависности од дроги (ЕМЦДДА), РСМ имаше можност да спроведе веб-истражување за дрогите со цел да собере информации за различни видови на дроги што ги користат лицата кои употребуваат дроги. Веб-истражувањето беше корисна алатка за собирање информации за начините на употреба на дрога од поширок опсег на луѓе кои користат недозволени дроги. Истражувањето истовремено се спроведе во 30 држави.

Општата цел на истражувањето беше да се развие и да се користи алатка (прашалник) комплементарна на стандардните методи на мониторинг, која ќе обезбеди подлабоки информации за начините на користење и купување на дрога од целната група - луѓе кои користат дроги.

Специфични цели:

- Да се увидат промените во потрошувачката на недозволени дроги - канабис, кокаин, екстази, амфетамин, метамфетамин, хероин и нови психоактивни супстанции (НПС).
- Да се соберат информации за тоа како начините на употреба на дрога се разликуваат во РСМ, особено колку често луѓето користат различни дроги, како ги земаат и количеството на дроги кое што се користи.
- Да се добие увид во влијанието на пандемијата КОВИД-19 врз употребата на недозволени дроги, од перспектива на корисниците.

Заклучоци и препораки кои произлегоа од ова истражување беа следниве:

- Европското веб истражување за дроги е релативно навремена и евтина алатка за следење, која има капацитет да ги долови неодамнешните случувања и промените на пазарот на дроги од перспектива на луѓето кои ги користат истите.
- Големата посетеност на почетната страна на истражувањето ни укачува дека постои желба кај учесниците да ги споделат своите искуства за дрогата, но малиот број на целосно одговорени прашалници ни укажува дека стравот од казна или разоткривање на лицата кои користат дрога се смета дека ја намалува мотивацијата кај овие луѓе да учествуваат во различни анкети и да одговорат вистинито на прашањата на вака осетлива тема.
- КОВИД-19 имаше огромно влијание врз употребата на дроги, со зголемување и намалување на нивната употреба. Корисниците открија дека користеле повеќе марихуана отколку во периодот пред КОВИД-19. Социо-економските услови во времето на КОВИД-19 можат да доведат до уште поголема употреба, што според досегашните искуства и сознанија во светот доведува до употреба на други видови дроги (хероин, кокаин, НПС и сл.). Затоа, потребни се мерки кои би го спречиле тој тренд на влошување на состојбите.
- Во таа смисла, за да се опфатат поголем број корисници на дрога со Програмите за превенција од зависности, потребно е да се обезбедат повеќе средства за наплата на акцизите за алкохол, пиво и цигари, како и за производство на канабис.
- Потребно е и зголемување и унапредување на образованието во рана возраст на корисниците за да се откажат и да бидат прифатени од институциите на системот во државата со цел нивна рехабилитација и ресоцијализација. Работењето на овие програми треба да придонесе за намалување на здравствените, социјалните и економските последици од употребата на дрога на индивидуално, локално и ниво на заедницата преку спроведување на збир на активности кои вклучуваат споделување стерилна опрема за инјектирање, ракување со кондоми, едукација и советување, ХИВ/СИДА тестирање, како и услуги од различни видови професионалци - теренски работници, медицински персонал, социјални работници, психолози и адвокати.
- Потребно е сите да имаме поголемо разбирање и поддршка кон лицата кои што користат дрога. Треба да се работи на намалување на стигматизацијата на овие луѓе и да се смета како приоритетна област, а сè со цел да се намали употребата и негативните последици од употребата на дроги.

10. ИНФОРМАЦИЈА ЗА ЗДРАВСТВЕНАТА ПРОМОЦИЈА ВО ОСНОВНИТЕ УЧИЛИШТА ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Информацијата за здравствената промоција во основните училишта во Република Северна Македонија е подготвена согласно Националната годишна програма за јавно здравје во Република Северна Македонија за 2022 година (Сл.весник на РСМ бр.33 од 15.02.2022 година) и според Планот и Програмата за работа на Институтот за јавно здравје на Република Северна Македонија – Скопје, од страна на Одделот за здравствена промоција и следење на болести.

Главна цел на Информацијата е да се проценат ефектите од примената на здравствената промоција во основните училишта во Република Северна Македонија преку согледување на индикаторите за ученичкото здравје како важни фактори за правилен физички и ментален развој на учениците, како и задоволството на учениците и училишниот персонал од училишната средина.

Специфични цели на Информацијата се да се направи проценка на моменталната политика и практика на училиштата во однос на промоцијата на здравјето, да се утврди сето она што училиштата низ државата веќе го работат добро за промоцијата на здравјето, со цел поттикување да се продолжи со истата добра пракса, како и да се идентификуваат областите кои треба да се подобрат и укажување на приоритетите за интервенција во оваа област, односно насочување кон оние области што треба да се подобрат во однос на здравствената промоција во училиштата.

Истражувањето претставува проспективна студија која се спроведе како студија на пресек (cross-sectional study) со која беа опфатени 320 основни училишта во РСМ, на територијата на целата држава во урбана и рурална средина, во текот на учебната 2019/2020 година. Студијата е спроведена во рамки на Институтот за јавно здравје на Република Северна Македонија.

Потребните податоци беа собрани преку користење на Алатката за брза проценка (Rapid Assessment Tool), која е алатка што ја спроведуваат сите училишта низ Европа кои се вклучени во Мрежата на училишта коишто го унапредуваат здравјето во Европа.

Оваа публикација е прва од овој вид во која што се прави проценка на моменталната здравствена политика и практика на училиштата, како и проценка на приоритетните области кои што во иднина треба да се надоградат и унапредат со цел подобро здравје на учениците и на училишниот персонал.

11. ИЗВЕШТАЈ ЗА ЗДРАВЈЕТО НА НАСЕЛЕНИЕТО ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА ЗА 2022

Извештајот ги содржи сите главни карактеристики на здравствената состојба и здравствената заштита на населението во Република Северна Македонија во 2021 година, односно популациските, демографските и социо-економските карактеристики, стилот на живеење на граѓаните од аспект на исхрана, физичка активност, состојбите со употребата на тутун, алкохол и дроги, морбидитетот и морталитетот од заразни и незаразни болести, имунизацијата, состојбите во животната средина, како и организацијата на здравствениот систем и финансирањето на здравствената заштита во државата.

12. ИНФОРМАЦИЈА ЗА СИСТЕМОТ НА ФИНАНСИРАЊЕ НА ЗДРАВСТВЕНАТА ЗАШТИТА ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Изготвувањето на оваа информација имаше за цел да ја прикаже фактичката состојба по однос на финансиските средства за здравствена заштита што се обезбедуваат од Фондот за здравствено осигурување на Република Северна Македонија (Фонд) и Буџетот на Министерството за здравство

(МЗ), како и учеството на средства од личниот буџет на граѓаните, познато и како “плаќање од џеб” во вкупните трошоци за здравствена заштита. Анализата на трошоците го опфати периодот од 2017 – 2021 година. За изработка на информацијата беа користени податоци од Институтот за јавно здравје на РСМ, Фондот за здравствено осигурување на РСМ, Министерството за здравство на РСМ и Светската здравствена организација. Покрај тоа, беше користена и релевантна литература од областа, како публикации, студии и законски акти со коишто е регулирано финансиското работење и финансискиот менаџмент во јавните здравствени установи во нашата земја. Заклучокот и препораките коишто произлегоа од Информацијата се однесуваат на следното: фокусот треба да биде насочен кон зголемување на уделот на јавното финансирање за здравствена заштита и подобрување на ефикасноста и фискалната одржливост за да се гарантира пристап до ефективни и квалитетни здравствени услуги; приоритет при распределување на средствата од Буџетот треба да се даде на зголемување на јавните средства наменети за здравствена заштита и инвестирање во превентивна здравствена заштита со цел намалување на ризикот од болести, инвалидитет и смрт; зголемување на учеството на буџетските средства наменети за унапредување на здравјето и превенција на болести во вкупните здравствени трошоци; одобрување и проширување на здравствените услуги во ПЗЗ со цел да се намалат непотребните упатувања до специјалисти и да се намалат трошоците во секундарна и терциерна ЗЗ; подобрување и обезбедување на географската дистрибуција на лекарите во ПЗЗ за намалување на плаќањата од џеб; редовно ревидирање на Позитивната листа на лекови што паѓаат на товар на средствата на Фондот, за да се намалат трошоците од џеб за купување на лекови; воведување на HTA (Health Technology Assessment) системи со кои секоја новина (нов лек, технологија, метод и сл.) ќе се евалуира и рангира според ефектот врз продолжување на животниот век, квалитетот на живот и цената, со што, во согласност со средствата што се на располагање во системот се воведуваат најефикасните новини; подобрување на достапноста на податоците од здравствениот сектор и способноста на системот да ги анализира податоците и негово искористување во процесот на донесување одлуки; анализа на податоци и редовен мониторинг и евалуација на основниот сет на индикатори што ќе обезбеди донесување навремени одлуки врз основа на потребите на населението; зајакнување на мултисекторската соработка за решавање на критичните фактори на ризик врз здравјето на населението, особено за НЗБ; зголемување на подготвеноста и капацитетот за одговор при итни случаи преку значително и одржливо зголемување на јавните инвестиции и континуирана обука на човечките ресурси за здравствена заштита.

13. СОВЕТУВАЛИШТА ЗА СЕКСУАЛНО И РЕПРОДУКТИВНО ЗДРАВЈЕ ВО 10-ТЕ ЦЕНТРИ ЗА ЈАВНО ЗДРАВЈЕ

Со Програмата за јавно здравје 2022 година, опфатени се и советувалиштата за сексуално и репродуктивно здравје, на ниво на РС Македонија, кои функционираат во рамките на 10-те центри за јавно здравје. Институт за јавно здравје врши надзор и координација во работата на советувалиштата. Поради последиците од COVID-пандемијата во 2022 година, се уште беа намалени рутинските

здравствени услуги, кои се одразија и врз услугите на советувањата за сексуално и репродуктивно здравје. Намален пристап до советувањата за сексуално и репродуктивно здравје, резултираше со намален број на посети на младите лица на возраст од 15 до 29 години, кои имаат највисока стапки на несакана бременост и сексуално преносливи инфекции (СПИ). Младите лица рутински пристапуваат до услугите за сексуално и репродуктивно здравје во здравствените установи, кои обично нудат сеопфатни интегрирани услуги за физичкото и менталното здравје, советување, репродуктивни и социјални услуги за младите и опипливи ресурси, како што се кондоми, апчиња за контрацепција и третман на СПИ. Работата на советувањата 2021 година, се сведе на минимум, како директна последица на COVID - пандемијата.

Општ заклучок е дека државата треба да води грижа за секој млад човек, на возраст од 15-29 години и треба да најде начин да обезбеди бесплатно советување и стручна помош за сексуалното и репродуктивното здравје, за секој поединец кој ќе побара таква услуга во рамките на јавното здравство, односно центрите за јавно здравје.

Препораки

- За подобрување на работата во советувањата за СРЗ, во рамките на центрите за јавно здравје, се неопходни нови вработувања на стручен кадар. Покрај овој најголем проблем, неопходно е во иднина да се обезбедат нови количини на орална контрацепција и лубриканти и стручни промотивни материјали во вид на брошури и флаери.
- Заради загарантираната дискреција на клиентите кои ги користат услугите на советувањата, препорачуваме работата на истите да се реализира по истекот на регуларното работно време.
- Во согласност со Националната годишна програма за јавно здравје, средствата предвидени за работата на советувањата не се доволни за одржување на функционалноста и квалитетот во нивното работење.
- Потребни се додатни финансиски средства за лицата ангажирани во работата на советувањата. (зголемен буџет според програмата за јавно здравје).

14. СОВЕТУВАЛИШТА ЗА ОТКАЖУВАЊЕ ОД ПУШЕЊЕ ВО 10-ТЕ ЦЕНТРИ ЗА ЈАВНО ЗДРАВЈЕ

Со Програмата за јавно здравје за 2022, опфатени се Советувалиштата за откажување од пушење при 10-те Центри за јавно здравје. Институтот за јавно здравје подготви квартални извештаи за работата на Советувалиштата. Во 2022 година, биле советувани вкупно 37 граѓани. После Ковид-19 пандемијата бројот на лица кои посетиле советувајште е значително намален во споредба со годините пред пандемијата. Од година во година, во Советувалиштата за откажување од пушење остануваат истите проблеми. Најголем број од советувајште го истакнале како проблем немањето на пропаганден материјал и слаб одзив на граѓани. Исто така, се искажува потребата за изготвување на посебна

превентивна Програма за работа на советувалиштата со која ќе се обезбедат буџетски средства за одржливо функционирање на советувалиштата (подготовка и печатење на пропаганден материјал, копирање, набавка на опрема, нефармаколошка терапија, фармакотерапија и др.).

Б) ЗДРАВСТВЕНА ПРОМОЦИЈА И ЕДУКАЦИЈА

1. ЗДРАВСТВЕНА ПРОМОЦИЈА ВО ЦЕНТРИТЕ ЗА ЈАВНО ЗДРАВЈЕ

Подготвени се квартални извештаи како и сублимирање на податоците со табеларен приказ квартално. Извештаите содржат податоци за здравствена едукација и промоција на здравје доставени од страна на 10-те Центри за јавно здравје на Република Северна Македонија. Извештајот содржи податоци за: одбележување на Светски денови, одржани едукативни предавања, одржани трибини и поставен промотивен материјал на ВЕБ-страниците на центрите за јавно здравје.

2. ОДБЕЛЕЖАНИ СВЕТСКИ ДЕНОВИ, НЕДЕЛИ, МЕСЕЦИ ВО 2022 – НЕДЕЛА ЗА ПРЕВЕНЦИЈА НА РАК НА ГРЛОТО НА МАТКАТА (23-29 ЈАНУАРИ)

Изготвен е флаер наменет за подигање на свеста за ризикот од рак на грлото на матката, причините за појава на ова заболување, симптомите, потребата од редовен и навремен скрининг на грлото на матката, како и начините за намалување на ризиците за појава и спречување на оваа болест кај жените.

- 4 ФЕВРУАРИ – СВЕТСКИ ДЕН НА РАКОТ

Да ја надминеме нееднаквоста во грижата
Секој заслужува пристап до неа за рак

Тема на Светскиот ден на ракот 2022-2024:

ДА ЈА НАДМИНЕМЕ НЕЕДНАКВОСТА ВО ГРИЖАТА

еме нееднаквоста во грижата за рак

Овој Светски ден за борба против ракот ја препознаваме моќта на соработката.

Знаеме дека секој од нас има способност да направи разлика, некој поголема, некој помала но, заедно можеме да направиме вистински напредок во намалувањето на глобалното влијание на ракот. Овој 4 февруари ве повикуваме, кој и каде и да сте, да ја одиграте својата улога во создавањето свет без рак. На овој Светски ден за борба против ракот, што ќе научите за нееднаквостите во грижата за болните од рак?

3-годишна кампања за влијание

Светскиот ден на ракот е повеќе од еден ден на календарот. Затоа нашата кампања е направена да инспирира промени и да презема акција долго после самиот ден.

Повеќегодишна кампања значи поголема активност и ангажман, повеќе можности за градење глобална свест и на крајот поголемо влијание.

2022: Реализација на проблемот

Првата година од кампањата „ДА ЈА НАДМИНЕМЕ НЕЕДНАКВОСТА ВО ГРИЖАТА ЗА РАК“ е да се разберат и препознаат нееднаквостите во грижата за ракот низ целиот свет. Треба да бидеме отворени, претпоставките да станат предизвици и да се гледаат цврстите факти:

- Нееднаквоста во грижата за ракот чини животи.
- Луѓето кои бараат нега за рак на секој чекор наидуваат на бариери.
- Приходи, образование, географска локација и дискриминација врз основа на етничка припадност, пол, сексуална ориентација, возраст, попреченост и начин на живот се само неколку од факторите кои можат негативно да влијаат на грижата.
- Јазот влијае на сите, вклучително и на вас и вашите најблиски.
- Овие бариери не се направени од камен. Тие можат да се менуваат.

Ова беше година кога требаше да се доведе во прашање статус кво и да се помогне да се намали стигмата; да ги слушаме размислувањата на луѓето кои живеат со рак и нивните заедници и да дозволиме тие живи искуства да ги водат нашите мисли и постапки. Така можеме да почнеме да размислуваме како на подобар начин да се вршат работите и да градиме поправедна визија за иднината – иднина во која луѓето ќе живеат поздрав живот и ќе имаат подобар пристап до здравствени услуги и конкретно до услуги за рак, без разлика каде се родени, каде растат, нивната возраст, што работат или каде живеат.

2023: Обединување на нашите гласови и преземање акција

Како што продолжува нашата кампања, така ќе се придружине на истомислениците затоа што знаеме дека сме посилни кога сме обединети. Ќе го славиме вистинскиот напредок во светот и ќе дозволиме тој момент да ја поттикне нашата борба за правичност. Ќе направиме повеќе отколку да го шириме зборот. Ќе изградиме посилни сојузи и иновативни нови соработки.

Нашите активности можат да имаат безброј форми: мотивирање на соседите да обезбедат превоз до болница за третман на рак за сограѓанин или обезбедување здрави и достапни опции за исхрана во училиште.

Ќе ги мобилизираме нашите пријатели, семејството, соработниците и заедниците бидејќи знаеме дека заедно можеме да постигнеме речиси сè.

2024: Заедно, ги предизвикуваме оние што се на власт

Последната година од нашата кампања е насочена кон привлекување на вниманието на повисоко ниво – буквално! Ќе го кренеме гласот за да ги ангажираме нашите лидери. Сега, кога имаме знаење и обединета заедница покрај нас, подготвени сме да ги разнишаме самите основи на неправдата – да станеме доживотни застапници целосно подготвени да вршиме притисок за трајни промени. Заедно, ќе се погрижиме нашите лидери да знаат дека бараме да се даде приоритет на ракот, да се создадат иновативни стратегии дизајнирани да се спротивстават на нееднаквоста и да ги инвестираме нашите ресурси за да постигнеме праведен свет без рак. Ќе ги повикаме лидерите да ги отстранат здравствените нееднаквости со решавање на нивните основни причини, осигурувајќи се дека секој има пристап до квалитетни здравствени услуги кога, каде и како им се потребни. Напишан Е текст за светскиот ден на рак, во кој се зборува за ризик факторите, важноста на редовното одење на прегледи, односно раното откривање и превенцијата на малигните заболувања. Исто така беа изготвени постер и флаер за едукација на популацијата

ФЕВРУАРИ-МЕСЕЦ НА ОРАЛНОТО ЗДРАВЈЕ КАЈ ДЕЦАТА

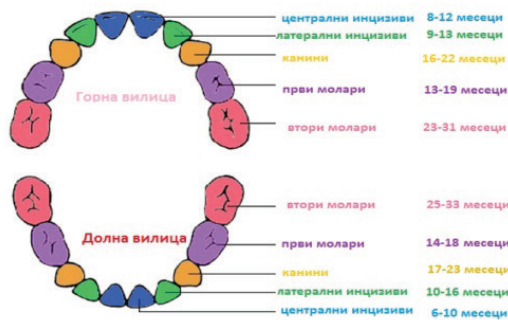
Поставен е текст на WEB страна на македонски и на албански јазик.

Детското орално здравје од раѓање до седумгодишна возраст

Раѓањето претставува голем стрес за организмот на бебето. Од стоматолошки аспект е важно никнењето на млечните заби.

Вообичаено забите кај бебиња почнуваат да никнуваат помеѓу 6 и 12 месеци. Но постои широк спектар на варијабилност кога може да се појави првиот заб. Некои бебиња може да немаат заби до првиот роденден.

Никнувањето на забите не е болно само по себе и не им предизвикува премногу непријатност на децата. На местото на никнување на забот може да се случи чешање, непцата околу забот да бидат отечени и нежни а бебето може да лачи плунка многу повеќе од вообичаено. Овој процес кај некои бебиња е болен и тие не можат да спијат и да јадат нормално, но обично тоа трае кратко време. Во тој период е препорачливо непцата да се масираат нежно со чиста влажна газа натопена во чај од камилица или влажна газа која била подолго време во фрижидер. Може да помогне и користењето на ладна течна храна (на пр. кисело млеко) која со тоа што ги лади непцата ги намалува болката и чешањето. За намалување на болките при никнувањето на забите постојат посебни играчки – лажалки, со површини кои се специјално изработени за гризење кои со притискањето на непцата го олеснуваат никнувањето.

Прва посета кај стоматолог

Се препорачува првата посета на малиот пациент кај стоматолог да биде по третата година, односно на 4-5 годишна возраст, кога забите сè уште се здрави. Тогаш не би требало да има ургентен стоматолошки третман кој ќе предизвика болки или непријатно чувство.

Искуството покажува дека во наши услови тоа претставува реткост и вообичаено првата посета кај стоматологот е кога детето има потреба од итен третман, кој помалку или повеќе е болен.

20 МАРТ – СВЕТСКИ ДЕН НА ОРАЛНОТО ЗДРАВЈЕ

Поставен е текст на WEB страна на македонски и на албански јазик.

ОРАЛНИТЕ БОЛЕСТИ НА СВЕТСКО НИВО И ВО ЕВРОПСКИОТ РЕГИОН

Во пресрет на Светскиот ден на оралното здравје треба да се исткне дека оралните болести се многу распространети, односно, повеќе од 3,5 милијарди луѓе страдаат од нив. Тие се тесно поврзани со незаразните болести, што доведува до значителен здравствен, социјален и економски проблем

Иако има забележителни подобрувања во некои земји, товарот на лошото орално здравје останува, особено меѓу најранливите групи во општество.

Нетретираниот забен кариес (расипување на забите) кај трајните заби се јавува кај 2,3 милијарди луѓе, повеќе од 530 милиони деца страдаат од нетретиран забен кариес на млечни заби и 796 милиони луѓе се погодени од пародонтални заболувања,

Раната појава на кариес во детската возраст е најзастапена кај популацијата во ранливите групи.

Оралните карциноми се меѓу најраспространетите карциноми во светот со 180 000 смртни случаи секоја година

Нома, некротизирачко заболување кое започнува во устата, е фатално за 90% од заболените деца во сиромашните заедници, претежно во некои региони во Африка, што доведува до доживотни оштетувања а често и социјално исклучување;

Економското оптоварување поради лошото орално здравје и оралните болести ширум светот изнесува 545 милијарди долари во директни и индиректни трошоци, рангирајќи го лошото орално здравје меѓу најскапите здравствени трошоци, како што се дијабетес и кардиоваскуларни болести.

Лошото орално здравје освен болка, непријатност, намалување на квалитетот на животот и благосостојба, доведува до отсуство од училиште и на работното место што предизвикува намалување на ефектите во учењето и намалување на продуктивноста.

Тоа влијае на општата здравствена состојба кај луѓето. Постојат индикации на особена поврзаност на лошото орално здравје со кардиоваскуларни заболувања, дијабетес, рак, пневмонија и предвремено раѓање.

Треба да се потенцираат и многуте фактори на ризик што ги споделуваат оралните болести со незаразните болести, како што се употребата на тутун, штетната употреба на алкохол, високиот внес на слободни шеќери и лошата хигиена.

Од сето ова произлегува потребата да се интегрираат стратегии за унапредување на оралното здравје, превенција и третман во севкупните политики за незаразни болести.

Оралните болести ги погодуваат луѓето од сите возрасти. Тоа подразбираат губење на училишни и работни часови и претставуваат значителен економски товар за поединецот и општеството.

Проблемот со оралните болести и другите хронични болести во Европскиот регион може да се намали со превенција насочена кон населението, која истовремено се справува со заедничките фактори на ризик.

Пристап до услуги за орално здравје

Нееднаквата распределба на професионалците за орално здравје и недостатокот на соодветни здравствени установи во повеќето земји значи дека пристапот до примарните услуги за орално здравје е често низок. Свкупно, според истражувањето на возрастните кои изразиле потреба од услуги за орално здравје, пристапот се движи од 35% во земјите со низок приходи до 60% во земјите со понизок среден приход, 75% во земјите со високи среден приход и 82% во земјите со високи приходи. Покрај тоа, дури и во услови со високи приходи, стоматолошкиот третман е скап, во просек 5% од вкупните здравствени трошоци.

Одбележување на Светскиот ден во борбата против туберкулоза 24 март, со изработка на текст за состојбата со туберкулоза во Република Северна Македонија, инциденцата, преваленцата за изминатата година, како и споделување препораки за превенција на истата. Текстот беше поставен на Веб страната на Институтот за Јавно здравје на Република Северна Македонија.

24 МАРТ – СВЕТСКИ ДЕН НА ТУБЕРКУЛОЗА

Одбележување на Светскиот ден во борбата против туберкулоза 24 март, со изработка на текст за состојбата со туберкулоза во Република Северна Македонија, инциденцата, преваленцата за изминатата година, како и споделување препораки за превенција на истата. Текстот беше поставен на Веб страната на Институтот за Јавно здравје на Република Северна Македонија.

7 АПРИЛ – СВЕТСКИ ДЕН НА ЗДРАВЈЕТО

Одбележување на светскиот ден на здравје 7-ми април со изработка на постер и флаер за промоција на здравје кај населението.

Поставени се стручни текстови за насочување на вниманието на граѓаните кон важноста на природата, нејзино чување и спречување на негативните последици врз животната средина, односно предупредување за опасностите коишто и се закануваат на планетата Земја, екосистемите и урбаните области заради забрзаниот индустриски развој, зголемената потрошувачка на енергија, глобалното затоплување и климатските промени, со цел светското население да стане свесно за својата одговорност кон планетата каде што живее.

Две грижи се од витално значење: развој кој се однесува на потребите на луѓето, особено за здравјето и еколошка одржливост за да не се исцрпат природните ресурси и да не се оштетат или деградираат природните системи. Задоволувањето на потребите на сегашното и идното светско население за храна, вода и енергија без исцрпување или оштетување на глобалната база на ресурси, притоа избегнувајќи ги негативните здравствени и еколошки последици од индустријализацијата и неконтролираната урбанизација, бара знаење и средства, како и промени во начинот на кој владите го планираат и управуваат развојот.

Преку кампањата под мото: „Наша планета, наше здравје“, СЗО ги повика владите и јавноста да ги споделат активностите што ги преземаат за заштита на планетата и здравјето на луѓето, нагласувајќи ја потребата од итни акции со акцент на создавање одржливи општества коишто се грижат за благосостојбата и посебен фокус на еднаквоста и праведноста.

- 5 МАЈ - СВЕТСКИ ДЕН НА ХИГИЕНА НА РАЦЕТЕ

Во рамките на спроведување на Годишната национална програма за Јавно здравје во РС Македонија за 2022 година, по повод одбележувањето на Светски ден на хигиена на раце во здравствените установи - 5 мај беше изготвен стучен текст кој беше преведен и на албански јазик и беше постиран на web site и на Фејсбук страната на Институтот за јавно здравје.

Само колку за потсетување Во текот на пандемијата, 3 од 10 луѓе на светско ниво, немаа пристап до проточна вода во домот. Ова стави над 2.3 билиони луѓе во зголемен ризик од КОВИД-19 и други инфекции, поради неможноста за одржување хигиена на рацете. За да се достигне универзална хигиена во овие делови, прогресот мора да се забрза барем за четири пати.

Секоја година, пациенти ширум светот добиваат некои од болничките инфекции. Болничките инфекции се еден од најчестите несакани дејства поврзани со здравјето, а реалниот број на пациенти со болнички инфекции е тешко да се одреди поради тешкотиите во собирањето веродостојни податоци.

Болничките инфекции може да се спречат и со спроведување на процедури за хигиена на рацете, во вистинско време и на вистински начин.

Затоа овој ден се одбележува со цел да се привлече вниманието на потребата постојано да се спроведуваат:

1. Програма за едукација и мотивација на здравствените работници
2. Следење на препораки за хигиена на рацете
3. Информирање на пациентите и членовите на нивните семејства за постоечките протоколи за хигиена на рацете.

4. Да се постави хигиената на рацете како приоритетен проблем на здравствените установи.
5. Да се обезбеди на персоналот доволно производи за хигиена на рацете на база на алкохол.
6. Воведување мултидисциплинарна програма со која ќе се подобри усогласеноста на здравствените работници со препораките за хигиена на рацете.
7. Посебно се инсистира на почитување на препораките за хигиена на рацете на здравствениот персонал во одделенијата за интензивна нега.
8. Обезбедете препарати на база на алкохол на одделенијата на влезот во собите на пациентот, до креветот и на други достапни места, а исто така обезбедете и џебно пакување.
9. Грижење и безбедно чување на производите на база на алкохол, бидејќи тие се запаливи.

- 10 МАЈ – МЕЃУНАРОДЕН ДЕН НА ФИЗИЧКАТА АКТИВНОСТ

ПОАКТИВНИ ЛУЃЕ ЗА ПОЗДРАВ СВЕТ

По повод Меѓународниот ден на физичката активност 2022 година, испечатена е брошура на македонски јазик во 3000 примероци и 1000 албански примероци. Текстот е постиран на веб страната на Институтот за јавно здравје на македонски и албански јазик. Во текстот се дадени клучни факти за благосостојбата од физичката активност и препораки за времетраење на физичката активност според возраста и здравствената состојба.

Клучни факти

- Физичката активност има значителни здравствени придобивки за срцето, телото и духот;
- Физичката активност придонесува за спречување на незаразни болести како што се кардиоваскуларни болести, рак и дијабетес;
- Физичката активност ги намалува симптомите на депресија и анксиозност;
- Физичката активност ги подобрува умствените функции, учењето и вештините за расудување;
- Физичката активност обезбедува здрав раст и развој;
- Физичката активност ја подобрува благосостојбата на организмот;
- На глобално ниво, 1 од 4 возрасни не ги исполнува глобалните препорачани нивоа на физичка активност;
- До 5 милиони смртни случаи годишно би можеле да се избегнат доколку глобалното население би било поактивно;
- Луѓето кои се недоволно активни имаат 20% до 30% зголемен ризик од смртност во споредба со луѓето кои се доволно физички активни;
- Повеќе од 80% од светската адолесцентна популација не е доволно физички активна.

Во рамките на спроведување на “Годишната национална програма за Јавно здравје” во РС Македонија за 2022 година, по повод одбележувањето на Меѓународниот ден на медицинските сестри 12 мај, кој се одбележува во рамките на меѓународната недела на сестринството, беше изготвен стучен текст кој беше преведен и на албански јазик и беше постиран на Веб страната и на Фејсбук страната на Институтот за јавно здравје.

12 МАЈ - МЕЃУНАРОДЕН ДЕН НА МЕДИЦИНСКИТЕ СЕСТРИ И ТЕХНИЧАРИ

Се одбележува секоја година во знак на сеќавање на роденденот на Флоренс Најтингејл. Таа е родена во Фиренца, Италија на 12 мај 1820 година. Целиот свој живот се борела за унапредување на својата професија и правата на жените. Флоренс Најтингејл се смета за пионер на модерното сестринство. Иницирала стручно образование на медицинските сестри и вовела методи за нега на пациенти и организација на болници, кои се прифатени во многу земји.

Во склоп на Меѓународната недела на сестринството, на 5 мај се одбележува Меѓународен ден на акушерките, а на 12 мај Меѓународен ден на медицинските сестри и техничари. Скоро 50% од здравствените работници се медицински сестри и акушерки.

Неделата на сестринството, а денеска и Меѓународниот ден на медицинските сестри, овие медицински работници ја дочекуваат во исклучително тешки и вонредни услови, предизвикани од пандемијата на Ковид-19. Се чини дека тоа досега не беше соодветно нотирано и валоризирано. Новиот вирус можеби најсилно до сега ја изнесе на виделина нивната огромна улога и пожртвуваност. Медицинските сестри играат клучна улога во унапредувањето на здравјето, спречувањето на болести и обезбедувањето примарна здравствена грижа. Тие обезбедуваат нега во постапување при итни случаи и ќе бидат клучни за постигнување на универзална здравствена заштита.

И покрај критичната улога што ја играат во здравствената заштита, постои недостиг од медицински сестри широм светот кој се очекува да се зголеми како што расте популацијата. Иницијативите за проширување на здравствените услуги, особено во земјите со низок и среден приход, ја поттикнува потребата од обучени медицински сестри. Секоја земја има потреба од компетентна, мотивирана, добро дистрибуирана, здравствена работна сила за универзално здравствено покривање, а медицинските сестри се клучни за реализација на овие напори.

Медицинската сестра има одговорна професија и се залага за постојана професионална надградба и континуирана медицинска едукација.

Непосредно со напредокот на медицината како наука, како и современата технолошка револуција се зголеми ефикасноста на медицината. Развојот на новите медицински апарати вклучува и се поголем број на разновиден медицински кадар кој работи и управува со таа апаратура. Како последица на се подеталната поделба на работата на лекарите (специјализација и субспецијализација) се јавува потребата за едуцирање на интердисциплинарни медицински сестри во состав на истоимените тимови за лекување и нега при заболувањата од конкретната област. Сите наведени фактори резултираат со одредена самостојност на високиот медицински кадар во процесот на здравствената нега. Денес сите обликувани специјализирани подрачја во медицината и здравствената заштита, имаат потреба од посебно едуцирани и специјализирани медицински сестри и оспособен високо-медицински кадар. Во САД, и многу други европски земји постојат и магистерски и докторски студии за сестри. Се надевам дека и кај нас во догледно време ќе се започне со такви студии. Со промените и изучувањето на овие студии за сестри се зголемува и подобрува квалитетот на здравствената нега и лекување на пациентите.

СЗО има дадено важни препораки, вклучувајќи инвестирање во едукација на медицински сестри и акушерки, ангажирање на повеќе специјализирани медицински сестри, инвестирање и зајакнување

на на лидерските способности на медицинските сестри и акушерки, зајакнување и признавање на улогата на медицинската сестра во здравствениот систем и поддршка на здравствените работници и спроведување на промоција на здравјето и превенција на болести, кои се клучни за понатамошниот развој на медицинската дејност во иднина.

Светски ден на бубрегот 14 март - се изготви материјал на македонски и албански јазик за бубрегот и бубрежните заболувања, како и состојбата на РСМ, објавен на феб и фејсбук страната на Институтот-прв квартал.

- 15 МАЈ - МЕЃУНАРОДЕН ДЕН НА СЕМЕЈСТВОТО

„СЕМЕЈСТАТА И УРБАНИЗАЦИЈАТА“, е темата во 2022 година.

Урбанизацијата е еден од најважните мегатрендови кои го обликуваат нашиот свет, нашиот живот и благосостојбата на семејствата ширум светот.

Одржливата урбанизација е поврзана со постигнувањето на неколку „Цели за одржлив развој“ (ЦОР), како што се:

ЦОР - 1 (Свет без сиромаштија);

ЦОР - 3 (Добро здравје и благосостојба);

ЦОР -10 (Намалена нееднаквост внатре во земјата и меѓу земјите); и

ЦОР -11 (Одржливи градови и заедници).

Овие цели за одржлив развој зависат од тоа колку добро ќе се управува со урбанизацијата во корист на семејствата и подобрување на благосостојбата на сите генерации кои живеат во градовите.

Темата за „Семејствата и урбанизацијата“ има за цел да ја подигне свеста за важноста на одржливите урбани политики погодни за семејството.

- 17 МАЈ - СВЕТСКИ ДЕН НА ХИПЕРТЕНЗИЈА

Подготвен флаер за ден на хипертензија

**Висок крвен притисок:
Можеш да го спречиш!**

World Health Organization
Përfaqësuesi i Organizatës Botërore të Shëndetit Publik në Republikën e Maqedonisë së Veriut

- Намали го дневниот внес на сол на помалку од 5 g
- Јади редовно свежо и сезонско овошје и зеленчук
- Избегнувај заситени и транс масти
- Прекини со употреба на тутун
- Намали со внес на алкохол
- Биди физички активен секој ден

**Tensionin e lartë të gjakut:
Mund ta parandalosh!**

World Health Organization
Përfaqësuesi i Organizatës Botërore të Shëndetit Publik në Republikën e Maqedonisë së Veriut

- Kufizojë konsumin ditor të kripës në më pak se 5 g
- Konsumo rregullisht fruta dhe perime të freskëta dhe sezonale
- Evito yndyrnat e ngopura dhe yndyrnat trans
- Ndërprite përdorimin e duhanit
- Zvogëloje konsumin e alkoolit
- Bëj aktivitete fizike për çdo ditë

Светски ден на хипертензија 17 мај - во соработка со одделот за Хигиена и МЛД се изработи видео по поводот светскиот ден на хипертензија и се објави на веб и фејсбук страната на Институтот.

- 31 МАЈ - СВЕТСКИ ДЕН БЕЗ ТУТУН

Подготвен текст за веб за одбележување на светскиот ден без тутун, како и одржување на работилница за едукација на кадар за новостите во светот на борбата против употребата на тутун. Исто така беше подготвен и постер со кој се става важноста на тунот како најголем загадувач во светот. Исто така во рамки на оваа кампања излагање на мас-медиум за едукација на население за опасностите и можностите за откажување од пушење.

ИЗРАБОТЕНА ПРЕЗЕНТАЦИЈА „ВЛИЈАНИЕ НА ПУШЕЊЕТО ВРЗ ОРАЛНОТО ЗДРАВЈЕ“ ВО РАМКИ НА РАБОТИЛНИЦА одржана СОГЛАСНО ПРОГРАМА „ЗДРАВЈЕ ЗА СИТЕ“ ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА ВО 2022 ГОДИНА

<p>Институт за јавно здравје Institute of public health Institut i shëndetit publik</p> <p>ВЛИЈАНИЕ НА ПУШЕЊЕТО ВРЗ ОРАЛНОТО ЗДРАВЈЕ</p>	<p>Институт за јавно здравје Institute of public health Institut i shëndetit publik</p> <p>Орално здравје на активниот пушач</p> <ul style="list-style-type: none"> Оралното здравје на активниот пушач постојано е атакувано од одвишниот чад од цигарата кој е имunosупресивен и го зголемува ризикот од разни инфекции, а исто така го менува и составот на плинката која треба да биде бактериостатски и имунолошки заштитен слој помеѓу забите и лингивата од една страна и бактериите и киселините од друга тие се повеќе склони кон заболување на лингивата, а појават на секоја мала лезија можат да биде скривена закана пушењето честопати се поврзува со појава на рак на усната шуплина 	<p>Институт за јавно здравје Institute of public health Institut i shëndetit publik</p> <p>ПРЕВЕНЦИЈА И ТРЕТМАН</p> <ul style="list-style-type: none"> Експертите за орално здравје препорачуваат неотповикливо напуштање на навиката за пушење Хигиената на усната празнина кај пушачите (четкање и чистење со забен конец) треба да биде на многу високо ниво, го намалува ризикот од рак и другите промени на лингивата Редовни посети на стоматолог кои помагаат да се вочнат сите промени кои се случуваат на оралната лигавица и забите во рана фаза, кога прогнозите за излекување се многу добри
---	---	--

- 4 ЈУНИ - МЕЃУНАРОДЕН ДЕН НА НЕВИНИТЕ ДЕЦА- ЖРТВИ НА АГРЕСИЈА

На 4 јуни како и секоја година така и оваа беше објавен текст на страната на Институтот за јавно

здравје по повод - Меѓународен ден на невините деца- жртви на агресија. Во текстот најпрво беше објаснето за поимот агресија и нејзините видови.

Ваквите меѓународни денови всушност претставуваат еден вид можност за ретроспектива и согледување до каде сме и што е направено за промена и подобрување на дадена состојба, па поради тоа со одбележувањето на овој ден беше признаена болката што ја трпат децата ширум светот кои се жртви на физичка, ментална и емоционална злоупотреба.

Ова одбележување првично било поттикнато од Либанската војна во 1982 година од која произлегло голем број невини либански и палестински деца - жртви на агресивните дејствија од страна на израелските сили. Усвојувањето на ова одбележување е донесено набргу потоа на вонредниот состанок на Генералното собрание на Обединетите нации на 19 август 1982 година, кој бил свикан поради страв од зголемениот број цивилни жртви, вклучително и деца.

Оттука, според пронајдените податоци заклучивме дека децата се најголемите жртви на агресијата започнувајќи од војните, постанувањето сираци од тие војни, киднапирања, силувања, убиства па се до примораност на земање на оружје во рака. Поради сето ова во текстот ги наведовме кои се негативните ефекти овие немили настани врз децата жртви на агресија како и што треба да направиме за да ги намалиме, односно некои мерки како што се: кампањи, активности за ширење на свеста кај луѓето против детската експлоатација, што би придонеле за намалување на агресијата и жртвите предизвикани од неа.

- 12 ЈУНИ - СВЕТСКИ ДЕН ПРОТИВ ЗЛОУПОТРЕБА НА ДЕТСКИОТ ТРУД

Детскиот труд се повеќе и повеќе се злоупотребува, а бројот на злоупотреба од година во година расте. Постојат милиони начини на кои се злоупотребува детскиот труд, детското достоинство, се нарушуваат детските права. Оттука е и причината за одбележување на овој светски ден, а ние Институтот за јавно здравје тоа го направивме со објавување на текст на нашата веб-страница, со цел да се промовира свест и делување за справување со ваквата состојба, за да ја подигне свеста за детскиот труд и да собере поддршка за акција за борба против него.

Па, затоа во текстот беше нагласено што всушност претставува злоупотреба на детскиот труд и како всушност е настанат 12 јуни - светски ден против злоупотреба на детскиот труд. Од истражувањето дојдовме до информации дека постојат голем број на вакви деца, како ширум светот, така и во Република С. Македонија.

Во текстот беше наведено за најголемите форми на злоупотреба (работа во опасни средини, ропство или други форми на принудна работа, недозволен активности, трговија со дрога, проституција, како и вмешаност во вооружени конфликт) ширум светот, како и низ Република С. Македонија (питачење, собирање отпад, чистење ветробрански стакла, продавање ситни предмети- работата на улица, принудени да работат од страна на нивното семејство).

На крајот од текстот беше дојдено до заклучок дека ваквата злоупотреба на детскиот труд доведува до нарушување на детскиот раст и развој, оневозможено остварувањето на своите права и намалено образование, што всушност е тесно поврзано со сиромаштијата, невработеноста, условите и околината во

која живее одредена категорија на граѓани. Имено, за да се постигне елиминирање на сите овие форми на злоупотреба на детскиот труд потребни се големи напори и посветеност во делот на редуцирање на сиромаштијата, подобра социјалната заштита и вклучување на сите деца во образовниот процес. Токму затоа беа наведени некои чекори (мерки) за искоренување на злоупотребата на детскиот труд.

- 26 ЈУНИ - МЕЃУНАРОДЕН ДЕН ПРОТИВ ЗЛОУПОТРЕБА НА ДРОГА И НЕДОЗВОЛЕНА ТРГОВИЈА

По повод Меѓународниот ден против злоупотреба на дрога и недозволена трговија, беше подготвен текст на македонски и албански јазик и беше поставен на веб страната на Институтот за јавно здравје.

Меѓународниот ден против злоупотреба на дрога и недозволена трговија или Светски ден на дрогата, се одбележува секоја година на 26 јуни со цел да се зајакне акцијата и соработката за постигнување свет без злоупотреба на дрога.

И секоја година, поединци, цели заедници и разни организации ширум светот се придружуваат за да го одбележат Светскиот ден на дрогата за да помогнат да се подигне свеста за главниот проблем што недозволените дроги му го претставуваат на општеството.

Мотото за 2022 беше: “Решавање на предизвиците со дрогата во здравствените и хуманитарните кризи”.

Во 2022 година, светот продолжува да биде сведок на широко проширени хуманитарни кризи во Авганистан, Украина и на други места, додека пандемијата Ковид-19 сè уште е голема глобална здравствена криза. Кризата со синтетички дроги бара и пргави и прилагодливи решенија. Сè поголемото чувство за глобална заедница и солидарност продолжува да се појавува, како и потребата да се грижиме за сите во време на кризи.

Со кампањата „#CareInCrises“, помогни ни да го направиме Светскиот ден на дрогата пресвртна точка во глобалните напори за справување со предизвиците со дрогата.

- СВЕТСКА НЕДЕЛА НА ДОЕЊЕ 1-7 АВГУСТ

Светската недела на доење се одбележува со цел подигање на свеста на глобално ниво и превземање на акции со теми поврзани за доењето. Мотото под кое се одбележа светската недела на доење е: “Направете чекор напред - едуцирајте и поддржете го доењето”. Доењето игра важна улога во управувањето со двојното оптоварување на неухранетоста. Доењето е клучно за стратегиите за одржлив развој по пандемијата, бидејќи ја подобрува исхраната обезбедува безбедност на храната и ги намалува нееднаквостите меѓу и во земјите. Подготвен текст и поставен на Веб страната на ИЈЗ на РСМ

- Подготвена брошура со наслов “ Водич за доење “

Брошурата “Водич за доење“ е подготвена и наменета за младите мајки за помош и поддршка во новата животна улога. Водичот за доење содржи информации за бенефитите од доењето како за бебето така и за мајката, колку е значајна поддршката од таткото и најблиското семејство, позиции на доење, продолжување на подоите за време на работа по завршување на породилното отсуство како и адаптација во работната средина.

-12 АВГУСТ – СВЕТСКИ ДЕН НА МЛАДИТЕ

Меѓународниот ден на младите се слави секоја година на 12 август.

Дејноста за здравствена заштита на училишни деца и младина се остварува во 30 места пунктови, кои сите се во град. Во оваа дејност работат 65 лекари и 83 здравствени работници со виша и средна стручна подготовка. При тоа не е постигнат задоволителен стандард на обезбеденост со лекари на оваа групација од населението и тоа 1 лекар на 4609 деца од 7-19 години просечно за Републиката. Во дејноста за здравствена заштита на училишни деца и младина во 2021 година регистрирани се вкупно 535009 заболувања што е за 26.2% повеќе во однос на претходната година (423873-2020г.). Во структурата на поедините групи на болести, респираторните се повторно на првото ранг место со учество од 37,2% во вкупниот број и стапка на морбидитет од 4500,3‰. Во 2021 година регистрирани се вкупно 105 умрени лица на возраст од 5-24 години и стапка од 21.8‰. Дистрибуцијата по возраст покажува дека младите луѓе од 15-24 годишна возраст се најзастапани во вкупниот морталитет на оваа популација и тоа со 68,6% учество и стапка од 28,4‰.

Младите и здравствено – економска криза предизвикана од болеста Ковид-19

Здравствено – економската криза предизвикана од болеста Ковид-19 имаше соодветни реперкусии врз учениците и студентите кои беа првите кои го променија својот начин на живот со затворањето на образовните институции, во импровизираните онлајн училници кои и покрај најдобрите намери е нејасно колку се ефективни.

Од друга страна, вознемиреноста на возрасните и притисокот да се биде постојано во рамки на семејниот систем направи дополнително негативно влијае врз менталното здравје на младите. Најчести симптоми на нарушено ментално здравје кај младите се искуствата на: анксиозност, депресија, панично и фобично расположение, самоповредување и суицидалност, соочување со загуба, криза на идентитет, поместена агресија, зависно однесување меѓу кое интернет зависност, домашно насилство, насилство во врска, неактивност и пасивизација, негрижа за себе, ниска самодоверба, безнадежност и очај, силна психосоматизација, негативна слика за себе, силна фрустрација и ниска толеранција.

Препораки:

Да се организира систем на поддршка за ментално здравје на млади кој ќе содржи:

- психоедукација - креирање на психоедукациски материјали специјализирани за млади и насочени кон зајакнување на нивните капацитети за справување со притисокот кој го наметнува актуелната состојба и поддршка на нивната добросостојба (аудио материјали, аудио-видео материјали, текст материјали, серијали на тематски предавања),
- групи за поддршка на млади водени од лицецнирани психолози и психотерапевти, индивидуална поддршка за млади со претходни потешкотии во однос на ментално здравје и за млади од маргинализирани групи,
- психолошко советување за млади кои изгубиле некој близок во период на КОВИД 19, како и кариерно советување за млади.

- 26ти СЕПТЕМВРИ - СВЕТСКИ ДЕН НА КОНТРАЦЕПЦИЈА

Целта на одбележувањето на Светскиот ден на контрацепција е да се подигне свесноста за сите достапни методи на контрацепција и да им се овозможи на младите луѓе да направат соодветен и правилен избор за нивното сексуално и репродуктивно здравје. Околку 15 милиони адолесценти користат модерна контрацепција, додека 23 милиони немаат пристап до модерни контрацептивни средства и затоа се изложени на зголемен ризик од несакана бременост и ризик од сексуално преносливи инфекции. Исто така светскиот ден ја укажува можноста да се слушне гласот на младите лица за нивните потреби и барања за подостапна контрацепција и безбеден сексуален однос. Потребна е континуирана едукација и промоција за заштитата на здравјето на жените и мажите. Преку едукативни сеопфатни програми во образовниот процес но и надвор од него да вклучуваат едукација за род, човекови права и сексуалност. Подготвен е текст и поставен на Веб страната на ИЈЗ на РСМ.

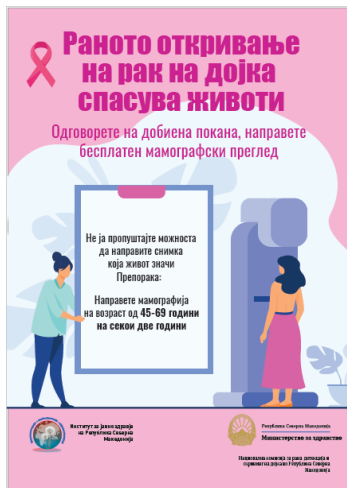
- 29 СЕПТЕМВРИ – СВЕТСКИ ДЕН НА СРЦЕТО

Одбележување на Светскиот ден на срцето со изработка на текст, постер, факшит и триплет за едукација на населението, како и одржување на настан за вршење на превентивни медицински прегледи од страна на медицинскиот тим на Одделот за здравствена промоција и следење на болести, со цел рано да се откријат потенцијалните заболувања на срцето кај популацијата која се јавила на овие превентивни прегледи. Светски ден на срцето - се организираше настан во градскиот парк во Скопје, каде се организираа превентивни прегледи на случајни минувачи како и едукација за кардиоваскуларните болести и промоција на здравје .

- ОКТОМВРИ – МЕСЕЦ ПРОТИВ РАК НА ДОЈКА

Изработка на постери за скринингот на рак на дојка, со цел да се повика популацијата од интерес да се јави на скринингот .

Презентација: скрининг за рак на дојка – се изготви презентација на македонски и албански јазик на тема рак на дојка, состојбата во РСМ како и податоци за скринингот за рак на дојка. Одделот подготви презентација “Скрининг на рак на дојка кај жени во РСМакедонија”, која беше поставена на интернет страната на ИЈЗ и дистрибуирана до 10-ЦЈЗ. Презентацијата содржи:

- Што е рак на дојка?
- Клиничка манифестација на ракот на дојка,
- Ризик фактори,
- Инциденца и морталитет во светот и во РСМакедонија,
- Важноста од рано откривање на ракот на дојка,
- Мамографија како дијагностичка метода,
- Организирање на мамографски скрининг во Република Северна Македонија,
- Резултати од спроведен мамографски скрининг во РСМакедонија и
- Препораки.

- 2 ОКТОМВРИ - СВЕТСКИ ДЕН ПРОТИВ АЛКОХОЛ

Светски ден против алкохол 2 октомври – се изготви текст на македонски и албански јазик, за алкохолот како ризик фактор за болест на зависност и трендови на алкохолна консумација во РСМ.

- 10 ОКТОМВРИ - СВЕТСКИ ДЕН ЗА ЗАШТИТА НА МЕНТАЛНО ЗДРАВЈЕ

Поставен е стручен текст посветен на металното здравје под слоганот на СЗО: „Менталното здравје и благосостојбата за сите да се направи глобален приоритет“ со цел нагласување на важноста и вредноста на менталното здравје и продлабочување на таа вредност со поголема посветеност, ангажираност и

инвестиции од сите засегнати страни во сите сектори на начин што целосниот спектар на потреби за ментално здравје ќе биде задоволен преку мрежа на лесно достапни и квалитетни услуги.

Постојат сè повеќе докази дека превенцијата на менталното здравје е можна со користење на општи и насочени интервенции засновани на докази коишто можат да ги подобрат резултатите на поединците со ментално нарушување, но воедно и да го намалат ризикот од појава на ментални нарушувања. Ова подразбира примена на универзални превентивни мерки како што се промоција на политиките за социјално вклучување, поддршка и директни инвестиции за ранливите групи, како и инвестиции во заедниците. Потребна е поддршка на интервенциите за благосостојба во текот на целиот животен век почнувајќи од бременоста, раѓањето, раното детство, раната тинејџерска возраст, полнолетството, па се до зрелото доба. Треба да се работи на подобрување на социјалните детерминанти на здравјето, како и разбирање на стигмата и дискриминацијата во однос на менталното здравје коишто продолжуваат да бидат бариера за социјална вклученост и пристап до вистинската грижа. Тоа е причината поради која сите ние заедно треба да учествуваме во подигнување на свеста за важноста на превентивните интервенции за менталното здравје.

- 20 ОКТОМВРИ - СВЕТСКИ ДЕН НА ОСТЕОПОРОЗА

Светски ден на остеопороза 20 октомври - се изготви стручен материјал, текст за остеопороза и трендови во РСМ на македонски и албански јазик, кој се објави на веб и фејсбук страната на Институтот.

- НОЕМВРИ - МЕСЕЦ НА МАШКОТО ЗДРАВЈЕ

Одбележување на ноември - светскиот месец на машкото здравје со повеќе активности, вклучувајќи излагање на ТВ емисија за едукација на популацијата за превенција на болестите кај машката популација, подготовка на едукативен текст, како и изработка на постер за одбележување на овој месец.

- 14 НОЕМВРИ - СВЕТСКИ ДЕН НА ДИЈАБЕТ

Светски ден на дијабет 14 ноември - се изготви стручен материјал, текст за дијабетесот и состојбата во РСМ на македонски и албански јазик, кој се објави на веб страната и фејсбук страната на институтот

3 ДЕКЕМВРИ - МЕЃУНАРОДЕН ДЕН НА ЛИЦАТА СО ПОПРЕЧЕНОСТ

По повод Меѓународниот ден на лицата со попреченост, беше подготвен текст на македонски и албански јазик и беше поставен на веб страната на Институтот за јавно здравје. Меѓународниот ден на лицата со попреченост е ден кој што Обединетите нации (ОН) го слават секоја година на 3 декември. Годишното одбележување на овој ден за прв пат беше прогласено во 1992 година со резолуција 47/3 на Генералното собрание на Обединетите нации. Денот се одбележува со цел промовирање на правата и благосостојбата на лицата со попреченост на секое ниво на општеството и развојот, како и за подигање на свеста за состојбата на лицата со попреченост во сите аспекти на политичкиот, социјалниот, економскиот и културниот живот. Тема за одбележување на меѓународниот ден на лицата со попреченост за 2022 година беше: „Трансформативни решенија за инклузивен развој: улогата на иновациите во поттикнувањето на пристапен и правичен свет“.

Оваа тема се однесува на иновациите и трансформативните решенија за инклузивен развој, опфаќајќи ги во три различни интерактивни дијалози следните тематски теми:

1. Иновации за инклузивен развој при вработување (Цел за одржлив развој 8): овој дијалог ќе биде наменет за врските помеѓу вработувањето, знаењето и вештините потребни за пристап до вработување во иновативен, брзо менувачки технолошки развој за сите и како помошните технологии можат да ја зголемат пристапноста до вработување и да се вклучат во работното место.
2. Иновации за инклузивен развој на попреченоста во намалувањето на нееднаквоста (Цел за одржлив развој 10): овој дијалог ќе биде наменет за иновациите, практичните алатки и добрите практики за намалување на нееднаквостите и во јавниот и во приватниот сектор, кои вклучуваат попреченост и се заинтересирани за промовирање на различноста на работното место.
3. Иновации за инклузивен развој на попреченоста – пр. спортот: сектор каде што сите овие аспекти се спојуваат; спортот како пример за добра практика и место на иновации, вработување и правичност.

- **ОДДЕЛ ЗА ЗДРАВСТВЕНА СТАТИСТИКА И ПУБЛИЦИСТИКА**

Задачите и активностите од областа на здравствена статистика и информатика се изготвувале од страна на кадарот распределен во одделенијата на Оддел за здравствена статистика и публицистика, согласно Законот за евиденции во областа на здравството и други релевантни закони и акти.

Одделот ги координирал активностите од оваа програмска област и конкретните задачи, вршил следење, мониторинг, верификација и квартално го известувал Министерството за здравство за реализацијата на активностите и доставувањето на статистичките извештаи од 10 ЦЈЗ.

Во Одделот за здравствена статистика се прибирале и обработувале збирни и индивидуални статистички извештаи доставени од здравствените установи преку одделенијата за здравствена статистика и информатика при 10-те центри за јавно здравје во Република Северна Македонија, со утврдените временски рокови и динамика согласно релевантни закони.

Одделот за здравствена статистика и публицистика ги спроведуваше следните активности:

- Континуирано прибирање на збирни и индивидуални извештаи - евиденции со дефинирани здравствено-статистички податоци.
- Вршење логичка и математичка контрола на прибраните податоци
- Внес на податоците во соодветни апликативни софтверски програми
- Обработка и анализа на внесените здравствено-статистички податоци
- Вршење на логичка и математичка контрола на обработените податоци
- Изготвување на годишни (за претходната година) и полугодишни здравствено-статистички извештаи на ниво на РСМ (за тековната година)
- Доставување на годишни (за претходната година) и полугодишни здравствено-статистички извештаи на ниво на РСМ (за тековната година) до Министерство за здравство
- Доставување на здравствено-статистички податоци според дефинирани табели до ДЗС
- Изготвување на здравствено-статистички податоци за потребите на СЗО, Уницеф, ОЕЦД, Евростат и други меѓународни организации, национални здравствени индикатори
- Изготвување на здравствено-статистички податоци за потребите на другите сектори во ИЈЗ
- Изготвување на стручно-методолошки упатства за спроведување на статистичките истражувања од областа на здравството
- Изготвување и реализација на истражувања и хармонизација на здравствена статистика во Република Северна Македонија со меѓународните стандарди со цел да се обезбедат меѓународно споредливи податоци и истражувања кои обезбедуваат повеќе индикатори за потребите на корисниците во земјата.
- Изготвување на методологии, препораки, упатства, прирачници и тн. со цел за единствен пристап во прибирање, класифицирање и презентирање на здравствени статистичките податоци, како и нивна споредливост со статистичките податоци на земјите членки на ЕУ

- Учество во реализација на имплементирање на меѓународна класификација на болести со новите дополненија и ревидирања и други класификации на шифри за одредени болести и регистри со унифициран пристап.
- Вршење на редовни годишни теренски увиди (и по потреба вонредни) во 10 ЦЈЗ, а по потреба и во здравствени установи на подрачјата што ги покриваат ЦЈЗ
- Давање стручно-методолошка помош и едукација од областа на здравствена статистика и информатика
- Објавување на обработени податоци на веб страна на ИЈЗ, преку извештаи, публикации
- Давање податоци по барање на корисници согласно Законот за информации од јавен карактер

Во тек на 2022 година се следеше здравствената состојба и здравствена заштита на населението на Република Северна Македонија, преку спроведување на статистичките истражувања од областа на здравството.

Во Оддел за здравствена статистика и публицистика се прибирале и обработувале збирни и индивидуални статистички извештаи доставени од здравствените установи преку одделенијата за здравствена статистика и информатика при 10-те центри за јавно здравје во Република Северна Македонија.

1. ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ

Збирни извештаи содржат податоци со кои се прикажува работата на здравствените установи во Република Северна Македонија, кадарот вработен во нив како и податоци за утврдени заболувања и состојби во амбулантно-поликлиничките и диспанзерски дејности.

Во тек на 2022 година од здравствените установи во Република Северна Македонија преку центрите за јавно здравје, во Институтот за јавно здравје биле доставени околу збирни извештаи:

- Збирни извештаи за II полугодие за 2022 година, годишни збирни извештаи за 2022 година, и збирни извештаи за IV тромесечие за 2022 година за хигиенската исправност на намирниците и предметите за општа употреба и извештаи за несреќи на работа;
- Збирни извештаи за I полугодие за 2022 година и тромесечни извештаи за I, II и III тромесечие за 2022 година.

1.1 ГОДИШНИ ЗБИРНИ ИЗВЕШТАИ ЗА КАДАР И ИЗВРШЕНА РАБОТА ЗА 2022 ГОДИНА:

Од доставените збирни извештаи за 2022 година по извршената логична и математичка контрола и компјутерски внес на податоците, во Оддел за здравствена статистика и публицистика се изготвиле годишни збирни извештаи за 2022 година за Републиката до 31.05.2022 година.

Индикатор:

доставени извештаи до МЗ

Рок на изготвување:

Мај 2022 година

	БРОЈ НА ИЗГОТВЕНИ ГОДИШНИ ЗБИРНИ ИЗВЕШТАИ ЗА 2022 ГОДИНА ВО II КВАРТАЛ 2022 ГОДИНА
Извештај на службата за општа медицина образец (3-01-60)	2068
Извештај на специјалистичките служби образец (3-01s-60)	334
Извештај на службата за медицина на труд (образец 3-02-60)	60
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец 3-03-60)	1041
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младина (образец 3-04-60)	1044
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец 3-05-60)	180
Извештај за работата на службата за градни болести и туберкулоза (образец 3-06-60)	4
Извештај на службата за кожно венерични болести (образец 3-07-60)	8
Извештај на службата за рехабилитација (образец 3-08-60)	42
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец 3-09-60)	3430
Извештај на службата за трансфузија (образец 3-10-60)	16
Извештај за здравствено просветување (образец 3-13-60)	3
Извештај за лаборатории (образец 3-14-60)	444
Извештај за здравствена исправност на храна и предмети за општа употреба (образец 3-15-60)	104
Извештај на службата за поливалентна патронажа (образец 3-17-60)	75
Извештај на службата за болничко - стационарно лекување (образец 3-21-60)	176
Извештај за организационата структура и кадарот во областа на здравството (образец 3-00-60)	4800
Извештај за несреќа на работа	3
ВКУПНО	13832

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ ЗА КАДАР И ПОСЕТИ	БРОЈ НА ИЗГОТВЕНИ ПОЛУГОДИШНИ ЗБИРНИ ИЗВЕШТАИ за 2022 година на ниво на Република Северна Македонија во 2022 година
Извештај на службата за општа медицина образец (З-01-60)	2067
Извештај за работа на специјалистичките служби образец (З-01s-60)	638
Извештај на службата за медицина на труд (образец З-02-60)	60
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец З-03-60)	560
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младина (образец З-04-60)	695
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец З-05-60)	118
Извештај за работата на службата за градни болести и туберкулоза (образец З-06-60)	4
Извештај на службата за кожно венерични болести (образец З-07-60)	8
Извештај на службата за рехабилитација (образец З-08-60)	40
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец З-09-60)	3428
Извештај на службата за трансфузија (образец З-10-60)	16
Извештај за здравствено просветување (образец З-13-60)	3
Извештај за лаборатории (образец З-14-60)	440
Извештај за здравствена исправност на храна и предмети за општа употреба (образец З-15-60)	104
Извештај на службата за поливалентна патронажа (образец З-17-60)	75
Извештај на службата за болничко - стационарно лекување (образец З-21-60)	176
Извештај за организационата структура и кадарот во областа на здравството (образец З-00-60)	4800
Извештај за несреќа на работа (образец ИПС)	5
ВКУПНО	13237

1.2 ПОЛУГОДИШНИ ЗБИРНИ ИЗВЕШТАИ ЗА КАДАР И ИЗВРШЕНА РАБОТА НА НИВО НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА ЗА 2022 ГОДИНА:

Од доставените збирни извештаи за I полугодие за 2022 година и I и II тромесечие за 2022 година, по извршената логична и математичка контрола и компјутерски внес на податоците се изготвиле полугодишни збирни извештаи на ниво на Република Северна Македонија за 2022 година до 30.09.2022 година.

Индикатор:

доставени извештаи до МЗ

Рок на изготвување:

Септември 2022 година

1.3 БРОЈ НА ОБРАБОТЕНИ ИНДИВИДУАЛНИ ИЗВЕШТАИ

Во тек на 2022 година во ОДДЕЛ ЗА ЗДРАВСТВЕНА СТАТИСТИКА при ИЈЗ на РСМ прибрани се индивидуалните евиденции, извршена е логична контрола и компјутерски внес на податоците во соодветни апликативни програми и индивидуалните евиденции доставени преку електронско здравство. (Табела во прилог).

Ред.бр.	ИНДИВИДУАЛНИ ЕВИДЕНЦИИ	Број на индивидуални евиденции доставени во 2022 година
1	Пријава на малигна неоплазма - обр.бр.З-35-86	90000
2	Индивидуален извештај за шеќерна болест - обр.бр.МЗС - 02	62372
3	Индивидуален извештај за исхемична болест на срцето - обр.бр.МЗС - 03	3840
4	Индивидуален извештај за бубрежна инсуфициенција - обр. бр. МЗС - 04	1834
5	Индивидуален извештај за психози обр. бр. МЗС - 05	2700
6	Индивидуален извештај за алкохолизам и други зависности - обр.бр.МЗС-06	200
7	Пријава на професионална болест и на лице заболено или оштетено од професионална болест обр.бр. МЗС З-36-86	20
8	Индивидуален извештај за ревматска треска обр. бр. МЗС - 08	0
9	Индивидуален извештај за интоксикација обр.бр. МЗС - 09	50
10	Индивидуален извештај за сообраќајна траума - обр.бр. МЗС-10	320
11	Пријава за несреќа на работа (обр.ЕТ-8)	480
	ВКУПНО	161816

Софтверска обработка на податоците од индивидуалните извештаи се извршила според утврдени апликативни програми.

- Стручно-методолошка помош од областа на здравствена статистика

Оддел за здравствена статистика преку теренски квартални посети во 10-те центри за јавно здравје во Република Северна Македонија спроведе стручно методолошка помош за правилна примена на МКБ-10 и примената на другите параметри во збирните извештаи со цел за квалитетна обработка на податоците од збирните евиденции, како и здравствените установи во соработка со стручните лица од центрите за јавно здравје на подрачјата што ги покриваат, за допринос кон подобрување во доставувањето на здравствено-статистичките податоци по однос на квалитет и квантитет.

Индикатор:

доставен извештај до МЗ за теренска посета и стручно-методолошка помош во ЦЈЗ

Рок за известување:

квартално

- Квартален мониторинг, координација и верификација на програмските активности на 10-те ЦЈЗ со извештај од областа на здравствена статистика

Индикатор: доставен извештај до МЗ
Рок за известување: квартално

2. ЗДРАВСТВЕНИ ПУБЛИКАЦИИ ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА ЗА 2022 ГОДИНА

Заради поширока достапност за користење на здравствено-статистичките податоци од збирните и индивидуалните здравствено-статистички евиденции во тек на 2022 година биле изготвени следниве публикации:

2.1 ЗДРАВСТВЕНА КАРТА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА, 2021

Здравствената карта на Република Северна Македонија за 2021 година, ја презентираше состојбата на здравствената заштита во Република Северна Македонија по однос на организационата структура, здравствените дејности и здравствениот кадар, морбидитет и морталитет. Здравствената карта е изготвена врз основа на официјалните податоци кои ги прибира и обработува Оддел за здравствена статистика и публицистика при Институтот за јавно здравје на Република Северна Македонија а се доставуваат од здравствените установи преку Центрите за јавно здравје во Република Северна Македонија и Државниот завод за статистика.

Здравствената карта е изготвена во три дела:

I- општ дел - ја презентира состојбата на здравствената заштита во Република Северна Македонија прикажана воопшто и според нивоите на здравствената заштита - примарна, секундарна и терциерна.

II и III дел- ја прикажуваат состојбата на здравствената заштита по здравствени региони.

Податоците се презентирани во вид на табели и картограми. Се прикажани: обезбеденоста на населението со здравствените кадри и извршените услуги по здравствените дејности, болничките здравствени установи по видови, број на болнички постели, лекувани болни, просечно лекување на болните, искористеност на болничките капацитети и обрт на болнички постели. Се прикажани утврдени заболувања и состојби во амбулантно-поликлиничката дејност и морбидитетот регистриран во болничко-стационарните здравствени установи, заразните заболувања против кои се врши имунизација како и општиот и доенечкиот морталитет и најчести причини за смрт. Здравствената карта на Република Северна Македонија за 2021 година, како публикација од овој вид на презентирање на податоци е форма на континуирано годишно објавување на актуелните здравствени податоци за Република Северна Македонија.

Индикатор: доставена публикација
Рок на изготвување: Декември 2022 година

2.2 АМБУЛАНТНО-ПОЛИКЛИНИЧКИ МОРБИДИТЕТ ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА, 2021

Од обработените податоци од извештаите за утврдени заболувања и состојби во амбулантно-поликлиничките и диспанзерски дејности се изготви годишна публикација „Амбулантно-поликлинички морбидитет во Република Северна Македонија, 2021“ и е доставено до Министерството за здравство на Република Северна Македонија. Податоците за утврдени заболувања и состојби во Публикацијата се презентирани по општини, здравствени региони, статистички региони и вкупно за Република Северна Македонија. Морбидитетот за утврдените заболувања и состојби е прикажана на 10000 соодветно население по групи на заболувања во сите амбулантно-поликлиничките дејности (општа медицина, здравствена заштита на училишни деца и младина, здравствена заштита на деца, здравствена заштита на жени, заштита и лекување на устата и забите и белодробни болести и туберкулоза). Во дијаграмите е дадена структура на најзастапени утврдени групи на заболувања и состојби во секоја амбулантно-поликлиничка дејност презентирани вкупно за Република Северна Македонија и по статистички региони.

Индикатор:

доставена публикација

Рок на изготвување:

Октомври 2021 година

2.3 МРЕЖА НА БОЛНИЧКИТЕ ЗДРАВСТВЕНИ УСТАНОВИ ЗА 2021ГОДИНА

Годишната публикација „Мрежа на болничките здравствени установи за 2021 година“ е изготвена од обработените податоци од збирните извештаи за болничко-стационарно лекувани болни. Е прикажана мрежата на болничките здравствени установи, број на лекувани болни, остварени болнички денови, како и други релевантни показатели, на секундарно и терциерно ниво на здравствена заштита, за Република Северна Македонија и по 8 статистички региони.

Индикатор:

доставена публикација

Рок на изготвување:

Јуни 2022 година

2.4 СПЕЦИЈАЛИСТИЧКИ СЛУЖБИ ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА ВО 2021 ГОДИНА

Годишната публикација „Специјалистички служби во Република Северна Македонија во 2021 година“ се изготви од обработените податоци од збирните извештаи за специјалистички служби, добиени од здравствени установи преку центрите за јавно здравје во Република Северна Македонија.

Податоците за работници и посетите во областа на специјалистичко-консултативна дејност се презентирани во табели и дијаграми преку кои ќе бидат прикажани кадарот (по профил и степен на стручна подготовка) и посетите, според видот на здравствена установа, ниво на здравствена заштита (секундарна и терциерна здравствена заштита), по општини и вкупно за Република Северна Македонија.

Оваа публикација за кадар и посети во областа на специјалистичко-консултативна дејност се изготви како форма на континуирано годишно објавување.

Индикатор:

доставена публикација

Рок на изготвување:

Мај 2022 година

2.5 КАДАР ВО ЗДРАВСТВЕНИ УСТАНОВИ ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА ВО 2021 ГОДИНА

Годишната публикација „Кадар во здравствени установи во Република Северна Македонија во 2021 година“ се изготви од обработените податоци од збирните извештаи за кадар и организациона структура во здравствените установи. Публикацијата го презентира целокупниот кадар, здравствен и нездравствен, во здравствените установи во јавниот и приватниот сектор во Република Северна Македонија. Податоците се презентирани во табели, дијаграми и картограми по профил и степен на стручна подготовка, според видот на здравствената установа, ниво на здравствена заштита (примарна, секундарна и терциерна) по општини и на ниво на Република.

Индикатор:

доставена публикација

Рок на изготвување:

Октомври 2022 година

2.6 МЕНТАЛНИ ЗАБОЛУВАЊА ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА, 2011- 2021

Годишна публикација, „Ментални заболувања во Република Северна Македонија, 2011-2021,“ се изготви од обработените податоци од лекувани болни од ментални заболувања и остварени болнички денови во болнички здравствени установи презентирани со табеларни прегледи прикажани според пол, најчести дијагнози и подгрупи на дијагнози од субтоталот „Душевни растројства и растројства во обносните“ сопред МКБ -10.

Индикатор:

доставена публикација

Рок на изготвување

Ноември 2022 година

3.1 РЕГИСТАР ЗА РАК НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА ЗА 2021 ГОДИНА

Пријавите за малигни заболувања се прибираа од сите здравствени установи во Република Македонија, преку центрите за јавно здравје. Како дополнителен извор за пријавување на дијагностицираните неоплазми се прибираа и патохистолошките наоди за малигномите. Во тек на годината, од здравствените установи во Република Северна Македонија, преку одделенијата за здравствена статистика и информатика при центрите за јавно здравје во Институтот за јавно здравје се доставиле околу 12000 пријави за малигни неоплазми. Е вршена контрола, идентификација, обработување и анализирање на пријавите.

Водењето на регистарот е компјутерски по сите утврдени модалитети: пол, возраст, место на живеење, дата на пријавување, патохистолошки наод и стадиум на заболувањето. Во тек на 2022 година се изготвени годишна публикација и „Регистар за рак на Република Македонија, 2021“, откако е потпишан договор со Државниот завод за статистика за морталитетни податоци кои се потребни за генерирање на инциденца на лица болни од малигни неоплазми и истиот е доставен до Министерството за здравство.

Индикатор:

доставена публикација

Рок на изготвување:

август 2022 година

3.2 РЕГИСТАР ЗА ШЕЌЕРНА БОЛЕСТ НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА ЗА 2021 ГОДИНА

Во тек на 2022 година се доставени пријави за шеќерна болест од здравствените установи до одделенијата за здравствена статистика и информатика при центрите за јавно здравје електронски преку „мој термин“ а од ЦЈЗ до Институтот за јавно здравје на Република Северна Македонија. Во тек на годината беа прибрани околу 62372 пријави за шеќерна болест.

Во тек на 2022 година од електронски прибраните податоци за 2021 година е изготвена годишна публикација “ Регистар за шеќерна болест на Република Македонија, 2021“. Во публикацијата се прикажани инциденца и преваленца на шеќерната болест по сите можни параметри, на ниво на Републиката, според пол, возрасни групи, занимања, место на живеење (град-село), тип на шеќерна болест, вид на лекување, компликации и др.

Индикатор:

доставена публикација

Рок на изготвување:

Јуни 2022 година

3.3 РЕГИСТАР ЗА ХРОНИЧНО БУБРЕЖНО ЗАБОЛУВАЊЕ НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА ЗА 2021 ГОДИНА

Во тек на 2022 година се доставуваале пријави за хронично бубрежно заболување од здравствените установи до одделенијата за здравствена статистика и информатика при центрите за јавно здравје електронски преку „мој термин“ а од ЦЈЗ до Институтот за јавно здравје на Република Македонија. Во тек на годината беа прибрани околу 1834 пријави за хронично бубрежно заболување. Во тек на 2022 година од електронски прибраните податоци за 2022 година беше изготвена годишна публикација “ Регистар за хронично бубрежно заболување на Република Северна Македонија, 2021“. Во публикацијата е прикажана инциденца и преваленца на хронично бубрежно заболување по сите можни параметри, на ниво на Републиката, според пол, возрасни групи, занимања, вид на лекување и др.

Индикатор:

доставена публикација

Рок на изготвување:

Јуни 2022 година

3.4 РЕГИСТАР ЗА ПСИХОЗИ НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА, 2021 ГОДИНА

Пријавите за психози се прибираа од сите здравствени установи во Република Северна Македонија, преку центрите за јавно здравје. Во тек на годината, од здравствените установи во Република Северна Македонија, преку одделенијата за здравствена статистика и информатика при центрите за јавно здравје во Институтот за јавно здравје се доставија околу 5000 пријави за психози. Се изврши контрола, идентификација, обработување и анализирање на пријавите.

Водењето на регистарот е извршено компјутерски по сите утврдени модалитети: пол, возраст, занимања, место на живеење (град-село), вид на лекување.

Во тек на 2022 година се изготви годишна публикација „Регистар за психози на Република Северна Македонија, 2021“ и 1 се достави до Министерството за здравство.

Индикатор

доставена публикација

Рок на изготвување:

Октомври, 2022

3.6 БОЛНИЧКИ МОРБИДИТЕТ ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА, 2021

За изготвување на годишната публикација „Болнички морбидитет во Република Македонија, 2021“ биле користени податоци од индивидуални евиденции „Извештај за стационарно лекувано лице“ доставени од болничко-стационарни здравствени установи преку центрите за јавно здравје во Република Северна Македонија за подрачјата што ги покриваат до Институтот за јавно здравје на РСМ каде се обработени на ниво на Република. Во публикацијата се прикажани структура (процентуална застапеност) на лекувани болни во болничко-стационарни здравствени установи по групи на болести и стапки на морбидитетот пресметани на 10.000 соодветно население.

Податоците за болничкиот морбидитет дистрибуирани по статистички региони во Република Северна Македонија се презентирани во табеларни прегледи и дијаграми. Најчести болести од кои се лекувани болни во болничко-стационарна дејност се прикажани со дијаграми за структурата и морбидитетот одделно за секој статистички регион.

Во публикацијата се презентирани со дијаграми и посебен компаративен преглед по статистички региони поединечно за секој субтотал од најчестите групи на болести.

Индикатор:

доставена публикација

Рок на изготвување:

Август 2022 година

3.7 МОРТАЛИТЕТ ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА 2011- 2021 ГОДИНА

Во тек на година со обработка на податоците за умрени лица во 2021 година превземени од Државниот завод за статистика е изготвена годишна публикација „Морталитет во Република Северна Македонија 2011-2021 година“.

Во публикацијата биле прикажани структура (процентуална застапеност) на умрени лица по групи на болести (субтотали) и стапки на морталитет пресметани на 100.000 соодветно население.

Податоците за најчести причини за смрт кај населението биле дистрибуирани по општини, здравствени региони, статистички региони и на ниво на Република Северна Македонија во табеларни прегледи и дијаграми.

Во публикацијата е прикажан со дијаграми и посебен компаративен преглед морталитетот од најчестите групи на болести како основна причина за смрт по статистички региони кај населението.

4. ЗДРАВСТВЕНИ ПУБЛИКАЦИИ ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА ЗА 2021 ГОДИНА ПО ПОВОД НА СВЕТСКИ ДЕНОВИ

4.1 МАЛИГНИ НЕОПЛАЗМИ ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА, 2011-2021

Информацијата „Малигни неоплазми во Република Северна Македонија, 2011-2021“ е изготвена по повод на Светскиот ден за борба против ракот.

Во информацијата се користени податоци за морталитетот и морбидитетот од малигните неоплазми.

За изготвување на морталитетот се користени податоци за умрени лица од малигни неоплазми во РС.Македонија доставени од Државниот завод за статистика и обработени според разни параметри (стапки на морталитетот на 100.000 жители и структура на умрени лица по пол и возраст). Податоците се презентирани по општини, здравствени региони, статистички региони и на ниво на Република Северна Македонија во табеларни прегледи и дијаграми.

За изготвување на болничкиот морбидитет од малигни неоплазми се користени податоци од индивидуални евиденции „Извештај за стационарно лекувано лице“ доставени од болничко-стационарни здравствени установи. Податоците се обработени на ниво на Република Северна Македонија и по статистички региони. Во информацијата се прикажани стапки на морбидитетот на 10.000 жители и структура на лекувани болни од малигни неоплазми во вкупно лекувани во болничко-стационарни здравствени установи во табеларни прегледи и дијаграми.

За амбулантно-поликлинчкиот морбидитет од малигни неоплазми се обработени податоци од збирните извештаи за утврдени заболувања и состојби евидентирани во амбулантно-поликлинчките здравствени установи на ниво на Република, по општини, здравствени региони и статистички региони по одделни дејности (општа медицина, здравствена заштита на училишни деца и младина и здравствена заштита на деца од 0-6 години). Структурата и стапките на морбидитетот пресметани на 10.000 соодветно население се презентирани во табеларни прегледи и дијаграми.

Индикатор:

Рок на изготвување:

доставена публикација

Февруари, 2022 година

4.2 СОСТОЈБА СО ЦИРКУЛАТОРНИ БОЛЕСТИ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА, 2011-2021

Информацијата „Состојба со циркулаторни болести во Република Македонија, 2011-2021“ е изготвена во Институтот за јавно здравје на РСМ, Оддел за здравствена статистика и публицистика, по повод на Светскиот ден на срцето. Во информацијата се користени податоци за морталитетот и морбидитетот од болестите на циркулаторниот систем во Република Северна Македонија изготвени според Меѓународната статистичка класификација на болестите и сродните здравствени проблеми – Десетта ревизија (МКБ-10). За изготвување на морталитетот се користени податоци за умрени лица од циркулаторни болести во РС.Македонија доставени од Државниот завод за статистика и обработени според разни параметри (стапки на морталитетот на 100.000 соодветно население и структура на умрени лица по пол и возраст). Податоците се презентирани по општини, здравствени региони, статистички региони и на ниво на Република Северна Македонија во табеларни прегледи и дијаграми.

За изготвување на болничкиот морбидитет се користени податоци од индивидуални евиденции „Извештај за стационарно лекувано лице“ доставени од болничко-стационарни здравствени установи преку центрите за јавно здравје во Република Северна Македонија, обработени за подрачјата што ги покриваат и доставени до Институтот за јавно здравје на РСМ се изготвени податоци на ниво на Република Северна Македонија и по статистички региони. Во информацијата се прикажани стапки на морбидитетот на 10.000 жители и структура на лекувани болни од болести на циркулаторниот систем во вкупно лекувани во болничко-стационарни здравствени установи во табеларни прегледи и дијаграми.

За амбулантно-поликлиничкиот морбидитет од болестите на циркулаторниот систем се обработени податоци од збирните извештаи за утврдени заболувања и состојби евидентирани во амбулантно-поликлиничките здравствени установи доставени преку статистичките служби на центрите за јавно здравје до Институтот за јавно здравје на Република Северна Македонија. Податоците се изготвени на ниво на Република Северна Македонија, по општини, здравствени региони и статистички региони по одделни дејности (општа медицина, здравствена заштита на училишни деца и младина и здравствена заштита на деца од 0-6 години). Структурата и стапките на морбидитетот се пресметани на 10.000 соодветно население и презентирани во табеларни прегледи и дијаграми. Трендот на движење на морталитетот и морбидитетот од болестите на циркулаторниот систем кај населението во Република Северна Македонија во анализираниот период е прикажан со индексни поени и дијаграми.

Индикатор:

доставена публикација

Рок на изготвување:

Септември, 2022 година

5. ДРУГИ АКТИВНОСТИ ВО ВРСКА СО СПРОВЕДУВАЊЕ НА СТАТИСТИЧКИТЕ ИСТРАЖУВАЊА ВО ОБЛАСТА НА ЗДРАВСТВОТО

5.1 По изготвувањето на збирните и индивидуалните извештаи се изготвени 16 публикациони табели за Статистичкиот годишник на Република Северна Македонија, од областа на здравството и организацијата на здравствената дејност.

Задачата е континуирана.

5.2 По изготвување на збирните и индивидуалните извештаи се изготвени индикатори за Еуростат и HFA-DB,(health for all) за Светска Здравствена Организација.

5.3 Изготвување податоци на барање на разни корисници на здравствено-статистички податоци (внатрешни и надворешни, вклучувајќи ги и медиумите) во форма на табели, дијаграми и информации или презентации, со обем околу 300 табели на годишно ниво.

Задачата е континуирана.

Б) ЦЕНТРИ ЗА ЈАВНО ЗДРАВЈЕ

ЦЕНТАР ЗА ЈАВНО ЗДРАВЈЕ – БИТОЛА

СОЦИЈАЛНО-МЕДИЦИНСКА ДЕЈНОСТ, ЗДРАВСТВЕНА СТАТИСТИКА ,ПРОМОЦИЈА НА ЗДРАВЈЕ И ЗДР.ВОСПИТАНИЕ

Социјално-медицинската дејност врз основа на Законот за здравствена заштита, Програмите за статистички истражувања од интерес за Републиката, Законот за евиденција од областа на здравството и други прописи, ја следи здравствената состојба на населението, системот и организацијата на здравствената заштита, планира, програмира, прибира, обработува, анализира и евалуира податоци од здравствена статистика, учествува во изготвување, спроведување на посебни програми од здравствената дејност и предлага мерки за решавање на здравствените потреби на населението, утврдува приоритети за задоволување на потребите и подобрување на здравствената состојба на населението.

Во оваа област се вршеа следните задачи:

- следење на здравствената состојба на населението;
- следење е и проучување на системот и организацијата на здравствената дејност;
- следење на работата на здравствените организации;
- изготвување на информации, извештаи и анализи за здравствената заштита на населението;
- изготвување на програми и планови за развој на здравствената заштита;
- евалуација на остварувањето на програмите за здравствена заштита во изминатиот период;
- давање стручно-методолошка помош на здравствените организации од областа на здравственото воспитување и координирање на здравствено-воспитната работа;
- учествување во активности за здравствено воспитување и изготвување на материјали од оваа област.

1. ОРГАНИЗАЦИЈА, ПЛАНИРАЊЕ И ПРОГРАМИРАЊЕТО РЕАЛИЗИРАНИ СЕ СЛЕДНИТЕ ЗАДАЧИ

Ред.бр.	ВИД НА РЕАЛИЗИРАНИ АКТИВНОСТИ ВО 2022 ГОД	Количина
	Збирен извештај за вработен кадар во здравствените установи за 2021 година	1
	Анализа за искористеноста на болничките капацитети во здравствените установи за 2021 година	1
	Извештај за здравјето на населението кое го покрива ЦЈЗ за 2021 год.	1
	Анализа на амбулантно - поликлинички морбидитет за 2021 година	1
	Анализа на болничкиот морталитет и морбидитет за 2021 година	1
	Збирните извештај за кадар за прв и втор квартал 2022 година	1
	Информација за болест или состојба по избор на секој Центар, во зависност од актуелноста, односно застапеноста во регионот во 2021 година	1
	Извештај за здравјето на населението на подрачјето што го покрива ЦЈЗ 2021 год	1
	Информација за една вулнерабилна група, по избор на секој Центар, во зависност од актуелноста и приоритетите за превенција во регионот за 2021 год	1
	Спроведена здравствена едукација и промоција на здравје на подрачјето што го покрива Центарот за јавно здравје	
	Број на одбележани соодветни светски денови, недели : - Недела на борба против ракот, 1-8 Март 2022 - Недела на имунизација 22-28 Април 2022 - Светски ден за борба против пушењето 31. 05 2022 - Светски ден на срцето 29. 09 2022 - Светски ден на борба против дијабетот 14.11 2022 - Недела на борба против хепатитот Ц 18 -25 11 2022 - Светски ден на борба против ХИВ/СИДА 01.12 2022	7
	Број на одржани едукативни предавања за општа популација за превенција на акутни и хронични незаразни болести на тема: Малигни заболувања, дијабет, алкохолизам, наркоманија	40
	Број на предавања за исхрана и здравје-здрави училишни оброци и здравствен ризик од неправилна исхрана (во сите основни и средни училишта),	30
	Број на предавања за здравствениот бенефит од спроведување на редовна физичка активност (во сите основни училишта и предучилни установи);	10
	Одржана трибина на тема: - Светски ден за борба против пушењето - Светски ден на борба против ХИВ/СИДА	2
	Број на отпечатени и поделени флаери	
	број на поставени информации на веб страна	10
	Активности во советувалишта за пушење и сексуално и репродуктивно здравје	
	Број на советувани лица за пушење	10
	Број на советувани млади луѓе за СРЗ	20

Анализа на болничкиот морбидитет и морталитет на подрачјето на Центарот за јавно здравје - Битола за 2021 година

Основната цел е да се прикаже регистрираниот морбидитет и морталитет во болничко-стационарната дејност на подрачјето што го опфаќа Центарот за јавно здравје - Битола во 2021 година.

Врз основа на стекнатите сознанија од извршената анализа на статистичките податоци, изготвената програмска задача треба да послужи како средство за детерминирање на правците за развој на болничката здравствена заштита во регионот што го покрива Центарот за јавно здравје -Битола.

Болничката дејност претставува важен дел на целокупниот здравствен систем преку кој се обезбедува стационарна здравствена заштита на населението. Со овој вид на здравствена заштита се опфаќаат болните кои не можат да се згрижат преку пружање на амбулантно-поликлиничка здравствена заштита.

Основната функција на болничко-стационарната дејност е да обезбедува дијагностицирање, лекување, рахабилитација, болничка нега и третман на болните, но и да обезбедува медицинско згрижување и нега на родилки и новороденчиња во стационарни услови.

Показатели за развиеноста и функционалната активност на болничко-стационарната дејност како посебно ниво на здравствена заштита, покрај другото, се и болничкиот морбидитет и морталитет. Морбидитетот е индикатор кој ги прикажува интензитетот и честотата на појавата на заболувањата, односно болните на одредено подрачје, додека морталитетот е индикатор за бројот на вкупно умрените лица во болничките установи во однос на вкупното население.

Како основен изворен материјал за изработка на Анализата користен е индивидуалниот болничко-статистички материјал за 2021 година кој се прибира во Центарот за јавно здравје - Битола, се врши контрола и компјутерски внес на податоците и се доставуваат до Институтот за јавно здравје - Скопје.

Основните податоци се добиени од компјутерски обработените статистички ливчиња, и при истата, анализата на болничкиот морбидитет е вршена само врз основа на првата дијагноза, која е внесена во болничко-статистичкиот лист без да се опфатат, онаму каде што постојат, останатите дијагнози, односно болести кај лекуваните пациенти во стационарната дејност, за што се потребни дополнителни, насочени истражувања.

Анализа на искористеноста на болничките капацитети во здравствени институции на Подрачјето на ЦЈЗ- Битола за 2021г.

Еден од видовите на здравствена заштита е секако и болничката здравствена заштита.

- пружање на стационарна терапевтска помош на населението по принципите на современата медицинска наука, со примена на најновите дијагностички и терапевтски методи и средства;
- врз основа на своите податоци и анализи, предлагаат мерки за смалување на заболувањата и смртноста на населението;
- развивање на стручно-методолошка и научно-истражувачка работа со цел усовршување на методите за дијагностика и лекување на заболените и повредените;
- болницата претставува стручна база за едукација и стручно-медицинско усовршување на здравствените работници и соработници;
- во болницата се одвива стална здравствено-воспитна работа, како со болните кои во неа се

лекуваат, така и со околното население, кое со помош на здравствените работници во болницата може доста да придонесе во стекнување на здравствени сознанија и подигање на здравствената и хигиенската свест итн.

Развиеноста на мрежата и капацитетите на болничките здравствени организации, како и структурата на постелниот фонд е секако еден од показателите со кои може да се оцени нивото на здравствена заштита на населението на едно подрачје.

Оваа информација се изготвува со цел да се прикажи состојбата на болничкиот капацитет во болничко-стационарните здравствени организации на подрачјето на Центарот за јавно здравје - Центарот за јавно здравје - Битола и тоа Клиничка болница - Битола, Општа болница при Медицинскиот центар - Кичево, Болницата за душевни заболувања во Демир Хисар и Заводот за превенција, лекување и рехабилитација на хронични респираторни неспецифични заболувања - Отешево, во однос на број и структура на постелниот фонд, бројот на болнички одделенија, број на болничките соби и постелите во нив, кадровската обезбеденост на болничката здравствена заштита, бројот на лекувани болни, остварени болнички денови, искористеност на капацитетот, просечно времетраење на лекуваните болни во денови итн.

При изготвувањето на оваа информација користени се податоците од автоматската обработка на Извештајот за стационарно лекувано лице, податоци од Извештајот за движење на болните и од Извештајот на службата за болничко-стационарно лекување.

Извештај за здравјето на населението на Подрачјето на ЦЈЗ за 2021год

Здравјето на населението го следиме преку анализа на здравствената состојба и видовите и обемот на здравствената заштита на населението. Посебно значајна е застапеноста на морталитетот и морбидитетот од незаразните заболувања кои се во корелација со поголемото присуство на ризик факторите како што се стилот на живеење, работната средина, климатските фактори. Се анализираат цела низа на показатели (демографски, здравствени).

Здравствените показатели се однесуваат на податоци за заболувања кои се регистрираат во здравствениот систем кој го опфаќа подрачјето на општина Битола, Могила, Новаци, Кичево, Ресен и Д.Хисар. Тоа се однесува на рутинската здравствена статистика- Периодични извештаји од здравствените организации во ПЗЗ и СЗЗ и здравствена статистика од стационарните здравствени установи. Се согледуваат здравствените проблеми.

За морталитетот се користат податоци од Извештајите за Природно движење на населението од Државниот завод за статистика. Истите се малку и недоволни.

Стратегијата Здравје 2021 представува добар патоказател за активностите кон кои ги насочуваме во однос на здравјето на населението.

Изготвени се следните индикатори:

1. Стапка на аутопсија(процент)на умрени во болница
Индикатор бр.310703
2. Стапка на аутопсија(процент) на сите умрени
Индикатор бр.310704
3. Стапка(процент) на хирушки инфицирани рани,сите операции
Индикатор бр.310701
4. Број на абортуси,на сите возрасти
Индикатор бр.285500
5. Број на абортуси,на возраст помала од 20 год
Индикатор бр.285501
6. Број на абортуси,на возраст од 35 + год
Индикатор бр.285502
7. Број на сите живородени од мајки на возраст помала од 20 години
Индикатор бр.285601
8. Број на сите живородени од мајки на возраст од 35 + години
Индикатор бр.285602
9. Број на Царски резови
Индикатор бр.085401
10. Процент на живородени со родилна тежина од 2500гр или повеќе
Индикатор бр.160401
11. Број на родени со конгенитални аномалии
Индикатор бр.045800
12. Процент на доенчиња доени до 3 месечна возраст
Индикатор бр.160601
13. Процент на доенчиња доени до 6 месечна возраст
Индикатор бр.160602
14. Вкупен број на хирушки процедури извршени на болнички пациенти за една година
Индикатор бр.992982

2. ЗДРАВСТВЕНА СТАТИСТИКА И ИНФОРМАТИКА

Спроведувањето на оваа задача е регулирано со повеќе законски прописи, посебно со Законот за здравствена заштита на населението и Законот за евиденции во областа на здравството, и тоа представува перманентна активност на вработените во социјално-медицинската дејност во Центарот за јавно здравје - Битола

Оваа задача се спроведува со прибирање на:

- збирни извештаи за сите дејности (општа медицина, здравствена заштита на деца, училишни деца и младина, жени и.т.н) од сите здравствени установи на подрачјето на Центарот (јавни и приватни)

во кои се содржани податоци за работата, кадарот и утврдените заболувања и состојби, во секоја од овие дејности од здравствената заштита;

- индивидуални извештаи: Извештај за стационарно лекувано лице, Пријава за породување, Пријава за абортус, Пријава за несреќа на работа.
- пријави за масовни незаразни заболувања: Пријава за малигна неоплазма, Пријава за шеќерна болест, Пријава за исхемични заболувања на срцето, Пријава за бубрежна инсуфициенција, Пријава за психози, Пријава за алкохолизам и други зависности, Пријава за професионално заболување, Пријава за интоксикација, Пријава за сообраќаен трауматизам.

После прибирањето на наведените збирни извештаи, индивидуални статистички извештаи и пријави за масовни незаразни заболувања од сите здравствени установи на подрачјето на Центарот во определен рок, се врши понатамошна нивна статистичка обработка и анализа.

Реализацијата на оваа обработка опфаќа :

- следење на комплетноста на доставените извештаи и пријави од здравствените установи и дејности од примарната, специјалистичко-консултативната и болничката здравствена заштита, вршење на логичка и математичка контрола на податоците и корекција на пропустите и недостатоците во нив;
- компјутерски внес и автоматска обработка на податоците од збирните извештаи, индивидуалните извештаи и пријавите за масовни незаразни заболувања од сите здравствени установи на подрачјето на Центарот;
- анализа на здравствено-статистичките податоци и изготвување на збирни тромесечни, полугодишни и годишни извештаи посебно по дејности, здравствени установи, општини и збирно за сите здравствени установи на подрачјето на Центарот, и нивно доставување во предвидени рокови до ИЈЗ-Скопје;
- Внесување на податоците од пријавите за масовни незаразни заболувања во посебни евиденциони книги и водење на такви книги за сите масовни незаразни заболувања согласно Законот за евиденции во областа на здравството.
- давање стручно-методолошка помош на здравствените работници за водењето на медицинската документација и евиденција, изготвувањето извештаи и правилната примена на X Ревизија од МКБ. Оваа активност се врши при доаѓање на заинтересираните здравствени работници во одделението и преку вршење увиди во здравствените установи и медицинските единици на терен.
- обработка и давање на здравствено-статистички податоци по барање на заинтересирани органи, установи и поединци согласно законските прописи.

Обемот на работа посебно за разлика од порано е зголемен во обработката на извештаите и податоците доставени од дејностите во примарната здравствена заштита поради барањата и воведување на нова медицинска евиденција за утврдените заболувања и состојби по пол и возраст, со голем број на возрастни групации, потоа посебната обработка и прикажување на податоците за град, село, од село во град и сето тоа по дејности, по здравствени установи, по општини и вкупно за целото подрачје на Центарот.

1. Прибирање и обработка на збирни извештаи по здравствени дејности:	Бр. на извештаи од здравствени организации				
	Вкупно	Битола	Кичево	Ресен	Демир Хисар
		тримесечни	тримесечни	тримесечни	тримесечни
Општа медицина	3236	1968	676	380	212
а, Приватн здр. установи	3080	1876	644	364	196
б. Јавно здравствен установи	156	92	32	16	16
Медицина на труд	56	28	28		
Здрав. заштита на предучилишни деца	1372	728	476	112	56
а, Приватн здр. установи	1260	700	448	84	28
б. Јавно здравствен установи	112	28	28	28	28
Здрав. заштита на училишни деца	2030	1048	516	362	104
а. Здрав. заштита на училишни деца (приватни ординации)	1854	952	476	342	84
б. Здрав. заштита на училишни деца (превентива)	176	96	40	20	20
Здравствена заштита на жените (приватни ординации)	280	112	84	56	28
Здрав. заштита од белодроб. заб. и ТБЦ	56	28	28		
Забоздравствена заштита	3500	2744	476	168	112
а. Забоздравствена заштита (превентива)	20	20			
б. Забоздравствена заштита (општествени ординации)	112	56	56		
в. Забоздравствена заштита (приватни ординации)	3368	2668	420	168	112
Здравствено воспитување	16	4	4	4	4
Болничко-стационарна дејност итн.	400	320	48	16	16
Кожно-венеричен диспанзер	28	28			
Сл. за рехабилитација	14	14			
Сл. за ментално здравје	14	14			
Специјалистичко - консултативна дејн.	816	816	20	20	20
а. Општествени ординации	760	700	20	20	20
б. Приватни ординации	56	56			
Трансфузиологија	28	14	14		
Клиничка и хемиска лабораторија	136	80			
а. Клиничка и хемиска лабора. (општествени)	80	32	32	8	8
б. Клиничка и хемиска лабора. (приватни)	56	48		8	
Поливалентна патронажа	40	8	16	8	8
Микробиологија	24	8	8	8	
животни намирници	8	8			
2. Број на посетени медицински единици - пунктови (опфатеност) на терен со цел за инструктажа за водење на збирните извештаи	42	32	8	4	4

3. Изготвени тримесечни, шестмесечни и годишни извештаи според дадените	Збирни извештајни обрасци														
	Вкупно			Битола			Кичево			Ресен			Д. Хисар		
	Тромесечни	шест месечни	Годишни	Тромесечни	шест месечни	Годишни	Тромесечни	шест месечни	Годишни	Тромесечни	шест месечни	Годишни	Тромесечни	шест месечни	Годишни
Општа медицина	1424	712	356	856	428	214	292	146	73	168	84	42	108	54	27
а,Приватн здр. установи	1332	666	333	804	402	201	276	138	69	156	78	39	96	48	24
б.Јавно здравствен установи	92	46	23	52	26	13	16	8	4	12	6	3	12	6	3
Медицина на труд	24	12	6	12	6	3	12	6	3						
Здрав. заштита на предучилишни деца	588	294	147	312	156	78	204	102	51	48	24	12	24	12	6
а,Приватн здр. установи	540	270	135	300	150	75	192	96	48	36	18	9	12	6	3
б.Јавно здравствен установи	48	24	12	12	6	3	12	6	3	12	6	3	12	6	3
Здрав.заштита на училишни деца	948	432	216	480	210	105	234	108	54	183	90	45	51	24	12
а.Здрав.заштита на училишни деца(приватни ординации)	816	408	204	408	204	102	204	102	51	168	84	42	36	18	9
б. Здрав.заштита на училишни деца(превентива)	132	24	12	72	6	3	30	6	3	15	6	3	15	6	3
Здравствена заштита на жените(приватни ординации)	120	60	30	48	24	12	36	18	9	24	12	6	12	6	3
Здрав. заштита од белод.заб.и ТБЦ	24	12	6	12	6	3	12	6	3	15	6	3	15	6	3
Забоздравствена заштита	1452	726	363	1128	564	282	204	102	51	72	36	18	48	24	12
а.Забоздравствена заштита(превентива)	12	6	3	12	6	3									
б.Забоздравствена заштита(општествени ординации)	48	24	12	24	12	6	24	12	6						
в.Забоздравствена заштита(приватни ординации)	1392	696	348	1092	546	273	180	90	45	72	36	18	48	24	12
Здравствено воспитување	17	9	5	4	2	1	4	2	1	4	2	1	4	2	1
Болничко-стационарна дејност итн.	112	56	28	80	40	20	24	12	6	4	2	1	4	2	1
Кожно-венеричен диспанзер	12	6	3	12	6	3									
Сл. за рехабилитација	8	4	2	8	4	2									
Сл. за ментално здравје	8	4	2	8	4	2									
Специјалистичко - консултативна дејн.	380	190	95	280	140	70	40	20	10	40	20	10	20	10	5
Трансфузиологија	12	6	3	8	4	2	4	2	1						
Клиничка и хемиска лабораторија	40	20	10	20	10	5	8	4	2	8	4	2	4	2	1
Клиничка и хемиска лабора. (општествени)	24	12	6	8	4	2	8	4	2	4	2	1	4	2	1
Клиничка и хемиска лабора. (приватни)	16	8	4	12	6	3				4	2	1			
Поливалентна патронажа	20	10	5	4	2	1	8	4	2	4	2	1	4	2	1
Специјалистички сл. приватни ординации	24	12	6	24	12	6									

4. Прибирање и контролирање на индивидуални извештајни обрасци:	Вкупно 2021	Вкупно 2022
-Извештај за стационарно лекувано	22969	27652
- Пријави за породување	1416	1651
- Пријави за абортус	362	535
-Пријави за несреќи на работа	177	118
Вкупно	24977	29956
Број на посети со инструктажа во врска со пропустите во индивидуалните извештаи	6	6

ПРИЛОГ : ТАБЕЛИ ЗА ЗДРАВСТВЕНА СТАТИСТИКА СОГЛАСНО УПАТСТВОТО

Табела 1

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ	Број на вкупно доставени збирни извештаи од ЗУ во ЦЈЗ во тековната година (2022)
Извештај на службата за општа медицина образец (3-01-60)	769
Извештај на специјалистичките служби образец (3-01s-60)	520
Извештај на службата за медицина на труд (образец 3-02-60)	40
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец 3-03-60)	392
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младина (образец 3-04-60)	496
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец 3-05-60)	104
Извештај за работата на службата за градни болести и туберкулоза (образец 3-06-60)	16
Извештај на службата за кожно венерични болести (образец 3-07-60)	8
Извештај на службата за рехабилитација (образец 3-08-60)	8
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец 3-09-60)	1096
Извештај на службата за трансфузија (образец 3-10-60)	40
Извештај за здравствено просветување (образец 3-13-60)	40
Извештај за лаборатории (образец 3-14-60)	72
Извештај за здравствена исправност на храна и предмети за општа употреба (образец 3-15-60)	4
Извештај на службата за поливалентна патронажа (образец 3-17-60)	36
Извештај на службата за болничко - стационарно лекување (образец 3-21-60)	32
Извештај за организационата структура и кадарот во областа на здравството (образец 3-00-60)	3472
Извештај за несреќи на работа (образец ИПС)	8
ВКУПНО	7080

Табела 1.1

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ	% на опфат на вкупно доставените збирни извештаи од ЗУ во ЦЈЗ во тековната година (2022) со извршена логична и математичка контрола на податоците
Извештај на службата за општа медицина образец (3-01-60)	100.0
Извештај на специјалистичките служби образец (3-01s-60)	100.0
Извештај на службата за медицина на труд (образец 3-02-60)	100.0
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец 3-03-60)	100.0
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младина (образец 3-04-60)	100.0
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец 3-05-60)	100.0
Извештај за работата на службата за градни болести и туберкулоза (образец 3-06-60)	100.0
Извештај на службата за кожно венерични болести (образец 3-07-60)	100.0
Извештај на службата за рехабилитација (образец 3-08-60)	100.0
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец 3-09-60)	100.0
Извештај на службата за трансфузија (образец 3-10-60)	100.0
Извештај за здравствено просветување (образец 3-13-60)	100.0
Извештај за лаборатории (образец 3-14-60)	100.0
Извештај за здравствена исправност на храна и предмети за општа употреба (образец 3-15-60)	100.0
Извештај на службата за поливалентна патронажа (образец 3-17-60)	100.0
Извештај на службата за болничко - стационарно лекување (образец 3-21-60)	100.0
Извештај за организационата структура и кадарот во областа на здравството (образец 3-00-60)	100.0
Извештај за несреќи на работа (образец ИПС)	0.0
ВКУПНО	100.0

Табела 1.2

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ	Број на вкупно доставени збирни извештаи од ЗУ во ЦЈЗ во тековната година (2022) со извршен внес на податоците во соодветни апликативни софтверски програми
Извештај на службата за општа медицина образец (З-01-60)	769
Извештај на специјалистичките служби образец (З-01s-60)	520
Извештај на службата за медицина на труд (образец З-02-60)	40
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец З-03-60)	392
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младиња (образец З-04-60)	496
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец З-05-60)	104
Извештај за работата на службата за градни болести и туберкулоза (образец З-06-60)	16
Извештај на службата за кожно венерични болести (образец З-07-60)	8
Извештај на службата за рехабилитација (образец З-08-60)	8
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец З-09-60)	1096
Извештај на службата за трансфузија (образец З-10-60)	40
Извештај за здравствено просветување (образец З-13-60)	40
Извештај за лаборатории (образец З-14-60)	72
Извештај за здравствена исправност на храна и предмети за општа употреба (образец З-15-60)	4
Извештај на службата за поливалентна патронажа (образец З-17-60)	36
Извештај на службата за болничко - стационарно лекување (образец З-21-60)	32
Извештај за организационата структура и кадарот во областа на здравството (образец З-00-60)	3472
Извештај за несреќи на работа (образец ИПС)	8
ВКУПНО	7080

Табела 2.1

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ ЗА КАДАР И ПОСЕТИ	% на опфат на вкупно доставените збирни извештаи за кадар и посети од ЗУ во ЦЈЗ во тековната година (2022) со извршена логична и математичка контрола на податоците
Извештај на службата за општа медицина образец (3-01-60)	100.0
Извештај на специјалистичките служби образец (3-01s-60)	100.0
Извештај на службата за медицина на труд (образец 3-02-60)	100.0
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец 3-03-60)	100.0
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младина (образец 3-04-60)	100.0
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец 3-05-60)	100.0
Извештај за работата на службата за градни болести и туберкулоза (образец 3-06-60)	100.0
Извештај на службата за кожно венерични болести (образец 3-07-60)	100.0
Извештај на службата за рехабилитација (образец 3-08-60)	100.0
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец 3-09-60)	100.0
Извештај на службата за трансфузија (образец 3-10-60)	100.0
Извештај за здравствено просветување (образец 3-13-60)	100.0
Извештај за лаборатории (образец 3-14-60)	100.0
Извештај за здравствена исправност на храна и предмети за општа употреба (образец 3-15-60)	100.0
Извештај на службата за поливалентна патронажа (образец 3-17-60)	100.0
Извештај на службата за болничко - стационарно лекување (образец 3-21-60)	100.0
Извештај за организационата структура и кадарот во областа на здравството (образец 3-00-60)	0.0
Извештај за несреќи на работа (образец ИПС)	0.0
ВКУПНО	100.0

Табела 2.2

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ ЗА КАДАР И ПОСЕТИ	Број на вкупно доставени збирни извештаи за кадар и посети од ЗУ во ЦЈЗ во тековната година (2022) со извршен внес на податоците во соодветни апликативни софтверски програми
Извештај на службата за општа медицина образец (3-01-60)	192
Извештај на специјалистичките служби образец (3-01s-60)	260
Извештај на службата за медицина на труд (образец 3-02-60)	10
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец 3-03-60)	98
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и мпадина (образец 3-04-60)	124
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец 3-05-60)	26
Извештај за работата на службата за градни болести и туберкулоза (образец 3-06-60)	8
Извештај на службата за кожно венерични болести (образец 3-07-60)	4
Извештај на службата за рехабилитација (образец 3-08-60)	4
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец 3-09-60)	274
Извештај на службата за трансфузија (образец 3-10-60)	4
Извештај за здравствено просветување (образец 3-13-60)	20
Извештај за лаборатории (образец 3-14-60)	36
Извештај за здравствена исправност на храна и предмети за општа употреба (образец 3-15-60)	2
Извештај на службата за поливалентна патронажа (образец 3-17-60)	18
Извештај на службата за болничко - стационарно лекување (образец 3-21-60)	16
Извештај за организационата структура и кадарот во областа на здравството (образец 3-00-60)	1736
Извештај за несреќи на работа (образец ИПС)	4
ВКУПНО	2836

Табела 2.3

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ ЗА КАДАР И ПОСЕТИ	Број на доставени годишни збирни извештаи за кадар и посети од ЗУ во ЦЈЗ со податоци за претходната година (2021) во тековната година (2022)	Број на доставени збирни извештаи за кадар и посети од ЗУ во ЦЈЗ со податоци за IV тромесечие за претходната година (2021) во тековната година (2022)
Извештај на службата за општа медицина образец (3-01-60)	384	96
Извештај на специјалистичките служби образец (3-01s-60)	520	130
Извештај на службата за медицина на труд (образец 3-02-60)	20	5
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец 3-03-60)	196	49
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младина (образец 3-04-60)	248	62
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец 3-05-60)	52	13
Извештај за работата на службата за градни болести и туберкулоза (образец 3-06-60)	16	4
Извештај на службата за кожно венерични болести (образец 3-07-60)	8	2
Извештај на службата за рехабилитација (образец 3-08-60)	8	2
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец 3-09-60)	548	137
Извештај на службата за трансфузија (образец 3-10-60)	8	2
Извештај за здравствено просветување (образец 3-13-60)	40	10
Извештај за лаборатории (образец 3-14-60)	72	18
Извештај за здравствена исправност на храна и предмети за општа употреба (образец 3-15-60)	4	1
Извештај на службата за поливалентна патронажа (образец 3-17-60)	36	9
Извештај на службата за болничко - стационарно лекување (образец 3-21-60)	32	8
Извештај за организационата структура и кадарот во областа на здравството (образец 3-00-60)	3472	868
Извештај за несреќи на работа (образец ИПС)	8	2
ВКУПНО	5672	1418

Табела 2.4

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ ЗА КАДАР И ПОСЕТИ	% на опфат на доставените годишни збирни извештаи за кадар и посети од ЗУ во ЦЈЗ со податоци за претходната година (2021) во тековната година (2022) со извршена логична и математичка контрола на податоците	% на опфат на доставените збирни извештаи за кадар и посети од ЗУ во ЦЈЗ со податоци за IV тромесечие за претходната година (2021) во тековната година (2022) со извршена логична и математичка контрола на податоците
Извештај на службата за општа медицина образец (3-01-60)	100.0	100.0
Извештај на специјалистичките служби образец (3-01s-60)	100.0	100.0
Извештај на службата за медицина на труд (образец 3-02-60)	100.0	100.0
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец 3-03-60)	100.0	100.0
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младина (образец 3-04-60)	100.0	100.0
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец 3-05-60)	100.0	100.0
Извештај за работата на службата за градни болести и туберкулоза (образец 3-06-60)	100.0	100.0
Извештај на службата за кожно венерични болести (образец 3-07-60)	100.0	100.0
Извештај на службата за рехабилитација (образец 3-08-60)	100.0	100.0
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец 3-09-60)	100.0	100.0
Извештај на службата за трансфузија (образец 3-10-60)	100.0	100.0
Извештај за здравствено просветување (образец 3-13-60)	100.0	100.0
Извештај за лаборатории (образец 3-14-60)	100.0	100.0
Извештај за здравствена исправност на храна и предмети за општа употреба (образец 3-15-60)	100.0	100.0
Извештај на службата за поливалентна патронажа (образец 3-17-60)	100.0	100.0
Извештај на службата за болничко - стационарно лекување (образец 3-21-60)	100.0	100.0
Извештај за организационата структура и кадарот во областа на здравството (образец 3-00-60)	100,0	100.0
Извештај за несреќи на работа (образец ИПС)	100.0	100.0
ВКУПНО	100,0	100.0

Табела 2.5

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ ЗА КАДАР И ПОСЕТИ	Број на доставени годишни збирни извештаи за кадар и посети од ЗУ во ЦЈЗ со податоци за претходната година (2021) во тековната година (2022) со извршен внес на податоците во соодветни апликативни софтверски програми	Број на доставени збирни извештаи за кадар и посети од ЗУ во ЦЈЗ со податоци за IV тромесечие за претходната година (2021) во тековната година (2022) со извршен внес на податоците во соодветни апликативни софтверски програми
Извештај на службата за општа медицина образец (3-01-60)	384	96
Извештај на специјалистичките служби образец (3-01s-60)	520	130
Извештај на службата за медицина на труд (образец 3-02-60)	20	5
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец 3-03-60)	196	49
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младина (образец 3-04-60)	248	62
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец 3-05-60)	52	13
Извештај за работата на службата за градни болести и туберкулоза (образец 3-06-60)	16	4
Извештај на службата за кожно венерични болести (образец 3-07-60)	8	2
Извештај на службата за рехабилитација (образец 3-08-60)	8	2
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец 3-09-60)	548	137
Извештај на службата за трансфузија (образец 3-10-60)	8	2
Извештај за здравствено просветување (образец 3-13-60)	40	10
Извештај за лаборатории (образец 3-14-60)	72	18
Извештај за здравствена исправност на храна и предмети за општа употреба (образец 3-15-60)	4	1
Извештај на службата за поливалентна патронажа (образец 3-17-60)	36	9
Извештај на службата за болничко - стационарно лекување (образец 3-21-60)	32	8
Извештај за организационата структура и кадарот во областа на здравството (образец 3-00-60)	3472	868
Извештај за несреќи на работа (образец ИПС)	8	2
ВКУПНО	5672	1418

Табела 2.6

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ ЗА КАДАР И ПОСЕТИ	Број на доставени збирни извештаи за кадар и посети од ЗУ во ЦЈЗ со податоци за I тромесечие за тековната година (2022) во тековната година (2022)	Број на доставени збирни извештаи за кадар и посети од ЗУ во ЦЈЗ со податоци за II тромесечие за тековната година (2022) во тековната година (2022)	Број на доставени збирни извештаи за кадар и посети од ЗУ во ЦЈЗ со податоци за III тромесечие за тековната година (2022) во тековната година (2022)
Извештај на службата за општа медицина образец (3-01-60)	96	96	96
Извештај на специјалистичките служби образец (3-01s-60)	130	130	130
Извештај на службата за медицина на труд (образец 3-02-60)	5	5	5
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец 3-03-60)	49	49	49
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младина (образец 3-04-60)	62	62	62
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец 3-05-60)	13	13	13
Извештај за работата на службата за градни болести и туберкулоза (образец 3-06-60)	4	4	4
Извештај на службата за кожно венерични болести (образец 3-07-60)	2	2	2
Извештај на службата за рехабилитација (образец 3-08-60)	2	2	2
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец 3-09-60)	137	137	137
Извештај на службата за трансфузија (образец 3-10-60)	2	2	2
Извештај за здравствено просветување (образец 3-13-60)	10	10	10
Извештај за лаборатории (образец 3-14-60)	18	18	18
Извештај за здравствена исправност на храна и предмети за општа употреба (образец 3-15-60)	1	1	1
Извештај на службата за поливалентна патронажа (образец 3-17-60)	9	9	9
Извештај на службата за болничко - стационарно лекување (образец 3-21-60)	8	8	8
Извештај за организационата структура и кадарот во областа на здравството (образец 3-00-60)	868	868	868
Извештај за несреќи на работа (образец ИПС)	2	2	2
ВКУПНО	1418	1418	1418

Табела 3

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ ЗА УТВРДЕНИ ЗАБОЛУВАЊА И СОСТОЈБИ	Број на вкупно доставени збирни извештаи за утврдени заболувања и состојби од ЗУ во ЦЈЗ во тековната година (2022)
Извештај на службата за општа медицина образец (З-01-60)	384
Извештај на службата за медицина на труд (образец З-02-60)	20
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец З-03-60)	196
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младина (образец З-04-60)	248
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец З-05-60)	52
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец З-09-60)	548
Извештај за работата на службата за градни болести и туберкулоза (образец З-06-60)	384
Извештај на службата за кожно венерични болести (образец З-07-60)	20
ВКУПНО	1852

Табела 3.1

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ ЗА УТВРДЕНИ ЗАБОЛУВАЊА И СОСТОЈБИ	% на опфат на вкупно доставени збирни извештаи за утврдени заболувања и состојби од ЗУ во ЦЈЗ во тековната година (2022) со извршена логична и математичка контрола на податоците
Извештај на службата за општа медицина образец (З-01-60)	100.0
Извештај на службата за медицина на труд (образец З-02-60)	
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец З-03-60)	100.0
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младина (образец З-04-60)	100.0
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец З-05-60)	100.0
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец З-09-60)	100.0
Извештај за работата на службата за градни болести и туберкулоза (образец З-06-60)	100.0
Извештај на службата за кожно венерични болести (образец З-07-60)	100.0
ВКУПНО	100.0

Табела 3.2

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ ЗА УТВРДЕНИ ЗАБОЛУВАЊА И СОСТОЈБИ	Број на вкупно доставени збирни извештаи за утврдени заболувања и состојби од ЗУ во ЦЈЗ во тековната година (2022) со извршен внес на податоците во соодветни апликативни софтверски програми
Извештај на службата за општа медицина образец (3-01-60)	384
Извештај на службата за медицина на труд (образец 3-02-60)	20
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец 3-03-60)	196
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младина (образец 3-04-60)	248
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец 3-05-60)	52
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец 3-09-60)	548
Извештај за работата на службата за градни болести и туберкулоза (образец 3-06-60)	384
Извештај на службата за кожно венерични болести (образец 3-07-60)	20
ВКУПНО	1852

Табела 3.3

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ ЗА УТВРДЕНИ ЗАБОЛУВАЊА И СОСТОЈБИ	Број на доставени збирни извештаи за утврдени заболувања и состојби од ЗУ во ЦЈЗ со податоци за IV тромесечие за претходната година (2021) во тековната година (2022)	% на опфат на доставените збирни извештаи за болувања и состојби од ЗУ во ЦЈЗ со податоци за IV тромесечие за претходната година (2021) во теквната година (2022) со извршена логична и математичка контрола на податоците	Број на доставени збирни извештаи за утврдени заболувања и состојби од ЗУ во ЦЈЗ со податоци за IV тро-месечие за претходната година (2021) во тековната година (2022) со извршен внес на податоците во соодветни апликативни софтверски програми
Извештај на службата за општа медицина (образец 3-01-60)	96	100.0	96
Извештај на службата за медицина на труд (образец 3-02-60)	5		5
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец 3-03-60)	49	100.0	49
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младина (образец 3-04-60)	62	100.0	62
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец 3-05-60)	13	100.0	13
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец 3-09-60)	137	100.0	137
Извештај за работата на службата за градни болести и туберкулоза (образец 3-06-60)	1		1
Извештај на службата за кожно венерични болести (образец 3-07-60)	1	1	1
ВКУПНО	364	71	364

Табела 3.4

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ ЗА УТВРДЕНИ ЗАБОЛУВАЊА И СОСТОЈБИ	Број на доставени збирни извештаи за утврдени забо-лувања и состојби од ЗУ во ЦЈЗ со податоци за I тромесечие за тековната година (2021) во тековната година (2021)	Број на доставени збирни извештаи за утврдени заболувања и состојби од ЗУ во ЦЈЗ со податоци за II тромесечие за тековната година (2021) во тековната година (2021)	Број на доставени збирни извештаи за утврдени заболувања и состојби од ЗУ во ЦЈЗ со податоци за III тромесечие за тековната година (2021) во тековната година (2021)
Извештај на службата за општа медицина образец (3-01-60)	96	96	96
Извештај на службата за медицина на труд (образец 3-02-60)	5	5	5
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец 3-03-60)	49	49	49
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младина (образец 3-04-60)	62	62	62
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец 3-05-60)	13	13	13
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец 3-09-60)	137	137	137
Извештај за работата на службата за градни болести и туберкулоза (образец 3-06-60)	1	1	1
Извештај на службата за кожно венерични болести (образец 3-07-60)	1	1	1
ВКУПНО	364	719	364

Табела 3.5

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ ЗА УТВРДЕНИ ЗАБОЛУВАЊА И СОСТОЈБИ	% на опфат на доставените збирни извештаи за утврдени заболувања и состојби од ЗУ во ЦЈЗ со податоци за I тромесечие за тековната година (2021) во тековната година (2021) со извршена логична и математи-	% на опфат на доставените збирни извештаи за утврдени заболувања и состојби од ЗУ во ЦЈЗ со податоци за II тромесечие за тековната година (2021) во тек-овната година (2021) со извршена логична	% на опфат на доставените збирни извештаи за утврдени заболувања и состојби од ЗУ во ЦЈЗ со податоци за III тро-месечие за тековната година (2021) во тек-овната година (2021) со извршена логична и
Извештај на службата за општа медицина (образец 3-01-60)	100.0	100.0	100.0
Извештај на службата за медицина на труд (образец 3-02-60)			
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец 3-03-60)	100.0	100.0	100.0
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младина (образец 3-04-60)	100.0	100.0	100.0
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец 3-05-60)	100.0	100.0	100.0
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец 3-09-60)	100.0	100.0	100.0
Извештај за работата на службата за градни болести и туберкулоза (образец 3-06-60)	100.0	100.0	100.0
Извештај на службата за кожно венерични болести (образец 3-07-60)	100.0	100.0	100.0
ВКУПНО	100.0	100.0	100.0

Табела 3.6

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ ЗА УТВРДЕНИ ЗАБОЛУВАЊА И СОСТОЈБИ	Број на доставени збирни извештаи за утврдени заболувања и состојби од ЗУ во ЦЈЗ со податоци за I тромесечие за тековната година (2022) во тековната година (2022) со извршен внес на податоците во соодветни апликативни софтверски програми	Број на доставени збирни извештаи за утврдени заболувања и состојби од ЗУ во ЦЈЗ со податоци за II тромесечие за тековната година (2022) во тековната година (2022) со извршен внес на податоците во соодветни апликативни софтверски програми	Број на доставени збирни извештаи за утврдени заболувања и состојби од ЗУ во ЦЈЗ со податоци за III тромесечие за тековната година (2022) во тековната година (2022) со извршен внес на податоците во соодветни апликативни софтверски програми
Извештај на службата за општа медицина (образец 3-01-60)	96	96	96
Извештај на службата за медицина на труд (образец 3-02-60)	5	5	5
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец 3-03-60)	49	49	49
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младина (образец 3-04-60)	62	62	62
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец 3-05-60)	13	13	13
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец 3-09-60)	137	137	137
Извештај за работата на службата за градни болести и туберкулоза (образец 3-06-60)	1	1	1
Извештај на службата за кожно венерични болести (образец 3-07-60)	1	1	1
ВКУПНО	364	719	364

Табела 4

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ	Број на вкупно изготвени збирни извештаи во ЦЈЗ во тековната година (2022)
Извештај на службата за општа медицина образец (3-01-60)	2624
Извештај на специјалистичките служби образец (3-01s-60)	944
Извештај на службата за медицина на труд (образец 3-02-60)	164
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец 3-03-60)	1460
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младина (образец 3-04-60)	1772
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец 3-05-60)	452
Извештај за работата на службата за градни болести и туберкулоза (образец 3-06-60)	80
Извештај на службата за кожно венерични болести (образец 3-07-60)	32
Извештај на службата за рехабилитација (образец 3-08-60)	16
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец 3-09-60)	2124
Извештај на службата за трансфузија (образец 3-10-60)	28
Извештај за здравствено просветување (образец 3-13-60)	124
Извештај за лаборатории (образец 3-14-60)	220
Извештај за здравствена исправност на храна и предмети за општа употреба (образец 3-15-60)	16
Извештај на службата за поливалентна патронажа (образец 3-17-60)	112
Извештај на службата за болничко - стационарно лекување (образец 3-21-60)	100
Извештај за организационата структура и кадарот во областа на здравството (образец 3-00-60)	8256
Извештај за несреќи на работа (образец ИПС)	8
ВКУПНО	18532

Табела 4.1

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ ЗА КАДАР И ПОСЕТИ	Број на вкупно изготвени збирни извештаи за кадар и посети во ЦЈЗ во тековната година (2022)
Извештај на службата за општа медицина образец (3-01-60)	1312
Извештај на специјалистичките служби образец (3-01s-60)	472
Извештај на службата за медицина на труд (образец 3-02-60)	82
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец 3-03-60)	730
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младиња (образец 3-04-60)	886
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец 3-05-60)	226
Извештај за работата на службата за градни болести и туберкулоза (образец 3-06-60)	40
Извештај на службата за кожно венерични болести (образец 3-07-60)	16
Извештај на службата за рехабилитација (образец 3-08-60)	8
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец 3-09-60)	1062
Извештај на службата за трансфузија (образец 3-10-60)	14
Извештај за здравствено просветување (образец 3-13-60)	62
Извештај за лаборатории (образец 3-14-60)	110
Извештај за здравствена исправност на храна и предмети за општа употреба (образец 3-15-60)	8
Извештај на службата за поливалентна патронажа (образец 3-17-60)	56
Извештај на службата за болничко - стационарно лекување (образец 3-21-60)	50
Извештај за организационата структура и кадарот во областа на здравството (образец 3-00-60)	4128
Извештај за несреќи на работа (образец ИПС)	4
ВКУПНО	9266

Табела 4.2

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ ЗА КАДАР И ПОСЕТИ	Број на изготвени годишни збирни извештаи за кадар и посети во ЦЈЗ со податоци за претходната година (2021) во тековната година (2022)	Број на изготвени полугодишни збирни извештаи за кадар и посети во ЦЈЗ со податоци за II полугодие за претходната година (2021) во тековната година (2022)	Број на изготвени тромесечни збирни извештаи за кадар и посети во ЦЈЗ со податоци за IV тромесечие за претходната година (2021) во тековната година (2022)
Извештај на службата за општа медицина образец (3-01-60)	2624	1312	656
Извештај на специјалистичките служби образец (3-01s-60)	944	472	236
Извештај на службата за медицина на труд (образец 3-02-60)	164	82	41
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец 3-03-60)	1460	730	365
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младина (образец 3-04-60)	1772	886	443
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец 3-05-60)	452	226	113
Извештај за работата на службата за градни болести и туберкулоза (образец 3-06-60)	80	40	20
Извештај на службата за кожно венерични болести (образец 3-07-60)	32	16	8
Извештај на службата за рехабилитација (образец 3-08-60)	16	8	4
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец 3-09-60)	2124	1062	531
Извештај на службата за трансфузија (образец 3-10-60)	28	14	7
Извештај за здравствено просветување (образец 3-13-60)	124	62	31
Извештај за лаборатории (образец 3-14-60)	220	110	55
Извештај за здравствена исправност на храна и предмети за општа употреба (образец 3-15-60)	16	8	4
Извештај на службата за поливалентна патронажа (образец 3-17-60)	112	56	28
Извештај на службата за болничко - стационарно лекување (образец 3-21-60)	100	50	25
Извештај за организационата структура и кадарот во областа на здравството (образец 3-00-60)	8256	4128	2064
Извештај за несреќи на работа (образец ИПС)	8	4	2
ВКУПНО	18532	9266	4633

Табела 4.3

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ ЗА КАДАР И ПОСЕТИ	Број на изгот-вени полугоди-шни збирни изв-ештаи за кадар и посети во ЦЈЗ со податоци за I полугодие за тековната година (2022) во теко-вната година (2022)	Број на изгот-вени збирни извештаи за кадар и посети во ЦЈЗ со податоци за I тромесечие за тековната година (2022) во тековната година (2022)	Број на изгот-вени збирни извештаи за кадар и посети во ЦЈЗ со податоци за II тромесечие за тековната година (2022) во тековната година (2022)
Извештај на службата за општа медицина образец (3-01-60)	1312	656	656
Извештај на специјалистичките служби образец (3-01s-60)	472	236	236
Извештај на службата за медицина на труд (образец 3-02-60)	82	41	41
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец 3-03-60)	730	365	365
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младина (образец 3-04-60)	886	443	443
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец 3-05-60)	226	113	113
Извештај за работата на службата за градни болести и туберкулоза (образец 3-06-60)	40	20	20
Извештај на службата за кожно венерични болести (образец 3-07-60)	16	8	8
Извештај на службата за рехабилитација (образец 3-08-60)	8	4	4
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец 3-09-60)	1062	1062	1062
Извештај на службата за трансфузија (образец 3-10-60)	14	7	7
Извештај за здравствено просветување (образец 3-13-60)	62	31	31
Извештај за лаборатории (образец 3-14-60)	110	55	55
Извештај за здравствена исправност на храна и предмети за општа употреба (образец 3-15-60)	8	4	4
Извештај на службата за поливалентна патронажа (образец 3-17-60)	56	28	28
Извештај на службата за болничко - стационарно лекување (образец 3-21-60)	50	25	25
Извештај за организационата структура и кадарот во областа на здравството (образец 3-00-60)	4128	2064	2064
Извештај за несреќи на работа (образец ИПС)	4	2	2
ВКУПНО	9266	5164	5164

Табела 4.4

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ ЗА УТВРДЕНИ ЗАБОЛУВАЊА И СОСТОЈБИ	Број на вкупно изготвени збирни извештаи за утврдени заболувања и состојби во ЦЈЗ во тековната година (2022)
Извештај на службата за општа медицина образец (З-01-60)	656
Извештај на службата за медицина на труд (образец З-02-60)	41
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец З-03-60)	365
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младиња (образец З-04-60)	443
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец З-05-60)	113
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец З-09-60)	69
ВКУПНО	1687

Табела 4.5

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ ЗА УТВРДЕНИ ЗАБОЛУВАЊА И СОСТОЈБИ	Број на изготвени збирни извештаи за утврдени заболувања и состојби во ЦЈЗ со податоци за II полугодие за претходната година (2020) во тековната година (2021)
Извештај на службата за општа медицина образец (З-01-60)	2624
Извештај на службата за медицина на труд (образец З-02-60)	164
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец З-03-60)	1460
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младиња (образец З-04-60)	1772
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец З-05-60)	452
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец З-09-60)	276
ВКУПНО	6748

Табела 4.6

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ ЗА УТВРДЕНИ ЗАБОЛУВАЊА И СОСТОЈБИ	Број на изготвени збирни извештаи за утврдени заболувања и состојби во ЦЈЗ со пода-тоци за I полугодие за тековната (2022) во тековната година (2022)
Извештај на службата за општа медицина образец (3-01-60)	2624
Извештај на службата за медицина на труд (образец 3-02-60)	164
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец 3-03-60)	1460
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младина (образец 3-04-60)	1772
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец 3-05-60)	452
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец 3-09-60)	276
ВКУПНО	6748

Табела 5

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ	Број на вкупно доста-вени збирни извештаи од ЦЈЗ во ИЈЗ во тековната година (2022)
Извештај на службата за општа медицина образец (3-01-60)	2624
Извештај на специјалистичките служби образец (3-01s-60)	944
Извештај на службата за медицина на труд (образец 3-02-60)	164
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец 3-03-60)	1460
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младина (образец 3-04-60)	1772
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец 3-05-60)	452
Извештај за работата на службата за градни болести и туберкулоза (образец 3-06-60)	80
Извештај на службата за кожно венерични болести (образец 3-07-60)	32
Извештај на службата за рехабилитација (образец 3-08-60)	16
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец 3-09-60)	2124
Извештај на службата за трансфузија (образец 3-10-60)	28
Извештај за здравствено просветување (образец 3-13-60)	124
Извештај за лаборатории (образец 3-14-60)	220
Извештај за здравствена исправност на храна и предмети за општа употреба (образец 3-15-60)	16
Извештај на службата за поливалентна патронажа (образец 3-17-60)	112
Извештај на службата за болничко - стационарно лекување (образец 3-21-60)	100
Извештај за организационата структура и кадарот во областа на здравството (образец 3-00-60)	8256
Извештај за несреќи на работа (образец ИПС)	8
ВКУПНО	18532

Табела 5.1

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ ЗА КАДАР И ПОСЕТИ	Број на вкупно доста-вени збирни извештаи за кадар и посети од ЦЈЗ во ИЈЗ во тековната година (2022)
Извештај на службата за општа медицина образец (3-01-60)	656
Извештај на специјалистичките служби образец (3-01s-60)	236
Извештај на службата за медицина на труд (образец 3-02-60)	41
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец 3-03-60)	365
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младиња (образец 3-04-60)	443
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец 3-05-60)	113
Извештај за работата на службата за градни болести и туберкулоза (образец 3-06-60)	20
Извештај на службата за кожно венерични болести (образец 3-07-60)	8
Извештај на службата за рехабилитација (образец 3-08-60)	4
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец 3-09-60)	1062
Извештај на службата за трансфузија (образец 3-10-60)	7
Извештај за здравствено просветување (образец 3-13-60)	31
Извештај за лаборатории (образец 3-14-60)	55
Извештај за здравствена исправност на храна и предмети за општа употреба (образец 3-15-60)	4
Извештај на службата за поливалентна патронажа (образец 3-17-60)	28
Извештај на службата за болничко - стационарно лекување (образец 3-21-60)	25
Извештај за организационата структура и кадарот во областа на здравството (образец 3-00-60)	2064
Извештај за несреќи на работа (образец ИПС)	2
ВКУПНО	5164

Табела 5.2

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ ЗА КАДАР И ПОСЕТИ	Број на доставени годишни збирни извештаи за кадар и посети од ЦЈЗ во ИЈЗ со податоци за претходната (2021) во тековната година (2022)	Број на доставени збирни извештаи за кадар и посети од ЦЈЗ во ИЈЗ со податоци за II полугодие за претходната година (2021) во тековната година (2022)	Број на доставени збирни извештаи за кадар и посети од ЦЈЗ во ИЈЗ со податоци за IV тримесечие за претходната година (2022) во тековната година (2022)
Извештај на службата за општа медицина образец (3-01-60)	1312	656	656
Извештај на специјалистичките служби образец (3-01s-60)	472	236	236
Извештај на службата за медицина на труд (образец 3-02-60)	82	41	41
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец 3-03-60)	730	365	365
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младина (образец 3-04-60)	886	443	443
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец 3-05-60)	226	113	113
Извештај за работата на службата за градни болести и туберкулоза (образец 3-06-60)	40	20	20
Извештај на службата за кожно венерични болести (образец 3-07-60)	16	8	8
Извештај на службата за рехабилитација (образец 3-08-60)	8	4	4
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец 3-09-60)	1062	1062	1062
Извештај на службата за трансфузија (образец 3-10-60)	14	7	7
Извештај за здравствено просветување (образец 3-13-60)	62	31	31
Извештај за лаборатории (образец 3-14-60)	110	55	55
Извештај за здравствена исправност на храна и предмети за општа употреба (образец 3-15-60)	8	4	4
Извештај на службата за поливалентна патронажа (образец 3-17-60)	56	28	28
Извештај на службата за болничко - стационарно лекување (образец 3-21-60)	50	25	25
Извештај за организационата структура и кадарот во областа на здравството (образец 3-00-60)	4128	2064	2064
Извештај за несреќи на работа (образец ИПС)	4	2	2
ВКУПНО	10328	5164	5164

Табела 5.3

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ ЗА УТВРДЕНИ ЗАБОЛУВАЊА И СОСТОЈБИ	Број на доставени зби-рни извештаи за утврде-ни заболувања и состој-би од ЦЈЗ во ИЈЗ со пода-тоци за II полуго-дие за претходната година (2021) во тековната година (2022)
Извештај на службата за општа медицина образец (З-01-60)	1312
Извештај на службата за медицина на труд (образец З-02-60)	82
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец З-03-60)	730
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младина (образец З-04-60)	886
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец З-05-60)	226
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец З-09-60)	138
ВКУПНО	3374

Табела 5.4

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ ЗА УТВРДЕНИ ЗАБОЛУВАЊА И СОСТОЈБИ	Број на доставени зби-рни извештаи за утврде-ни заболувања и состој-би од ЦЈЗ во ИЈЗ со пдатоци за I полугодие за тековната година (2022) во тековната година (2022)
Извештај на службата за општа медицина образец (З-01-60)	1312
Извештај на службата за медицина на труд (образец З-02-60)	82
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец З-03-60)	730
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младина (образец З-04-60)	886
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец З-05-60)	226
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец З-09-60)	138
ВКУПНО	3374

Табела 6

Ред.бр.	ИНДИВИДУАЛНИ ЕВИДЕНЦИИ	Број на вкупно доставени индивидуални евиденции од ЗУ во ЦЈЗ во тековната година (2022)	% на опфат на вкупно доставените индивидуални евиденции од ЗУ во ЦЈЗ во тековната година (2022) со извршена логична контрола на податоците	Број на вкупно доставени индивидуални евиденции од ЗУ во ЦЈЗ во тековната година (2022) со извршен внес на податоците во соодветни апликативни софтверски програми
1	Пријава на малигна неоплазма - обр.бр.З-35-86	1372	100.0	
2	Индивидуален извештај за шеќерна болест - обр.бр.МЗС - 02	12825	100.0	12825
3	Индивидуален извештај за исхемична болест на срцето - обр.бр.МЗС - 03	1008	100.0	
4	Индивидуален извештај за бубрежна инсуфициенција - обр. бр. МЗС - 04	431	100.0	
5	Индивидуален извештај за психози обр. бр. МЗС - 05	1076	100.0	
6	Индивидуален извештај за алкохолизам и други зависности - обр. бр.МЗС - 06	303	100.0	
7	Пријава на професионална болест и на лице заболено или оштетено од професионална болест обр.бр. МЗС З-36-86		0.0	
8	Индивидуален извештај за ревматска трска обр. бр. МЗС - 08		/	
9	Индивидуален извештај за интоксикација обр.бр. МЗС - 09	4	100.0	
10	Индивидуален извештај за сообраќајна траума - обр.бр. МЗС-10	48	100.0	
		17070		
11	Пријава за несреќа на работа (обр.ЕТ-8)	118	0.0	118
12	Извештај за стационарно лекувано лице	25884	100.0	25884
13	Пријава за породување	1651	100.0	1651
14	Пријава за абортус	436	100.0	436
	ВКУПНО	29344	29344	29344

Табела 6.1

Ред.бр.	ИНДИВИДУАЛНИ ЕВИДЕНЦИИ	Број на доставени индивидуални евиденции од ЗУ во ЦЈЗ со податоци за претходната година (декември 2021) во тековната година (2022)	% на опфат на доставените индивидуални евиденции од ЗУ во ЦЈЗ со податоци за претходната година (декември 2021) во тековната година (2022) со извршена логична контрола на податоците	Број на доставени индивидуални евиденции од ЗУ во ЦЈЗ со податоци за претходната година (декември 2021) во тековната година (2022) со извршен внес на податоците во соодветни апликативни софтверски програми
1	Пријава на малигна неоплазма - обр.бр.З-35-86	100	100.0	
2	Индивидуален извештај за шеќерна болест - обр.бр.МЗС - 02	900	100.0	900
3	Индивидуален извештај за исхемична болест на срцето - обр.бр.МЗС - 03	70	100.0	
4	Индивидуален извештај за бубрежна инсуфициенција - обр. бр. МЗС - 04	50	100	50
5	Индивидуален извештај за психози обр. бр. МЗС - 05	100	100.0	
6	Индивидуален извештај за алкохолизам и други зависности - обр.бр.МЗС - 06	27		
7	Пријава на професионална болест и на лице заболено или оштетено од професионална болест обр.бр. МЗС 3-36-86			
8	Индивидуален извештај за ревматска трска обр. бр. МЗС - 08			
9	Индивидуален извештај за интоксикација обр.бр. МЗС - 09			
10	Индивидуален извештај за сообраќајна траума - обр.бр. МЗС-10	5		
		1252		
	Пријава за несреќа на работа (обр.ЕТ-8)	20		
	Извештај за стационарно лекувано лице	5083		5083
	Пријава за породување	327		327
	Пријава за абортус	93		93
	ВКУПНО	6775		6453

Табела 6.2

Ред. бр.	ИНДИВИДУАЛНИ ЕВИДЕНЦИИ	Број на доставени индивидуални евиденции од ЗУ во ЦЈЗ со податоци за тековната година (јануари-ноември 2022) во тековната година (2022)	Јануари	Февруари	Март	Април	Мај	Јуни	Јули	Август	Септември	Октомври	Ноември
1	Пријава на малигна неоплазма - обр.бр.3-35-86	1272	68	200	190	200	110	80	100	70	114	80	60
2	Индивидуален извештај за шеќерна болест - обр.бр.МЗС - 02	11925	1500	1520	950	1100	2410	1100	453	365	388	1226	913
3	Индивидуален извештај за исхемична болест на срцето - обр. бр.МЗС - 03	938	80	166	169	100	70	85	60	25	113		70
4	Индивидуален извештај за бубрежна инсуфициенција-обр. бр. МЗС-04	381	32	35	30	50	35		73	19	47	13	47
5	Индивидуален извештај за психози обр. бр. МЗС - 05	976	110	110	106	110	80	50	70	65	55	100	120
6	Индивидуален извештај за алкохолизам и други зависности - обр.бр.МЗС - 06	276	38	45	20	27	10	14	14	13	55		40
7	Пријава на професионална болест и на лице заболено или оштетено од професионална болест обр.бр. МЗС 3-36-86												
8	Индивидуален извештај за ревматска трска обр. бр. МЗС - 08												
9	Индивидуален извештај за интоксикација обр.бр. МЗС - 09	4		4									
10	Индивидуален извештај за сообраќајна траума-обр.бр. МЗС-10	43	5	10	1	2	4	4		17			
		15818	1833	2090	1466	1589	2719	1333	773	574	772	1419	1250
	Пријава за несреќа на работа (обр. ЕТ-8)	98	20	10							23	24	21
	Извештај за стационарно лекувано лице	20801	1598	1622	1711	1682	1968	1896	1909	2053	2068	2144	2150
	Пријава за породување	1324	98	117	116	100	115	124	117	127	136	139	135
	Пријава за абортус	343	23	34	31	22	35	32	30	26	36	38	36
	ВКУПНО	22569	1739	1783	1858	1804	2118	2052	2056	2206	2263	2348	2342

Табела 6.3

Ред. бр.	ИНДИВИДУАЛНИ ЕВИДЕНЦИИ	% на опфат на доста вените индивидуални евиденции од ЗУ во ЦЗ со податоци за тековната год-ина (јануари-ноември 2022) во тековната година (2022) со извршена логична кон тропа на податоците	Јануари	Февруари	Март	Април	Мај	Јуни	Јули	Август	Септември	Октомври	Ноември
1	Пријава на малигна неоплазма - обр.бр.3-35-86	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
2	Индивидуален извештај за шеќерна болест - обр.бр.МЗС - 02	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
3	Индивидуален извештај за исхемична болест на срцето - обр.бр.МЗС - 03	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
4	Индивидуален извештај за бубрежна инсуфициенција - обр. бр. МЗС - 04												
5	Индивидуален извештај за психози обр. бр. МЗС - 05	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
6	Индивидуален извештај за алкохолизам и други зави-сности - обр.бр.МЗС - 06	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
7	Пријава на професионална болест и на лице заболено или оштетено од професионална болест обр.бр. МЗС 3-36-86												
8	Индивидуален извештај за ревматска трска обр. бр. МЗС- 08												
9	Индивидуален извештај за интоксикација обр.бр. МЗС - 09	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
10	Индивидуален извештај за сообраќајна траума - обр.бр. МЗС-10	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Табела 6.4

Ред. бр.	ИНДИВИДУАЛНИ ЕВИДЕНЦИИ	Број на доставени индивидуални евиденции од ЗУ во ЦЗ со податоци за тековната година (јануари-ноември 2022) во тековната година (2022) со извршен внес на податоците во соодветни апликативни софтверски програми	Јануари	Февруари	Март	Април	Мај	Јуни	Јули	Август	Септември	Октомври	Ноември	ЗАБЕЛЕШКА
1	Пријава на малигна неоплазма - обр.бр.З-35-86													само доставени после извршена стручна контрола, без внес немаме софтверски програми
2	Индивидуален извештај за шеќерна болест - обр.бр.МЗС - 02	11952	1500	1520	950	1100	2410	1100	453	365	388	1226	913	
3	Индивидуален извештај за исхемична болест на срцето - обр. бр.МЗС - 03													
4	Индивидуален извештај за бубрежна инсуфициенција - обр. бр. МЗС - 04													
5	Индивидуален извештај за психози обр. бр. МЗС - 05													
6	Индивидуален извештај за алкохолизам и други зависности - обр.бр.МЗС - 06													
7	Пријава на професионална болест и на лице заболено или оштетено од професионална болест обр.бр. МЗС З-36-86													
8	Индивидуален извештај за ревматска трска обр. бр. МЗС - 08													
9	Индивидуален извештај за интоксикација обр.бр. МЗС - 09													
10	Индивидуален извештај за сообраќајна траума - обр.бр. МЗС-10													
	ВКУПНО													
	Пријава за несреќа на работа (обр. ЕТ-8)													
	Извештај за стационарно лекувано лице	20801	1598	1622	1711	1682	1968	1896	1909	2053	2068	2144	2150	
	Пријава за породување	1324	98	117	116	100	115	124	117	127	136	139	135	
	Пријава за абортус	343	23	34	31	22	35	32	30	26	36	38	36	
	ВКУПНО	22569	1739	1783	1858	1804	2118	2052	2056	2206	2263	2348	2342	

Табела 7

Ред. бр.	ИНДИВИДУАЛНИ ЕВИДЕНЦИИ	Број на вкупно доставени индивидуални евиденции од ЦЈЗ во ИЈЗ во тековната година (2022)
1	Пријава на малигна неоплазма - обр.бр.З-35-86	1272
2	Индивидуален извештај за шеќерна болест - обр.бр.МЗС - 02	11925
3	Индивидуален извештај за исхемична болест на срцето - обр.бр.МЗС - 03	938
4	Индивидуален извештај за бубрежна инсуфициенција - обр. бр. МЗС - 04	381
5	Индивидуален извештај за психози обр. бр. МЗС - 05	976
6	Индивидуален извештај за алкохолизам и други зависности - обр. бр.МЗС - 06	276
7	Пријава на професионална болест и на лице заболено или оштетено од професионална болест обр.бр. МЗС З-36-86	
8	Индивидуален извештај за ревматска трска обр. бр. МЗС - 08	
9	Индивидуален извештај за интоксикација обр.бр. МЗС - 09	4
10	Индивидуален извештај за сообраќајна траума - обр.бр. МЗС-10	43
		15818
11	Пријава за несреќа на работа (обр.ЕТ-8)	98
12	Извештај за стационарно лекувано лице	
13	Пријава за породување	
14	Пријава за абортус	
ВКУПНО		

Табела 7.1

Ред. бр.	ИНДИВИДУАЛНИ ЕВИДЕНЦИИ	Број на доставени индивидуални евиденции од ЦЈЗ во ИЈЗ со податоци за претходната година (декември 2021) во тековната година (2022)
1	Пријава на малигна неоплазма - обр.бр.3-35-86	100
2	Индивидуален извештај за шеќерна болест - обр.бр.МЗС - 02	900
3	Индивидуален извештај за исхемична болест на срцето - обр.бр.МЗС - 03	70
4	Индивидуален извештај за бубрежна инсуфициенција - обр. бр. МЗС - 04	50
5	Индивидуален извештај за психози обр. бр. МЗС - 05	100
6	Индивидуален извештај за алкохолизам и други зависности - обр. бр.МЗС - 06	27
7	Пријава на професионална болест и на лице заболено или оштетено од професионална болест обр.бр. МЗС 3-36-86	
8	Индивидуален извештај за ревматска трска обр. бр. МЗС - 08	
9	Индивидуален извештај за интоксикација обр.бр. МЗС - 09	
10	Индивидуален извештај за сообраќајна траума - обр.бр. МЗС-10	5
		1252
11	Пријава за несреќа на работа (обр.ЕТ-8)	20
12	Извештај за стационарно лекувано лице	
13	Пријава за породување	
14	Пријава за абортус	
ВКУПНО		

ПРОМОЦИЈА НА ЗДРАВЈЕ И ЗДРАВСТВЕНО ВОСПИТУВАЊЕ

Отсекот за промоција на здравје и здравствено воспитание спроведуваше здравствено воспитна дејност преку следните активности:

- Изработка на Програма за здравствено воспитување на подрачјето на општина Битола, следење на нивната реализација и евалуација на резултатите, односно изготвување на Извештај за реализација на програмата за здравствено воспитување на подрачјето на ЈЗУЦентар за Јавно здравје Битола;
- Планирање и координирање на здравствено воспитните акции за промоција на здравјето;
- Давање на стручно-методолошка помош на здравствените организации на подрачјето на ЦЈЗ Битола за изработка на Програми, Извештаи и Анализи за здравствено воспитната дејност. Едукација на дипломирани здравствени работници - Злица
- Воспоставување на непосредна соработка со средствата за јавно информирање, хуманитарни организации, здруженија и асоцијации за афирмација и унапредување на здравство воспитување;
- Знаоѓање на идејни решенија за изработка на здравствено- воспитен материјал;
- Залагања за учествува во научна истражувачки проекти од областа на здравствено воспитување.

Број на одбележани Светски денови, недели, ЦЈЗ Битола 2022:

- Светски ден на борба против малигните заболувања, 4 Февруари 2022
- Недела на имунизација 22-28 Април 2022
- Светски ден за борба против пушењето 31. 05 2022
- Светски ден на срцето, Септември 2022 година
- Светски ден на борба против дијабетот 14.11 2022
- Светски ден на борба против хепатитот- Јули 2022 година
- Светски ден на борба против ХИВ/СИДА 01.12 2022

Активности во советувалишта за пушење и сексуално и репродуктивно здравје при ЦЈЗ Битола 2022 година	
Број на советувани лица за пушење	6
Број на советувани млади луѓе за СРЗ	19
Број на поделени кондоми	

ПРЕГЛЕД НА ЗДРАВСТВЕНО-ВОСПИТНИ АКТИВНОСТИ НА ОДД. ПО СОЦИЈАЛНО МЕДИЦИНСКА 2022 година

Црвен Крст						
	Место на одржување	Број на предавање	Битола	Кичево	Ресен	Д.Хисар
Биди хуман дарувај крв	средни училишта	20	14	4	1	1
Хронична хипертензија	Локално радио	8	4	2	1	1
Алкохолизам и наркоманија	Локално радио	12	8	2	1	1
Хронични срцеви заболувања	Локално радио	8	4	2	1	1
Курс за прва помош на возачи		210	90	70	30	20
Хигиена на вода за пиење	средни училишта	24	16	4	1	1
	основни училишта	21	12	5	2	2
Правилна исхрана Биди хуман дарувај крв	средни училишта	24	16	4	1	1
	основни училишта	21	12	5	2	2
Хронична хипертензија	средни училишта	8	4	2	1	1
Алкохолизам и наркоманија Хронични срцеви заболувања	средни училишта	180	100	40	20	20
	основни училишта					
Курс за прва помош на возачи	средни училишта	80	50	15	10	5
Хигиена на вода за пиење	Здравствен дом	14	8	4	1	1
	Клиничка болница	26	16	4	4	2
Правилна исхрана	средни училишта	8	4	2	1	1

ЦЕНТАР ЗА ЈАВНО ЗДРАВЈЕ - ВЕЛЕС

Со Програмата за превентивна здравствена заштита во РМакедонија, во делот за социјално-медицинска дејност, утврдени се задачите и активностите на одделенијата за социјална медицина при центрите за јавно здравје кои социјално-медицинската дејност ја спроведуваат преку Отсекот за организација, планирање и здравствено воспитна дејност и Отсекот за здравствена статистика и информатика.

Во делот за организација, планирање и здравствено воспитна дејност, според Програмата, предвидено е заедно со НИЈЗ Скопје, како лидер, активно да се учествува во прибирање на податоци, нивна

обработка, изготвување на здравствени индикатори, на програми, извештаи, анализи и информации-стручни материјали со кои се добива увид во здравствената состојба на населението, степенот на достигнување во здравствената заштита, организационата поставеност на здравствената служба, здравствената проблематика на подрачјето на Центарот за јавно здравје.

Извештајот има за цел да ја прикаже реализацијата на програмските задачи и активности од страна на Центарот по однос на видот и обемот на изготвувањето, методологијата и содржината на определените задачи, како и придржувањето кон роковите.

Во текот на 2022 година се изготвија:

1. Анализа за искористеноста на болничките капацитети во здравствените организации во 2021 година
2. Информација за состојбите и проблемите со Респираторните болести за период 2017-2021 година
3. Анализа на болнички морбидитет и леталитет на подрачјето на Центарот за јавно здравје Велес во 2021 година
4. Анализа на амбулантно-поликлинички морбидитет во 2021 година
5. Анализа на здравствената состојба и здравствената заштита на населението на подрачјето на Центарот за јавно здравје Велес во 2021 година
6. Анализа на здравствената состојба на децата од 0-6 години во 2021 година
7. Извештаи за кадровска обезбеденост на здравствените установи на подрачјето на Центарот за јавно здравје Велес за 2021 година и првото полугодие од 2022 година

Здравствено воспитание

1. Спроведување на здравствена едукација преку едукативни предавања за целни групи на подрачјето што го покрива ЦЈЗ Велес во 2022 година
 - 10 предавања за општата популација за превенција на акутни и хронични болести
2. Обележување на светски денови, недели
 - Беа обележени 21 светски денови

Докторите по социјална медицина активно учествуваа во подготовката на Здравствен статистички годишник за делот на Центарот за јавно здравје Велес. Овој годишник е современа замена за поранешните извештаи за здравствената состојба на населението.

Се изготвуваат здравствени индикатори преку собирање на податоци и анкетни истражувања. Ова се работи континуирано цела година.

Се собираа и обработуваа податоци за изготвување на здравствени индикатори за 2019, 2020 и 2021 година од општите болници на подрачјето на Центарот.

Поради состојбите со Covid-19 и мерките пропишани од Министерството за здравство, не бевме во можност да одржуваме предавања за здравствено воспитание во училиштата второто полугодие 2020/2021 учебна година. Беа обележени меѓународни денови од листата на СЗО со пишани материјали прочитани на локалните радија и телевизии.

Советувалиштето за откажување од пушење им беше на располагање на сите заинтересирани, меѓутоа одзивот беше слаб и покрај повремените јавувања на локалните медиуми за неговото постоење.

Здравствена статистика и информатика

Отсекот за здравствена статистика и информатика во одделението за социјална медицина, во текот на 2022 година во Центарот за јавно здравје Велес ги спроведуваше статистичките истражувања од областа на здравството според Програмата за статистички истражувања од областа на здравството и Законот за евиденциите од областа на здравството.

Во Центарот оваа задача се спроведуваше преку прибирање на статистички збирни извештаи за работата на здравствените установи на подрачјето што го покрива центарот, за кадарот вработен во нив, како и извештаи за утврдени заболувања и состојби во примарната здравствена заштита.

Исто така се прибирани индивидуални извештаи: извештаи за стационарно лекувано лице, пријави за породување, пријави за прекид на бременоста-абортус и пријави за несреќа на работа.

Прибирани се и пријави за заболувања од социјално-медицинско значење: малигна неоплазма, шеќерна болест, исхемична болест на срцето, бубрежна инсуфициенција, психози, алкохолизам и други зависности, реуматска треска, интоксикација, сообраќајна траума и професионални болести.

Наведените статистички извештаи Центарот ги прибира од сите здравствени установи од своето подрачје во определен рок и по извршена контрола-логичка и математичка, корекција на истите, врши статистичка обработка и анализа и ги доставува во определен рок од НИЈЗ Скопје.

Реализацијата на оваа задача опфаќа следење на:

- опфатеноста на прибраните податоци од здравствените установи по сите здравствени дејности (општа медицина, на предучилишни деца, на училишни деца и младина, на жени, болничка дејност и т.н.);
- застапеноста на сите релевантни податоци во статистичките извештаи;
- давање стручно-методолошка помош и укажување на пропустите во прибирањето и обработката и доставувањето на податоците;
- теренски увиди на здравствените установи и медицинските единици-пунктови со цел согледување на стручната работа на истите, од областа на здравствено-статистичката дејност.

Во текот на 2022 година во одделението за социјална медицина се извршија следните активности:

- прибирање, контрола, обработка и анализа на податоците за извршената работа во здравствените установи од јавно здравство и самостојните ординации, по дејности; податоци за здравствената

состојба на населението и податоците за стручниот кадар и други податоци доставени од здравствените установи на подрачјето кое го покрива центарот и тоа како тримесечни извештаи од:

Велес	3.462
Кавадарци	2.658
Гевгелија	1.746
Неготино	1.266
Свети Николе	1.000

Изготвени се шестмесечни извештаи за второ полугодие 2021 год од:

Велес	84
Кавадарци	61
Гевгелија	55
Неготино	54
Свети Николе	51

Изготвени се шестмесечни извештаи за прво полугодие 2022 год. за цел регион на центарот.

Изготвени се шестмесечни извештаи за исправност на намирници и извештаи од микробиолошка лабораторија.

Изготвени се тримесечни извештаи за исправност на намирници за трето тримесечие.

Со цел инструктажа за водење на збирни извештаи и во врска со пропустите за изготвување на збирни извештаи направени се вкупно 38 посети на терен во здравствените установи од јавно здравство и во приватните ординации на подрачјето што го покрива центарот и тоа: во Велес се посетени 16 медицински единици-пунктови, Гевгелија 6, Кавадарци 6, Неготино 4 и Свети Николе 6.

Болничка дејност

ИНДИВИДУАЛНИ ИЗВЕШТАИ ПРИБРАНИ И ОБРАБОТЕНИ

Индивидуални извештаи	Вкупно	Велес	Гевгелија	Кавадарци	Неготино Днев.болн.	Свети Николе
Вкупно	11.547	4.921	3.395	2.673	545	13
Извештај за стационарно лекувано лице	10.674	4.501	3.333	2.309	531	
Пријава за породување	718	378	37	303		
Пријава за абортус	57	16	13	28		
Пријава за несреќа на работа	98	26	12	33	14	13

Направени се вкупно 32 посети за инструктажа во врска со пропустите кај индивидуалните извештаи.

Согласно Законот за евиденциите од областа на здравството во Центарот се прибираа во текот на 2022 година и пријави за заболувања од социјално-медицинско значење и тоа 10.200 пријави.

Од така добиените пријави се изготвуваат соодветни регистри за секоја незаразна болест од социјално медицинско значење.

И покрај извршените интервенции за пријавување, во Центарот не се добиваат доволно пријави за одредени заболувања.

Во текот на 2022 година, редовно е давана стручно-методолошка помош на здравствените работници за водење на медицинска документација, евиденција и изготвување на статистички извештаи според МКБ-10.

Вработените од одделението по социјална медицина, еден дел од работното време, земаа активно учество во работата на одделението по епидемиологија во вакцинацијата против сезонскиот грип.

Програмата за превентивна здравствена заштита во РМакедонија за 2022 година, во делот за социјална медицина, Центарот за јавно здравје Велес, преку одделението за социјална медицина, ја реализира во целост.

Меѓутоа, при изработка на задачите присутен е недостиг на персонал во Гевгелија, недостиг од современ приод на работата, т.е. електронско поврзување, како со здравствените установи, така и помеѓу подрачните единици на Центарот, што би значело збогатување со нови содржини, брз пристап до податоците и нивна адекватна обработка.

ЦЕНТАР ЗА ЈАВНО ЗДРАВЈЕ – КОЧАНИ

Врз основа на Законот за здравствена заштита, Законот за здравствена статистика, Програмата за статистичко истражување од интерес на Република Северна Македонија, Законот за евиденциите од областа на здравството и други прописи како и Националната годишна програма за јавно здравје во Република Северна Македонија за 2022 година, социјално-медицинската дејност ја следи здравствената состојба на населението, системот и организација на здравствена заштита, ќе планира, програмира, прибира, обработува, анализира и евалуира податоци од здравствената статистика, ќе учествува во изготвувањето и спроведувањето на посебни програми и акциони планови од здравствената дејност и ќе се предлага мерки за решавање на здравствените проблеми на населението, утврдувајќи ги притоа приоритетите за задоволување на потребите и подобрување на здравствената состојба на населението на подрачјето што го покрива ЈЗУ ЦЈЗ Кочани.

По извршената логичка и математичка контрола и компјутерски внес на обработените податоци за утврдени заболувања и состојби во амбулантно-поликлиничките и диспанзерските дејности, ќе се подготват извештаи, анализи и информации кои содржат податоци со кои се прикажува работата на

здравствените установи на подрајчето што го покрива ЈЗУ ЦЈЗ Кочани, кадарот вработен во амбулантно-поликлиничката и болничката дејност, како и информации за утврдени заболувања и состојби.

Социјално-медицинската дејност при ЈЗУ ЦЈЗ Кочани се спроведува преку:

I. Здравствена статистика и публицистика

II. Промоција на здравје и изработка на програмски задачи

Активностите се извршуваат со моментално постоечкиот кадар:

- 1 доктор по општа медицина (на специјализација „Социјална медицина и јавно здравје“)

- 1 дипломиран медицински лаборант – статистичар и

- 1 здравствен техничар – биотехничар

I. Здравствена статистика и публицистика

Прв квартал 2022 година

1.1. Прибирање и вршење на логичка и математичка контрола на податоците, компјутерски внес од збирните извештаи за кадар, посети и утврдени заболувања за IV тромесечие 2021 година

Рок на изготвување: I квартал 2022

1.2. Изготвување на полугодишни збирни извештаи за кадар и посети и утврдени заболувања и состојби за II полугодие 2021 година

Рок на изготвување: I квартал 2022

1.3. Прибирање и вршење на логичка и математичка контрола на податоците, компјутерски внес и обработка на податоци од годишни збирни извештаи за кадар од здравствените установи за 2021 година

Рок на изготвување: I квартал 2022

Втор квартал 2022 година

1.4. Изготвување и вршење на логичка и математичка контрола, компјутерски внес и обработка на податоците за збирните извештаи за кадар и посети од I тромесечие 2022 година

Рок на изготвување: II квартал 2022

Трет квартал 2022 година

1.5. Прибирање и вршење на логичка и математичка контрола на податоците, компјутерски внес и обработка на податоците од збирните извештаи за кадар, посети и утврдени заболувања за II тромесечие 2022 година

Рок на изготвување: III квартал 2022

1.6. Изготвување на полугодишни извештаи за кадар и посети и утврдени заболувања и состојби за I полугодие 2022 година

Рок на изготвување: III квартал 2022

Четврти квартал 2022 година

1.7. Прибирање и вршење на логичка и математичка контрола на податоците, компјутерски внес и обработка на податоците од збирните извештаи за кадар, посети и утврдени заболувања за III тромесечие 2022 година

Рок на изготвување: IV квартал 2022

1.8. Прибирање, вршење на логичка и математичка контрола на податоците од индивидуални извештаи за декември 2021 година и јануари-ноември 2022 година, компјутерски внес и обработка на податоците

Рок на изготвување: континуирано

1.9 Стручно - методолошки увиди во здравствени организации и анкетни истражувања кои ќе се однесуваат на квалитетот на ЗЗ и задоволствата на здравствените работници и пациентите

Рок на изготвување по 1 увид квартално континуирано

Табела бр.1

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ	Број на збирни извештаи кои ги доставуваат ЗУ во ЈЗУ ЦЈЗ Кочани				
	ВКУПНО	Прв квартал	Втор квартал	Трет квартал	Четврт квартал
Извештај на службата за општа медицина образец (3-01-60)	1018	298	286	214	220
Извештај на специјалистичките служби образец (3-01-60)	320	80	80	80	80
Извештај на службата на медицина на труд (образец 3-02-60)	8	2	2	2	2
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец 3-03-60)	508	156	140	100	112
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младаина (образец 3-04-60)	551	161	134	134	122
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец 3-05-60)	160	40	40	40	40
Извештај на службата за рехабилитација (образец 3-08-60)	16	4	4	4	4
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец 3-09-60)	1386	370	374	336	306
Извештај на службата за трансфузија (образец 3-10-60)	8	2	2	2	2
Извештај за лаборатории (образец 3-14-60)	80	20	20	20	20
Извештај на службата за поливалентна патронажа (образец 3-17-60)	24	6	6	6	6
Извештај на службата за болничко - стационарно лекување (образец 3-21-60)	8	2	2	2	2
Извештај за организационата структура и кадарот во областа на здравството (образец 3-00-60)	211	211			
Вкупно	4295	1352	1090	940	916

Табела бр.2

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ	Број на збирни извештаи од ЗУ што се изготвуваат во ЈЗУ ЦЈЗ Кочани во 2022 година				
	Вкупно	Прв квартал	Втор квартал	Трет квартал	Четврт квартал
Извештај на службата за општа медицина образец (3-01-60)	116	58		58	
Извештај на специјалистичките служби образец (3-01s-60)	52	26		26	
Извештај на службата на медицина на труд (образец 3-02-60)	4	2		2	
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец 3-03-60)	88	44		44	
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младина (образец 3-04-60)	74	40		34	
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец 3-05-60)	48	24		24	
Извештај на службата за рехабилитација (образец 3-08-60)	4	2		2	
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец 3-09-60)	92	46		46	
Извештај на службата за трансфузија (образец 3-10-60)	4	2		2	
Извештај за лаборатории (образец 3-14-60)	20	10		10	
Извештај на службата за поливалентна патронажа (образец 3-17-60)	12	6		6	
Извештај на службата за болничко - стационарно лекување (образец 3-21-60)	2	1		1	
Извештај за организационата структура и кадарот во областа на здравството (образец 3-00-60)	211	211			
Вкупно	727	472		255	

Табела бр.3

Прибирање, контрола и внес на индивидуални извештајни обрасци	Вкупно	Прв квартал	Втор квартал	Трет квартал	Четврт квартал
Извештај за стационарно лекувано лице	2234	579	764	443	448
Пријави за породување	93	32	20	26	15
Пријави за абортус	39	9	9	11	10
Вкупно	2366	620	793	480	473

Табела бр.4

Прибирање, контрола и евидентирање на хронични незаразни болести	Вкупно	Прв квартал	Втор квартал	Трет квартал	Четврт квартал
Пријава на малигна неоплазма - обр.бр.3-35-86	790	466	170	51	103
Индивидуален извештај за шеќерна болест - обр. бр.МЗС - 02	6344	3155	964	1557	668
Индивидуален извештај за исхемична болест на срцето - обр.бр.МЗС - 03	350	249	65	21	15
Индивидуален извештај за бубрежна инсуфициенција - обр. бр. МЗС - 04	233	117	56	35	25
Индивидуален извештај за психози обр. бр. МЗС - 05	346	189	80	54	23
Индивидуален извештај за алкохолизам и други зависности - обр.бр.МЗС - 06	111	39	14	40	18
Пријава на професионална болест и на лице заболено или оштетено од професионална болест обр.бр. МЗС 3-36-86	/	/	/	/	/
Индивидуален извештај за ревматска треска обр. бр. МЗС - 08	/	/	/	/	/
Индивидуален извештај за интоксикација обр.бр. МЗС - 09	/	/	/	/	/
Индивидуален извештај за сообраќајна траума - обр.бр. МЗС-10	217	72	58	47	40
Вкупно	8391	4287	1407	1805	892

II. Промоција на здравје и изработка на програмски задачи

2.1 План за работа за 2023 според Националната годишна програма за Јавно здравје за 2022 година

Рок на изготвување: 15.01.2023 (I квартал)

2.2 Годишен извештај за евалуација на Националната програма за јавно здравје за 2022 година

Рок на изготвување: 20.02.2023 година (I квартал)

2.3 Анализа на амбулантно-поликлиничкиот морбидитет во 2021 година за подрачјето што го покрива ЈЗУ ЦЈЗ Кочани

Рок на изготвување: септември 2022 година (III квартал)

2.4 Извештај за здравјето на населението во 2021 година на подрачјето што го покрива ЈЗУ ЦЈЗ Кочани

Рок на изготвување: декември 2022 година (IV квартал)

2.5 Анализа за искористеност на болничките капацитети во здравствените установи во 2021 година на подрачјето што го покрива ЈЗУ ЦЈЗ Кочани

Рок на изготвување: јуни 2022 година (II квартал)

2.6 Анализа на болнички морбидитет и морталитет во 2021 година на подрачјето што го покрива ЈЗУ ЦЈЗ Кочани

Рок на изготвување: јуни 2022 година (II квартал)

2.7 Информација за состојбите со Болестите на дигестивен систем на подрачјето што го покрива ЈЗУ ЦЈЗ Кочани во 2021 година

Рок на изготвување: јуни 2022 година (II квартал)

2.8 Информација за една вулнерабилна група –ЦЈЗ Кочани “Доенчиња (2021 година)”

Рок на изготвување: септември 2022 година (III квартал)

Спроведување на здравствена едукација

Спроведување на здравствена едукација преку едукативни предавања на целни групи. Здравствено-воспитна активност на ниво на ЈЗУ ЦЈЗ Кочани е со координиран пристап со единиците на локалната самоуправа и насочен кон предучилишни и училишни установи, здравствени установи, претпријатија, здруженија и јавни гласила. Едукативните содржини ќе бидат точно дефинирани во работниот план за место, количина, време и опфатена популација на следните теми:

- Превенција на акутни и хронични незаразни болести
- Исхрана и здравје – здрави училишни оброци и здравствен ризик од неправилна исхрана
- Здравствен бенефит од спроведување на редовна физичка активност
- Активности во периодот на детството, адолесценцијата и раниот адултен период.

Предвидени активности во делот промоција и здравствена едукација во склоп на Националната програма за здравје во 2022

3.1 Број на отпечатен и дистрибуиран промотивен материјал

- 100 брошури за Светски ден за малигни заболувања
- 100 брошури за Светски ден на менталното здравје
- 100 брошури за Светски ден на срцето
- 100 брошури за Светски ден на дијабетесот
- 100 брошури за Светски ден за борба против СИДА
- 100 брошури за Интернационален ден на стари лица
- 100 брошури за Ноември-месец на машкото здравје

Рок на изготвување: квартално

Индикатор: доставена брошура

3.2. Број на поставени инфорамции на web страна

- прв квартал - 5
- втор квартал - 2
- трет квартал - 1
- четврти квартал - 3

3.3 Одбележувања на светски денови или недели (во зависност од состојбата со пандемијата со Covid-19)

- Светски ден на малигни заболувања – I квартал
- Светски ден за борба против туберкулоза – I квартал
- Светски ден на здравјето – II квартал
- Светски ден на борба против пушењето – II квартал
- Светски ден на срцето – III квартал
- Светски ден за борба против дијабетот – IV квартал
- Светски ден на борба против СИДА – IV квартал
- Светски ден на ментално здравје –IV квартал
- Интернационален ден на стари лица –IV квартал
- Рок на изготвување : квартално
- Индикатор: извештај за број на реализирани одбележувања

3.4 Советувалиште за сексуално и репродуктивно здравје

Како дел од активностите согласно Стратегијата за сексуално и репродуктивно здравје на РСМ во рамките на ЈЗУ ЦЈЗ Кочани функционира советувалиштето за сексуално и репродуктивно здравје каде младите и адолесцентите добиваат бесплатни совети, кондоми и орални контрацептивни средства се спроведуваат доброволни ХИВ тестирања.

3.4/1 Советувалиште за одвикнување од пушење

Се спроведуваат активности согласно оваа програма и акциониот план за превенција на штетни ефекти од пушењето.

ЦЕНТАР ЗА ЈАВНО ЗДРАВЈЕ – КУМАНОВО

Одделението за Социјална медицина при Центарот за јавно здравје Куманово кој делува на територијата на Северо-Источниот регион кој ги опфаќа општините: Куманово, Липково, Старо Нагоричане, Крива Паланка, Ранковце и Кратово, во текот на 2022 година ги има реализирано следните програмски задачи и активности кои произлегуваат од Националната годишна Програма за јавно здравје во РСМ за 2022 година.

II. ВО РАМКИТЕ НА СОЦИЈАЛНО-МЕДИЦИНСКАТА ДЕЈНОСТ СЕ ИЗГОТВЕНИ СЛЕДНИТЕ ИНФОРМАЦИИ, ИЗВЕШТАИ И АНАЛИЗИ:

1. Годишен извештај за евалуација на Националната годишна програма за јавно здравје за 2021 година, (јануари, 2022 година);

Годишниот извештај ги сумира активностите на Одделението за социјална медицина при ЦЈЗ Куманово, кои се во согласност со Националната годишна програма за јавно здравје за 2022 година. На почетокот е даден преглед на подготвените документи во вид на анализи, информации и извештаи со кратко резиме на нивната содржина, понатаму следува детален табеларен приказ на податоците за бројот на приборани, обработени и испратени извештаи по дејност, служби и видот на евиденциите. Годишниот извештај ги презентира и активностите на оделот за здравствено воспитание и советувалицата за сексуално и репродуктивно здравје и откажување од пушење според видот и нивниот број.

2. Анализа на искористеноста на болничките капацитети во здравствените установи во 2021 година, (март, 2022 година);

Анализата која се изготвува со годишна динамика дава можност за континуирано следење на обемот на ресурсите и ефикасноста на нивното користење во болничката дејност. Анализата е структурирана во неколку поглавја и надополнета со исцрпен табеларен приказ на податоците и користените индикатори за периодот во 2021 година за Општа болница Куманово, Стационар при Здравствен дом Крива Паланка и Вонболнички Стационарот при Здравствен дом Кратово, кој исклучиво се користи за породувања. Од направената анализа можеше да се види дека бројот на постели е зголемен во однос на минатата година, бројот на лекувани болни и остварени болнички денови е зголемен што се должи на пандемијата со COVID-19. Искористеноста на болничките постели е поголема од претходната година, изнесува 42,5% и е под нивото на оптимална искористеност.

3. Информациска состојбата со болестите на зависност на подрачјето на ЦЈЗ Куманово, (март, 2022 година);

Направена е детална анализа за состојбата со оваа група на заболувања помеѓу населението во регионот на ЦЈЗ Куманово која е претставена преку вовед, социјално медицински аспекти на болестите на зависност, состојбата со дрога кај нас и во светот, превенција и третман, состојба со болестите на зависност, констатации и предлог мерки. Третманот на зависници од опојни дроги се врши на психијатриското одделение при Општа болница Куманово, Центарот за зависности Куманово, нервно одделение во Стационар при Здравствен дом Крива Паланка, во психијатриската амбуланта во Здравствен дом Кратово и двете приватни здравствени установи во Куманово, една психијатриска и една невропсихијатриска. Дел од зависниците се на лекување во специјални психијатриски болници во Скопје. Во Центарот за зависности во Куманово од пред некоја година меѓудругото се спроведува

и метадонска терапија на која се ставени 150 корисници на дрога и се на бесплатен државен програм. Во приватните здравствени установи има дваесетина пациенти на терапија со бупренорфин и тие самостојно се финансираат т.е. не се дел од државната програма за бесплатно лекување. За превенција на овие заболувања неопходна е превенција на сите нивоа, Има потреба од мултисекторска и интересекторска соработка преку заедничко користење на ресурси и спроведување на заеднички активности. Сметаме дека би требало да се превземат мерки во рамки на законски дозволените за да евидентирањето на зависниците од дроги и алкохол биде поажурно и поодговорно за да имаме реален увид во бројот на зависници затоа што бројките со кои располагаме ни приближно не соодветствуваат со вистинската состојба на теренот.

4. Збирен извештај за вработен кадар во здравствените установи на подрачјето што го покрива Центарот за јавно здравје Куманово за 2021 година, (јуни, 2022 година);

Според Извештајот за организационата структура и кадарот во областа на здравството (образец 3-00-60), состојба на 31/12/2021 година, спроведен е систематски попис на севкупниот кадар во здравствените установи на територијата на Центарот за јавно здравје Куманово, кои доставиле Извештај за кадар. Материјалот е доставен до Институт за јавно здравје на Р.С.Македонија, во форма на предвидените табели на Извештајот, според мрежата на здравствените установи по општини, одделно. Според извештајот, на подрачјето на ЦЈЗ Куманово има 198 општи лекари, 170 лекари специјалисти, 126 стоматолози, 87 фармацевти, 138 здравствени работници со високо образование, 860 со средно образование и 6 со ниже образование. Вработени се и 54 здравствени соработници и 418 вработен, немедицински кадар.

5. Анализа на болничкиот морбидитет на подрачјето што го покрива Центарот за јавно здравје Куманово, за 2021 година, (јуни, 2022 година);

Анализата која се изготвува со годишна динамика дава можност за сукцесивно следење на болничкиот морбидитет во регионот на ЦЈЗ Куманово. Детално преку одбрани индикатори е разработен морбидитетот регистриран во болничките установи на секундарно ниво, за населението во Северо-Источниот регион, и стапката на специфичниот морбидитет на хоспитализираните болни. Направената анализа на болничкиот морбидитет на населението на подрачјето што го покрива Центарот за јавно здравје Куманово, покажува дека се зголемува бројот на лекувани во болничката дејност и бројот на остварени болнички денови како резултат на пандемијата со COVID-19. Просечно траење на лекување во однос на минатата година исто така е зголемено и тоа од 5,6 на 6,0 болнички денови. Највисока стапка на хоспитализација на ниво на регион се одредени инфективни и паразитарни болести, на второ место се болести на респираторен систем, болести на дигестивниот систем се на трето место. На прво место по просечно траење на лекување, оваа година се болести на крвта и крвотворните органи и одредени заболувања што го зафаќаат имуниот механизам.

6. Анализа на амбулантно-поликлинички морбидитет на подрачјето што го покрива Центар за јавно здравје Куманово, за 2021 година, (јули, 2022 година);

Анализата е илустрирана со табели и дијаграми. Содржината која преку одбрани показатели ја отсликува состојбата со морбидитетот во амбулантно-поликлиничката дејност во примарната здравствена заштита на населението се однесува на периодот во 2021 година. Направената анализа на амбулантно-поликлиничкиот морбидитет за подрачјето што го покрива Центарот за јавно здравје Куманово, јасно ја покажува: доминацијата на заболувањата на циркулаторниот систем кај општата популација; доминацијата на болести на респираторниот систем кај децата и училишните деца и младина; најголема застапеност на болести на генитоуринарниот систем, кај жените. Во однос на застапеноста на поединечни заболувања во специфичниот амбулантно-поликлинички морбидитет, најголема посетеност на ординациите во 2021 година била поради: есенцијална хипертензија во дејноста на општа медицина; акутен фарингит и тонзилит во дејноста за здравствена заштита на училишни деца и во дејноста за здравствена заштита на деца; воспалителна болест на цервикс на утерус во дејноста за здравствена заштита на жени; болести на пулпата и периапикалните ткива во дејноста здравствена заштита на устата и забите. Доминантните заболувања кои се јавуваат помеѓу нашата популација, во најголема мерка можат да се превенираат, доколку примениме соодветни мерки на индивидуално и општествено ниво.

7. Збирен извештај за вработен кадар во здравствените установи на подрачјето што го покрива Центарот за јавно здравје Куманово за прво полугодие 2022 година, (септември, 2022 година);

Според Извештајот за организационата структура и кадарот во областа на здравството (образец 3-00-60), состојба на 30/06/2022 година, спроведен е систематски попис на севкупниот кадар во здравствените установи на територијата на Центарот за јавно здравје Куманово, кои доставиле Извештај за кадар. Материјалот е доставен до Институт за јавно здравје на РС.Македонија, во форма на предвидените табели на Извештајот, според мрежата на здравствените установи по општини, одделно. Според извештајот, на подрачјето на ЦЈЗ Куманово има 204 општи лекари, 175 лекари специјалисти, 125 стоматолози, 93 фармацевти, 145 здравствени работници со високо образование, 853 со средно образование и 5 со ниже образование. Вработени се и 48 здравствени соработници и 409 вработени, немедицински кадар.

8. Извештај за здравјето на населението на подрачјето што го покрива Центар за јавно здравје Куманово во 2021 година, (октомври, 2022 година);

Извештајот за здравјето на населението има за цел да даде приказ на развиеноста на здравствените служби, извршената работа во здравствените установи како и здравствената состојба на населението на подрачјето на ЦЈЗ Куманово следена преку одредени индикатори, за 2021-та година. За целосно

изготвување на Извештајот користени се податоци од демографска статистика кои потекнуваат од официјалните документи на Државниот Завод за статистика на РСМ. Податоците за здравствената состојба потекнуваат од извештаите за организациона структура, кадар, извршена работа и морбидитет кои здравствените установи ги доставија до нашиот ЦЈЗ за извештајниот период. Податоците се дадени по дејности. Стапките на наталитет во регионот се најниски во Крива Паланка, а највисоки во Липково, каде е и најмалата стапка на морталитет. Највисока стапка на морталитет е во Старо Нагоричане. Во однос на 2020 година стапката на природен прираст е намален во сите општини на подрачјето на ЦЈЗ Куманово. Природниот прираст единствено во општина Липково е со позитивен предзнак. Стапката на доенечка смртност, во 2021 година во Куманово изнесува 4,0%, во Липково изнесува 4,7%. Во општините Старо Нагоричане, Крива Паланка и Ранковце во 2021 година нема починати доенчиња, додека во 2020 година починало по едно доенче. Во Кратово починало едно доенче.

На подрачјето на општина Куманово здравствена заштита на населението пружаат Здравствен дом Куманово, Општа болница Куманово, Здравствен дом Липково, Центар за јавно здравје Куманово и 183 приватни здравствени установи од град и 26 од село, од кои 11 општи ординации, една стоматолошка ординација и 3 аптеки во Липково, како и една општа ординација во Старо Нагоричане. Делот од превентивната здравствена заштита во најголем дел го вршат јавните здравствени установи. Мал дел од систематските прегледи на доенчиња и бремени жени го вршат и приватните здравствени установи. Примарна здравствена заштита на граѓаните им пружаат 205 здравствени единици во град и 27 на село. Во делот на специјалистичко-консултативна здравствена заштита работат 25 амбуланти во јавниот сектор и 21 во приватниот. На граѓаните на регионот за стационарно лекување на располагање им се 12 одделенија со 328 постели во Општа болница Куманово. На населението во Крива Паланка здравствена заштита му пружаат Здравствен дом Крива Паланка, ПЕ на ЦЈЗ Куманово и 22 приватни здравствени установи во град и 3 во село. Мрежата на здравствени установи во примарна здравствена заштита ја сочинуваат 29 здравствени единици во град и 3 во село. Секундарна здравствена заштита пружаат 12 специјалистичко-консултативни амбуланти и 4 одделенија со 24 постели. Во Кратово, здравствена заштита на населението му пружаат Здравствен дом Кратово, ПЕ на ЦЈЗ Куманово, 13 ПЗУ во град и една во село. Работат и 5 специјалистичко-консултативни амбуланти и вонболнички стационар со 8 постели кој се користи исклучиво за некомплицувани породувања.

Во Куманово се бележи намалување на посети од патронажните служби на доенчиња, деца над двегодишна возраст, бремени жени и кај останати лица. Во 2021 година се извршени систематските прегледи на ученици во основно и во средно образование. Најчести причини за посета кај лекар меѓу возрасната популација се однесуваат на циркулаторни заболувања, а кај деца и училишни деца и младина, болести на респираторен систем. Трите најчести причини за прием во болница се поврзани со болести на респираторен систем, а потоа болести на циркулаторен систем. Најголем процент од пријавите за заразни заболувања во 2021 година биле од подрачјето на Куманово, а најмалку од Крива Паланка. Најголем е бројот на пријави за COVID-19, грип, следат салмонелози и големи сипаници. Најчеста причина за смрт како и во претходните години се кардиоваскуларните болест, следат неоплазми.

9. Информација: Здравјето на училишните деца за време на пандемијата со КОВИД-19, на подрачјето на ЦЈЗ Куманово (ноември, 2022 година):

Информацијата за здравјето на училишните деца за време на пандемијата со КОВИД-19, покажува параметри без значајни отстапувања. Во амбулантно-поликлиничкиот морбидитет доминираат болестите на горнореспираторниот тракт, а во болничкиот повреди, труења со храна и долнореспираторни болести. Состојбата на подрачјето на ЦЈЗ Куманово не се разликува од онаа на ниво на целата држава. За да се согледа влијанието на КОВИД-19 врз здравствената состојба на училишни деца треба да се подржат истражувања кои подобро ќе го проценат тоа влијание. Да се зголеми респираторната хигиена, хигиената на раце, поддршка за зачувување на менталното здравје, превенција на ризично однесување и стимулирање на позитивен развој кај децата. Ќе биде потребно подолг временски период да се следи здравствената состојба на училишните деца за да се согледаат здравствените проблеми кои пандемијата со КОВИД-19 директно и индиректно ги предизвика.

Во текот на 2022 година на барање на ЈЗУ Институт за јавно здравје, надвор од Програмата изготвени се следните извештаи:

1. Здравствени индикатори за 2021 година;
 1. Стапка на аутопсија(процент) на умрени во болница
Индикатор бр.310703
 2. Стапка на аутопсија(процент) на сите умрени
Индикатор бр.310704
 3. Стапка(процент) на хируршки инфицирани рани, сите операции
Индикатор бр.310701
 4. Број на абортуси, на сите возрасти
Индикатор бр.285500
 5. Број на абортуси, на возраст помала од 20 години
Индикатор бр.285501
 6. Број на абортуси, на возраст од 35+ год.
Индикатор бр.285502
 7. Број на сите живородени од мајки на возраст помала од 20 години
Индикатор бр.285601
 8. Број на сите живородени од мајки на возраст од 35+ години
Индикатор бр.285602

9. Број на Царски резови

Индикатор бр.085401

10. Процент на живородени со родилна тежина од 2500 гр. или повеќе

Индикатор бр.160401

11. Број на родени со конгенитални аномалии

Индикатор бр.045800

12. Процент на доенчиња доени до 3 месечна возраст

Индикатор бр.160601

13. Процент на доенчиња доени до 6 месечна возраст

Индикатор бр.160602

14. Вкупен број на хируршки процедури извршени на болнички пациенти за една година

Индикатор бр.992982

2. Неспецифични респираторни болести кај предшколски и школски деца (инфлуенца и пневмонија).
3. Ментални заболувања на подрачјето на ЦЈЗ Куманово, за 2020 година

Во согласност со Програмата за рана детекција на малигни заболувања во Република Македонија во текот на 2022 година се следеше состојбата со извршени ПАП тестови за рано откривање рак на грло на матка.

Изготвен е и Извештај за ментални заболувања кај населението на подрачјето на ЦЈЗ Куманово.

II. ВО ДЕЛОТ НА СОЦИЈАЛНА МЕДИЦИНА, ЗДРАВСТВЕНА СТАТИСТИКА И ИНФОРМАТИКА СЕ:

прибрани, контролирани (со логичка и математичка контрола), внесени во соодветни компјутерски и апликативни програми, повторно контролирани во облик на излезни извештаи и на тој начин обработени збирни и индивидуални здравствено-статистички извештаи кои се однесуваат на кадарот, обемот на извршената работа и утврдениот морбидитет во амбулантно-поликлиничката и регистрираниот морбидитет и морталитет во болничката дејност во број прикажан подолу, специфицирано според дејноста и службите, во табеларен преглед. (Таб.1,2,3,4)

Табела 1 (1,2)

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ	Број на вкупно доставени збирни извештаи од ЗУ во ЦЈЗ во 2022 година со извршен внес на податоците во соодветни апликативни софтверски програми
Извештај на службата за општа медицина образец (3-01-60)	1652
Извештај на специјалистичките служби образец (3-01s-60)	216
Извештај на службата за медицина на труд (образец 3-02-60)	8
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец 3-03-60)	1592
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младиња (образец 3-04-60)	1528
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец 3-05-60)	240
Извештај за работата на службата за градни болести и туберкулоза (образец 3-06-60)	0
Извештај на службата за кожно венерични болести (образец 3-07-60)	16
Извештај на службата за рехабилитација (образец 3-08-60)	32
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец 3-09-60)	3600
Извештај на службата за трансфузија (образец 3-10-60)	8
Извештај за здравствено просветување (образец 3-13-60)	20
Извештај за лаборатории (образец 3-14-60)	72
Извештај за здравствена исправност на храна и предмети за општа употреба (образец 3-15-60)	8
Извештај на службата за поливалентна патронажа (образец 3-17-60)	24
Извештај на службата за болничко - стационарно лекување (образец 3-21-60)	16
Извештај за организационата структура и кадарот во областа на здравството (образец 3-00-60)	558
Извештај за несреќи на работа (образец ИПС)	
ВКУПНО	9590

Табела 2 (4.1)

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ ЗА КАДАР И ПОСЕТИ	Број на вкупно изготвени збирни извештаи за кадар и посети во ЦЈЗ во 2022 година
Извештај на службата за општа медицина образец (3-01-60)	808
Извештај на специјалистичките служби образец (3-01s-60)	216
Извештај на службата за медицина на труд (образец 3-02-60)	8
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец 3-03-60)	800
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младина (образец 3-04-60)	768
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец 3-05-60)	120
Извештај за работата на службата за градни болести и туберкулоза (образец 3-06-60)	0
Извештај на службата за кожно венерични болести (образец 3-07-60)	16
Извештај на службата за рехабилитација (образец 3-08-60)	32
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец 3-09-60)	1800
Извештај на службата за трансфузија (образец 3-10-60)	8
Извештај за здравствено просветување (образец 3-13-60)	20
Извештај за лаборатории (образец 3-14-60)	72
Извештај за здравствена исправност на храна и предмети за општа употреба (образец 3-15-60)	8
Извештај на службата за поливалентна патронажа (образец 3-17-60)	24
Извештај на службата за болничко - стационарно лекување (образец 3-21-60)	16
Извештај за организационата структура и кадарот во областа на здравството (образец 3-00-60)	558
Извештај за несреќи на работа (образец ИПС)	
ВКУПНО	5274

Табела 3 (5.4)

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ ЗА УТВРДЕНИ ЗАБОЛУВАЊА И СОСТОЈБИ	Број на вкупно доставени збирни извештаи за утврдени заболувања и состојби од ЦЈЗ во ИЈЗ во 2022 година
Извештај на службата за општа медицина образец (3-01-60)	800
Извештај на службата за медицина на труд (образец 3-02-60)	0
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец 3-03-60)	800
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младина (образец 3-04-60)	768
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец 3-05-60)	120
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец 3-09-60)	1800
ВКУПНО	4288

Табела 4 (6.2)

Ред. бр.	ИНДИВИДУАЛНИ ЕВИДЕНЦИИ	Број на доставени индивидуални евиденции од ЗУ во ЦЈЗ со податоци за тековната година во 2022 година
1	Пријава на малигна неоплазма - обр.бр.3-35-86	323
2	Индивидуален извештај за шеќерна болест - обр.бр.МЗС - 02	6734
3	Индивидуален извештај за исхемична болест на срцето - обр.бр.МЗС - 03	609
4	Индивидуален извештај за бубрежна инсуфициенција - обр. бр. МЗС - 04	121
5	Индивидуален извештај за психози обр. бр. МЗС - 05	354
6	Индивидуален извештај за алкохолизам и други зависности - обр. бр.МЗС - 06	25
7	Пријава на професионална болест и на лице заболено или оштетено од професионална болест обр.бр. МЗС 3-36-86	0
8	Индивидуален извештај за ревматска трска обр. бр. МЗС - 08	0
9	Индивидуален извештај за интоксикација обр.бр. МЗС - 09	2
10	Индивидуален извештај за сообраќајна траума - обр.бр. МЗС-10	28
		0
11	Пријава за несреќа на работа (обр.ЕТ-8)	0
12	Извештај за стационарно лекувано лице	5999
13	Пријава за породување	848
14	Пријава за абортус	162
	ВКУПНО	15205

III. ВО РАМКИТЕ НА ДЕЛОТ ОД СОЦИЈАЛНА МЕДИЦИНА, ПРОМОЦИЈА НА ЗДРАВЈЕ СЕ РЕАЛИЗИРАНИ АКТИВНОСТИ ШТО ПОКРИВААТ ЗДРАВСТВЕНА ЕДУКАЦИЈА И ПРОМОЦИЈА НА ЗДРАВЈЕ И ТОА:

Координирана здравствено-воспитна активност насочена кон целни групи на територијата на Центарот е реализирана на терен преку:

1. Одржани се 2 едукативни предавања во средни училишта на тема «Контрацепција» и «Зголемена телесна тежина и дијабетес».
2. Одржани се 2 предавања на возрасната популација на тема «Рак на дебелото црево», 1 предавање на тема «Физичка активност и дијабет», 1 предавање на тема «Рани и доцни компликации на шеќерната болест».
3. Одбележани се соодветни светски денови/недели:
 - 4-ти Февруари – Светски ден за борба против ракот,
 - 20-ти Март – Светски ден на орално здравје,
 - 24-ти Март, Светски ден за борба против туберкулоза,
 - Месецот Март – месец на борба против рак на дебело црево,
 - 7-ми Април – Светски ден на здравјето,
 - 5-ти Мај – Светски ден на хигиена на рацете,
 - 10-ти Мај – Светски ден на физичка активност,
 - 12-ти Мај – Меѓународен ден на сестринство,
 - 15-ти Мај – Светски ден на семејството,
 - 31 Мај, Светски ден на борба против пушењето,
 - 14-ти Јуни, Светски ден на крводарителство,
 - 25-ти Јуни, Светски ден за борба против дрогите
 - Светска недела на доење – прва недела во Август,
 - 26-ти Септември – Светски ден на контрацепцијата
 - 29-ти Септември – Светски ден на срцето,
 - Први Октомври – Меѓународен ден на стари лица,
 - 10-ти Октомври – Светски ден на ментално здравје,
 - 20-ти Октомври – Светски ден против остеопорозата,
 - 14 Ноември, Светски ден на дијабетот,
 - 20-ти Ноември – Светски ден на детето,
 - 3-ти Декември – Светски ден на лицата со посебни потреби,

Координирана здравствено-воспитна активност насочена кон целни групи, реализирана во објектот на Центарот, во двете советувајќишта:

Во Советувалиштето за сексуално и репродуктивно здравје и Советувалиштето за откажување од пушење, нема извршени советувања во 2022 година.

Табела бр.6

Советувалишта во склоп на ЦЈЗ - Охрид	Број на советувани луѓе
Советувалиште за сексуално и репродуктивно здравје	0
Советувалиште за откажување од пушење	0

ЦЕНТАР ЗА ЈАВНО ЗДРАВЈЕ - ОХРИД

Одделението за социјална медицина при Центарот за јавно здравје Охрид, на територијата на охридскиот регион, кој ги опфаќа подрачјето на Охрид и Дебрца, подрачјето на Струга и Вевчани и Дебар и Центар Жупа, во текот на 2022 година, ги има реализирано следните програмски задачи и активности кои произлегуваат од Националната годишна програма за јавно здравје во РМ за 2022 година:

I. О РАМКИТЕ НА СОЦИЈАЛНО-МЕДИЦИНСКАТА ДЕЈНОСТ СЕ ИЗГОТВЕНИ СЛЕДНИТЕ ИНФОРМАЦИИ, ИЗВЕШТАИ И АНАЛИЗИ:

Социјално-медицинска дејност и промоција на здравје	
Изработка на програмски задачи и промоција на здравје	Количина
Програмски задачи	
1.1 Годишен извештај за реализација на Национална програма за јавно здравје во РСМ за 2021 година по сите превентивни дејности за ЦЈЗ	1
1.2 План за работа на Центарот за јавно здравје во 2022	1
1.3 Информација за болест или состојба во зависност од актуелноста во регионот во 2021, Состојба со КВБ во регионот	1
1.4 Збирен извештај за вработен кадар во здравствените установи во 2021	1
1.5 Анализа за искористеноста на болничките капацитети за 2021 година	1
1.6 Анализа за болничкиот морбидитет и морталитет за 2021 година	1
1.7 Анализа за амбулантно-поликлинички морбидитет и морталитет за 2021 година	1
1.8 Информација за здравствена состојба и здравствена заштита на една вулнерабилна група во регионот во 2021	1
1.9 Извештај за здравјето на населението на подрачјето што го покрива ЦЈЗ во 2021 година	1
Промоција на здравје	
2. Број и вид на одбележани соодветни светски денови, недели, месец, и сл.	8
3. Број на одржани едукативни предавања за општа популација	1
4. Одржани едукативни предавања во основни и средни училишта	165
5. Дистрибуиран пропаганден материјал и дневница за дистрибутери	1
6. Број на поставени информации на интернет страница на квартално ниво	9
7. Активности на советувашиште за откажување од пушење и советувашиште за сексуално и репродуктивно здравје	22
8.1. Број на советувани лица во советувашиште за откажување од пушење	9
8.2. Број на советувани лица во советувашиште за сексуално и репродуктивно здравје	13
9. Подготовка и печатење на едукативен материјал	0

1. Годишен извештај за евалуација на Националната годишна програма за јавно здравје за 2021 година, (јануари, 2022 година);

Годишниот извештај ги сумира активностите на Одделението за социјална медицина при ЦЈЗ Охрид, кои се во согласност со Националната годишна програма за јавно здравје за 2022 година. На почетокот е даден преглед на подготвените документи во вид на анализи, информации и извештаи со кратко резиме на нивната содржина, понатаму следува детален табеларен приказ на податоците за бројот на прибрани, обработени и испратени извештаи по дејност, служби и видот на евиденциите. Годишниот извештај ги презентира и активностите на оделот за здравствено воспитание и советувањата за сексуално и репродуктивно здравје и откажување од пушење според видот и нивниот број.

2. План за работа на Центарот за јавно здравје во 2022 година

Во рамките на Одделението за социјална медицина се планираат, програмираат и евалуираат здравствено-воспитни активности со населението на подрачјето на ЦЈЗ со координиран пристап со единиците на локалната самоуправа. Поради сеуште актуелната пандемија со COVID-19, овие активности беше планирано да се спроведуваат преку онлајн предавања и објавување на едукативни содржини на веб страната на Центарот за јавно здравје.

По извршена логичка и математичка контрола и компјутерски внес на добиените извештаи за кадар и работа од сите здравствени установи во регионот (јавни и приватни, болнички и амбулантно-поликлинички), и извештаи за утврдени заболувања и состојби во амбулантно-поликлиничката дејност, извештаите за стационарно лекувано лице и индивидуалните евиденции (пријави) за хронични незаразни заболувања, во тек на 2022 година, Одделението за социјална медицина ќе ги изготви следните извештаи, анализи и информации:

- Збирен извештај за вработен кадар во здравствените установи на подрачјето што го покрива Центарот за јавно здравје Охрид за 2021 година;
- Информација за состојбата со кардиоваскуларни заболувања на подрачјето на ЦЈЗ Охрид, за 2021 година;
- Анализа на искористеноста на болничките капацитети во здравствените установи во 2021 година;
- Анализа на болничкиот морбидитет на подрачјето што го покрива Центарот за јавно здравје Охрид, за 2021 година;
- Информација за здравствената состојба на училишни деца и младина за 2021 година;
- Анализа на амбулантно-поликлинички морбидитет на подрачјето што го покрива Центар за јавно здравје Охрид, за 2021 година,
- Извештај за здравјето на населението на подрачјето што го покрива Центар за јавно здравје Охрид во 2021 година.

Во ЦЈЗ ќе се прибираат и обработуваат збирни и индивидуални извештаи доставени од здравствените установи до Одделението за социјална медицина, ќе се спроведе софтверска обработка на податоците според утврдените апликативни програми.

3. Збирен извештај за вработен кадар во здравствените установи на подрачјето што го покрива Центарот за јавно здравје Охрид за 2021 година, (март, 2022 година);

Според Извештајот за организационата структура и кадарот во областа на здравството (образец 3-00-60), состојба на 31/12/2021 година, спроведен е систематски попис на севкупниот кадар во здравствените установи на територијата на Центарот за јавно здравје Охрид, кои доставиле Извештај за кадар. Материјалот напишан на 36 страници, е доставен до Институт за јавно здравје на Р.С.Македонија, во форма на предвидените табели на Извештајот, според мрежата на здравствените установи по општини, одделно. Според извештајот, покриеноста на населението по дејности со здравствени работници на ниво на регион е следна: Општа медицина на 1 лекар 1722 жители; предучилишни деца на 1 лекар 1689 деца*; училишни деца на 1 лекар 7218 училишни деца*; жени на 1 лекар 5839 жени; стоматолошка дејност на 1 стоматолог 1516 жители; фармацевтска дејност на 1 фармацевт 1579 жители; поливалентна патронажа на 1 патронажна сестра 6316 жители. *Децата и училишните деца здравствена заштита добиваат во сите амбуланти по општа медицина, а обезбеденоста овде е пресметана на лекарите во советувалиштата во Здравствените домови.

4. Информација за состојбата со кардиоваскуларни заболувања на подрачјето на ЦЈЗ Охрид за 2021 година, (март, 2022 година);

Направена е детална анализа за состојбата со оваа група на заболувања помеѓу населението во регионот на ЦЈЗ Охрид која е претставена преку вовед, резултати и заклучни согледувања, на Информација од 22 страници. На крај се дадени и соодветни препораки за намалување на инциденцата и преваленцата од оваа група на заболувања. Според направената анализа, како и претходните години, водечката позиција на регистрираните КВБ во примарната здравствена заштита и во болничките установи укажува дека голем дел од здравствените ресурси се ангажирани за нивно дијагностицирање, лекување и рехабилитација. Голема е загубата на заедницата и поединецот заради појавата на заболени во помладите возрасни групи на работноспособното население. Скапите здравствени услуги, изгубените работни денови како резултат од привремена или трајна неспособност за работа, огромната загуба заради прерана, ненадејна смрт, се причини за преземање на ефективни интервенции за превенција и контрола на овие болести. Препораките од анализата накратко упатуваат на тоа дека ефективни интервенции за превенција и контрола на КВБ кои се спроводливи и во услови на низок ресурс можат да бидат на ниво на општата популација и на индивидуално ниво, а се препорачува нивна комбинирана употреба за ефективно намалување на оптовареноста од КВБ.

5. Анализа на искористеноста на болничките капацитети во здравствените установи во 2021 година, (мај, 2022 година);

Анализата која се изготвува со годишна динамика дава можност за континуирано следење на обемот на ресурсите и ефикасноста на нивното користење во болничката дејност. Анализата е структурирана во неколку поглавја и надолнетата со исцрпен табеларен приказ на податоците и користените индикатори за периодот во 2021 година, за трите Општи болници, и трите Специјални болници на територијата на регионот, на 13 страници. На регионално ниво искористеноста на болничките постели е поголема од претходните година, изнесува 56,5% и е под нивото на оптимална искористеност. По подрачја, болничките установи на Струшкото подрачје се најмногу искористени, а најмалку установите на Дебарското подрачје. По болнички установи, искористеноста на болничките капацитети е најголема во Општата болница Струга, а најмала на Општата болница во Дебар, која е особено впечатлива со постојаното намалување.

6. Анализа на болничкиот морбидитет на подрачјето што го покрива Центарот за јавно здравје Охрид, за 2021 година, (јуни, 2022 година);

Анализата која се изготвува со годишна динамика дава можност за сукцесивно следење на болничкиот морбидитет во регионот на ЦЈЗ Охрид. Детално преку одбрани индикатори е разработен морбидитетот регистриран во болничките установи на секундарно ниво, за населението во охридскиот регион, и стапката на специфичниот морбидитет на хоспитализираните болни, опишано на 27 страници. Направената анализа на болничкиот морбидитет на населението на подрачјето што го покрива Центарот за јавно здравје, Охрид, покажува дека се зголемува бројот на лекувани во болничката дејност и бројот на остварени болнички денови како и просечно траење на лекување во однос на минатата година. Највисока стапка на хоспитализација на ниво на регион е од фактори што влијаат на здравствената состојба и контакт со здравствените служби (во оваа група е Z11 под која се примени, лекувани и испишани голем дел од пациентите лекувани поради КОВИД 19), на второ место се болести на кардиоваскуларен систем. На прво место по просечно траење на лекување, на регионално ниво, оваа година како и претходната, се болести на генитоуринарниот систем. Одредени инфективни и паразитарни заболувања, како резултат на КОВИД-19 се на прво место, во регионот, како причина за болнички морталитет.

7. Информација за здравствената состојба на училишни деца за 2021 година, (септември, 2022 година);

Повеќеаспектна информација за училишните деца и младина како посебно вулнерабилна група, на 22 страници. Се работи за информација која дава сеопфатен поглед на децата од 6 -7 годишна возраст до 18-19, односно 24 години за студенти. Преку анализата на карактеристиките на оваа возрастна група, понатаму одделно превентивната и куративната здравствена заштита, достапна на територијата на охридскиот регион, дојдено е до заклучните согледувања и препораки за унапредување на здравјето

и здравствената состојба на оваа исклучително важна вулнерабилна група во нашиот регион кои покажуваат дека здравствена заштита на училишни деца на подрачјето на целиот регион пружаат сите здравствени установи, додека посебни тимови има само за превентивна здравствена заштита на оваа популациона група. При систематските прегледи регистрирани се значителен број на ученици во средно образование со лоша ухранетост на телото и деформации на рбетен столб. Опфатот со имунизација на оваа вулнерабилна група во регионот бил 79%. Во специфичниот морбидитет на училишни деца и младина, како и кај предучилишни деца, доминираат болести на респираторен систем, на прво место, поединечно по заболувања е акутен фарингит и акутен тонзилит.

8. Анализа на амбулантно-поликлинички морбидитет на подрачјето што го покрива Центар за јавно здравје Охрид, за 2021 година, (октомври, 2022 година);

Анализата е илустрирана со табели и дијаграми на 27 страници. Содржината која преку одбрани показатели ја отсликува состојбата со морбидитетот во амбулантно-поликлиничката дејност во примарната здравствена заштита на населението се однесува на периодот во 2021 година. Направената анализа на амбулантно-поликлиничкиот морбидитет за подрачјето што го покрива Центарот за јавно здравје Охрид, јасно ја покажува: доминацијата на заболувањата на циркулаторниот систем кај општата популација; доминацијата на болести на респираторниот систем кај децата и училишните деца и младина; најголема застапеност на болести на генитоуринарниот систем, кај жените. Во однос на застапеноста на поединечни заболувања во специфичниот амбулантно-поликлинички морбидитет, најголема посетеност на ординациите во 2021 година била поради: есенцијална хипертензија во дејноста на општа медицина; акутен фарингит и тонзилит во дејноста за здравствена заштита на училишни деца и во дејноста за здравствена заштита на деца; други воспаленија на вагина и вулва, во дејноста за здравствена заштита на жени; дентален кариес во дејноста здравствена заштита на устата и забите. Дадените препораки во анализата, произлегуваат од фактот дека доминантните заболувања кои се јавуваат помеѓу нашата популација, во најголема мерка можат да се превенираат, доколку примениме соодветни мерки на индивидуално и општествено ниво.

9. Извештај за здравјето на населението на подрачјето што го покрива Центар за јавно здравје Охрид во 2021 година, (ноември, 2022 година);

Извештајот за здравјето на населението е испишан на 43 страни, во неколку поглавја и илустриран со повеќе табели и графикони. Содржината е ориентирана детално на демографските прилики, здравјето илустрирано преку одбрани индикатори и здравствените служби, нивните капацитети и обемот на извршена работа. Завршува со заклучоци во кои преку одбрани здравствени индикатори е сумирана многуаспектната слика за здравјето на населението во Регионот во 2021 година. Стапките на наталитет и морталитет во регионот се најниски во Дебар, стапката на наталитет највисока во Струга, морталитет во Охрид. Природниот прираст бележи намалување во цел регион, и секаде е негативен. Стапката на доенечка смртност, во текот на 2021 година бележи намалување во однос на претходната

година. Највисока доенечка смртност има на Дебарското подрачје, а најниска на Струшкото подрачје. Процентуалната застапеност на лекарите и фармацевтите во групата на здравствени работници со високо образование се намалува, а бројот на стоматолози се зголемува. Се бележи намалување на стапката на сите посети од патронажните служби. При систематските прегледи регистрирани се значителен број на ученици во средно образование со лоша ухранетост на телото. И деформациите на рбетниот столб се нешто позастапени кај учениците во средните училишта, од кои најголем процент се сколиоза. Опфатот со имунизација на оваа вулнерабилна група бил најголем на Струшкото, а најмал на Дебарското подрачје. Најчести причини за посета кај лекар меѓу возрасната популација се однесуваат на циркулаторни заболувања, а кај деца и училишни деца и младина, болести на респираторен систем. Во специфичниот морбидитет на жени, најзастапени се болести на генитоуринарен систем. Трите најчести причини за прием во болница се поврзани со фактори кои влијаат на здравствената состојба и контакт со здравствени служби, болести на циркулаторен систем, а потоа болести на респираторен систем. Најголем процент од пријавите за заразни заболувања во 2021 година биле од подрачјето на Охрид, а најмалку од Дебарското подрачје. 99,3% од пријавите биле за носителство на КОВИД 19.

Координирана здравствено-воспитна активност насочена кон целни групи на територијата на Центарот е реализирана на терен преку:

- Одржани се 165 едукативни предавања во 18 основни училишта (со подрачни) и 6 средни за лична хигиена, правилна исхрана, физичка активност, насилство, контрацепција, штетна употреба на тутун и алкохол, преку е – образовната платформа.
- Одбележани се соодветни светски денови/недели:
 - Месец на свесност против рак на грло на матка
 - Месец на борба против рак на дебело црево
 - Светски ден на орално здравје
 - Светски ден на здравјето
 - Светски ден без тутун
 - Светски ден на срцето;
 - Месец на борба против рак на дојка
 - Светски ден на дијабет.

Координирана здравствено-воспитна активност насочена кон целни групи, реализирана во објектот на Центарот, во двете советувалишта: Советувалиштето за сексуално и репродуктивно здравје и Советувалиштето за откажување од пушење, е прикажана табеларно.

Во текот на минатата година на локалните медиуми беа реализирани медиумски настапи/прилози на тема:

- Состојба со шеќерна болест во последните 4 години во регионот (јануари);
- Препораки за превенција на дијабет по повод Светски ден на дијабет (ноември).

Во текот на 2021 година на барање на ЈЗУ Институт за јавно здравје, надвор од Програмата изготвени се следните извештаи:

- Здравствени индикатори за 2021 година;

Во согласност со Програмата за рана детекција на малигни заболувања во Република Македонија во текот на 2021 година се следеше состојбата и се доставуваа квартални извештаи со испратени покани, извршени ПАП тестови за рано откривање рак на грло на матка и добиени резултати од истите.

II. ВО ДЕЛОТ НА СОЦИЈАЛНА МЕДИЦИНА, ЗДРАВСТВЕНА СТАТИСТИКА И ИНФОРМАТИКА СЕ:

прибрани, контролирани (со логичка и математичка контрола), внесени во соодветни компјутерски и апликативни програми, повторно контролирани во облик на излезни извештаи и на тој начин обработени збирни и индивидуални здравствено-статистички извештаи кои се однесуваат на кадарот, обемот на извршената работа и утврдениот морбидитет во амбулантно-поликлиничката и регистрираниот морбидитет и морталитет во болничката дејност во број прикажан подолу, специфицирано според дејноста и службите, во табеларен преглед.

Здравствена статистика	
Број на збирни извештаи по тромесечие 2022 (Прибирање и вршење логичка и математичка контрола на податоци, компјутерски внес од збирни извештаи по тромесечие 2022)	4133
Број на обработени пријави за ХНБ	4746
Прибирање и вршење логичка и математичка контрола на податоци, компјутерски внес и обработка на податоци за збирни извештаи за кадар и посети за трето тромесечие 2022	460
Број на изготвени збирни извештаи за кадар и посети и утврдени заболувања за второ полугодие 2021	535
Изготвување на полугодишни извештаи за кадар и посети и утврдени заболувања за прво полугодие 2022	778
Број на прибрани годишни збирни извештаи за кадар и здравствени установи за 2020 со логичка и математичка контрола на податоци, компјутерски внес и обработка на податоци	283
Број на прибрани индивидуални евиденции за декември 2021 и јануари – ноември 2022 со математичка и логичка контрола, компјутерски внес на податоци	28143
Број на стручно-методолошки увиди во здравствени установи и анкетни истражувања кои се однесуваат на квалитет на ЗЗ и задоволство на здравствени работници и пациенти	8

Детален приказ на извештаи од Здравствена статистика за 2022 година

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ	Број на вкупно доставени збирни извештаи од ЗУ во ЦЈЗ во 2022 Година
Извештај на службата за општа медицина образец (З-01-60)	884
Извештај на специјалистичките служби образец (З-01s-60)	118
Извештај на службата за медицина на труд (образец З-02-60)	16
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец З-03-60)	552
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младина (образец З-04-60)	488
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец З-05-60)	176
Извештај за работата на службата за градни болести и туберкулоза (образец З-06-60)	
Извештај на службата за кожно венерични болести (образец З-07-60)	
Извештај на службата за рехабилитација (образец З-08-60)	20
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец З-09-60)	1470
Извештај на службата за трансфузија (образец З-10-60)	8
Извештај за здравствено просветување (образец З-13-60)	
Извештај за лаборатории (образец З-14-60)	48
Извештај за здравствена исправност на храна и предмети за општа употреба (образец З-15-60)	4
Извештај на службата за поливалентна патронажа (образец З-17-60)	24
Извештај на службата за болничко – стационарно лекување (образец З-21-60)	44
Извештај за организационата структура и кадарот во областа на здравството (образец З-00-60)	283
Извештај за несреќи на работа (образец ИПС)	
ВКУПНО	4129

Табела 1

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ	Број на вкупно доставени збирни извештаи од ЗУ во ЦЈЗ 2022 Година
Извештај на службата за општа медицина образец (3-01-60)	2КР (град+село) + 2МБ (град+село) *број на ЗУ
Извештај на специјалистичките служби образец (3-01s-60)	2КР(град+село) *број на ЗУ
Извештај на службата за медицина на труд (образец 3-02-60)	2КР(град+село) +2МБ (град+село) *број на ЗУ
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец 3-03-60)	2КР (град+село) + 2МБ (град+село) *број на ЗУ
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младаина (образец 3-04-60)	2КР (град+село) + 2МБ (град+село) *број на ЗУ
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец 3-05-60)	2КР (град+село) + 2МБ (град+село) *број на ЗУ
Извештај за работата на службата за градни болести и туберкулоза (образец 3-06-60)	1КР(град+село) +1МБ (град+село) *број на ЗУ
Извештај на службата за кожно венерични болести (образец 3-07-60)	1КР(град+село) +1МБ (град+село) *број на ЗУ
Извештај на службата за рехабилитација (образец 3-08-60)	1КР(град+село) *број на ЗУ
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец 3-09-60)	[1КР(град+село)*3 + 1МБ (град+село)*3] *број на ЗУ
Извештај на службата за трансфузија (образец 3-10-60)	1КР(град+село) *број на ЗУ
Извештај за здравствено просветување (образец 3-13-60)	1КР(град+село) *број на ЗУ
Извештај за лаборатории (образец 3-14-60)	1КР(град+село) *број на ЗУ
Извештај за здравствена исправност на храна и предмети за општа употреба (образец 3-15-60)	1КР(град+село) *број на ЗУ
Извештај на службата за поливалентна патронажа (образец 3-17-60)	1КР(град+село) *број на ЗУ
Извештај на службата за болничко – стационарно лекување (образец 3-21-60)	1КР(град+село)*број на ЗУ
Извештај за организационата структура и кадарот во областа на здравството (образец 3-00-60)	1К*број на ЗУ
Извештај за несреќи на работа (образец ИПС)	
ВКУПНО	

Табела 1.1

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ	% на опфат на вкупно доставените збирни извештаи од ЗУ во ЦЈЗ во 2022 година со извршена логична и математичка контрола на податоците
Извештај на службата за општа медицина образец (З-01-60)	100
Извештај на специјалистичките служби образец (З-01s-60)	100
Извештај на службата за медицина на труд (образец З-02-60)	100
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец З-03-60)	100
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младина (образец З-04-60)	100
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец З-05-60)	100
Извештај за работата на службата за градни болести и туберкулоза (образец З-06-60)	
Извештај на службата за кожно венерични болести (образец З-07-60)	
Извештај на службата за рехабилитација (образец З-08-60)	100
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец З-09-60)	100
Извештај на службата за трансфузија (образец З-10-60)	100
Извештај за здравствено просветување (образец З-13-60)	
Извештај за лаборатории (образец З-14-60)	100
Извештај за здравствена исправност на храна и предмети за општа употреба (образец З-15-60)	
Извештај на службата за поливалентна патронажа (образец З-17-60)	100
Извештај на службата за болничко - стационарно лекување (образец З-21-60)	100
Извештај за организационата структура и кадарот во областа на здравството (образец З-00-60)	
Извештај за несреќи на работа (образец ИПС)	
ВКУПНО	100

Табела 1.2

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ	Број на вкупно доставени збирни извештаи од ЗУ во ЦЈЗ во 2022 година со извршен внес на податоците во соодветни апликативни софтверски програми
Извештај на службата за општа медицина образец (3-01-60)	884
Извештај на специјалистичките служби образец (3-01s-60)	118
Извештај на службата за медицина на труд (образец 3-02-60)	16
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец 3-03-60)	552
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младаина (образец 3-04-60)	488
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец 3-05-60)	176
Извештај за работата на службата за градни болести и туберкулоза (образец 3-06-60)	
Извештај на службата за кожно венерични болести (образец 3-07-60)	
Извештај на службата за рехабилитација (образец 3-08-60)	
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец 3-09-60)	1470
Извештај на службата за трансфузија (образец 3-10-60)	
Извештај за здравствено просветување (образец 3-13-60)	
Извештај за лаборатории (образец 3-14-60)	
Извештај за здравствена исправност на храна и предмети за општа употреба (образец 3-15-60)	
Извештај на службата за поливалентна патронажа (образец 3-17-60)	24
Извештај на службата за болничко - стационарно лекување (образец 3-21-60)	
Извештај за организационата структура и кадарот во областа на здравството (образец 3-00-60)	
Извештај за несреќи на работа (образец ИПС)	
ВКУПНО	3722

Табела 2

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ ЗА КАДАР И ПОСЕТИ	Број на вкупно доставени збирни извештаи за кадар и посети од ЗУ во ЦЈЗ во 2022 година
Извештај на службата за општа медицина образец (3-01-60)	442
Извештај на специјалистичките служби образец (3-01s-60)	96
Извештај на службата за медицина на труд (образец 3-02-60)	12
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец 3-03-60)	276
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младина (образец 3-04-60)	244
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец 3-05-60)	88
Извештај за работата на службата за градни болести и туберкулоза (образец 3-06-60)	
Извештај на службата за кожно венерични болести (образец 3-07-60)	
Извештај на службата за рехабилитација (образец 3-08-60)	20
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец 3-09-60)	735
Извештај на службата за трансфузија (образец 3-10-60)	8
Извештај за здравствено просветување (образец 3-13-60)	
Извештај за лаборатории (образец 3-14-60)	48
Извештај за здравствена исправност на храна и предмети за општа употреба (образец 3-15-60)	4
Извештај на службата за поливалентна патронажа (образец 3-17-60)	24
Извештај на службата за болничко - стационарно лекување (образец 3-21-60)	53
Извештај за организационата структура и кадарот во областа на здравството (образец 3-00-60)	283
Извештај за несреќи на работа (образец ИПС)	
ВКУПНО	2323

Табела 2.1

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ ЗА КАДАР И ПОСЕТИ	% на опфат на вкупно доставените збирни извештаи за кадар и посети од ЗУ во ЦЈЗ во 2022 година со извршена логична и математичка контрола на податоците
Извештај на службата за општа медицина образец (3-01-60)	100
Извештај на специјалистичките служби образец (3-01s-60)	100
Извештај на службата за медицина на труд (образец 3-02-60)	100
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец 3-03-60)	100
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младина (образец 3-04-60)	100
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец 3-05-60)	100
Извештај за работата на службата за градни болести и туберкулоза (образец 3-06-60)	
Извештај на службата за кожно венерични болести (образец 3-07-60)	
Извештај на службата за рехабилитација (образец 3-08-60)	100
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец 3-09-60)	100
Извештај на службата за трансфузија (образец 3-10-60)	100
Извештај за здравствено просветување (образец 3-13-60)	
Извештај за лаборатории (образец 3-14-60)	100
Извештај за здравствена исправност на храна и предмети за општа употреба (образец 3-15-60)	
Извештај на службата за поливалентна патронажа (образец 3-17-60)	100
Извештај на службата за болничко - стационарно лекување (образец 3-21-60)	100
Извештај за организационата структура и кадарот во областа на здравството (образец 3-00-60)	
Извештај за несреќи на работа (образец ИПС)	
ВКУПНО	100

Табела 2.2

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ ЗА КАДАР И ПОСЕТИ	Број на вкупно доставени збирни извештаи за кадар и посети од ЗУ во ЦЈЗ во 2022 година со извршен внес на податоците во соодветни апликативни софтверски програми
Извештај на службата за општа медицина образец (З-01-60)	442
Извештај на специјалистичките служби образец (З-01s-60)	96
Извештај на службата за медицина на труд (образец З-02-60)	12
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец З-03-60)	276
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младина (образец З-04-60)	244
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец З-05-60)	88
Извештај за работата на службата за градни болести и туберкулоза (образец З-06-60)	
Извештај на службата за кожно венерични болести (образец З-07-60)	
Извештај на службата за рехабилитација (образец З-08-60)	
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец З-09-60)	735
Извештај на службата за трансфузија (образец З-10-60)	
Извештај за здравствено просветување (образец З-13-60)	
Извештај за лаборатории (образец З-14-60)	
Извештај за здравствена исправност на храна и предмети за општа употреба (образец З-15-60)	
Извештај на службата за поливалентна патронажа (образец З-17-60)	24
Извештај на службата за болничко - стационарно лекување (образец З-21-60)	
Извештај за организационата структура и кадарот во областа на здравството (образец З-00-60)	
Извештај за несреќи на работа (образец ИПС)	
ВКУПНО	1907

Табела 2.3

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ ЗА КАДАР И ПОСЕТИ	Број на доставени годишни збирни извештаи за кадар и посети од ЗУ во ЦЈЗ со податоци за претходната година (2021) во I квартал 2022 година	Број на доставени збирни извештаи за кадар и посети од ЗУ во ЦЈЗ со податоци за IV тромесечие за претходната година (2021) во I квартал 2022 година
Извештај на службата за општа медицина образец (3-01-60)		
Извештај на специјалистичките служби образец (3-01s-60)		
Извештај на службата за медицина на труд (образец 3-02-60)		
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец 3-03-60)		
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младина (образец 3-04-60)		
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец 3-05-60)		
Извештај за работата на службата за градни болести и туберкулоза (образец 3-06-60)		
Извештај на службата за кожно венерични болести (образец 3-07-60)		
Извештај на службата за рехабилитација (образец 3-08-60)		
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец 3-09-60)		
Извештај на службата за трансфузија (образец 3-10-60)		
Извештај за здравствено просветување (образец 3-13-60)		
Извештај за лаборатории (образец 3-14-60)		
Извештај за здравствена исправност на храна и предмети за општа употреба (образец 3-15-60)		
Извештај на службата за поливалентна патронажа (образец 3-17-60)		
Извештај на службата за болничко - стационарно лекување (образец 3-21-60)		
Извештај за организационата структура и кадарот во областа на здравството (образец 3-00-60)		
Извештај за несреќи на работа (образец ИПС)		
ВКУПНО		

Табела 2.4

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ ЗА КАДАР И ПОСЕТИ	% на опфат на доставените годишни збирни извештаи за кадар и посети од ЗУ во ЦЈЗ со податоци за претходната година (2021) во I квартал 2022 година со извршена логична и математичка контрола на податоците	% на опфат на доставените збирни извештаи за кадар и посети од ЗУ во ЦЈЗ со податоци за IV тромесечие за претходната година (2021) во I квартал 2022 година со извршена логична и математичка контрола на податоците
Извештај на службата за општа медицина образец (3-01-60)		
Извештај на специјалистичките служби образец (3-01s-60)		
Извештај на службата за медицина на труд (образец 3-02-60)		
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец 3-03-60)		
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младина (образец 3-04-60)		
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец 3-05-60)		
Извештај за работата на службата за градни болести и туберкулоза (образец 3-06-60)		
Извештај на службата за кожно венерични болести (образец 3-07-60)		
Извештај на службата за рехабилитација (образец 3-08-60)		
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец 3-09-60)		
Извештај на службата за трансфузија (образец 3-10-60)		
Извештај за здравствено просветување (образец 3-13-60)		
Извештај за лаборатории (образец 3-14-60)		
Извештај за здравствена исправност на храна и предмети за општа употреба (образец 3-15-60)		
Извештај на службата за поливалентна патронажа (образец 3-17-60)		
Извештај на службата за болничко - стационарно лекување (образец 3-21-60)		
Извештај за организационата структура и кадарот во областа на здравството (образец 3-00-60)		
Извештај за несреќи на работа (образец ИПС)		
ВКУПНО		

Табела 2.5

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ ЗА КАДАР И ПОСЕТИ	Број на доставени годишни збирни извештаи за кадар и посети од ЗУ во ЦЈЗ со податоци за претходната година (2021) во I квартал 2022 година со извршен внес на податоците во соодветни апликативни софтверски програми	Број на доставени збирни извештаи за кадар и посети од ЗУ во ЦЈЗ со податоци за IV тромесечие за претходната година (2021) во I квартал 2022 година со извршен внес на податоците во соодветни апликативни софтверски програми
Извештај на службата за општа медицина образец (3-01-60)		100
Извештај на специјалистичките служби образец (3-01s-60)		11
Извештај на службата за медицина на труд (образец 3-02-60)		2
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец 3-03-60)		78
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младина (образец 3-04-60)		60
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец 3-05-60)		24
Извештај за работата на службата за градни болести и туберкулоза (образец 3-06-60)		
Извештај на службата за кожно венерични болести (образец 3-07-60)		
Извештај на службата за рехабилитација (образец 3-08-60)		5
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец 3-09-60)		108
Извештај на службата за трансфузија (образец 3-10-60)		
Извештај за здравствено просветување (образец 3-13-60)		
Извештај за лаборатории (образец 3-14-60)		
Извештај за здравствена исправност на храна и предмети за општа употреба (образец 3-15-60)		
Извештај на службата за поливалентна патронажа (образец 3-17-60)		
Извештај на службата за болничко - стационарно лекување (образец 3-21-60)		
Извештај за организационата структура и кадарот во областа на здравството (образец 3-00-60)		
Извештај за несреќи на работа (образец ИПС)		
ВКУПНО		388

Табела 3

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ ЗА УТВРДЕНИ ЗАБОЛУВАЊА И СОСТОЈБИ	Број на вкупно доставени збирни извештаи за утврдени заболувања и состојби од ЗУ во ЦЈЗ во 2022 година
Извештај на службата за општа медицина образец (З-01-60)	442
Извештај на службата за медицина на труд (образец З-02-60)	
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец З-03-60)	276
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младиња (образец З-04-60)	244
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец З-05-60)	88
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец З-09-60)	735
ВКУПНО	1785

Табела 3.1

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ ЗА УТВРДЕНИ ЗАБОЛУВАЊА И СОСТОЈБИ	% на опфат на вкупно доставени збирни извештаи за утврдени заболувања и состојби од ЗУ во ЦЈЗ во 2022 година со извршена логична и математичка контрола на податоците
Извештај на службата за општа медицина образец (З-01-60)	100
Извештај на службата за медицина на труд (образец З-02-60)	
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец З-03-60)	100
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младиња (образец З-04-60)	100
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец З-05-60)	100
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец З-09-60)	100
ВКУПНО	100

Табела 3.2

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ ЗА УТВРДЕНИ ЗАБОЛУВАЊА И СОСТОЈБИ	Број на вкупно доставени збирни извештаи за утврдени заболувања и состојби од ЗУ во ЦЈЗ во 2022 година со извршен внес на податоците во соодветни апликативни софтверски програми
Извештај на службата за општа медицина образец (З-01-60)	442
Извештај на службата за медицина на труд (образец З-02-60)	
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец З-03-60)	276
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младина (образец З-04-60)	244
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец З-05-60)	88
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец З-09-60)	735
ВКУПНО	1785

Табела 3.3

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ ЗА УТВРДЕНИ ЗАБОЛУВАЊА И СОСТОЈБИ	Број на доставени збирни извештаи за утврдени заболувања и состојби од ЗУ во ЦЈЗ со податоци за IV тромесечие за претходната година (2020) во I квартал 2021 година	% на опфат на доставените збирни извештаи за утврдени заболувања и состојби од ЗУ во ЦЈЗ со податоци за IV тромесечие за претходната година (2020) во I квартал 2021 година со извршена логична и математичка контрола на податоците	Број на доставени збирни извештаи за утврдени заболувања и состојби од ЗУ во ЦЈЗ со податоци за IV тромесечие за претходната година (2020) во I квартал 2021 година со извршен внес на податоците во соодветни апликативни софтверски програми
Извештај на службата за општа медицина образец (З-01-60)			
Извештај на службата за медицина на труд (образец З-02-60)			
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец З-03-60)			
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младина (образец З-04-60)			
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец З-05-60)			
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец З-09-60)			
ВКУПНО			

Табела 4

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ	Број на вкупно изготвени збирни извештаи во ЦЈЗ во 2022 година
Извештај на службата за општа медицина образец (3-01-60)	[ЗКР(Вкупно+град+село)+ЗМБ(Вкупно+град+село)*број на здравствени установи] + [ЗКР(Вкупно+град+село)+ЗМБ(Вкупно+град+село)*број на општини] + [ЗКР(Вкупно+град+село)+ЗМБ(Вкупно+град+село)*број на здравствени региони] +1КР(вкупно+град+село)+1МБ(вкупно=град+село) за подрачјето на ЦЈЗ
Извештај на специјалистичките служби образец (3-01s-60)	[ЗКР(Вкупно+град+село)*број на здравствени установи] +[ЗКР(Вкупно+град+село)*број на општини] +ЗКР(Вкупно+град+село)*број на здравствени региони] +1КР(вкупно+град+село) за подрачјето на ЦЈЗ*2(приватно+државни)
Извештај на службата за медицина на труд (образец 3-02-60)	[ЗКР(Вкупно+град+село)+ЗМБ(Вкупно+град+село)*број на здравствени установи] + [ЗКР(Вкупно+град+село)+ЗМБ(Вкупно+град+село)*број на општини] +ЗМБ(Вкупно+град+село)*број на здравствени региони] +1КР(вкупно+град+село) +1МБ(вкупно=град+село)*2 полугодија за подрачјето на ЦЈЗ
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец 3-03-60)	[ЗКР(Вкупно+град+село)+ЗМБ(Вкупно+град+село)*број на здравствени установи] + [ЗКР(Вкупно+град+село)+ЗМБ(Вкупно+град+село)*број на општини] +ЗМБ(Вкупно+град+село)*број на здравствени региони] +1КР(вкупно+град+село) +1МБ(вкупно=град+село) за подрачјето на ЦЈЗ
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младина (образец 3-04-60)	[ЗКР(Вкупно+град+село)+ЗМБ(Вкупно+град+село)*број на здравствени установи] + [ЗКР(Вкупно+град+село)+ЗМБ(Вкупно+град+село)*број на општини] +1КР(вкупно+град+село)+1МБ(вкупно=град+село) за подрачјето на ЦЈЗ
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец 3-05-60)	[ЗКР(Вкупно+град+село)+ЗМБ(Вкупно+град+село)*број на здравствени установи] + [ЗКР(Вкупно+град+село)+ЗМБ(Вкупно+град+село)*број на општини] +1КР(вкупно+град+село)+1МБ(вкупно=град+село) за подрачјето на ЦЈЗ
Извештај за работата на службата за градни болести и туберкулоза (образец 3-06-60)	ЗКР(вкупно+град+село)+ЗМБ(вкупно+град+село) * број на здравствени установи +1КР(вкупно+град+село)+1МБ(вкупно+град+село) за подрачјето на ЦЈЗ
Извештај на службата за кожно венерични болести (образец 3-07-60)	ЗКР(вкупно+град+село)+ЗМБ(вкупно+град+село) * број на здравствени установи +1КР(вкупно+град+село)+1МБ(вкупно+град+село) за подрачјето на ЦЈЗ
Извештај на службата за рехабилитација (образец 3-08-60)	ЗКР(вкупно+град+село) * број на здравствени установи +1КР(вкупно+град+село) за подрачјето на ЦЈЗ
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец 3-09-60)	[ЗКР(Вкупно+град+село)+ЗМБ(Вкупно+град+село)*број на здравствени установи] + [ЗКР(Вкупно+град+село)+ЗМБ(Вкупно+град+село)*број на општини] *4(деца+школски+возрасни+вкупно)
Извештај на службата за трансфузија (образец 3-10-60)	ЗКР(вкупно+град+село) * број на здравствени установи +1КР(вкупно+град+село) за подрачјето на ЦЈЗ
Извештај за здравствено просветување (образец 3-13-60)	ЗКР(вкупно+град+село) * број на здравствени установи +1КР(вкупно+град+село) за подрачјето на ЦЈЗ
Извештај за лаборатории (образец 3-14-60)	ЗКР(вкупно+град+село) * број на здравствени установи +1КР(вкупно+град+село) за подрачјето на ЦЈЗ

Извештај за здравствена исправност на храна и предмети за општа употреба (образец 3-15-60)	ЗКР(вкупно+град+село) * број на здравствени установи +1КР(вкупно+град+село) за подрачјето на ЦЈЗ
Извештај на службата за поливалентна патронажа (образец 3-17-60)	ЗКР(вкупно+град+село) * број на здравствени установи +1КР(вкупно+град+село) за подрачјето на ЦЈЗ
Извештај на службата за болничко - стационарно лекување (образец 3-21-60)	ЗКР(вкупно+град+село) * број на здравствени установи +1КР(вкупно+град+село) за подрачјето на ЦЈЗ
Извештај за организационата структура и кадарот во областа на здравството (образец 3-00-60)	ЗК(вкупно+град+село)*1годишно* број на здравствени установи +ЗК(вкупно+град+село)*1годишно за подрачјето на ЦЈЗ
Извештај за несреќи на работа (образец ИПС)	1Р(вкупно) (од подрачна единица на ФЗО)
ВКУПНО	

Табела 4.1

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ ЗА КАДАР И ПОСЕТИ	Број на вкупно изготвени збирни извештаи за кадар и посети во ЦЈЗ 2022 година
Извештај на службата за општа медицина образец (3-01-60)	446
Извештај на специјалистичките служби образец (3-01s-60)	73
Извештај на службата за медицина на труд (образец 3-02-60)	14
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец 3-03-60)	276
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младина (образец 3-04-60)	250
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец 3-05-60)	124
Извештај за работата на службата за градни болести и туберкулоза (образец 3-06-60)	
Извештај на службата за кожно венерични болести (образец 3-07-60)	
Извештај на службата за рехабилитација (образец 3-08-60)	46
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец 3-09-60)	1056
Извештај на службата за трансфузија (образец 3-10-60)	28
Извештај за здравствено просветување (образец 3-13-60)	
Извештај за лаборатории (образец 3-14-60)	72
Извештај за здравствена исправност на храна и предмети за општа употреба (образец 3-15-60)	14
Извештај на службата за поливалентна патронажа (образец 3-17-60)	40
Извештај на службата за болничко - стационарно лекување (образец 3-21-60)	73
Извештај за организационата структура и кадарот во областа на здравството (образец 3-00-60)	783
Извештај за несреќи на работа (образец ИПС)	
ВКУПНО	3314

Табела 4.2

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ ЗА КАДАР И ПОСЕТИ	Број на изготвени годишни збирни извештаи за кадар и посети во ЦЈЗ со податоци за претходната година (2021 во I квартал 2022 година	Број на изготвени полугодишни збирни извештаи за кадар и посети во ЦЈЗ со податоци за II полугодие за претходната година (2021) во I квартал 2022 година	Број на изготвени тромесечни збирни извештаи за кадар и посети во ЦЈЗ со податоци за IV тромесечие за претходната година (2021) во I квартал 2022 година
Извештај на службата за општа медицина образец (3-01-60)	59	59	59
Извештај на специјалистичките служби образец (3-01s-60)	12 9	9	9
Извештај на службата за медицина на труд (образец 3-02-60)	2	2	2
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец 3-03-60)	33	33	33
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младина 2(образец 3-04-60)	33	33	33
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец 3-05-60)	18	18	18
Извештај за работата на службата за градни болести и туберкулоза (образец 3-06-60)			
Извештај на службата за кожно венерични болести (образец 3-07-60)			
Извештај на службата за рехабилитација (образец 3-08-60)	6	6	6
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец 3-09-60)	116	116	116
Извештај на службата за трансфузија (образец 3-10-60)	4	4	4
Извештај за здравствено просветување (образец 3-13-60)			
Извештај за лаборатории (образец 3-14-60)	9	9	9
Извештај за здравствена исправност на храна и предмети за општа употреба (образец 3-15-60)	2	2	2
Извештај на службата за поливалентна патронажа (образец 3-17-60)	8	8	8
Извештај на службата за болничко - стационарно лекување (образец 3-21-60)	11	11	11
Извештај за организационата структура и кадарот во областа на здравството (образец 3-00-60)	783		
Извештај за несреќи на работа (образец ИПС)			
ВКУПНО	1093	310	310

Табела 4.4

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ ЗА УТВРДЕНИ ЗАБОЛУВАЊА И СОСТОЈБИ	Број на вкупно изготвени збирни извештаи за утврдени заболувања и состојби во ЦЈЗ во 2022 година
Извештај на службата за општа медицина образец (З-01-60)	380
Извештај на службата за медицина на труд (образец З-02-60)	
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец З-03-60)	220
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младина (образец З-04-60)	220
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец З-05-60)	107
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец З-09-60)	702
ВКУПНО	1628

Табела 4.5

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ ЗА УТВРДЕНИ ЗАБОЛУВАЊА И СОСТОЈБИ	Број на изготвени збирни извештаи за утврдени заболувања и состојби во ЦЈЗ со податоци за II полугодие за претходната година (2021) во I квартал 2022 година
Извештај на службата за општа медицина образец (З-01-60)	59
Извештај на службата за медицина на труд (образец З-02-60)	
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец З-03-60)	33
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младина (образец З-04-60)	33
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец З-05-60)	18
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец З-09-60)	82
ВКУПНО	225

Табела 5

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ	Број на вкупно доставени збирни извештаи од ЦЈЗ во ИЈЗ во 2021 година
Извештај на службата за општа медицина образец (З-01-60)	[ЗКР(Вкупно+град+село)+ЗМБ(Вкупно+град+село)*број на здравствени установи] + [ЗКР(Вкупно+град+село)+ЗМБ(Вкупно+град+село)*број на општини] + [ЗКР(Вкупно+град+село)+ЗМБ(Вкупно+град+село)*број на здравствени региони] +1КР(вкупно+град+село)+1МБ(вкупно=град+село) за подрачјето на ЦЈЗ
Извештај на специјалистичките служби образец (З-01s-60)	[ЗКР(Вкупно+град+село)*број на здравствени установи] +[ЗКР(Вкупно+град+село)*број на општини] +ЗКР(Вкупно+град+село)*број на здравствени региони]+1КР(вкупно+град+село) за подрачјето на ЦЈЗ*2(приватно+државни)
Извештај на службата за медицина на труд (образец З-02-60)	[ЗКР(Вкупно+град+село)+ЗМБ(Вкупно+град+село)*број на здравствени установи] + [ЗКР(Вкупно+град+село)+ЗМБ(Вкупно+град+село)*број на општини] +ЗМБ(Вкупно+град+село)*број на здравствени региони] +1КР(вкупно+град+село)+1МБ(вкупно=град+село) за подрачјето на ЦЈЗ
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец З-03-60)	[ЗКР(Вкупно+град+село)+ЗМБ(Вкупно+град+село)*број на здравствени установи] + [ЗКР(Вкупно+град+село)+ЗМБ(Вкупно+град+село)*број на општини] +ЗМБ(Вкупно+град+село)*број на здравствени региони] +1КР(вкупно+град+село)+1МБ(вкупно=град+село) за подрачјето на ЦЈЗ
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младина (образец З-04-60)	[ЗКР(Вкупно+град+село)+ЗМБ(Вкупно+град+село)*број на здравствени установи] + [ЗКР(Вкупно+град+село)+ЗМБ(Вкупно+град+село)*број на општини] +1КР(вкупно+град+село)+1МБ(вкупно=град+село) за подрачјето на ЦЈЗ
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец З-05-60)	[ЗКР(Вкупно+град+село)+ЗМБ(Вкупно+град+село)*број на здравствени установи] + [ЗКР(Вкупно+град+село)+ЗМБ(Вкупно+град+село)*број на општини] +1КР(вкупно+град+село)+1МБ(вкупно=град+село) за подрачјето на ЦЈЗ
Извештај за работата на службата за градни болести и туберкулоза (образец З-06-60)	ЗКР(вкупно+град+село)+ЗМБ(вкупно+град+село) * број на здравствени установи +1КР(вкупно+град+село)+1МБ(вкупно+град+село) за подрачјето на ЦЈЗ
Извештај на службата за кожно венерични болести (образец З-07-60)	ЗКР(вкупно+град+село)+ЗМБ(вкупно+град+село) * број на здравствени установи +1КР(вкупно+град+село)+1МБ(вкупно+град+село) за подрачјето на ЦЈЗ
Извештај на службата за рехабилитација (образец З-08-60)	ЗКР(вкупно+град+село) * број на здравствени установи +1КР(вкупно+град+село) за подрачјето на ЦЈЗ
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец З-09-60)	[ЗКР(Вкупно+град+село)+ЗМБ(Вкупно+град+село)*број на здравствени установи] + [ЗКР(Вкупно+град+село)+ЗМБ(Вкупно+град+село)*број на општини] *4(деца+,школски+возрасни+вкупно)
Извештај на службата за трансфузија (образец З-10-60)	ЗКР(вкупно+град+село) * број на здравствени установи +1КР(вкупно+град+село) за подрачјето на ЦЈЗ

Извештај за здравствено просветување (образец 3-13-60)	ЗКР(вкупно+град+село) * број на здравствени установи +1КР(вкупно+град+село) за подрачјето на ЦЈЗ
Извештај за лаборатории (образец 3-14-60)	ЗКР(вкупно+град+село) * број на здравствени установи +1КР(вкупно+град+село) за подрачјето на ЦЈЗ
Извештај за здравствена исправност на храна и предмети за општа употреба (образец 3-15-60)	ЗКР(вкупно+град+село) * број на здравствени установи +1КР(вкупно+град+село) за подрачјето на ЦЈЗ
Извештај на службата за поливалентна патронажа (образец 3-17-60)	ЗКР(вкупно+град+село) * број на здравствени установи +1КР(вкупно+град+село) за подрачјето на ЦЈЗ
Извештај на службата за болничко - стационарно лекување (образец 3-21-60)	ЗКР(вкупно+град+село) * број на здравствени установи +1КР(вкупно+град+село) за подрачјето на ЦЈЗ
Извештај за организационата структура и кадарот во областа на здравството (образец 3-00-60)	ЗК(вкупно+град+село)*1годишно* број на здравствени установи +ЗК(вкупно+град+село)*1годишно за подрачјето на ЦЈЗ
Извештај за несреќи на работа (образец ИПС)	1Р(вкупно) (од подрачна единица на ФЗО)
ВКУПНО	

Табела 5.1

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ ЗА КАДАР И ПОСЕТИ	Број на вкупно доставени збирни извештаи за кадар и посети од ЦЈЗ во ИЈЗ во 2022 година
Извештај на службата за општа медицина образец (3-01-60)	243
Извештај на специјалистичките служби образец (3-01s-60)	39
Извештај на службата за медицина на труд (образец 3-02-60)	8
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец 3-03-60)	147
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младина (образец 3-04-60)	138
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец 3-05-60)	72
Извештај за работата на службата за градни болести и туберкулоза (образец 3-06-60)	
Извештај на службата за кожно венерични болести (образец 3-07-60)	
Извештај на службата за рехабилитација (образец 3-08-60)	24
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец 3-09-60)	522
Извештај на службата за трансфузија (образец 3-10-60)	16
Извештај за здравствено просветување (образец 3-13-60)	
Извештај за лаборатории (образец 3-14-60)	36
Извештај за здравствена исправност на храна и предмети за општа употреба (образец 3-15-60)	8
Извештај на службата за поливалентна патронажа (образец 3-17-60)	32
Извештај на службата за болничко - стационарно лекување (образец 3-21-60)	44
Извештај за организационата структура и кадарот во областа на здравството (образец 3-00-60)	783
Извештај за несреќи на работа (образец ИПС)	
ВКУПНО	2108

Табела 5.2

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ ЗА КАДАР И ПОСЕТИ	Број на доставени годишни збирни извештаи за кадар и посети од ЦЈЗ во ИЈЗ со податоци за претходната (2021) во I квартал 2022 година	Број на доставени збирни извештаи за кадар и посети од ЦЈЗ во ИЈЗ со податоци за II полугодие за претходната година (2021) во I квартал 2022 година	Број на доставени збирни извештаи за кадар и посети од ЦЈЗ во ИЈЗ со податоци за IV тромесечие за претходната година (2021) во I квартал 2022 година
Извештај на службата за општа медицина образец (3-01-60)	59	59	59
Извештај на специјалистичките служби образец (3-01s-60)	12	9	9
Извештај на службата за медицина на труд (образец 3-02-60)	2	2	2
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец 3-03-60)	33	33	33
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младина (образец 3-04-60)	33	33	33
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец 3-05-60)	18	18	18
Извештај за работата на службата за градни болести и туберкулоза (образец 3-06-60)			
Извештај на службата за кожно венерични болести (образец 3-07-60)			
Извештај на службата за рехабилитација (образец 3-08-60)	6	6	6
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец 3-09-60)	116	116	116
Извештај на службата за трансфузија (образец 3-10-60)	4	4	4
Извештај за здравствено просветување (образец 3-13-60)			
Извештај за лаборатории (образец 3-14-60)	9	9	9
Извештај за здравствена исправност на храна и предмети за општа употреба (образец 3-15-60)	2	2	2
Извештај на службата за поливалентна патронажа (образец 3-17-60)	8	8	8
Извештај на службата за болничко - стационарно лекување (образец 3-21-60)	11	11	11
Извештај за организационата структура и кадарот во областа на здравството (образец 3-00-60)	783		
Извештај за несреќи на работа (образец ИПС)			
ВКУПНО	1093	310	310

Табела 5.4

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ ЗА УТВРДЕНИ ЗАБОЛУВАЊА И СОСТОЈБИ	Број на вкупно доставени збирни извештаи за утврдени заболувања и состојби од ЦЈЗ во ИЈЗ во 2022 година
Извештај на службата за општа медицина образец (З-01-60)	243
Извештај на службата за медицина на труд (образец З-02-60)	
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец З-03-60)	138
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младина (образец З-04-60)	147
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец З-05-60)	72
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец З-09-60)	362
ВКУПНО	961

Табела 5.5

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ ЗА УТВРДЕНИ ЗАБОЛУВАЊА И СОСТОЈБИ	Број на доставени збирни извештаи за утврдени заболувања и состојби од ЦЈЗ во ИЈЗ со податоци за II полугодие за претходната година (2021) во I квартал 2022 година
Извештај на службата за општа медицина образец (З-01-60)	59
Извештај на службата за медицина на труд (образец З-02-60)	
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец З-03-60)	33
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младина (образец З-04-60)	33
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец З-05-60)	18
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец З-09-60)	82
ВКУПНО	225

Табела 6

Ред.бр.	ИНДИВИДУАЛНИ ЕВИДЕНЦИИ	Број на вкупно доставени индивидуални евиденции од ЗУ во ЦЈЗ во 2022 година	% на опфат на вкупно доставените индивидуални евиденции од ЗУ во ЦЈЗ 2022 година со извршена логична контрола на податоците	Број на вкупно доставени индивидуални евиденции од ЗУ во ЦЈЗ 2022 година со извршен внес на податоците во соодветни апликативни софтверски програми
1	Пријава на малигна неоплазма - обр.бр.3-35-86	109	100	109
2	Индивидуален извештај за шеќерна болест - обр.бр.МЗС - 02	3789	100	3789
3	Индивидуален извештај за исхемична болест на срцето - обр.бр.МЗС - 03	9	100	
4	Индивидуален извештај за бубрежна инсуфициенција - обр. бр. МЗС - 04	49	100	49
5	Индивидуален извештај за психози обр. бр. МЗС - 05	2	100	
6	Индивидуален извештај за алкохолизам и други зависности - обр.бр.МЗС - 06	4	100	
7	Пријава на професионална болест и на лице заболено или оштетено од професионална болест обр.бр. МЗС 3-36-86			
8	Индивидуален извештај за ревматска трска обр. бр. МЗС - 08			
9	Индивидуален извештај за интоксикација обр.бр. МЗС - 09			
10	Индивидуален извештај за сообраќајна траума - обр.бр. МЗС-10			
11	Пријава за несреќа на работа (обр.ЕТ-8)			
12	Извештај за стационарно лекувано лице	23575	100	
13	Пријава за породување	588	100	
14	Пријава за абортус	22	100	
	ВКУПНО	19971	100	3947

Табела 6.1

Ред.бр.	ИНДИВИДУАЛНИ ЕВИДЕНЦИИ	Број на доставени индивидуални евиденции од ЗУ во ЦЈЗ со податоци за претходната година (декември 2021) во I квартал 2022 година	% на опфат на доставените индивидуални евиденции од ЗУ во ЦЈЗ со податоци за претходната година (декември 2021 во I квартал 2022 година со извршена логична контрола на податоците	Број на доставени индивидуални евиденции од ЗУ во ЦЈЗ со податоци за претходната година (декември 2021) во I квартал 2022 година со извршен внес на податоците во соодветни апликативни софтверски програми
1	Пријава на малигна неоплазма - обр.бр.3-35-86	5	100	
2	Индивидуален извештај за шеќерна болест - обр.бр.МЗС - 02	254	100	254
3	Индивидуален извештај за исхемична болест на срцето - обр.бр.МЗС - 03	1	100	
4	Индивидуален извештај за бубрежна инсуфициенција - обр. бр. МЗС - 04	22	100	22
5	Индивидуален извештај за психози обр. бр. МЗС - 05			
6	Индивидуален извештај за алкохолизам и други зависности - обр.бр.МЗС - 06			
7	Пријава на професионална болест и на лице заболено или оштетено од професионална болест обр.бр. МЗС 3-36-86			
8	Индивидуален извештај за ревматска трска обр. бр. МЗС - 08			
9	Индивидуален извештај за интоксикација обр.бр. МЗС - 09			
10	Индивидуален извештај за сообраќајна траума - обр.бр. МЗС-10			
11	Пријава за несреќа на работа (обр.ЕТ-8)			
12	Извештај за стационарно лекувано лице	5607	100	
13	Пријава за породување	67	100	
14	Пријава за абортус	12	100	
	ВКУПНО	5968	100	276

Табела 6.2

Ред. бр.	ИНДИВИДУАЛНИ ЕВИДЕНЦИИ	Број на доставени индивидуални евиденции од ЗУ во ЦЈЗ со податоци за тековната година во 2022 година
1	Пријава на малигна неоплазма - обр.бр.З-35-86	113
2	Индивидуален извештај за шеќерна болест - обр.бр.МЗС - 02	4474
3	Индивидуален извештај за исхемична болест на срцето - обр.бр.МЗС - 03	11
4	Индивидуален извештај за бубрежна инсуфициенција - обр. бр. МЗС - 04	141
5	Индивидуален извештај за психози обр. бр. МЗС - 05	2
6	Индивидуален извештај за алкохолизам и други зависности - обр. бр.МЗС - 06	4
7	Пријава на професионална болест и на лице заболено или оштетено од професионална болест обр.бр. МЗС З-36-86	
8	Индивидуален извештај за ревматска трска обр. бр. МЗС - 08	
9	Индивидуален извештај за интоксикација обр.бр. МЗС - 09	
10	Индивидуален извештај за сообраќајна траума - обр.бр. МЗС-10	1
11	Пријава за несреќа на работа (обр.ЕТ-8)	
12	Извештај за стационарно лекувано лице	31397
13	Пријава за породување	773
14	Пријава за абортус	48
	ВКУПНО	36963

Табела 6.3

Ред. бр.	ИНДИВИДУАЛНИ ЕВИДЕНЦИИ	% на опфат на доставените индивидуални евиденции од ЗУ во ЦЈЗ со податоци за тековната 2022 година со извршена логична контрола на податоците
1	Пријава на малигна неоплазма - обр.бр.З-35-86	100
2	Индивидуален извештај за шеќерна болест - обр.бр.МЗС - 02	100
3	Индивидуален извештај за исхемична болест на срцето - обр.бр.МЗС - 03	100
4	Индивидуален извештај за бубрежна инсуфициенција - обр. бр. МЗС - 04	100
5	Индивидуален извештај за психози обр. бр. МЗС - 05	100
6	Индивидуален извештај за алкохолизам и други зависности - обр.бр.МЗС - 06	100
7	Пријава на професионална болест и на лице заболено или оштетено од професионална болест обр.бр. МЗС З-36-86	
8	Индивидуален извештај за ревматска трска обр. бр. МЗС - 08	
9	Индивидуален извештај за интоксикација обр.бр. МЗС - 09	
10	Индивидуален извештај за сообраќајна траума - обр.бр. МЗС-10	100
11	Пријава за несреќа на работа (обр.ЕТ-8)	
12	Извештај за стационарно лекувано лице	100
13	Пријава за породување	100
14	Пријава за абортус	100
	ВКУПНО	100

Табела 6.4

Ред. бр.	ИНДИВИДУАЛНИ ЕВИДЕНЦИИ	Број на доставени индивидуални евиденции од ЗУ во ЦЈЗ со податоци за тековната 2022 година со извршен внес на податоците во соодветни апликативни софтверски програми
1	Пријава на малигна неоплазма - обр.бр.3-35-86	113
2	Индивидуален извештај за шеќерна болест - обр.бр.МЗС - 02	4474
3	Индивидуален извештај за исхемична болест на срцето - обр.бр.МЗС - 03	
4	Индивидуален извештај за бубрежна инсуфициенција - обр. бр. МЗС - 04	141
5	Индивидуален извештај за психози обр. бр. МЗС - 05	
6	Индивидуален извештај за алкохолизам и други зависности - обр. бр.МЗС - 06	
7	Пријава на професионална болест и на лице заболено или оштетено од професионална болест обр.бр. МЗС 3-36-86	
8	Индивидуален извештај за ревматска трска обр. бр. МЗС - 08	
9	Индивидуален извештај за интоксикација обр.бр. МЗС - 09	
10	Индивидуален извештај за сообраќајна траума - обр.бр. МЗС-10	1
11	Пријава за несреќа на работа (обр.ЕТ-8)	
12	Извештај за стационарно лекувано лице	
13	Пријава за породување	
14	Пријава за абортус	
	ВКУПНО	4729

Табела 7

Ред. бр.	ИНДИВИДУАЛНИ ЕВИДЕНЦИИ	Број на вкупно доставени индивидуални евиденции од ЦЈЗ во ИЈЗ во 2022 година
1	Пријава на малигна неоплазма - обр.бр.3-35-86	113
2	Индивидуален извештај за шеќерна болест - обр.бр.МЗС - 02	4474
3	Индивидуален извештај за исхемична болест на срцето - обр. бр.МЗС - 03	3
4	Индивидуален извештај за бубрежна инсуфициенција - обр. бр. МЗС - 04	141
5	Индивидуален извештај за психози обр. бр. МЗС - 05	2
6	Индивидуален извештај за алкохолизам и други зависности - обр. бр.МЗС - 06	4
7	Пријава на професионална болест и на лице заболено или оштетено од професионална болест обр.бр. МЗС 3-36-86	
8	Индивидуален извештај за ревматска трска обр. бр. МЗС - 08	
9	Индивидуален извештај за интоксикација обр.бр. МЗС - 09	
10	Индивидуален извештај за сообраќајна траума - обр.бр. МЗС-10	1
11	Пријава за несреќа на работа (обр.ЕТ-8)	
12	Извештај за стационарно лекувано лице	
13	Пријава за породување	
14	Пријава за абортус	
	ВКУПНО	2178

Табела 7.1

Ред. бр.	ИНДИВИДУАЛНИ ЕВИДЕНЦИИ	Број на доставени индивидуални евиденции од ЦЈЗ во ИЈЗ со податоци за претходната година (декември 2021) во I квартал 2022 година
1	Пријава на малигна неоплазма - обр.бр.3-35-86	5
2	Индивидуален извештај за шеќерна болест - обр.бр.МЗС - 02	254
3	Индивидуален извештај за исхемична болест на срцето - обр.бр.МЗС - 03	1
4	Индивидуален извештај за бубрежна инсуфициенција - обр. бр. МЗС - 04	22
5	Индивидуален извештај за психози обр. бр. МЗС - 05	
6	Индивидуален извештај за алкохолизам и други зависности - обр. бр.МЗС - 06	
7	Пријава на професионална болест и на лице заболено или оштетено од професионална болест обр.бр. МЗС 3-36-86	
8	Индивидуален извештај за ревматска трска обр. бр. МЗС - 08	
9	Индивидуален извештај за интоксикација обр.бр. МЗС - 09	
10	Индивидуален извештај за сообраќајна траума - обр.бр. МЗС-10	
11	Пријава за несреќа на работа (обр.ЕТ-8)	
12	Извештај за стационарно лекувано лице	
13	Пријава за породување	
14	Пријава за абортус	
	ВКУПНО	282

Табела 7.2

Ред. бр.	ИНДИВИДУАЛНИ ЕВИДЕНЦИИ	Број на доставени индивидуални евиденции од ЦЈЗ во ИЈЗ со податоци за 2022 година
1	Пријава на малигна неоплазма - обр.бр.3-35-86	113
2	Индивидуален извештај за шеќерна болест - обр.бр.МЗС - 02	4474
3	Индивидуален извештај за исхемична болест на срцето - обр.бр.МЗС - 03	3
4	Индивидуален извештај за бубрежна инсуфициенција - обр. бр. МЗС - 04	141
5	Индивидуален извештај за психози обр. бр. МЗС - 05	2
6	Индивидуален извештај за алкохолизам и други зависности - обр. бр.МЗС - 06	4
7	Пријава на професионална болест и на лице заболено или оштетено од професионална болест обр.бр. МЗС 3-36-86	
8	Индивидуален извештај за ревматска трска обр. бр. МЗС - 08	
9	Индивидуален извештај за интоксикација обр.бр. МЗС - 09	
10	Индивидуален извештај за сообраќајна траума - обр.бр. МЗС-10	1
11	Пријава за несреќа на работа (обр.ЕТ-8)	
12	Извештај за стационарно лекувано лице	
13	Пријава за породување	
14	Пријава за абортус	
	ВКУПНО	2178

ЦЕНТАР ЗА ЈАВНО ЗДРАВЈЕ – ПРИЛЕП

I Социјално-медицинска дејност со здравствена статистика и промоција на здравје

Реализацијата на задачите и активностите од социјално –медицинската дејност со здравствена статистика и промоција на здравје од Ц.Ј.З.-Прилеп, се одвиваше соогласно предвидените мерки и активност во Националната годишна програма за јавно здравје на Р. С. Македонија за 2022 година, Законот за евиденции во областа на здравството во Р.М. и Планот за работа на Ц.Ј.З. за 2022 година. Овие мерки и активности се однесуваат на прибирање, внес и обработка на збирни и индивидуални извештајни обрасци од здравствените установи на подрачјето на центарот, а врз основа на

обработените податоци се изготвуваат, извештаи, информации, анализи и други стручни материјали, преку кои се добива увид во здравствената состојба на населението на подрачјето што го покрива центарот, организацијата на здравствената служба на тоа подрачје, како и идентификација на јавно-здравствените проблеми и потреби на населението од тоа подрачје. Во исто време преку овие материјали се дава препорака за превземање на мерки и активности за надминување на истите.

Изработка на програмски задачи

Согласно Националната годишна програма за јавно здравје во Р.С. Македонија за 2022 година се предвидени, изготвени следните материјали и истите се доставени до Институтот за јавно здравје, Скопје.

1. Годишен извештај за реализација на Националната годишна програма за јавно здравје за 2021 година

Во овој извештај се дадени и прикажани активностите зацртани во Националната годишна програма за јавно здравје за 2021 година кои се планирани и реализирани во Социјално-медицинската дејност со здравствена статистика и промоција на здравје во 2021 година.

2. Информација за искористеност на болничкиот капацитет во Општа болница- Прилеп за 2021 година

Во овој материјал е прикажана структурата на болничките постели по болнички одделенија, кадарот во Општата болница-Прилеп, бројот на лекувани болни и остварени болнички денови, искористеност на болничкиот капацитет, просечното времетраење на лекување, функција на болничка постела, стапка на хоспитализација, оптеретеноста на здравствените работници, како и други показатели на болничката дејност.

3. Информација за болест или состојба

Изготвена е "Информацијата за малигни заболувања на подрачјето на Ц.Ј.З., Прилеп за 2021 година", во која е прикажана состојбата со малигните заболувања на подрачјето на центарот, дадени се препораки за превенција и рано откривање на истите.

4. Анализа на болничкиот морбидитет и mortalитет во Општа болница- Прилеп за 2021 година

Во оваа анализа која се состои од општ дел во кој преку одредени индикатори е прикажана болничко-стационарната дејност во Прилеп и специјален дел во кој е прикажана застапеноста и карактеристиките на одредени групи на болести во вкупниот морбидитет во Општата болница во Прилеп. Исто така е прикажан и утврдениот mortalитет по пол, возраст и причини за смрт во истата болница во 2021 година.

5. Извештај за вработен кадар во здравствените установи на подрачјето на Ц.Ј.З.- Прилеп за 2021 година

Во овој извештај е прикажана организираноста на здравствената заштита на подрачјето на центарот преку приказ на мрежата на здравствени установи и здравствениот кадар вработен во истите во 2021 година

6. Анализа на амбулантно-поликлиничкиот морбидитет на подрачјето на Ц.Ј.З.- Прилеп за 2021 година

Во оваа анализа е прикажан регистрираниот амбулантно-поликлинички морбидитет во 2021 година во дејноста општа медицина, во дејноста здравствена заштита на деца, здравствена заштита на училишни деца и младина, здравствена заштита на жени и во стоматолошката дејност. Даден е табелеарен приказ на регистрираниот морбидитет по пол, возрасни групи, најчести заболувања и по здравствени центри.

7. Информација за здравствена заштита и здравствена состојба на населението на подрачјето на Ц.Ј.З.-Прилеп, за 2021 година

Во оваа информација преку одредени индикатори се дава слика за демографските карактеристики на населението на подрачјето на Ц.Ј.З.-Прилеп, здравствената состојба на населението од тоа подрачје, како и организираноста на здравствената служба, на тоа подрачје. Во истата се нотирани јавно-здравствени проблеми и се предложени мерки и препораки со цел надминување на истите и подобрување на здравствена состојба на населението на подрачјето на Ц.Ј.З. -Прилеп, а исто така се предложени мерки за унапредување на здравствената заштита на тоа подрачје.

9. Информација за една вулнерабилна група

Изготвена е "Информација за здравјето на старите лица на подрачјето на Ц.Ј.З.-Прилеп во 2021 година", во која е прикажан регистрираниот амбулантно-поликлинички и болнички морбидитет на старите лица.

Промоција на здравје и здравствено воспитание

Во Ц.Ј.З.-Прилеп, се реализираат обврските и задачите од областа на промоција на здравје и здравствено воспитание, преку едукативни предавања, делење на здравствено-воспитни сретства и материјали на целни групи на населението од подрачјето на центарот, а се со цел подигање на општата и здравствена култура на населението за чување и унапредување на здравјето и превенција на заболувањата.

1. Реализирани предавања :

Табела 8 Реализирани предавања во 2022 година

Тема на реализирани предавања		Место на реализација на предавањата			Вкупно слушатели
		Основни училишта	Средни училишта	Работни организации, здруженија, НВО	
1	Исхрана и здравје и физичка активност	2	18		500
2	Хигиена на раце	2			40
3	Физичка активност		4		100
4	Кардиоваскуларни заболувања		12		300
5	Дијабет		4		100
6	Превенција на пушење			1	30
Вкупно		4	38	1	1070

2. Одбележани светски денови, недели, месеци

Во склоп на активностите за промоција на здравје и здравствено воспитание беа одбележани и следните Светски денови и недели и месеци:

- Месец на свесност против рак на грло на матка, одбележан со предавање во средно училиште;
- Месец на свесност против рак на дебело црево, одбележан со 2 предавања во основно училиште;
- Светски ден на орално здравје, одбележан со објавување на стружен материјал на фб страна;
- Светски ден на здравјето, одбележан со објава на стручен материјал на веб и фб страна;
- Светски ден на хигиена на раце, одбележан со 2 предавања во основно училиште;
- Светски ден на хипертензија, одбележан со предавање во средно училиште;
- Светски ден без тутун , одбележан со 2 предавања во средно училиште и со поставување на стручен материјал на веб страна;
- Светска недела на доењето, одбележана со поставување на стручен материјал на веб страна;
- Светски ден на сексуално и репродуктивно здравје, одбележан со 4 предавања во средно училиште;
- Светски ден на срцето одбележан преку поставување на едукативен материјал на веб и фб страна;
- Светски ден на дијабет, одбележан со 4 предавања во средно училиште.

Од страна на центарот беше дистрибуиран едукативен материјал (постери, флаери), за Светски ден на здравје, Светски ден на срце, вакцинација, рано откривање на карцином на дојка, кардиоваскуларни заболувања, машко здравје.

Советувалиште за откажување од пушење и советувалиште за сексуално и репродуктивно здравје

Во Ц.Ј.З.-Прилеп во советувалиштето за откажување од пушење беа советувани 6 лица, а во советувалиштето за сексуално и репродуктивно здравје беа советувани 50 млади лица.

Статистичка обработка на здравствени податоци, публицистика и едукација

Континуираната работа на здравствено-статистичката дејност во одделението за социјална медицина, која се спроведува согласно законските прописи пропишани со Законот за евиденции во областа на здравството, Националната годишна програма за јавно здравје на Р.Македонија за 2022 година опфаќа:

1. Обработка на збирни извештаи

Во Ц.Ј.З.-Прилеп се врши прибирање на збирните извештајни обрасци од здравствените установи од подрачјето на Ц.Ј.З.-Прилеп, од примарната, специјалистичко-консултативна и болничка здравствена заштита, нивна логичка и математичка контрола, корекција на пропустите во истите, и понатамошен внес на податоците во соодветен апликативен софтверски систем, како и изработка на тримесечни, полугодишни и годишни извештаи и нивно доставување до Институтот за јавно здравје, Скопје.

2. Обработка на индивидуални извештаи

Се врши прибирање на индивидуални извештајни обрасци (извешај за стационарно лекувано лице, пријава за породување и пријава за абортус) логичка, и математичка контрола на податоците, корегирање на пропустите и внес на податоците во соодветен апликативен софтверски програм.

3. Обработка на пријави за масовни незаразни заболувања

Се врши прибирање, контрола на пријавите за масовни незаразни заболувања што ги доставуваат здравствените установи од подрачјето на Ц.Ј.З.-Прилеп, и понатаму истите се внесуваат во посебни евиденциони книги и се испраќаат до И.Ј.З.-Скопје, секој месец.

Во 2022 година континуирано се одвиваше и електронската евиденција на пријавите за шеќерна болест и хронична бубрежна инсуфициенција, преку Управата за електронско здравство и мој термин, кои беа редовно контролирани и испраќани во И.Ј.З.-Скопје.

3. Давање на стручно методолошка помош на здравствените установи за изготвувањето на извештајните обрасци

Оваа активност се врши преку давање на стручна помош на здравствените работници кои доаѓаат во нашето одделение или при теренски увиди во здравствените установи, во однос на правилно водење

на медицинската документација и ивиденција, изготвување на извештајните обрасци и примената на Ц резивија на МКБ. Во 2022 година направени се 10 увиди во здравствените установи на кои им е дадена стручна помош и инструктажа во водењето и зготвувањето на збирните и индивидуални извешати кои ги доставуваат до центарот.

Најголем проблем во реализацијата на активностите во доменот на здравствената статистика е неусогласеноста на софтверските програми за автоматска обработка на податоците од амбулантно-поликлиничката и болничката дејност помеѓу Ц.Ј.З.-Прилеп, и И.Ј.З.-Скопје, каде се испраќаат обработените податоци од Ц.Ј.З.-Прилеп. Исто така во Ц.Ј.З.-Прилеп нема софтверски програми за внес на податоци од пријави за масовни незаразни заболувања, за внес и ажурирање на податоци за кадар од здравствените установи на подрачјето на Центарот.

Табела 1

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ	Број на вкупно доставени збирни извештаи од ЗУ во ЦЈЗ во тековната година (2022)	од тоа		% на опфат на вкупно доставените збирни извештаи од ЗУ во ЦЈЗ во тековната година (2022) со извршена логична и математичка контрола на податоците	Број на вкупно доставени збирни извештаи од ЗУ во ЦЈЗ во тековната година (2022) со извршен внес на податоците во соодветни апли-кативни софтвер-ски програми
		тримесечни	годишни		
Извештај на службата за општа медицина образец (3-01-60)	960	960		100.0	960
Извештај на специјалистичките служби образец (3-01s-60)	234	234		100.0	234
Извештај на службата за медицина на труд (образец 3-02-60)	8	8		100.0	8
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец 3-03-60)	704	704		100.0	704
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младина (образец 3-04-60)	800	800		100.0	800
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец 3-05-60)	80	80		100.0	80
Извештај за работата на службата за градни болести и туберкулоза (образец 3-06-60)	8	8		100.0	8
Извештај на службата за кожно венерични болести (образец 3-07-60)	8	8		100.0	8
Извештај на службата за рехабилитација (образец 3-08-60)	8	8		100.0	8
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец 3-09-60)	2064	2064		100.0	2064
Извештај на службата за трансфузија (образец 3-10-60)	4	4		100.0	4
Извештај за здравствено просветување (образец 3-13-60)	4	4		100.0	4
Извештај за лаборатории (образец 3-14-60)	48	48		100.0	48
Извештај за здравствена исправност на храна и предмети за општа употреба (образец 3-15-60)	4	4		100.0	4
Извештај на службата за поливалентна патронажа (образец 3-17-60)	24	24		100.0	24
Извештај на службата за болничко - стационарно лекување (образец 3-21-60)	52	52		100.0	52
Извештај за организационата структура и кадарот во областа на здравството (образец 3-00-60)	212		212	100.0	Немаме софтвер
Извештај за несреќи на работа (образец ИПС)					
ВКУПНО	5222	5010	212	100.0	5010

Табела 1.1

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ	Број на вкупно доставени тромесечни збирни извештаи од ЗУ во ЦЈЗ во тековната година (2022)	по квартали			
		I	II	III	IV
Извештај на службата за општа медицина образец (3-01-60)	960	240	240	240	240
Извештај на специјалистичките служби образец (3-01s-60)	234	60	58	58	58
Извештај на службата за медицина на труд (образец 3-02-60)	8	2	2	2	2
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец 3-03-60)	704	176	176	176	176
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младаина (образец 3-04-60)	800	200	200	200	200
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец 3-05-60)	80	20	20	20	20
Извештај за работата на службата за градни болести и туберкулоза (образец 3-06-60)	8	2	2	2	2
Извештај на службата за кожно венерични болести (образец 3-07-60)	8	2	2	2	2
Извештај на службата за рехабилитација (образец 3-08-60)	8	2	2	2	2
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец 3-09-60)	2064	516	516	516	516
Извештај на службата за трансфузија (образец 3-10-60)	4	1	1	1	1
Извештај за здравствено просветување (образец 3-13-60)	4	1	1	1	1
Извештај за лаборатории (образец 3-14-60)	48	12	12	12	12
Извештај за здравствена исправност на храна и предмети за општа употреба (образец 3-15-60)	4	1	1	1	1
Извештај на службата за поливалентна патронажа (образец 3-17-60)	24	6	6	6	6
Извештај на службата за болничко - стационарно лекување (образец 3-21-60)	52	13	13	13	13
Извештај за организационата структура и кадарот во областа на здравството (образец 3-00-60)	212	212			
Извештај за несреќи на работа (образец ИПС)					
ВКУПНО	5152	1410	1234	1254	1254

Табела 2

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ	Број на вкупно доставени тромесечни збирни извештаи за кадар и посети од ЗУ во ЦЈЗ во тековната година (2022)	% на опфат на вкупно доставените збирни извештаи за кадар и посети од ЗУ во ЦЈЗ во тековната година (2022) со извршена логична и математичка контрола на податоците	Број на вкупно доставени збирни извештаи за кадар и посети од ЗУ во ЦЈЗ во тековната година (2022) со извршен внес на податоците во соодветни апликативни софтверски програми
Извештај на службата за општа медицина образец (З-01-60)	480	100.0	480
Извештај на специјалистичките служби образец (З-01s-60)	234	100.0	234
Извештај на службата за медицина на труд (образец З-02-60)	8	100.0	8
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец З-03-60)	352	100.0	352
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младина (образец З-04-60)	400	100.0	400
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец З-05-60)	40	100.0	40
Извештај за работата на службата за градни болести и туберкулоза (образец З-06-60)	4	100.0	4
Извештај на службата за кожно венерични болести (образец З-07-60)	4	100.0	4
Извештај на службата за рехабилитација (образец З-08-60)	8	100.0	8
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец З-09-60)	1032	100.0	1032
Извештај на службата за трансфузија (образец З-10-60)	4	100.0	4
Извештај за здравствено просветување (образец З-13-60)	4	100.0	4
Извештај за лаборатории (образец З-14-60)	48	100.0	48
Извештај за здравствена исправност на храна и предмети за општа употреба (образец З-15-60)	4	100.0	4
Извештај на службата за поливалентна патронажа (образец З-17-60)	24	100.0	24
Извештај на службата за болничко - стационарно лекување (образец З-21-60)	52	100.0	52
Извештај за организационата структура и кадарот во областа на здравството (образец З-00-60)	212		212
Извештај за несреќи на работа (образец ИПС)			
ВКУПНО	2910	100.0	2698

Табела 2.1

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ	Број на вкупно доставени тромесечни збирни извештаи за кадар и работа од ЗУ во ЦЈЗ во тековната година (2022)	по квартали			
		I	II	III	IV
Извештај на службата за општа медицина образец (3-01-60)	480	120	120	120	120
Извештај на специјалистичките служби образец (3-01s-60)	234	60	58	58	58
Извештај на службата за медицина на труд (образец 3-02-60)	8	2	2	2	2
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец 3-03-60)	352	88	88	88	88
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младина (образец 3-04-60)	400	100	100	100	100
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец 3-05-60)	40	10	10	10	10
Извештај за работата на службата за градни болести и туберкулоза (образец 3-06-60)	4	1	1	1	1
Извештај на службата за кожно венерични болести (образец 3-07-60)	4	1	1	1	1
Извештај на службата за рехабилитација (образец 3-08-60)	8	2	2	2	2
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец 3-09-60)	1032	258	258	258	258
Извештај на службата за трансфузија (образец 3-10-60)	4	1	1	1	1
Извештај за здравствено просветување (образец 3-13-60)	4	1	1	1	1
Извештај за лаборатории (образец 3-14-60)	48	12	12	12	12
Извештај за здравствена исправност на храна и предмети за општа употреба (образец 3-15-60)	4	1	1	1	1
Извештај на службата за поливалентна патронажа (образец 3-17-60)	24	6	6	6	6
Извештај на службата за болничко - стационарно лекување (образец 3-21-60)	52	13	13	13	13
Извештај за организационата структура и кадарот во областа на здравството (образец 3-00-60)	212	212			
Извештај за несреќи на работа (образец ИПС)					
ВКУПНО	2910	888	674	674	674

Табела 3

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ	Број на вкупно доставени тромесечни збирни извештаи за утврдени заболувања и состојби од ЗУ во ЦЈЗ во тековната година (2022)	% на опфат на вкупно доставените збирни извештаи за утврдени заболувања и состојби од ЗУ во ЦЈЗ во тековната година (2022) со извршена логична и математичка контрола на податоците	Број на вкупно доставени збирни извештаи за утврдени заболувања и состојби од ЗУ во ЦЈЗ во тековната година (2022) со извршен внес на податоците во соодветни апликативни софтверски програми
Извештај на службата за општа медицина (образец 3-01-60)	480	100.0	480
Извештај на службата за медицина на труд (образец 3-02-60)			
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец 3-03-60)	352	100.0	352
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младина (образец 3-04-60)	400	100.0	400
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец 3-05-60)	40	100.0	40
Извештај за работата на службата за градни болести и туберкулоза (образец 3-06-60)	4	100.0	4
Извештај на службата за кожно венерични болести (образец 3-07-60)	4	100.0	4
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец 3-09-60)	1032	100.0	1032
ВКУПНО	480	100.0	480

Табела 3.1

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ	Број на вкупно доставени тромесечни збирни извештаи за утврдени заболувања и состојби од ЗУ во ЦЈЗ во тековната година (2022)	по квартали			
		I	II	III	IV
Извештај на службата за општа медицина образец (3-01-60)	480	120	120	120	120
Извештај на службата за медицина на труд (образец 3-02-60)	0	0	0	0	0
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец 3-03-60)	4	1	1	1	1
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младина (образец 3-04-60)	352	88	88	88	88
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец 3-05-60)	400	100	100	100	100
Извештај за работата на службата за градни болести и туберкулоза (образец 3-06-60)	40	10	10	10	10
Извештај на службата за кожно венерични болести (образец 3-07-60)	4	1	1	1	1
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец 3-09-60)	1032	258	258	258	258
ВКУПНО	2312	578	578	578	578

Табела 4

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ	Број на вкупно изготвени збирни извештаи во ЦЈЗ во тековната година (2022)	временски период		
		тримесечни	полу-годишни	годишни
Извештај на службата за општа медицина образец (3-01-60)	980	560	280	140
Извештај на специјалистичките служби образец (3-01s-60)	231	132	66	33
Извештај на службата за медицина на труд (образец 3-02-60)	28	16	8	4
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец 3-03-60)	756	432	216	108
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младина (образец 3-04-60)	840	480	240	120
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец 3-05-60)	70	40	20	10
Извештај за работата на службата за градни болести и туберкулоза (образец 3-06-60)	14	8	4	2
Извештај на службата за кожно венерични болести (образец 3-07-60)	14	8	4	2
Извештај на службата за рехабилитација (образец 3-08-60)	28	16	8	4
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец 3-09-60)	2604	1488	744	372
Извештај на службата за трансфузија (образец 3-10-60)	7	4	2	1
Извештај за здравствено просветување (образец 3-13-60)	7	4	2	1
Извештај за лаборатории (образец 3-14-60)	91	52	26	13
Извештај за здравствена исправност на храна и предмети за општа употреба (образец 3-15-60)	4	2	1	1
Извештај на службата за поливалентна патронажа (образец 3-17-60)	42	24	12	6
Извештај на службата за болничко - стационарно лекување (образец 3-21-60)	98	56	28	14
Извештај за организационата структура и кадарот во областа на здравството (образец 3-00-60)	666			666
Извештај за несреќи на работа (образец ИПС)				
ВКУПНО	6480	3322	1661	1497

Табела 4.1

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ	Број на вкупно изготвени збирни извештаи за кадар и посети во ЦЈЗ во тековната година (2022)	временски период		
		трое-сечни	полу-годишни	годишни
Извештај на службата за општа медицина образец (3-01-60)	490	280	140	70
Извештај на специјалистичките служби образец (3-01s-60)	224	128	64	32
Извештај на службата за медицина на труд (образец 3-02-60)	7	4	2	1
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец 3-03-60)	378	216	108	54
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младина (образец 3-04-60)	420	240	120	60
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец 3-05-60)	35	20	10	5
Извештај за работата на службата за градни болести и туберкулоза (образец 3-06-60)	7	4	2	1
Извештај на службата за кожно венерични болести (образец 3-07-60)	7	4	2	1
Извештај на службата за рехабилитација (образец 3-08-60)	28	16	8	4
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец 3-09-60)	1302	744	372	186
Извештај на службата за трансфузија (образец 3-10-60)	7	4	2	1
Извештај за здравствено просветување (образец 3-13-60)	7	4	2	1
Извештај за лаборатории (образец 3-14-60)	98	56	28	14
Извештај за здравствена исправност на храна и предмети за општа употреба (образец 3-15-60)	4	2	1	1
Извештај на службата за поливалентна патронажа (образец 3-17-60)	56	32	16	8
Извештај на службата за болничко - стационарно лекување (образец 3-21-60)	95	54	27	14
Извештај за организационата структура и кадарот во областа на здравството (образец 3-00-60)	666			666
Извештај за несреќи на работа (образец ИПС)				
ВКУПНО	3830	1808	904	1118

Табела 4.2

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ	Број на вкупно изготвени збирни извештаи за утврдени заболувања и состојби во ЦЈЗ во во тековната година (2022)	временски период		
		трое-сечни	полу-годишни	годишни
Извештај на службата за општа медицина образец (3-01-60)	490	280	140	70
Извештај на службата за медицина на труд (образец 3-02-60)				
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец 3-03-60)	378	216	108	54
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младаина (образец 3-04-60)	420	240	120	60
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец 3-05-60)	35	20	10	5
Извештај за работата на службата за градни болести и туберкулоза (образец 3-06-60)	7	4	2	1
Извештај на службата за кожно венерични болести (образец 3-07-60)	7	4	2	1
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец 3-09-60)	1302	744	372	186
ВКУПНО	2639	1508	754	377

Табела 5

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ	Број на вкупно доставени збирни извештаи од ЦЈЗ во ИЈЗ во тековната година (2022)	временски период		
		полугодишни		годишни
		I	II	
Извештај на службата за општа медицина образец (3-01-60)	420	140	140	140
Извештај на специјалистичките служби образец (3-01s-60)	99	33	33	33
Извештај на службата за медицина на труд (образец 3-02-60)	12	4	4	4
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец 3-03-60)	324	108	108	108
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младаина (образец 3-04-60)	360	120	120	120
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец 3-05-60)	30	10	10	10
Извештај за работата на службата за градни болести и туберкулоза (образец 3-06-60)	6	2	2	2
Извештај на службата за кожно венерични болести (образец 3-07-60)	6	2	2	2
Извештај на службата за рехабилитација (образец 3-08-60)	12	4	4	4
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец 3-09-60)	1116	372	372	372
Извештај на службата за трансфузија (образец 3-10-60)	3	1	1	1
Извештај за здравствено просветување (образец 3-13-60)	3	1	1	1
Извештај за лаборатории (образец 3-14-60)	39	13	13	13
Извештај за здравствена исправност на храна и предмети за општа употреба (образец 3-15-60)	3	1	1	1
Извештај на службата за поливалентна патронажа (образец 3-17-60)	18	6	6	6
Извештај на службата за болничко - стационарно лекување (образец 3-21-60)	42	14	14	14
Извештај за организационата структура и кадарот во областа на здравството (образец 3-00-60)	666			666
Извештај за несреќи на работа (образец ИПС)				
ВКУПНО	3159	831	831	1497

Табела 5.1

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ	Број на вкупно доста-вени збирни извештаи за кадар и работа од ЦЈЗ во ИЈЗ во тековната година (2022)	временски период		
		полугодишни		годишни
		I	II	
Извештај на службата за општа медицина образец (3-01-60)	210	70	70	70
Извештај на специјалистичките служби образец (3-01s-60)	99	33	33	33
Извештај на службата за медицина на труд (образец 3-02-60)	12	4	4	4
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец 3-03-60)	162	54	54	54
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младаина (образец 3-04-60)	180	60	60	60
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец 3-05-60)	15	5	5	5
Извештај за работата на службата за градни болести и туберкулоза (образец 3-06-60)	3	1	1	1
Извештај на службата за кожно венерични болести (образец 3-07-60)	3	1	1	1
Извештај на службата за рехабилитација (образец 3-08-60)	12	4	4	4
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец 3-09-60)	558	186	186	186
Извештај на службата за трансфузија (образец 3-10-60)	3	1	1	1
Извештај за здравствено просветување (образец 3-13-60)	3	1	1	1
Извештај за лаборатории (образец 3-14-60)	39	13	13	13
Извештај за здравствена исправност на храна и предмети за општа употреба (образец 3-15-60)	3	1	1	1
Извештај на службата за поливалентна патронажа (образец 3-17-60)	18	6	6	6
Извештај на службата за болничко - стационарно лекување (образец 3-21-60)	42	14	14	14
Извештај за организационата структура и кадарот во областа на здравството (образец 3-00-60)	666			666
Извештај за несреќи на работа (образец ИПС)				
ВКУПНО	2028	454	454	1120

Табела 5.2

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ	Број на вкупно доставени збирни извештаи за утврдени заболувања и состојби од ЦЈЗ во ИЈЗ во тековната година (2022)	временски период		
		полугодишни		годишни
		I	II	
Извештај на службата за општа медицина образец (3-01-60)	210	70	70	70
Извештај на службата за медицина на труд (образец 3-02-60)				
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец 3-03-60)	162	54	54	54
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младиња (образец 3-04-60)	180	60	60	60
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец 3-05-60)	15	5	5	5
Извештај за работата на службата за градни болести и туберкулоза (образец 3-06-60)	3	1	1	1
Извештај на службата за кожно венерични болести (образец 3-07-60)	3	1	1	1
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец 3-09-60)	558	186	186	186
ВКУПНО	1131	377	377	377

Табела 6

Ред. бр.	ИНДИВИДУАЛНИ ЕВИДЕНЦИИ	Број на вкупно доставени индивидуални евиденции од ЗУ во ЦЈЗ во тековната година (2022)	% на опфат на вкупно доставените индивидуални евиденции од ЗУ во ЦЈЗ во тековната година (2022) со извршена логична контрола на податоците	Број на вкупно доставени индивидуални евиденции од ЗУ во ЦЈЗ во тековната година (2022) со извршен внес на податоците во соодветни апликативни софтверски програми
1	Пријава на малигна неоплазма - обр. бр.3-35-86	112	100.0	немаме апликативна софтверска програма
2	Индивидуален извештај за ше-ќерна болест - обр.бр.МЗС - 02	4696	100.0	Преку мој термин
3	Индивидуален извештај за исхемична болест на срцето - обр.бр.МЗС - 03	896	100.0	немаме апликативна софтверска програма
4	Индивидуален извештај за бубрежна инсуфициенција - обр. бр. МЗС - 04	83	100.0	Преку мој термин
5	Индивидуален извештај за психози обр. бр. МЗС - 05	224	100.0	- " -
6	Индивидуален извештај за алкохолизам и други зависности - обр.бр.МЗС - 06	169	100.0	- " -
7	Пријава на професионална болест и на лице заболено или оштетено од професионална болест обр.бр. МЗС 3-36-86			- " -
8	Индивидуален извештај за рев-матска трска обр. бр. МЗС - 08			- " -
9	Индивидуален извештај за интоксикација обр.бр. МЗС - 09	3	100.0	- " -
10	Индивидуален извештај за сооб-раќајна траума - обр.бр. МЗС-10	12	100.0	- " -
11	Пријава за несреќа на работа (обр.ЕТ-8)			0
12	Извештај за стационарно лекувано лице	6808	100.0	6808
13	Пријава за породување	525	100.0	525
14	Пријава за абортус	29	100.0	29
ВКУПНО		13557	100.0	7362

Табела 6.1

Ред.бр.	ИНДИВИДУАЛНИ ЕВИДЕНЦИИ	Број на вкупно доставени индивидуални евиденции од ЗУ во ЦЈЗ во тековната година (2022)	по квартали			
			I	II	III	IV
1	Пријава на малигна неоплазма - обр.бр.3-35-86	112	91	21		
2	Индивидуален извештај за шеќерна болест - обр.бр. МЗС - 02	4696	3427	1269		
3	Индивидуален извештај за исхемична болест на срцето - обр.бр.МЗС - 03	896	103	642		151
4	Индивидуален извештај за бубрежна инсуфициенција - обр. бр. МЗС - 04	83	0	83		
5	Индивидуален извештај за психози обр. бр. МЗС - 05	224	19	188		17
6	Индивидуален извештај за алкохолизам и други зависности - обр.бр.МЗС - 06	169	12	149		8
7	Пријава на професионална болест и на лице заболено или оштетено од професионална болест обр.бр. МЗС 3-36-86					
8	Индивидуален извештај за ревматска трска обр. бр. МЗС - 08					
9	Индивидуален извештај за интоксикација обр.бр. МЗС - 09	3	2	1		
10	Индивидуален извештај за сообраќајна траума - обр.бр. МЗС-10	12	2	5		5
11	Пријава за несреќа на работа (обр.ЕТ-8)					
12	Извештај за стационарно лекувано лице	6808	1844	1808	1487	1669
13	Пријава за породување	525	136	120	142	127
14	Пријава за абортус	29	9	4	11	5
ВКУПНО		13557	5645	4290	1640	1982

Табела 6.2

Ред. бр.	ИНДИВИДУАЛНИ ЕВИДЕНЦИИ	Број на доставени индивидуални евиденции од ЦЈЗ до ИЈЗ со податоци по месеци во тековната година (2022)	МЕСЕЦИ														
			Декември	Јануари	Февруари	Март	Април	Мај	Јуни	Јули	Август	Септември	Октомври	Ноември			
1	Пријава на малигна неоплазма - обр.бр.3-35-86	112	7	40	44	21											
2	Индивидуален извештај за шеќерна болест - обр. бр.МЗС - 02	4696	1517	803	1107	1263		6									
3	Индивидуален извештај за исхемична болест на срцето - обр.бр.МЗС - 03	896	2	50	51	95	547					100	51				
4	Индивидуален извештај за бубрежна инсуфициенција - обр. бр. МЗС - 04	83				5	78										
5	Индивидуален извештај за психози обр. бр. МЗС - 05	224			19	7	181					10	7				
6	Индивидуален извештај за алкохолизам и други зависности - обр.бр.МЗС - 06	169	1		11	1	148					4	4				
7	Пријава на професионална болест и на лице заболено или оштетено од професионална болест обр.бр. МЗС 3-36-86																
8	Индивидуален извештај за ревматска трска обр. бр. МЗС - 08	0															
9	Индивидуален извештај за интоксикација обр.бр. МЗС - 09	3			2		1										
10	Индивидуален извештај за сообраќајна траума - обр. бр. МЗС-10	12			2	1	4							5			
11	Пријава за несреќа на работа (обр.ЕТ-8)																
12	Извештај за стационарно лекувано лице	6808	672	552	620	673	544	591	542	480	465	495	568	606			
13	Пријава за породување	525	45	47	44	42	27	51	55	41	46	52	46	29			
14	Пријава за абортус	29	5	2	2	1	3		2	4	5	1	4				
	ВКУПНО	13557	2249	1494	1902	2109	1533	648	599	525	516	662	685	635			

Табела 7

Ред. бр.	ИНДИВИДУАЛНИ ЕВИДЕНЦИИ	Број на доставени индивидуални евиденции од ЦЈЗ до ИЈЗ со податоци по месеци во тековната година (2022)	месеци														
			Декември	Јануари	Февруари	Март	Април	Мај	Јуни	Јули	Август	Септември	Октомври	Ноември			
1	Пријава на малигна неоп-лазма - обр.бр.З-35-86	112	7	40	44	21											
2	Индивидуален извештај за шеќерна болест - обр.бр.МЗС - 02	4696	1517	803	1107	1263		6									
3	Индивидуален извештај за исхемична болест на срцето - обр.бр.МЗС - 03	896	2	50	51	95	547					100	51				
4	Индивидуален извештај за бубрежна инсуфициенција - обр. бр. МЗС - 04	83				5	78										
5	Индивидуален извештај за психози обр. бр. МЗС - 05	224			19	7	181					10	7				
6	Индивидуален извештај за алкохолизам и други зависности - обр.бр.МЗС - 06	169	1		11	1	148					4	4				
7	Пријава на професионална болест и на лице заболено или оштетено од професионална болест обр.бр. МЗС З-36-86																
8	Индивидуален извештај за ревматска трска обр. бр. МЗС - 08																
9	Индивидуален извештај за интоксикација обр.бр. МЗС - 09	3			2		1										
#	Индивидуален извештај за сообраќајна траума - обр.бр. МЗС-10	12			2	1	4							5			
#	Пријава за несреќа на работа (обр.ЕТ-8)																
#	Извештај за стационарно лекувано лице		не се доставуваат до ИЈЗ														
13	Пријава за породување		не се доставуваат до ИЈЗ														
14	Пријава за абортус		не се доставуваат до ИЈЗ														
	ВКУПНО	6195	1527	893	1236	1393	959	6				114	67				

ЦЕНТАР ЗА ЈАВНО ЗДРАВЈЕ – СКОПЈЕ

Одделението за социјална медицина при ЈЗУ Центар за јавно здравје (ЦЈЗ) – Скопје на територијата на Скопскиот регион, кој според Пописот на Државниот завод за статистика на Република Македонија на крајот од 2021 година броел 607007 жители, во текот на 2022 година ги реализира следните програмски задачи и активности во доменот на Социјално – медицинската дејност со здравствена статистика и промоција на здравјето, а во согласност со Националната годишна програма за јавно здравје во Република Македонија за 2022 година:

I. Во Одделението за социјална медицина при ЦЈЗ-Скопје од здравствените установи на територијата на Центарот за јавно здравје се прибрани, контролирани и компјутерски обработени збирни и индивидуални здравствено-статистички извештаи кои се однесуваат на мрежата, организациската структура, обезбеденоста со кадар, обемот на извршената работа и утврдениот морбидитет во примарната и секундарната здравствена заштита во амбулантно-поликлиничката здравствена дејност и понатаму во болничката дејност, во секундарната и терциерната здравствена заштита, вклучувајќи го и болничкиот морталитет.

Заради давање на стручно – методолошка помош од областа на здравствената статистика и информатика, во текот на 2022 година континуирано се вршени електронски комуникации и теренски посети во здравствените установи на територијата на Центарот за јавно здравје Скопје по индикација и непрекинато е спроведувана едукација во објектот и on line во и од Центарот при прием на извештаите.

II. Изготвени и доставени во предвидениот рок според Националната годишна програма за јавно здравје за 2022 година во печатена форма до ЈЗУ Институт за јавно здравје (ИЈЗ) на РСМ и постирани на сајтот на ЈЗУ ЦЈЗ-Скопје се следните извештаи, анализи, информации:

Ред. бр.	Вид на задача	Планирано за работа во 2022	Изработено во 2022	Опфат (%)
1	2	3	4	5
Здравствена статистика и информатика				
Г.1	Збирни извештаи. Прибирање, логичка и математичка контрола на податоците, компјутерски внес и обработка на податоците. Подготовка и доставување на извештаи до ИЈЗ на РСМ. Архивирање на збирните извештаи во Одделението.	Планирани задачи	Извршени задачи	%
1-1	Служба за општа медицина, итна медицинска помош и домашна посета; Образец бр. 3-01-60	1200	887	73,9
1-2	Служба за заштита на деца; Образец бр. 3-03-60	550	500	90,9
1-3	Служба за заштита на училишни деца и младина, Образец бр. 3-04-60	650	571	87,8
1-4	Служба за здравствена заштита на жени, Образец бр. 3-05-60	200	207	103,5
1-5	Служба за медицина на трудот; Образец бр. 3-02-60	8	0	0,0
1-6	Специјалистички служби, Образец бр. 3-01-60;	900	1031	114,6
1-7	Служба за рехабилитација, Образец бр. 3-08-60;	90	127	141,1

Ред. бр.	Вид на задача	Планирано за работа во 2022	Изработено во 2022	Опфат (%)
1	2	3	4	5
1-8	Служба за трансфузија на крв, Образец бр. 3-10-60;	8	15	187,5
1-9	Служба за поливалентна патронажа, Образец бр. 3-17-60;	68	59	86,8
1-10	Извештај за здравствено просветување, Образец бр. 3-13-60;	16	1	6,3
1-11	Извештај на лабораторијата, Образец бр. 3-14-60;	150	264	176,0
1-12	Извештај за здравствена исправност на храна и предмети за општа употреба (образец 3-15-60)	8	1	12,5
1-13	Служба за заштита и лекување на устата и забите, Образец бр. 3-09-60;	1080	1871	173,2
1-14	Служба за белодробни заболувања и туберкулоза, Образец бр. 3-06-60;	1	1	100,0
1-15	Збирен извештај на службата за болничко лекување, образец број 3-21-60 и здравствени индикатори	250	355	142,0
1-16	Извештај за извршени систематски прегледи на ученици и студенти	130	47	36,2
Г.2	Индивидуални извештаи. Прибирање, логичка контрола и компјутерски внес и обработка на податоците. Подготовка и доставување на извештаи до ИЈЗ на РСМ. Архивирање на извештаите на Одделението.			
2-1	Индивидуален извештај за стационарно лекувано лице, образец број 3-21-61А	130000	110000	84,6
2-2	Пријава за породување, образец број 3-21-63	10440	8973	85,9
2-3	Пријава за прекин на бременост, образец број 3-21-64	2150	1852	86,1
2-4	Индивидуални извештаи за незаразни заболувања:			
2-4-1	малигна неоплазма, образец МЗС-01	6600	4703	71,3
2-4-2	шеќерна болест, образец МЗС-02	10800		0,0
2-4-3	алкохолизам и други зависности, образец МЗС-06	700	803	114,7
2-4-4	професионално заболување, образец МЗС-07	10	1	10,0
2-4-5	исхемична болест на срцето, образец МЗС-03	950	573	60,3
2-4-6	бубрежна инсуфициенција, образец МЗС-04	300		0,0
2-4-7	психози, образец МЗС-05	950	1119	117,8
2-4-8	ревматска треска, образец МЗС-08	5	0	0,0
2-4-9	интоксикација-труење, образец МЗС-09	100	65	65,0
2-4-10	сообраќаен траматизам, образец МЗС-10	1150	803	69,8
Г.3	Збирни извештаи за организациона структура и кадари, Образец 3-00-60, состојба на 31.12.2022 година: прибирање, контрола, компјутерски внес и обработка на податоците. Подготовка и доставување на извештаи до ИЈЗ на РСМ.	14300	14280	99,9
Г.4	Посети за стручно-методолошка помош за изготвување на извештаите и индикатори за квалитет			
4-1	Теренски посети	20	49	245,0
4-2	Посети во објектот на ЦЈЗ Скопје	750	809	107,9

Ред. бр.	Вид на задача	Планирано за работа во 2022	Изработено во 2022	Опфат (%)
1	2	3	4	5
4-3	Индикатори за квалитет	5	3	60,0
Здравствена едукација преку едукативни предавања за целни групи				
Г.5	Здравствена едукација на целни групи на подрачјето на Центарот ЗА ЈАВНО ЗДРАВЈЕ СКОПЈЕ:			
5-1	Едукативни предавања во предучилишни и училишни установи (основни и средни училишта) и во домови за згрижување на стари лица на теми во согласност со Националната годишна програма за јавно здравје на РСМ	760 предавања/11 879 опфатени предучилишни и училишни деца и возрасни лица	890/10747 опфатени предучилишни и училишни деца и возрасни лица	117,1
5-2	Едукативни трибини со јавноздравствена проблематика од интерес за подрачјето што го покрива Центарот за јавно здравје на теми во согласност на Националната годишна програма за јавно здравје на РСМ	12 трибини	2	16,7
5-3	Подготовка на агитки и/или брошури	4 со различна содржина	0	0,0
5-4	Дистрибуција на печатен материјал во здрав. и образовни установи- брошури, постери и флаери	1000	942	94,2
Г.6	Советувалишта за (1) сексуално и репродуктивно здравје и (2) за одвикнување од пушење:			
6-1	(1) Давање бесплатни совети на млади лица за сексуално и репродуктивно здравје во и вон Центарот	240	1080	450,0
6-2	(1) Внес, обработка и достава до ИЈЗ на РСМ на анкетен прашалник за задоволство на младите луѓе од условите и услугите во Советувалиштето за сексуално и репродуктивно здравје	240	100	41,7
6-3	Дистрибуција на кондоми во координација со ИЈЗ и МЗ	0	0	0,0
6-4	(2) СОП>Спроведено анкетно истражување , групни едукации, индивидуални едукации со примена на заместителна фармакотерапија	16 групни едукации/ 8 индивидуални едукации	5 групни и 3 индивидуални	31,2 и 37,5
Г.7	Постирање информативни материјали и документи на веб страната на ЦЈЗ Скопје и комуникација со медиумите	30	39	130,0
Г.8	Учество во спроведување на Обука за основните знаења за безбедност на храната, правила за добра хигиенска пракса и заштита на животната средина - координација на активностите, предавања и испити на пријавените кандидати.	25	40	160,0
Г.9	Одбележување на Светските денови, недели во врска со здравјето координирано со ИЈЗ на СРМ и МЗ.	28	28	100,0
Социјална медицина со промоција на здравје				

Ред. бр.	Вид на задача	Планирано за работа во 2022	Изработено во 2022	Опфат (%)
1	2	3	4	5
Г.10	Изготвување на анализи, извештаи и информации во согласност со Националната годишна програма за јавно здравје на РСМ за 2022 година и на барање на МЗ на РСМ. Нивно доставување до МЗ и ИЈЗ на РСМ и поставување на веб страната на Центарот за јавно здравје Скопје.	9	9	100,0
Г.11	Координација, прибирање, компјутерски внес и обработка на податоци, утврдување на индикатори, анализа, подготовка и достава на Извештај за скринингот на ракот на грлото на матката во врска со спроведување на Програмата за рана детекција на малигните заболувања во СРМ.	4	4	100,0
Г.12	Координација на скринингот на колоректалниот карцином според Програмата за рана детекција на малигните заболувања во РСМ. Евиденција и известување за направените анализи на ФОб тестовите.	4	4	100,0

1. Информација за искористеноста на болничките капацитети во здравствените установи на територијата на ЦЈЗ-Скопје во периодот од 2021 година

Анализата на болничките капацитети и нивната искористеност за 2021 година, како и за 2020 година беше специфична поради пандемијата КОВИД - 19 со пренамена на болничките капацитети, трансфер на здравствени работници во различни установи, пренамена на дел од болничките легла за лекување на Ковид болни. Поради новата специфична здравствена состојба во повеќето институции има позначајни разлики од просекот во последните неколку години. Разликите се должат на преместување или прераспределување на болничките одделенија, кревети и здравствени работници според тековните здравствени потреби на пациентите. Во 2021 година, во болниците на Скопскиот регион хоспитализирани се вкупно 103 209 пациенти. Остварени се вкупно 1 226 442 болнички денови, што во однос на 2020 година е 30% повеќе. Просечната должина на лекување била 11,8 дена. Ангажирани биле вкупно 1373 лекари, од кои 1067 биле специјалисти. Регистрирани се вкупно 4656 болнички кревети. Искористеноста на болничките кревети во просек изнесува 72,2%, а функцијата на болничката постела (просечен број на пациенти по кревет) е 22,2.

2. Информација за болест или состојба по избор на секој Центар, во зависност од актуелноста, односно застапеноста во регионот: Информација за состојбата со респираторните заболувања во Скопскиот регион за 2021 година

Респираторните болести се многу често застапени кај населението и некои од оваа голема група на болести често доведуваат до инвалидност и прерана смрт. Причина се за големи трошоци во примарната и болничката здравствена заштита. Воедно ја намалуваат продуктивноста на заболените кои неможат

да работат и прерано умираат. Последиците за општествата и економиите се разорувачки, но најмногу ги погодуваат сиромашните, ранливи и загрозени популации, кои порано заболуваат и порано умираат од своите врстници во побогатите опшества. Важноста на респираторни болести постојано се зголемува во последните неколку години и во моментов претставува сериозен јавно здравствен проблем. Хроничните респираторни болести (вклучувајќи го и ракот на белите дробови) претставуваат втора најважна причина за смртност во светот, а нивната фреквенција и дистрибуција се веројатно многу поголеми отколку што се знае, имајќи предвид дека тие често се недоволно дијагностицирани или погрешно дијагностицирани. Првото место во структурата на најзастапени субкатегории на болестите на респираторен систем во дејност општа медицина во Скопскиот регион за 2021 година го завзема субкатегија акутен фарингит и акутен тонзилит, односно 33% од вкупниот број на регистрирани респираторни заболувања во оваа дејност. Во дејноста здравствена заштита на училишни деца и младина првото место исто така, му припаѓа на акутниот фарингит и тонзилит, односно 56% од вкупниот број на регистрирани респираторни заболувања. Кај малите деца од 0-6 години тој е застапен со 45%. Во структурата на болничката дејност за 2021 година најголем удел на лекувани болни од групата болести на респираторен систем припаѓа на „Пневмонија, микроорганизам неозначен,„ односно 41% од сите хоспитализации со регистрирани заболувања.

3. Информација за здравјето на жените на подрачјето на Скопскиот регион за 2021 година

Здравјето на жените и девојчињата е особено загрижувачко бидејќи, во многу општества, тие се во неповолна положба поради дискриминацијата вкоренета во социокултурните фактори. Некои од социокултурните фактори кои ги спречуваат жените и девојчињата да имаат корист од квалитетни здравствени услуги и постигнување на најдоброто можно ниво на здравје вклучуваат: нееднакви односи на моќ меѓу мажите и жените; општествени норми кои го намалуваат образованието и можностите за платено вработување; ексклузивен фокус на репродуктивните улоги на жените и потенцијално или реално искуство на физичко, сексуално и емоционално насилство. Во секоја фаза од животот, жените и девојките имаат специфични потреби и можности да го оптимизираат своето здравје и благосостојба. Здравјето е исто така поврзано низ животните фази. Пристапот на животниот курс помага да се оптимизира здравјето и благосостојбата на луѓето на сите возрасти. Тој е изграден на стратегии засновани на докази и право на највисок можен стандард на здравје. Здравјето на жените влијае во животите на сите нас. За време на репродуктивниот период од животот од пубертетот до менопаузата, жените доживуваат многу промени. Во овој период и во менопауза жените заслужуваат да им се обезбеди и да ја добијат најдобрата можна грижа. Потребна е грижа и посветеност за подобрување на репродуктивното здравје и благосостојба во текот на целиот животен век за сите жени. Грижата за репродуктивното здравје кај жената започнува уште во адолесценцијата, бидејќи ризикот за 15-19-годишниците почесто е поврзан со зависности и небезбеден сексуален однос. Контрацепцијата ја намалува стапката на несакана бременост, а со тоа се намалува потребата за небезбеден абортус. 66% од жените под 20 години во Скопскиот регион кои извршиле абортус не биле во брак. На подрачјето

на Скопје во родилиштата се регистрирани 10 426 породувања. Најголем број од родилките се на возраст 20-35 години. Од нив 44% биле породувања со оперативен зафат – Царски рез. На глобално ниво, едно од десет живородени е предвремено родено. Менопаузата се смета за прерана кога се јавува пред 40-годишна возраст. Најголемите убијци на жените во оваа животна фаза се срцевите заболувања, мозочниот удар и хроничните белодробни заболувања. Многу од нив се поврзани со модифицирани фактори на ризик во адолесценцијата и раната зрелост, вклучувајќи пушење, нездрава исхрана и седентарен начин на живот. Женското население во дејноста општа медицина учествувало со 60% во вкупниот морбидитет. Во 2021 година жените од 20-54 години од Скопскиот регион во однос на вкупно утврдените заболувања најмногу боледувале од респираторни болести и тоа возрастната група од 35 - 44 години. Во ординациите по гинекологија биле остварени вкупно 3537 посети од кои 1827 посети кај лекар на годишно ниво. На прво место во морбидитетот се „Болестите на генитоуринарниот систем,, најчесто кај возраста 35-44 години. Групата на Неоплазми кај женската популација е на трето место со застапеност од 0,7%. Најчесто поединечно заболување е „Лејомиом на утерусот,, со учество од 46% и најзасегната возрастна група 35-44 години. Најчести причини за хоспитализација на женското население во 2021 година биле „Невоспалителните заболувања на женскиот генитален тракт,, во сите пет специјализирани здравствени установи.

4. Информација за вработен кадар во установи од областа на здравството за 2021 година

Согласно со Агенда за одржлив развој, 2030 година (Трансформирање на нашиот свет) (С30), со сигурност неможе да се постигне доколку имаме недостаток на здравствен кадар и доколку истиот не е соодветно дистрибуиран и обучен. Миграцијата на здравствените работници е еден од најважните факторите кој влијае на обемот и квалитетот на давањето на здравствени услуги во една земја. Овој проблем се јавува глобално кај сите здравствени системи и предизвикува нерамнотежа на работната сила кое побарува подобро планирање и целосно подобрување на управувањето со истата. Во корелација со мобилноста на кадарот е и социодемографската компонента на населението од една страна, а од друга страна пак е и потребата од обука и образование на здравствени работници поради стареењето на населението и поради исполнување на работните места на здравствените работници кои би се пензионирале. Инвестирањето во

образованието и континуираниот професионален развој на вработените во здравството се од голема важност во задоволувањето на потребите на една земја и успешноста на еден здравствен систем. Обемот на кадарот во здравството пак е во корелација и со економскиот развој. Земјите со повисок бруто домашен приход по жител трошат повеќе средства за здравствена заштита, а со тоа имаат и поголема потреба од здравствена работна сила. Постои нерамномерна распределеност на специјалистичките ординации на секундарно ниво. Највисока концентарција на овие ординации има во централното градско подрачје, поточно во општините Центар и Карпош каде што се лоцирани 77,5% од сите специјалистички ординации од Скопскиот регион. Во однос на кадровската обезбеденост, најголем процент од 49,3% се вработените здравствени работници во болничката здравствена

заштита. Во амбулантно-поликлиничка здравствена заштита 13,7% и специјалистичко-консултативната вон болничка здравствена заштита 16,8%. Постои зголемување на бројот на останати здравствени работници (медицинските сестри и останати здравствени работници со завршено високо образование), додека соработници со нижа подготовка не постојат во состав на вработените. Во Скопскиот регион за 2021 година има 428,6 лекари на 100 000 жители што е тренд во повеќето земји од ЕУ, каде има најголема концентрација здравствени работници во главниот град. Во Скопскиот регион како и во регионите од поголемиот дел од земјите-членки на ЕУ се забележува зголемување на односот на бројот на специјалисти во однос на бројот на општи лекари.

5. Анализа за амбулантно поликлиничка дејност за 2021 година

Во примарната здравствена заштита и покрај забележителните подобрувања во севкупните резултати сеуште мора да се работи на постојано унапредување на дејностите - се мисли на кадарот, опремата, условите за работа, односот на здравствените работници кон пациентите, но и пациентите кон здравствените работници, се со цел за да постигне највисоко можно ниво на здравствена заштита. Околу половина од светското население нема пристап на услугите што им се потребни, а лошата здравствена состојба диспропорционално влијае на оние кои се соочуваат со неповолни социјални и други детерминанти на здравјето, што ја поттикнува здравствената нееднаквост внатре и помеѓу земјите. Анализирањето на амбулантно-поликлиничкиот морбидитет на подрачјето на Скопскиот регион во последниве неколку години е посебен предизвик поради познатите состојби со пандемијата. Сепак, анализирањето покажува прилично константен редослед и застапеност на поедини заболувања и групи заболувања, па дури и константност во возрастните групи засегнати со овие заболувања. Тоа значи дека и на мал и на голем статистички примерок најзастапените групи заболувања не се менуваат драстично и во 2021 година. Посетите кај лекар во службата здравствена заштита на возрастни во 2021 изнесуваат 2 366 884 што е за 23% зголемен во однос на претходната година. Во дејноста општа медицина, сите овие години на прво место се болестите на циркулаторниот систем. Најчесто утврдено заболување во анализираниот период во групата на болести на циркулаторниот систем е категоријата „Есенцијална хипертензија,, со речиси двојна преобладација на жените. Најбројна возрастна група е групата 55-64 години, во која спаѓаат активни вработени, па според тоа представува значаен социјално-медицински проблем, знаејќи ги сите можни негативни последици од овој медицински ентитет. Малите деца од 0-6 години и од 2019 до 2021 година најмногу боледувале од заболувања на респираторниот систем. Најчесто поединечно заболување внатре во оваа категорија болести е акутниот фарингит и тонзилит, а најзасегната возрастна група е 1-4 години, подеднакво кај машките и женските деца. Кај училишните деца и младина во периодот 2019 - 2021 на прво место, сите години според бројот на регистрирани заболувања се болестите на респираторниот систем. Утврдениот морбидитет кај жените покажува дека женската популација на Скопското подрачје најчесто оделе на гинеколог поради заболувања на генитоуринарниот систем и најбројно поединечно заболување - нарушување на менструацијата со учество од 15%, најчесто кај возраста 35-44 години. Стоматолошката здравствена заштита во последниве три години како најчесто утврдено заболување го акцентира забниот кариес кој секоја година учествува со највисок процент.

6. Анализа на болничкиот морбидитет и морталитет за жителите од Скопскиот Регион, 2021 година

Болниците треба да ги одразуваат потребите и вредностите на заедниците во и околу нив, а истовремено да бидат еластични и способни да одржуваат и да ги зголемат услугите во итни ситуации. Ефективните болници се дизајнирани за нивните корисници, со внимание на потребите на посебните популации, како што се децата и

постарите лица. Добро дизајнираната болничка средина ја максимизира ефективноста на испораката на клиничка нега и ја подобрува благосостојбата на пациентите и болничкиот персонал. Функциите и организацијата на болницата варираат во зависност од организациите кои обезбедуваат здравствена заштита и уникатната позиција на секоја болница во системот. Добрите структури за управување обезбедуваат координација меѓу персоналот, услугите, инфраструктурата и синџирите на снабдување за да се обезбеди висококвалитетна нега. Во Скопскиот регион, според поединечни институции и специфични заштитни групи, има големи разлики во просечниот број на пациенти по кревет, должина на лекување, како и користење на кревети, што исто така може да одразува различни прашања и специфики на дијагноза и третман во одделни болници. ЈЗУ Клиника за инфективни болести и фебрилни состојби во 2021 година, како и во 2020-та го понесе најголемиот товар на пандемијата со КОВИД -19, со вкупно 2575 хоспитализирани пациенти кодирани според МКБ 10 (В34.2):Коронавирусна инфекција со вкупно остварени 33 396 болнички денови. Просечното траење на лекување е 12,97 дена (12,87 дена во 2020 година) при што хоспитализацијата е почеста кај машкиот пол (60,2%). Околу 74% од пациентите се од Скопскиот регион. ЈЗУ ГОБ 8-ми Септември ги пренамени своите капацитети со цел да одговори на големиот број Ковид- болни. Вкупно во сите одделенија направен е прием на 1967 пациенти со овој тип на морбидитет, од кои 1473 (74,88%) се скопски жители. Во Институт за белодробни заболувања кај децата - Козле, покрај заболениите со Ковид -19, (вкупно 319 во стационар и 7 во дневна болница) во 2021 година хоспитализирани се 305 деца со инфлуенца и пневмонија со просечно трење на лекување на болните 12 дена. Поради цистична фиброза со пулмонални манифестации (Е84.0) имало 76 хоспитализации. Во одделенијата на скопските болници, во 2021 година регистрирани се вкупно 3588 умрени пациенти од хоспитализираните, од кои, 2090 (58,2%) се од мажи, а 1498 (41,7%) се од женски пол. Со оглед на тоа што во 2021 година хоспитализирани се 103290 пациенти, леталитетот кај хоспитализираните е 3,47%. Во однос на групите на болести според МКБ 10, смртноста е најчеста во групата на одредени инфективни и паразитски болести: разбирливо поради тоа што во оваа група се наоѓа Ковид - 19 со вкупно 1798 починати пациенти. Од нив 1078 (59,9%) се мажи, а 719 (39,9%) лица се од женски пол. Според старосната структура најмногу починати од оваа група на болести има од 70-79 години (510), од 65-69 години (335), од 50-59 години (238). Поради болести на циркулаторниот систем, во болничките одделенија на Скопскиот регион, регистрирани се вкупно 528 умрени, од кои 279 мажи (52,84%) и 249 (47,15%) жени. На трето место според групите на болести како причина за смртност се неоплазмите со вкупно 269 починати, од кои 153 мажи (56,8%) и 116 жени (43,1%).

7. Анализа на здравствената состојба и здравствената заштита за 2021 година – ЦЈЗ Скопје

Целта на јавно-здравствените активности е да се подобри здравјето, односно здравствената состојба на населението, додека медицината главно се фокусира на лекување на болести кај одделни поединци. Успехот на јавното здравје зависи од почитувањето на основните правила за правичност, партнерство и социјална правда, како и од мобилизација на локални, национални и меѓународни ресурси. Континуираниот раст на хроничните незаразни болести е релевантен елемент за водење на политиките за јавно здравје. Бројот на живородени деца во 2021 година на подрачјето на град Скопје изнесува 6030, додека во Скопскиот регион е 7256 живородени деца. Од вкупниот број на живородени 51,1% се машки, додека 48,9% се женски. Со најголем удел во вкупниот број на живородени деца е општина Чаир односно 12% (од кои 50,7% се деца од машки пол, а 49,3% се од женски пол), потоа следува општина Аеродром со 10,7%. Со најмала застапеност по број на живородени деца е општината Зелениково (0,8%). Сите живородени се родени во здравствена установа со укажана стручна помош. Просечно 85,5% од живородените деца се родени во брак, додека најголем процент на вонбрачно родени деца, односно повеќе од 50% од вкупно живородените во општина Шуто Оризари припаѓаат на оваа група според брачниот статус на родителите. Најмал процент на вонбрачно родени, односно 3,8% од вкупниот број на живородени се од општина Аеродром. Виталниот индекс на подрачјето на Скопскиот регион ни покажува дека во 2021 година имало 83,3 живородени деца на 100 умрени. Највисок витален индекс гледано поединечно по општини е во Арачиново, односно 403,2 живородени деца на 100 умрени и во Студеничани (255,6 живородени деца на 100 умрени), а најнизок во општина Карпош 52,4 живородени деца на 100 умрени. Во структурата на болнички морбидитет за сите возрастни категории на прво место се неоплазми со вкупен број 20258 лекувани болни (односно 20% од вкупно лекуваните). Најголемиот број на пациенти од оваа група на заболувања кои биле болнички лекувани имаат 70-79 години (19,9% од вкупно лекуваните со неоплазми). На второ место високо рангирани во болничкиот морбидитет се болестите на циркулаторен систем со учество од 13% во вкупниот број. Најмногу афектирана е категорија на возрастна група е 70-79 години со вкупно 25%, односно една четвртина од вкупно третираните со болести на циркулаторен систем. Третото место за сите возрастни категории отпаѓа на болести на генитоуринарен систем со вкупен број на регистрирани лекувани болни 12086 лица (12%), а во однос на половата дистрибуција 33,8% се мажи, додека 66,1% се жени. Во однос на групите на заболувања-состојби според МКБ 10, смртноста е најчеста во групата „Одредени инфективни и паразитски болести,“ и леталитетот кај хоспитализираните изнесува 15,98%.

8. Промоција на здравје спроведена во скопскиот регион во 2022 година

Податоците за промоцијата на здравјето и спроведените активности од ЈЗУ Центар за јавно здравје Скопје се однесуваат на 2022 година. Едукациите се спроведуваа согласно Планот за работа на ЦЈЗ Скопје и Националната годишна програма за јавно здравје за 2023 година во основните, средните училишта, во установи за згрижување на мали деца од 1 - 6 години и во установите за згрижување на стари лица. Исто така, беа спроведени едукативни активности и по барање на установите во

координација со општините на градот Скопје. За таа цел се спроведуваше здравствена едукација на сите популациони групи со одржување на предавања, трибини, индивидуални и групни едукации на населението. Со оваа активност реализирани се 890 предавања, а опфатени се 10747 слушатели како едуцирани лица. Едукациите се спроведуваат и во Центарот за јавно здравје Скопје, во Советувалиштето за откажување од пушење и во Советувалиштето за сексуално и репродуктивно здравје. Во училиштата беа одржани вкупно две трибини со опфат на 102 ученика на теми поврзани со едукативните предавања според Планот за работа. Во Советувалиштето за откажување од пушење при Центарот за јавно здравје Скопје, беа спроведени две индивидуални советувања. Бидејќи во Советувалиштето за сексуално и репродуктивно здравје при Центарот за јавно здравје Скопје, немаше интерес за негова посета, стручни кадри од нашето Одделение дадоа 1080 бесплатни совети на млади лица за сексуално и репродуктивно здравје вон Центарот. Постирани се 39 информативни материјали и документи на веб страната на ЦЈЗ Скопје и направена е комуникација со електронски и печатени медиуми. Одбележани се 28 Светските денови, недели во врска со здравјето. Извршена е дистрибуција на 924 печатени материјали во здравствени и образовни установи - брошури, постери и флаери. Сите овие активности се извршени и во координација со МЗ и ИЈЗ на РСМ.

ЦЕНТАР ЗА ЈАВНО ЗДРАВЈЕ – СТРУМИЦА

Во Социјално-медицинската дејност извршени се следните активности

1. Во дејноста социјална медицина при ЈЗУ ЦЈЗ-Струмица од здравствените установи на територијата на Центарот се прибрани, контролирани (со логичка и математичка контрола), внесени на соодветни компјутерски апликации и програми, повторно контролирани во облик на излезни извештаи и на тој начин обработени збирни и индивидуални здравствено-статистички извештаи кои се однесуваат на кадарот, обемот на извршената работа и утврдениот морбидитет во примарната здравствена заштита и регистрираниот морбидитет и морталитет во болничката дејност во секундарната здравствена заштита, во број прикажан подолу, специфицирано според дејноста и службите, во табеларен преглед.

Табела 1

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ ЗА КАДАР И ПОСЕТИ	Број на вкупно доставени збирни извештаи за кадар и посети од ЗУ во ЦЈЗ во 2022 година
Извештај на службата за општа медицина образец (3-01-60)	270
Извештај на специјалистичките служби образец (3-01s-60)	47
Извештај на службата за медицина на труд (образец 3-02-60)	15
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец 3-03-60)	233
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младина (образец 3-04-60)	261
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец 3-05-60)	57
Извештај за работата на службата за градни болести и туберкулоза (образец 3-06-60)	/
Извештај на службата за кожно венерични болести (образец 3-07-60)	4
Извештај на службата за рехабилитација (образец 3-08-60)	2
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец 3-09-60)	253
Извештај на службата за трансфузија (образец 3-10-60)	4
Извештај за здравствено просветување (образец 3-13-60)	/
Извештај за лаборатории (образец 3-14-60)	4
Извештај за здравствена исправност на храна и предмети за општа употреба (образец 3-15-60)	/
Извештај на службата за поливалентна патронажа (образец 3-17-60)	4
Извештај на службата за болничко – стационарно лекување (образец 3-21-60)	6006
Извештај за организационата структура и кадарот во областа на здравството (образец 3-00-60)	4
Извештај за несреќи на работа (образец ИПС)	/
ВКУПНО	7164

Табела 2

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ ЗА УТВРДЕНИ ЗАБОЛУВАЊА И СОСТОЈБИ	Број на вкупно доставени збирни извештаи за утврдени заболувања и состојби од ЗУ во ЦЈЗ во 2022 година
Извештај на службата за општа медицина образец (З-01-60)	180
Извештај на службата за медицина на труд (образец З-02-60)	0
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец З-03-60)	155
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младиња (образец З-04-60)	174
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец З-05-60)	38
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец З-09-60)	168
ВКУПНО	715

Табела 3

Ред.бр.	ИНДИВИДУАЛНИ ЕВИДЕНЦИИ	Број на вкупно доставени индивидуални евиденции од ЗУ во ЦЈЗ во 2022 година
1	Пријава на малигна неоплазма - обр.бр.З-35-86	173
2	Индивидуален извештај за шеќерна болест - обр.бр.МЗС - 02	2012
3	Индивидуален извештај за исхемична болест на срцето - обр.бр.МЗС - 03	/
4	Индивидуален извештај за бубрежна инсуфициенција - обр. бр. МЗС - 04	74
5	Индивидуален извештај за психози обр. бр. МЗС - 05	/
6	Индивидуален извештај за алкохолизам и други зависности - обр. бр.МЗС - 06	/
7	Пријава на професионална болест и на лице заболено или оштетено од професионална болест обр.бр. МЗС З-36-86	/
8	Индивидуален извештај за ревматска трска обр. бр. МЗС - 08	/
9	Индивидуален извештај за интоксикација обр.бр. МЗС - 09	/
10	Индивидуален извештај за сообраќајна траума - обр.бр. МЗС-10	/
11	Пријава за несреќа на работа (обр.ЕТ-8)	/
12	Извештај за стационарно лекувано лице	6006
13	Пријава за породување	647
14	Пријава за абортус	245
	ВКУПНО	9 157

2. Изготвени, доставени во предвидениот рок во печатена форма до Институтот за јавно здравје (ИЈЗ) на РСМ и постирани на сајтот на ЦЈЗ-Струмица се следните материјали-

- Годишен извештај за реализација на Националната програмата за 2021 во областа социјална медицина со статистика; Предаден во ИЈЗ на РМ на 15/01/2022 г.

Годишниот извештај ги сумира активностите на Одделението за социјална медицина при ЦЈЗ - Струмица во текот на 2021 година и во согласност со задачите набележани во Националната годишна програма за јавно здравје. На почетокот е даден детален табеларен приказ на податоците за бројот на прибрани, обработени и испратени извештаи по дејност, служби и

видот на евиденциите. Следува преглед на подготвените документи во вид на анализи, информации и извештаи со кратко резиме на нивната содржина. Годишниот извештај ги презентира и активностите на оделот за здравствено воспитание и советувањата за сексуално и репродуктивно здравје и откажување од пушење според видот и нивниот број.

- Анализа за искористеноста на болничките капацитети во здравствените установи на територијата на ЦЈЗ-Струмица за 2021 година; Предадена во ИЈЗ на РМ во 05/2022 г.

Анализата која се изготвува со годишна динамика дава можност за континуирано следење на обемот на ресурсите и ефикасноста на нивното користење во болничката дејност. Публикацијата е структурирана во неколку поглавја и надополнета со исцрпен Табеларен приказ на податоците и користените индикатори за периодот во 2021 година, за Општата болница во Струмица и за секое одделение поодделно.

- Информација за болестите на циркулаторен систем утврдени кај населението во Струмичкиот регион во 2021 година; Предадена во ИЈЗ на РМ 02/2022 г.

Информацијата, на 11 страни, табеларно ја отсликува состојбата во врска со болестите на циркулаторниот систем на иво на ЈЗУ Центар за јавно здравје - Струмица.

- Анализа на болничкиот и морбидитет за 2021 година; Предадена во ИЈЗ на РМ во 06/2022 г.

Анализата која се изготвува со годишна динамика дава можност за сукцесивно следење на болничкиот морбидитет во Регионот на ЦЈЗ Струмица. На 10 страни, табеларно, за 2021 години, споредено со 2008-2021 година, детално преку одбрани индикатори е разработен морбидитетот регистриран во болничките установи на секундарно ниво, за жителите на Струмичкиот регион, за жителите на градот Струмица, вкупно, и одделно за секоја општина. Морталитетот е прикажан на ниво на Регион.

- Анализа на амбулантно-поликлинички морбидитет за 2021 година; Предадена во ИЈЗ на РМ во 07/2022 г.

Анализата е изготвена на 12 страна и илустрирана со 5 табели и 3 дијаграми. Содржината која преку одбрани показатели ја отсликува состојбата со морбидитетот во амбулантно-поликлиничката дејност во примарната здравствена заштита на населението се однесува на периодот во 2021 година.

- Извештај за здравјето на населението кое го покрива ЦЈЗ Струмица за 2021 година; Предаден во ИЈЗ на РМ во 12/2022 г.

Извештајот за здравјето на струмичкото население е испишан на 26 страни, во неколку поглавја и илустриран со повеќе табели и графикони. Содржината е ориентирана детално на демографските прилики, здравјето илустрирано преку одбрани индикатори и здравствените служби, нивните капацитети и обемот на извршена работа.

- Информација за лица со посебни потреби на подрачјето на Струмичкиот регион за 2021; Предаден во ИЈЗ на РМ во 11/2022 г.

Повеќеаспектна информација за лица со посебни потреби испишана на 9 страни. Се работи за информација која дава сеопфатен поглед на лицата со посебни потреби, се опишуваат кои се нивните права, колку лица има пријавено во Центрите за социјални грижи и што е превземено за нивна помош и социјализирање.

3. Координирана здравствено-воспитна активност насочена кон целни групи на територијата на Центарот е реализирана преку работа на терен во училишните установи, како и во објектот на Центарот, во Советувалиштето за сексуално и репродуктивно здравје и Советувалиштето за откажување од пушењето.

За жал поради ситуацијата со прогласување на пандемија со Ковид-19, која веќе втора година се провлекува, центарот не беше во можност да спроведе поголем број на едукации и трибини. Најголем број од едукациите беа со постирани материјали на сајтот на ЈЗУ ЦЈЗ-Струмица.

ЗДРАВСТВЕНА ЕДУКАЦИЈА	Број на соодветни активности
Одржани предавања во предучилишни установи, основни и средни училишта	1
Одржани трибини со јавноздравствена проблематика од интерес за подрачјето што го покрива Центарот за јавно здравје - Струмица	1

Поради настанатата ситуација со прогласување на пандемија со Ковид-19, во центарот и покрај тоа што секојдневно работат двете советувалишта, од страна на граѓаните немаше интерес за советување. Наша претпоставка е дека, единствена причина за тоа е епидемијата со Ковид-19.

Советувалишта во склоп на ЦЈЗ - Струмица	Број на советувани луѓе
Советувалиште за сексуално и репродуктивно здравје	/
Советувалиште за откажување од пушење	/

Во согласност со Националната годишна програма одбележани се следниве светски денови или недели, некои од нив во координација со ИЈЗ на РМ и Министерството за здравство.

Одбележани светски денови во врска со здравјето:
Светски ден за борба против ракот - 4-ти Февруари 2022
Светски ден за борба против туберкулозата - 24 Март 2022
Светски ден на здравјето - 7 Април 2022 година
Светски ден за борба против пушењето - 31 Мај 2022 година
Меѓународен ден против злоупотреба и нелегална трговија со дрога - 26 Јуни 2022
Светски ден на хепатит - 28 Јуни 2022
Светски ден на срцето - 29 септември 2022
Месец на подигање на свеста за ракот на дојката - Октомври 2022
Светски ден на дијабетес - 14 Ноември 2022
Светски ден на СИДА-та - 1 Декември 2022

4. Објавување на информации на веб сајтот на ЦЈЗ- Струмица

Како и секоја година така и во 2022 година на сајтот на ЦЈЗ Струмица се објавуваат бројни информации за сите граѓани и здравствени работници.

Така во 2022 години, на сајтот, беа одбележани бројни светски денови со текстови и статистика превземени од релевантни институции како СЗО, ИЈЗ

Исто така покрај светските денови објавени се сите информации опишани погоре и изработени од одделението по Социјална медицина, како би можеле граѓаните да имаат увид во здравствената состојба на населението на подрачјето што го покрива ЦЈЗ – Струмица.

ЦЕНТАР ЗА ЈАВНО ЗДРАВЈЕ – ТЕТОВО

СОЦИЈАЛНО - МЕДИЦИНСКА ДЕЈНОСТ

Врз основа на Законот за здравствена заштита, Законот за јавно здравје, Програмите за статистички истражувања од интерес за Републиката, Законот за евиденциите од областа на здравството и другите прописи, социјално-медицинската дејност ја следи здравствената состојба на населението, системот и организацијата на здравствената заштита, планира, програмира, прибира, обработува, анализира и еволуира податоци од здравствената статистика, учествува во изготвување и спроведување на посебните програми од здравствената дејност и предлага мерки за решавање на здравствените потреби на населението, утврдува приоритети за задоволување на потребите и подобрување на здравствената состојба на населението.

Социјално-медицинската дејност во Центарот за јавно здравје Тетово се спроведува во Одделенијата за Социјално-медицинска дејност во Тетово и Гостивар. Покрај социјално-медицинската дејност се спроведуваше и здравствено-статистичка и здравствено-воспитна дејност.

СОЦИЈАЛНО-МЕДИЦИНСКА ДЕЈНОСТ СО ЗДРАВСТВЕНА СТАТИСТИКА И ПРОМОЦИЈА НА ЗДРАВЈЕ

Во ЦЈЗ Тетово во Одделението за Социјално-медицинската дејност во Тетово и Гостивар се прибираат и обработуваат збирни и индивидуални статистички извештаи доставени од здравствените установи преку одделенијата за здравствена статистика и информатика каде се спроведува софтверска обработка на податоците според утврдени апликативни програми. По извршената логичка и математичка контрола и компјутерски внес на обработените податоци за утврдените заболувања и состојби во амбулантно-поликлиничките и диспанзерските дејности се изготвуваат извештаи/ анализи кои содржат податоци со кои се прикажува работата на здравствените установи во подрачјето Тетово и Гостивар, кадарот вработен во нив како и податоци за утврдени заболувања и состојби во амбулантно-поликлиничките и диспанзерските дејности.

1. Организација, планирање, мониторинг и евалуација на здравствената дејност

Реализацијата на задачите и активностите во областа на Социјално-медицинската дејност во Центарот за јавно здравје – Тетово се одвиваше во согласност со зацртаните мерки и активности во Националната годишна програма за јавно здравје на Република Македонија за 2022 година.

Во делот кој се однесува на програмираните активности од оваа област се предвидува учество во задачи и активности за спроведување на основните јавно здравствени функции и изработка на анализи, извештаи, информации, програми и други стручни материјали за подрачјето за кое е надлежен Центарот, од кои се добива увид во здравствената состојба на населението, степенот на остварување на здравствената заштита, организационата поставеност на здравствената служба, јавно-здравствените проблеми и потреби на населението, како и мерките за нивно решавање.

Активностите во дејноста беа реализирани врз основа на стручно-методолошките упатства за секоја дејност. Спроведувањето на програмските активности се реализираше во координација и со стручно-методолошка помош од ИЈЗ на РМ.

Во текот на 2022 година, во Социјално-медицинската дејност во Центарот за јавно здравје Тетово беа изготвени и доставени до Институтот за јавно здравје на РМ, Министерството за здравство и други надлежни и заинтересирани установи и организации следните:

Програми, извештаи / анализи и информации:

1. Годишен извештај за евалуација на Националната годишна програма за јавно здравје во 2021 година за подрачјето на ЦЈЗ Тетово
Рок на изготвување: 15.01.2022 година
2. План за работа / реализација на Националната годишна програма за јавно здравје во 2021 година за подрачјето на ЦЈЗ Тетово со временски рок согласно одобрените буџетски средства за тековната година
Рок на изготвување: 15.01.2022 година
3. Анализа за искористеноста на болничките капацитети во здравствените установи во 2021 година за подрачјето што го покрива ЦЈЗ Тетово
Рок на изготвување: март 2022 година
4. Информација за болест или состојба по избор, во зависност од актуелноста, односно застапеноста во регионот во 2021 година
Рок на изготвување : март 2022 година
5. Збирен Извештај за вработен кадар во здравствените установи за 2021г на подрачјето на што го покрива ЦЈЗ Тетово
Рок на изготвување : мај 2022 година

6. Анализа на болнички морбидитет и морталитет за подрачјето што го покрива Центарот за јавно здравје Тетово за 2021 година
Рок на изготвување : јуни 2022 година
7. Анализа на амбулантно-поликлинички морбидитет за 2021 година за подрачјето што го покрива ЦЈЗ Тетово
Рок на изготвување: јули 2022 година
8. Збирен Извештај за вработен кадар во здравствените установи на подрачјето што го покрива ЦЈЗ Тетово за прв и втор квартал
Рок на изготвување : јули 2022 година
9. Извештај за здравјето на населението на подрачјето што го покрива Центарот за јавно здравје Тетово за 2021 година
Рок на изготвување : октомври 2022 година
10. Предлог - Национална годишна Програма за Јавно здравје за подрачјето на Центарот за јавно здравје за 2023 година
Рок на изготвување : октомври 2022 година
11. Информација за една вулнерабилна група по избор во зависност од актуелноста и приоритетите за превенција во регионот за 2021 година
Рок на изготвување: ноември 2022 година
12. Квартален извештај за спроведени активности на Центарот за јавно здравје Социјално медицинска дејност
Рок на изготвување : квартално

Исто така, континуирано беа изготвувани и други информации, анализи, извештаи, дефинирани морбидитетни табели по барање на: Министерство за здравство, Институтот за јавно здравје, Фондот за здравство и по барања на поединци за информации од јавен карактер:

- Во текот на 2022 година беа реализирани 25 вонредни барања

2. Здравствено- воспитна дејност

Во рамките на Одделението за социјална медицина во Центарот за јавно здравје, согласно законските одредби, се планираат, програмираат, извршуваат и евалуираат активности од здравствено-воспитната дејност со населението на подрачјето на Центарот. Во оваа смисла, се изготвуваат годишни програми и извештаи, повремени информации и анализи за спроведените здравствено - воспитни активности во одредени периоди, но исто така се пружа стручно- методолошка помош за здравствените

организации на подрачјето, се координираат активности со повеќе владини и невладини организации, се одржуваат предавања, трибини, семинари и други форми на здравствено-промотивна активност.

Здравствено-воспитната активност на ниво на ЦЈЗ беше со координиран пристап на трите основни дејности со единиците на локална самоуправа и беше насочена кон: предучилишни и училишни установи, здравствени установи, претпријатија, здруженија, јавни гласила.

Спроведување на здравствена едукација преку едукативни предавања за целни групи на подрачјето што го покрива Центарот за јавно здравје Тетово

Центарот за јавно здравје Тетово, преку отсеко за здравствено воспитание и промоција на здравје својата законска и програмска обврска од областа здравствено-воспитна дејност и промоција на здравје ја оствари преку конкретно и континуирано спроведување на здравствено-воспитни активности на теренот на своето подрачје.

Здравствената едукација се реализираше преку едукативни предавања, работилници, трибини во разни средини на подрачјето на ЦЈЗ Тетово, со цел подигање на општата и здравствена култура кај населението за зачувување на здравјето и спречување и сузбивање на заболувањата.

Едукацијата беше насочена пред се кон:

- превенција на акутни и хронични незаразни заболувања;
- исхрана и здравје - здрави училишни оброци и здравствен ризик од неправилна исхрана особено од консумирање на освежителни безалкохолни пијалоци;
- здравствениот бенефит од спроведување на редовна физичка активност;
- активности во периодот на детството, адолесценцијата и раниот адултен период.

Во текот на 2022 година, во Социјално-медицинската дејност од Центарот за јавно здравје Тетово согласно програмските задачи (доставен акционен план приспособен според расположливите капацитети и можности) се извршија следните активности од здравствено-воспитната дејност:

Предавања

Во текот на 2022 година беа реализирани 6 предавања:

- Во текот на првото тромесечие воспитната активност беше ограничена поради Ковид пандемијата. Сепак секојдневно се вршеше едукација на пациентите болни од КОВИД 19 И членовите на нивните семејства за мерки на практикување на лична хигиена, мерки за спречување на Ширење на инфекцијата. Одделението по социјална медицина на истите им подели 38 примероци од протоколот за домашно лекување од КОВИД 19.
- Во текот на второто тромесечие за превенција на акутни и хронични незаразни заболувања за општата популација е извршена Едукација на 15 пациенти од 45-65 г. во ПЗУ др.Фетије на 17.05.2022г. Предавањето беше во врска со Светскиот ден на хипертензија И воедно им беше поделен И подготвен стручен материјл.

- Во текот на второто тромесечие, по повод Светскиот ден без тутун, 31 мај одржано е предавање во ОУ „Лирија,, од Тетово на 62 ученици од 7 И 8 одд. Поделен е и промотивен материјал на истата тема.
- Исто така одржано е предавање на ден 31.05.2022 во ОУ „Лирија,, од Тетово на 62 ученици од 7 И 8 одд на тема : Исхрана И здравје.
- Во текот на третото тромесечие за превенција на акутни и хронични незаразни заболувања за општата популација е извршена Едукација на 15 пациенти од 45-70 г. во ПЗУ др.Фетије на 12.09.2022г. Предавањето беше во врска со Светскиот ден на срцето И воедно им беше поделен И подготвен стручен материјал.
- Исто така извршена е поединечна едукација на 1 пациент во ПЗУ др.Фетије на 01.09.2022г. Предавањето беше на тема: Превенција на болести на зависност.
- Во текот на четвртото тромесечие, по повод Светскиот месец на машко здравје –Ноември , одржано е предавање во ПЗУ др.Фетије на 20 машки лица од 50-65 г. Поделен е и промотивен материјал на истата тема.
- Во текот на четвртото тромесечие, одржано е предавање на ден 01.12.2022г, во ОУ „Лирија, од Тетово на 29 ученици од 1 одд на тема: Хигиена на раце И правилна исхрана. Поделен е и промотивен материјал на истата тема .

Дистрибуција на Плакати, Брошури

- Дистрибуирани се вкупно постери, флаери, агитки, брошури во Тетово и Гостивар. Од нив:
 - Постери на тема: „Прево на живот,,и „Ни ја трујат планетата,, во рамки на Кампањата за борба против пушење
 - флаери на тема: „Знаци на рак и симптоми” ;”Информирај се за скрининг на скриено крварење во столицата” и „Превенција и рано откривање на рак на грло на матка,, во рамки на Програмата за превенција на малигни заболувања.
 - Постери на тема: „Раното откривање на рак на дојка спасува Животи,, и „Месец на машкото здравје–Ноември ,, во рамки на Програмата за превенција на малигни заболувања.
 - во рамки на Програмата за превенција на малигни заболувања.
 - флаери/брошури на тема: „ Користете срце за секое срце,,

Одбележување на светски денови, недели

Одбележени се следните денови, недели:

- СВЕТСКИОТ ДЕН ЗА БОРБА ПРОТИВ РАКОТ, 4-ти февруари
- СВЕТСКИОТ ДЕН НА ОРАЛНО ЗДРАВЈЕ, 20-ти март
- СВЕТСКИОТ ДЕН НА ЗДРАВЈЕТО, 7 април

- СВЕТСКИОТ ДЕН ЗА БОРБА ПРОТИВ ПУШЕЊЕ, 31 мај
 - СВЕТСКИОТ ДЕН НА СРЦЕТО, 29 септември
 - СВЕТСКИОТ ДЕН НА МЕНТАЛНО ЗДРАВЈЕ, 10 Октомври
 - СВЕТСКИОТ ДЕН НА ДИЈАБЕТОТ, 14 Ноември
 - Светски ден на лицата со посебни потреби 3 ДЕКЕМВРИ
- По повод одбележувањето на Светските денови беа поставувани нашата ВЕБ страна како и на официјалната фејсбук страна информација и краток извештај за состојбите во соодветната област. Беа за некои денови и спроведени предавања, и беа поделени информативни материјали флаери брошури на македонски и албански јазик.

Ажурирање на ВЕБ страната на ЈЗУ ЦЈЗ Тетово

Се постираа стручни материјали на веб страницата на ЦЈЗ и тоа:

1. Светски ден на борба против ракот, 4 февруари
2. Светски ден на здравјето, 7 април
3. Светски ден за борба против употреба на тутун, 31 Мај
4. Светска недела на доење,
5. Светски ден на срцето, 29 септември
6. Светски ден на ментално здравје 10 октомври
7. Светски ден на борба против СИДА, 1-ви декември,
8. Кампањата во врска со скринингот за превенција и рано откривање на ракот на грлото на матката
9. Светски ден на борба против дијабетот 14 Ноември
10. Светски ден на лицата со посебни потреби 3 Декември

Работа на Советувалишта за сексуално и репродуктивно здравје и советувалишта за одвикнување од пушење

Како дел од превентивните активности во насока на здрави стилови и навики, во рамките на ЦЈЗ продолжи да функционира советувалиштето но во ограничени услови. Имено имаме проблем со простор, посебна соба за советување нема туку ги користиме постоечките канцеларии каде работиме и нема соодветни услови. Колку што ни овозможуваат можностите се трудиме младите и адолесцентите да добиваат бесплатни совети, кондоми и орални контрацептивни средства и се спроведуваа доброволните ХИВ тестирања. Тоа се однесува и на советувалиштето за одвикнување од пушење кои ги спроведуваа активностите согласно оваа програма и Акциониот план за превенција на конзумирање алкохол и пушење цигари кај деца и млади како составен дел на училишните програми. Меѓутоа заклучок е дека има слаб интерес кај пушачите за одвикнување од пушење а за сексуално репродуктивно здравје скоро и да нема интерес меѓу младите.

Во рамки на Советувалиштето за сексуално и репродуктивно здравје и Советувалиштето за одвикнување од пушење спроведени се следните активности:

- Број на советувани лица за пушење8
- Број на советувани млади луѓе6
- Број на поделени кондоми...../
- Број на поделени лубриканти...../
- Број на поделени орални контрацептиви...../

Интерсекторска соработка со други Владини и невладини и меѓународни институции :

- Учество на настан за организиран од Канцеларијата на СЗО во РСМ на тема: „Најнови бихејвиорални истражувања за КОВИД 19 во РС Македонија што ни кажуваат тие?“, кој се одржа на ден 12 Април 2022 година во хотел Александар Палас во Скопје.
- Учество на работен состанок во врска со реализација на Националната програма за јавно здравје на РМ за 2023 година, кој се одржа на 12,10,2022 година во просториите на Министерство за здравство во Скопје.
- Учество на стручен онлајн состанок на Специјалистичкото здружение на лекарите по социјална медицина со организација на здравствената дејност, кој се одржа на 16,03,2022 година и на 27,06,2022г.
- Учество на работилница „Податоци и состојби со употребата на тутунот во Македонија и светот“, пораки на СЗО на тема : „Откажување од пушење,“ која се одржа на 10,11,2022 година во ИЈЗ Скопје, долна сала.
- Учество на онлајн состанок во врска со Националниот регистар за рак ,презентација на регионалниот кодер на пријави на 18.04.2022.
- Учество на работен состанок во врска со Упатство за на;инот на водење на евиденции во здравството, кој се одржа на 01.04.2022 година во просториите на Министерство за здравство(долна сала) во Скопје.
- Учество на еднодневен форум кој е организиран од Националната комисија за дијабет при министерство за здравство во Република С.Македонија на тема Дијабетес и мултидисциплиниран пристап кој се одржа на ден 09,05,2022г кој се одржа во амфитеатарот на интерна клиника во Скопје .

3. ЗДРАВСТВЕНА СТАТИСТИКА И ИНФОРМАТИКА

Спроведувањето на активностите од областа на здравствена статистика и информатика е регулирано со повеќе законски прописи, посебно со Законот за здравствена заштита на населението и Законот за евиденции во областа на здравството, и тоа представува перманентна активност на вработените во социјално-медицинската дејност, отсекогаш за здравствена статистика и информатика во Центарот за јавно здравје – Тетово.

Во текот на 2022 година оваа задача се спроведува со прибирање на:

- збирни извештаи од сите дејности (општа медицина, здравствена заштита на деца, училишни деца и младина, жени и.т.н) од сите здравствени установи на подрачјето на Центарот (јавни и приватни) во кои се содржани податоци за работата, кадарот и утврдените заболувања и состојби, во секоја од овие дејности за здравствената заштита;
- индивидуални извештаи: Извештај за стационарно лекувано лице, Пријава за породување, Пријава за абортус, Пријава за несреќа на работа.
- пријави за масовни незаразни заболувања: Пријава за малигна неоплазма, Пријава за шеќерна болест, Пријава за исхемични заболувања на срцето, Пријава за бубрежна инсуфициенција, Пријава за психози, Пријава за алкохолизам и други зависности, Пријава за професионално заболување, Пријава за интоксикација, Пријава за сообраќаен трауматизам.
- После прибирањето на наведените збирни извештаи, индивидуални статистички извештаи и пријави за масовни незаразни заболувања од сите здравствени установи на подрачјето на Центарот во определен рок, се изврши понатамошна нивна статистичка обработка и анализа.

ПРЕГЛЕД НА ЗБИРНИ И ИНДИВИДУАЛНИ ИЗВЕШТАИ КОИ БЕА ДОБИЕНИ И ОБРАБОТЕНИ ВО ЦЈЗ ТЕТОВО И ДОСТАВЕНИ ДО ИЈЗ-СКОПЈЕ ЗА 2022 ГОДИНА

Табела бр.1

Здравствената статистика и информатика за збирни извештајни податоци од примарната и секундарна здравствена заштита над кои е извршена логична и математичка контрола:	Рок на извршување и количина			
	I квартал количина	II квартал количина	III квартал количина	IV квартал количина
1.Број на вкупно доставени збирни извештаи од ЗУ во ЦЈЗ во тековната по тромесечје 2022 год по тромесечје	1681	995	1356	1143
2.Изготвување на збирни извештаи за кадар и посети и утврдени заболувања за 2 полугодие 2021 год	3800			
3.Прибирање и вршење на логичка и математичка контрола, компјутерски внес и обработка на податоци од годишни збирни извештаи за кадар и здравствени установи за 2021 година	198			
4.Прибирање и вршење на логичка и математичка контрола, компјутерски внес и обработка на податоци за збирни извештаи за кадар и посети по тромесечие 2022 год.	694	1008	782	1075
5.Прибирање и вршење на логичка и математичка контрола, компјутерски внес и обработка на податоци за збирни извештаи за утврдени заболувања по тромесечие 2022 год.	519	534	605	621
6.Изготвување на полугодишни извештаи за кадар и посети и утврдени заболувања за 1 полугодие 2022год			2700	
7. Стручно-методолошки увиди во здравствени организации и Анкетни истражувања кои ќе се однесуваат на квалитетот на ЗЗ и задоволства на здравствените работници и пациентите	4	4	4	4

Табела бр.2

Ред. бр.	ПРИБИРАЊЕ, ОБРАБОТКА НА ИНДИВИДУАЛНИ ЕВИДЕНЦИИ И НИВНО ДОСТАВУВАЊЕ ДО ИЈЗ, СКОПЈЕ И МОЈ ТЕРМИН	Број I	прибирање, обработка и доставување по квартали			
			II	III	IV	
1	Пријава на малигна неоплазма - обр.бр.З-35-86	47	11	12	15	9
2	Индивидуален извештај за шеќерна болест - обр.бр.МЗС - 02	6558	3676	2225	344	313
3	Индивидуален извештај за исхемична болест на срцето - обр. бр.МЗС - 03	13	1	7	1	4
4	Индивидуален извештај за бубрежна инсуфициенција - обр. бр. МЗС - 04	86	31	14	21	20
5	Индивидуален извештај за психози обр. МЗС -05	128	9	61	42	16
6	Индивидуален извештај за алкохолизам и други зависности - обр.бр.МЗС - 06					
7	Пријава на професионална болест и на лице заболено или оштетено од професионална болест обр.бр. МЗС З-36-86					
8	Индивидуален извештај за ревматска трска обр. бр. МЗС - 08					
9	Индивидуален извештај за интоксикација обр.бр. МЗС - 09					
10	Индивидуален извештај за сообраќајна траума - обр.бр. МЗС-10					
11	Пријава за несреќа на работа (обр.ЕТ-8)					
12	Извештај за стационарно лекувано лице	12990	3156	2996	3187	3651
13	Пријава за породување	1735	432	402	468	433
14	Пријава за абортус	104	34	27	26	17
ВКУПНО		21661	7350	5744	4104	4463

За правилна обработка на здравствено-статистичките податоци се пружа постојано стручно-методолошка помош за инструктажа за правилно водење на медицинската документација и евиденција со укажување на пропустите при обработката и доставувањето на податоците. Овие активности беа реализирани со доаѓање на здравствените работници во одделението за социјална медицина, секторот за здравствена статистика и информатика, како и со вршење на теренски посети и увиди во здравствените установи во градот и останатите населени места на подрачјето на Центарот.

Во тек на 2022 година беа направени теренски увиди за збирните извештаи, за индивидуалните извештаи и за пријавите за масовни незаразни болести.

Проблем кој се јавува во реализацијата на активностите од доменот на здравствената статистика е непридржување на одредени здравствени установи до законските прописи за доставување на податоци во предвидените рокови. Исто така голем проблем е неусогласеноста на софтверските програми за автоматска обработка на податоците од амбулантно-поликлиничката и болничката дејност на ниво на Република, како и немањето на софтверски програми за обработка на голем дел од

податоците пред се за: масовните незаразни заболувања, следењето и ажурирањето на состојбите со кадарот во здравствените установи од подрачјето на Центарот и останатите активности во областа на оваа дејност.

ЦЕНТАР ЗА ЈАВНО ЗДРАВЈЕ – ШТИП

Врз основа на Законот за здравствена заштита, Програмата за статистичко истражување од интерес на Република Северна Македонија, Законот за евиденциите од областа на здравството и други прописи, како и Националната годишна програма за јавно здравје во Република Северна Македонија за 2022 година, социјално-медицинската дејност ја следеше здравствената состојба на населението, системот и организација на здравствена заштита, планираше, програмираше, прибираше, обработуваше, анализираше и евалуираше податоци од здравствена статистика, учествуваше во изготвувањето и спроведувањето на посебни програми од здравствената дејност и предлагаше мерки за решавање на здравствените проблеми на населението, утврдувајќи ги притоа приоритетите за задоволување на потребите и подобрување на здравствената состојба на населението на подрачјето што го покрива ЈЗУ ЦЈЗ Штип.

Отсекот за социјална медицина при Центар за јавно здравје (ЦЈЗ) – Штип прибира, конторлира, обработува и анализира податоци на подрачјето кое го покрива ЦЈЗ-Штип (општина Штип, Радовиш, Пробиштип, Конче и Карбинци). Согласно Попис на население 2021 година од Државен завод за статистика на Република Северна Македонија, подрачјето на ЦЈЗ-Штип брои 88.550 жители (44.385 мажи и 44.165 жени).

Социјално-медицинската дејност при Центар за јавно здравје Штип во 2022 година ја извршуваше:

- 1 лекар на специјализација по социјална медицина и јавно здравје
- 1 медицинска сестра
- 1 здравствен статистичар

Во текот на 2022 година социјално – медицинската дејност при ЦЈЗ Штип се спроведуваше преку:

I. Промоција на здравје и изработка на програмски задачи

1. Годишен извештај за евалуација на Националната годишна програма за јавно здравје во ЈЗУ ЦЈЗ Штип за 2021 година

Предадено во ИЈЗ на РСМ: I квартал 2022 година

2. План за работа за 2022 според Националната годишна програма за јавно здравје за 2022 година

Предадено во ИЈЗ на РСМ: I квартал 2022 година

3. Извештај за здравствените индикатори за 2021 година

Предадено во ИЈЗ на РСМ: I квартал 2022 година

4. Публикација збирен извештај за вработен кадар во здравствените установи за 2021 година
Предадено во ИЈЗ на РСМ: I квартал 2022 година
 5. Анализа за искористеноста на болничките капацитети во здравствените установи во 2021 година на подрачјето што го покрива ЈЗУ ЦЈЗ Штип
Предадено во ИЈЗ на РСМ: II квартал 2022 година
 6. Анализа на болничкиот морбидитет и морталитет за 2021 година на подрачјето што го покрива ЈЗУ ЦЈЗ Штип
Предадено во ИЈЗ на РСМ: II квартал 2022 година
 7. Анализа на амбулантно – поликлиничкиот морбидитет за 2021 година на подрачјето што го покрива ЈЗУ ЦЈЗ Штип
Предадено во ИЈЗ на РСМ: III квартал 2022 година
 8. Збирен извештај за кадар вработен во установи од областа на здравството во I полугодие 2022 година
Предадено во ИЈЗ на РСМ: III квартал 2022 година
 9. Информација за состојбата со болестите на циркулаторен систем за 2021 година на подрачјето што го покрива ЈЗУ ЦЈЗ Штип
Предадено во ИЈЗ на РСМ: III квартал 2022 година
 10. Извештај за здравјето на населението во 2021 година на подрачјето што го покрива ЈЗУ ЦЈЗ Штип
Предадено во ИЈЗ на РСМ: IV квартал 2022 година
 11. Информација за здравствената состојба на една вулнерабилна група – стари лица за 2021 година на подрачјето што го покрива ЈЗУ ЦЈЗ Штип
Предадено во ИЈЗ на РСМ: IV квартал 2022 година
- Одбележни светски денови, недели, месеци во врска со здравјето и дистрибуиран пропаганден материјал (постери, флаери и брошури):
 - Светски месец на свесноста за рак на грлото на матката – јануари
 - Светски ден за борба против ракот – 4-ти февруари
 - Светски ден на орално здравје – 20-ти март
 - Светски ден на здравјето – 7-ми април
 - Светски ден без употреба на тутун – 31-ви мај
 - Светски ден на борба против дрога – 26-ти јуни
 - Светски ден на срцето – 29/30-ти септември
 - Месец на подигање на свеста за ракот на дојката – октомври
 - Месец на машкото здравје – ноември

II. Здравствена статистика и информатика–статистичка обработка на здравствени податоци и извештаи од ЈЗУ и ПЗУ

Прв квартал 2022 година

1. Прибирање и вршење на логичка и математичка контрола на податоците, компјутерски внес од збирните извештаи за кадар, посети и утврдени заболувања за IV тримесечие 2021 година
Рок на изготвување: I квартал 2022
2. Изготвување на полугодишни збирни извештаи за кадар и посети и утврдени заболувања и состојби за II полугодие 2021 година
Рок на изготвување: I квартал 2022
3. Прибирање и вршење на логичка и математичка контрола на податоците, компјутерски внес и обработка на податоци од годишни збирни извештаи за кадар од здравствените установи за 2021 година
Рок на изготвување: I квартал 2022

Втор квартал 2022 година

4. Прибирање и вршење на логичка и математичка контрола на податоците, компјутерски внес и обработка на податоците од збирните извештаи за кадар, посети и утврдени заболувања за I тримесечие 2022 година
Рок на изготвување: III квартал 2022

Трет квартал 2022 година

5. Прибирање и вршење на логичка и математичка контрола на податоците, компјутерски внес и обработка на податоците од збирните извештаи за кадар, посети и утврдени заболувања за II тримесечие 2022 година
Рок на изготвување: III квартал 2022
6. Изготвување на полугодишни извештаи за кадар и посети и утврдени заболувања и состојби за I полугодие 2022 година
Рок на изготвување: III квартал 2022

Четврти квартал 2022 година

7. Прибирање и вршење на логичка и математичка контрола на податоците, компјутерски внес и обработка на податоците од збирните извештаи за кадар, посети и утврдени заболувања за III тримесечие 2022 година
Рок на изготвување: IV квартал 2022
8. Прибирање, вршење на логичка и математичка контрола на податоците од индивидуални извештаи за декември 2021 година и јануари-ноември 2022 година, компјутерски внес и обработка на податоците
Рок на изготвување: континуирано

9. Стручно - методолошки увиди во здравствени организации и анкетни истражувања кои ќе се однесуваат на квалитетот на ЗЗ и задоволствата на здравствените работници и пациентите

Табела 1. Индивидуални евиденции	Број на обработени индивидуални евиденции во ЦЈЗ-Штип со податоци за 2022 година				
	Вкупно	I квартал	II квартал	III квартал	IV квартал
Пријава на малигна неоплазма обр. бр. МЗС-01	874	344	155	170	205
Индивидуален извештај за шеќерна болест обр. бр. МЗС-02	4162	1527	1271	415	949
Индивидуален извештај за бубрежна инсуфициенција обр. бр. МЗС-04	53	/	8	27	18
Индивидуален извештај за алкохолизам и други зависности обр. бр. МЗС-06	26	13	/	9	4
Индивидуален извештај за психози обр. бр. МЗС-05	276	151	28	42	55
Индивидуален извештај за исхемична болест на срцето обр. бр. МЗС-03	607	319	74	128	86
Индивидуален извештај за интоксикација обр. бр. МЗС-09	/	/	/	/	/
Пријава на професионална болест и на лице заболено или оштетено од професионална болест обр. бр. МЗС-07	/	/	/	/	/
Индивидуален извештај за ревматска треска обр. бр. МЗС-08	/	/	/	/	/
Индивидуален извештај за стационарно лекувано лице обр.бр. 3-21-61А	9660	3053	2235	2537	1835
Пријава за породување обр.бр.3-21-63	559	114	137	143	165
Пријава за прекин на бременост обр.бр.3-21-64	12	4	1	2	5
Вкупно	16229	5525	3909	3473	3322

Табела 2. Број на вкупно прибрани и обработени збирни извештаи во ЦЈЗ Штип за 2022 година

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ	Вкупно	Штип	Радовиш и Конче	Пробиштип
Извештај на службата за општа медицина образец, итна медицинска помош и домашна посета (образец 3-01-60)	687	333	252	102
Извештај на специјалистичките служби образец (образец 3-01s-60)	131	115	12	4
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец 3-03-60)	687	333	252	102
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младаина (образец 3-04-60)	687	333	252	102
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец 3-05-60)	102	66	24	12
Извештај на службата за рехабилитација (образец 3-08-60)	4	4	0	0
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец 3-09-60)	729	453	168	108
Извештај на службата за трансфузија на крв (образец 3-10-60)	4	4	0	0
Извештај за лаборатории (образец 3-14-60)	46	32	10	4
Извештај на службата за поливалентна патронажа (образец 3-17-60)	16	4	8	4
Извештај на службата за болничко-стационарно лекување (образец 3-21-60)	68	68	0	0
Извештај за организационата структура и кадарот во областа на здравството (образец 3-00-60)	193	113	52	28
Извештај на службата за медицина на труд (образец 3-02-60)	12	12	0	0
Извештај за работата на службата за градни болести и туберкулоза (образец 3-06-60)	4	0	0	4
Извештај на службата за кожно венерични болести (образец 3-07-60)	0	/	/	/
Извештај за здравствено просветување (образец 3-13-60)	0	/	/	/
Извештај за здравствена исправност на храна и предмети за општа употреба (образец 3-15-60)	0	/	/	/
Вкупно	3370	1870	1030	470

Табела 3. Број на збирни извештаи од ЗУ што се изготвени во ЈЗУ ЦЈЗ Штип во 2022 година

ЗБИРНИ ЕВИДЕНЦИИ	Вкупно	Штип	Радовиш и Конче	Пробиштип
Извештај на службата за општа медицина образец, итна медицинска помош и домашна посета (образец 3-01-60)	26	8	10	8
Извештај на специјалистичките служби образец (образец 3-01s-60)	10	4	4	2
Извештај на службата за здравствена заштита на деца (образец 3-03-60)	24	8	8	8
Извештај на службата за здравствена заштита на училишни деца и младина (образец 3-04-60)	26	8	10	8
Извештај на службата за здравствена заштита на жени (образец 3-05-60)	18	6	6	6
Извештај на службата за рехабилитација (образец 3-08-60)	2	2	/	/
Извештај на службата за заштита и лекување на устата и забите (образец 3-09-60)	34	10	14	10
Извештај на службата за трансфузија на крв (образец 3-10-60)	2	2	/	/
Извештај за лаборатории (образец 3-14-60)	16	8	4	4
Извештај на службата за поливалентна патронажа (образец 3-17-60)	8	2	4	2
Извештај на службата за болничко-стационарно лекување (образец 3-21-60)	2	2	/	/
Извештај за организационата структура и кадарот во областа на здравството (образец 3-00-60)	20	12	4	4
Извештај на службата за медицина на труд (образец 3-02-60)	4	4	/	/
Извештај за работата на службата за градни болести и туберкулоза (образец 3-06-60)	2	2	/	/
Извештај на службата за кожно венерични болести (образец 3-07-60)	0	/	/	/
Извештај за здравствено просветување (образец 3-13-60)	0	/	/	/
Извештај за здравствена исправност на храна и предмети за општа употреба (образец 3-15-60)	0	/	/	/
Вкупно	194	78	64	52

04

Радијациона заштита

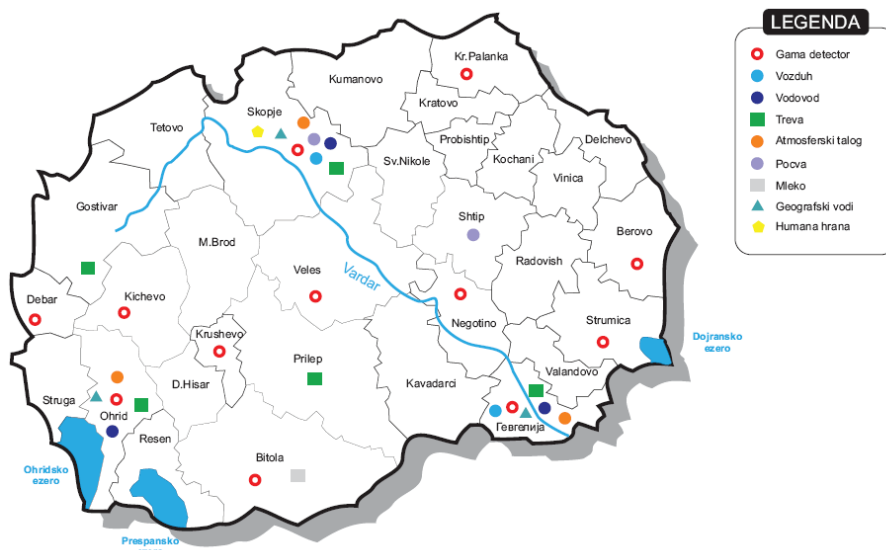
РАДИОАКТИВНОСТА ВО ЖИВОТНАТА СРЕДИНА ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА ВО 2022 ГОДИНА

1. ВОВЕД

Одделението за радијациона заштита при Институт за јавно здравје врши мониторинг на содржината на радионуклиди во животната средина, како и на степенот на изложеност на јонизирачко зрачење на населението во Република Северна Македонија, врз основа на Законот за заштита од јонизирачко зрачење и радијациона сигурност (Сл.в. на РМ 154/10, член 6), Законот за јавно здравје (Сл.в. на РМ 22/10, член 10), Правилникот за максимално дозволени количини на радионуклиди во храна, вода, воздух, земјиште, производи и сировини од животинско и растително потекло и предмети за општа употреба (Сл.в. на РМ 163/09), Правилникот за барања за безбедност и квалитет на водата за пиење (Сл.в. на РМ 183/18), Правилникот за посебните барања за безбедност на природна минерална вода, изворска вода и друга пакувана вода (Сл.в. на РМ 184/18), Правилникот за максимално дозволени количини на радионуклиди во металите, градежните материјали, вештачките ѓубрива, pepел од термоелектраните и отпадниот материјал од рудници и топилници (Сл.в. на РМ 98/10) и Правилникот за граници за изложеност на јонизирачкото зрачење и условите на изложеност во посебни случаи и во вонредни настани (Сл.в. на РМ 29/10). Своите активности Институтот ги спроведува и согласно со Законот за здравствена заштита и Националната годишна програма за јавно здравје и поднесува годишен извештај за работењето до Министерството за здравство.

Овој извештај ги содржи мерните методи, резултатите и коментарите кои се однесуваат на мониторингот спроведен во 2022 година.

На Слика 1-1 прикажани се мерните места од каде се земени примероците.

Слика 1-1 Мониторинг на радиоактивноста во животната средина во РСМ

Според пропишаната динамика следена е содржината на радионуклидите во воздухот во Скопје, Гевгелија и Битола, атмосферските талози од Скопје, Гевгелија и Охрид, почвите од Скопје, Битола, Злетово, Охрид, Гевгелија и Маврово, водата од реките Вардар и Лепенец и од Охридското Езеро, примероци од млеко, леб, пченица и месо од домашни производители, земјоделското производство од разни региони на државата, добиточна храна од регионите: Скопје, Маврово, Гевгелија, Охрид, Прилеп и Овче Поле, како и различни видови на градежни материјали како и мерења на влијанието врз животната средина од дејностите со управувањето со времените складишта за радиоактивен отпад.

На барање на други баратели, како и на инспекциските органи, испитувана е содржината на радионуклиди и во различни прехранбени продукти, шумски плодови, градежни материјали, предмети за општа употреба, вода од локални водоснабдителни објекти и минерални води, како и пакувани води од увоз.

Следењето на радиоактивноста во животната средина вршено е преку мерење на следните параметри: вкупна алфа и вкупна бета активност, специфичните активности на гама емитерите од фисионио и природно потекло и фисиониот производ бета емитер ^{90}Sr , во различни медиуми од животната средина, како и специфичната активност на радон-222 во затворени простории, во вода и во почва како и мерење на амбиенталиниот дозен еквивалент $\text{H}^*(10)$ на локации од интерес.

За земање на примероците, нивна подготовка и мерење на специфичните активности на радионуклидите, користени се следните методи:

- МКС ISO 9696, метода за определување на вкупната алфа активност во вода,
- МКС ISO 9697, метода за определување на вкупната бета активност во вода,
- Модифицирана метода во согласност со стандардите МКС EN ISO 10703 (метода за гама спектрометриска анализа на вода) и ISO 18589-3 (гама спектрометриска метода за анализа на примероци од животната средина),
- ISO 11665-4, пасивна метода за определување на радон-222 во воздух,
- ISO 11665-11, активна метода за определување на радон-222 во почва,
- ISO 13164-3, активна метода за определување на радон-222 во вода.

Мерењата се извршени со користење на следната инструментација:

Детектори за амбиентален дозен еквивалент тип Smart 0045 A Vacutec, во енергетско подрачје од 28 keV до 1,3 MeV и мерно подрачје од 5 до 10 Sv/h, со точност на мерењето во однос на енергијата на ^{137}Cs од $\pm 5\%$.

Гама спектрометри Canberra Packard, со HPGe-детектори, со мерно подрачје од 45 keV до 2 MeV и релативна ефикасност за енергијата на ^{60}Co од 1332 keV од 25%.

Алфа/бета бројач Ortec WPC-1050, со гасно-проточен пропорционален детектор со просечна ефикасност за алфа зрачењето од 36% и за бета зрачењето од 46%.

Истиот инструмент се користи и за мерење на специфичната активност на ^{90}Sr .

- Radosys Radometer 2000, верзија RSV10, со детектори тип PADC/CR-39 и ранг на детекција (40 – 8000) kBq/m³.
- Радонски детектори Sarad RTM2100 и RTM1688, со опсег на мерење до 10 MBq/m³ и сензитивност 3/7 импулси во минута за 1000 Bq/m³.
- Преносни монитор инструменти за одредување на интензитет на гама и X зрачење во воздух (радиометри), модели: Thermo FH40 G-L и Lundlum 30-6.
- Вкупната комбинирана неопределеност на резултатите од мерењата се презентира на ниво од 1 σ .

Целокупната инструментација е калибрирана со соодветни стандардни извори, додека прениосните X/гама монитори се калибрирани во секундарно стандардна дозиметриска лабораторија со квалитет на зрачење SCs по ISO4037/I,II/2019 со вкупна калибрациона неопределеност од 4,9%, 2 σ .

Извештајот ги содржи резултатите од мониторингот на радиоактивноста во 2022 година, презентирани во табели, и заклучоците. Сите резултати се изразени во соодветни единици, заедно со пресметаните вредности за вкупната комбинирана мерна неопределеност (u), во истите единици. Дадени се кратки коментари на резултатите и објаснување на методологијата на испитувањата.

2. РАДИОАКТИВНОСТ ВО ЖИВОТНАТА СРЕДИНА

2.1. Радиоактивност во воздух

Во овој дел од извештајот презентирани се резултатите од мониторингот на радиоактивноста во воздухот, кој е вршен преку следење на надворешното гама зрачење, мерење на радиоактивноста во атмосферските талози и аеросолите, како и преку определување на концентрацијата на радон во воздухот во затворени простории.

2.1.1. Надворешно гама зрачење

Амбиенталниот дозен еквивалент е мерен во текот на целата 2022 година во мерните станици поставени во: Скопје, Велес, Неготино, Гевгелија, Струмица, Берово, Крива Паланка, Дебар, Кичево, Крушево, Охрид и Битола. Детекторите се поставени на надворешната страна од ѕидовите на објектите на Центрите за јавно здравје, на различни височини.

За обработка на податоците од мерењата користен е софтвер MEVIS-32. Мерењата се on-line, а податоците се префрлаат со помош на SIM-картички. Мониторинг системот е наменет за рано откривање на нуклеарни инциденти и навремено преземање на соодветни мерки.

Добиените резултати се дадени во Табела 2.1-1, а се презентирани како аритметички средни вредности на мерењата од целата година, заедно со стандардната девијација, како и минималните и максималните вредности, во $\mu\text{Sv/h}$, за секоја мерна станица одделно.

Табела 2.1-1 Аритметички средни вредности за брзината на амбиенталниот дозен еквивалент, по мерни места

Мерна станица	H*(10)sr.	u	H*(10)-min	H*(10)-max
	($\mu\text{Sv/h}$)	($\mu\text{Sv/h}$)	($\mu\text{Sv/h}$)	($\mu\text{Sv/h}$)
Скопје	0,099	0,001	0,089	0,113
Велес	0,168	0,001	0,155	0,182
Неготино				
Гевгелија	0,113	0,001	0,103	0,126
Струмица	0,128	0,002	0,118	0,142
Берово	0,137	0,001	0,126	0,151
Крива Паланка				
Дебар	0,127	0,001	0,118	0,139
Кичево	0,138	0,001	0,127	0,150
Крушево	0,183	0,007	0,164	0,198
Охрид				
Битола	0,199	0,003	0,181	0,220

Средните вредности на надворешното гама зрачење во Република Северна Македонија се движеле во интервал кој одговара на промените на природниот фон на зрачење.

Мерниот систем е поврзан автоматски да испраќа податоци до Центарот за управување со кризи на РСМ и до европската мрежа за детекција на радиоактивноста - EURDEP. Просечните вредности редовно се објавуваат и на веб страната на Институтот за јавно здравје на Република Северна Македонија.

Заради усогласување со барањата од европската мрежа на мониторинг, планирано е во 2023 г. адаптирање и надоградување на мерните станици.

2.1.2. Аеросоли

Во текот на 2022 година испитувана е содржината на радионуклиди во воздухот од Скопје, Гевгелија и Битола. Во собирните пунктови во Скопје и Битола за собирање на примероци од аеросоли се употребуваа собирачи со проток од $600 \text{ m}^3/\text{h}$ воздух, тип VOPV 7, а во Гевгелија се употребува собирач тип Eberline, со проток од $3,6 \text{ m}^3/\text{h}$.

Во собирниот пункт во Скопје и Битола за собирање на примероците од аеросоли се употребува филтер тип FPM 1515/2M, со ефикасност на задржување на аеросолите од 99%, а во Гевгелија се употребува филтер тип Schneider-Poelman blue, со ефикасност на задржување на аеросолите од 67%.

За да се овозможи релевантно мерење и добивање на релевантни резултати, примероците од аеросоли се собираат цела седмица, односно филтрите се менуваат секој понеделник во 8:30 h, од причина што концентрациите на радионуклидите во примероци од животната средина се многу ниски.

Во примероците од аеросоли следени се следните параметри: вкупна алфа активност, вкупна бета активност, специфичната активност на фисионите производи ^{137}Cs и ^{90}Sr , како и содржината на природните радионуклиди ^7Be и ^{40}K . Специфичната активност на поедините радионуклиди е определувана со гама спектрометриска метода, со исклучок на ^{90}Sr , кој се определува радиохемиски.

Вкупните алфа и бета активности се мерени на гасно-проточен бројач за ниски алфа/бета активности, по истекот на петтиот ден од собирањето на примерокот.

Резултатите од мерењета за секој месец, просечната, минималната и максималната вредност од секое мерно место се дадени во табелите 2.1-2, 2.1-3, 2.1-4 и 2.1-5. Не е забележана значајна разлика во содржините на радионуклидите во однос на претходните години.

Табела 2.1-2 Вкупна алфа и вкупна бета активност во аеросолите од Скопје во 2022 година

Месец	Вкупна алфа активност		Вкупна бета активност	
	mBq/m ³	u (mBq/m ³)	mBq/m ³	u (mBq/m ³)
Јануари	0,220	0,086	0,649	0,241
Февруари	0,158	0,053	0,567	0,212
Март	0,206	0,064	0,812	0,207
Април	0,173	0,043	0,687	0,101
Мај	0,215	0,034	1,105	0,307
Јуни	0,119	0,043	1,065	0,262
Јули	0,056	0,035	1,127	0,313
Август	0,122	0,030	1,328	0,242
Септември	0,192	0,229	1,195	0,306
Октомври	0,287	0,154	1,005	0,577
Ноември	0,272	0,162	0,107	0,459
Декември	0,344	0,245	1,686	0,413
Месечен просек	0,197	0,080	0,944	0,410
Минимална вредност	0,056	0,008	0,107	0,101
Максимална вредност	0,344	0,045	1,686	0,281

Табела 2.1-3 Специфична активност на идентификуваните радионуклиди во аеросолите од Скопје во 2022 година

Месец	⁷ Be		⁴⁰ K		¹³⁷ Cs		⁹⁰ Sr	
	mBq/m ³	u (mBq/m ³)	mBq/m ³	u (mBq/m ³)	mBq/m ³	u (mBq/m ³)	mBq/m ³	u (mBq/m ³)
Јануари	3,61	0,10	6,7E-02	1,0E-02	3,0E-03	4,7E-04		
Февруари	4,29	0,12	5,1E-02	8,2E-03	1,2E-03	3,0E-04		
Март	5,52	0,30	4,7E-02	1,5E-02	1,4E-03	5,7E-04		
Април	5,07	0,27	3,6E-02	1,2E-02	8,0E-04	4,8E-04		
Мај	7,27	0,39	4,6E-02	1,3E-02	<1,1E-03			
Јуни	7,63	0,21	3,6E-02	1,1E-02	<2,1E-03			
Јули	6,33	0,17	4,6E-02	1,0E-02	<1,9E-03			
Август	6,80	0,37	4,4E-02	1,4E-02	5,9E-04	4,6E-04		
Септември	5,41	0,15	4,8E-02	1,1E-02	6,1E-04	3,1E-04		
Октомври	5,54	0,30	3,5E-02	1,2E-02	6,3E-04	4,9E-04		
Ноември	2,85	0,15	4,3E-02	1,4E-02	9,1E-04	5,7E-04		
Декември	1,06	0,06	5,7E-02	1,6E-02	1,3E-03	3,5E-04		
Месечен просек	5,12	1,91	4,6E-02	9,2E-03	1,2E-03	7,4E-04		
Минимална вредност	1,06	0,04	3,5E-02	1,1E-02	5,9E-04	3,1E-04		
Максимална вредност	7,63	0,26	6,7E-02	2,1E-01	3,0E-03	5,6E-04		

Табела 2.1-4 Вкупна алфа и вкупна бета активност во аеросолите од Гевгелија во 2022 година

Месец	Вкупна алфа активност		Вкупна бета активност	
	mBq/m ³	u (mBq/m ³)	mBq/m ³	u (mBq/m ³)
Јануари	0,073	0,007	0,073	0,066
Февруари	0,042	0,005	0,052	0,008
Март	0,151	0,084	0,194	0,087
Април	0,085	0,058	0,114	0,089
Мај	0,152	0,086	0,493	0,225
Јуни	0,139	0,061	0,372	0,203
Јули	0,050	0,039	0,369	0,308
Август	0,064	0,036	0,551	0,366
Септември	0,097	0,059	0,158	0,036
Октомври	0,433	0,482	1,316	1,564
Ноември	0,166	0,020	0,268	0,141
Декември	0,277	0,303	0,671	0,609
Месечен просек	0,144	0,112	0,386	0,353
Минимална вредност	0,042	0,020	0,052	0,120
Максимална вредност	0,433	0,065	1,316	0,153

Табела 2.1-5 Специфична активност на идентификуваните радионуклиди во аеросолите од Битола во 2022 година

Месец	⁷ Be		⁴⁰ K		¹³⁷ Cs		⁹⁰ Sr	
	mBq/m ³	u (mBq/m ³)	mBq/m ³	u (mBq/m ³)	mBq/m ³	u (mBq/m ³)	mBq/m ³	u (mBq/m ³)
Јануари	6,04	0,17	5,6E-02	1,1E-02	1,8E-03	4,0E-04		
Февруари	8,39	0,47	5,5E-02	1,6E-02	2,2E-03	5,2E-04		
Март	5,52	0,17	6,9E-02	1,1E-02	7,3E-04	4,4E-04		
Април	4,65	0,26	4,3E-02	1,4E-02	7,4E-04	5,5E-04		
Мај	7,96	0,22	3,8E-02	1,0E-02	5,4E-04	3,0E-04		
Јуни	4,24	0,23	4,9E-02	1,5E-02	<1,6E-03			
Јули	5,21	0,14	3,8E-02	1,0E-02	<2,0E-03			
Август	5,06	0,27	3,4E-02	1,1E-02	6,0E-04	3,7E-04		
Септември	3,00	0,08	3,6E-02	6,9E-03	<1,1E-03			
Октомври	3,66	0,10	4,9E-02	7,2E-03	<1,1E-03			
Ноември	3,32	0,09	4,1E-02	1,0E-02	<1,0E-03			
Декември	1,52	0,08	3,3E-02	1,1E-02	1,2E-03	5,0E-04		
Месечен просек	5,19	1,75	4,6E-02	1,1E-02	1,1E-03	7,1E-04		
Минимална вредност	3,00	0,23	3,4E-02	9,7E-03	5,4E-04	2,5E-04		
Максимална вредност	8,39	0,65	6,9E-02	1,6E-02	2,2E-03	2,8E-04		

2.1.3. Атмосферски талози

Примероците од атмосферски талози од Скопје се собирани секојдневно, додека од Гевгелија и Охрид собирани се месечни примероци. Во деновите кога нема течни атмосферски талози собирачат се

испира со 0,5 l дестилирана вода и тоа служи како примерок за дадениот ден. Собирачот за дневни атмосферски талози е со површина од 1 m², а за месечен атмосферски талог со површина од 0,1 m².

Примероците од атмосферски талози се испаруваат до суво и мерењата се вршат на сувиот остаток, кој претходно е минерализиран. Вкупните алфа и бета активности се мерат по истекот на петтиот ден од собирањето на дневните примероци. Специфичните активности на радионуклидите гама емитери анализирани се во збирни месечни примероци, додека за определување на специфичната активност на ⁹⁰Sr се формираат збирни тримесечни примероци.

Вкупните месечни вредности за вкупната алфа и и вкупната бета активност во примероците од атмосферски талози од Скопје дадени се во Табела 2.1-6.

Табела 2.1-6 Вкупна алфа и вкупна бета активност во примероците од атмосферски талози од Скопје во 2022 година

Месец	Вкупна алфа активност		Вкупна бета активност		Количество врнежи l/m ²
	Bq/m ²	u (Bq/m ²)	Bq/m ²	u (Bq/m ²)	
Јануари					9,00
Февруари					36,60
Март					37,30
Април					36,80
Мај					37,40
Јуни					37,20
Јули	1,20	0,15	8,09	1,02	53,23
Август	1,24	0,16	9,07	1,15	33,75
Септември	1,15	0,15	2,95	0,37	13,67
Октомври	0,81	0,10	2,78	0,35	12,95
Ноември	1,17	0,15	6,46	0,82	16,50
Декември	0,89	0,11	5,97	0,76	18,70
Вкупно во 2022	6,46	0,82	35,33	4,47	343,10
Месечен просек	0,54	0,58	2,94	3,54	28,59

Добиените вредности не укажуваат на радиоактивна контаминација.

Во Табелите 2.1-7 и 2.1-8 дадени се резултатите од мерењето на вкупната специфична активност на идентификуваните радионуклиди во збирните месечни примероци од атмосферските талози од Скопје во 2022 година.

Табела 2.1-7 Вкупна специфична активност на идентификуваните радионуклиди во збирните месечни примероци од атмосферски талози од Скопје во 2022 година

Месец	⁷ Ве		⁴⁰ К		¹³⁷ Сs	
	Bq/m ²	u (Bq/m ²)	Bq/m ²	u (Bq/m ²)	Bq/m ²	u (Bq/m ²)
Јануари			<0,14		<3,14	
Февруари			1,56	1,00	<0,17	
Март	19,2	2,6	<28,32		<1,26	
Април	81,0	3,1	12,96	3,13	<1,05	
Мај	180,3	6,9	26,33	12,27	<1,76	
Јуни	96,6	5,8	13,50	8,99	<1,64	
Јули	68,0	1,7	1,93	0,87	<0,14	
Август	60,4	1,5	1,83	0,87	<0,12	
Септември	17,2	0,5	2,36	0,82	<0,11	
Октомври	6,4	0,6	3,43	0,88	<0,14	
Ноември	24,6	0,7	1,17	0,86	<0,13	
Декември	12,4	0,6	2,05	0,87	<0,13	
Вкупно во 2022	566,0	24,1	67,12	30,56	0,000	
Месечен просек	47,2	53,8	5,59	8,34	0,000	

Табела 2.1-8 Вкупна специфична активност на ⁹⁰Sr во збирните тримесечни примероци од атмосферски талози од Скопје во 2022 година

Период	⁹⁰ Sr	
	Bq/m ²	u (Bq/m ²)
I тромесечје		
II тромесечје		
III тромесечје		
IV тромесечје		
ВКУПНО ВО 2022		

Вкупните месечни вредности за вкупната алфа и вкупната бета активност во примероците од атмосферски талози од Гевгелија дадени се во Табела 2.1-9.

Табела 2.1-9 Вкупна алфа и вкупна бета активност во примероците од атмосферски талози од Гевгелија во 2022 година

Месец	Вкупна алфа активност		Вкупна бета активност		Количество врнежи l/m ²
	Bq/m ²	u (Bq/m ²)	Bq/m ²	u (Bq/m ²)	
Јануари					21,3
Февруари					12,0
Март					*
Април					*
Мај					*
Јуни	0,34	0,04	2,68	0,34	*
Јули	0,76	0,10	0,99	0,13	*
Август	2,60	0,33	12,97	1,64	40,0
Септември	1,66	0,21	33,82	4,28	35,9
Октомври	1,19	0,15	4,63	0,59	*
Ноември	0,19	0,02	2,41	0,31	35,0
Декември	0,31	0,04	4,93	0,62	55,0
Вкупно во 2022	7,04	0,89	62,43	7,90	199,2
Месечен просек	1,01	0,88	8,92	11,65	16,6

* - нема врнежи

Во Табела 2.1-10 дадени се резултатите за вкупната специфична активност на идентификуваните радионуклиди во атмосферските талози во Гевгелија.

Табела 2.1-10 Вкупна специфична активност на идентификуваните радионуклиди во примероците од атмосферски талози од Гевгелија во 2022 година

Месец	⁷ Be		⁴⁰ K		¹³⁷ Cs	
	Bq/m ²	u (Bq/m ²)	Bq/m ²	u (Bq/m ²)	Bq/m ²	u (Bq/m ²)
Јануари	<4,6		<28,3		<1,43	
Февруари	<4,5		<28,8		<1,44	
Март			<29,2		<0,89	
Април			26,8	8,8	<1,62	
Мај			13,4	8,7	<1,44	
Јуни*			19,2	8,7	<1,43	
Јули*			26,9	8,8	<1,28	
Август	342,0	121,5	26,0	10,5	<1,94	
Септември	35,3	3,7	103,4	9,1	0,69	0,43
Октомври	<21,3		18,5	8,7	<1,48	
Ноември*	<14,4		22,3	8,2	<1,23	
Декември	<16,4		29,7	8,7	<1,21	
ВКУПНО ВО 2022	377,2	125,2	286,1	80,1	0,69	0,43

Вкупно исталожените алфа и бета активности и вкупната специфична активност на идентификуваните радионуклиди во атмосферските талози од Охрид во 2022 година се дадени во Табелите 2.1-11 и 2.1-12.

Табела 2.1-11 Вкупни алфа и вкупни бета активности во примероците од атмосферски талози од Охрид во 2022 година

Месец	Вкупна алфа активност		Вкупна бета активност		Количество врнежи l/m ²
	Bq/m ²	u (Bq/m ²)	Bq/m ²	u (Bq/m ²)	
Јануари					17,0
Февруари					23,0
Март					10,0
Април					28,1
Мај					10,0
Јуни					26,0
Јули	0,93	0,12	2,39	0,30	11,0
Август	0,51	0,07	3,19	0,40	40,0
Септември	0,46	0,06	2,12	0,27	20,0
Октомври	0,31	0,04	1,34	0,17	21,4
Ноември	0,95	0,12	1,68	0,21	46,5
Декември	0,42	0,05	1,98	0,25	70,0
ВКУПНО ВО 2022	3,59	0,46	12,69	1,61	323,0
МЕСЕЧЕН ПРОСЕК	0,60	0,27	2,12	0,64	26,9

Табела 2.1-12 Вкупна специфична активност на идентификуваните радионуклиди во примероците од атмосферски талози од Охрид во 2022 година

Месец	⁷ Be		⁴⁰ K		¹³⁷ Cs	
	Bq/m ²	u (Bq/m ²)	Bq/m ²	u (Bq/m ²)	Bq/m ²	u (Bq/m ²)
Јануари	<4,3		18,2	8,3	<1,22	
Февруари	<4,3		20,0	8,7	<1,31	
Март			21,0	8,8	<1,18	
Април			13,0	8,8	<1,48	
Мај			<28,5		<1,44	
Јуни			<30,8		<1,69	
Јули	7,4	3,0	<28,6		<1,23	
Август	9,2	4,4	13,6	8,8	0,84	0,30
Септември	<14,0		15,5	8,7	0,64	0,22
Октомври	<23,5		16,5	8,7	0,43	0,24
Ноември	<22,7		20,7	8,8	<1,44	
Декември	<18,18		395,6	9,4	<1,43	
ВКУПНО ВО 2022	16,6	7,3	534,0	78,8	1,91	0,76

Во Табелите 2.1-13 и 2.1-14 дадени се резултатите за вкупната специфична активност на ⁹⁰Sr во атмосферските талози од Гевгелија и Охрид, соодветно.

Табела 2.1-13 Вкупна специфична активност на ^{90}Sr во збирните тримесечни примероци од атмосферски талози од Гевгелија во 2022 година

Гевгелија		^{90}Sr		Количество врнежи
		Bq/m^2	μ (Bq/m^2)	l/m^2
I	тримесечје			33,30
II	тримесечје			0,00
III	тримесечје			75,90
IV	тримесечје			90,00
ВКУПНО ВО 2022				199,20

Табела 2.1-14 Вкупна специфична активност на ^{90}Sr во збирните тримесечни примероци од атмосферски талози од Охрид во 2022 година

Охрид		^{90}Sr		Количество врнежи
		Bq/m^2	μ (Bq/m^2)	l/m^2
I	тримесечје			50,00
II	тримесечје			64,10
III	тримесечје			70,00
IV	тримесечје			137,90
ВКУПНО ВО 2022				323,00

Вредностите за специфичната активност на сите радионуклиди не покажуваат тренд на зголемување и се последица на присуството на приземната прашина во собирачите за атмосферски талози.

2.1.4. Концентрација на радон-222 во затворени простории

Во 2022 година беа поставени 205 детектори во вкупно 55 образовни и воспитни установи во повеќе градови во Република Северна Македонија (основни училишта, средни училишта и градинки). Средните вредности за концентрацијата на радон се дадени во Табела 2.1-15.

Концентрација на радон повисока од 400 Bq/m^3 е измерена во 4 објекти. Во објектите каде е измерена концентрација на радон над 200 Bq/m^3 поставени се по 3 нови детектори во зимскиот период во наредната година (2023 година).

Табела 2.1-15 Концентрација на радон-222 во училишта и градинки во 2022 година

Образовна и воспитна установа	Населено место/Општина	Град	²²² Rn (Bq/m ³)	u (Bq/m ³)
ООУ „Ѓорѓи Сугарев“		Битола	132	20
СОУ “Таќи Даскало”		Битола	243	36
ООУ „Св Кирил и Методиј“		Битола	118	18
СОУ „Цар Самоил“		Ресен	95	14
ООУ „Гоце Делчев“		Ресен	388	58
СОТУ „Ѓорѓи Наумов“		Битола	246	37
ЈОУДГ „Естреја Овадија Мара“, објект ПИНОКИО	с. Долно Оризари	Битола	264	40
ЈОУДГ „Естреја Овадија Мара“, објект ПРОЛЕТ		Битола	191	29
ЈОУДГ „Естреја Овадија Мара“, објект РОСИЦА		Битола	71	11
ЈОУДГ „Естреја Овадија Мара“, објект РОСИЦА-1	с. Бистрица	Битола	396	59
ЈОУДГ „Естреја Овадија Мара“, објект КОЛИБРИ-1	с. Куќуречани	Битола	204	31
ЈОУДГ „Естреја Овадија Мара“, објект СНЕГУЛКА		Битола	526	79
ЈОУДГ „Естреја Овадија Мара“, објект КОЛИБРИ		Битола	177	27
ЈОУДГ „Естреја Овадија Мара“, објект ПРОЛЕТ-1	с. Кравари	Битола	72	11
ЈОУДГ „Естреја Овадија Мара“, објект В. МАЈОРОТ		Битола	139	21
ООУ „Св. Климент Охридски“		Битола	245	37
ЈУДГ „Кочо Рацин“ матичен објект	Центар	Скопје	54	8
ЈУДГ „Кочо Рацин“ објект „ННБорче“, „Бели Мугри“	Центар	Скопје	151	23
ЈУДГ „Кочо Рацин“ објект „Панорама“	Центар	Скопје	203	30
ООУ „Ј.Х. Песталоци“	Центар	Скопје	76	11
ЈУДГ „Раде Јовчевски-Корчагин“ објект „Пинокио“	Центар	Скопје	82	12
ЈУДГ „Раде Јовчевски-Корчагин“ објект „Палешка“	Центар	Скопје	54	8
ЈУДГ „Раде Јовчевски-Корчагин“ објект „Пепелашка“	Центар	Скопје	61	9
ООУ „Александар Турунџиев“	с.Лисолај	Битола	>400	
ООУ „Александар Турунџиев“	с.Црнобуќи	Битола	>400	
ЈУДГ „13 Ноември“, матичен објект	Центар	Скопје	128	19
ЈУДГ „13 Ноември“, објект „Јасмин“	Центар	Скопје	168	25
ЈУДГ „13 Ноември“, објект „Парк“	Центар	Скопје	180	27
ЈУДГ „13 Ноември“, објект „Куќушка“	Центар	Скопје	119	18
СУГС Гимназија „Раде Јовчевски-Корчагин“	Центар	Скопје	118	18
СОУ „Ѓорче Петров“		Прилеп	90	13
ООУ „11 Октомври“	Центар	Скопје	190	29
СУГС „Димитар Влахов“	Аеродром	Скопје	40	6
ООУ „Јан Амос Коменски“	Карпош	Скопје	97	13
ООУ „Братство“	Карпош	Скопје	338	51
ООУ „Вера Циривири-Трена“	Карпош	Скопје	88	13
ООУ „Димо Хаџи Димов“	Карпош	Скопје	83	12
ООУ „Кочо Рацин“	Центар	Скопје	76	11
ООУ „Крсте Петков Мисирков“	с. Бистрица	Битола	152	23
ООУ „Гоце Делчев“		Битола	66	10
ООУ „Димитар Влахов“	с. Љубојно	Ресен	415	62

СУГС Гимназија „Јосип Броз-Тито“	Центар	Скопје	59	9
ООУ „Добре Јованоски“		Прилеп	88	13
СОУ „Ристе Ристески-Ричко“		Прилеп	48	7
СУГС Гимназија „Никола Карев“		Карпош	189	28
ООУ „Аврам Писевски“	с. Бардовци	Скопје	94	14
ООУ „Кире Гаврилоски Јане“		Прилеп	74	11
ЈУОДГ „Орце Николов“, објект КАРПОШ 2	Карпош	Скопје	148	22
ЈУОДГ „Орце Николов“, објект КАРПОШ 3	Карпош	Скопје	256	38
ЈУОДГ „Орце Николов“, објект КАРПОШ 4	Карпош	Скопје	123	18
ЈУОДГ „Распеана младост“	Карпош	Скопје	70	11
ЈУОДГ „Распеана младост“, објект ВИНОЖИТО	с. Бардовци	Карпош	48	7
ЈУОДГ „Мајски цвет“ Тафталиџе 2-матичен објект	Карпош	Скопје	121	18
ЈУОДГ „Мајски цвет“ Тафталиџе 2, клон Јасмин	Карпош	Скопје	57	9

2.2. Радиоактивност во вода

2.2.1. Географски води

Содржината на радионуклиди во географските води испитувана е во примероци од вода земено од реката Вардар (кај мостот во Гевгелија), реката Лепенец (на вливот во Вардар) и од Охридското Езеро (кај селото Радожда). Примероците се земени на почетокот на секој месец, еднакратно. После соодветна подготовка на примероците мерена е вкупната алфа и вкупната бета радиоактивност.

Во Табелите 2.2-1, 2.2-2 и 2.2-3 дадени се вредностите за вкупната алфа и вкупната бета активност во примероците од географски води во 2022 година. Нема значајни промени во однос на вредностите за истите параметри од претходните години, ниту вредности кои укажуваат на радиоактивна контаминација.

Табела 2.2-1 Вкупни алфа и бета активности во примероци од вода од реката Вардар во 2022 година

Месец	Вкупна алфа активност		Вкупна бета активност	
	Bq/l	u (Bq/l)	Bq/l	u (Bq/l)
Јануари	0,033	0,008	0,175	0,026
Февруари	0,046	0,012	0,104	0,014
Март	0,044	0,012	0,125	0,018
Април	0,049	0,012	0,120	0,018
Мај	0,024	0,006	0,098	0,014
Јуни	0,021	0,006	0,088	0,012
Јули	0,046	0,012	0,187	0,026
Август	0,068	0,018	0,080	0,018
Септември	0,071	0,018	0,180	0,026
Октомври	0,054	0,014	0,099	0,015
Ноември	0,021	0,006	0,076	0,015
Декември	0,038	0,013	0,097	0,020
Месечен просек	0,043	0,017	0,119	0,040

Табела 2.2-2 Вкупни алфа и бета активности во примероци од вода од реката Лепенец во 2022 година

Месец	Вкупна алфа активност		Вкупна бета активност	
	Bq/l	u (Bq/l)	Bq/l	u (Bq/l)
Јануари	0,038	0,010	0,107	0,016
Февруари	0,029	0,008	0,098	0,014
Март	0,029	0,008	0,162	0,024
Април	0,047	0,012	0,075	0,010
Мај	0,051	0,012	0,093	0,014
Јуни	0,021	0,006	0,081	0,012
Јули	0,020	0,006	0,146	0,020
Август	0,023	0,006	0,124	0,018
Септември	0,053	0,014	0,114	0,016
Октомври	0,022	0,005	0,092	0,013
Ноември	0,049	0,015	0,060	0,014
Декември	0,014	0,005	0,068	0,014
Месечен просек	0,033	0,014	0,102	0,031

Табела 2.2-3 Вкупни алфа и бета активности во примероци од вода од Охридското Езеро во 2022 година

Месец	Вкупна алфа активност		Вкупна бета активност	
	Bq/l	u (Bq/l)	Bq/l	u (Bq/l)
Јануари	0,019	0,004	0,075	0,010
Февруари	0,016	0,004	0,062	0,008
Март	0,024	0,006	0,076	0,010
Април	0,033	0,008	0,087	0,012
Мај	0,008	0,002	0,076	0,010
Јуни	0,019	0,004	0,061	0,008
Јули	0,026	0,006	0,040	0,006
Август	0,016	0,004	0,077	0,012
Септември	0,011	0,003	0,052	0,008
Октомври	0,018	0,005	0,033	0,006
Ноември	0,032	0,010	0,066	0,012
Декември	0,006	0,002	0,039	0,008
Месечен просек	0,019	0,009	0,062	0,018

2.2.2. Води за пиење

Во текот на 2022 година испитувана е радиоактивноста на водите од водоводите од Скопје и Охрид. За определување на вкупната алфа и вкупната бета активност примероците од вода се собирани секојдневно, во количина од 1 литар, и од нив се направени збирни месечни примероци. Направени се и 10 мерења на концентрацијата на радон во водата за пиење од Скопје.

Во Табелите 2.2-7 и 2.2-8 дадени се вредностите за вкупната алфа и бета активност, кои се под границата за индикативните вредности.

Табела 2.2-7 Вкупни алфа и бета активности во водата за пиење од Скопје во 2022 година

Месец	Вкупна алфа активност		Вкупна бета активност	
	Bq/l	u (Bq/l)	Bq/l	u (Bq/l)
Јануари	0,039	0,010	0,087	0,012
Февруари	0,043	0,010	0,068	0,010
Март	0,035	0,008	0,100	0,014
Април	0,032	0,008	0,102	0,015
Мај	0,053	0,014	0,095	0,014
Јуни	0,037	0,010	0,035	0,006
Јули	0,031	0,008	0,117	0,016
Август	0,019	0,005	0,082	0,012
Септември	0,038	0,010	0,055	0,008
Октомври	0,034	0,008	0,090	0,012
Ноември	0,014	0,005	0,030	0,006
Декември	0,034	0,009	0,041	0,009
Месечен просек	0,034	0,010	0,075	0,029

Табела 2.2-8 Вкупни алфа и бета активности во водата за пиење од Охрид во 2022 година

Месец	Вкупна алфа активност		Вкупна бета активност	
	Bq/l	u (Bq/l)	Bq/l	u (Bq/l)
Јануари	0,033	0,008	0,033	0,005
Февруари	0,021	0,006	0,050	0,008
Март	0,030	0,008	0,029	0,005
Април	0,003	0,001	0,036	0,006
Мај	0,014	0,004	0,027	0,005
Јуни	0,011	0,003	0,042	0,010
Јули	0,031	0,008	0,028	0,006
Август	0,020	0,006	0,030	0,005
Септември	0,026	0,006	0,068	0,010
Октомври	0,021	0,006	0,076	0,013
Ноември	0,021	0,006	0,031	0,007
Декември	0,045	0,013	0,091	0,020
Месечен просек	0,023	0,011	0,045	0,022

Во Табела 2.2-9 дадени се резултатите за концентрацијата на радон во водата за пиење од Скопје во 2022 година. Добиените вредности се многу пониски од дозволените.

Табела 2.2-9 Концентрација на радон во вода за пиење во Скопје 2022 година

Датум	²²² Rn	
	Bq/l	u (Bq/l)
12.12.2022	9,96	0,40
14.12.2022	0,24	0,03
15.12.2022	1,21	0,06
16.12.2022	0,79	0,06
19.12.2022	0,65	0,05
19.12.2022	1,40	0,08
20.12.2022	0,32	0,03
20.12.2022	0,45	0,05
21.12.2022	0,20	0,03
22.12.2022	0,40	0,03

2.3. Радиоактивност во храна

2.3.1. Прехранбени производи

За испитување на радиоактивноста на млекото земани се примероци од млекарницата во Битола, како најголем преработувач на млеко во државата. Секој месец земани се по 10 литри млеко, оваа количина е упарувана, вршена е минерализација и на вака подготвениот примерок правена е гама спектрометриска анализа. За определување на специфичната активност на ⁹⁰Sr се формираат збирни шестмесечни примероци.

Резултатите од анализите на млекото дадени се во Табелите 2.3-1 и 2.3-2. Сите добиени вредности се значително под максимално дозволените концентрации.

Табела 2.3-1 Специфична активност на идентификуваните радионуклиди во примероци од Битолско млеко во 2022 година

Месец	¹³⁷ Cs		⁴⁰ K	
	Bq/l	u (Bq/l)	Bq/l	u (Bq/l)
Јануари	0,137	0,039	40,6	1,7
Февруари	<0,270		44,0	2,1
Март	<0,270		42,1	1,9
Април	<0,270		44,5	2,0
Мај	<0,380		42,5	2,3
Јуни	<0,380		43,8	2,3
Јули	<0,360		43,1	2,3
Август	<0,360		40,3	2,2
Септември	<0,280		42,6	2,1
Октомври	<0,380		44,1	2,3
Ноември	0,120	0,080	49,9	2,2
Декември	<0,370		43,2	2,2
Месечен просек	0,129	0,012	43,4	2,4

Табела 2.3-2 Специфична активност на ^{90}Sr во примероци од Битолско млеко во 2022 година

Период	^{90}Sr	
	Bq/m ²	u (Bq/m ²)
I полугодие		
II полугодие		
Просечно во 2022		

Примероците од леб и пченица земани се по 2 пати годишно. По соодветна подготовка вршена е нивна анализа, а резултатите од испитувањата дадени се во Табелите 2.3-3 за лебот и 2.3-4 за пченицата.

Табела 2.3-3 Специфична активност на идентификуваните радионуклиди во примероци од леб во 2022 година

Тромесечје	^{137}Cs		^{40}K		^{90}Sr	
	Bq/kg	u (Bq/kg)	Bq/kg	u (Bq/kg)	Bq/kg	u (Bq/kg)
I	<1,240		112,3	13,0		
III	<2,040		70,6	10,5		

Табела 2.3-4 Специфична активност на идентификуваните радионуклиди во примероци од пченица во 2022 година

Тромесечје	^{137}Cs		^{40}K		^{90}Sr	
	Bq/kg	u (Bq/kg)	Bq/kg	u (Bq/kg)	Bq/kg	u (Bq/kg)
II	<0,350		123,2	3,5		
IV	<0,440		117,6	3,5		

Добиените вредности за специфичните активности за ^{137}Cs , ^{40}K се во рамките на вообичаените, додека изотопи од ^{226}Ra и ^{232}Th не се детектирани.

Примероците од градинарски производи се земани еднакратно, сезонски, од зелените пазари во Скопје. После сушење, жареење и минерализација на примероците определувана е специфичната активност на природните и вештачките радионуклиди (Табела 2.3-5).

Табела 2.3-5 Специфична активност на идентификуваните радионуклиди во примероци од градинарски производи во 2022 година

Примерок	⁷ Be		⁴⁰ K		¹³⁷ Cs		⁹⁰ Sr	
	Bq/kg	u	Bq/kg	u	Bq/kg	u	Bq/kg	u
Праски			52	3	<0,410			
Грозје			36	3	<0,540			
Јагоди			38	3	<0,320			
Млад кромид			66	7	<1,380			
Зелка			84	6	<0,910			
Пиперки			57	4	<0,720			
Грав			506	11	<0,320			
Ориз			30	2	<0,440			
Млад компир			104	4	<0,430			
Спанаќ								
Краставици			44	3	<0,620			
Домат			47	3	<0,510			
Модар домот			73	5	<0,820			
Коприва			1140	45	<6,620			
Печурки			149	6	1,270	0,210		

Сите добиени вредности се пониски од максимално дозволените концентрации.

Во 2022 година направена е и гама спектрометриска анализа на различни видови на месо и резултатите се дадени во Табела 2.3-6. Специфичните активности на радионуклидите во месото се пониски од максимално дозволената концентрација.

Табела 2.3-6 Специфична активност на идентификуваните радионуклиди во примероци од месо во 2022 година

Примерок	Потекло	⁴⁰ K		¹³⁷ Cs	
		Bq/kg	u	Bq/kg	u
Пилешко месо	Македонија	89	3	<0,37	
Телешко месо	Македонија	119	4	<0,30	
Свинско месо	Македонија	118	4	0,21	0,08

2.3.2. Добиточна храна

Радиоактивноста на добиточната храна од Република Северна Македонија во 2022 година испитувана е во примероци од трева, сено, јачмен, пченка и концентрат, од следните подрачја: Скопје, Охрид, Гевгелија, Маврово, Битола и Злетово. Примероците се земани во соодветната сезона, еднократно. Резултатите од анализите дадени се во Табела 2.3-7.

Табела 2.3-7 Специфична активност на идентификуваните радионуклиди во примероци од добиточна храна во 2022 година

Примерок	⁷ Be		⁴⁰ K		¹³⁷ Cs		⁹⁰ Sr	
	Bq/kg	u	Bq/kg	u	Bq/kg	u	Bq/kg	u
Трева, Битола	84,8	7,1	581	19	0,99	0,68		
Трева, Гевгелија	40,8	5,2	411	16	<2,33			
Трева, Охрид	74,7	3,4	628	14	<1,00			
Трева, Злетово	70,9	7,8	482	23	<3,05			
Трева, Скопје	14,0	1,8	231	7	<0,81			
Трева, Маврово	17,9	3,9	414	13	<1,43			
Сено, Злетово	548,5	15,6	89	18	0,72	0,52		
Сено, Скопје	106,3	9,2	974	36	<3,74			
Сено, Гевгелија	907,8	23,0	186	24	<4,13			
Сено, Маврово	196,4	7,1	236	15	<2,15			
Сено, Охрид	15,1	2,0	366	11	<1,22			
Сено, Битола	205,9	15,5	835	40	<6,79			
Јачмен								
Пченка	<4,7		173	5	<0,47			
Концентрат	<3,69		171	5	<3,69			

2.4. Радиоактивност во почва

Примероците од почва за радиолошка анализа се земаат двапати годишно, во април и во октомври, од Скопје, Злетово, Битола, Охрид, Гевгелија и Маврово. Од Скопје и Злетово се земаат примероци од три длабочини: 0-5 cm, 5-10 cm и 10-15 cm, а од другите мерни места од 0-15 cm.

Резултатите од анализата дадени се во Табелите 2.4-1 и 2.4-2.

Табела 2.4-1 Специфична активност на идентификуваните радионуклиди во примероци од почва во 2022 година

Мерно место	Месец	Длабочина (cm)	⁴⁰ K		¹³⁷ Cs		²²⁶ Ra		²³² Th		
			Bq/kg	u (Bq/kg)	Bq/kg	u (Bq/kg)	Bq/kg	u (Bq/kg)	Bq/kg	u (Bq/kg)	
Скопје	Април	0 - 5	310	8	2,2	0,1	13,7	0,3	24,8	0,5	
		5 - 10	312	8	1,7	0,2	14,0	0,3	23,6	0,5	
		10 - 15	310	7	1,7	0,1	16,1	0,3	23,3	0,4	
		Просек	311	1	1,9	0,3	14,6	1,3	23,9	0,8	
	Октомври	0 - 5	301	7	9,4	0,3	15,1	0,3	21,4	0,5	
		5 - 10	304	7	9,9	0,2	16,1	0,3	22,5	0,4	
		10 - 15	285	7	9,4	0,3	14,6	0,3	20,8	0,4	
		Просек	296	10	9,6	0,3	15,3	0,8	21,6	0,8	
	Годишен просек			260	304	10	5,7	5,4	14,9	0,4	22,7
	Злетово	Април	0 - 5	772	15	1,5	0,1	44,6	0,6	69,8	0,8
5 - 10			644	13	1,2	0,2	37,7	0,6	62,0	0,8	
10 - 15			693	13	1,2	0,1	49,7	0,6	64,4	0,8	
Просек			703	65	1,3	0,2	44,0	6,1	65,4	4,0	
Октомври		0 - 5	714	14	11,3	0,3	40,6	0,6	62,4	0,8	
		5 - 10	670	14	11,2	0,3	38,7	0,6	61,4	0,8	
		10 - 15	684	131	10,9	0,2	38,2	0,5	61,1	0,7	
		Просек	689	22	11,1	0,2	39,2	1,3	61,6	0,7	
Годишен просек			549	696	10	6,2	7,0	41,6	3,4	63,5	
Битола		Април	0 - 15	620	13	46,0	0,7	28,3	0,5	36,5	0,6
	Октомври	0 - 15	675	14	51,4	0,7	34,7	0,5	43,1	0,6	
Охрид	Април	0 - 15	715	14	87,6	1,1	41,9	0,6	49,2	0,7	
	Октомври	0 - 15	662	13	32,7	0,5	30,7	0,5	37,4	1,0	
Гевгелија	Април	0 - 15	488	9	0,7	0,1	29,2	0,4	29,9	0,8	
	Октомври	0 - 15	494	10	23,2	0,4	33,2	0,4	35,2	0,5	
Маврово	Април	0 - 15	719	15	41,6	0,6	36,0	0,6	51,6	0,7	
	Октомври	0 - 15	487	10	3,3	0,1	33,9	0,5	48,2	0,6	

Табела 2.4-2 Специфична активност на ⁹⁰Sr во примероци од почва во 2022 година

Мерно место	Месец	⁹⁰ Sr	
		Bq/kg	u (Bq/kg)
Скопје	Април		
	Октомври		
	Годишен просек		
Злетово	Април		
	Октомври		
	Годишен просек		

Просечните вредности за специфичните активности на идентификуваните радионуклиди во почвата се на нивото на вредностите од изминатите години.

Во текот на 2022 година, за потребите на мониторингот на радиоактивноста во животната средина, направени се и мерења на радон и торон во почва на десет различни локации во текот на октомври и декември. Резултатите од мерењата дадени се во Табела 2.4-3.

Табела 2.4-3 Концентрација на радон и торон во примероци од почва во 2022 година

Мерно место	Месец	²²² Rn		²²⁰ Rn	
		kBq/m ³	u (kBq/m ³)	kBq/m ³	u (kBq/m ³)
Скопје, Петровец	Октомври	9,781	0,368	7,964	0,619
Скопје, Петровец	Октомври	8,870	0,355	3,423	0,429
Скопје, Петровец	Октомври	6,683	0,300	2,824	0,394
Скопје, Петровец	Октомври	8,790	0,141	2,672	1,140
Скопје, Петровец	Октомври	5,540	0,277	<1,000	
Скопје, Петровец	Октомври	12,286	0,369	2,975	0,417
Скопје, Петровец	Октомври	14,161	0,425	11,034	0,772
Скопје, Карпош	Ноември	4,120	0,379	1,467	0,230
Скопје, Карпош	Ноември	8,047	0,531	2,303	0,299
Скопје, Центар	Ноември	6,140	0,489	1,958	0,260

Концентрацијата на радон и торон во почвата во Скопје е во границите на карактеристичните вредности за овој регион.

2.5. Радиоактивност во градежни материјали

Во текот на 2022 година, во рамките на мониторингот на радиоактивноста во животната средина, земени се различни видови на градежни материјали од стовариштата во Скопје. Резултатите од гама спектрометриската анализа на примероците дадени се во Табелата 2.5-1.

Табела 2.5-1 Специфична активност на идентификуваните радионуклиди во примероци од градежни материјали во 2022 година

Примерок	⁴⁰ K		²²⁶ Ra		²³² Th		¹³⁷ Cs		I ₁
	Bq/kg	u	Bq/kg	u	Bq/kg	u	Bq/kg	u	
Лепак за ститопор	50,9	2,8	2,6	0,2	1,7	0,1	<0,47		0,03
Глет-маса	3,8	1,5	0,9	0,2	0,3	0,1	<0,63		0,01
Лепак за гипс картон	53,0	4,1	3,8	0,2	2,3	0,2	<0,51		0,04
Керамичка ѕидна плочка	637,8	13,3	48,9	0,6	50,4	0,7	<0,96		0,63
Гранитна плочка	687,4	13,3	62,9	0,7	45,5	0,7	<0,84		0,67
Декоративен камен	1603,0	30,3	27,7	0,5	59,3	0,8	<1,04		0,92
Алуминиумски профил	16,0	7,2	0,8	0,3	0,8	0,3	<1,02		0,01
Стиродур	609,0	164,5	38,3	11,6	33,1	11,1	<34,49		0,50
Гипс картон	40,5	8,8	3,0	0,6	0,9	0,3	<1,42		0,02
Гитер	529,3	12,4	39,7	0,7	49,5	0,8	<1,21		0,56
Ципорекс блок	457,7	22,4	28,8	1,3	26,3	1,1	<3,08		0,38
Бетонски блок	27,1	3,6	3,1	0,3	3,5	0,2	<0,75		0,04
Блок цигла	887,5	16,5	43,9	0,5	104,3	0,9	<0,61		0,96
Камена волна (тервол)	294,3	33,7	25,8	2,1	19,9	1,3	<4,60		0,28
Цемент, Турција	198,9	5,8	33,4	0,5	19,0	0,4	<0,79		0,27
Лепак за плочки	18,8	2,1	3,6	0,2	2,8	0,1	<0,41		0,03
Цемент, Бугарија	296,5	8,0	75,2	0,9	40,3	0,7	<1,08		0,55
Песок	6,9	2,2	4,7	0,2	0,7	0,1	<0,33		0,02
Цигла	956,7	19,4	49,7	0,7	110,9	1,2	<1,29		1,05
Ѕидна плочка	551,4	12,8	61,4	0,9	70,3	1,0	<1,29		0,74
Фосфатен гипс 1	4,8	2,3	363,7	2,7	2,9	0,2	<1,17		1,20
Фосфатен гипс 2	<14,7		309,1	2,6	2,5	0,2	<1,34		1,10

Индексот на активност кај повеќето анализирани примероци е понизок од 0,5 и овие градежни материјали може да се користат без ограничување во поглед на нивната радиоактивност. Кај некои примероци вредноста на индексот на активност е повисок од 0,5, но е понизок од 2,0, која вредност е дозволена за вештачки добиени или други материјали со ограничена употреба.

2.6. Мониторинг на влијанието врз животната средина од дејностите со радиоактивни извори и времените складишта со радиоактивен отпад - амбиентален дозен еквивалент

Во текот на 2022 година извршен е мониторинг во три временни складишта за радиоактивен отпад, и тоа: Центар за радиоактивни изотопи, Скопје, Институт за заварување, Југ и РЖ Техничка контрола.

Мерењата се вршени во околината на складиштата како и на позиции каде постои активност од страна на вработените или население.

Според мерењата за ниедо од трите складишта вредноста на Амбиентален дозен еквивалент H*(10) не го надминува природниот фон на зрачење.

3. ЗАКЛУЧОЦИ

Врз основа на добиените резултати од мониторингот на радиоактивноста на животната средина во Република Македонија во 2021 година може да се донесат следните заклучоци:

- Радионуклидите од природно потекло (${}^7\text{Be}$, ${}^{40}\text{K}$, како и потомците на ${}^{238}\text{U}$ и ${}^{232}\text{Th}$) се присутни во сите медиуми од животната средина, во вообичаени концентрации.
- Специфичните активности на идентификуваните радионуклиди од вештачко потекло (${}^{137}\text{Cs}$ и ${}^{90}\text{Sr}$) во воздухот, атмосферските талози, географските води и водите за пиење се пониски од границите на детекција или се во подрачјето на мили и микро Бекерели. Овие изотопи се присутни во градинарските производи, добиточна храна и почвата како резултат на акумулирана активност последните децении и постојаниот микро-дотур од атмосферата и ќе бидат присутни уште долго време. Станува збор за ниски активности, а не за радиоактивна контаминација.
- Вруант-оксалатна метода за определување на специфичната активност на ${}^{90}\text{Sr}$ повеќе не се применува, меѓутоа, поради одолжувањето на изведувањето на техничките зафати на дигесторот во лабораторијата каде е инсталиран новиот сцинтилацеонен бројач со кои треба да се определува концентрацијата на Стронциум (${}^{90}\text{Sr}$) во текот на цела година не е вршено определување на концентрацијата на Стронциум (${}^{90}\text{Sr}$).
- Во текот на дел од првото и второто тромесечие се вршеа неопходните постапки за воведување во функција на новиот алфа бета читач во лабораторијата поради тоа одредени мерења не беа реализирани.
- Не се забележани промени ниту во интензитетот на надворешното гама зрачење, кое од јануари 2008 година непрекинато се мери преку мониторинг системот. Средните вредности на брзината на амбиенталниот дозен еквивалент во сите мерни станици во Република Македонија се пониски од горната граница за природниот гама фон, која иснесува $0,25 \mu\text{Sv/h}$.
- Според мерењата во трите времени складишта за радиоактивен отпад, каде се вршени мерења, не е забележан зголемен интензитет на гама зрачење.

4. КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

- [1] IAEA Safety Series 115, Basic Safety Standards for Protection Against Ionizing Radiation and for the Safety of Radiation Sources, 1996.
- [2] UNSCEAR Report 2000, Annex B: Exposures from natural radiation sources.
- [3] Radioactivity dose calculation and water quality evaluation guideline for domestic water use, Department of Water Affairs and Forestry, Canada, 2002.
- [4] Закон за заштита од јонизирачко зрачење и радијациона сигурност и Закон за измени на Законот за заштита од јонизирачко зрачење и радијациона сигурност (Сл.в. на РМ 154/10 член 6).
- [5] Закон за јавно здравје (Сл.в. на РМ 22/10, член 10).
- [6] Правилник за максимално дозволени количини на радионуклиди во храна, вода, воздух, земјиште, производи и сировини од животинско и растително потекло и предмети за општа употреба (Сл.в. на РМ 163/09).
- [7] Правилникот за барања за безбедност и квалитет на водата за пиење (Сл.в. на РМ 183/18).
- [8] Правилникот за посебните барања за безбедност на природна минерална вода, изворска вода и друга пакувана вода (Сл.в. на РМ 184/18).
- [9] Правилникот за максимално дозволени количини на радионуклиди во металите, градежните материјали, вештачките ѓубрива, пепел од термоелектраните и отпадниот материјал од рудници и топилници (Сл.в. на РМ 98/10).
- [10] Правилник за граници за изложеност на јонизирачкото зрачење и условите на изложеност во посебни случаи и во вонредни настани (Сл.в. на РМ 29/10).

